Inhoud

Concentraties in Friesland

Eerste – als (C) versie – geplaatst 2014-11-15
Laatste (C) versie 2016-02-10

INHOUD MAP CONCENTRATIES

	Bron:			Blz.
		Xxx / 1950 / 1951 / 1952 / 1953 / 1954 / 1955 / 1956 / 1957 / 1958 / 1959 1960 / 1961 / 1962 / 1963 / 1964 / 1965 / 1966 / 1967 / 1968 / 1969 / 1970 / 1971 / 1972 / 1973 / 1974 / 1975 / 1976 / 1977 / 1978 / 1979 /1980 / 1990 / Fusielijst / BIJLAGEN / 1977-ZJB /		
1e Fusie's		/ Novac 1953 / De-Iendracht 1955 / De-Maatschap 1960 / Zuid-Oosthoek 1962 / De-Takomst 1962 / De-Goede-Verwachting 1962 / Fresia 1963 / De Foarútgong 1963 / De-Terpen 1964 / Concordia 1965 / Noord-Oostergo 1966 / De-Twee-Provinciën 1968)		
2e Fusie's		1968-09-28 *Concordia* (**Hemelum-Koudum**) met *DGV* goedkeuring 1968-10-23 1969-11-20 *De-Maatschap* fuseert met *Fresia* en **Weidum** – naam wordt Fresia 1969-12-26 ***Meiinoar-Ien*** (**Olterterp**) fuseert met de *ZOH* (**Oosterwolde**) 1978-11-15 *De-Foarútgong* fusie met *Noord-Oostergo* – naam word *De-Foarútgong* 1982-12-18 *Frico-Deelgenoten* en *Domo* fuseren tot Noord-Nederland 1994-08-19 DGV (**Workum**) fuseert met DTP (**Gerkesklooster**) – naam DTP (**Workum**)		
		Vroege sluitingen Uit Erf en wereld **Boyl** (1915-10-12 gaat op in **Elsloo)**, / Hoorn (1916), / Midsland (1916), / Kimswerd (1920), Balluur (1924), / Lollum (1926), / Lutjepost (1930), Drachtster-Compagnie (1933), / Oude Bildtzijl (1934), / Hijlaard (1935-08-12 gaat op in **Weidum**), **Hemrik** (1935-02-08 gaat op in **Terwispel**), / Ried (1935-10-09 gaat op in **Dronrijp**), / **Warga** (1935-12-17 melk naar buurfabrieken), / **Irnsum** (1938-05-09 gaat op in **Sijbrandaburen**), Winsum (1939-04-12 melk naar 6 buurfabrieken), / Buren (1942 niets gevonden),		
1935-02-22		**Langezwaag** – Uitvoerig verslag mislukte concentratiepoging enkele leden		
1935				
1935-02-08	NvF	**Hemrik**: Plannen tot opheffing en overname door **Terwispel**.		
1935-02-11	NvF	Beslissing leden fusie **Hemrik** en **Terwispel**. – vóór 122. tegen 25 stemmen.		
1935-03-04	NvF	Moeizame liquidatie-vergadering CZ. **Hemrik**		
1935-08-12	LNb	**Hijlaard:** Samenvoeging van de zuivelfabrieken **Hijlaard en Weidum**		
1935-10-09	LNb	**Ried:** Zal de zuivelfabriek te worden opgeheven?		
1935-10-10	NvhN	Concentratievoorstel zuivelfabrieken **Ried** met **Dronrijp**		
1935-10-14	LNb	Leden akkoord concentratie zuivelfabriek **Ried** en **Dronrijp – l**aatste dag 1936-01-20		
1935-11-22	NvF	**Warga**, de oudste coöperatie in ons land wordt opgeheven – fabriek verkocht aan *Frico*		
1935-12-06	NvF	Extra ledenvergadering CZ. **Wartena** ivm. aannemen leden **Warga**		
1935-12-17	LNb	Opheffing van de coöp. Zuivelfabriek te **Warga.**		
1935-12-14	LC	FRIESCHE ECHO'S. Concentratie van zuivelfabrieken**. Opiniestuk**		
1936-10-14	LNb	Officiële opening centrale melkinrichting *Frico-Warga*		
1938-05-09	NvF	**Irnsum** in moeilijkheden – fusie met **Sijbrandaburen**		
1939-02-10	LC	**Winsum** (Fr.) opheffingsplannen Coöp. Zuivelfabriek		
1939-04-12	LC	Beslissing opheffing CZ. **Winsum** – 4 mln. kg. melk verdeeld over 6 fabrieken!		
1947-10-06	NvF	Dokkumer Nieuwezijlen kort bericht over opheffing		

1951				
1951-03-28	DFK	Zal de coöp. Zuivelfabriek te **Deinum** verdwijnen?		
1951-03-31	DHK	Landbouwkroniek: Opheffing **Deinum**		
1951-04-02	LC	Coöp. Zuivelfabriek te **Deinum** gaat verdwijnen, melk naar **Weidum** en **Marssum**		
1951-05-05	DFKo	Landbouwkroniek: Investering in de landbouw – zuivelfabrieken		
1951-05-28		Reactie op: Investering in de landbouw – afschrijving concentratie		
▲				
1952				
1952-03-01	HKo	Landbouwkroniek: Coöperatie en concentratie in de zuivelindustrie		
1952-05-21		Friesland en de zuivel dl-I (geschreven door hoofdredacteur Heerenv. Koerier)		
1952-05-23		Friesland en de zuivel dl-II		
1952-06-07		Ingezonden: Friesland en de Zuivel		
1952-06-27		Knipsel: 2 Juli gastendag voor directeuren en besturen – lezing over concentratie		
1952-07-05		Tekstversie lezing Dr. H. J. Frietema: – 'Het concentratievraagstuk in Friesland'		
1952-07-18		Uit Friesch Landbouwblad: Concentratie van zuivelfabrieken		
1952-07-26		Landbouwkroniek: Concentratie van Zuivelfabrieken in Friesland		
1952-10-24		Hko: 'Zuivelgastendag' Coöperatie en concentratie in de zuivelindustrie		
1952-10-24		LC: Zuivelgastendag van Allardsoog – Er is met boerengeld gespeeld in Friesland		
1952-11-06	LC	Rayonsamenwerking: **Weidum** en **Dronrijp** gaan samen wei tot poeder verwerken		
▲				
1953				
1953-07-25		Eerste bericht over fusie **Blokzijl, Munnekeburen** en **Oosterzee** – ontstaan ***Novac***		
1953-11-19	xxx	NOVAC G.A. 1953-1983 – stukje tekst uit Gedenkboekje 100 Jr Oosterzee – 1992		
1953-12-12	LC	*Novac* met 40 miljoen kilo melk naar *Frico* – NOP-melk naar Friesland		
▲				
1954				
1954-02-02		'Gedwongen' samenwerking zuivelfabrieken **Langweer** en **St. Nicolaasga**		
1954-02-26		Combinatie goedgekeurd door leden **Langweer** en **St.-Nicolaasga**		
1954-03-06		De N.O.P. bindt zich met zijn zuivelproducten aan Friesland – *Novac*		
1954-03-06		*Lijempf* of *NOVAC*: in **Oldemark**?		
1954-03-08	LC	**Oldemarkt** niet in de *Novac*		
1954-03-12	LC	Concentratie en assimilatie in de NOP – *Novac*		
▲				
1955				
1955-02-01	LC	Zuivelconcentratie tussen **Zurich** (5,5) en **Witmarsum** (9)?		
1955-02-07		CZ. **Zurich** staakt melkverwerking		
1955-03-10		Kleine fabriek en kwaliteit gaan vaak samen – Concentratie zuivelfabrieken		
1955-11-15	LC	CCF koopt 7 Lijempf-fabrieken – Reorganisatie *Lijempf* heeft haar beslag gekregen		
1955-11-25	LC	Lijempfboeren -leverancierscommissie- Dokkum stemmen niet in met reorganisatie		

1955-11-28	LC	Eerste *CCF* werkdag: Veel *Lijempf*-melk in particuliere sector – na eerste week ca. 20%		
▲				
1956				
1956-01-17	LC	Concentratie-plannen **Leeuwarder** en **Jelsumer** zuivelfabriek		
1956-04-07	LC	Samenwerking tussen boeren van **Jelsum** en **Leeuwarden**		
1956-11-14	LC	Zuivelfabriek **Bartlehiem** staat voor opheffing – Volgende week beslissing		
1956-11-22	LC	Zuivelfabriek **Bartlehiem** wordt stopgezet		
1956-12-01	LC	VEEMARKT: – Groten groeien het hardst – Melk **Bartlehiem** verdeeld		
▲				
1957				
1957-04-24	LC	Bouw nieuwe Leeuwarder Melkinrichting *LMI* kan beginnen		
▲				
1958				
1958-03-01	LC	**Sloten** – voormalige *Lijempf*, nu *CCF* – gesloten, melk voor groot deel naar CZ. **Balk**		
1958-12-31	LC	Opvolger Zuivelfabriek Emmakade Leeuwarden (*LMI*) in de zomer van 1959 gereed		
▲				
1959				
1959-03-23		Boerenmelk naar **Frico-Warga**? – **Roordahuizum, Wartena, Grouw** en **Wirdum**		
1959-03-24		Concrete voorstellen van Frico over deze concentratie		
1959-05-23		Frico-plan voor concentratie **Grouw, Wartena, Wirdum** en **Roordahuizum**		
1959-04-01		Concentratie op *Warga-Frico-plan* in vergadering van vier zuivelfabrieken		
1959-04-02		**Wartena** gaat niet in op Frico-plan		
1959-04-08		Ook **Wirdum** wijst Frico-plan af „Bushimmeljen" gaf doorslag		
1959-04-18		*Friese Koerier:* Samenvoeging rondom Warga en Heerenveen urgent geworden		
1959-05-12		Frico-concentratie gaat niet door – Roordahuizum liet basis aan plan ontvallen		
1959-05-29	LC	CCF regelt positie van Lijempf-fabriek **Berlikum** – uitbreiding in **Leeuwarden**		
1959-11-14	LC	Samenwerking **Sexbierum, Marssum, Dronrijp** en **Berlikum –** (werd *De-Maatschap*)		
▲				
1960				
1960-02-03		FNZ: Concentratie zuivelindustrie		
1960-02-26		FNZ: Concentratie van zuivelfabrieken		
1960-03-17		Concentratie van coöp. zuivelfabrieken in vele gevallen noodzakelijk		
1960-03-26		Vakbondsman **Sake vd Ploeg**: over concentraties in de zuivel		
1960-04-09		VEEMARKT: – Egocentrische concentraties –		
1960-08-31		**Workum** nog grootste Friese zuivelfabriek		
1960-09-22		Mr. Biesheuvel: Dorpszuivelcoöperatie moet het kunnen opnemen tegen Unilever		
1960-10-04		**Luinjeberd, Haskerhorne, 't-Meer, Oudeschoot** overwegen samenwerking		

1960-11-08		Bovenstaande Concentratie Heerenveen, nog niet gelukt		
1960-11-12		VEEMARKT: Concentratie mislukt rond Heerenveen		
1960-11-26	LC	*KNM*-zuivelfabriek **Nijega** stopt binnenkort – Melk naar *Lankhorst* in **Heeg**		
1960-11-28	LC	Besprekingen met personeel en vakbond, opheffing zuivelfabriek **Nijega**		
1960-11-28		FMvL voorzitter: ***De-Maatschap*** **Sexbierum-Dronrijp-Marssum** met **Berlikum**		
1960-12-03	LC	*Lankhorst*-**Osingahuizen** kreeg 75 pct van **Nijega**		
1960-12-10		Sake van der Ploeg: Friese zuivel-concentratie is binnen vijf jaar mogelijk		
1960-12-24		Eenstemmig koor.....concentratie – Gebrek aan coöperatieve slagvaardigheid		
1960-12-30		Zuivelconcentratie bij Heerenveen weer een stapje verder		
▲				
1961				
1961-01-06	LC	Sluiting coöperatieve zuivelfabriek **'t-Meer**		
1961-01-17		**'t-Meer** liquidatie van fabriek donderdag in stemming		
1961-01-18		Leden **'t-Meer** kiezen voor opheffen fabriek – Meeste melk naar Haskerhorne		
1961-01-20		Fusie **Grijpskerk, De Wilp** en **Marum** afgesprongen		
1961-02-21		Ontevredenheid CZ **Bontebok** met grensregeling na concentratie Heerenveen		
1961-03-01	LC	Melkmaatschap reorganiseert melkvervoer		
1961-06-03	LC	**Sexbierum, Dronrijp** en **Marssum** vormen nieuwe coöperatie – *De-Maatschap*		
1961-10-28	LK	Gesprekken melkvervoer na opheffing **„'t-Meer"** zijn nog niet verstomd		
▲				
1962				
1962-01-06	LC	VEEMARKT: ...Over *Hollandia* en *KNM* zuivelfabrieken...		
1962-02-03	LC	H. de Boer wordt directeur (zuivel) *maatschap* in noordwest-Friesland		
1962-03-13	LC	Grote zuivelfabrieken hebben fusieplannen: **Oosterwolde en Elsloo**		
1962-03-14	LC	Concentratieplannen Friese Wouden zuivelfabrieken **Garijp, Bergum** en **Opeinde**		
1962-03-16	FKo	Oud **Frico-plan** opnieuw in bespreking Concentratievoorstel 5 zuivelfabrieken		
1962-03-17	LC	Concentratieplan vijf fabrieken op **Warga** plegen overleg met Frico		
1962-03-19	LC	Concentratiegolf bestormt Friese coöperatieve zuivelindustrie		
1962-03-27	FK	Zuivelconcentratieplannen in Z.O.-Friesland: **Oosterwolde en Elsloo**		
1962-03-30	FK	Leden van zuivelfabriek **Garijp** verwerpen fusievoorstel		
1962-03-31	LC	VEEMARKT: Het extraatje in het melkzakje – Concentratie over tijd		
1962-04-03	FK	**Zuivelconcentratie in Friesland**: Melk van vijf fabrieken naar de *Frico-Warga*		
1962-04-03	FK	Fusie **Elsloo-Oosterwolde** gaat door – ***ZOH***		
1962-04-07	LC	Frico-plan *Frico-Warga* gunstig ontvangen bij boeren		
1962-04-13	LC	**Garijp** praat opnieuw over concentratie met **Bergum** en **Opeinde**		
1962-04-18	NvhN	Concentratie zuivelfabrieken in Friesland onontkoombaar		
1962-04-27	FK	Vijf zuivelfabrieken gaan samenwerken – In Warga komt grote centrale melkinrichting		
1962-04-27	LC	Twee belangrijke Friese zuivelconcentraties – *Mid-Fryslán en De-Takomst*		
1962-05-01	FK	Fusie **Opeinde, Garijp** en **Bergum** van de baan		

1962-05-03		Zuivelconcentratie ***De Takomst*** – **Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot**		
1962-05-04		*ANAB*: Concentratie zuivelindustrie Friesland		
1962-05-09		*Frico* keurt zuivelplan – melkinrichting **Warga** – midden-Friesland goed		
1962-08-10	LC	*De-Maatschap* zuivelfabriek **Sexbierum** sluit		
1962-11-09	LC	CZ **Workum** (30) en CZ **Oosthem** (8) willen fuseren		
1962-11-13	LC	Fusie **Workum** en **Oosthem** door leden aangenomen – ***De Goede Verwachting***		
1962-12-19	LC	Klein stukje tekst uit verslag Ledenvergadering Fries Zuivelbond – geen zuivelplan		
▲				
1963				
1963-02-23		Zuivelfabrieken te **Jubbega** en **Oldeberkoop** willen fusie		
1963-03-07		Fusie **Jubbega Oldeberkoop** voorlopig uitgesteld		
1963-03-22		Fusie met **Oldeberkoop** door **Jubbega** met grote meerderheid afgestemd		
1963-04-12	FK	Zuivelfabrieken in **Tijnje, Langezwaag** en **Terwispel** één? (Gorredijk en Omstr.)		
1963-04-13	FK	Rectificatie: op voorgaande niet één fabriek maar vereniging en één melkprijs.....		
1963-04-25	LC	Fusie zuivelfabrieken **Koudum** en **Workum?**		
1963-05-11	FK	Bestuur CZ. **Koudum** praat eerst ook met andere 'zusterfabrieken'		
1963-05-17	LC	FNZ in “Officieel Orgaan” over: Voortgaande zuivelconcentratie		
1963-07-13	LC	*De-Maatschap* **Dronrijp** bedankt voor *Frico*		
1963-08-10	LC	VEEMARKT: *De-Maatschap* in **Dronrijp** wil uit *Frico*		
1963-08-23		Zuivelkoncentratie **Betterwird** en **Birdaard?**		
1963-08-27	LC	**Frico-Warga** blijft op oude plaats – sluiting **Wartena Wirdum** 1964 **Grouw** 1967		
1963-08-28	LC	Enorme concentratie op til in zuivelcoöperatie **Heerenveen-Wolvega**		
1963-08-29	F	Vervolg concentratie rond Heerenveen – *De Takomst* met **Akmarijp** en **Wolvega**		
1963-08-31	LC	VEEMARKT: Concentratie, overkoepeling van oude burenruzies – **voorspelling!**		
1963-09-14	LC	Fusie **Langezwaag** en **Terwispel** – fusienaam wordt *Gorredijk en Omstreken*		
1963-09-21	LC	Geen concentratie voor zuivelfabrieken **Birdaard en Betterwird**		
1963-09-23	LC	Zuivelconcentratie **Leeuwarden** (18), **Stiens** (10) en **Marrum** (16)		
1963-09-25	FK	Combinatie *De-Maatschap* blijft bij de *Frico*		
1963-09-28	LC	VEEMARKT: Lange lijdensweg en fabriekje spelen – **Birdaard** en **Betterwird**		
1963-10-01	LC	75 Jr-Jubileum CZ. **Stiens** – Receptie zonder fleur		
1963-10-15	LC	Fusie in zuivel **Stiens, Marrum** en **Leeuwarden** – ***Fresia***		
1963-10-19	LC	**Wolvega** wel, maar **Akmarijp** niet in zuivelconcentratie *De-Takomst*		
1963-10-21	FK	Fusieplan *De-Takomst* met **Wolvega** en **Akmarijp** in nieuw stadium		
1963-10-24	FK	**Wolvega** fuseert met *De-Takomst* C. van der Ploeg benoemd tot tijdelijk directeur		
1963-10-31	FK	Zuivelconcentratie door leden **Leeuwarden, Marrum** en **Stiens** goedgekeurd – *Fresia*		
1963-11-01	FK	FBvCZ met nog drie groepen in gesprek: Concentratie in Friese zuivel zet door		
1963-11-30		Concentraties bij particulieren, Domo en Bedum en bij bundeling afzet		
1963-12-04	FK	*De-Takomst* Zuivelfabrieken **Luinjeberd** en **Oudeschoot** dicht		
1963-12-11	LC	Onrust onder boeren te **Luinjeberd** – *De-Takomst* **opiniestuk LC**		

1963-12-16		ANAB-districtsbestuurder F. van der Meer: Geklungel met zuivelconcentratie....		
1963-12-17	FK	**Jubbega** denkt over fusie met **Langezwaag-Terwispel**		
1963-12-23		Bond van Zuivelfabrieken is tevreden over de gang van zaken bij fusies		
1963-12-23		Zuivelfusie **Bergum** en **Twijzel** op handen – ontstaan **De Foarútgong**		
▲				
1964				
1964-01-11	LC	**ANAB** heeft voorstellen voor zuivelconcentratie – om de positie van zuivelarbeider		
1964-01-11	FK	**ANAB**: Sociale kant der concentraties is even belangrijk als economische		
1964-01-23	GGB	Schelhaas: Zuivelindustrie moet sneller concentreren		
1964-01-25	LC	Coöp. zuivelfabriek te **Langezwaag** gaat sluiten – *Gorredijk en Omstreken*		
1964-01-30	LC	Fusie zuivelfabrieken **Bergum** en **Twijzel**		
1964-02-12	LC	*Novac* door fusie in condensfabricage? Fusiebesprekingen met *De Delta* **Kampen**		
1964-02-15		Uitspraak kort geding: Geen leveringsplicht aan concentratie *De-Takomst*		
1964-02-24		Zuivelfabriek **Luinjeberd** in appel tegen voorgaande		
1964-02-25	LC	Veehoudersconferentie over noodzaak concentratie – "*Vrije*" tegen!		
1964-03-03		Directeur Stel '**Tijnje**': Eerst samenwerking dan concentratie in zuivel		
1964-03-12	LC	Verbouwing **Dronrijp** – *De-Maatschap* – daarna sluiting **Berlicum** en **Marssum**		
1964-03-24	LC	Workum – DGV – kalm aan met concentratie na verbouwing		
1964-04-10	LC	Weer besprekingen zuivelconcentratie Friese greidhoek		
1964-04-14	LC	Zuivelconcentratie in Friese Zuidwesthoek – **Workum** en **Warns** samen 50 mln.		
1964-04-22	FK	Geruchten tegengesproken. Fusie **„Warns"** en *DGV* „**Workum**" nog niet definitief		
1964-05-02	FK	De zuivelconcentratie – fusie – *DGV.* **(Workum)-Warns** (8) een feit		
1964-08-22	LC	VEEMARKT: In **Birdaard** luidt op het ogenblik de brandklok		
1964-08-26	LC	Nieuwe zuivelconcentratie met (*DGV.*) **Workum-Warns**, **Heeg** en **Uitwellingerga**		
1964-09-01		Zuidwesthoek voor historische beslissing Zuivelconcentratie niet slecht ontvangen		
1964-09-02		Fusie zuivelfabrieken greidhoek mislukt		
1964-09-14	FK	Woensdag 3 fabrieken gesloten - **Oostermeer, Surhuisterveen, Noordwijk** (Gr.)		
1964-09-15		Teleurstelling voor **Workum**: **Uitwellingerga** doet niet mee aan zuivelconcentratie		
1964-09-15		Woudsend en Heeg fuseren met Workum Uitwellingerga wil nog zelfstandig blijven		
1964-09-26	FK	Fusieplannen - **Wieuwerd Oosterend Scharnegoutum** en **Wommels** – *De- Terpen*		
1964-09-28	FK	**Scharnegoutum, Wommels Oosterend** en **Wieuwerd** – snel effectief te maken		
1964-10-03	LC	VEEMARKT: **Scharnegoutum** en **Wommels** 'vol' na ontstaan *'De-Terpen'*		
1964-10-13	LC	Zuivelfabriek moet doordraaien in **Birdaard**		
1964-10-22	LC	Fabriek **Woudsend** onverwacht gestopt door personeelsverloop		
1964-10-31	HVV	Commentaar: Logisch! (personeel gaat 'met de melk mee')		
1964-11-12	LC	Concentratie op til om Heerenveen – **Bontebok, Jubbega** met *De-Takomst*		
1964-11-13	FK	**Wolvega-Haskerhorne** met **Jubbega en Bontebok** – Plannen tot zuivelfusie		
1964-11-17		Fusieplannen **Jubbega, Bontebok** en *De-Takomst* – plan is van Jubbega uitgegaan		
1964-11-24	FK	Onderzoek naar fusie **Novac (80)** en **Drie Provinciën (Ov.) (40)**		

1964-11-25	FK	Nieuw *De Terpen*: **Oosterend, Scharnegoutum, Wieuwerd** en **Wommels**		
1964-12-04	DFKo	Zuivelfabriek **Warns** wordt leeggehaald binnenkort verkoop net als **Woudsend**		
1964-12-12		VEEMARKT: Commentaar op concentraties		
1964-12-16	NvhN	*C.C.F.* Gaf toestemming – *Novac* mag samenwerken met „*De Drie Provinciën*" (Ov.)		
▲				
1965				
1965-01-04	LC	*Frico* verwerft sterker positie – toetreding deelnemers *Novac* en *De-Terpen*		
1965-01-21	LC	Zuivelfabrieken in **Hemelum** en **Koudum** gaan samenwerken		
1965-01-23	LC	VEEMARKT: niet opgenomen (samengaan / fusies in het verleden)		
1965-02-18	FC	Samenwerking tussen twee coöperaties *De-drie-provinciën* en *Novac*		
1965-02-19	LC	Zuivelfabriek **Uitwellingerga** naar DGV Workum		
1965-02-20		Sluiting **Uitwellingerga** en **Oppenhuizen** – dorpen steunen op de Sneker industrie		
1965-02-20	LC	**Oosterend:** Dorp wil leven, ook al is de zuivelfabriek dood 9 dec. was laatste melk		
1965-02-23	LC	Zuivelfusie tussen **Olterterp** en **De Wilp** (Gr.) op handen		
1965-03-02	FK	Fusie tussen **Bontebok, Wolvega** en **Jubbega? – (**werd een moeizame fusie!)		
1965-03-09	LC	Zuivelfusie **Koudum-Hemelum** aangenomen		
1965-03-17		**Jubbega's** boeren door de bond voorgelicht		
1965-03-24		Te weinig leden aanwezig – Stemming in **Jubbega** kon niet doorgaan		
1965-03-29	FK	Zuivelfusie – morgen tweede poging in **Jubbega**		
1965-04-01		Zuivelfabriek **Jubbega** liquideert nog niet		
1965-05-17	LC	Zestien boeren van **Koudum** en **Warns** uit coöperatie		
1965-06-02	LC	Stallinga *FBvCZ*: Toekomstige „zuivelkaart" van Friesland		
1965-07-22	LC	Kleine zuivelfabriek handhaaft zich nog bij concentratiegolf – Wijnjeterp enz.		
1965-08-24	LC	Mogelijk fusie tussen **Workum (74)** en **Witmarsum (15)**		
1965-08-26	LC	Fusiebesprekingen van **Garijp,** met *De Foarútgong* **(Bergum-Twijzel)**		
1965-08-28	LC	**Sijbrandaburen**, „*Lege Geaën*" onderzoekt de concentratiemogelijkheden		
1965-08-30	LC	Zal zuivelfabriek **Birdaard** worden opgeheven?		
1965-09-08		Drie zuivelfabrieken voor laatste besluit – **Delfstrahuizen**, **Garijp** en **Birdaard**		
1965-09-11	FK	Zuivelconcentratie: „**Delfstrahuizen"** Melk verdeeld over *De-Takomst* en *Novac*		
1965-09-11		VEEMARKT: Concentratiegolf in aantocht – boer van ene fabriek naar andere		
1965-09-11	LC	Zuivelfabriek in **Uitwellingerga** nu helemaal stop gezet		
1965-09-17	LC	Zuivelfabriek **Birdaard** besluit tot liquidatie – melk voor groot deel naar *Fresia*		
1965-09-18		VEEMARKT: Discussie over concentratie		
1965-09-18	LC	Ex-zuiveldirecteur J. Bakker van **_Ee**: Concentratiegrens tussen 10 en 20 miljoen		
1965-09-21		Zuivelfabriek **Witmarsum** fuseert met **Workum/Heeg (DGV)**		
1965-09-22	LC	Zuivelfabriek **Akmarijp** naar *De-Takomst*?		
1965-10-01		De concentratie in Friesland – Zuivelarbeiders ongerust over hun toekomst		
1965-10-08		Zuivelconcentratie: Akmarijp sluit zich aan bij *De-Takomst*		
1965-10-09	FK	Zuivelfabriek in **Akmarijp** sluit zich aan bij *„De-Takomst"*		

1965-10-09		VEEMARKT: „Laperi gear en rapen grear"'		
		Groot overzichtsartikel FBvCZ		
1965-10-23		**Stallinga** over concentreren: 'concentreren is méér dan werken met computer'		
1965-10-23		**Friesland**: 1922 was topjaar" met 88 bedrijven, nu nog 53 coöp. zuivelfabrieken		
1965-10-23	FK	**„***Ons Belang***" Jubbega** zal weer praten over fusie met *De-Takomst*		
1965-10-25		Fusieplan „*Ons Belang*" **Jubbega** – op 4 november valt opnieuw beslissing		
1965-10-28		**Jubbega** en **Bontebok** fusiebesprekingen met *De-Takomst*		
1965-11-02	FK	Commentaar Friese Koerier: Belofte aan personeel in **Jubbega**		
1965-11-05		Zuivelconcentratie: In **Jubbega** weer geen beslissing		
1965-11-24		Zuivelfusie **Jubbega**: Opnieuw te weinig leden aanwezig		
1965-11-24		Boeren rond **Bontebok** bespreken weer fusie met „*De-Takomst*"		
1965-11-25	FK	Kaartje Fries fusie-clusters		
1965-11-25	FK	Melk van „*De Eendracht*" **Delfstrahuizen** is verdeeld over 4 fabrieken		
1965-12-03		Zuivelfabriek **Jubbega** – dinsdag laatste vergadering concentratie		
1965-12-06	FK	INGEZONDEN: Fusie van fabriek Jubbega is de enige goede weg		
1965-12-06	FK	INGEZONDEN:		
1965-12-08	FK	Zuivelconcentratie in **Jubbega** is een feit		
▲				
1966				
1966-01-05		*De Hoop* (**Oudega Sm**) is voor een fusie met *De Eendracht* (**Opeinde**)		
1966-01-13		Fusie **Oudega** met **Opeinde** goedgekeurd – Oudega zal sluiten		
1966-01-27		Fusie **Jubbega** met „*De-Takomst"* gaat door		
1966-02-05	LC	**Olterterp-Terwispel-Boornbergum** Nieuwe concentratie zuivelfabrieken in Wouden		
1966-02-07		F. van der Meer ANAB: Openheid GS noordelijke provincies laat te wensen		
1966-02-24		Concentratie „*De-Takomst*" – Zuivelfabriek van **Bontebok** wordt ook opgeheven		
1966-03-02	FK	Ex-leden coöperatie – Actie-comité ageert alsnog tegen de fusie **Delfstrahuizen**		
1966-03-08		Zuivelfabrieken **Betterwird** (Dokkum) en **Morra-Lioessens** willen fuseren		
1966-03-29	LC	*De-Foarútgong* vraagt lidmaatschap *Frico* en *CCF* aan		
1966-03-30		Zuivelfusie **Betterwird** en **Morra-Lioessens** aanvaard		
1966-03-31	FK	Investering pl.m. 4 miljoen: Leden „*De-Takomst*" geven fiat aan bouw kaasmakerij		
1966-04-02	LC	VEEMARKT: ….Gordiaanse knoop nog niet ontward bij melkritten – *De-Foarútgong*		
1966-04-08	FK	Zuivelconcentratie: **Boornbergum** en **Olterterp** stemden vóór		
1966-04-25		**FBvCZ**. zoekt contact met ***Frico*** en ***CCF*** voor nauwere samenwerking – dl		
1966-06-06		Zuivelfabriek **Achlum** stemt fusie met fabriek **Tzum** af		
▲				
1967				

1967-01-04		Zuivelfabriek van **Boornbergum** gaat dicht – juiste datum onbekend		
1967-01-05		Zuivelfabriek **Boornbergum** in maart al dicht?		
1967-03-16		Zuivelconcentratie in Zuidoosthoek **Wijnjeterp** wil fusie met **Oosterwolde/Elsloo**		
1967-03-18		Zuivelfusie **Donkerbroek** en **Olterterp**		
1967-03-18		VEEMARKT: Saksische concentraties erg gevaarlijk		
1967-03-30	FK	**Wijnjeterp** keurt fusie met *ZOH*. **Ooswolde** goed		
1967-03-31	FK	**Oosterwolde** bijna eenstemmig vóór fusie met **Wijnjeterp**		
1967-04-27		In zes jaar sloten 26 zuivelfabrieken in Friesland – kamervragen Sake vd Ploeg		
1967-09-11		*DGV.* verwerkt 10% van de Friese melk **Workum** en **Heeg** klaar voor 100 mln. kg.		
▲				
1968				
1968-01-08	FK	Zuivelfabriek **Akmarijp** in mei dicht?		
1968-01-25		Coöp. zuivelfabriek in Waskemeer in fusie met Oosterwolde?		
1968-03-01		Besturen Oosterwolde en Waskemeer: 'Zuivelfabrieken kunnen fuseren'		
1968-03-06	FK	Personeel van *De-Takomst* **Haskerhorne en Akmarijp** feestte in Joure		
1968-03-09		Friese Mij. **Donkerbroek**: **Waskemeer** kan zich beter aansluiten bij **Donkerbroek**		
1968-03-13		Zuivelfusie tussen Waskemeer/Oosthoek voorlopig mislukt		
1968-03-16		VEEMARKT: Waskemeer – vroegere veenarbeider wil zijn fabriek niet kwijt		
1968-03-27	LC	Coöp. zuivelfabriek in **Akkerwoude** kiest voor *Frico*		
1968-05-25		Fusie Waskemeer met Oosterwolde gaat toch door		
1968-06-06		Grote zuivelfusie in Groningen/Friesland **Gerkesklooster** en **Grijpskerk**		
1968-08-10	LC	Drentse zuivelfusie **Anloo, Grolloo en Rolde** met 24 miljoen kg – *(ZOH)*		
1968-08-10	LC	De *Zuidoosthoek* gaat op weg naar 100 miljoen kg.		
1968-09-18		**Gerkesklooster** en **Grijpskerk** fuseren Nieuwe zuivelkolos Friese zuivelindustrie		
1968-09-28	FK	*DGV.* "(**Workum**) en *Concordia* (**Hemelum-Koudum**) hebben fusieplannen		
1968-09-28	LC	Zuivelfusie in Friese Zuidwesthoek – **Workum** en **Hemelum**		
1965-10-23	LC	Fusie **Hemelum-Koudum** met *DGV*. **Workum** goedgekeurd.		
1968-11-20	FK	Tolman kritiseert Friese zuiveltop: Zuivelfusie moet niet in 1e versnelling rijden		
1968-12-14	LC	VEEMARKT: **Akkerwoude** staat voor belangrijke beslissing		
▲				
1969				
1969-01-11	LC	VEEMARKT: … **Akkerwoude** staat voor belangrijke beslissing		
1969-01-13	LC	Na interne moeilijkheden – Zuiveldirecteur van **Olterterp** op wachtgeld		
1969-01-18	LC	VEEMARKT: … Gerommel in agrarisch struikgewas.... vertrek directeur **Olterterp.**		
1969-01-28	FK	Onverwachte zuivelfusie: *Iendracht* **Sint Nicolaasga** gaat op in '*De-Takomst*'		
1969-02-01	FK	Baarderadeel sprak over één zuivelclub en melkprijs		
1969-02-07	LC	Zuivelfabriek ,*Normandia'* **Sneek** sluit – melkinrichting gaat naar *KNM* **IJsbrechtum**		
1969-02-15	LC	*Lijempf* in **Drachten** stopt kaasproduktie		

1969-02-22	FK	Besturen stellen leden voor: Zuivelfabriek **Balk** fuseren met *DGV* **Workum**		
1969-02-22	FK	De zuivelfusie van **St-Nicolaasga** met *De-Takomst*		
1969-03-08	LC	VEEMARKT: ..Grote concentraties...		
1969-03-13	FK	Zuivelconcentratie : **Balk** keurt fusie met *DGV* **Workum** goed		
1969-04-04	FK	Overname '*Freia'* **Veenwoude** door *Ozmi* **Winschoten** (gr.)		
1969-05-17		VEEMARKT: **Akkerwoude** volgende week nogmaals voor beslissing		
1969-09-06		Maandag gaat laatste melk naar **Grouw** – fabriek sluit deuren:		
1969-09-17		10 Werknemers zuivelfabriek te **Grijpskerk** willen ontslag ivm. sluiting		
1969-10-08	FK	Reorganisatie *NOVAC*: In **Langelille/Munnekeburen** straks alleen melkontvangst		
1969-10-13	FK	Zuivelfabriek **Oldeboorn** produktiebedrijf *Frico* – **Akkrum** sluit		
1969-10-15		INGEZONDEN 2X: Waar blijft zuivelplan? – **Akkrum** en **Oldeboorn**		
1969-10-21	LC	Frico-deelgenoten voor overname **Oldeboorn**		
1969-10-22	LC	**Oldeboorn** achter Frico-voorstel		
1969-11-05	LC	Bestuursvoorstel: Zuivelfabriek **Tijnje** naar „*De-Takomst*"		
1969-11-08	LC	VEEMARKT: Concentratie **Tijnje** en overblijvende kleine fabrieken		
1969-11-13	LC	Zuivelcoöperatie in **Olterterp** in moeilijkheden		
1969-11-15	LC	VEEMARKT: *„Meienoar len"* **Olterterp** in de problemen		
1969-11-20	NvhN	Fusie van drietal zuivelcoöperaties in Friesland: *Fresia, De-Maatschap* en **Weidum**		
1969-11-21	LC	Ledengoedkeuring: Zuivelfabriek **Tijnje** fusie met De-Takomst		
1969-11-22	LC	VEEMARKT: Fusiegesprekken: *Fresia, De-Maatschap* en **Weidum**		
1969-11-25	LC	Zuivelfusie in ZO-Friesland – *„Meienoar len"* **Olterterp** en *ZOH* **Oosterwolde**		
1969-11-28	LC	*De-Foarútgong* stemt investeringsplan van vijf miljoen – in **Bergum** – af		
1969-11-29	LC	VEEMARKT: *De Foarútgong,* uitbreiding **Bergum** afgestemd door **Twijzel**		
1969-12-10	LC	INGEZONDEN: „Veemarkt" en afstemmen investering bij *De-Foarútgong*		
1969-12-12	LC	Nieuwe grote fusie in Friese zuivelcoöperatie: *De-Terpen* en *De-Takomst*		
1969-12-13	LC	VEEMARKT:		
1969-12-15	LC	Tankmelken bij *ZOH* in opmars - nu 40 tanks		
1969-12-17	LC	*Meiinoar Ien* **Olterterp moet weer over fusie vergaderen**		
1969-12-26	LC	**Olterterp** koos voor *ZOH* **Oosterwolde** – 150 miljoen kg melk in één hand		
▲				
1970				
1970-01-06	LC	Grote meerderheid bij *De-Terpen* voor fusie met *De-Takomst*		
1970-03-23	LC	*Lijempf* draagt vijf fabrieken over aan *Domo* en *CCF*		
1970-03-26	LC	Brieven van Lijempf en Domo stichten verwarring – Misverstanden over sluiting		
1970-04-11	LC	Strijd om *Lijempf-melk* ontbrand – boeren leveren aan ontvangstation **Veenwouden**		
1970-04-13	LC	Melkoorlog om Lijempf melk tegen Winschoten?		
1970-04-16	LC	Coöperaties kopen melk ***Freia*-Veenwouden**		
1970-05-09	LC	VEEMARKT: Meer melk in Friese coöperaties – verdeling *Lijempf*-melk		
1970-11-27	LC	Zuivelmammoet – zonder Friesland – in de maak – **Havelte gesprekken**		

▲				
1971				
1971-01-21		Zuivelfabriek **Tzum** fusieplan met DGV. **Workum** – gaat dan uit *Frico*		
1971-02-05		Zuivelfabriek **Tzum** koos voor DGV. **Workum**		
1971-02-15	NvhN	*Domo* en *Noord-Holland* nemen voor f 5 miljoen *Hollandsche Melksuiker* over		
1971-02-25		Zuivelfabriek **Achlum** ook naar DGV. **Workum**		
1971-03-12	LC	**Achlum** besluit tot fusie met **Workum** – Melk naar zuivelfabriek **Tzum**		
1971-06-03	LC	UIT ANDERE BLADEN: Broedende kip		
1971-09-02	LC	Grote zuivelfusie – Havelte gesprekken – dreigt te mislukken		
1971-10-23	LC	Op voorstel van **Dronrijp** Spoedberaad over samenvoeging Frico en deelgenoten		
▲				
1972				
1972-03-16	LC	Hoofdbestuur Friese Mij: Boeren zien hun belang onzuiver in zuivelfabriek		
1972-06-09	LC	Reuzenfusie – *De-Takomst* in **Wolvega** en *Fresia*, **Dronrijp** bij elkaar		
1972-06-17	LC	VEEMARKT: Stellingwerven veroveren Friesland – *Fresia* en *De-Takomst*		
1972-07-01	LC	VEEMARKT: Over schorsing *Fresia* (**Dronrijp)** directeur Hepke de Boer		
1972-07-12	LC	*Novac* sluit ook kaasmakerij in **Blokzijl** (Ov.)		
1972-07-18	LC	*Fresia* aanvaardt met meerderheid van 90% de fusie met coöp. *De-Takomst*		
1972-08-24	LC	Ruim 80% *Fresia* leden getekend als *De-Takomst* lid – fusie nu rond		
1972-09-02	LC	*Coberco* trok zich terug – zuivelfusies – *Havelte-gesprekken* – vrijwel mislukt		
1972-11-03	LC	Alle melk naar **Bergum.** Fabriek in **Twijzel** dicht, zegt bestuur		
1972-11-04		Fusieplan met *De-Takomst* **Sijbrandaburen** raakt zuivelfabriek kwijt		
1972-11-15	LC	Zuivelfusie tussen **Schiermonnikoog** en **_Ee** aanvaardt		
1972-11-18	LC	VEEMARKT: *De-Foarútgong* verdeeldheid bij sluitingsplannen deel leden **Twijzel**		
1972-11-29	LC	Actie tegen sluiting zuivelfabriek **Twijzel**		
1972-11-30	LC	Zuivelfabriek **Twijzel** moet stoppen		
1972-12-02	LC	VEEMARKT: De droom in gruizels van “lytse Bouwman fan Twizel” – **Twijzel**		
1972-12-14	LC	Bijlage-07: Secretaris **Ir. P. stallinga** neemt afscheid van de *FBvCZ*		
▲				
1973				
1973-01-13	LC	SER: *De-Takomst* negeerde fusiegedrachtsregels, fusiegesprekken met **Sijbrandaburen**		
1973-05-12	LC	VEEMARKT: Grote fabrieken hebben grootste pot		
1973-11-18	LC	Rinse Zijlstra opent vernieuwde kaasfabriek *De-Takomst* **Wommels**		
1973-11-21	LC	**Oldeberkoop** brengt 16 min kg melk mee naar *De-Takomst*		
1973-12-01	LC	*De-Foarútgong*: Kaasfabriek in **Twijzel** nu verkocht voor *ƒ* 337.000		
1973-12-11	LC	Leden **Oldeberkoop** stemt fusie met *De-Takomst* af		
1973-12-15	LC	VEEMARKT: Boeren lieten bestuur in de steek – **Twijzel en** drama **Oldeberkoop**		

▲				
1974				
1974-01-30	LC	Voorzitter J. mulder van „**Oldeberkoop**" afgetreden		
1974-05-06	LC	Opnieuw fusievoorstel **Oldeberkoop** met *De-Takomst*		
1974-05-07	LC	**Oldeberkoop** bestuur f 3000 afgeperst door 'Koekoekboeren'		
1974-05-11	LV	VEEMARKT: .... Over angstige vergaderboeren in **Oldeberkoop**		
1974-05-11	LC	Bestuur zuivelfabriek **Oldeberkoop** weg na 2e keer afstemmen fusieplan		
1974-09-05		Kaasmakerij in **Tzum** sluit binnenkort		
1974-09-07		Oud-voorzitter Tzum: jungle-praktijken – Beetstra: Notulen ter inzage		
1974-09-07		VEEMARKT: ….**Tzum** is de laatste dode kaasfabriek niet		
1974-09-14	LC	Onrust in **Tzum** bij plan sluiting fabriek door **Workum**		
1974-09-25	LC	Voortbestaan van zuivelfabriek **Terschelling** bedreigd – fusieplan *De-Takomst*		
1974-10-09	LC	Met ingang van 19 oktober: Melkontvangst in *De-Takomst* **Haskerhorne** dicht		
▲				
1975				
1975-03-15	LC	Voorstel: *LMI* naar *Frico-Warga* – Fusie twee Friese melkinrichtingen		
1975-03-20	LC	*Frico* betaalt 3,3 miljoen voor *LMI* 'Emmakade'		
1975-03-22	LC	VEEMARKT: *Frico* moet betalen voor overname *LMI* – dl		
1975-04-07	LC	*Frico* stemt voor fusie met *LMI*		
1975-04-12	LC	**Terschellinger** melk gaat naar *„De-Takomst"*		
1975-09-13	LC	Boeren **Oldeberkoop** besloten tot fusie met *„De-Takomst"* – Verzet nog minimaal		
1975-10-25	LC	Fusie kaasfabriek **Giekerk** en *De-Takomst* – dure onderbezetting in winter		
1975-11-01	LC	VEEMARKT: **Giekerk** stak met fusieplannen brand in zuivelcoöperatie		
1975-12-03	LC	Leden zuivelfabriek **Giekerk** welwillend voor fusie *De-Takomst*		
1975-12-08	LC	INGEZONDEN: **Giekerk** – fusie met *De-Takomst?*		
1975-12-18	LC	Leden **Giekerk** stemmen fusie *De-Takomst* af		
1975-12-19	LC	Mr. Gerrit Hepkema: Friese zuivelcoöperatie moet snel groeien naar eenheid		
▲		1976-03-15		
1976				
1976-05-03	LC	Fusievoorstel zuivelfabrieken **Rinsumageest en** *Noord-Oostergo* (**Dokkum)**		
1976-05-06	LC	Vandaag besluit over opheffing zuivelfabriek op **Ameland**		
1976-05-07	LC	CZ **Ameland** (9) gaat met *De-Takomst* over fusie spreken		
1976-05-15	LC	**Rinsumageest** pro zuivelfusie met *„Noord-Oostergo"*		
1976-05-22	LC	VEEMARKT: – 'Lijk in de kast' bij **Giekerk** – **Rinsumageest** gaat dicht –		
1976-06-16	LC	Zuivelfusie van **_Ee** met *De-Takomst* in de maak		
1976-07-05	LC	Zuivelcoöperatie **_Ee** stemt in met fusie *De-Takomst*		
1976-08-21	LC	VEEMARKT: Het geval Giekerk		
1976-10-11	LC	Zuivelfabriek **Giekerk** praat met *Noord-Oostergo* **(Dokkum)**		

1976-10-13	LC	Zuivelfusie: **Opeinde (35)** en *DTP* **(Gerkesklooster) (110)**		
1976-10-16	LC	VEEMARKT:*Frico* heeft problemen met zijn deelgenoten – **Opeinde**		
1976-11-02	LC	Zuivelfabriek _**Ee** 24 man in dienst stopt begin 1977		
1976-11-06	LC	VEEMARKT: xxxxOpeinde		
1976-11-20	LC	VEEMARKT: Het einde van de laatste zelfstandige zuivelfabrieken		
1976-12-03	LC	Zuivelfabriek **Giekerk** gaat in op fusie met *Noord-Oostergo* **(Dokkum)**		
▲				
1977				
1977-01-15	LC	*De-Takomst* sluit zuivelfabriek **Oldeberkoop**		
1977-03-16	LC	**Amelander** (**Hollum**) melk naar *De-Takomst*		
1977-04-09	LC	*De-Takomst* staat weer voor fusie – Bestuur eens met fusie **Steggerda**		
1977-05-28	LC	VEEMARKT: Wie kan de boel nog klein houden? – **Oldeboorn** en **Giekerk**		
1977-07-01	LC	Bijlage-4 Veel lof voor de scheidende „baas" S. Kramer „**Gerkesklooster**"		
1977-07-05	LC	**Steggerda** met fusie akkoord		
▲				
1978				
1978-03-28	LC	St.-Nicolaasga dorp tegen sluiting		
1978-04-01	LC	Weer sprankje hoop voor Sint Nicolaasga		
1978-04-14	LC	Melkplas van coöperatie in Friesland in 1977 2,47 pct. groter		
1978-09-13	LC	*Frico* en *Domo* streven naar groot zuivelblok – vorming van *Noord-Nederland*		
1978-09-13	LC	Communiqué van *Frico* en *Domo*		
1978-10-14	LC	*De-Foarútgong* (**Bergum**) en *Noord-Oostergo* (**Dokkum**) in één coöperatie		
1978-10-18	LC	CNC Ontstemd: Voedingsbonden niet bij fusie in **Bergum** en **Dokkum**		
1978-11-15	LC	Leden *Noord-Oostergo* en *De-Foarútgong* voor fusie – naam blijft *De-Foarútgong*		
1978-11-16	LC	Fusieplan zuivelcoöperaties **Oosterwolde** en **Winschoten**		
▲				
1979				
1979-07-16	LC	Naweeën mislukte zuivelfusie *ZOH* (**Oosterwolde**) met **Winschoten –**		
▲				
1980				
1980-10-30	LC	Zuivelcoöperatie *ZOH* **Oosterwolde** is gefuseerd met **Winschoten**		
1980-11-20	LC	*Frico* heeft plannen om zuivelfabriek in **Donkerbroek** te kopen		
1980-12-03	LC	Zuivelfabriek in **Donkerbroek** gaat over naar *Frico*		
1980-12-29	LC	Ondanks veel weerstand **Winschoten** en *ZOH* praktisch één onderneming		

▲				
1981				
1981-08-13	LC	*ZOH* na gemiste fusie met **Winschoten**: andere baas		
1983				
1983-03-25		Na nieuwbouw in **Gerkesklooster** zuivelfabriek **Opeinde** over twee jaar dicht		
1984				
1984-04-19	LC	Melkprijs van de *Twee Provinciën* 1,65 pct hoger – **Opeinde** sluit komende herfst		
▲				
1982				
1982-04-10	LC	*Frico-deelgenoten* eens over vorming van zuivelblok met *Domo-Bedum*		
1982-12-18	NvhN	Zuivelgigant in Noorden een feit – naast de 'grote vier' nu: *Noord-Nederland*		
▲				
1986				
1986-04-24	LC	Zuivelfabriek **Winschoten** alsnog bij *CCFriesland*		
1987				
1987-07-09	LC	Vandaag gesprek noordelijke zuivel over samenwerking – Beetstra / Zijlstra		
▲				
1990				
1990-02-09	LC	Weer fusiegesprek *CCFriesland* en *Noord-Nederland*		
1990-01-10	NvhN	Zuivelfusie CCFriesland en Noord-Nederland vrijwel rond		
1990-10-17	NvhN	Fusie *ccFriesland* en *Noord-Nederland* een feit – 'vrije' doen niet mee		
1990-11-24	LC	Akte zuivelfusie *Friesland Frico-Domo* nu pas getekend (NN. en ccFriesland)		
1993				
1993-10-06	LC	Onderzoek naar fusie vier '*vrije*' zuivelfabrieken (Assen, DGV, DTP en Oudwoude)		
1993-10-07	LC	*ZOH* wil zichzelf redden – doet niet mee aan besprekingen 'vrije'		
1993-10-09	LC	KAF en KOREN: Nog een fusie? – **Workum, Gerkesklooster, Oudwoude** en **Assen**		
▲				
1994				
1994-01-24	LC	**'Oudwoude'** vraagt uitstel fusie met *'vrije'*		
1994-02-08	LC	Besluit over zuivelfusie 'vrije' zuivelfabrieken weer uitgesteld		

1994-02-09	LC	**Oudwoude** heeft sleutel in zuivelfusie 'vrije'		
1994-03-05	LC	Fusie(plan) *Huisternoord* (**Oudwoude**) en leveranciersvereniging ***NO-Friesland***		
1994-03-05	LC	Fusieplannen *ZOH* **Oosterwolde** en *Acmesa* **Assen** – voorgeschiedenis		
1994-04-01	LC	Fusie tussen ***NO-Friesland*** en **Oudwoude** weer afgestemd		
1994-05-11	NvhN	Leden akkoord met fusie *Acmesa* en *Zuid-Oost-Hoek*		
1994-08-18	LC	Zuivelfusie-plan van *DTP* **Gerkesklooster** en ***DGV*** **Workum**		
1994-11-22	LC	*Twee Provinciën* door fusie met *DGV* landelijk nu vierde		
▲				
1995				
		Oudwoude fuseert met De Twee Provincieën		
1997-09-09		1e melding van Ffusie FCDF		
1997-12-17	LC	Goedkeuring Fusie: Friesland Coberco Dairy Foods gaat op 28 december van start.		
▲				
BIJLAGEN				
Bijlage-01	LC	1972-12-14: Friese boeren klaar voor grote sprong vooruit? – EEG-6 naar 9		
Bijlage-02	LC	1975-01-21: Kamerlid / CBTB voorz.Tolman over 'zuivelplan' – netverzwaring		
Bijlage-03	LC	1975-02-01: Voorwaarde bijdrage rijk netverzwaring: in vijf jaar gereed		
Bijlage-04	LC	1977-07-01: Lof voor scheidende directeur **S. Kramer** *ZOH* **Gerkesklooster**		
Bijlage-05	DTel	1990-12-01: Directeur **D. Hoitinga** *ZOH* gaat na xx jaar met pensioen		
Bijlage-06	LC	1973-01-19: Hoofddirecteur *De-Takomst* **W. Kranenburg** volgt **C. van der Ploeg** op		
Bijlage-07	LC	Ir. P. Stallinga neemt afscheid van 75-jarige Zuivelbond		
2015-03-19		Superheffing was niet meer dan een omleiding Tijdelijk		

Zuiveljaarboeken 'Friesland' 1961-1977

A | B | D | E | G | H | J | K | L | M | N | O | R | S | T | U | V | W | IJ

ZJB. 1961 PROVINCIE FRIESLAND	C/P	1961	1977	1e fusie	Sluit	2 fusie / opmerking
Achlum, „*Achlum*", - J. BONNEMA, b., k., wp. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1971-03-12	1971	
Akkerwoude, „*Dokkumer Wá1den en Omstreken*", - H. de JONG, b., k. en cons.m., B.C.Z.F.	C	x		*N.-Oostergo* 1969-05-17	1969	Datum melding
Akkrum, „*Utingeradeel"* G.A., Sj. RIENSTRA, b., k., cas. en cons.m., *Frico*, C.C.F. en B.C.Z.F.	C	x		*Frico-Warga* 1962-06-09	1972	Bericht sluiting 1969-10-13
Akmarijp, „*De Lege Wálden*"; , - J. T. de BOER, b., k., vp. en weips., C.C.F., B.C.Z.F. en *Frico*.	C	x		*De-Takomst* 1965-09-22	1968	4 mrt. 1968 gesloten 1968-03-06
Ameland zie bij Hollum	-	-	-	-	-	-
Augustinusga, , *N.V. „Lijempf*", I. VERBEEK, cas. en cons.m., V.V.Z.M.	P	x		Melk naar Drachten	1969	Was in ZJB. '63 al melkontvangst
Balk, *„Barich"*, - G. TIERSMA, b., k., wp. en cons.m., C.C.F., B.C.Z.F.	C	x	x	*DGV* 1969-03-13	1999	
Bergum, "*Bergumerdam*", - Th. OZINGA, b., k., vp. en weips., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	c	x	x	*Foarútgong* 1963-12-23	2003	
Berlikum, *Coöp. Condensfabr. Friesland*" afd. fabr. Berlikum, A. WERUMEUS BUNING, wp., cons.m., sp. prad. en weips; ijsmachines (soft ice freezers).	C	x		*De-Maatschap* 1959-11-14	1967	Kreeg deel van de melk Sinds 1955 CCF bedrijf 1966 stop melkontvangst
Betterwird, „*Dokkum en Omstreken*", - J. AKKERMAN, b., k., wp. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	*N.-Oostergo* 1966-03-30	1991	1978 De Foarútgong 1976-12-03
Birdaard, „*Concordia*", - G. de VRIES, b., k., cas. en cons.m-., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Fresia* 1965-09-17	1965	Groot deel melk naar *Fresia*
Bolsward, Koninklijke *Hollandia* - K. J. SWIERSTRA, b., ges. cond., evap., gest.m., weips. en cons.m., V.V.Z.M.	P	x	x	*Hollandia*		*Hollandia* sinds 1958 van *Nestlé*
Bolsward, N.V. Kon. Ned. Mij, v. Kaas- en Roomboterfabr. (Hoofdkant. Sneek), - P. ELZINGA, b., k. en wp., V.V.Z.M.	P	x	x	*Hollandia* 1961	1961	KNM was al deel van *Hollandia*
Bolsward, N.V. Hollandsche Melksuikerfabriek. Provincialeweg 5 – Ir. G. Kranen, sinds 1947 (ook fabriek in Uitgeest)	P	-	x	HMS in 1971 *Domo / N-H 1971-02-15*	??	Sinds 1947 (1e maal genoemd in ZJB.1967)
Bontebok, „*De Gemeenschap*", - S. v. KAMMEN, b., k., wp. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1966-02-24	1968	Na verbouwing Wolvega sluiting 1968-xx-xx
Boornbergum, „*Mei-inoar Ien*", - C. van WEPEREN, b., k., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		Meiinoár-Ien 1966-04-03	1967	Sluiting 1967-01-05
Delfstrahuizen, „*De Eendracht*", - H. W. BOSMAN Fzn., b. en k., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1965-09-11	1965	Betreft 7,5 mln. kg. melk Ook 4,5 mln. naar *Novac*
Donkerbroek, "*Het Klaverblad*", - P. K. MEINESZ, b., k. en wp., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	Klaverblad	1990	Overgenomen door Frico 1980-12-03
Drachten, N. J. „*Lijempf*", - A. de VRIES, b., k., vp., wp., cas. en cons.m., V.V.Z.M.	P	x		Naar *DOMO* 1970-03-23	1970	Was al melkontvangst 1969-02-14
Dronrijp, „*Dronrijp*", - J. JANSMA, b., k., wp., cons.m. en weips., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	*De-Maatschap* 1959-11-14	2010	*Fresia* 1969-11-20 *De-Takomst* 1972-06-09
Ee_ *„Ee en Omstreken"*, - J. BAKKER, b., k., wp., cas. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	*De-Takomst* 1976-06-16	1977	Sluiting 5 febr. 1977 1976-11-02 nog melkontv.

Elsloo (Fr.), „*De Drie Gemeenten*", - K. JELSMA, b., k. en wp., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x	x	*ZOH* 1962-3-13	1999	
Garijp, "*De Eendracht*", - R. K. HOFMAN, b., k. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*Foarútgong* 1965-08-26	1965	Geen knipsel Goedkeuring gevonden
Gerkesklooster, „*Welgelegen*", - S. KRAMER, b., k., wp. en cons.m., B.C.Z.F.	C	x	x	*DGV* 1968-06-06	NU	
Giekerk, gem. Tietjerksteradeel. Coöp. Zuivelf. „*Trynwálden*", Tel. 05103-No. 208, - R. COMELLO, b., k., wp., cas. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*N.-Oostergo* 1976-12-03	1976	Zie ook mislukte fusie met *De-Takomst*
Grouw, „*Grouw*", - W. LEENSTRA, b., k., cas. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Frico-Warga* 1962-06-09	1966	
Haskerhorne, „*Haskerhorne"* - J. H. KONSMAN, b., k., cons.m., gest.m, en sp, prod., B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1962-05-03	1974	
Heeg, „*Hoop op Zegen*" G.A., - B. BOS, b., k. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F. – (zie ook *Lankhorst* **Oosingahuizen)**	C	x	x	*DGV* 1964-08-26	1995	
Heerenveen, Veensluis „*'t-Meer*", - F. J. ESSER, b., k. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F. [1]	C	x		Opheffing 1961-01-18	1961	Melk verdeeld **Bontebok** en **Haskerhorne**
Hemelum, „*Hemelum*", - G. BREMER, b., k. en cons.m., B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1968-10-23	1970	Hemelum-Koudum
Hollum, „*Ameland*", - H. M. NIJENHUIS, b., k., cons.ijs en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1976-05-17	1976	
Jubbega, „*Ons Belang*", - S. WIERSMA, b., k. en wp., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1966-01-27	1968	70 á 80% vd melk
Koudum, „*Concordia*", - J. H. ALTENA, b., k. en cons.m., B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1968-10-23	1969	Hemelum-Koudum
Langezwaag, „*Langezwaag*", - A. JOOSTEN, b., k. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Gorredijk-EO* 1963-09-14	1964	
Leeuwarden, *Coöp, Condensf. „Friesland*", ,-Hfddir. Ir. J. B. RITZEMA v. IKEMA, Commercieel directeur A. A. BOUWES, Technisch directeur B. v.d. WOUDE, ges. cond., evap., gest.m., melks., alb., cas., weips. en sp. prod.	C	x		Niet in ZJB	NU	Gaat 1990-11-24 fusie aan met *Noord-Nederland* tot *FFD*
Leeuwarden, Fonteinstr. 81, N.V. Ver. Zuivelf. Leeuwarden (Hoofdkantoor), - H. BOTERKOOPER, Adj. Dir. S. A. BOTERKOOPER, V.V.Z.M.	P	x		Verkocht aan Coöp. 1964-09-14		Oostermeer Surhuisterveen en Noordwijk (Gr.)
Leeuwarden, N.V. „Lijempf", - Dir. Mr. M. RUTGERS, b., k., vp., wp., gec.m., cas., cons.m., gest.m. en sp.prod., V.V.Z.M., Ned. Ver. v. Melkcontr.	P	x	x			
Leeuwarden, Potmarge 3-5, N.V. *Van Heel's Geconden-seerde Melk Mij* (Hoofdkantoor), - Dir. D. G. S. LANDWEER, Mr. M. RUTGERS en E. de VRIES, vp., gec.m., gest.m. en spec, prod., V.V.Z.M.	P	x		Wessanen	1986	
Leeuwarden, *Frico* Centrale Pakhuizen, - Ir. J. B. RITZEMA van IKEMA, b., k., vp., wp., cas. en cons.m.	C	x	x	*Frico*	NU	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Leeuwarden, Vredeman de Vriesstraat 3, Handelsonderneming „*FREIA"*, Tel. 05100 - No. 24619.	P	x			??	
Leeuwarden, *Leeuwarder Coöp. Melkinrichting*, - H. NIJBOER, b. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Fresia* 1963 *De-Takomst* '72	75/ 80	1975 Frico (Warga) afbouw t/m 1980
Luinjeberd, „*Aengwirden*", - R. DIJKSTRA, b., k., wp., cas. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1962-05-03	1963	Start De Takomst nog geen Wolvega
Makkinga, „*De Eendracht*", - G. OOSTERHOF, b., k., wp. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Eendracht*	1985	*Noord-Ned.* 1982-12-18

1 29 jan. 1961 gesloten.

Marrum, "*Marrum*" - D. WIERSMA, b., k., wp., cas. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	*Fresia* 1963-10-31	1980	*De-Takomst* 1971-10-13
Marssum, „De Eendracht", - D. de BOER, b., k. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*De-Maatschap* 1959-11-14	1966	
Morra-Lioessens, „*De Dongeradeelen*", - W. A. KLAZES, b., k., en wp., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Foarútgong* 1963-12-23	1973	
Munnekeburen, „*Novac*" afd. Munnekeburen, Tel. 05268-No. 204, - adj, dir. R. POSTHUMUS, k. en mp., C.C.F., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	X	*Novac* 1953-09-26	1993	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Nijega, N.V. *Kon. Ned. Mij van Kaas- en Roomboterfabr.* (Hoofdkantoor Sneek), Tel. 05140- No. 2301, - LT. de JONG, b. en k., V.V.Z.M. [2]	P	x		Sluiting 3 december 1960-11-26	1960	Melk 75 % naar *Lankhorst* Osingahuizen 1960-12-03
Nijehorne, „*De Gemeenschap*", zie Bontebok	-	-	-	-	-	-
Oldeberkoop, "*De Goede Verwachting*", - O. ZWART, b. en k., B.C.Z.F., *Frico*.	C	x		*De-Takomst* 1975-09-13	1977	Oldeberkoop stopt 1977-01-15
Oldeboorn, gem. Utingeradeel, Coöp. Zuivelf. „*Oldeboorn*", Tel. 05663 - No. 241, - S. VALK, b., k., vp., wp. en cons.m., B.C.Z.F.	C	x	x	Overdracht aan Frico 1969-10-21	1979	Werd veehouders-vereniging 1969-10-22
Olterterp, „*De Hoop*", - M. ELSENGA, b., k. en wp., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x	X	*Meiinoar* 1966-04-08	2003	ZOH 1969-12-26
Oosterend, "*Oosterend en Omstreken*", - J. Tj. SIJTSEMA, b., k. en cas., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*De-Terpen* 1964-11-25	1964	
Oosterlittens, N.V. *Kon. Ned. Mij. van Kaas- en Roomboterfabrieken*, (Hoofdkant. Sneek), Tel. 05173 No. 252, - A. FEENSTRA, b., k., wp. en cons.m., V.V.Z.M.	C	x	x	Nestlé	1982	
Oostermeer, N.V. Ver. Zuivelfabrieken Leeuwarden, Afd. Oostermeer, Tel. 05129-No. 208, - J. STROOP, b., k. en cons.m., V.V.Z.M.	P			Melk n. div. 1964-09-14	1963	Was al melkontvangst
Oosterwolde, „*Oosterwolde e.o.*", - D. HOITINGA, b., k., wp. en cons.m.; lunchroom, *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x	x	ZOH	2004	
Oosterzee, „*Novac*" G.A., - Hoofd-direkteur S. M. DOUNA, b., k., wp., cas. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	*Novac* 1953-09-26	1993	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Oosthem, „*De Hem*", - S. HUITEMA, b., k. en wp., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1962-11-09	1963	
Opeinde, „*de Eendracht*", - H. de BOER, b., k. en wp., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x	x	*DTP.* 1976-10-13	1984	
Osingahuizen, **(Heeg)** Melkproductenfabriek „*A. LANKHORST*", N.V., Heeg, - H. PETTER, b., k., vp., cas. en sp. prod., V.V.Z.M.	P	x	x	*Nestlé*	1986	Via *Hollandia* naar Nestlé
Oudega (S), „*De Hoop*", – P. Hofstra b. en k., B.C.Z.F.	C	x			1966	
Oudega (W), N.V. han. *Ned. Mij. van Kaas- en Roomboterfabrieken*, (Hoofdkantoor Sneek), K. Elzinga b., en k., V.V.Z.M.	P	x			1962	
Oudeschoot, „*Jagtlust*" – H. HOVINGH, b., en k., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1962-05-03	1963	
Oudwoude, „Huisternoord", - W. BARTELS, b., k., wp. en cons.m, B.C.Z.F.	C	x	x	*Huisternoord*	1996	*Twee-Provinciën* 1995-03-28
Rinsumageest, „*De Toekomst*", Tel. 05111-No. 208, - P. SALVERDA, b., k. en cons.m., C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*N.-Oostergo* 1976-05-03	1976	

2 eind 1960 gesloten.

Roordahuizum, „*De Eendracht*", – R. HILVERDA, b. en k., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Frico-Warga* 1962-06-09	1962	
Scharnegoutum, „*Scharnegoutum en Omstreken*" G.A., - R. J. SIJTSEMA, b., k., en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*De-Terpen* 1964-11-25	1972	*De-Takomst* 1970-01-06
Scharsterbrug, *Koninklijke Hollandia Fabrieken* van Melkproducten en Voedingsmiddelen N.V., (Hoofdkantoor Vlaardingen), - A. VISSER, vp., spec. prod., cons.m., V.V.Z.M.	C	x	x	Nestlé	??	
Schiermonnikoog, „*Schiermonnikoog*" G.A., - E. GROEN-DIJK, b., k. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	P				1973	
Sexbierum, „*Sexbierum*", - J. J. WAIBOER, b., k., cas. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Maatschap* 1959-11-14	1961	
Sijbrandaburen, „*De Lege Geaen*", - A. SLOTBOOM, b., k. en cons.m., C.C.F., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1970-01-06	1974	
Sloten, Coöp. Veevoederfabriek „*Sloten*" G.A., - A. VELD-MAN (C.C.F., DOMO en C.C.G.O.).	C	x		Geen melk ver-werking!	NU	
Sneek, N.V. *Kon. Ned. Mij v. Kaas en Roomboterfabrieken*, (Hoofdkantoor), Tel. 05150 - No's 2041-2042. Dir. J. NAU-TA, b., k., wp., cons.m. en gest.m., V.V.Z.M.	P	x			1984	
Sneek, N.V. Zuivelf. en Koelhuis „*Normandia*", - A. ANE-MA, b., k., wp., cas., cons.m., gest.m. en sp.prod., V.V.Z.M.	P	x		Opgeheven 1969-02-07	1969	Melkinrichting naar KNM. IJsbrechtum
St. Nicolaasga, "*de Iendracht*", - H. Y. WIARDA, b., k. en cons.m., B.C.Z.F.	C	x			2000	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Steggerda, „*De Toekomst*", - H. J. v. d. HOEK, b., k. en wp., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1977-04-09	1979	
Stiens, „*Stiens*", - H. J. v. d. MEER, b., k. en wp., B.C.Z.F.	C	x		*Fresia* 1963-10-31	1966	
Surhuisterveen, N.V. *Ver. Zuivelfabrieken* Leeuwarden, Afd. Surhuisterveen, - S. A. BOTERKOPER, b., k., wp. en cas., V.V.Z.M.	P	x		Naar coöp. 1964-09-14	1964	Melk naar div.
Terschelling, Formérum, "*Terschelling*", - A. v. d. MEER, b., k., cons.m. en cons.ijs., *Frico*, C.C.F. en B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1974-09-28	1975	
Terwispel, "*De Volharding*", Tel. 05 1 22 - No. 208, – H.. DEKKENS, b., k., cas. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Gorredijk-EO* 1963-09-14	1973	*Meiinoar-Ien 1966-03-08* *ZOH* 1969-12-26
Tijnje, "*Volharding II*", – R. R. STEL, b,. k,. en cons.m., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*De-Takomst* 1969-11-05	1971	
Twijzel, "*De Eendracht*", - B. van DAM, b., k., wp. en cons.m B.C.Z.F.	C	x		DFG 1963-12-23	1974	
Tzum, „*De Eensgezindheid*", - R. LUBBERINK, b., k, en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1971-02-05	1976	
Uitwellingerga, "*De Westerbrugsloot*", - J. de JONG, b., k., cas, en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1964-08-26	1965	
Veenwouden, N.V. Melkprod. Fabr. „*Freia*", - J. ANEMA, b., k., mp. en cons.m., V.V.Z.M.	P	x		Winschoten 1969-04-04	1969	Div. Coöp. 1970-04-16
Warga, gem. Idaarderadeel, *Centrale Melkinr. Frico*, Tel. 05105-No. 221, - S. WIELINGA, b., cons.m., gest.m. en sp.prod.	C	x	x	Frico	1994	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Warns, „*Warns & Omstreken*", - F. KOOISTRA, b. en k., B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1964-04-23	1964	
Wartena, „*Helpt Elkander*", - F. van der MEER, b., k. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Frico-Warga* 1962-06-09	1965	
Waskemeer, „*Hoop op Zegen*"- J. DAMSMA, b., k, en	C	x		*ZOH*	1969	

cons.m., B.C.Z.F., C.C.F.				1968-05-25		
Weidum, gem. Baarderadeel, Coöp. Zuivelf. „*Weidum*", - B. D. SCHAT, b., k., cas. en cons.m., *Frico,* C.C.F., B.C.Z.F. Combinatie met C.Z. Dronrijp voor weiverwerking.	C	x		*Fresia* 1969-11-20	1969	
Wieuwerd, „Wieuwerd", - A. RINSMA, b. en k., C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*De-Terpen* 1964-11-25	1964	
Wijnjeterp, "*De Vooruitgang*", - Fr. KNOL, b. en k., C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*ZOH* 1967-03-16	1967	
Wirdum, *"Wirdum* U.A.", - P. v. d. HERBERG, b., k. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x		*Frico-Warga* 1962-06-09	1965	
Witmarsum, „*Witmarsum*". , - M. J. ROEPER, b., k., en wp., *Frico*, B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1965-06-24	1966	
Wolvega, gem. Weststellingwerf opslagbedrijf *Frico* (zie Leeuwarden); Tel. 05260 - No. 2341 F. NIJHOLT.	C	x		Frico	??	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Wolvega, „*De Coöp. Zuivelfabriek Wolvega*", C. v. d. PLOEG, b., k., vp. en cons.m., *Frico*, C.C.F. B.C.Z.F.	C	x	x	*De-Takomst* 1963-08-28	1990	*Noord-Nederland* 1982-12-18
Wommels, „*Wommels e.o.*", - J. R. de BOER, b., k., cas. en cons.m., *Frico*, C.C.F., B.C.Z.F.	C	x	x	*De-Terpen* 1964-11-25	1988	*De-Takomst* 1970-01-06
Workum, „*De Goede Verwachting*", - M. BEETSTRA, b., k., wp. en cons.m., B.C.Z.F., C.C.F.	C	x	x	*DGV* 1962-11-29	NU	
Woudsend, „*De Samenwerking*", - B. P. de VRIES, b. en k., B.C.Z.F.	C	x		*DGV* 1964-08-26	1965	
IJsbrechtum, N.V. *Kon. Ned. Mij. v. Kaas- en Roomboterfabrieken*, - E. de BOER, b., k., cons.m. en gest.m., V.V.Z.M.	P	x			??	

Fusielijst

Eerste Datum	Fusienaam	Betreffende fabrieken
		Vroege sluitingen Uit Erf en wereld **Boyl** (1915-10-12 gaat op in **Elsloo)**, / Hoorn (1916), / Midsland (1916), / Kimswerd (1920), Balluur (1924), / Lollum (1926), / Lutjepost (1930), Drachtster-Compagnie (1933), / Oude Bildtzijl (1934), / Hijlaard (1935-08-12 gaat op in **Weidum**), **Hemrik** (1935-02-08 gaat op in **Terwispel**), / **Ried** (1935-10-09 gaat op in **Dronrijp**), / **Warga** (**1935-11-22** melk naar buurfabrieken), / **Irnsum** (1938-05-09 gaat op in **Sijbrandaburen**), Winsum (1939-04-12 melk verdeeld over 6 buurfabrieken), / Buren (1942 niets gevonden),
▲		**Kleine fabrieken – opheffing / samengaan**
1947-10-06	CZ. Dokkumer.NZ. - sluiting	Fusie met CZ. _Ee / Knipsel met korte melding / Knipsel verkoop 1948-02-23
1951-04-21	CZ. **Deinum** - sluiting	Sluiting: Melk verdeeld over **Weidum, Marssum, Berlikum** en **Oosterlittens** 1951-04-02
1954-02-26	Fusie *De Iendracht*	**St.-Nicolaasga** met **Langweer** (laatste sluit 1956) – fuseert 1969-02-22 met ***De-Takomst***
1955-02-07	CZ. **Zurich** - sluiting	**Zurich** (5,5) opheffing – melk gaat naar **Witmarsum** (8) 1e 1955-02-01
1955-11-15	7 Lijempffabrieken n. CCF	Vijf Friese *Lijempf*-fabrieken naar CCF: **Dokkum, Berlikum, Workum, Sloten** en **Wolvega** Plus twee in Overijssel: **Kuinre** en **Steenwijkerwold –** (totaal 80 Mln.)
1955-11-28	Sluiting meeste L.Fabrieken	Klein deel – ca. 20 % – '*Lijempf-melk*' naar particulieren, 80% naar coöperatie.....
1956-11-22	CZ. **Bartlehiem** - sluiting	1e melding 1956-11-14 per 1 dec. melk voor klein deel naar Birdaard
1958-03-01	Sloten 'Lijempf' - sluiting	Sloten (8,25) Melk voor groot deel naar Balk
1960-11-26	**Nijega** KNM - sluiting	Melk naar *Lankhorst* **Heeg** – zie ook 1960-11-28
1961-01-18	CZ. **'t-Meer** – sluiting	Ook als 'Veensluis' of 'Heerenveen' – melk naar **Haskerhorne** en **Bontebok** (1961-02-21)
1965-03-09	**Hemelum** en **Koudum**	Fusie tot *Concordia* / deze fuseert 1968-09-28 met ***De Goede Verwachting*** (1965-01-21)
▲		**Grotere concentraties / fusies**
1953-07-25	***NOVAC***	Ontstaat uit fusie **Blokzijl, Munnekeburen** en **Oosterzee**
1956-04-07	***Leeuwarder melkinrichting***	Fusie van **Leeuwarder** en **Jelsum**
1959-11-14	***De-Maatschap***	*Samenwerking*, **Dronrijp, Sexbierum, Marssum** en dl **Berlicum** 1961-06-03 fusie
1962-03-13	***De-Zuidoosthoek***	Fusie van **Oosterwolde** (25) met **Elsloo** (17)
1962-04-27	***Frico-Warga***	Melklevering, **Grouw, Akkrum, Wartena, Wirdum** en **Roordahuizum** aan melkinrichting
1962-05-03	***De-Takomst***	Ontstaat uit fusie **Luinjeberd, Haskerhorne** en **Oudeschoot** jr. later + **Wolvega**
1962-11-09	***De-Goede-Verwachting***	Ontstaat uit fusie **Workum** (30) met **Oosthem** (8)
1963-09-14	***Gorredijk en Omstreken***	Fusie van CZ. **Langezwaag** en CZ. **Terwispel**
1963-10-15	***Fresia***	Ontstaat uit **Leeuwarder melkinrichting**, **Marrum** en **Stiens**
1963-12-23	***De-Foarútgong***	Fusie **Bergum**(20) en **Twijzel** (20)
1964-11-25	***Te Terpen***	Fusie: **Oosterend (10)**, **Scharnegoutum (9)**, **Wieuwerd (11)** en **Wommels (17)**
1966-01-13	***De Eendracht***	Fusie **Opeinde** met **Oudega (Sm)** fuseert 1976-10-13 met *DTP* (110)
1966-04-08	***Meiinoár-Ien***	Fusie ***Gorredijk-en-Omstreken*** met **Langezwaag** en **Terwispel**
1966-10-30	***Noord-Oostergo***	Fusie **Betterwid/Dokkum** (20) met **Morra-Lioessens**(17) – 1978-11-15 fusie met Foarútgong
1968-06-06	**De-Twee-Provinciën**	Ontstaan uit fusie **Gerkesklooster** (40) en **Grijpskerk** (30)

getest

NOVAC 1953-1982 – gaat in 1982 op in *Noord-Nederland*

Fusie bericht	Deelnemers		1e melding
1953-11-19		Fusie **Munnekeburen (14)**, **Oosterzee** (12) en **Blokzijl (9) (O)** *	1953-07-25
	1954-03-06	LC commentaar: De N.O.P. bindt zich met zijn zuivelproducten aan Friesland	
	1964-02-12	Fusiebesprekingen met *Delta* **Kampen** – ging niet door	
	1964-11-24	+ *De Drie-Provinciën:* **Giethoorn** en **Steenwijkerwold (Tuk)** (**Oldemarkt** mei gesloten)	
	1965-09-11	+ 4,5 mln. van **Delfstrahuizen** / 3,4 naar *De-Takomst* / *ca. 8 mln.* naar 2 particulieren.....zie	1965-11-25
	1969-10-01	**Langelille** / wordt melkontvangst / adv. verkoop 1971-08-06 aanvaarding 1 febr. 1972	
	1972-07-12	**Blokzijl** stopt kaasmakerij / sluiting en verkoop niet gevonden!	
	1978-09-13	*'Frico'* en *Domo* streven naar groot zuivelblok – vorming van *Noord-Nederland*	
	1982-12-18	*Novac* als *Frico* deelgenoot deelnemer ***Frico-Domo*** (*Noord-Nederland)*	
		* melkgegevens uit FNZ verslag 1951	

Overzicht vanaf het eerste boekjaar

jaar	aanvoer in kg	vet gehalte	eiwit gehalte	melkprijs	verwerkings kosten
1953-1954	43.618.453	3.85		21.95	3.71
1954-1955	46.741.226	3.93		24.10	3.37
1955-1956	48.913.751	3.92		24.02	3.94
1956-1957	52.815.663	3.95		24.53	4.
1957-1958	57.993.807	3.96	3.37	22.53	4.09
1958-1959	61.614.740	3.99	3.33	20.13	4.02
1959-1960	70.240.495	3.99	3.36	23.53	3.95
1960-1961	73.814.589	3.99	3.32	20.88	4.15
1961-1962	76.468.919	4.01	3.35	21.35	4.25
1962-1963	83.899.994	4.04	3.35	21.72	4.41
1963-1964	81.513.512	4.02	3.33	24.90	4.48
1964-1965	83.850.141	4.03	3.35	26.57	4.44
1965-1966	132.172.422	4.01	3.35	32.01	4.80
1966-1967	140.496.237	3.98	3.32	35.25	5.41
1967-1968	148.940.892	4.-	3.32	37.03	5.59
1968	102.665.411	4.04	3.40	41.36	5.69
1969	166.563.801	4.01	3.33	39.56	5.59
1970	174.247.452	4 01	3.32	38.46	6.84
1971	181.566.541	4.05	3.36	44.89	7.54
1972	197.502.601	4.11	3.38	47.56	7.21
1973	211.215.696	4.10	3.36	49.03	7.35
1974	227.254.461	4.02	3.40	50.59	8.26
1975	237.006.029	4.03	3.35	55.07	8.15
1976	244.848.168	4.04	3.32	58.51	8.51
1977	245.917.505	4.01	3.34	62.15	8.56

getest

Leeuwarder Melkinrichting (*LMI.*) 1958 – 1963 → Fresia

1e bericht	Deelnemers		1e melding
1956-04-07		Fusie van **Leeuwarder** en **Jelsum** (officieel 12-mei-1956) nw. naam ***LMI***.	1956-01-17
	1958-12-31	Stand van zaken bouw nieuwe fabriek *LMC* ook sluiting **Jelsum**	
	1959-05-29	Over de relatie met **'Berlikum'** *CCF* (voormalige *Lijempf* fabriek)	
	1963-09-23	Concentratieplannen **Leeuwarden** (18)**, Stiens** (10) **en Marrum**(16)	Ook 1963-10-01
	1963-10-31	Fusie *LMI* met **Marrum** en **Stiens** (9,5) nw. naam nw. vereniging ***Fresia***	Ook 1963-10-15
		Vervolg van het Leeuwarder bedrijf '*LMI*'	
		Fresia (Dronrijp **LMI** Marrum) fuseerd met *De-Takomst*	1972-06-09 / 1972-07-18
		Voorstel twee Friese melkinrichtingen – LMI naar Frico-Warga	1975-03-15
		Frico voorstel voor overname (kopen) *LMI*	1975-03-20
		Frico stemt voor overname van *LMI* voor 3,5 Mln. *	1975-04-07
		* Na de overname, geleidelijke verplaatsing van de productie naar Melkinrichting Frico-Warga. Aan het eind - ca. 1978/'79 - was LMI alleen nog maar een distributiedepot van Warga.	

getest

#De-Maatschap 1959 – 1969 → Fresia

1e bericht	Deelnemers		1e melding
1960-11-28		***Dronrijp, Sexbierum, Marssum** en **Berlikum*** – gaan eerst samenwerking	1959-11-14
	1961-03-01	*'Maatschap'* reorganiseert melkvervoer	
	1961-06-03	**Dronrijp, Sexbierum** en **Marssum** vormen nw. coöperatie – *De-Maatschap*	
	1962-08-10	– **Sexbierum** sluit per 1 oktober	
	1963-07-13	*De-Maatschap* bedankt voor *Frico*	
	1963-09-24	*De-Maatschap* blijft binnen *Frico*	
	1969-11-20	*De-Maatschap* Fuseert met *Fresia* en **Weidum** en gaat verder als *Fresia*	

Getest

Zuid-Oosthoek (ZOH.) 1962 – 1997→ *FCDF*

Ontstaan	Volgende	Deelnemers / commentaren	1e melding of meer
1962-04-03		Fusie **Oosterwolde** (24) en **Elsloo** (17)	1962-03-13
	1967-03-30	+ **Wijnjeterp**(8) / werd kort daarna –1 april– melkontvangst* / ook 1965-07-22	1967-03-16
	1967-03-18	VEEMARKT: Saksische concentraties erg gevaarlijk	
	1967-03-31	*Zuidoosthoek* goedkeuring fusie met **Wijnjeterp** – gaat in op 15 mei 1966	
	1968-01-25	Fusieplannen bestuur CZ. **Waskemeer** (Haulerwijk)(10) met *ZOH*	1968-03-09
	1968-03-13	Zuivelfusie tussen **Waskemeer** *ZOH*. voorlopig mislukt – 7 stemmen te weinig	1968-03-16 / 1968-04-11
	1968-05-25	+ **Waskemeer** / werd melkontvangst / nog in 1968 gestopt / mrt. 1969 verkocht!	
	1968-08-10	De *Zuidoosthoek* gaat op weg naar 100 miljoen kg. – stand van zaken	
	1969-12-15	Tankmelken bij ZOH in opmars - nu al 40 tanks	
	1969-12-26	+ *Meiinoar Ien* (50) (**Olterterp – Terwispel**)	1969-11-25
	1986-04-24	+ **Winschoten** (50) Gaf binnen CCF veel problemen	1978-11-16
	1993-10-06	Gesprekken tussen 'vrije' *DGV*, DTP, *Huisternoord* **Oudwoude** en *Acmesa* **Assen**	
	1993-10-07	ZOH doet niet mee aan 'vrije' besprekingen – 'wil zichzelf redden'	Zie ook 1993-10-09
	1994-03-05	+ **Assen** (110) – met knipsel goedkeuring 1994-03-11	1994-05-11
	1997-12-17	Grote fusie: '*Friesland-Frico-Domo*' + *Coberco* + *ZOH* + *DTP* tot *FCDF*	1997-09-09
		* Adv verkoop inventaris 1967-10-02 / 1967-11-09 veiling bracht *f* 142.000 op	

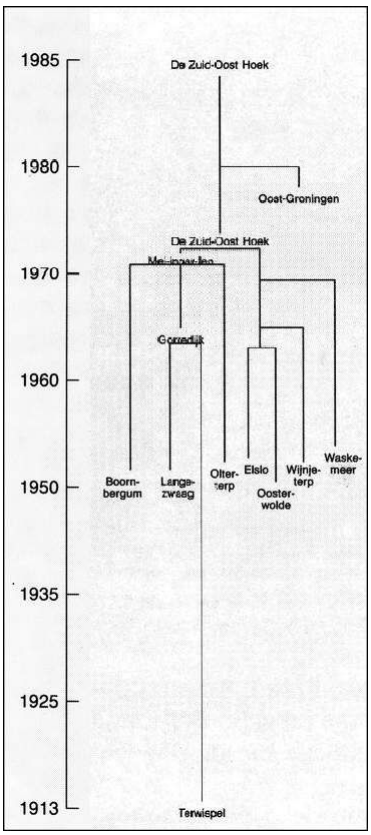

Frico-Warga 1935 –

1e bericht	Deelnemers		1e melding
1935-12-17		**CZ. Warga** komt in bezit van *Frico* en wordt als zuivelfabriek gesloten	
	1936-10-14	Officiële opening *Centrale melkinrichting* te **Warga**	
	1959-03-23	Fabrieken van Roordahuizum, Wartena, Grouw en Wirdum in concentratie-voorstel	
	1959-03-24	Frico-plan-1 knipsels / 1959-03-26 / 1959-04-01 / 1959-04-02 / 1959-04-08 / 1959-05-12	Mislukt!
	1962-03-16	Frico-plan-2 – Oud plan opnieuw in bespreking – voorstel 5 zuivelfabrieken	
	1962-03-17	Concentratievoorstel Voor 5 zuivelfabrieken	
1962-04-07		Frico-plan Warga gunstig ontvangen bij boeren	
1962-05-09		Frico-plan: **Akkrum, Grouw, Roordahuizum, Wartena** en **Wirdum** Werd melkveehoudersvereniging *Mid-Fryslán*	
	1969-10-22	+ **Oldeboorn** (14) – melkveehoudersvereniging *De Torenmeter*	
	1980-12-03	+ **Donkerbroek** (30) melkveehoudersvereniging *Het-Klaverblad*	

getest

#De-Takomst 1963-1982 → Noord-Nederland

Start	Vervolg	Aansluiting- en sluiting fabrieken + andere gebeurtenissen	1e melding
1962-05-03		Fusie: **Haskerhorne** (17), **Luinjeberd** (10), en **Oudeschoot** (12)	
	1963-08-29	**Akmarijp** (10) en **Wolvega** (25) fusieplannen met groep **Oudeschoot** (40)	1963-08-28
	1963-10-19	**Wolvega** wel, maar **Akmarijp** niet in zuivelconcentratie	
	1963-10-24	+ **Wolvega** goedkeuring leden (**Akmarijp** afgestemd)	
	1963-12-04	– **Luinjeberd** en **Oudeschoot** sluiten	
	1965-09-11	+ **Delfstrahuizen (11,4)** (3,4 mln. naar *de-Takomst*: zie 1965-11-25 / 1966-03-02	1964-10-19
	1965-10-08	+ **Akmarijp** (10) Eerste stemming was twee jaar eerder	1963-08-28
	1965-12-08	+ **Jubbega** (15) Eerste stemming was drie jaar eerder	1963-02-23
	1966-02-24	+ **Bontebok** (10) Eerste melding was jaar eerder	1965-03-02
	1968-01-09	– **Akmarijp** sluit in Mei ? / FK-1968-03-29 app. verkoop '*onlangs gesloten*'	
	1969-02-22	+ **St-Nicolaasga** (23) / meerdere sluitingsplannen, werd uiteindelijk 2000	1969-01-28
	1969-11-21	+ **Tijnje** (10) / na verbouwing melkontvangst St-Nyk / dec. 1971 sluiting	1969-11-05
	1970-01-06	+ *De Terpen* (**Wommels** en **Scharnegoutum**)	1969-12-12
	1972-07-18	+ *Fresia* (**Dronrijp-LMI-Marrum**) (150)	1972-06-09
	1972-08-29	– **Scharnegoutum** sluiting herfst1972 / 30 nov. veiling inventaris (1972-11-22)	
	Niet gevo..	+ **Sijbrandaburen** (15) / ging in per 1 jan. 1973	1972-11-04
	1973-01-13	*SER: De-Takomst* negeerde de fusiegedrachtsregels bij **Sijbrandaburen**	
	1973-11-18	Opening kaasmakerij **Wommels** – sluiting **Sijbrandaburen** en **Haskerhorne**	1974-10-09
	1975-04-12	+ **Formerum** (**Terschelling**) / ook een moeilijk proces	1974-09-25
	1975-09-13	+ **Oldeberkoop** (16) MOEILIJK eerste stemming was twee jaar eerder	1973-11-21
	1975-10-25	Bespreking met **Giekerk**....mislukt / 1976-12-03 ging naar *Noord-Oostergo*	
		Serie knipsels over mislukking 1975-11-01 t/m 1975-12-18 en 1976-05-22	
	1976-07-05	+ **_Ee** / ingangsdatum, met terugwerkende kracht, 28 dec. 1975	1976-06-16
	1977-03-16	+ **Hollum** (9) (Ameland)	1976-05-06
	1977-05-02	+ **Steggerda** (36)	1977-04-09
	1978-09-13	Eerste besprekingen *Frico-deelgenoten* met *Domo*	
	1982-12-18	Fusie van *De-Takomst*, *Novac*, **Makkinga** en **Donkerbroek tot *Noord-Nederland***	

De-Goede-Verwachting (Workum)

1e bericht	Deelgenoten		1e melding / ook
1962-11-13		**Workum** (30) met **Oosthem** (8) fusie aangenomen	1962-11-09
	1964-05-02	+ **Warns** (8) / 1964-08-26 melkontvangst / 1964-12-04 ontmanteling	1964-04-14
	1964-08-26	Fusieplannen **Heeg** (11) en **Woudsend** (8) **Uitwellingerga** (5)	1964-09-01
	1964-09-15	+ **Heeg** (11) (1e 1964-08-26) en **Woudsend** (8) (1e 1964-08-29)	
	1965-02-19	+ **Uitwellingerga** goedkeuring na 2e voorstel / melkontvangst / sluiting 1965-09-11	1964-08-26
	1965-09-21	+ **Witmarsum** (15)	1965-08-24
	1968-10-23	+ **Hemelum-Koudum** (25)	1968-09-28
	1969-02-22	+ **Balk** (23)	
	1971-02-05	+ **Tzum** (14) – / sluit in 1974-10-25	1971-01-21
	1971-03-12	+ **Achlum** (13) – / sluit in 1972	1971-02-25
	1993-10-06	Gesprekken tussen 'vrije' *DGV*, DTP, *Huisternoord* **Oudwoude** en *Acmesa* **Assen**	
	1994-08-18	Fusieplannen DGV met DTP	

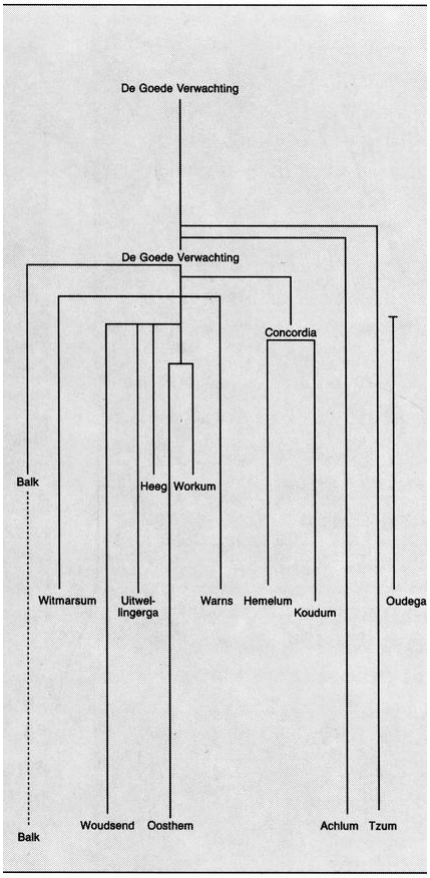

Gorredijk en Omstreken 1963-1966

1e bericht	Deelnemers		1e melding
1963-09-14		*Gorredijk en Omstreken* ontstaat uit fusie **Langezwaag** en **Terwispel**	1963-04-12
	1964-01-25	**Langezwaag** sluit	
	1966-02-05	Fusieplan *Gorredijk en Omstreken* met **Boornbergum** en **Olterterp**	
	1966-04-08	+ **Boornbergum** en **Olterterp** – naam *Mei-inoar Ien* – hoofdbedrijf **Olterterp**	

Meiinoar Ien 1966-1969

1e bericht	Deelnemers		1e melding
		Meiinoar-Ien met drie bedrijven **Olterterp, Terwispel** en **Boornbergum**	
	1967-01-05	**Boornbergum** sluit / adv. inventaris 1967-04-01 / 1967-04-14 opbrengst *f* 150.000	Ook 1967-01-04
	1969-01-13	**Olterterp** zuiveldirecteur op wachtgeld	Ook 1969-01-18
	1969-11-25	Fusiegesprekken besturen *Meiinoar-Ien* (**Olterterp**) met *ZOH* (**Oosterwolde**)	
	1969-12-26	*Meiinoar-Ien* koos voor *ZOH* (**Oosterwolde**) 150 miljoen kg melk in één hand	1969-12-17

Fresia 1963 – 1972

1e bericht	Deelnemers	Deelgenotenv	1e melding
1963-10-31		Fusie **Leeuwarder Melkinr**. (*LMI*) (18), **Marrum** en **Stiens** (10)	1963-09-23
	1963-09-31	Sluiting CZ **Stiens**	
	1965-09-17	+ **Birdaard** (9,5) / fusie met Dokkum was mislukt	1963-09-21)
	1969-11-22	+ *De-Maatschap* (**Dronrijp**) (DE VEEMARKT)	1969-11-20
	1969-11-22	+ **Weidum** / sluit mei / juni 1970 – niets over gevonden / adv verkoop 14 nov. 1970	1969-11-20
	1971-10-23	Op voorstel van **Dronrijp** Spoedberaad over samenvoeging Frico en deelgenoten	
	1971-11-20	VEEMARKT: ...*Fresia-plan* – *Frico-deelgenoten* en *Frico* één organisatie	
	1972-07-18	*Fresia* gaat op in ***De -Takomst*** (**Wolvega**) →	1972-06-09

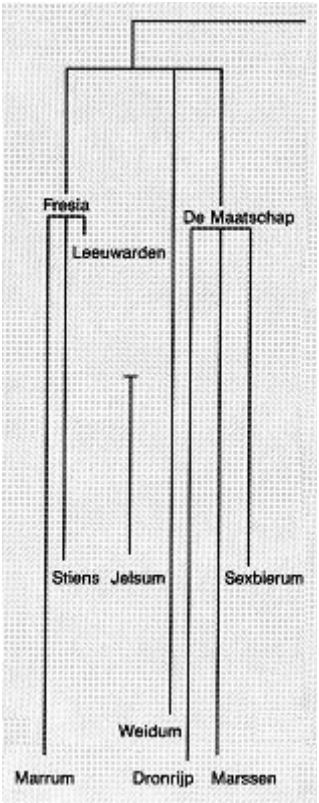

getest

#De-Foarútgong 1964 – 1982 → *Noord-Nederland*

1e bericht	Deelgenoten	1e melding	
	1962-03-14	Mislukte fusieplannen **Bergum, Garijp** en **Opeinde** / 1962-03-30 / 1962-04-13 / 1962-05-01	
1964-01-30		**Bergum** (20) en **Twijzel**(20) fuseren - nw. naam *De-Foarútgong*	1963-12-23
	1965-09-08	+ **Garijp** (9) (goedkeuring 1965-09-12 gevonden!) 1965-10-23 gefuseerd en...gesloten	1965-08-26
	1966-03-29	*De-Foarútgong* vraagt lidmaatschap aan van *CCF* en *Frico*	
	1969-11-28	Afstemmen investeringsplan bestuur van 50 mln. / 1969-11-29 / 1969-12-10 /	
	1972-11-03	Alle melk naar **Bergum** Fabriek in **Twijzel** dicht, zegt bestuur	
	1972-11-30	Moeilijke beslissing sluiting Twijzel / 1972-11-18 / 1972-11-29 / stop ca. april 1974	1972-11-03
	1978-09-13	*Frico-deelgenoten** en *Domo* streven naar groot zuivelblok – *dus ook *De-Foarútgong*	
	1978-11-15	+ *Noord-Oostergo* (**Dokkum**>) – naam blijft *De-Foarútgong* (samen 225 mln.)	1978-10-14
	1982-12-18	*De-Foarútgong* gaat op in *Noord-Nederland* →	

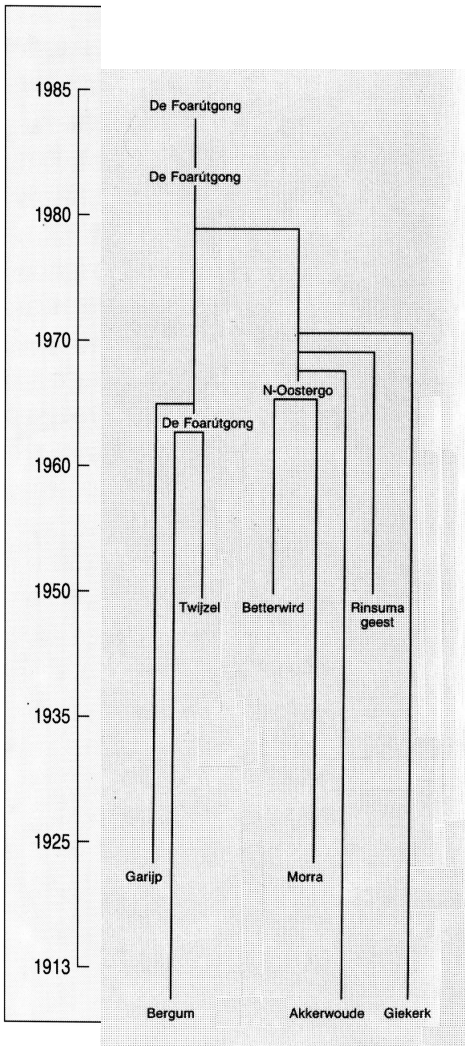

getest

De-Terpen 1964-1969 → *De-Takomst*

Fusie bericht	Deelnemers	Deelgenoten	1e melding
1964-11-25		**Oosterend, Scharnegoutum, Wiewerd** en **Wommels** / 1964-04-10 / 1964-09-02 / 1964-09-26	1963-08-29
	1965-02-20	Sluiting **Oosterend** – officiële laatste dag 9 dec. 1964 / verkoop 1965-11-18	
	1964 ?	Sluiting **Wiewerd** – datum niets gevonden / adv verkoop 1965-06-21 samen met Oosterend	
	1970-01-06	*De-Terpen* fuseert met *De-Takomst* / 1969-12-13 / → *De-Takomst*	1969-12-12

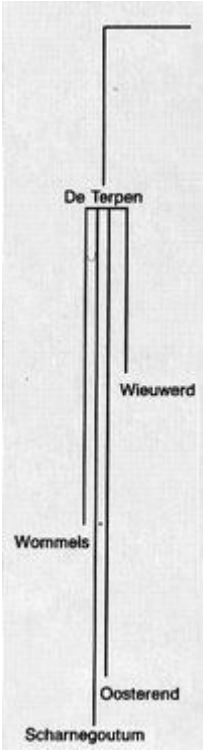

getest

Noord-Oostergo (Dokkum) 1966-1978 → *De-Foarútgong*

Start datum	Vervolg	Nieuwe deelgenoten	1e melding
1966-03-30		Ontstaat uit fusie **Dokkum** (20) (**Betterwird**) en **Morra-Lioessens** (13)	1966-03-08
	1969-05-17	+ **Akkerwoude** (11,5) 1968-03-27 / 1968-12-14 / 1969-01-11 / 1969-05-17	
	1976-05-15	+ **Rinsumageest** (10) / fabriek stop 1976-05-22 /	1976-05-03
	1976-12-03	+ **Giekerk** (23) (1975-10-25> poging met *De-Takomst* mislukt – zie daar)	1976-10-11
	1978-11-15	*Noord-Oostergo* (**Dokkum**) fuseert met *De-Foarútgong* (**Bergum**) → ***De-Foarútgong***	1978-10-14

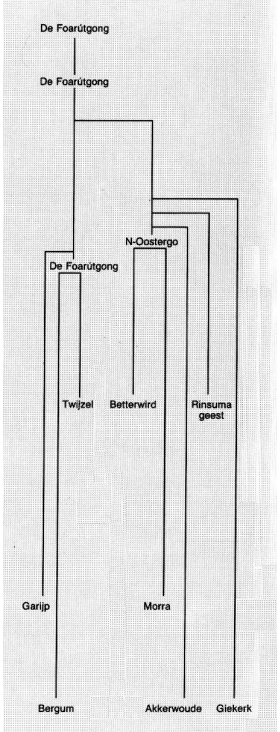

De-Twee-Provinciën (Gerkesklooster) 1968-1994
De-Twee-Provinciën (Workum) 1994-1997 → *FCDF*

1e bericht	Deelgenoten		1e melding
1968-09-18		Fusie **Gerkesklooster** en **Grijpskerk** naam bleef *DTP*	
		+ **Opeinde** (35) / 1e melding	1976-10-13
	1984-04-19	**Opeinde** sluiting herfst 1984	1983-03-25
	1993-10-06	Gesprekken tussen 'vrije' *DGV*, DTP, *Huisternoord* **Oudwoude** en *Acmesa* **Assen**	
	1994-11-22	+ *De Goede verwachting* **Workum** – naam blijft DTP.	1994-08-18
	1997-12-17	Grote fusie: 'Friesland-Frico-Domo' + *Coberco* + *ZOH* + *DTP* tot *FCDF*	1997-09-09

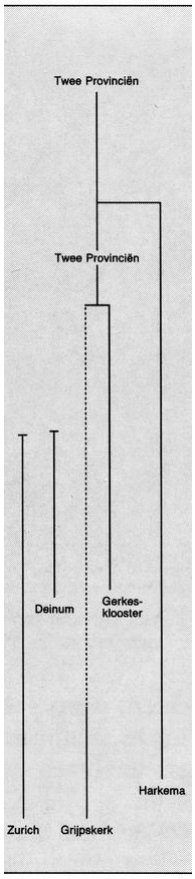

De Twee provinciën

1e bericht	Deelnemers		1e melding
1968-09-18		Fusie **Gerkesklooster** en **Grijpskerk** naam bleef *DTP*	
		+ **Opeinde** (35)	1976-10-13
	1984-04-19	**Opeinde** sluiting herfst 1984	1983-03-25
	1993-10-06	Onderzoek naar fusie vier 'vrije' zuivelfabrieken	
	1994-11-22	+ *De Goede verwachting* **Workum** – naam blijft DTP.	1994-08-18

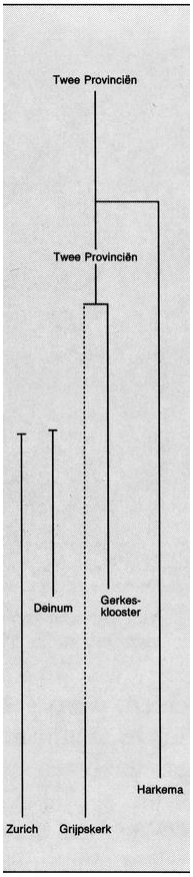

Vroege knipsels

NvF 1915-10-12

CZ. **Boyl** *De Hoop* stopt melk gaat naar **Elsloo**

Nieuwsblad van Friesland 12-10-1915

— De leden van de coöp. zuivelfabriek „De Hoop" te Boyl hebben besloten, die fabriek op te heffen en zich aan te sluiten bij de coöp. fabriek te Elsloo. De leden dier fabriek zullen zich aansluiten bij de te Boyl gevestigde coöp. aankoopvereen. voor landbouwbenoodigdheden.

NvhN 1935-12-04

CZ Hijlaard *Hoptille* stopt, melk naar **Weidum**

CZ Boven-Knijpe liquidatie beëindigd

CZ. Hemrik liquidatie beëindigd, melk naar **Terwispel** - zie ook 1935-02-08 1935-02-11 en 1935-03-04

Nieuwsblad van het Noorden 04-12-1935

KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR FRIESLAND (LEEUWARDEN.)

WIJZIGINGEN.

Coöp. Stoomzuivelfabriek „Hoptille" Hijlaard. Het bedrijf is met ingang van 29 September 1935 overgegaan aan de Coöp. Zuivelfabriek „Weidum" te Weidum.

Nieuwsblad van het Noorden 24-11-1936

WIJZIGINGEN.

N. V. De Stoomzuivelfabriek „Boven Knijpe", Bovenknijpe. De liquidatie is beëindigd, de naamlooze vennootschap is ontbonden, terwijl de zaak is opgeheven.

Coöp. Stoomzuivelfabriek „Hoptille", Hijlaard. De liquidatie der coöp. vereeniging is beëindigd. 't Roodhert Bergum, café-hotel. Uitgetr. E.: W. Zandstra.

Coöp. Stoomzuivelfabriek Hemrik. De liquidatie der coöp. vereeniging is beëindigd.

1935

CZ Hemrik

Nieuwsblad van Friesland 1935-02-08

Coöperatieve Zuivelfabriek Hemrik.

Plannen tot opheffing en overname door Terwispel. – (Reden directeur vertrekt)

HEMRIK, 8 Febr. Nu de directeur van de Coöp. Zuivelfabriek alhier, de heer C. v. d. Hoef, met ingang van 1 April a.s. naar Langweer vertrekt, worden er plannen beraamd om de fabriek alhier op te heffen en de melkleverantie voortaan te doen geschieden aan de fabriek te **Terwispel.** Het initiatief van deze plannen is uitgegaan van de fabriek te **Terwispel**. Reeds hebben de besturen van beide coöperatieve fabrieken met een Bondsvertegenwoordiger een conferentie gehad, waarop de stopzetting en liquidatie van de fabriek te Hemrik is besproken.

Het is bekend, dat er een streven is om kleine fabrieken te combineren. Waar de regeringsmaatregelen gericht zijn op vermindering van de veestapel, zal het gevolg zijn, dat de fabrieken minder melk te verwerken krijgen en de exploitatie naar verhouding duurder wordt. Wanneer aldus twee kleinere fabrieken tot combinatie overgaan, kan er een flink bedrijf ontstaan dat voordeliger kan werken. Het onkostencijfer. dat nu voor de betrekkelijk kleine fabriek (Hemrik verwerkt op het ogenblik circa 3½ á 4 miljoen K.G. melk per jaar) een zware druk betekent, zal dan naar verhouding lager kunnen worden.

Er zal nu a.s. Zaterdagmiddag om 2 uur in café P. Hoekstra een ledenvergadering worden gehouden van de zuivelfabriek alhier, waarbij over het voorstel tot opheffing en tot combinatie met **Terwispel** zal moeten worden beslist. Men verbeidt in **Hemrik** met spanning de afloop dezer ledenvergadering. Het zou voor het dorp een gevoelig verlies worden wanneer dit bedrijf werd stilgelegd. Voor de personeelsleden. die hun positie bedreigd zien, hangt van de beslissing der leden zeer veel af

Nieuwsblad van Friesland 1935-02-11

Combinatie van de Coöp. Zuivelfabrieken Hemrik en Terwispel.

Besloten met 122—25 stemmen.

HEMRIK, 9 Febr. Het pleit is beslecht; met overgrote meerderheid besloten de leden van de zuivelfabriek zich in principe te combineren met de fabriek in **Terwispel**. De uitspraak van de leden laat geen ruimte voor twijfel. Ongetwijfeld hebben de leden door dit besluit hun eigen en het belang van den boerenstand in het algemeen gediend. De argumenten, die door de verschillende voorstanders van de fusie werden aangevoerd, waren niet te ontzenuwen. De kleine persoonlijke bezwaren, die bij een aantal leden bestaan, vermochten geen gewicht in de schaal te leggen, omdat uit de uiteenzettingen maar al te duidelijk bleek, dat het toekomstig belang van alle leden met de combinatie zou zijn gebaat.

Het tijdstip van fusie was nu gekomen. De fabriek is thans nog kerngezond en is dus voor een andere fabriek bij overname geen kwade post. Wanneer echter het zuivelbedrijf in perspectief wordt bezien, komt men tot de conclusie, dat de kleinere bedrijven in ernstige moeilijkheden kunnen komen. Overgang naar een andere fabriek kan thans geschieden zonder openen van de beurs. Na enige jaren zou het wellicht met opofferingen gepaard gaan.

Op grond hiervan hebben de Hemriker boeren getoond inzicht te hebben in eigen omstandigheden door het bestuursvoortel aan te nemen.

Toen de vergadering werd geopend, bleken 114 van de pl.m. 135 leden aanwezig te zijn. De voorzitter der vereniging, de heer T. Nijboer, opende met een welkomstwoord aan de leden en aan de voorzitter en de secretaris van den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland. Spr. veronderstelde dat het bestuursvoorstel om de fabriek te combineren met Terwispel, onder de leden wellicht schrik en leedwezen had veroorzaakt. Nu de beheerder ging vertrekken, stond het bestuur voor de keuze: wat nu? omdat het uiterst moeilijk zou zijn een beheerder te vinden die voor de fabriek hetzelfde zou weten te verrichten als de scheidende. Daar kwamen bij de slechte vooruitzichten wat betreft den melkaanvoer, waardoor de bedrijfsuitkomsten gedrukt zullen worden.

Ofschoon het bestuur erg tegen den maatregel op zag, meende het de belangen van de leden voorop te moeten stellen en het voorstel tot combinatie te doen, omdat z.i. doorgaan op den ouden voet op den duur tot schade zou leiden.
Dat het bestuur niet alleen deze mening koesterde, bleek uit de aanzoeken om besprekingen, die van de zijde van de Bond en de fabriek te **Terwispel** werden gedaan. Na rijpelijke overweging en ruggespraak met de Bond besloot het bestuur met **Terwispel** te spreken. Deze voorlopige besprekingen hadden tot resultaat, dat men van het bestuur in **Terwispel** toezegging kreeg, dat deze fabriek leden en schuld eventueel zou overnemen.

Hoewel het bestuur ten opzichte van de fabriek waarnaar overgang plaats zou hebben, geen voorkeur had, meende het dat op grond van de situatie in **Terwispel** het voor de leden voordeliger zou zijn met deze fabriek te associëren. Het bedrijfsapparaat in **Terwispel** kan zonder uitbreiding de capaciteit opvoeren, wat bij de andere in aanmerking komende fabrieken moet worden betwijfeld.

Nadat verschillende leden vragen hadden gesteld, was het woord aan den heer H. Th. Oostenbrug, voorz. van de Frieschen Bond (FBvCZ) Spr. had graag dat men hem hier zag als boer en niet als bondsvoorzitter. Doordat spr. zelf veehouder en natuurlijk coöperant is, meent hij inzicht te hebben in de zaak waar het hier om gaat en in de positie van de kleine tegenover de grote zuivelfabrieken. Toen het bestuur de vacature in **Hemrik** ter ore kwam, dacht men dadelijk aan combinatie. In antwoord op een vraag uit de vergadering deelde spreker mede, dat men in geval de beheerder was gebleven waarschijnlijk niet met het combinatievoorstel zou zijn gekomen, omdat het z.i. immoreel zou zijn dezen zonder meer van zijn positie te beroven, gezien de moeilijkheid om een andere betrekking terug te vinden. De bond is voor samenvoeging van fabrieken, omdat dit een boerenbelang is. Samenvoeging brengt verhoogd melkgeld mee door het verhoudingsbewijs dalen der onkosten. Hoe meer melkgeld, hoe langer de boer de strijd om het bestaan kan volhouden.

Wanneer men in de tachtiger jaren de beschikking had gehad over de verkeersmiddelen van thans, ware er volgens spr. geen denken aan geweest dat Friesland ongeveer 80 zuivelfabrieken zou hebben bezeten. Duizenden guldens had men dan kunnen besparen.
Spr. adviseert om deze schitterende kans tot combinatie niet voorbij te laten gaan. Het dorpisme moet wijken voor het algemeen belang. Bovendien brengt combinatie voor de leden geen financiële opofferingen mee.

Wanneer ik lid in Hemrik was, aldus de voorzitter, dan zou ik zeggen: „Breng mij onder bij de fabriek die de minste schuld en de meeste melk heeft. Het voordeel van concentratie zou men dan direct voelen.
Het belang van de leden brengt mee de melk zoveel mogelijk in één stuk over te brengen. Gaat men naar **Terwispel,** dan komt men bij een modern ingericht bedrijf met grote melkaanvoer en afzetmogelijkheid.

Tegen een grote fabriek is, ondanks een goed beheer, op den duur toch niet te concurreren. Wanneer combinatie te eniger tijd noodwendig moet, zal het geld kosten wat thans niet het geval is. Doe vandaag grote dingen, want jullie doet er je zelf en de Frieschen boeren een deugd mee.

De secr. van den Bond, de heer U. Kooistra, ging aan de hand van cijfers na, dat de fabrieken in de Z.O. hoek vrijwel gelijke uitbetalingen verrichten. De toestand in het buitenland is zo, dat eerstdaags verdere vermindering van de melkopbrengst geboden is. De kleine fabrieken krijgen dan de grootste slagen. Vóór combinatie is thans alles te zeggen, omdat dit zonder kleerscheuren kan gaan. Overgang en bloc naar **Terwispel** brengt daar verlaagde productiekosten mee, omdat een groter kwantum melk in verhouding met minder onkosten kan worden verwerkt.
Vervolgens ging spr. na hoe zich de overgang van de leden naar een andere fabriek zal toedragen. Uit eigen ondervinding adviseert spr. thans deze bezwaarlijke, doch noodwendige stap te doen, voordat de omstandigheden daartoe nopen.

Voorzitter Nijboer adviseerde namens het bestuur, de leden tot gezamenlijke overgang naar **Terwispel**. Het bestuur zal voorts ernstig rekening houden met de belangen van het personeel en er voor zorgen dat het niet de dupe wordt van de concentratie. Voor zover er in Terwispel geen plaats is, zal men trachten hen onder te brengen in andere fabrieken bij eventuele vacatures.
Ook de heer v.d. Hoef sprak zich in dezen geest uit. De Bond zal het personeel bij vacatures steunen.
Verschillende leden vroegen of aanneming van het bestuursvoorstel, uitsloot dat de leden naar andere fabrieken als **Terwispel** konden gaan.

Door de heer J. Jelsma en vervolgens door de heer J. J. v.d. Sluis werd met kracht de overgang van allen naar Terwispel bepleit. Versnippering van de leden naar verschillende fabrieken is niet gewenst, omdat men dan het beoogde voordeel van grotere bedrijven gaat missen. Men zou dan beter de eigen fabriek kunnen houden.
De zuivelfabriek in **Olterterp** had zich, volgens de voorzitter, bereid verklaard bij combinatie zo nodig een lastige uithoek over te nemen. Dit correcte standpunt werd geprezen.
Vervolgens kwam het belangrijkste moment van deze dag, de stemming over bet bestuursvoorstel tot concentratie met **Terwispel.** Het resultaat was dat 122 stemmen zich vóór aanneming uitspraken en slechte 25 stemma tegen.

De voorstemmers werden direct in de gelegenheid gesteld het lidmaatschap van **Terwispel** aan te vragen, waarvan allen gebruik maakten. Men wordt dan lid onder voorwaarde, dat Terwispel het persoonlijk aandeel in het liquidatietekort mee overneemt
De voorzitter deelde mede, dat ook de niet aanwezigen en de tegenstemmers nog gelegenheid krijgen het bovenvermelde verzoek te doen.
Na afloop van de buitengewone vergadering, die **Terwispel** aanstonds uitschrijft, zullen de leden voor de laatste maal vergaderen om te beslissen over het al dan niet ontbinden der vereniging, zodat men tot dien datum zich nog tot niets verplicht. Pl.m. vijf uur gingen de aanwezigen uiteen. Algemeen was men van oordeel, dat men de beste oplossing had gekozen.

Nieuwsblad van Friesland 1935-03-04

Moeizame liquidatie coöp. Zuivelfabriek te Hemrik

HEMRIK, 2 Maart. Hedenmiddag hebben de leden van de coöp. *zuivelfabriek* vergaderd om te beslissen over de liquidatie der fabriek.
Zoals men weet, werd drie weken geleden besloten tot opheffing van het bedrijf en werd de leden geadviseerd zich te laten inlijven bij de zuivelfabriek in **Terwispel** Aan de oproep van het bestuur om overschrijving naar deze fabriek aan te vragen gaven zeer veel leden gehoor, omdat juist concentratie met een groter bedrijf in de toekomst de bestaanszekerheid van de boeren zou vergroten.

In een vergadering van de coöp. zuivelfabriek **Terwispel** werd met algemene stemmen besloten, de Hemriker leden met hun schulden, over te nemen. Zolang echter nog niet tot liquidatie was besloten, waren de Hemriker boeren nog aan hun zuivelfabriek gebonden, aangezien men niet van twee coöperaties lid mag zijn. Zoals gezegd, accepteerde **Terwispel**, er was een liquidatie-vergadering noodzakelijk.
Inmiddels bleek echter, dat bij een deel der leveranciers enige twijfel kon worden geconstateerd. Volgens de lopende geruchten, zouden er zeer veel zijn, die er niet aan dachten de fabriek te liquideren, maar op hun onlangs genomen besluit terug kwamen. Voorts waren er leden, die aan een andere fabriek de voorkeur gaven.

Inmiddels had het bestuur met de zusterorganisatie in **Olterterp** op geheel officiële wijze afgesproken, dat deze fabriek een lastige uithoek voor **Terwispel** zal overnemen. Dit besluit werd in volle overeenstemming genomen.
Ook de fabriek in **Wijnjeterp** gaf er blijken van, dat zij wel graag een deel van de melk-aanvoer uit **Hemrik** wilde overnemen. Dat dit niet langs de juiste weg is gegaan valt te betreuren, aangezien hierdoor een vertroebelde stemming ontstond. Beter ware het geweest indien het bestuur bij het Hemriker college had aangeklopt en daar had getracht een overeenkomst te sluiten, dan dat werd getracht door persoonlijk bezoek bij de leden overgang naar **Wijnjeterp** aan te moedigen. Het was vooraf wel reeds te bepalen dat een deel van de dicht bij **Wijnjeterp** wonende leden toch naar deze fabriek zou gaan. Organisatorisch moet derhalve deze handeling worden afgekeurd.

Gelukkig heeft de grote massa der boeren zich niet van de rechten weg laten voeren en heeft men na het besluit van de vorige vergadering consequent gehandeld. Met een zeer grote meerderheid besloot men toch voort te gaan op de ingeslagen weg, aangezien aarzeling of terugtrekken onverbiddelijk tot financiële schade zou hebben gevoerd.

Voorzitter Nijboer opende deze buitengewone vergadering, waarbij hij de hoop uitsprak dat de vergadering een goed verloop zal hebben.
Hij heette de bondsvoorzitter en de secretaris welkom. Aan de orde was toen het voorstel tot ontbinding en liquidatie der vereniging, ingaande 23 Maart 1935. De voorzitter deelde mee, dat 124 leden vergadering aanwezig waren, zodat dan tweederde der leden (het reglementair vereiste aantal) aanwezig was.
De vergadering was dus gerechtigd een besluit te nemen.

In zijn inleiding tot dit voorstel, zei de voorzitter, dat ingevolge het besluit der laatste vergadering deze bijeenkomst zal beslissen over liquidatie. Eenparig was het bestuur van oordeel dat opheffing der fabriek noodzakelijk was, wil men voor ernstige tijden bespaard zijn. De fabriek is er voor de boeren, maar de boeren zijn er niet voor de fabriek.
Ook de uitspraak der leden liet enigszins tot verwondering van spr. aan duidelijkheid niets te wensen over.

De voorzitter betreurde het, dat de leden niet allen naar één fabriek willen overgaan. Verschillende omstandigheden maken het echter noodzakelijk voor enkele gevallen daarvan af te wijken.
Spr. betreurt het dat de fabriek waarvan hij 22 jaar bestuurslid was en die een stuk levenswerk voor hem betekent zal verdwijnen. De ongunst van het economisch getij, doen de golven echter over het schip slaan, zodat het gewenst is een groter schip te kiezen.

De voorzitter respecteert de mening van degenen die de fabriek tot elke prijs nog willen behouden. Hij waarschuwde echter die leden het algemeen belang voor het persoonlijk belang te laten gaan. Spr. hoopt dat het bestuursvoorstel eenzelfde meerderheid als op de vorige vergadering zal halen.

Hierna was het woord aan de leden, van wie vooral de heer Sikkema zich nog al roerde. Hij had destijds vóór de concentratie gestemd en ook een aanvraag om overschrijving naar **Terwispel** getekend, omdat hij meende tot dezen dag nog vrij te zijn ln zijn keuze. Hij achtte zich op de vorige vergadering bedrogen, omdat nu blijkt dat hij zich niet kan terugtrekken. Hierdoor wenste hij zich niet gebonden te zien. Voorzitter antwoordde hem, dat de aanvraag bindend is wanneer Terwispel de leden aanneemt (hetgeen geschiedde) en indien tot liquidatie wordt overgegaan.
De heer Jelsma weerlegde de woorden van den heer Sikkema en zei dat hier verkeerd begrip in het spel is, zodat van bedrog door het bestuur allerminst sprake is. De zaak is op de vorige vergadering duidelijk uiteengezet Spr. adviseerde de leden zich niet onder een bepaalden invloed te stellen en zich niet te laten verleiden tot het ongedaan maken van de grote zaak, die op het spel staat. De heer Sikkema repliceerde dat hij in goede trouw heeft getekend en zich toch bedrogen voelt Daar komt bij, dat hij liever naar Wijnjeterp wil. Hij wilde echter het bestuur niet tegenwerken.

De heer F. de Boer vroeg naar de gevolgen die zich bij verwerping van het bestuursvoorstel zullen openbaren. De heer Jelsma antwoordde dat de kans op minder melkaanvoer met de dag toeneemt. Nieuwe leden zal men niet kunnen animeren lid te worden van een zaak die van zichzelf heeft gezegd, zwak te zijn. Wanneer concentratie een noodzaak wordt, zal het geld kosten.
Er ontspon zich een rumoerige gedachten wisseling, die echter spoedig luwde. De heer Jelsma oritiseerde de houding van de leden, die zich reeds in het ledenregister van een andere fabriek hadden laten inschrijven. Mocht niet tot liquidatie worden besloten, dan zal het van de welwillendheid van dat bestuur afhangen, of men zich weer kan terugtrekken.
Anderen oordeelden dat dit wel geen bezwaar zou opleveren. De heer Kooistra, secretaris van den Frieschen Bond kon zich indenken dat er enig misverstand onder de leden heerst. Spr. maakte duidelijk dat zij die een aanvrage tekenden, nadat tot liquidatie is besloten, per 23 Maart a.s. lid van Terwispel zullen zijn. Echter zal Terwispel in bepaalde gevallen wel tot schikking bereid zijn. Men kan echter nog tegen ontbinding stemmen doch dan moet men zich de gevolgen daarvan realiseren. De positie van de kleine fabriek wordt uiterst zwak. Na enige discussie was het woord aan de heer H. Th. Oostenburg. Spr. wees de tegenstanders van de ontbinding op de grote verantwoordelijkheid, die bij een eventuele verwerping op hun schouders komt te rusten. Het bewijs dat grote fabrieken gewenst zijn, wordt wel geleverd door de strijd, die in eigen boezem is ontstaan. Verschillende fabrieken willen een deel der leden hebben om daardoor hun eigen fabriek te versterken. Spr. keurde af het gewroet dat onder de leden heeft plaats gehad. Hij berekende dat concentratie met **Terwispel** (vergelijking van de onkostencijfers) voor de leden een voordeel van f 12 per koe per jaar zal opleveren, door het lagere onkostencijfer dezer fabriek.

Bovendien staat men voor een melksteunbeperking, die varieert van 2½ – 40 %. Spr. veronderstelde, dat de beperking voor **Hemrik** ongeveer 20 % zal bedragen in verband met de scheuring, die hier doorgevoerd kan worden Men zal in **Terwispel** van dezen maatregel van regeringswege niet een dergelijke beperking ondervinden. De leden zijn voor de welvaart van hun gezin verplicht de voorgenomen concentratie door te voeren.

De heer v. d. Hoef, directeur der fabriek,
zei, dat het ook hem aan het hart gaat het bedrijf, waarvan hij 11 jaar de beheerder is geweest te zien verdwijnen. Steeds heb ik, zei spr., naar beste weten en kunnen het bedrijf beheerd en door intensief werken getracht een zo hoog mogelijke opbrengst te halen. De kunstmatige melkprijs van de laatste jaren maakt het echter onmogelijk om meer uit het bedrijf te halen, omdat deze prijs voor een groot deel bestaat uit steun.
Slechts een derde van de melkprijs word, in het bedrijf zelf gevormd. Een eventuele meerdere opbrengst werd met minder toeslag beantwoord. De opbrengst van de kleine zaken wordt kleiner. Spr. voelt zich gegriefd over het woord „bedrog" en hij begrijpt niet dat het gezonde verstand niet beter spreekt Ook ik ga naar een grotere fabriek, zegt de directeur, want daar is ook mijn bestaan meer verzekerd.
De heer Sikkema vroeg dispensatie van zijn aanvrage, hetgeen het bestuur zal trachten te bevorderen.

Op een vraag van den heer J. A. de Vries, antwoordde de voorzitter, dat het personeel volledig weer in andere bedrijven wordt ondergebracht, dank zij de voortreffelijke medewerking van de agrarische organisaties. De stemming over het liquidatie-voorstel vond nu plaats en begrijpelijkerwijze zag men met spanning den uitslag tegemoet Er werden 150 geldige stemmen uitgebracht. Vóór liquidatie was het nodig dat ¾ van dit aantal daaraan goedkeuring gaf. Deze limiet werd ruim overschreden, want vóór liquidatie werden 127 stemmen uitgebracht, terwijl 25 tegenstemmers werden geteld. Met applaus werd van de uitslag kennis genomen. De notulen van deze vergadering werden onmiddellijk voorgelezen en goedgekeurd. Statutair is het bestuur met de liquidatie belast.

De heer Oostenburg feliciteerde de leden met dit belangrijke besluit en complimenteerde het bestuur en de directeur voor het betoonde inzicht Speciaal de beheerder verdient hulde, omdat hij vóór twee jaar reeds aandrong op concentratie van kleine bedrijven, waarvoor moed nodig is, omdat hij het besef had, dat daardoor het arbeidsveld voor hem en zijn collega's werd beperkt.
De heer Oostenburg hoopte dat het hier gestelde voorbeeld zal worden nagevolgd. Vanuit **Hemrik** begint de victorie!

Vervolgens sprak de 'heer v. d. Hoef een afscheidsrede uit. Steeds had hij met plezier voor de fabriek en het dorp zijn best gedaan. Er was wel eens een strubbeling, doch steeds werden de moeilijkheden op vreedzame wijze opgelost. Het spijt hem, dat wat hij mee heeft helpen opbouwen, thans wordt afgebroken. Zijn overtuiging was reeds langen tijd, dat een fabriek als deze op den duur moet verdwijnen. Hij dankte de leden voor de bijstand, dien hij mocht ondervinden en hoopte dat men van deze stap nimmer berouw zal hebben.
De heer Sikkema huldigde de directeur voor zijn voortreffelijk beheer en wenste hem succes in zijn nieuwe betrekking. De heer v. d. Sluis betreurde het, dat met „*De Nijverheid*" alle nijverheid uit **Hemrik** verdwijnt. Spr. hoopt van harte dat de motieven, die hem deden besluiten mee te werken aan de concentratie, toepassing zullen vinden. Anders zou hij hiervan voortdurende spijt hebben. Spr. wijdde woorden van lof aan die toewijding van directeur en personeel. Op voorstel van de heer Jelsma werd besloten, dat de leden met de dames op een feestavond definitief afscheid zullen nemen van h un fabriek. Half vijf sloot de voorzitter deze vergadering, waar per slot van rekening de eendracht heeft gezegevierd.

CZ Langezwaag

Nieuwsblad v Friesland 1935-02-22

Deel van de leden wil opheffing CZ. LANGEZWAAG[3]

Druk bezochte vergadering van aandeelhouders over al of niet concentreren met een of meer andere fabrieken. De grote meerderheid verklaarde zich tegen

LANGEZWAAG, 21 Febr. Niet alleen buiten stormt het, ook bij velen in de binnenkamer is het „onstuimig weer". Den laatsten tijd wordt hier over niets anders gesproken, dan over „'t febriek". De reden is het algemeen bekende woord „concentratie". Maar laat ons beginnen bij 't begin.

De directeur der fabriek heeft eervol ontslag gevraagd, en toen nu op 11 Febr. de ledenvergadering plaats had, waarin besproken moest worden de instructie en het salaris enz. van den nieuw te benoemen directeur, waren er enige leden, die concentratie voorstelden met andere omliggende coöperaties o. a. **Terwispel, Tijnje, Luinjeberd, Veensluis ('t-Meer)**, enz. Waar dit punt niet op de agenda stond, kon het ook niet behandeld worden. Wel is er echter breedvoerig over gesproken, doch een besluit nemen ging natuurlijk niet.

Een oproep is door het bestuur gedaan voor een nieuwen beheerder der fabriek. Het bestuur als zodanig staat geheel buiten bovengenoemde actie, en wil van concentratie zowel als van opheffing niet weten. Daar zijn verschillende redenen voor.
Er is nl. een groep, die speciaal werkt, om al de leden dezer coöperatie onder te brengen bij de omliggende coöperatieve fabrieken. De fabriek heeft een reservefonds van tussen de 17 tot f 20.000. Indien nu de omliggende coöperaties samen deze fabriek (met de leden dus) kopen voor een goede som, dan kan dat geld met het reservefonds verdeeld worden onder de thans aan deze fabriek leverende leden. Naar mate men dus meer voor de fabriek ontvangt, wordt evenredig ook het te delen bedrag groter. Maar die groep wil dan ook dat allen aan de diverse coöperaties als lid toetreden. Hebben omliggende fabrieken een hogen of lagen schuldenlast, dan is het nieuwe lid daaraan ook deelgenoot, tenzij men een aparte regeling mocht treffen. Dit zou dan nader uitgewerkt kunnen worden.
Hun doel is bezuiniging op verschillende uitgaven en versterking der coöperatie in het algemeen. Indien nu alle leden het daarmee eens waren, zou men gemakkelijk tot schikking kunnen komen, maar en hier zit juist de kneep. Vele leden willen deling van reservefonds en verkoop van de fabriek aan den hoogst biedende, en daarna vrij aan welke fabriek men wil leveren, dus ook vrij om aan een speculatieve inrichting zijn melk te verkopen.
Een derde groep wil absoluut deze coöperatie behouden. Zij gaat uit van het standpunt: onze schuldvrije fabriek verkopen, om lid te worden van een fabriek die mogelijk met een grote schuld zit Men ziet: al minstens drie verschillende stroomingen, die vrijzeker niet gemakkelijk tot elkaar te brengen zijn. Verschillende factoren spelen hier een belangrijke rol, die men niet bewijzen kan, alleen vermoeden. Maar het feit is zo en de tijd zal leren hoe het onze coöperatie vergaat. Mocht zij vallen, dan zou dat voor 't dorp een hele slag zijn, daar nog al veel mensen direct of indirect hun brood verdienen aan deze zaak.

Aan den kant der leden wegen op het ogenblik de financiën het zwaarst. Velen zijn voor opheffing, alleen om het financiële voordeel van het ogenblik, zonder te zien hoe en wat er verder en later gebeurt. Wie zal het velen kwalijk nemen, daar de toestand, waarin de boeren zich bevinden, buitengewoon moeilijk is, en velen al blij zijn op het ogenblik geholpen te zijn, zonder te bedenken of het voordeel van heden ook nadeel voor morgen kan betekenen. Alzo is hedenavond het woord aan de voorstanders der concentratie.

3 Merk op dat het hier gaat om een vergadering uitgeschreven door enige leden en niet door het fabrieksbestuur! (ZHN.)

De vergadering was uitgeschreven in café Zwaan. De zaal was flink bezet. Om halfacht opende de heer J. D. de Vries de vergadering en deelde mee, dat de heer G. Ruiter de nodige toelichting zou geven, Voorts heette hij den heer Jac. Oosterloo, als niet-lid en als tegenstander van centralisatie, welkom. Als secretaris werd aangewezen de heer Fr. v.d. Burg. Het schrijven van „Pl. Belang" (in het vorig nummer vermeld) werd door den voorzitter voorgelezen. De voorzitter erkent deze motie, doch voegt er aan toe, dat deze vergadering geen besluiten neemt, zodat de motie feitelijk overbodig geacht wordt. De heer J. W. de Jong deelt mede dat Oosterloo niet ter vergadering komt, daar de vergadering van „Pl. Belang" met algemene stemmen de motie heeft aangenomen. De voorzitter merkt op, dat er straks nog wel gelegenheid zal zijn, om over deze zaak te spreken. Thans is het woord aan

den heer G. Ruiter.
De heer Ruiter merkt allereerst op, dat hij niet als bestuurder van **'t-Meer** komt of namens den Bond, doch als gewoon boer.
Thans is, zei spr., het woord „concentratie" aan de orde. En even als vroeger stuit men thans op denzelfden tegenstand bij oprichting van fabrieken. De toestanden zijn op het ogenblik zo, dat ook thans omvorming van het bedrijf noodzakelijk wordt. leder weet, dat er tegenwoordig bij de snelle vervoermiddelen, haast geen afstanden meer bestaan, zodat het vervoer van melk en produkten geen bezwaar meer oplevert. Bovendien zijn de fabrieken zoo gebouwd de laatste jaren, dat een groter kwantum voor verwerking mogelijk ie. Op het ogenblik is het zo, dat de melkproductie verlaagd wordt; door de regering wordt reeds gepoogd de hoeveelheid te beperken. Voer wordt vrij zeker, lang niet in die mate genomen als vroeger het geval was. Men kan volgens spr. weinig merken van groteren toevoer van melk. Of een goede fabriek 7 of 8 miljoen K.G. melk verwerkt, maakt weinig verschil in onkosten.

Spr. wil het gehele kwantum melk van **Langezwaag** verwerken in de coöp. fabrieken in de omtrek, wat zonder veel bezwaar kan. De kosten zouden niet belangrijk hoger wezen voor het vervoer, omdat in de omtrek de fabrieken vrij dicht bij liggen. De moeilijkheden licht de heer Ruiter ook toe, maar hij acht die gering, vergeleken bij de voordelen die behaald kunnen worden bij concentratie. Het bestuur van de *Bond van Coöp. Zuivelfabrieken* staat concentratie dan ook eensgezind voor. Hier doet het feit zich voor, dat de directeur heen gaat, zodat dit geval op zichzelf reeds opgelost is.

Met het personeel zal de Bond zoveel mogelijk rekening houden bij het plaatsen in andere fabrieken. Bovendien is er een pensioenfonds. Verder is de fabriek in de gunstige positie, dat zij schuldvrij is en niet alleen dat; er is zelfs een reservefonds aanwezig, dat niet gering en ten voordele van de leden is.
Echter staat dit niet als eerste punt op de agenda van spr. Na verloop van tijd zal men toch tot vertimmering moeten overgaan. Spr. noemt verschillende feiten op. De andere fabrieken zijn haar daarin voor, zodat vertimmeren daar vrijwel niet nodig is. Ook is het lang niet altijd zo, dat die fabriek welke schuld heeft, er slechter aan toe is dan een, die geen schuld heeft. Spr. noemt verschillende cijfers, om dit aan te tonen.

Spr. vergelijkt verschillende fabrieken met elkaar. Alles bij elkaar genomen lijkt 't spreker beslist het beste om deze fabriek te concentreren met 3 of 4 andere coöperaties in den omtrek. Ook dit toont spr. met cijfers aan. De bezuinigingen zouden volgens zijn zeer voorzichtige cijfers bedragen ongeveer f 3000 per miljoen K.G. melk. Alzo voor deze fabriek een bezuiniging van f 21.000.

Bij deze cijfers valt volgens spr. de motie van „Pl. Belang" geheel in het niet.
Mochten neringdoenden er tegen zijn, benevens het grondbezit, dan zijn er weer andere factoren, die voordelen opleveren, welke groter zijn. Spr. toont dit met verschillende voorbeelden aan. Ten slotte wil spr. nog opmerken, dat de oude leden de fabriek zover hebben gebracht, dat er een reserve aanwezig is. De leden echter, die pas lid geworden zijn, zouden er niet van profiteren. De leden die dus een bepaald

aantal jaren lid geweest zijn, zullen wel van de reserve profiteren. De regeling kan later uitgewerkt worden. Met cijfers tracht spr. duidelijk te maken hoeveel ieder dan ongeveer ontvangen kan. Dit bedrag zou dan ongeveer f 25 per koe worden.

De mogelijkheden zijn nu besproken. De nadelen zijn de volgende. Spr. is volbloed coöperator. Dat men nu zijn woorden niet opvat door van de coöperatie af te gaan en naar een speculatie over te lopen. Dit moet beslist voorkomen worden. Wil men liquideren, goed, maar bij coöperaties.
Een en ander zal dan later besproken kunnen worden.
Spr. eindigt met de woorden, dat hij kort geweest is en niet volledig, doch de besprekingen zullen nog wel nieuwe gezichtspunten opleveren. Na de pauze rectificeerde de heer Ruiter, dat hij gezegd had, dat de voordelen alleen voor de boeren te Langezwaag zouden zijn. Dit is echter niet uitsluitend het geval.

Gedachtenwisseling.
De heer J. W. de Jong, bestuurslid der fabriek, treedt in gedachtewisseling met de heer Ruiter. De Jong deelt mede dat het bestuur wel degelijk met de voorzitter en de secretaris van de Bond geconfereerd heeft De eindconclusie was, dat het beter zou zijn dat de fabriek bestaan bleef. Voorts releveert spr. de gang van zaken van de oprichting af. t Lief en leed van vroeger vergelijkt hij met dat van heden. De fabriek heeft zich best gehouden, in het een zowel als in het andere. Met voorbeelden toont spr. aan wat voor goeds in de fabriek aanwezig is. Ook de prijzen der produkten zullen hier een invloed krijgen op de gang van zaken. De Jong zegt dat de toezegging van den Bond verkregen is, dat de personeelsleden overgeplaatst worden in andere fabrieken voor zoveel mogelijk.

Nu blijft men nog even ver. Als men hier nu een nieuwen directeur benoemt, zal het personeel kunnen blijven zonder overplaatsing. De productie is minstens even goed als van andere fabrieken.
De heer Ruiter heeft het over de verdeling der reserve en verkoop gehad. Dat zal op vele moeilijkheden stuiten. Voorts zal 75 % der stemmen voor opheffing moeten zijn, wil het besluit doorgang vinden. Verder doet spr. mededeling van 't feit, dat zij, die lid worden van een andere fabriek, ook voor de schulden van die fabriek staan indien het een coöperatie is. Mogelijk is, dat men nu f 20 ontvangt per koe, doch wel een schuld bij de andere fabriek staat van misschien f 40. Met uitvoerige voorbeelden toont spr. dit aan. Indien toch tot opheffing van fabrieken overgegaan moet worden, dan meent spr. dat anderen vrij wat eerder aan de beurt zijn. Plaatsen worden genoemd.

De heer Tj. de Jong merkt op, dat de heer Ruiter gezegd heeft, dat hij natuurlijk van mening is dat ieder lid zich aansluit bij een coöperatie. De Jong is voorts overtuigd dat velen dit niet zullen doen, doch zich zullen aansluiten bij een speculatie. Dat zal niet missen. Indien men alles in aanmerking neemt, dan zal hij als bestuurslid met allen rekening moeten houden. Met leden, personeel en met de plaats Langezwaag.

Mocht men tot scheuring gedwongen worden (wat niet uitgesloten is), dan zullen andere plaatsen veel eerder daarvoor in aanmerking komen. Ook is spr. het niet met de verdeling van het reservefonds eens. De ouderen, die de fabriek sterk gemaakt hebben, zullen nu moeten zien dat het gebouw, door hen opgetrokken, door de jongeren weer afgebroken wordt.
De heer J. Wind vindt de manier waarop deze vergadering belegd is, niet in den haak. Op wettige manier onder leiding van het bestuur had zij moeten plaats hebben. In 't algemeen is de heer Wind 't eens met den heer Ruiter, dat concentratie van belang kan wezen. Maar ook vele bezwaren brengt deze met zich mede. Men moet er zich van bewust wezen, dat de voordelen beslist groter zijn dan de nadelen. Vele voorbeelden uit de praktijk haalt Spr. aan en hij geeft de vergadering in overweging om hedenavond nog geen besluit te nemen, doch zich met 't bestuur in verbinding te stellen om goed te onderzoeken wat 't beste is, n.l. concentratie of niet. Spr. acht 't niet juist van den heer Ruiter, dat hij op deze vergadering, die niet wettig is, volgens den heer Wind, spreekt over concentratie, zonder 't bestuur hierin te kennen.

De voorzitter dezer vergadering zegt, dat hun geen gelegenheid genoeg is gegeven om hun standpunt uiteen te zetten. Vandaar deze vergadering.
Thans volgt nog veel discussie, waarvan uiteraard niet veel vermeld kan worden, omdat men nogal vaak in herhaling treedt. Enkele dingen worden nu recht gezet.

Het antwoord van den heer Ruiter
De heer Ruiter beantwoordt verschillende sprekers. In 't kort samengevat komt het hierop neer. De voorzitter en de secretaris van de bond zijn heengegaan met de overtuiging dat 't bestuur voor concentratie niet voelde, wat niet wil zeggen dat hun standpunt daardoor gewijzigd is. Ook vele leden bleken de mening van concentratie toegedaan te zijn, vandaar deze vergadering.
Daarna volgt een herhaling van reeds gesproken woorden, om die te verduidelijken. Dit neemt nog al veel tijd in beslag, temeer daar door vorige sprekers op de woorden van de heer Ruiter teruggekomen wordt

De heer E. Heida deelt mede, dat hij een directeur en voorzitter van een fabriek in de omtrek bij een boer in de stal aantrof, welken veehouder hij f 10 per koe bood, als hij zich aansloot bij zijn fabriek. De heer Heida noemt op verzoek der vergadering namen van de personen, 't geen bevestigd wordt door 't betrokken lid. Dit bracht nog al enige consternatie te weeg. De heer Ruiter zegt, dat als dit waar is, deze woorden niet voor rekening van hem noch 't bestuur gesteld mogen worden. De boeren mogen en zullen niet gekocht worden, daar is geen sprake van. Men moet algemeen van gevoelens zijn, dat concentratie 't enige middel is. Is men dit niet met elkaar eens, dan zal de fabriek niet opgeheven mogen worden.

In geen geval mag de speculatie de vruchten plukken van wat door coöperatie opgebouwd is. De voorzitter wil thans wel weten wie met het bestuur voor een nieuwe oproeping van een vergadering is. Velen tonen zich tegen dezen gang van zaken. Weer spreken verschillende personen over deze zaak, totdat ten slotte de voorzitter opmerkt dat naar zijn mening de meerderheid der vergadering tegen concentratie is, zodat verdere pogingen niet gedaan behoeven te worden. Bij zitten en opstaan kan men nog niet precies vaststellen hoe er over gedacht wordt. De heer Tj. de Jong breekt nog een lans tegen concentreren. De heer Wind acht een vergadering van leden, door 't bestuur uitgeschreven, doelmatiger. Men komt dan tot 't zuiverste overzicht Ten laatste stelt de heer Tj. de Jong voor, dat wie het met hem eens is en dus tegen concentratie, demonstratief met hem de zaal zal verlaten, waarop ongeveer 80 personen van de 100 aanwezigen de zaal verlaten. Men kan deze actie voor concentratie dus als mislukt beschouwen.

CZ. Hijlaard

Leeuwarder Nieuwsblad 1935-08-12

Samenvoeging van de zuivelfabrieken Weidum en Hijlaard.

WEIDUM, 10 Aug. In café „*Veldzicht*" werd heden een vergadering gehouden van leden der Coöp. Zuivelfabriek alhier. Er was n.l. een verzoek binnengekomen van 34 van de 45 leden, van de Coöp. Zuivelfabr. te Hijlaard, om met de fabriek alhier tot concentratie te komen, onder zekere voorwaarden.
1e De schulden, die er zijn per lid. om die over te nemen.
2e Om hun directeur, den heer H. v .d. Molen te benoemen aan de fabriek te Weidum.
Daar de beheerder van de zuivelfabriek alhier, de heer I. J. Heida, onder voorwaarden genegen is om zijn plaats vóór zijn kollega te Hijlaard beschikbaar te stellen, is na drukke besprekingen met toelichtingen van de secretarie van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland, te Leeuwarden, besloten om met het Hijlaarder verzoek mee te gaan. Hierna werd met 165 stemmen tot directeur benoemd de heer H. v. d. Molen te Hijlaard. De volgende week zullen de leden van de zuivelfabriek te Hijlaard een vergadering beleggen om over het ontbindingsvooratel te stemmen, dat vrij zeker wordt aangenomen.

CZ RIED

Leeuwarder Nieuwsblad 1935-10-09

Zal de zuivelfabriek te Ried worden opgeheven?

RIED, 8 October. Er heeft zich boven ons dorp een donkere wolk samengepakt, die onheilspellend dreigt. Dezer dagen werd n.l. ruchtbaar het reeds in een vergevorderd stadium verkerend plan, om de coöperatieve zuivelfabriek alhier, waaraan ons dorp voor een belangrijk deel zijn betrekkelijke welvaart ontleent, te combineren met de fabriek van **Dronrijp**. Dit bericht heeft de gemoederen niet weinig in beweging gebracht. In een sombere stemming stonden de mannen op de mooie herfstzondag in groepen en groepjes bijeen geschaard, terwijl het combinatieplan en de daaruit voortspruitende consequenties het onderwerp van het gesprek vormden.

Leeuwarder Courant 1935-10-29

De coöperatieve zuivelfabriek te Ried

zal wegens bezuiniging wellicht worden gecombineerd met de fabriek te Dronrijp. Wanneer deze plannen doorgang vinden, is dit voor de bevolking van Ried een groote schadepost.

Zoals men eerst ziek moet zijn, om te beseffen wat gezondheid waard is, zo krijgt men nu eerst een scherp beeld van hetgeen de fabriek voor ons dorp betekent. Hoeveel inwoners telt het niet, wier bestaan geheel of ten dele, direct of indirect met de fabriek samenhangt. Bij de opheffing van scholen is gezegd, dat men met de school aan het betrokken dorp zijn hart ontnam, maar meer nog dan de school is de fabriek voor ons dorp het hart. Door het uit te snijden, laat men een wonde achter, die niet te genezen lijkt. De wetenschap, dat van zakelijk standpunt bezien, de voorgestelde combinatie stellig wel te verdedigen is. neemt niet het beklemmende gevoel weg, dat ons dorp door een ernstige ramp wordt bedreigd.

Nieuwsblad vh Noorden 1935-10-10

Concentratievoorstel zuivelfabrieken Ried met Dronrijp

Kenden we kort geleden mededelen, dat door de zuivelfabrieken te **Weidum** en **Hijlaard** een overeenkomst was getroffen, waardoor de fabriek te **Hijlaard** kon verdwijnen, thans komt een soortgelijk geval voor bij de fabrieken te **Dronrijp** en **Ried**. Te Weidum kreeg de directeur pensioen en werd de directeur van **Hijlaard**, de heer v.d. Molen, directeur van beide gecombineerde fabrieken te Weidum.
Thans is het de directeur van **Dronrijp**, de heer A. K. Rienks, die zijn functie neerlegt, terwijl de directeur van **Ried** op de voordracht staat van directeur te **Dronrijp**. De leden van de Coöp. Zuivelfabriek van **Ried** hebben nu een voorstel ter tafel gebracht om hun fabriek op te heffen en te combineren met die van **Dronrijp**. [4]

4 LNB. 1935-10-10: ….vroeger zijn pogingen in het werk gesteld om de fabriek te combineren met die te **Sexbierum**, hetgeen echter niet tot resultaat heeft geleid.

Leeuwarder Nieuwsblad 1935-10-14

Leden akkoord met combinatie zuivelfabriek Ried en Dronrijp.

RIED, 12 Oct. In de ledenvergadering der coöp. zuivelfabriek te **Ried**, die hedenavond bij v. d. Veer gehouden werd, kwam het voorstel van het bestuur tot combinatie met de fabriek te **Dronrijp** in behandeling. De leden waren bijna voltallig opgekomen, terwijl ook vele leveranciers door hunne aanwezigheid blijk van belangstelling gaven. Het voorsel werd door de voorzitter, de heer K. Wassenaar, ingeleid en door de heren Oosterbrug en Kooistra, resp. voorzitter en secretaris van de *Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland*,(*FBvCZ*) nader in details toegelicht. De vergadering besloot ten slotte met overgrote meerderheid tot opheffing der fabriek en combinatie met de fabriek te **Dronrijp**. De melk van de gezamenlijke fabrieken zal met ingang van een nader vast te stellen datum in de fabriek te **Dronrijp** worden verwerkt, die daartoe over voldoende capaciteiten beschikt.
Hoewel het verdwijnen van deze fabriek voor ons dorp als een onherstelbaar verlies wordt gevoeld, hebben wij de zakelijke overwegingen, die tot opheffing hebben geleid, te eerbiedigen.

In café Rinsma hield de coöp. stoomzuivelfabriek „**Dronrijp**" een ledenvergadering, waarin het verzoek van het bestuur der zustervereniging te **Ried** om haar fabriek met die van **Dronrijp** te combineren, aan de orde kwam. Na uitvoergie toelichting, waarbij verslag werd gedaan der diverse voorvergaderingen tussen beide besturen door de voorzitter, werd het verzoek van **Ried** met algemene stemmen aangenomen.
Een en ander draagt natuurlijk nog een voorlopig karakter. Later moet nog een zg. ontbindingsvergadering plaats hebben, waarbij het eens genomen besluit met twee derde der uitgebrachte stemmen moet worden bekrachtigd.

Leeuwarder Courant 1936-01-20

Laatste dag zuivelfabriek Ried. Heden stopgezet.

RIED – Het was heden de dag, waarop aan de coöperatieve zuivelfabriek te **Ried** het bedrijf werd stopgezet. Van nu af wordt de melk vervoerd naar de fabriek te **Dronrijp** en is de combinatie met deze fabriek, waartoe voor enige maanden terug werd besloten, dus een voldongen feit. Naar aanleiding van deze gebeurtenis volgen hier enige bijzonderheden uit de geschiedenis der fabriek.

Het was in het jaar 1889, dat op initiatief van de heren A. B. Roorda en W. J. Anema besloten werd tot oprichting der fabriek. Het beetuur werd als volgt samengesteld: W. J. Anema. voorzitter, A. K. Terpstra. secretaris, S. P. Sinnema, penningmeester, M. K Terpstra, A. B. Roorde en A. S. Ulstra.
Het bedrijf was aanvankelijk van geringe omvang, hetgeen wel blijkt uit het feit, dat de heer P. Veenema de functies van melkontvanger, machinist en boekhouder in zich verenigde. De bereiding der producten was toevertrouwd aan een tweetal vrouwen. In 1896 werd besloten tot de aanstelling van een beheerder.

In deze functie zijn achtereenvolgens werkzaam geweest: K. Frietema (plm. ½ jaar), Piersma (plm. ½ jaar), Iest (1897—1899), J. H de Boer (1899—1913). S. Posthumus (1913—1915), W. J. Schenk (1915—1919), Werkman (1919—1924) en J. Jansma (1924—1936).

Toeneming van het ledental en de daarmee gepaard gaande vergroting van het kwantum melk maakte af en toe uitbreiding van het personeel en vergroting der fabriek noodzakelijk. In de jaren 1906, 1909 en

1916 hadden belangrijke verbouwingen plaats. Behoudens de bijbouw van de melkinrichting is na 1916 aan de fabriek niets veranderd.
Het bestuur, dat ten slotte op grond van deskundige voorlichting heeft gemeend aan de leden combinatie met de fabriek van **Dronrijp** te moeten adviseren, was als volgt samengesteld: K. Wassenaar, voorzitter, H. A. Visser, vice-voorzitter, Th Fokkema. secretaris, M. Lettinga en J. G. Terpstra.

De geschiedenis der fabriek mag zeker met alle recht eervol worden genoemd. De kwaliteit der gemaakte producten is steeds zeer goed geweest. Vermeldenswaard is het feit, dat het vangcijfer der fabriek, verkregen bij de wekelijkse boterkeuringen, gedurende vijf achtereenvolgende jaren no. 1 is geweest. Mede doordat de fabriek zich in de latere jaren toegelegd heeft op de verkoop van detailproducten en daarbij een product leverde, dat bij het publiek goed in den smaak is gevallen, kreeg zij in de omgeving een zeer goeden naam.

De bediening van het publiek wordt op dezelfde voet voortgezet en geschiedt nu vanuit **Dronrijp**. Voor het personeel der fabriek, dat ruim 20 man omvat, is de opheffing der fabriek een tegenvaller. Behalve den directeur worden 4 volwassenen en 5 leerlingen aan de fabriek te **Dronrijp** te werk gesteld. De overigen heeft men moeten ontslaan, hetgeen in een tijd van werkloosheid en overcompleet op alle gebied dubbel onaangenaam i. Of wordt in de vrijgekomen gehouwen, die zich voor velerlei doeleinden leenen, straks een ander bedrijf gevestigd, dat aan vele handen werk verschaft? Ziedaar een kans, die misschien niet groot is, maar dan toch bestaat.

CZ Warga

Nieuwsblad van Friesland 1935-11-22

Warga, de oudste coöperatie in ons land wordt opgeheven

Zuivelfabriek verkocht aan Frico

WARGA. Het pleit is beslecht: de Wargaster boeren hebben bij stemming zich verklaard vóór opheffing der fabriek. De concentratiegeest, die is doorgedrongen in Friesland en reeds enige zuivelfabrieken opeiste, heeft ook Warga bereikt. Volgens sommigen, die het kunnen weten, zou daar niet meer de florissante toestand zijn van jaren geleden, maar zou deze daad als een reddende poging aanvaard moeten worden. Wat hiervan juist is, ligt niet aan ons te beoordelen, doch aan deze zuivelfabriek zit een stukje geschiedenis vast, die het vermelden wel waard is.

Het zal nu 50 jaar zijn geleden, dat een 22-tal boeren te Warga druk in actie waren, gedwongen, naar men zei, door de nood der tijden, om een hervorming in hun bedrijf te bewerkstelligen en daartoe zou het de weg op moeten naar fabrieksmatige bereiding der producten: boter en kaas. Een enkele zuivelfabriek was er toen, particuliere onderneming of vennootschap, maar geen enkele op coöperatieven grondslag. Het zou een waagstuk worden voor deze boeren om voor gezamenlijke rekening een fabriek te bouwen, het bedrijf zodanig te exploiteren, dat het enigszins rendabel kon zijn. Dichters en „droomers" uit die tijd spraken met grote stelligheid het uit: de zaak zou faliekant uitlopen.

De boeren lieten zich echter niet van hun stuk brengen en het bekende drietal eerste bestuurders: nu wijlen Jan Boekema, Hendrik Joh. Kooistra en Pieter D. Wijbenga, pakten de zaak aan, de fabriek kwam er. het ledental klom omhoog, het oude bedrijf kwam in verval, alles werd gemoderniseerd.
In 1886 kwam de fabriek in werking, het volgende jaar zou dus deze zuivelfabriek haar gouden jubileum gedenken. Het zal niet zo zijn. Zijn wij wel ingelicht, dan heeft de „Frico" te Leeuwarden de gebouwen aangekocht, behoudens goedkeuring nog van haar leden, en zal mettertijd de Wargaster fabriek tot melkinrichting, annex brijkokerij enz. worden ingericht in de eerste plaats.

Toen deze zuivelfabriek 25 jaar had bestaan, in 1911, heeft men een groots opgezette herdenkingsdag aldaar gevierd, waarvan indertijd in dit blad uitvoerig verslag is gegeven.

De voorz. wln. P. Wijbenga, die deze functie even lang had vervuld en nog vele jaren daarna, werd dien dag geridderd. Wat zou hij, de man van grote bekwaamheid, tact en beleid, droevig gestemd zijn bij deze jobstijding, en wat zou een man als wijlen H. Kooistra, in den volksmond altijd Hindrik Hannes genoemd, de grote stuwende kracht met doorzettingsvermogen meewarig het hoofd hebben geschud over zo'n verloop! Geen enkele van de oprichters van 1886 is thans meer in leven. Zij blijven verschoond van de tijding dat al hun werk van destijds weer wordt te niet gedaan.
Voor het dorp **Warga**, dat toch al zo arm is geworden aan bedrijvigheid, betekent dit besluit wellicht een nieuw offer. Maar er blijft iets in de plaats, er vindt geen afbraak plaats, mogelijk wordt er een uitweg gevonden, ook voor het personeel, melkvaarders, rijders enz..
Intussen, de eerst opgerichte stoomzuivelfabriek op coöp. grondslag heeft het moeten afleggen tegen de nieuwen geest: de concentratie, evenals indertijd, voor 50 jaar, het oude boerenbedrijf zich onderwierp aan de opkomende coöperatie.

Nieuwsblad van Friesland 1935-12-06

Wartena extra ledenvergadering Zuivelfabriek.

WARTENA, 5 Dec. Het bestuur van de zuivelfabriek „Helpt Elkander" alhier had heden een buitengewone ledenvergadering opgeroepen. Op deze bijeenkomst vroeg het bestuur aan de leden machtiging om als leden der Vereniging aan te nemen veehouders, thans leden van de Coöp. Zuivelfabriek te **Warga**. Zoals men zich herinnert is op een ledenvergadering aldaar onlangs besloten dat men zich bereid verklaarde, op zekere voorwaarden zich aan te sluiten bij een der fabrieken te **Roordahuizum, Wirdum** en **Wartena**. Het bestuursvoorstel, dat uitvoerig was toegelicht onder welke voorwaarden men de leden uit **Warga** zou aannemen, werd na enige bespreking aangenomen.

Leeuwarder Courant 1935-12-14

FRIESCHE ECHO'S.

Concentratie van zuivelfabrieken.

Het verband tussen volkswelvaart en volksaard. — Zouden 20 coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland het werk kunnen doen van de 80, die tegenwoordig bestaan? — De tegenstand der boeren tegen concentratie van zuivelfabrieken. — Een coöperatieve zuivelfabriek is meer dan een zuiver industrieel bedrijf. — Een voorzichtige politiek van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken*. (*FBvCZ*)

Toen in dit blad onlangs de plannen tot stichting van een *Noordelijke Economisch- Technologisch*e organisatie ter sprake kwamen, is de opmerking gemaakt, dat in het overigens eerbied afdwingende rapport uit niets bleek, dat men bij vraagstukken als intensivering van de landbouw en industrialisatie naast de economische en technische ook rekening zou houden met de sociologische factoren. Deze opmerking was niet bedoeld als kritiek, doch slechts als een vraag om inlichtingen welke in de toekomst hopelijk nog wel eens zal worden beantwoord.

In het verleden werd gewoonlijk aan de sociologische kant van de zaken, welke de volkswelvaart raakten, weinig aandacht besteed. Geaardheid der bevolking, haar lichamelijke of geestelijke geschiktheid voor bepaalde bedrijfstakken of bedrijfsmethodes, de gevaren, dat zij op deze zou reageren op een manier, welke het geestelijk welzijn en daarmee uiteindelijk ook het stoffelijk welzijn niet ten goede kwam, werden over het hoofd gezien. Mensen die zich hierover druk maakten, golden hoogstens voor onpraktische idealisten of voor kortzichtige conservatieven, die alle ware vooruitgang wilden tegenhouden. Was door de invoer van de nieuwe methodes de volksgeest volkomen ontwricht, dan waren de inwendige zending en de drankbestrijding er goed voor om van de teweeg gebrachte ruïne weer te maken, wat er van te maken was.

Maar soms was er weinig meer van te maken, omdat de zaak technologisch-economisch uitnemend voorbereid, strandde op een niet voorziene weerstand in de volksgeest gelegen, een weerstand van sociologische aard dus. Vooral dit laatste doet zien, dat de sociologie meer is, dan een studeerkamerliefhebberij van doctorandi, die aan een proefschrift werken, meer ook is dan een aangelegenheid van hen, die belast zijn met de geestelijke verzorging van bepaalde groepen in de samenleving, dat zij ook voor de stoffelijke volkswelvaart van grote betekenis kan zijn. Het aantal geleerden, dat de oorzaak der tegenwoordige crisis in laatste instantie zoekt in geestelijke en zielkundige factoren neemt met de dag toe.

Dat ook de praktijk met sociologische factoren terdege rekening gaat houden, bewijst wel de tactiek, welke de leiders der boerencoöperatieve beweging in Friesland volgen bij de kwestie van de concentratie van zuivelfabrieken.
leder, die zuiver economisch technologisch redeneert zal moeten toegeven, dat het aantal coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland veel te groot is. Volgens een artikel van de heer U. Kooistra, secretaris van den *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland* (*FBvCZ*) in het *Friesch Landbouwblad* van 24 Januari 1931 waren er destijds in Friesland 85 coöperatieve zuivelfabrieken, die 70 procent van de totale hoeveelheid melk in dit gewest verwerkten. Deze fabrieken waren naar de verwerkte hoeveelheid melk te verdelen als volgt:
Boven de 10 miljoen kg melk 7 fabrieken: van 8—10 miljoen kg melk 23 fabrieken: van 6— 8 miljoen kg melk 32 fabrieken: van 4—6 miljoen kg melk 24 fabrieken: onder 4 miljoen kg melk 9 fabrieken.

Zij alle waren opgericht in een tijd dat de techniek nog veel primitiever was dan tegenwoordig. En het vervoer van de melk vanaf de boerderij kon nog niet plaats hebben met auto's en motortractie, doch geschiedde met schouwen of met paardentractie vaak langs ongebaande wegen. Geen wonder, dat als men met het stichten van fabrieken thans nog eens opnieuw zou moeten beginnen, men heel andere wegen zou inslaan. Wilde men dan zuiver economisch-technologisch te werk gaan, dan zou men Friesland in ongeveer 20 districten moeten verdelen en in ieder hiervan één grote fabriek stichten, die 25 a 30 miljoen kg melk per jaar zou kunnen verwerken.

Toch dacht een gezaghebbend zuivelman als de heer Kooistra er niet aan een dergelijk paardenmiddel aan te bevelen. Het zou onder de leden dezer vijf en tachtig coöperaties een zodanige revolutie hebben ontketend, dat alles wat in een kleine vijftig jaar hard werken met veel moeite op coöperatief gebied was verkregen, uit elkaar zou worden geslagen en tegen de vlakte zou zijn komen.

Hoe weinig de boeren tot voor kort voor concentratie gevoelden kan blijken uit het werk van dr. E. van der Zee „*De Friesche Boerencoöperaties*", waarin (bldz. 200) een geval uit 1925 wordt gemeld, toen in overleg met het bestuur van den *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* werd besloten een zeer zwak staande fabriek op te heffen. Een 4-tal omliggende fabrieken verklaarde zich bereid om de schulden en de leden over te nemen, doch „intussen kwam in L, mede ten gevolge van het werken van de dorpsbewoners, de reactie en het voorstel tot ontbinding werd verworpen".
„Resumerende", zo gaat dr. van Zee verder, "kunnen wij dus concluderen, dat de materiële voordelen tot nu toe niet de psychische tegenstand hebben kunnen breken."

Waarop, zoo zal men vragen, berust nu deze psychische tegenstand bij de boeren? Om deze te begrijpen, moet men zich indenken hoe moeilijk de Friesche boer indertijd de zuivelbereiding op de boerderij als deel van zijn bedrijf losliet. Zij, die in de tachtiger jaren de boerenmentaliteit goed meenden te kennen, durfden niet verder gaan dan het adviseren tot het oprichten van kleine fabriekjes, van hoogstens 3 of 4 man en hoogstens honderd koeien. Na de pioniersdaad van de boeren van **Warga,** die in 1886 de eerste grotere coöperatieve zuivelfabriek stichtten, veranderde dit wel enigszins, maar slechts, doordat de propagandisten er steeds de nadruk oplegden, dat de veehouders eigenlijk bij de fabrieksmatige zuivelbereiding het bedrijf niet uit handen gaven doch dat de coöperatieve zuivelfabriek een stuk van hun bedrijf was.

Als men maar zevenhonderd koeien bij elkaar heeft, dan kon men als een fabriek stichten, zo werd er algemeen gezegd. En het dorpisme, in Friesland steeds zo sterk, zorgde er voor, dat waar het enigszins mogelijk was, ieder groot dorp zijn fabriek kreeg. 't Word een van de dorpscentra, die niet alleen aan vele handen werk, brood en leveranties gaf, maar ook voor het intellectuele dorpsleven niet zonder betekenis was. Tal van maatregelen tot bestrijding van veeziekten e.d. werden via de fabriek ingevoerd. Directeuren

en assistenten traden op als lesgevers op melkerscursussen en last not least het bestuurslidmaatschap van de fabriek was een functie, welke door vele boeren werd begeerd, omdat zij een zeker aanzien verschafte. De leden konden zich op de algemene vergaderingen uitspreken in een vertrouwd milieu, waar ieder hen kende. En zodra het bestaan van de fabriek op het spel stond, werd de latente liefde voor het bedrijf, dat zij of hun vaders gesticht hadden, acuut.

Wel zijn er sedert 1918 enige fabrieken opgeheven, maar het betrof, voordat de crisis van 1931 haar intrede deed, slechts zeer kleine bedrijven. Wie in de coöperatieve zuivelfabriek slechts kan zien een industriele onderneming, welker al of niet zijn enkel wordt beheerst door economische en technologische factoren, zal nimmer haar wezen begrijpen. Een op zuiver economisch-technologische redenering gebaseerde concentratie, welke van de ongeveer tachtig bestaande fabrieken er ongeveer 60 zou opheffen, kan niet anders leiden dan tot een catastrofe.
Het zou de veehouders kopschuw maken. Zij zouden vrezen in deze nieuwe „reuzenbedrijven" zich thuis te gevoelen als een kat in een vreemd pakhuis, bedanken er enige risico voor te lopen en in zo groten getale overgaan naar particuliere fabrieken, dat de coöperatieve idee in Friesland er vrijwel de genadeslag van zou ontvangen.
Een stuk culturele arbeid in een halve eeuw moeizaam gewrocht ging dan verloren. En beziet men de zaak zuiver economisch, dan moet men hier ook de zuiver economische consequentie hebben n.l. dat de leverancier van een aan snel bederf onderhevig product vrijwel zou worden overgeleverd aan fabrikanten, die heel gemakkelijk tot trustificatie of althans het stichten van belangen gemeenschappen kunnen overgaan.
Slechts wie deze consequentie aandurft zal kunnen volhouden dat men bij zaken, welke de volkswelvaart raken enkel kan uitgaan van economisch-technologische vooronderstellingen.

Gelukkig beziet men in de leidende kringen der coöperatieve zuivelbereiding de zaak breder. In zijn meergenoemd artikel komt de heer Kooistra tot de volgende conclusies:

1. Meerdere zakelijke samenwerking is in verschillende vormen in de toekomst eisch voor het coöperatief zuivelbedrijf.
2. Het is van belang de vraag betreffende sterke beperking van het aantal bestaande zuivelfabrieken nader in studie te nemen. Bij eventuele beperking moet bij de organisatie daarvan op de voorgrond staan, dat door en niet voor de boer wordt gecoöpereerd en dat het oude beginsel blijft gehandhaafd, dat de taak van de coöperatieve zuivelbereiding zich niet uitsluitend beperkt tot verwerking van de melk.
3. Het kan gewenst zijn thans samenvoeging van bepaalde fabrieken te overwegen. Daarvoor is een nauwkeurig onderzoek vereist en elke aanleiding tot afbreuk van de goeden gang van zaken aan een bepaalde fabriek moet daarbij worden vermeden.
4. Waar daartoe aanleiding bestaat is het logisch, dat fabrieken onderling samenwerken ook bij de bedrijfsaangelegenheden.
5. Het is noodzakelijk, dat de leiding in de coöperatieve zuivelbedreiding voldoende begrijpt, dat een coöperatieve zuivelfabriek in wezen geen op zich zelf staand lichaam is, maar een deel van het geheel, in wezen het boerenbedrijf.

Zie hier de beginselen, waarnaar de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* (FBvCZ) in de loop der jaren samenwerking en concentratie zoveel mogelijk heeft trachten te bevorderen. Om in sommige onderdelen van het bedrijf zo goed mogelijk te kunnen voldoen aan de eisen door techniek en economie gesteld werden de topcoöperaties uitgebouwd en overal, waar zoiets met het oog op de sociaal-geografische omstandigheden mogelijk was werd concentratie bevorderd.

Zoo verdwenen sedert 1918 de zuivelfabrieken te **Boyl, Kimswerd, Lollum, Buitenpost, Drachtster-**

Compagnie, Oudebildtzijl, Hemrik en **Hijlaard.** De fabriek te **Ried** zal ophouden te werken op 18 Januari 1936, terwijl zoals bekend behoudens het voldoen aan enige voorwaarden, de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te **Warga** ook tot de opheffing van dit bedrijf heeft besloten.

Deze politiek van den *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* is het levend bewijs, dat eerbied voor en rekening houden met het historisch gegroeide iets anders is dan blijk geven van sociale achterlijkheid. Slechts als de Friesche boerenstand over de gehele linie dit voorbeeld volgt en open oog heeft voor het nieuwe, doch dit steeds blijft toetsen niet alleen aan de technologische en economische, maar ook aan de sociologische mogelijkheden, welke het heden geeft, zal zij de druk der tijden weten te boven te komen.

Leeuwarder Nieuwsblad 1935-12-17

De opheffing van de coöp. Zuivelfabriek te Warga.

WARGA, 16 Dec. Gister is dan in een buitengewone ledenvergadering der coöp. zuivelfabriek te **Warga** met algemene stemmen besloten tot ontbinding der vereniging. Hiermede is dan definitief komen vast te staan, dat de fabriek als zodanig heen gaat, daar ook de deelgenoten der „*Frico*" en de leden der omliggende fabrieken hun desbetreffend besluit hebben genomen, de eerstgenoemden tot het aankopen van de fabriek in **Warga** en de fabrieken tot het aannemen van de leden der op te heffen fabriek, welke allen hebben getekend om aan deze fabrieken (**Roordahuizum, Wirdum, Wartena**) zich te verbinden, voor welke verdeling een buitenstaande commissie is benoemd.
En zo zal dan van de bestaande fabriek een centrale melkinrichting worden gemaakt, die, naar wij hopen, voor onze plaats iets van betekenis zal mogen worden.

De acte van oprichting, de 20e Juni 1886 gepasseerd, zal dus geen vijftigjarig bestaan worden gegund, daar de datum van ontbinding gesteld is op 12 Jan. 1936. De eerste melk aan de fabriek werd verwerkt op 13 Maart 1887, welke werd aangevoerd uit vijf dorpen, te weten Warga. Wartena, Warstiens. Ægum en Swichum. Van de 25 oprichters is er nog slechts één in het leven, en wel Joh. de Boer, te Warga.

De coöp. zuivelfabriek was tijdens haar bestaan een bloeiende organisatie, waar het dorp veel van heeft genoten. Met lede ogen zien vele dorpsgenoten dan ook deze verdwijning tegemoet, termeer daar er steeds eendracht en saamhorigheid heeft geheerst in de talrijke bijeenkomsten ten aanzien van de vele handelingen. Het was een organisatie waar **Warga** trots op heeft kunnen zijn en ook was, vooral nu de fabriek als eerste die op coöperatieve grondslag werd opgericht, stond geboekstaafd.

Het dienstdoende personeel zal voor een gedeelte worden overgeplaatst naar de fabrieken waarbij de leden worden aangesloten en verder een werkkring worden aangeboden aan de melkinrichting alhier. Ook met de melkvaarders en -rijders zal worden gerekend om hun zo mogelijk als melkvervoerders weer in dient te nemen.

Nieuwsblad van Friesland 1936-10-14

Officiële opening Centrale melkinrichting te Warga

Onthulling van een gedenksteen voor pioniers.

WARGA – Gister heeft de officiële ingebruikneming plaats gehad van de centrale melkinrichting te **Warga** van de *Frico*. Zoals men weet is de zuivelfabriek te Warga, die de eerste coöperatieve fabriek was in Friesland, in deze vorm indertijd opgeheven. In wezen is er niet zoveel veranderd, alleen is de fabriek uitgebreid, van een geheel nieuwe inrichting voorzien en thans in gebruik genomen als centrale melkinrichting van de Friesche coöperatieve zuivelfabriek. Deze centrale melkinrichting heeft ten doel de voorziening met consumptiemelk-artikelen van alle deelgenoten-zuivelfabrieken van de *Frico*. Deze zorgen zelf voor de distributie in eigen kring. Daarnaast heeft de centrale melkinrichting haar eigen distributie te Groningen, door middel van het door haar overgenomen *Utak-melkbedrijf*[5], levert ze melk naar Amsterdam en heeft ze ook een begin gemaakt met de distributie te Leeuwarden.

Ien for allegearre.

In de bovenzaal van café *Castelein* te Warga is vanochtend een bijeenkomst gehouden met de leden van de voormalige coöperatieve zuivelfabriek te **Warga**. Verder waren aanwezig burgemeester en wethouders van Idaarderadeel, vertegenwoordigers van de *Friesche Mij. van landbouw*, de bond van coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland (*FBvCZ*), dokter H. de Jong en dokter Veenbaas, leden der economische commissie van de *Frico*, de architect, technici en anderen.

De heer van den Berg te Roordahuizum, sprekende namens het Instituut der Frico, zei, dat hier geen oude banden zijn verbroken, maar dat de doelstelling van 1886 met deze concentratie is doorgetrokken. Daarmede is het pionierswerk voortgezet, dan zij het ruime inzicht, strokend met de eisen van de nieuwe tijd.

De taak der zuivel-coöperatie ligt in samenwerking voor het geluk en de welvaart van allen. Uitvoerig zette spreker doel en streven van de *Frico* uiteen, die een omzet heeft van twintig miljoen en de helft van de vorzorging en verhandeling der zuivel in Friesland omvat. Bij haar zijn één en veertig fabrieken aangesloten, zij heeft driehonderd man vast personeel en nog tweehonderd vertegenwoordigers over vijftig landen in dienst. Tenslotte herinnerde spreker nog aan de stichting van de coöperatieve zuivelfabriek in **Warga**, die de eerste was in Friesland. Dat geschiedde in een economisch zeer ongunstige tijd voor de boerenstand. De grondslag tot het stichten van een fabriek der boeren is gelegd op een der toentertijd gebruikelijke koffiedrinkerijen.

Allegearre for ien.

Als echte Friezen met drang tot daden werd in die slechte tijd tot oprichting besloten. Thans blijkt hoe juist zij hebben gezien en daarom hulde en dank aan de Wargaster pioniers. De eerste leider der fabriek was Sijbren Kuiper, die hier veertig jaar heeft gewerkt. Hij is verleden jaar overleden, maar zijn nagedachtenis zal bij ons in hoge ere blijven. Met de wens, dat ook over 25 jaar getuigd mag worden, dat van **Warga** de victorie begon, verklaarde spreker de centrale melkinrichting officieel voor geopend.

5 De 'Utak' productnaam was eigendom van CZ. '*Uitingeradeel*' te Akkrum.....(ZHN.)

Hierna werd in de gevel van de fabriek een gedenksteen onthuld. De heer van den Berg sprak bij deze plechtigheid enige woorden, waarin hij liet uitkomen, dat alleen samenwerking hier iets groots tot stand kon brengen. Op de steen, uitgevoerd in zwart syeniet, gebeeldhouwd door W. Valk, te Groningen, komt een phoenix voor, die uit zijn assche verrijst. Met de volgende inscriptie: “1886 — oprichting van de coöperatieve zuivelfabriek 1936. Overdacht aan de Frico van hare centrale melkinrichting. Hulde aan de pioniers der coöperatieve zuivelbereiding. „Ien for allegearre. Allegearre for ien”. En daaronder twee ineengeslagen handen.

Het grote gezelschap heeft hierna de fabriek in werking in ogenschouw genomen. De opzet der melkinrichting wordt beheerst door de principes: hygiëne, kwaliteit en economie. In de inrichting wordt uitsluitend melk vereist van tuberculosevrije koeien. Om dit te bereiken wordt de melk betrokken van veehouders, wier bedrijven geheel tubererulose-vrij zijn. De gezondheidsdienst voor vee in Friesland, directeur A. H. Veenbaas, zorgt voor de controle. De inrichting met personeel staat onder voortdurende controle van dokter H. de Jong in Leeuwarden.
Na de bezichtiging der fabriek is de samenkomst in café Castelein voortgezet. De heer S. Nijholt, directeur van de Frico, gaf een kort overzicht van de totstandkoming der melkinrichting. Oorspronkelijk zou de centrale te Leeuwarden worden gesticht, maar later is besloten de fabriek te **Warga** daarvoor te gebruiken. Tengevolge daarvan moest de zuivelfabriek te **Warga** worden opgeheven en de deelgenoten bij de andere fabrieken worden ondergebracht.

Ingekomen was nog een bericht van verhindering van den heer Joh. J. de Boer, de enige nog in leven zijnde mede-oprichter der voormalige fabriek. Medegedeeld werd nog, dat er een regeling bestaat, die hierop neerkomt, dat voor de melk uit Friesland, 2½ cent invoerrecht in Amsterdam moet worden betaald. Het woord werd verder nog gevoerd door D. P. Wijbenga, den voorzitter van het bestuur der voormalige fabriek te Warga, den heer J. H. Poppinga, burgemeester van de gemeente Idaarderadeel, den heer Boersma, te Friens, onder-voorzitter der *Friesche Mij. van Landbouw*, den heer Oostenbrug te Rijperkerk, voorzitter van de *bond van Coöp. Zuivelfabrieken*, — die betreurde, dat van de zijde der vrije fabrieken aan de hand van wettelijke maatregelen pogingen in het werk worden gesteld om de *Frico* te verhinderen haar vleugels breder uit te slaan —, dr. A. H. Veenbaas, te Leeuwarden en IJ. Kooistra te Warga, een der oud-bestuurders, die zijn speech op rijm had.

1938

Nieuwsblad van Friesland 1938-05-09 **Uitvoerig historisch verslag in LC., op site**

Coöp. zuivelfabriek te Irnsum.
Thans definitief tot opheffing besloten.

IRNSUM. 9 Mei. In de Zaterdag houden ledenvergadering is met 99 stemmen voor en 15 stemmen de Coöp. Zuivelfabriek alhier met ingang van 12 Mei a.s. 's-middags 1 uur stop te zetten.

Wat aan dit besluit vooraf ging.
Het jaar 1938 was nog maar enkele weken oud, toen de onregelmatigheden met de melkmonsters aan het licht kwamen, met als gevolg dat er in Jan. een ledenvergadering gehouden werd en in Februari een tweede, waar de beheerder zijn ontslag kreeg. Tussentijds gingen er hier en daar stemmen om nu een concentratie aan te gaan met de Coöp. Zuivelfabriek „*De Lege Walden*" te **Akmarijp**.

In de Februari-vergadering werd een commissie benoemd, die de mogelijkheden van voortbestaan en concentratie der vereniging zou onderzoeken. De uitspraak van deze commissie gaf aan, dat bij eventuele concentratie ook de Coöp. Zuivelfabriek "*De Lege Geaën*" te **Sijbrandaburen** daarvoor in aanmerking kwam. De stemming hierover was in de derde ledenvergadering verdeeld, met een meerderheid voor Sijbrandaburen. Wel werd er echter besloten de zaak niet verder voort te zetten. Opdat er nog sprake kou zijn van overplaatsing van personeel wilde het bestuur concentratie en bloc naar één fabriek. Zolang hieromtrent geen overeenstemming was bereikt, werkte de bestaande vereniging er zich onder uit; noodgedwongen meest de zaak wel blijven doordraaien. Ook de vierde vergadering in April bracht geen definitieve beslissing. De zuivelfabriek bleef voorlopig bestaan.

Spoediger dan verwacht werd. werden de concentratiepogingen wederom onder ogen gezien en reeds in de week van 16 tot 23 April werd door het bestuur van de Coöp. Zuivelfabriek *"De Lese Geaën"* aan alle leden en leveranciers van de Irnsumer fabriek een uitnodiging gezonden om de fabriek te Sijbrandaburen te gaan bezichtigen. Het grootste gedeelte der leden nam deze uitnodiging aan. De algemene indruk van dit bedrijf was uitstekend en men kon dan ook een vijfde — en zoals later bleek de opheffingsvergadering — verwachten. J.l. Zaterdag is deze vergadering onder grote belangstelling gehouden met als enige agendapunt: „Voorstel van het bestuur tot ontbinding van 4e vereeniging op 12 Mei a.s.. 'e middags 1 uur".

Het bestuur stelde zich hierbij op het standpunt, dat het doen voortbestaan van het bedrijf in de huidige omstandigheden bezwaarlijk werd geacht, omdat het thans in grote moeilijkheden verkeerde. Het bestuur stelde als voorwaarde de volle medewerking van alle leden. Daar zulks niet het geval was, diende ze het genoemd voorstel in. In vergelijking met de vorige vergaderingen, die zich kenmerkten door onenigheid, was deze vergadering eensgezind, verliep rustig en was spoedig afgelopen.

Reeds dadelijk na de opening werd het bestuursvoorstel in stemming gebracht. *Met 99 stemmen voor en 15 tegen werd het bestuursvoorstel aangenomen* en was hiermede de ontbinding definitief geworden. Verreweg het grootste gedeelte der leden besloot daarna bij Sijbrandaburen aan te sluiten. De rest wenste zulks nog in beraad te houden. Naar wij vernemen hebben enkelen dezer zich reeds bij de meerderheid aangestoten.

Hoewel aan de spanning der laatste maanden een einde is gekomen, is het voor het betrekken personeel en voor het dorp zeer zeker te betreuren, dat de zuivelfabriek zal worden opgeheven. De leiding van het bedrijf was bij den assistent-directeur, den heer Krayer in goede handen, waardoor men hoopte, dat de fa-

briek nog zou blijven. Het heeft echter niet mogen baten Wel is waar zal een gedeelte van het 20 man personeel naar Sijbrandaburen overgeplaatst kunnen worden, doch niet allen.

We hebben daarover een onderhoud gehad met den voorzitter der vereniging den heer G. Jelema, die ons o.a. het volgende meedeelde:
De opheffing van het bedrijf drukt wel het zwaarst op het personeel. Toch zijn er ook lichtpunten te constateren. want bij gebleken geschiktheid zal het grootste gedeelte van de arbeiders naar Sijbrandaburen worden overgeplaatst De ouderen onder dezen zullen daarentegen met vervroegd pensioen gaan. Zij, die overgeplaatst worden, zijn voorlopig genoodzaakt heen en weer te reizen.

Wij vroegen den heer Jelema ook, wat er met de bestaande gebouwen zal gebeuren. Reeds voor de ontbinding, zo vervolgde de heer Jelsma, hebben gegadigden hun belangstelling voor de fabriek getoond en zijn enkele aanbiedingen gedaan. Wij konden, voordat de ontbinding een feit was geworden, daar niet op ingaan. Nu het besluit genomen is, zullen wij onze aandacht hieraan besteden. Op 't eerste gezicht is de stopzetting van bet bedrijf voor bet dorp een grote dag, maar de kans is groot, dat er een nieuwe industrie in gevestigd wordt, want de ligging van de fabriek aan de Boorn en de straatweg is ongetwijfeld gunstig, terwijl de gebouwen nog hecht en sterk zijn. Er zullen echter nog wel een paar maanden moeten verlopen, voor alles zijn beslag gekregen heeft.

Leeuwarder Courant 1939-02-10

Opheffing Coöp. Zuivelfabriek *Klimop* Winsum

WINSUM. 9 Februari. Onder voorzitterschap van den heer M. J. Lettinga kwamen de leden der coöperatieve zuivelfabriek in vergadering bijeen, waar het punt al of niet opheffen dezer inrichting aan de orde werd gesteld. De nadruk werd gelegd op de onvoldoenden melkaanvoer, welke het onkostencijfer nadelig beïnvloedt.
Besloten werd een onderzoek in te stellen naar de toestand der machinerieën. Zaterdag a.s. wordt opnieuw vergaderd. Alsdan zal een definitieve beslissing worden genomen.

Leeuwarder Courant 1939-02-28

Buitengewone ledenvergadering CZ. Wommels

Dit n.a.v. een verzoek van ledenovername CZ Winsum

WOMMELS, 25 Februari Hedenmorgen hield de coöperatieve zuivelfabriek „*Wommels en omstreken*" een buitengewone ledenvergadering onder leiding van haar vice-voorzitter, de heer R. Kroondijk. Hoofdpunt van de agenda was een voorstel van het bestuur tot het verlenen van een machtiging aan het bestuur om, in verband met het besluit van de coöperatieve zuivelfabriek „**Winsum**" tot opheffing dier vereniging, zulks op voorwaarde dat de omliggende coöperatieve zuivelfabrieken door bereid zijn om in de toekomst de melk, te leveren door de tegenwoordige leden van de vereniging te verwerken en bovendien te betalen het aandeel in het liquidatietekort van ieder der over te nemen leden. Het bestuur verzocht machtiging om in dezen naar bevind van zaken te handelen en om personen die aanvragen tot het lidmaatschap tegen bovenbedoelde voorwaarde aan de vereniging richten, als lid te kunnen inschrijven.

Na uitvoerige bespreking werd dit bestuursvoorstel met bijna algemene stemmen aangenomen. De toewijzing der leden zal na overleg geschieden door een commissie aan te wijzen door de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland (FBvCZ). Nadat nog enkele interne aangelegenheden betreffende de eigen vereniging uitvoerig waren besproken, sloot de voorzitter deze goed bezochte vergadering.

Leeuwarder Courant 1939-02-28

Ook CZ. Oosterend een 'spoedeischende' ledenvergadering.

OOSTEREND, 27 Februari. In verband met de ophanden zijnde stopzetting der coöperatieve zuivelfabriek „*De Klimop*" te **Winsum**, had het bestuur der coöperatieve zuivelfabriek "Oosterend E.O." haar leden in een spoedeischende ledenvergadering bijeen geroepen. Deze vergadering was goed bezocht. Ten slotte werd na de besprekingen het bestuur volmacht verleend, om naar bevind van zaken te handelen inzake de concentratie.

Leeuwarder Courant 1939-04-12

Zuivelfabriek *Klimop* te Winsum wordt op 22 april gesloten

Vier mln. K.G. melk verdeeld over zes fabrieken!

WINSUM – In een vergadering van leden der Coöp. Zuivelfabriek te Winsum (Fr.) is met groote meerderheid van stemmen besloten tot liquidatie dezer inrichting over te gaan. De vrijgekomen melk zal verdeeld worden over de fabrieken te Dronrijp, Weidum, Tzum, Oosterend en Wommels. Op 22 April zal het bedrijf definitief worden stopgezet. De fabriek verwerkte jaarlijks 4 a 5 millioen kilo melk.

1947

NvF 1947-10-06

Nieuwsblad van Friesland 06-10-1947

— De coöp. zuivelfabriek te Dokkumer Nieuwezijlen zal worden opgeheven.

Een van de kortste berichting over de sluiting van een zuivelfabriek.....verder niets over gevonden

Nieuwsblad van Friesland 23-02-1948

Zuivelfabriek onder de hamer.

Gebouwen brachten weinig op. — De inventaris des te meer!

De vorige week is de Coöp. Zuivelfabriek te Dokkumer Nieuwezijlen in 't openbaar verkocht. De fabriek, die ten slotte in handen kwam van de N.V. Friese Kunstmesthandel te Leeuwarden, bracht maar weinig op, nl. ƒ 30.000. Zij zal nu verder dienen voor opslagplaats voor kunstmeststoffen. Ook de directeurswoning en de arbeiderswoningen brachten weinig geld in 't laatje. Des te meer echter is betaald voor allerlei machines en werktuigen. Teakhouten weikuipen b.v., die bij aanschaffing ƒ 245 kosten, gingen nu grif voor ƒ 800 van de hand. En dat na een diensttijd van meer dan 35 jaar! De inventaris van het melkpoederlokaal ging voor niet minder dan ƒ 27.174 over aan de zuivelfabriek te Bontebok. Twijzel kreeg een melktank voor ruim ƒ 5000. Verder gingen machines voor goede prijzen naar Oldeberkoop.

Natuurlijk waren er bij deze verkoop ook gegadigden van buiten de provincie, doch de verkopers gaven aan Friezen de voorkeur.

1951

De Heerenveensche Koerier 1951-03-28

Zal de coöp. Zuivelfabriek te Deinum verdwijnen?

WEIDUM. In een druk bezochte jaarvergadering bespraken beheerder, bestuur en leden van de coöp. zuivelfabriek te Weidum het voor en tegen van de overname van de hoogstwaarschijnlijk op te heffen zustervereniging te Deinum. Nadat voorzitter Klaas Visser de eisen duidelijk had uiteengezet (b.v. een bepaalde som per koe) bleek, dat het overgrote deel der leden er mee akkoord ging. Deinum, dat in de oorlogsjaren enige tijd niet werkte, kan zich niet meer aanpassen bij de moderne mechanisatie, en nu de directeur de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, zal in een dezer dagen te houden ledenvergadering worden beslist, of tot samenwerking met Weidum en Marssum kan worden overgegaan. Het verdwijnen van deze kleine industrie wordt te Deinum als een grote

Heerenveensche Koerier 1951-03-31

Landbouwkroniek: Opheffing Deinum

[….]
En in de Koerier van 28-3 lezen we van de plannen om de coöperatieve zuivelfabriek te Deinum te concentreren met die te Weidum en Marssum, waarbij die te Deinum zou komen te vervallen. Inderdaad is het nodig in deze richting te onderzoeken of er niet op investeringen kan worden bezuinigd. Of niet één gemeenschappelijke Noord-Hollandse melkpoederinstallatie die investeringen zou beperken en tóch tot een economisch aanvaardbaar resultaat zou zijn te komen.[6] Het verwijt van het niet-agrarishe blad “Het Parool” inzake verspilling en van tekort aan coöperatief besef, moge ons onaangenaam in de oren klinken, maar het geeft te denken! Vooral de leiders onzer zuivelcoöperatie mogen bedenken, dat zij verantwoordelijk zijn voor de gang van zaken ten deze!

Concentratie
We horen weer van dure fabrieksbouw en -verbouw. Is er daarbij steeds en voldoende gedacht aan de mogelijkheid tot gehele of gedeeltelijke concentratie, ongeacht *dorpisme* en ongeacht een mogelijk verliezen van functie? In Deinum zijn er tenminste mensen die de tijd begrijpen! Mogen zij de juiste richting aangeven en door de leden worden gevolgd! Elders zijn we niet gerust. Ook in Friesland roken de schoorstenen zó dicht in elkaars nabijheid, dat men vanuit één punt soms vele tegelijk kan waarnemen, terwijl toch bij concentratie binnen zo'n groep er van bezwaren wat betreft aanvoer e.d. geen sprake zou zijn. Ook hier rijden nog op vele plaatsen de melkrijders elkaar voorbij. Ook hier zit men veelal nog met een systeem van bedrijfsonderdelen die mogelijk beter zouden zijn te concentreren.
We weten, dat het woord „concentratie” een slechte klank heeft. Het klinkt zo naar een op non-actief stellen van een directeur, van ontslag van personeel, van klantenverlies van de dorpsmiddenstand, van aantasting van het dorpsprestige Maar, is de zuivelfabriek opgezet op dergelijke gronden, of om de melk op de meest economische wijze om te zetten tot zuivel? Late men wel bedenken, dat ten slotte de rendabelste zuivelbereiding ook het gehele platteland de grootste bestaansmogelijkheid en zekerheid schept en dat die niet is gediend door een boven weergegeven conservatisme! Is de vernieuwing, erger nog: nieuwbouw,

6 Landbouwkroniek schrijver, had hiervoor de '*geldverspilling*' besproken van de bouw van meerdere poedertorens in de kop van Noord-Holland, waar dagblad het Parool grote voorstander voor was! (ZHN.)

van élke fabriek verantwoord? Wij voor ons ontkennen zulks ten enenmale! En nu kan men wel op grond van buitenlandse gegevens besluiten tot een verantwoorde bedrijfsgrootte voor elke Friese fabriek, doch onze omstandigheden zijn anders en in gevallen, waarbij men feitelijk in één productiecentrum met gemakkelijke vervoersmogelijkheden meerdere fabrieken handhaaft, óók bij vernieuwing en herbouw, zal men zeker ingaan tegen een doeltreffende economie en tegen de noodzaak tot beperking van investering.

Ceres.

Leeuwarder Courant 1951-04-02

Coöp. Zuivelfabriek te Deinum (5) gaat verdwijnen

In een druk bezochte vergadering van de Coöp. Zuivelfabriek te **Deinum** werd Zaterdag met 127 stemmen vóór en 19 stemmen tegen besloten tot liquidatie over te gaan en als lid toe te treden bij de zusterverenigingen **Weidum** en **Marssum**. Dezer dagen zullen de leden beslissen, aan welke fabriek zij hun melk zullen leveren. Directeur De Jong heeft zijn ambt neergelegd wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Voor het personeel en het dorpje **Deinum** betekent de verdwijning van deze kleine industrie een grote teleurstelling. De fabriek zou volgend jaar zestig jaar hebben bestaan en had vorig jaar een aanvoer van ongeveer vijf miljoen kg. melk. Op 12 Mei wordt ze stopgezet. Het twintig man sterke personeel zal waarschijnlijk gedeeltelijk kunnen worden overgenomen door de andere fabrieken.

De Heerenveensche Koerier 1951-04-21

Coöp. Zuivelfabriek te Deinum wordt stopgezet

DEINUM. Naar we vernemen zal de Coöp. Zuivelfabriek „**Deinum**" per 12 Mei worden stopgezet. Bij eventuele vernieuwing van de fabriek zouden de leden voor een te hoog onkostencijfer komen te staan, zodat na veel wikken en wegen tot algehele stopzetting is besloten.
De stopzetting van deze fabriek die bijna 60 jaar geleden werd gesticht, betekent voor een klein dorpje als Deinum een groot verlies voor de zuivelbewerkers in eerste instantie is deze stopzetting niet prettig. Enkele personeelsleden hebben reeds een betrekking gevonden op andere zuivelfabrieken. De melk zal na 12 Mei worden verwerkt in **Weidum, Marssum, Berlikum** en **Oosterlittens**.

De Heerenveensche koerier 1951-05-05

Investering in de landbouw – zuivelfabrieken en 'dorpisme'

(Landbouwkroniek)
Na een periode van verwaarlozing en van onmogelijkheid om iets nieuws te bouwen en in te richten, zijn veel agrarische bedrijven en industrieën er noodzakelijk op aangewezen om thans grote investeringen te doen om „bij te zijn". Modernisering van fabrieken en bedrijven, voortgaande mechanisering en rationalisatie, vergen nu eenmaal grote aanschaffingen van machines en in sommige gevallen nieuwbouw. Het is daarbij toe te juichen, dat de Overheid de boer toestaat om gedurende enige jaren deze noodzakelijke en

door de regering sterk gepropageerde investeringen, versneld af te schrijven ten laste van de bedrijfswinst.

Met de agrarisch-industriële nieuwbouw is het echter een andere zaak. Daar zullen de volledige en kolossaal gestegen kosten van nieuwbouw en nieuw-inrichting door de deelgenoten moeten worden gedragen en veelal over een lange periode moeten worden opgebracht. Men weet dus bij 't doen van grote uitgaven voor dit doel, dat deze lasten jarenlang de bedrijfsuitkomsten van de betreffende industrie zullen drukken. Het vertrouwen „dat de winstmogelijkheden in de agrarische bedrijven tamelijk verzekerd zijn, ook in een meer verwijderde toekomst, moge bij sommigen aanwezig zijn; bij velen bestaat dat echter slechts zeer ten dele omdat de ervaringen geenszins een hechte grondslag vormen van deze zekerheid.

Zo staan we dus tegenover de grotere verbouwingen en tegenover belangrijke nieuwbouw in de agrarische, in boerenhanden zijnde, coöperatieve industrie en handel. Daar zijn noodzakelijke gevallen. Als de ***Frico*** te weinig pakhuisruimte heeft, dan moet de Frico bouwen en bij het betrachten van de nodige soberheid zal een aan het doel beantwoordende nieuwbouw of uitbreiding steeds verantwoord zijn. Als een grasdrogerij is afgebrand of tot een nieuw systeem overgaat, of wel er een grasdrogerij wordt opgericht, dan is de desbetreffende bouw o.i. verantwoord, ook al moet ook daarbij reeds het vertrouwen bestaan, dat de Overheid de prijzen der voedermiddelen dermate in de hand zal houden, dat de grasdrogerij economisch verantwoord is. Als de Overheid zulks niet zou doen, waar blijft dan de bestaanszekerheid van de boer?

Maar er zijn andere gevallen.
We vinden hier dorp aan dorp de zuivelfabrieken. We spreken gemakshalve slechts, over de boerenfabrieken, doch in principe geldt onze beschouwing net zo goed voor de speculatieve bedrijven. En nu komt men bij een dier fabrieken tot de conclusie, dat bouw en inrichting verouderd zijn en dat het oude apparaat niet meer mee kan. Men maakt plannen en komt men ten slotte tot de ledenvergadering met voorstellen om zo en zoveel maal honderd-duizend gulden te steken in de bouw van een nieuwe of wel het verbouwen van de oude fabriek.... Dán rijzen er echter vragen! De eerste is deze: hoe staat het met die buurtfabrieken? Zou het niet mogelijk zijn om de capaciteit daarvan, gesteld dat deze nog wel aan de te stellen eisen voldoen, te benutten in die zin, dat de melk van de verouderde fabriek door de het meest in aanmerking komende fabrieken zou worden verwerkt? Zonder nieuwbouw en zonder verbouw?

Of, tweede vraag, zou het mogelijk zijn, om, ingeval meer buurtfabrieken enigermate verouderd zijn, een gemeenschappelijk plan tot nieuw- of verbouw op te zetten, waarbij door concentratie op de meest economische plaats de nieuwe fabriek zou tot stand worden gebracht? Gebeurt zulks inderdaad en op voldoende wijze?

We weten dat er reeds enige besluiten in de provincie zijn gevallen tot het doen van investeringen van tonnen voor dit doel in de zuivelindustrie. We weten óók, dat de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland* (FBvCZ) onze vragen tot de zijne maakt en tracht om bij nieuw- en verbouw door juiste adviezen het doen van onverantwoorde investeringen tegen te gaan. Het is bij ons echter de vraag of de zelfstandige fabrieken zich in dit opzicht voldoende zullen laten leiden. Het individualisme der Friezen en helaas het „dorpisme" van vele fabrieksbestuurders is bekend, om maar niet te spreken van de begrijpelijke tegenwerking bij voorbaat door de in elk fabrieksdorp zeker vrij grote groep van zich bedreigd gevoelenden, van de directe employés af tot de dorpsmiddenstand toe.

Toch dienen onze boeren en dus hun besturen hier nuchter en zakelijk te zijn. Een te dure zuivelindustrie, die het gevolg zou kunnen zijn van het teveel op eigen houtje bouwen en verbouwen, ongeacht de mogelijkheden om ook daarbij, op basis van het coöperatieve principe van de samenwerking, door combinaties

te komen tot verdere rationalisatie, zal voor de Friese boeren een last kunnen worden, die hen met hun kinderen zal blijven drukken, als men op andere plaatsen, door een beter gebruik van de mogelijkheden van onze moderne tijd, reeds leng de op hun kilo melk drukkende zoveel lagere schuldenlast zal hebben afgeboekt!

Onze zuivelindustrie moet geheel en al ingericht zijn volgens de hoogste te stellen eisen om op de meest matige en meest economische wijze de beste producten te kunnen bereiden. Voor het doen van de daarvoor noodzakelijke uitgaven mag geen enkel lid terugdeinzen! Elk bestuur dat in gebreke zou blijven om, rekening houdend met de zuinigheid van de leden, de fabriek achter te laten blijven in zijn inrichting, is niet op zijn plaats en niet verantwoord. Doch het bestuur, dat uit een ongezond „dorpisme" door een onredelijk vasthouden bedrijf, de meest economische oplossing poogt te ontgaan, handelt evenzeer onverantwoord en blijft ook beneden, zijn taak. Nu is het nog tijd. Men wete wat men doet!

De Heerenveensche Koerier 1951-05-28

Reactie op ingekomen brief : 'investering – zuivelfabrieken'

Van de heer H. S. ontvingen we een sympathieke brief naar aanleiding van wat we in kroniek XXVIII schreven onder het hoofd „Investering in de Landbouw". Om der ruimte wille geven we de inhoud ervan verkort weer.

Schr. vult aan, dat enige gereserveerdheid t.a.v. investeringen zeker gewenst is, daar het momenteel zeer hoge kostenbedrag bij nieuwbouw, enz., de vraag opwerpt of toekomstige regeringen, ondanks bestaande fondsen, wel de nodige gunstige bedrijfsresultaten zullen kunnen garanderen voor voldoende afschrijving.

Voorts betwijfelt hij het continueren van de mogelijkheid van versnelde afschrijving en ten slotte stemt hij in met de door ons genoemde factoren, die de noodzakelijke kostenbesparing tegen werken, waarbij hij wijst op de mogelijkheid om bij de huidige opvattingen oneconomische bedrijven in stand te houden; om de zaken ruimer te gaan daarbij speciaal doelende op de zuivelindustrie, waarbij men aan een waarschijnlijk nabije limiet der maximummelkproductie blijft gebonden en, rekening houdend met moderne vervoersmiddelen, zich die voordelen dient toe te eigenen bij het drijven van grotere ondernemingen.

Schr. komt tot de conclusie, dat volgens het jongste jaarverslag van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken (FBvCZ) er 700 miljoen kg melk door de aangesloten fabrieken werd verwerkt, welke hoeveelheid zeer doeltreffend in een 35 fabrieken á 20 miljoen kg omzet zou kunnen worden verwerkt, waarbij de grote mogelijkheid van bezuiniging spreekt, terwijl hij, de mogelijkheid stellend dat door verdere bedrijfsrationalisatie c.a. de melktoevoer aan de aangesloten fabrieken zou stijgen tot één miljard, meent, dat dan op dezelfde basis 50 fabrieken zeker voldoende zouden zijn, de positie van deze „geconcentreerde fabrieken" tegenover de speculatie daarmee zéér versterkende.
Aan zijn in het slot gestelde uitnodiging aan Ceres om deze belangrijke zaak voortdurend onder de aandacht te houden, zal zeker gehoor worden gegeven, daar Ceres door omstandigheden reeds gedurende een lange reeks van jaren in die richting heeft gewerkt, 't onafwijsbare boerenbelang van deze zaak beseffende. We menen dat de heer H.S. in deze reactie de zaak nog heel voorzichtig heeft gesteld. O.i. zou het niet nodig zijn om nog extra fabrieken in stand te houden met het oog op de zeer dubieuze uitbreiding der melkaanvoer van de betrokken fabrieken van 700 en 1000 miljoen kg. Indien zulks mogelijk werd, en de sterkere positie tegenover de particuliere fabrieken in dat geval zou ook leiden tot het onttrekken van

melk aan die groep, dan zou zeker de groeiende melkaanvoer, mits geregeld in een voldoende ruim en algemeen organisatieschema, zonder grote kosten door zijn berekende 35 fabrieken kunnen worden verwerkt.
Het deed ons goed hier van blijkbaar welingelichte zijde, deze stimulans te ontvangen.

CERES.

1952

Heerenveensche Koerier 1952-03-01

Ook anderen kunnen meekomen – DOMO COMEGO enz.

(LANDBOUWKRONIEK DL)

[….]

Och ja, wij Friezen... Maar laten we oppassen bestaande (of vermeende) voorsprong niet te verliezen! Zelfgenoegzaamheid is een gevaarlijke eigenschap. Wij hebben onze Frico. Wij hebben onze Condens. Wij hebben, enz. Maar men zegt dan niet, dat b.v. in Drenthe alle melk coöperatief wordt verwerkt en men hoort weinig van het geweldige bedrijf dat de Drenten in Beilen hebben gesticht, de "D.O.M.O.", ter bereiding van melkproducten! Blijven wij wel voor? We kunnen in ons and van „schieren" en „vetten" nog maar niet heenkomen over *dorpisme* en veel wat ons anders scheidt.
We handhaven rustig een groot aantal zuivelfabrieken, méér dan er nodig zijn. Wij hebben in ons vaak tot voorbeeld voor landbouwcoöperatie gesteld gewest nog een flink aantal particuliere zuivelfabrieken!

Naast de C.A.F, en plaatselijke boerenaankoopverenigingen vinden we in Friesland ook nog zéér grote en krachtige particuliere veevoerfabrieken, zodat ook daarbij Friesland reeds achter staat bij andere gewesten. „Akkrum" was lang als pionier „de" coöperatieve exportslachterij van Nederland. Weet men wel, dat dit bedrijf thans al grotelijks is overvleugeld door zusterorganisaties in andere provinciën ? En van principe gesproken! Zien we niet in besturen van bepaalde coöperatieve instellingen figuren opgenomen, die op ander gebied dezelfde landbouwcoöperatie met kracht bestrijden?
Geven wij, Friezen, ons wel rekenschap van alles wat er hier nog mankeert en stellen we ons niet te veel in op datgene, waarin we wèl mee kunnen komen?

Waarom deze litanie ? Wel, daar in de Achterhoek van Gelderland, U weet wel, dat mooie land van zandboertjes en heren op grote kastelen, waarop wij graag zo'n beetje neerzien uit ons voorbeeldige Friese land en bedrijf; daar in die Achterhoek, die gedachtenassociaties oproept met „achterlijk", geven onze collega's ons weer eens te denken. Mogelijk weet men reeds van het bestaan van een moderne zuivelfabriek in **Winterswijk**, die tegen de grootste Friese kan optornen? Mogelijk weet men ook, dat men daar ter plaatse een moderne kaasfabriek heeft gebouwd om voor deze en omliggende fabrieken de kaas te bereiden in een hoogst moderne inrichting, waarbij we dan nog gelukkig kunnen opmerken, dat men bij de leiding daar prijs stelt op Friezen als vaklui. Nu echter gaat men verder en zijn de fabrieken te Andi[7], Eibergen, Hengelo (G.), Linde, Lochem[8] (De Cloese), Ruurlo en Varsseveld bij elkaar gestapt, hebben de fabriek te Lochem gekocht en zullen nu in een nieuwe vereniging „De Berkelstroom", gelijk de Drenten in hun „DOMO", gemeenschappelijk hun overtollige melk verwerken tot melkproducten!

Wel, dat doen die Achterhoekse boertjes... Doch er gebeurt meer. Het O.O. der F.N.Z. vermeldt plannen tot stichting van een Gelderse Condensfabriek. Het spreekt van verkoopcombinaties als de COMEGO (135 miljoen kg melk, 38 leden), ISALACTA (62 miljoen, 8 fabrieken) en verschillende andere combinaties in Gelderland en Overijssel. We lezen daarbij b.v. van Isalacta, dat deze organisatie een vorm van samenwerking is tussen de leden (fabrieken), waarbij gestreefd wordt naar een zo rendabel mogelijke taakverdeling. Men denke eens aan ons voorbeeld van de zusterfabrieken rond Heerenveen! Wij gaven samenwerking in overweging. Elders past men die samenwerking en taakverdeling al in de praktijk toe en niet in Friesland! Zijn we, bij mogelijk kenterend tij, wakker?

---

7 Andi is geen plaatsnaam maar de fusienaam van CZ. Doetinchem en CZ. Angerlo!
8 Niet Lochem *De Croesen,* maar de *Lochemse Coöp. Zuivelf. en Melkinrichting*

Heerenveensche Koerier 1952-05-21

Friesland en de zuivel dl. I

(Door vd. S)
De veehouderij en de zuivelbereiding zijn sinds onheuglijke tijden de ruggegraat van de Friese economie. Ondanks het feit, dat de industrie de laatste tijd geleidelijk iets meer te betekenen heeft gekregen, staat het nog altijd zo dat het Friesland goed gaat, wanneer melk, boter en kaas vlot kunnen worden afgezet en een behoorlijke prijs opbrengen. Zo gezien kan worden vastgesteld, dat de toestand na de oorlog niet ongunstig is. De prijzen waren voortdurend bevredigend en de afzet ondervond geen moeilijkheden. Het verschil met de dertiger crisisjaren, toen alles stagneerde en de prijzen niet lonend mochten heten, is wel groot.

Dat onder deze omstandigheden de neiging bestaat, bij het bestaande te volharden, wekt geen verwondering. De Friese boer is wel bereid, de bakens te verzetten wanneer tijden en toestanden daartoe nopen; maar anderzijds, wanneer reden tot klagen ontbreekt, vervalt hij ook licht tot een zekere zelfgenoegzaamheid. In perioden van nood en zorg heeft hij zich in zijn coöperaties een bastion geschapen, waarin hij zich indien nodig kan verdedigen, maar dat ook kan dienen als uitgangspunt voor strijd. Nu het hem goed gaat, zou het kunnen zijn dat hij vergeet, het bastion in goede staat te houden en zelf strijdbaar te blijven teneinde gereed te zijn voor de moeilijker tijden, die ongetwijfeld op de huidige zullen volgen.

En dan komt de vraag op: gaat het goed met de zuivelcoöperatie? Is het verantwoord, dat ruim zeventig fabrieken doen, wat ook in twaalf á vijftien zou kunnen geschieden? Het is een zaak, die de grootst mogelijke aandacht verdient; en het beangstigende in de huidige situatie is, dat men het probleem veel meer uit de !weg gaat dan aanpakt. Er wordt al jaren over concentratie gesproken en geschreven maar altijd zonder ondergrond en achtergrond. Wat weet men er eigenlijk van? Waar is de gedegen, onbevangen en verantwoorde studie over dit onderwerp? Men praat wat en schrijft wat, vrijblijvend ongedocumenteerd; de discussie neemt geen einde en de concentratie zelf geen aanvang. En de zaak gaat op de oude voet voort.

Historisch is de huidige toestand wel te verklaren. De zuivelfabrieken in Friesland zijn ontstaan in de stemming en de gezindheid, opgeroepen voor de grote landbouwcrisis in het laatst van de vorige eeuw. Magere jaren, perioden van ontbering en onzekerheid, plegen dikwijls stimulerend te werken op anders veelal sluierende sociale gevoelens. Men slaat de handen ineen, men is bereid nieuwe wegen te kiezen. Men wordt rijp voor vastberadenheid, men heeft geen bezwaar om te breken met oude gewoonten en oude methoden. Zo zijn de coöperatieve zuivelfabrieken er gekomen. Zij bestreken een gebied dat met melkwagens en melkboten kon worden afgewerkt. Al te uitgestrekt kon zo'n gebied niet zijn; want de wegen waren slecht, vooral in de winter; en auto's en bootmotoren waren niet of ternauwernood uitgevonden.

Sindsdien is er ontzaglijk veel veranderd. De wegen zijn overal zeer verbeterd. Snelle melkauto's hebben vrijwel overal de plaats ingenomen van de trage melkwagens van weleer. Tal van melkboten zijn intussen van motoren voorzien. Maar de pijpen van de zuivelfabrieken, op een paar na, roken nog op dezelfde plaatsen als een halve eeuw geleden. Deze fabrieken zijn gebleven wat en waar ze waren. Natuurlijk zijn ze gemoderniseerd, hier meer, daar minder. Met elkaar heeft dat na 1945 al weer vele schatten gekost. En er staat nog voor op stapel. Zonder dat men heeft nagegaan of een concentratie op grote schaal niet veel voordeliger zou uitkomen en meer perspectieven zou bieden voor de toekomst, die alesbehalve zeker is. Wij achten dat rondweg spelen de eigen belangen en de belangen van Friesland. Oh, men wil wel concentreren. Kom maar bij ons! Wordt er gezegd, wanneer een directeur of een bestuurslid de kwestie eens aan

de orde stelt. Het is een stijl, die wij rondweg als lichtzinnig willen kwalificeren. Staat de Friese zuivel nog op het eerste plan? Bestaat niet de kans, dat beter uitgeruste landen ons voorbij streven? Zou het niet kunnen gebeuren dat Friesland met zijn uitmuntend vee en zijn waardevolle tradities op het gebied van de zuivelbereiding bij andere Nederlandse provincies achterop raakt? In een aantal opzichten gaat de Friese zuivelcoöperatie al niet meer vooraan. Wij zullen dat toelichten in een tweede artikel, wanneer wij wat nader op deze kwestie van leven of dood voor Friesland denken in te gaan.

v. d. S.

De Heerenveensche Koerier 1952-05-23

Friesland en de zuivel dl-II

Het overbrengen van het boter- en Kaasmaken van de boerderij naar de fabriek is wel eens betiteld als een resolutie. Wij weten thans, dat het een revolutie had kunnen worden; maar de omwenteling is in het begin blijven steken, althans in de coöperatieve sector. Ziehier wat is geschied: de boter- en kaasbereiding, welke tot dat ogenblik thuis door de boerin geschiedde, is in handen gegeven van vaklieden die, aangezien zij werkten in groter ruimten, met meer grondstof en met beter technischer middelen, kans zagen de kostprijs van het product te drukken en heel vaak de kwaliteit te verhogen.

Zo kwam de Friese boer weer aan bod. Het was heel belangrijk en veelbelovend een halve eeuw geleden; maar het had met industrialisatie (om dat moderne woord te gebruiken) eigenlijk heel weinig van doen. En ondanks de veel technische uitrusting mag het, voor wat het gros van de bedrijven betreft, ook heden ten dage nog geen industrie heten. Wij willen een grote uitzondering maken voor de Condensfabriek te Leeuwarden en kleinere uitzondering voor enkele bedrijven, die zo omstreeks 20 miljoen kilo melk verwerken.
Wat deze laatste aangaat, twintig miljoen lijkt heel veel; maar er zijn coöperatieve fabrieken, die een veelvoud van deze hoeveelheid verwerken. Deze fabrieken bevinden zich echter niet in Friesland.

Het is verre van ons, de prestatie de Friese zuivelcoöperaties te bagatelliseren. Zij hebben baanbrekend werk verricht door de wijze, waarop zij de positie en het moreel van de boeren hebben versterkt. Wij zijn vervuld van eerbied voor de pioniers: maar wij zijn ook vervuld van zorg, over de stilstand van vandaag de dag. Op verscheidene plaatsen buiten de provincie, waar men later is begonnen, zijn coöperatieve fabrieken verrezen welke de Friese ver in de schaduw stellen; en men geve er zich rekenschap van dat de condensbereiding al met al in hoofdzaak in handen ligt van de particuliere industrie. Vandaar onze bewering, dat de revolutie nooit over haar beginstadium is heengekomen. En wij kunnen het niet anders zien, dan dat het een dringende noodzaak is, haar met inspanning van alle krachten en met opoffering van veel, wat men ongaarne zou missen, te voltooien.
Er is altijd veel rivaliteit geweest in Friesland, zeer tot schade van ons gewest. Waarom hebben Condens, Frico en Bond van Zuivelfabrieken hun laboratoria nimmer samengevoegd tot één model-instelling? Zou er dan geen grote kans hebben bestaan, dat het Zuivel-Instituut naar Friesland was gegaan inplaats van naar Ede? (NIZO) We zien, dat de Friese fabrieken elkaar de leden betwisten inplaats van met vijf of zes gezamenlijk één nieuw en modern bedrijf te stichten. Het is zeer weinig verheffend; maar was het dat alleen maar! Het is echter ook een bedreiging van het levenspeil van de boer en van zijn zelfstandigheid. Het is ook een ondermijning van de arbeid van de terecht zozeer geprezen voorgangers.

Het argument, dat tal van kleine bedrijven momenteel niet on-economisch werken, valt weg tegen het onbetwistbare feit, dat zij de technische ontwikkeling onmogelijk kunnen bijhouden en dat Friesland nu al

door de veel te grote versnippering niet meer kan meekomen. Er is wel gezegd, dat het kaasmaken zich alleen maar leent voor kleine bedrijven; maar wij zouden willen vragen, hoeveel kleine fabrieken zich kunnen veroorloven, de vervaardiging van dit product te doen geschieden (zoals het feitelijk hoort) 's zomers en bij constante temperatuur. Wij kennen en erkennen tot op zekere hoogte wel het verband tussen het belang van een dorp en het instandhouden van een fabriek. Maar weegt dit op tegen dat van de Friese boeren in het algemeen?

Wij hebben ook meer dan eens horen zeggen, dat grote coöperaties zo onoverzichtelijk zijn en zo ver van de leden afstaan. Is de geestdrift echter nu zo groot? Laat ieder voor zich die vraag maar eens beantwoorden. Volgens ons is drastische concentratie een gebiedende eis, waarbij wij denken aan bedrijven die zo'n 60 miljoen kilo kunnen verwerken. Dit zouden geheel nieuwe bedrijven moeten zijn. Een kostbare zaak, stellig; maar als men nu de ramingen van de fabrieksuitbreidingen eens op een lijstje zet en ze optelt, dan is dat ook heel wat. En bij die uitbreidingen komt men nooit tot een geheel bevredigend resultaat.

Voor het ogenblik is het eerst nodige een uitgebreid en gedocumenteerd rapport over deze materie; uit te brengen binnen de kortst mogelijke tijd. Laat men de moed hebben, hierin althans te bewilligen. Wat ons betreft, wij koesteren weinig twijfel omtrent de inhoud van zo'n rapport. Onze mening is, dat de concentratie toch door gaat, ook al zou men momenteel niets doen. De concentratie komt in dat geval, wanneer het getij kentert en de een na de andere kleine fabriek gedwongen wordt te sluiten omdat het niet meer gaat. Hopelijk zal men het zover niet laten komen. Hopelijk zal de Friese zuivelcoöperatie, nu het nog tijd is, blijk geven de moed en de energie te bezitten om door ingrijpende maatregelen de eerste plaats te herwinnen en Friesland onkwetsbaar te maken, wanneer moeilijker jaren dan de huidige aanbreken.

v. d. S.

De Heerenveensche Koerier 1952-06-07

Ingezonden
Friesland en de Zuivel

De artikelen over “Friesland en de zuivel” hadden in hoge mate mijn belangstelling. Nu geldt schrijver dezes in de kringen der Friese zuivelcoöperatie (tezamen met een (gering! aantal vrienden) als een buitenbeentje. De grote massa neemt ons niet geheel serieus. Voor ons is dit wat verdrietig, doch het feit is niet te loochenen. Bij die massa hebben Uw beide hoofdartikelen over 't algemeen gesproken geen al te gunstige ontvangst genoten. Ik hoorde bv. al eens het woord „waanzin” noemen. Volgens mij is hetgeen U schreef allerminst waanzin. Uw conclusies komen mij weliswaar hier en daar ietwat geprononceerd voor, doch zulks is gemakkelijk te vergeven. Des te meer aanleiding voor iemand die ook allerminst gerust is omtrent de stand van zaken, enkele opmerkingen te maken.
1 Waar bemoeit de Koerier zich mee; waarom richt zij zich speciaal tot de zuivelcoöperatie en niet ook tot het particulier bedrijf? Ziedaar een opmerking die mij ter ore kwam. Wel, de coöperatie, een door en door democratische instelling, woont nu eenmaal in een glazen huis. Dit feit kan de op haar drukkende verantwoordelijkheid alleen maar accentueren. In dit opzicht heeft het particuliere bedrijf het veel gemakkelijker. Dat immers laat naar buiten weinig los omtrent zijn interne bedrijfsvoering. Zelfs de melkleverende boeren weten er weinig of niets van af. Een en ander verschaft haar de gelegenheid tot een min of meer geraffineerde (beproefde) opportuniteitspolitiek. Ik haal dit niet aan om een soort tegenstelling te forceren, doch omdat de artikelen als titel droegen: Friesland en de zuivel en niet Friesland en de coöperatieve zuivel. We moeten dus het geheel bezien.
2. Zelfgenoegzaamheid in tijden van gunstige economische conjunctuur. Terecht is verband gelegd tussen

het bestaan van een zekere zelfgenoegzaamheid in coöperatieve kringen door de huidige economische conjunctuur. Het verschijnsel vormt een uitdaging aan het tegenwoordige geslacht; en het zal van de mate van geestelijke scholing en verdieping van dit huidige (boeren) geslacht en zijn leiders afhangen in hoeverre deze de genoemde „uitdaging" zal vermogen te beantwoorden, dan wel door het noodlot wordt geslagen.
3. Concentratie. Inderdaad gaat men een diepgaande studie hieromtrent uit de weg. Mên wil — terecht — andere landen (Zweden), niet klakkeloos naapen, men voelt intuïtief, dat het prijsgeven van een zekere eigen-geaarde onderbouw, speciaal in Friesland, niet raadzaam zou kunnen zijn, maar — en dat is nu jammer — men vindt in een en ander meteen de kapstok waaraan het probleem gemakkelijk kan worden opgehangen. Hierin schuilt ongetwijfeld een zekere mate van struisvogelpolitiek. Overigens zijn buitenstaanders wel eens geneigd om dit vraagstuk wat al te simpel-technisch te zien. Het traditionele Friese zuiveltechnisch bedrijfstype (boter- en kaasbereiding) en met name het laatste, leent zich niet bij uitstek tot een zeer streng doorgevoerd rationalistisch continuschema, zoals bv. een spinnerij, een automobielfabriek of dergelijke. Het is half en half nog natuurwerk. Niettemin kan dit bedrijf profijt trekken van technische vooruitgang in de vorm van moderniseringen van intern vervoer en transport (melkontvangsten en kaaspakhuizen). Een en ander ontgaat dan ook niet aan de aandacht en levert zelfs de grondslag voor een afzonderlijke dienst tot verbetering der bedrijfsefficiency. De recente, ook door U gesignaleerde investeringen, houden voor een deel hiermede dan ook verband en zijn dus wel verantwoord. Zelfs wordt, bij incidentele gevallen overwogen, in hoeverre een meer groots opgezette algehele verbouwing, gezien de grootte en de ligging der fabriek, wel verantwoord is. Niet altijd wordt deze vraag door de centrale organisatie, de Bond. zonder meer bevestigend beantwoord. De beslissing is evenwel — en daar ligt nu juist de kern van het probleem — bij de individuele fabrieksbesturen. Er zijn enige gevallen aan te wijzen waarbij deze na wikken en wegen de knoop doorhakten en tot concentratie besloten. Helaas werd daarbij ook wel eens uitgezien naar de meestbiedende. Maar het is ook wel voorgekomen, dat een beslissende stap tot opheffing en daarop volgende concentratie, werd nagelaten, mede doordat oude banden nog te sterk bleken te zijn, dan wel doordat een te overdreven gevoel van eigenwaarde een belemmering bleek. Uit dit laatste blijkt m.i. dat, meer nog dan de door U genoemde materieeltechnische concentratie van bedrijven, een solidaire morele gedachtenconcentratie van personen, ontbreekt.
4. Wat voorop dient te gaan. Deze morele concentratie acht ik vóór alles noodzakelijk. De coöperatie en speciaal de zuivelcoöperatie, is allereerst een beweging van personen. Deze personen hebben zich verenigd tot het doen van zakelijke handelingen; handelingen welke op deze wijze beter tot haar doel komen dan wanneer ieder afzonderlijk dit zou doen. Om dit echter te kunnen realiseren is een zekere ontwikkeling van het menselijke gemeenschapsgevoel nodig. Als het goed is, behoort de boer zijn fabriek te zien als een verlengstuk van zijn boerderij. Doch dit is nog niet voldoende. Hij behoort zich te realiseren, dat dit gevoel zich niet meer mag beperken tot déze, zijn fabriek, doch hij dient ook die andere, gindse schoorsteen, zélfs misschien, wanneer die tot een particuliere fabriek behoort, als zijn gemeenschappelijk bezit te beschouwen. Ik bedoel dus, dat hij zich tot een geestelijk peil moet kunnen opwerken, voldoende doordacht en gefundeerd, om van daar uit bv. rayonsgewijze belangengemeenschappen te kunnen vormen. Daardoor zou m.i. automatisch een brug geslagen worden naar het ontstaan van bredere verbanden en het prijs geven van verouderde vormen, zodra daartoe de technische noodzakelijkheid zou zijn aangebroken. Een en ander met behoud van de eigen geaarde bevrediging ener gezonde zelfwerkzaamheid. Dat alles kan; doch het vereist studie en verdieping. Ik heb lange tijd de illusie gehad dat wij dit in eigen kring, door wederkerige zelfopvoeding, zouden kunnen klaren, doch die hoop heb ik moeten opgeven.
5. Afgebroken omwenteling. De revolutie is blijven steken, zegt U. Ten dele accoord. Ook hier wreekt zich nl. de Friese geaardheid. Wij Friezen kunnen dikwijls zeer warm lopen voor een nieuwe beweging, en daaraan ook enthousiast beginnen, (de tijd van Veeman in de coöperatie), doch dikwijls falen als het er op aan komt de verkregen positie te consolideren en gestadig te vervolmaken, zodra het eerste idealisme is weggeëbd (ompiele mei it lytse). Komt er dan weer iets nieuws, dan zijn we daar weer gloeiend voor en loopt dit eerst weer vlot. (Oprichting K.I. verenigingen enz,) In dit opzicht heeft de aard van de Drentena-

ren iets voor op de onze. Minder vatbaar voor spontane impulsen doch tegelijk volgzamer en kneedbaarder, zodat onder goede leiding belangrijke resultaten tot stand kunnen komen. (Domo).
6. Is er daarnaast een zekere ongezonde rivaliteit? Ongetwijfeld is ze er. Ook weer echt Fries om mekaar op de korte baan te willen bekampen. Jazeker, wij zouden de prikkelende en sportieve drang moeten ondergaan om boven dit alles uit te komen en men zou inderdaad eens moeten beginnen dit vraagstuk niet altijd uit de weg te gaan. Men zou het, als men het dan niet zelf kan, kunnen voorleggen aan ter zake kundige sociologen. Ook hier moet men zich durven oriënteren op breder plan, opdat van onder op een draagvlak worde gevonden tot verdere evolutie. Helaas ontbreekt het ons blijkbaar aan de gezaghebbende figuren die daartoe de stoot zouden kunnen geven.
7. Toch nog even naar de particuliere industrie.
Deze is hier nu eenmaal. En ze zal binnen afzienbare tijd wel niet verdwijnen ook. Het zou, economisch bezien, ook eigenlijk dwaas zijn, om de in deze bedrijven vertegenwoordigde potentiële capaciteit teniet te willen doen. Doch het is m.i. nergens goed voor dat het bestaan van deze industrie een breukvlak vormt in de boezem der Friese boerenstand. Dat kon, met behoud dezer fabrieken, wel heel anders, ik heb het onder punt 4 al aangegeven. De particuliere fabrikant zal wel nimmer financiële deelname van de boer, in zijn bedrijf toelaten. Er zijn andere bronnen van waaruit dit waarschijnlijk veel geruislozer kan geschieden. Maar ten slotte is de melk van de boeren toch factor nummer één. En met dit wapen in de hand kunnen de leverende boeren deze fabrieken dwingen tot meer gelijkgerichtheid (men zoeke niets achter dit woord) met de eigenlijke coöperatie. Zoals 't nu is, wordt dit wapen niet alleen niet gebruikt, doch het keert zich maar al te vaak zelfs tegen hen, omdat men met de melk zijn verdere invloed ook prijs geeft.
8. De grote opgave van de Friese boerenstand. Ik voel het persoonlijk als een grote tekortkoming van de tegenwoordige Friese boerenstand dat hij over dit alles zo luchtigjes heenwandelt en zich zelfs in slaap sust met goedkope gemeenplaatsen, zoals bv. het gezegde: „dat ze er beide moeten zijn", zodat een deel van onze boeren zonder gewetensbezwaren een willig werktuig wordt in handen van kringen die heel precies weten wat ze willen. Maar, en dit tot slot en om alle schijn te vermijden het zwaartepunt op andere schouders te willen leggen, ik mag niet verhelen dat een machtig wapen om de huidige situatie te doorbreken, nl. een versterkte morele en daaruit voortvloeiende materiële concentratie, hoewel misschien minder revolutionair dan door U gedacht, zeer zeker binnen het bereik der coöperatie moet geacht worden te liggen. Het wachten is er blijkbaar óp dat de oude geest weer over haar vaardig worde. Moge Uw artikel daartoe iets hebben bijgedragen.

Dronrijp, 2 Juni 1952. J. JANSMA.

(Wij denken te eniger tijd nog wel op deze kwestie terug te komen. Red.) [9]

DHK 1952-06-27

Aankondiging: Allardsoog Landelijke gastendag voor besturen en directeuren van coöp. Zuivelfabrieken, met o.a.een lezing Dr. H.J. Frietema over '*Het Concentratie-vraagstuk*'

9 Zie DHK 1952-07-27!

De Heerenveensche koerier 27-06-1952

2 Juli gastendag op Allardsoog

Op Woensdag 2 Juli wordt op de Volkshogeschool „Allardsoog" te Bakkeveen de jaarlijkse gastendag gehouden, die ditmaal bestemd is voor besturen en directeuren van coöperatieve zuivelfabrieken. In de morgenbijeenkomst zal de landbouwattaché ir H. Bruin een lezing houden over „De zuivelindustrie in Nieuw-Zeeland". In de namiddag spreekt dr H. J. Frietema, secretaris van de Nationale Coöperatieve Raad te 's-Gravenhage over het onderwerp „Coöperatie en concentratie in de zuivelwereld".

Heerenveensche Koerier 1952-07-05

Landbouw-coöperatie in Friesland

Het concentratie-vraagstuk

In bijgaand artikel geeft de bekende wetenschappelijke coöperator Dr. H. J. Frietema zijn oordeel over de landbouwcoöperatie en het vraagstuk van de concentratie, dat wij onlangs in enige artikelen aan de orde hebben gesteld.

Wanneer men de wegen vergelijkt, waarlangs de melk vroeger naar de zuivelfabrieken werd vervoerd met die waarlangs dit transport thans plaats vindt, wanneer men zich rekenschap geeft van het verschil in doelmatigheid van de vervoermiddelen welke voor dit doel werden en worden gebruikt, wanneer men in aanmerking neemt dat de arbeidslonen en vooral de vaste kosten bij de verwerking van de melk sedert de oprichting van onze zuivelcoöperaties sterk zijn gestegen en wanneer men tenslotte bedenkt dat in grotere bedrijven een veel verder doorgevoerde arbeidsverdeling kan worden toegepast dan in de kleinere bedrijven mogelijk is, dan moet de conclusie worden onderschreven waaraan Prof. dr G. Minderhoud in zijn ..Landbouwcoöperaties in Nederland" uitdrukking heeft gegeven, namelijk: „De toekomst is ongetwijfeld aan de grote fabrieken".

Naast een concentratie-vraagstuk kan een concentratie-verschijnsel worden gesignaleerd, hetgeen op grond van het bovenstaande voor de hand ligt. Wie de weerstanden kent die daarbij moesten worden overwonnen, kan zich stellig bij de opmerking aansluiten die Minderhoud bij het verschijnen van de eerste druk van zijn boek in 1940 maakte, welke opmerking hij bij de tweede druk in 1949 handhaafde: „Deze concentratie moest uit een technisch oogpunt eigenlijk nog verder gaan. Let men op de technische mogelijkheden en op de economie van de eigenlijke fabrieken, dan ware concentratie in een derde of een vierde deel van het aantal fabrieken van thans ongetwijfeld rationeel". Volledigheidshalve worde hierbij opgemerkt dat Minderhoud, dit schrijvende, niet Friesland maar Nederland voor ogen had.

De ideële basis

In het algemeen dient ten aanzien van het concentratie-vraagstuk een onderscheid te worden gemaakt tussen het bedrijfs-economisch aspect en de organisatorische kant van het vraagstuk; en velen zijn van me-

ning dat de in bedrijfs-economisch opzicht gewenste concentratie spoedig door het speciale karakter van de coöperatieve organisatie dient te worden geremd. Hierbij wordt het probleem dan zo gesteld dat aan concentratie bepaalde organisatorische nadelen kleven, welke vooral tot uiting komen in een verzwakking van de geestelijke en ideële band die de leden van een coöperatie met elkaar verbindt. De leden worden dan in afnemende mate individuen en in toenemende mate nummers en dit schijnsel zou de betekenis van de coöperatie verzwakken: het ideële motief zou geheel op de achtergrond komen en de coöperatie zou in sterke mate verzakelijken.

Het lijkt mij gevaarlijk om dit onderwerp al te sterk op de voorgrond te plaatsen. Een coöperatieve beweging, waarvan het economisch fundament zwak en waarvan het concurrerend vermogen onvoldoende blijkt te zijn, zal voortdurend te maken hebben met grote spanningen en in het algemeen meer door een defensieve dan door een agressieve politiek worden gekenmerkt. De propaganda ten bate van de coöperatie zal dan vóór alles moeten dienen om diegenen aan de coöperatie te verbinden, die geneigd zijn naar de concurrentie over te lopen. Men zal voorts veel energie en kosten aan organisatorische vraagstukken besteden en men zal stellig gehandicapt worden wat de systematische politiek betreft, die moet worden toegepast. Voor elke vorm van coöperatie komt het in laatste instantie op haar concurrerend vermogen aan, hetgeen een idealistische inslag en een levendig coöperatief besef onder de leden niet behoeft uit te sluiten.

Moeilijk vraagstuk.

In Friesland in het bijzonder en in andere delen van ons land in het algemeen blijkt het concentratievraagstuk op het gebied der landbouwcoöperatie buitengewoon moeilijk. Afgezien van een conservatisme, een lokaal patriottisme en een begrijpelijke egocentriciteit bij leiders van plaatselijke coöperaties, heeft men naar mijn overtuiging in dit verband met een aantal verschijnselen te maken, die men als volgt zou kunnen aanduiden.

a) Er bestaat een zekere vaagheid ten aanzien van de wijze waarop het concentratievraagstuk gewoonlijk wordt gesteld. Het is noodzakelijk dat de problemen scherp worden geformuleerd en dat vóór- en nadelen zo duidelijk mogelijk worden aangegeven. Doet men dit niet, dan blijkt de discussie steeds onbevredigend.
b) Het concentratie-vraagstuk is niet los te denken van het bijzonder gecompliceerde vraagstuk van de financiële aansprakelijkheid. Het ligt voor de hand dat een groot deel der leden van de gezamenlijke coöperaties weinig zullen gevoelen voor een toestand, waarbij hun individuele invloed practisch te verwaarlozen is, waartegenover staat dat zij voor deze coöperaties financieel onbeperkt aansprakelijk worden gesteld. Een drastische oplossing van het concentratie-vraagstuk is niet mogelijk ingeval de onbeperkte aansprakelijkheid wordt gehandhaafd. Het is geen toeval dat in Zweden, waar de zuivelcoöperatie in zeer sterke mate is geconcentreerd, de aansprakelijkheid der leden vrijwel is uitgesloten.
c) Het vraagstuk van de financiële aansprakelijkheid hangt ten nauwste samen met het vraagstuk der eigen financiering der coöperaties. Te veel coöperaties hebben de eis van een zeer conservatieve financiële politiek, dus van een krachtige reservevorming niet voldoende in acht genomen. Momenteel is het veel moeilijker om tot de vorming van een voldoende groot eigen vermogen te komen, dan vroeger het geval was: van elke vermogenstoename eist de fiscus thans een belangrijk deel op.
d) De zuivelbonden en ook de F.N.Z. zijn in het verleden vaak gedwongen een verenigingspolitiek te voeren, tengevolge waarvan kleine coöperaties, die een onvoldoende levenskracht schenen te hebben, min of meer kunstmatig zijn gesteund geworden. Het is niet mogelijk gebleken deze weinig levenskrachtige coöperaties duidelijk te maken dat zij verstandig zouden doen tijdig met sterker zusterorganisaties te fusioneren.
e) In het verleden is en thans wordt nog het samenstel van plaatselijke coöperaties onvoldoende als een eenheid beschouwd, ten aanzien waarvan zou kunnen worden opgemerkt dat het geheel meer

is dan een optelsom der verschillende delen. Met name voor de coöperatie geldt dat hij veel zal ontvangen, die begint met veel te geven.

Aarzelende houding.
Niet ontkend kan worden dat het élan, de durf en het vertrouwen, dat kenmerkend was voor het laatste kwart van de vorige eeuw, plaats gemaakt heeft voor een zekere aarzelende houding. Het komt bij dit soort vraagstukken, evenals bij de grote vraagstukken waarvoor ons land en ons werelddeel zich weten geplaatst aan op een erkenning van de juistheid van het gezegde dat grote vraagstukken krachtige remedies vereisen.

Het kan van belang zijn het concentratie-vraagstuk wederom in het brandpunt van de belangstelling van de Friese coöperatoren te plaatsen, waarbij wellicht als motto zou kunnen gelden: het is beter een beperkt apparaat te hebben dat rationeel is georganiseerd, dan een grotere organisatie, die niet door de hoogste graad van efficiency wordt gekenmerkt.

Dr. H. J. Frietema.
's-Gravenhage, Juli 1952.

Leeuwarder Courant 1952-07-18

UIT ANDERE BLADEN

Concentratie van zuivelfabrieken

Het „Friesch Landbouwblad" (Fr. Mij. v. Landb.) treedt ook in de reeds geruime tijd gaande discussie omtrent de concentratie van zuivelfabrieken; de eisen van de „Friese Koerier" (terugbrenging van pl. m. 70 fabrieken tot 12 á 15) worden hier een miskenning genoemd van de democratische verhoudingen en de psychologische kant van de zaak; het gaat trouwens om een veel wijder probleem, n.l. de zo doelmatig mogelijke inrichting van de Friese zuivelindustrie onder de heersende omstandigheden; als mogelijkheden bij de invoering van een grotere mate van efficiency worden dan de volgende gevallen onderscheiden:
„1. Individuele, elkaar in alle opzichten beconcurrerende fabrieken. Zo was de situatie aanvankelijk veelal.
2. Individuele, elkaar in een of enkele opzichten beconcurrerende fabrieken. Men denke b.v. aan de concurrentie om de leden in de grensgebieden van de fabrieken.
3. De individuele fabrieken behartigen een deel van hun belangen gemeenschappelijk:
   a. op technisch terrein en op dat van de aankoop van bedrijfsbenodigdheden (de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken);
   b. gecoördineerde, resp. centrale afzet van de zuivelproducten in binnen- en/of buitenland. Een deel van de bij de Bond aangesloten fabrieken is „vrij" (van de Frico) gebleven;
   c. centrale verwerking van een deel der melk. Dit maakt een grotere mate van specialisatie mogelijk. Men denke b.v. aan de Coöp. Condensfabriek „Friesland".
4. Gecoördineerde verwerking van alle melk van twee of meer fabrieken door één coöperatie. Dit geval doet zich in Friesland niet voor. Wanneer hier twee fabrieken samengaan, betekent dit tot nu toe fusie van de twee coöperaties, gepaard gaande met sluiting van de betreffende fabriek. Bij deze vorm van concentratie staat het sein achter de wissel. Dit is niet het geval, wanneer twee of meer fabrieken tijdig één coöperatie gaan vormen, met behoud van (een deel van) de fabrieken. Men kan dan een arbeidsverdeling tussen de (overblijvende) fabrieken gaan invoeren, waardoor de productie van specialité's met meer kans op succes ter hand kan worden genomen. Men behoudt tevens de voordelen van risicoverdeling over meer producten en van lage vervoerskosten".

De Heerenveensche Koerier 1952-07-26

Concentratie van Zuivelfabrieken in Friesland

Landbouwkroniek
Bij herhaling hebben we in onze kronieken de vraag aangesneden of de hedendaagse organisatievorm en opzet van de Friese zuivelindustrie wel de juiste is. We behandelden daarbij de vraag of de concurrentie van de coöperatieve met de particuliere zuivelfabrieken juist en verantwoord is. Het ging er vooral om, of het wel getuigt van een goed inzicht en van een behoorlijk zich instellen op toekomstige mogelijk- en wenselijkheden, dat het grote aantal Friese zuivelfabrieken blijft gehandhaafd bij een, zich overigens sterk concentrerend, mechaniserend en moderniserend bedrijfsleven en bij heel andere omstandigheden inzake transport en verwerking dan die welke bij de stichting van deze zuivelfabrieken aanwezig waren.

In onze kroniek van 1 Maart wezen we er de Friese zuivelbereiders op, dat men in dit opzicht in aangrenzende provinciën: Drenthe Overijssel, Gelderland nieuwe wegen bewandelt en wel op dusdanige wijze, dat Friesland daardoor achterop kan raken. In een latere kroniek kwamen we op het onderwerp terug en vroegen we of 't nu een vaststaand feit is en zal blijven dat b.v. de melk in een korte straal rond Heerenveen zal blijven verwerkt in een zestal coöperatieve fabrieken, nog afgezien van de leveranties aan particuliere fabrieken.

Reeds in de crisisjaren na '30 had dit vraagstuk de aandacht. In die periode kwam het ook tot een aantal fusies, waarbij zwakkere coöperaties werden opgenomen in krachtiger zustervereniging en, terwijl zich in de particuliere sfeer ook concentraties voltrokken, al dan niet gepaard met het opheffen van fabrieken.

Tot een meer stelselmatige contie in de zuivel — we spreken vervolgens slechts over de coöperatie (omdat wij boeren over de rest toch niets hebben te zeggen en de gang van zaken in de particuliere sector gerust aan de belanghebbenden kunnen overlaten) kwam 't echter niet. Het is ons bekend dat bij de Bond de idee werd gelanceerd om de kaart van Friesland te verdelen, rekening houdende met de bestaande toestand der zuivel-industrie, op zodanige wijze, dat een uiteindelijk doel zou kunnen worden nagestreefd. Bepaalde bestaande fabrieken op de meest geschikte plaatsen zouden dan worden tot „doel”-fabrieken en de rest zou na verloop van tijd, na te zijn versleten, stuk voor stuk kunnen verdwijnen. Op deze wijze kwam men dan tenslotte tot de blijvende grote fabrieken die de Friese melk op de meest efficiënte wijze konden verwerken. Het spreekt vanzelf, dat dit moderne en aan alle eisen voldoende bedrijven zouden moeten zijn.

Er is aan deze idee nimmer veel ruchtbaarheid gegeven. De Bond was — en is — zeer voorzichtig en insiders weten waarom. De Friese zuivelbereiders waren en zijn — en niet steeds in verwerpelijke zin — conservatief. Er spreken daarbij bovendien zoveel belangen en instanties mee over deze zaak, dat het concentratievraagstuk in Friesland in feite is geworden tot een algemeen Friese kwestie. Is zulks juist? De zaak staat zo, dat de zuivelfabrieken uitsluitend zijn gesticht ter verwerking van de melk van de Friese boeren op de meest doeltreffende wijze en beslist niet ter versterking van de economische, sociale en culturele belangen van bepaalde, toevallig voor stichting van zuivelfabrieken in aanmerking komende dorpen.

Wat nu de concentratie betreft, de idee van een weloverwogen plan is er geweest, maar het plan zelf is er nooit gekomen! De concentraties, die er tot nu toe zijn geweest, waren zuiver incidenteel en het gevolg van plaatselijke omstandigheden. Dit aldus vaststellende, mogen we zeker zeggen, dat de zuivelorganisatie tekort is geschoten in haar taak om het gehele vraagstuk der concentratie te bestuderen en om vervol-

gens leiding te geven bij een meer of minder verdergaande reorganisatie, al naar gelang van de resultaten van die studie.

Een vreemde eend.
Zó stonden de zaken totdat er een vreemde eend in de bijt der zuiveleendjes kwam en een luid gekwaak deed opgaan. De hoofdredacteur van dit blad wijdde n.l. twee artikelen aan deze zaak en zijn daarbij aangenomen scherpe houding inzake de wenselijkheid van concentratie („Volgens ons is drastische concentratie een gebiedende eis, waarbij we denken aan bedrijven die zo'n 60 miljoen kg kunnen verwerken”) leidde tot reacties in bijna alle Friese organen en deed nog meer stof opwaaien in kringen van zuiveldirecteuren en besturen, die over het algemeen het door de heer v. d. S. geopperde denkbeeld fel bestreden.

Wat dat laatste betreft, kan de heer V. d. S. gerust zijn. Ook al zou door een alleszins verantwoord rapport de noodzaak van concentratie zijn bewezen, dan nóg zou men in laatstgenoemde kring, de vele weigezinden daargelaten, opponeren tegen concentratie om allerlei gedefinieerde en ondefinieerbare redenen. Persoonlijke belangen, misplaatst eergevoel, dorpisme en meer dingen in de gevoelssfeer spelen nu eenmaal een rol. Het ontbreekt overigens ook niet aan waardevolle reacties.

Met belangstelling lazen we b.v. de reactie van de heer J. Jansma van Dronrijp, de fabrieksbeheerder, die werd geroepen om in deze naoorlogse periode van opbouw de Bond te helpen leiden en die vorig jaar als zodanig aftrad, diep teleurgesteld over hetgeen hij via zijn bondsbestuurslidmaatschap had kunnen bereiken voor de zuivelcoöperatie en de Friese boerenstand. Zonder ons achter al zijn uitlatingen te stellen, lijkt ons de grote waarde van zijn stuk wel dit, dat het de aandachtige lezer wakker schudt met deze stelling: Gij Friese boeren kunt niet maar rustig in zelfgenoegzaamheid blijven afwachten. De wereld gaat verder in haar ontwikkeling en als Gij U daarop niet instelt, óók met Uw coöperatieve zuivelindustrie, welnu, dan schiet Ge tekort en dan doet de zuivelcoöperatie met name niet wat haar taak is en wat in haar vermogen zou liggen bij krachtige, vooruitziende en doeltreffende leiding.! De datum van dit artikel was 2 Juni, een slecht moment in deze hooiende provincie, doch we willen de hoop uitspreken dat de bevoegde instanties en personen het stuk aldus hebben gelezen en onthouden.

De meest gezaghebbende stem in Friesland hoorden we naar aanleiding van deze artikelen wel van **Dr. Kuperus**, die sprak bij de opening der nieuwe coöperatieve fabriek te Donkerbroek. Zoals gebruikelijk stelde dr K. de kwestie zeer sympathiek. De stelling van de heer V. d. S. achtte hij te simplistisch gesteld. Met het stellen van de noodzaak om te komen tot een wetenschappelijk verantwoord diepgaand onderzoek van het probleem, ging hij echter geheel accoord. O.i. ligt er in deze laatste onderschrijving van het desbetreffend standpunt van de heer V. d. S. tevens een vingerwijzing voor de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland; déze, dat heeft hij nagelaten bedoelde studie te doen uitvoeren. Zon rapport is nu toch wel op korte termijn een dringende eis.

De heer V. B. roerde het vraagstuk in de Leeuwarder Courant aan. Terecht stelde hij vast, dat het voordeel van concentratie in de industrie geen wet van Meden en Perzen is en dat decentralisatie in bepaalde gevallen óók vele voordelen biedt. Voorts wijst hij op ons gebrekkig inzicht in de toekomstige ontwikkeling in de zuivelindustrie en op de noodzaak om bij een toch zeker over langere periode verlopende concentratie daarmee rekening te houden. Ten slotte gaat hij o.i. zeer ver in, wanneer het een technisch-economische noodzaak is, de volgende zinsnede: „coöp. zuivelindustrie zich in slechts enkele centra samentrekt, die in figuurlijke en letterlijke zin buiten de gezichtskring der leden liggen, dan moet zulks toch aanvaard worden omdat het een primair boerenbelang is dat de zuivelindustrie niet achter raakt.” O.i. is er n.l. geen sprake van het samentrekken in slechts enkele centra.” Ook V.d. S. spreekt nog over fabrieken van 60 miljoen kg., waarbij er nog een behoorlijk aantal zou resteren, terwijl die concentratie toch al wel zèèr vergaand zou zijn.

Overigens moet men dat „buiten de gezichtskring der leden liggen" van de coöperatie, waarvan men lid is niet overdrijven. Is nu het contact met de kleine plaatselijke zuivelfabriek geringer dan met de grotere, vele dorpen bestrijkende? Er zijn voorbeelden van in Friesland: fabrieken, die enige malen groter zijn dan andere. En vallen coöperaties als C.A. F. en F.C.E. en Z.P.C., over de gehele provincie werkende, dan zoveel verder buiten de gezichtskring van de leden dan een zuivelfabriek? Oi. komt het bij het voldoende voeling houden tussen lid on fabriek, lid en bestuur, lid en, directeur meer aan op de wil om dit contact te bevorderen en te handhaven dan op de meer of mindere mogelijkheid om dat contact té bestendigen uit hoofde van een meer of minder geconcentreerde organisatievorm.

De financiële aansprakelijkheid.
Prof. dr. H. J. Frietema behandelde in zijn beschouwingen in dit blad vooral het element financiële aansprakelijkheid. Immers concentratie in vergaande vorm laadt op de schouders de concentrerende leden de aansprakelijkheid voor al de geconcentreerde eenheden, hetgeen bij sommige boeren kopschuwheid kan veroorzaken. O.i. terecht. Het wil ons echter voorkomen, dat hierop de zaak niet mag stranden. De boeren hebben ook wat betreft hun coöp. crediet instellingen geschapen die er mogen zijn; en de aansprakelijkheid voor een doeltreffend georganiseerde zuivelindustrie in Friesland behoeft zeker niet dusdanig te worden of te blijven geregeld, dat daarbij de boeren individueel werkelijk risico behoeven te lopen.
Het is o.i. dan ook de taak van onze coöperatieve kredietinstellingen én van het bondsbestuur om het vraagstuk van de regeling der aansprakelijkheid bij de zuivelfabrieken in dit verband onder de loep te nemen. Het zou dwaasheid zijn en de coöperatie als geheel eén brevet van onbekwaamheid geven, indien we in eigen huis niet in staat zouden blijken te zijn om de technisch-economisch verantwoorde Friese zuivelindustrie op een veiliger en voldoende, kredietbasis te stellen. We stemmen geheel in met 't motto dat prof. Frietema geeft voor deze zaak. „Het is beter een beperkt apparaat te hebben dat rationeel is georganiseerd, dan een grotere organisatie die niet door de hoogste graad van efficiency wordt gekenmerkt."
[….]

Zuivelbereiding geen lucifersfabricage.
Terugkomende op ons onderwerp handhaven we nog geheel onze eerdere beschouwingen. We brengen ons voorbeeld „rond Heerenveen" in herinnering. We achten studie op korte termijn, beschikkende over voldoende gegevens, door deskundige onbevooroordeelde mannen, noodzakelijk. Daarbij willen we komen tot een algemene richtlijn, doch alle gevallen op zichzelf bezien.

Wat betreft de vérgaande concentratie willen we niet verhelen dat er daarbij bezwaren komen, die een buitenstaander gemakkelijk negeert. Zuivelbereiding is wat anders dan de fabricage van lucifers. In vele opzichten blijft zuivelbereiding — kaas! — vakwerk, waarbij men er nog nimmer in is geslaagd om het prima product aan de lopende band te maken, doch waarbij men steeds weer de deskundige mens zelf moet inschakelen. Zeer grote eenheden vragen ook weer bijzondere aandacht aan organisatie, leiding en transport, waardoor er tegenover voordelen ook nadelen komen te staan. Zo ligt het geval aldus, dat concentratie voordelen én nadelen meebrengt. Méér vracht, méér leiding en toezicht, minder contact met leden, tegenover minder algemene kosten, meerdere technische mogelijkheden, betere outillage, enz. Het is slechts de vraag waar deze voor- en nadelen elkaar opheffen. Het bepalen van dat punt zal de taak zijn van bedoelde studiecommissie, waarna men geval voor geval de mogelijkheden van concentratie kan beoordelen.

Het is echter onaannemelijk dat bij, de geweldige vooruitgang in verkeersmogelijkheden, in technische fabrieksinrichting, in geschooldheid van het personeel en ontwikkeling van boer- en boerenbedrijf, de toevallig nu bestaande, uit vervlogen tijden stammende verdeling van het melkwinningsgebied over het huidige aantal fabrieken, juist zou zijn. Sterker nog, die ontwikkeling in de afgelopen decennia is zeker van die aard, dat men thans met een belangrijk minder aantal zuivelfabrieken zal kunnen volstaan. Men zij

dus voorzichtig met herbouw en nieuwbouw, vóórdat dit vraagstuk afdoende is beantwoord.
Bij het vaststelen uiteindelijk van het al of niet wenselijk zijn van concentratie in bepaalde gevallen lette men tenslotte ook op de bestaande mogelijkheid om anders dan door samenvoeging van fabrieken te concentreren door gemeenschappelijke verzorging van bepaalde onderdelen, zoals aankoop .afzet, financiering cd., waarin de meeste fabrieken al ver zijn meegegaan. En men overwege desnoods,vóórdat men besluit tot tonnen-verslindende bouwerij, om als coöperatie zijn melk te laten verwerken bij zusterorganisaties mét overcapaciteit, aldus zichzelf en anderen dienende. CERES.

De Heerenveensche koerier 1952-10-18

Landbouwkroniek

[….]
Van zeer gezaghebbende zijde ontvingen we een schrijven aangaande concentratie van zuivelfabrieken. Voor publicatie is het niet geschikt. Tijdens het debat V. d. Schaaf-Stallinga willen we er ook niet ingaand op reageren. Slechts menen we verplicht te zijn in deze strijd een argument naar voren te brengen, dat helaas nog ontbreekt in de discussie.

Zij die zich verweren tegen de krasse uitlatingen van V. d. S. in dit blad, baseren zich daarbij op studiegegevens die uit binnen- en buitenland beschikbaar zijn en die men nog zal verzamelen. Daarbij gaat het steeds om algemene gegevens, b.v. uitbetalingscijfers van fabrieken gerangschikt naar de grootte. Bij Friesland blijvende zou men dan komen tot een bepaald uitbetalingscijfer b.v. voor fabrieken van 6-8 miljoen kg melk; van 8-10; van 10-12 en van al dan niet onderscheiden grotere. Uit die cijfers zou dan, zij het ook met de nodige aandacht voor bijzondere omstandigheden, zijn af te leiden welke fabrieksgrootte het meest economisch zou zijn.

O.i. is die opzet onjuist. Wat thans bestaat is een gevolg van zeer toevallig opgerichte, over zeer toevallige melkwinningsgebieden beschikkende fabrieken en dan in een tijd toen de zuivelbereiding nog veel minder gevarieerd was dan thans en dat het vervoer nog heel primitief en moeilijk moest worden geregeld. Ook de grootte van de fabrieken was een gevolg van min of meer toevallige begrenzing door het al dan niet stichten van zusterfabrieken en van particuliere ondernemingen.
Alle zuiveldeskundigen zijn het er derhalve over eens, dat, indien men thans van 'begin-af'-aan moest beginnen, het aantal fabrieken belangrijk kleiner zou worden dan thans het geval is, dat de rayonverdeling anders en dat de centrale organisatie voor melkproductenbereiding eveneens anders zou zijn.

Daar ligt dus een heel sterk argument om het zeer aanvechtbare geheel der zuivelindustrie in ons gewest eens grondig op de helling te zetten. Doch i.p.v. nu de zaak van bovenaf op grond van studiegegevens aan te pakken, hoe nuttig overigens óók, zouden we willen dat men ook de toestand plaatselijk zou gaan bekijken om te onderzoeken of er niet zonder bezwaar een aantal fabrieken zouden kunnen worden gemist. Een Cie. bestaande uit flinke boeren en geadviseerd door specialisten (géén belanghebbenden en géén fabrieksdirecteuren of assistenten), zou daarmee een moeilijke, doch grootse taak op de schouders nemen, met kans op redelijk succes. Het geval ligt immers zo, dat er plaatselijk oplossingen voor het grijpen liggen om zekere fabrieken te versmelten in omliggende. Er zijn gevallen waar die omliggende gezamenlijk deze melk zouden kunnen verwerken zonder uitbreiding en vrijwel zonder vermeerdering van algemene kosten, zodat deze melk het meest economisch zou kunnen worden verwerkt. Die zekerheid had men niet, indien elke fabriek zou blijven bestaan en ging moderniseren of vernieuwen.

Al die mogelijkheden zouden in schema moeten worden gebracht en tenslotte zou daaruit centraal 'n prov. plan moeten groeien tot reorganisatie van de Friese zuivelindustrie. Mogelijkerwijze was er dan in korte tijd groots werk te doen en dit omdat deze zaak niet kan en mag wachten, omdat steeds meer fabrieken zich zetten tot verbetering op elk gebied. Belangen van betrokken personeel? Van dorpsondernemingen? Positieverlies van bestuurders? Verlies van contact lid-fabriek? Ons inziens behoeft dat alles geen rol te spelen. Al deze belangen mogen geen gewicht in de schaal leggen, waar het een zo belangrijke zaak betreft. Zij zijn, althans moeten zijn, ondergeschikt aan het algemene belang van een zo economisch mogelijke verwerking van de melk!

De boeren en de melk zijn er niet voor fabriek, beheerders, personeel, bestuurders en ambachtslieden, doch voor de melkverwerking en voor de coöpererende boeren, teneinde gemeenschappelijk hun product tot de hoogste waarde te brengen. De speculatie ziet dit ook in (let wel, mevr. V. D.-F.!) en zet dóór, daarbij vruchten plukkende die een conservatieve en haar eigenlijke doelstellingen uit het oog verliezende coöperatie zou laten schieten!

Tenslotte de boeman van het verlies van contact tussen fabriek en lid. Het is ons bij herhaling gebleken dat het contact bij zeer grote fabrieken in ons gewest heel goed kan zijn, terwijl dat bij kleinere wel eens kan haperen. De gebieden, die wij ons denken als melkwinningsgebied voor één fabriek zullen nooit zo groot worden dat voldoende contact onmogelijk wordt. Het tweemaal melk leveren per dag houdt dat contact al vanzelf in stand, zoals elk bezoek van directeur, assistent, melkcontroleur of stalcontroleur dat doet.

Indien men van Bondswege, gestimuleerd door de in machtige groepen als Frico en Condens verenigde fabrieken, die veel verder reikende doelstellingen nastreven, een dergelijk rapport zou bestuderen en het resultaat ervan zou gaan propageren, dan ware er op korte termijn nog wel heel veel te bereiken.
Uitgaande van de algemene erkenning dat de huidige toestand verre van ideaal is, mogen we niet afwachten. Toegeven aan de gememoreerde bezwaren zou in strijd zijn met het wezen der coöperatie. Zo geeft men de speculatie het argument in handen dat beslissingen bij de coöperatie te traag afkomen en de snelle beslissingsmogelijkheid bij een gebonden particuliere zuiveldirectie verre de voorkeur verdient.
Waarbij we dan aantekenen, dat dan de voordelen niet ten goede zouden komen aan de leverende boeren, die toch niet meer zullen ontvangen dan bij een doorsnee coöperatie, doch aan directie, commissarissen en aandeelhouders van die particuliere industrie.
[….]

CERES.

Lijkt laatste stuk te zijn over Concentratie in de Friesche Koerier!

De Heerenveensche 1952-10-24

Coöperatie en concentratie in zuivelindustrie

Friesland moet eindelijk de dure les in praktijk brengen

Geslaagde „zuivelgasten dag” op Volkshogeschool Allardsoog

Een vergelijking met Zweden, Noord-Brabant, Gelderland en Drenthe leert, dat de zuivelcoöperatie in Friesland pas toekomst heeft, wanneer de plaatselijke fabriek een offer weet te brengen voor het grotere doel. Die les zal men in ons gewest moeten verstaan. Men zal nu eindelijk krachtig weerstand moeten bieden aan de natuurlijke, maar verderfelijke neiging om de eigen fabriek boven alles te stellen.

Dat was een van de ernstige waarschuwingen, die drs J. Bierma, directeur van het *Instituut voor Landbouw Coöperaties*, Donderdagmorgen uitsprak voor een groot aantal bestuursleden en directeuren van Friese coöperatieve zuivelfabrieken in de Volkshogeschool Allardsoog. Meer dan 250 belangstellenden waren naar Bakkeveen gekomen om deel te nemen aan de „zuivelgastendag" van de volkshogeschool. Zij gaven daardoor blijk van hun belangstelling voor het enige onderwerp, dat op de agenda stond: „Coöperatie en concentratie in de zuivelindustrie".

ZWEDEN: MACHT.
Drs Bierma, die in zijn inleiding de basis wilde leggen voor discussies van dit actuele onderwerp, begon in het kort na te gaan, hoe de zuivelindustrie zich elders heeft ontwikkeld. Hij koos als eerste voorbeeld Zweden. In Zweden bedroeg in 1945 het aantal zuivelfabrieken minder dan de helft van dat van 1933. Tegelijkertijd echter verdubbelde het aantal leden. Die bijna revolutionaire ontwikkeling schiep een aanzienlijk verbeterde concurrentiepositie. Bovendien had zij tot gevolg, dat de particuliere zuivelindustrie practisch gesproken werd uitgeschakeld. Dat deze snelle concentratie van fabrieken werd doorgevoerd was eensdeels een gevolg van het overal in Zweden doorgedrongen verlangen naar een rationeler bedrijfsvoering, anderdeels van het feit, dat de overheid aan haar subsidies de voorwaarde van concentratie verbond. Bij de rationalisatie maakte men in ruime schaal gebruik van bedrijfseconomen. De S.M.R. (de Zweedse zuivelbond) ontwikkelde zich bovendien van enkelvoudige top-coöperatie tot verkoopsorganisatie. Een dergelijke concentratie van macht in een enkel orgaan heeft volgens de inleider aan de andere kant het nadeel, dat de overheidsinvloed gemakkelijk te groot kan worden.

NEDERLAND: DRIE STADIA.
Daarna nam de heer Bierma drie Nederlandse voorbeelden. De Zuid-Nederlandse Zuivelbond, waarin veel kleine, soms onrendabele, boterfabrieken waren georganiseerd, kwam tot de instelling van kring-coöperaties, door de boeren geleid, door de fabrieken overgenomen en geëxploiteerd. Daarnaast vormde de bond een coöperatieve vereniging die een centraal melkproductenbedrijf inrichtte, met een verwerkingscapaciteit van meer dan 100 millioen kilogram per jaar.
In Gelderland-Overijsel, waar het ondermelk-probleem reeds lange tijd geleden tot grote moeilijkheden aanleiding gaf, kwam men slechts aarzelend tot een zekere vorm van samenwerking tussen verschillende fabrieken: afname-contracten voor overtollige melk; gezamenlijke bouw van een verstuivingsinstallatie; plannen voor de bouw van een centrale condensfabriek. Dat alles geschiedt echter zonder een centraal plan. De maatregelen blijven daardoor van beperkte omvang.
In Drenthe bestond voor de oorlog ook een ondermelkprobleem. Uit die moeilijkheden onstond de D.O.M.O. Men vond echter de kracht de zaken groot te zien en kwam tot de stichting van een centraal melkproducten bedrijf, dat bindende afspraken maakt met de aangesloten coöperaties en op drie na alle fabrieken aan zich heeft weten te binden.

Dat korte overzicht over de toestanden elders levert de volgende mogelijkheden op: belangengemeenschappen (Gelderland, Overijsel); rationalisatie der productie door centraal verwerken van de melk (Drenthe); centraal verwerkingsbedrijf en opheffing van fabrieken (Zuid-Nederland); concentratie, centralisatie en grote macht voor een toporgaan (Zweden).

FRIESLAND: GEEN PLAN.
Vervolgens besprak de heer Bierma de Friese zuivelindustrie. Hij schetste de groei van de coöperatieve gedachte en gaf aan, dat reeds vrij spoedig een zekere vorm van rationalisatie tot stand was gekomen, toen de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken allerlei taken centraal ging uitvoeren. Dat was echter geen rationalisatie uit ideële motieven. Van een offer van eigen zelfstandigheid kan men dan ook niet spreken. Omstreeks de eerste wereldoorlog schiep de Friese zuivelindustrie zich een aantal bedrijven, die de basis konden vormen voor een rationele opbouw. Daarnaast was er tevens concentratie, die drs Bierma

onderscheidde in een „geluidloze” en een „geruchtmakende”. Tussen 1919 en 1951 verdwenen 12 van de 89 fabrieken, doch de productie, berekend naar kilogrammen verwerkt vet, steeg met 117 procent. Die concentratie was echter, zo meende drs Bierma, niet het gevolg van doelbewust handelen, doch uitsluitend van een grotere melkproductie en een hoger vetgehalte van de melk. Het verdwijnen van de 12 fabrieken (dertien zelfs tot op het ogenblik) zou met veel minder geldverlies gepaard gegaan zijn, wanneer er een concentratie had plaats gevonden volgens een weloverwogen plan.

Balans in zes punten

Drs J. B i e r m a heeft zijn betoog over „Coöperatie en concentratie in de zuivelindustrie" samengevat in zes stellingen, die wij hieronder weergeven:

1. De ontwikkeling van de Friese Zuivelcoöperatie is in de laatste tientallen jaren minder bevredigend en het feit, dat zoal niet van een technische, dan toch van een organisatorische en morele stilstand kan worden gesproken, is verontrustend.
2. De nog bestaande technische en economische voorsprong van de Friese zuivelcoöperatie is niét onaantastbaar. Met name niet, indien de gezindheid in Friesland niet verandert.
3. Het is te betreuren, dat men in het verleden geen offers heeft willen brengen aan de plaatselijke autonomie, terwijl voor de organisaties vaak de schijn van kracht naar buiten belangrijker was dan de werkelijke kracht naar binnen.
4. Naast een objectief wetenschappelijk onderzoek, dat gericht zal moeten zijn op een zuivelplan voor Friesland, is het nodig, in brede kring van de boerenbevolking belangstelling voor dit vraagstuk te wekken, omdat er ook van samenwerking op plaatselijk niveau belangrijke resultaten verwacht kunnen worden (belangengemeenschappen). .
5. Het staat geenszins vast, dat rationalisatie en concentratie zullen leiden tot een verslapping van de band tussen leden en de fabriek. Wanneer de coöperatie t.a.v. de aanpak van de vraagstukken visie en daadkracht toont, zal dit integendeel wel eens kunnen leiden tot een verhoogd coöperatief idealisme, met name bij de jonge boeren.
6. Het eerst nodige in Friesland is: eensgezindheid en nog eens eensgezindheid.

OBJECTIEF ONDERZOEK.

Is nu die samenvoeging snel genoeg gegaan? Komt zij overeen met de veranderingen van techniek en economische structuur? Het lijkt twijfelachtig. Al in 1933 verscheen een rapport over de noodzaak van concentratie volgens plan. In 1952 zijn wij nauwelijks een stap verder. Er is echter niet de minste aanleiding om te menen, dat de economische structuur zich zo heeft gewijzigd, dat concentratie nu niet meer nodig zou zijn. Er is dan ook dringend behoefte aan een objectief, neutraal en vooral wetenschappelijk onderzoek. Noch de Economische Commissie van de Bond, (die volgens de definitie van ir Stallinga daarvoor ongeschikt is), noch een Economisch Technologisch Instituut in het centrum des lands achtte de heer Bierma daarvoor de meest aangewezen organen. Hij deed de suggestie een dergelijk onderzoek op te dragen aan het *Nederlands Economische Instituut* van de Economische Hogeschool te Rotterdam, onder voorbehoud, dat de zuivelkundige faculteit van de Landbouwhogeschool te Wageningen daaraan haar medewerking zou verlenen.

OPEN DISCUSSIES

Na de inleiding van de heer Bierma verdeelde de vergadering zich in tien secties, die ieder rapporteerden

over een onderwerp, dat door de voltallige vergadering was geformuleerd.
Omdat de aanwezigen niet met mandaten kwamen, doch als particuliere belangstellenden, konden die rapporten geen officieel karakter dragen. Naast dit nadeel stond het voordeel, dat allerlei moeilijke kwesties daardoor met een zekere spontaneïteit behandeld werden. Daarbij bleek duidelijk, hoezeer de meningen verschillen, zelfs ten aanzien van die punten, waarvan men in de tot dusver gevoerde polemiek beweerde, dat er slechts grote eenstemmigheid over bestaat.
Zo kwam bijvoorbeeld in een van de rapporten (van een sectie overigens, die gepresideerd werd door de voorzitter van de Bond) als meerderheidsstandpunt tot uiting, dat men een onderzoek naar de noodzaak van concentratie door een instantie buiten Friesland en buiten het zuivelbedrijf moest zien als een verzwakking van het bondswerk, omdat de bond tot dusver heus wel bij machte is geweest zijn eigen boontjes te doppen.
De meerderheid in diezelfde sectie twijfelde voorlopig aan de noodzaak van concentratie, gezien de gemiddelde omvang der fabrieken, de melkdichtheid en het bestaan van centrale verwerkingsbedrijven.

FOEI, VAN DER SCHAAF:
Uit een van de andere secties klonk de volgende opmerking: “Het is ons uit democratische overwegingen al te gortig, dat een journalist in hun dagblad zal uitmaken hoe de bedrijfsvoering van de zuivelfabrieken moet zijn”.
Tegen deze opvatting klonk direct een protest uit de vergadering. Men achtte het juist gelukkig, dat de zaak van de concentratie door Van der Schaaf in de krant is aangesneden, omdat de vrije meningsvorming, ook ten aanzien van de zuivelindustrie 'n groot goed is en omdat bij deze kwestie veel en veel meer belanghebbenden betrokken zijn dan besturen en directeuren van zuivelfabrieken.

Andere vragen, die werden besproken waren: voldoet de zuivelcoöperatie technisch, economisch en commercieel nog aan de eisen van deze tijd? Wat kan er gedaan worden tegen de morele stilstand? Moet men bij concentratie werken volgens plan of incidenteel? Bestaat er het gevaar, dat dc economische voordelen van concentratie verloren gaan door verambtelijking van de organen? Moeten alle fabrieken lid zijn van de in Friesland bestaande organisaties ter voorkoming van rivaliteit en ter versterking van het verantwoordelijkheidsbesef? Zal concentratie bepaalde sociologische nadelen voor de plattelandsbevolking met zich brengen? Gelden de voor- en nadelen ervan ook voor de kaasindustrie?

De „Zuivelgastendag” werd besloten met een korte toespraak door mr C. Stapel, staflid van de volkshogeschool. Hij bond alle aanwezigen op het hart deze problemen verder te bespreken in de eigen kring, opdat er ruime gelegenheid zou ontstaan voor meningsvorming bij de belanghebbenden. Alleen zo, meende hij, kan de mogelijkheid worden geschapen, dat men rijp wordt voor het nemen van beslissingen.

Leeuwarder Courant 1952-10-24

Het ontbreekt Friese coöperatieve zuivelindustrie aan een gemeenschappelijk plan

Concentratievraagstuk op zuivelgastendag van Allardsoog
Drs. Bierma: Er is met boerengeld gespeeld in Friesland

Meer dan 250 bestuursleden en directeuren van coöperatieve zuivelfabrieken uit het noorden van ons land, maar voornamelijk uit Friesland waren gisteren naar Allardsoog gekomen om daar op de Volkshogeschool het probleem van de concentratie en rationalisatie van de zuivelindustrie te bespreken. Zoals be-

kend mag worden verondersteld is deze belangstelling, die onverwacht groot was, vooral een gevolg van enkele geruchtmakende artikelen van Sj. v. d. Schaaf in de Friese Koerier, die een sluimerend vraagstuk midden in de openbare discussie duwde en een hele consternatie omtrent de concentratie teweeg bracht.

Geen conclusies
Tot conclusies is men op deze tweemaal uitgestelde zuivelgastendag van de Volkshogeschool niet gekomen, wat overigens ook niet de bedoeling was. Wel mag men aannemen, dat de gedachten omtrent dit vraagstuk bij zeer velen in een bepaalde bedding zijn gekomen en dat er een gedachtensfeer is ontstaan, die de concentratie in de zuivelindustrie in het middelpunt van de discussie zal houden tot dat er een antwoord op gegeven is. Dat zal dan de verdienste zijn van de Volkshogeschool, die deze dag organiseerde.

's Morgens hield drs J. Bierma. de voormalige directeur van het *Instituut voor Landbouwcoöperatie*, een inleiding over het onderwerp, waarna in een tiental discussiegroepen verschillende aspecten van het probleem nader werden bekeken. Rapporteurs brachten daarop verslag van hun bevindingen uit. Discussieleider was mr Stapel van de Volkshogeschool.

Concentratie
Het probleem van de concentratie stellende, merkte drs Bierma op, dat concentratie niet alleen het opheffen van fabrieken inhoudt, doch ook het samenwerken van verschillende fabrieken. Hij stelde voorts de vraag of de zuivelcoöperatie in de huidige vorm voldoet aan de eisen, die techniek en economie stellen. Dit geldt overigens niet alleen voor de zuivel, doch ook voor de credietverlening en de aankooporganisaties, waar het probleem misschien van groter omvang is dan de betrokkenen willen toegeven.

Zweden drastisch
Voor hij het zoeklicht op Friesland richtte, bepaalde de inleider de gedachten eerst bij landen en streken, waar men de discussie over deze kwestie reeds achter de rug heeft en tot daden kwam. In Zweden bijvoorbeeld is men al lange tijd drastisch aan het rationaliseren en concentreren gegaan. Van de 1672 zuivelfabrieken in 1933 waren er daar in 1945 nog 817 over, terwijl het ledental verdubbelde tot 266.000. De zuivelindustrie kwam daar in een sterk verbeterde concurrentiepositie en het particuliere bedrijf werd vrijwel weggevaagd. De overheid is aan deze gang van zaken niet vreemd geweest. Zo werd bijvoorbeeld in de crisisjaren de overheidssteun afhankelijk gesteld van de rationaliteit van de bedrijven en van de vorming van coöp. toporganisaties.
De Zweedse zuivelbond behartigt niet alleen de algemene belangen van zijn leden, zoals de F.N.Z. in Nederland, maar treedt ook op als verkooporganisatie. Deze gang van zaken moet de Nederlandse boeren te denken geven. Te veel aanvaardt men hier de oude verhoudingen als onwrikbaar en er is te weinig neiging om de zaak eens te onderzoeken. Volgens prof. dr. Frietema, aan wie de inleider zijn gegevens ontleende, heeft deze concentratie ook nadelen gehad, zoals die tot uiting komen in de overheidsinvloed en het sterk gecentraliseerde karakter. Daarom kunnen wij in Nederland het Zweedse voorbeeld niet zonder meer overnemen.

In Zuid-Nederland is dit voor een groot deel wel gebeurd. Daar heeft men na de oorlog kringcoöperaties gevormd, die de zuivelfabrieken in bepaalde gebieden overnamen. Van de 40 fabrieken zijn er na vier jaar nog 27 overgebleven, terwijl de topcoöperatie, de *Coöp. Zuidnederlandse Zuivelbond*. een tweetal fabrieken voor overschotmelk bestemde en in beheer nam.

Zonder plan
In Gelderland en Overijsel ging men meer incidenteel tot concentratie over. Verschillende fabrieken zochten contact met elkaar en maakten een werkverdeling of stichtten gezamenlijk een kaasfabrick. Bovendien heeft men het plan een grote condensfabriek op te richten. Een centraal plan ontbreekt hier echter, zodat

de getroffen maatregelen iets pietepeuterigs hebben.

Drente voorbeeld
Drenthe gaf met het stichten van de *Drentse Ondermelk Organisatie* (DOMO) een heel goed voorbeeld van hoe het moet. Voor de oorlog bleven de fabrieken daar zitten met hun ondermelk wegens het ontbreken van kaasfabrieken. Men begreep, dat het probleem in groot verband moest worden opgelost, en stichtte in Beilen een groot bedrijf, dat o.a. de grootste verstuivingstoren van West-Europa bezit. Een grote condensfabriek staat ook nog op het programma. De organische eenheid tussen Drentse Zuivelbond en DOMO dwingt volgens de inleider bewondering af. Er is daar iets in beweging in Drenthe.
Deze gehele ontwikkeling heeft elementen, die van belang kunnen zijn voor Friesland. Er breekt zich namelijk een coöperatieve geest baan, die tot uiting komt in het brengen van een offer van de plaatselijke fabrieken. Organisatorisch en technisch heeft Friesland nog een voorsprong, doch in de coöperatieve geest, die alles tot leven moet brengen, hebben we hier een achterstand.

Doel en middel
De inleider citeerde enkele vooraanstaande personen uit het coöperatieve leven, die op het belang van concentratie hebben gewezen. Prof. Minderhout noemde een derde of vierde van het huidige aantal fabrieken voldoende voor een rationele melkverwerking. Prof. Frietema achtte de huidige opbouw van de zuivelindustrie weinig rationeel. De ontwikkeling wordt belemmerd, doordat velen de coöperatie zien als doel en niet als middel. Dr. van Stuivenberg heeft er op gewezen, dat de particuliere industrie zich alleen laat leiden door rentabiliteit: ook de coöperatie zal de weg van rationalisatie en concentratie moeten begaan, maar dan met behoud van een zo groot mogelijk deel van de eigen geaardheid van de coöperatie.

In Friesland is de concentratiekwestie nu ook aan de orde, zo vervolgde drs. Bierma. Er is op dit terrein in Friesland ook al het een en ander gebeurd, zoals dat o.a. in de Frico tot uiting komt. De daling van het aantal coöperatieve melkfabrieken in Friesland van 89 in 1919 op 76 is echter een weinig verheffende geschiedenis geweest. Als die dertien fabrieken volgens een beter overwogen plan waren opgeheven, dan zou er minder met boerengeld zijn gespeeld. Er zullen nog meer fabrieken moeten worden opgeheven, maar een plan is er nog niet, zodat de fouten van het verleden niet vermeden kunnen worden.

Reeds in 1933
In 1933 is een commissie uit de Friese zuivel al tot deze conclusie gekomen, maar sedertdien is er nog weinig voortgang met het vraagstuk gemaakt. De commissie stelde reeds, dat er een technische en financiële aaneensluiting tot een organisch geheel moest komen. En nog duurt de strijd om de enkele boer tussen de coöperaties onderling voort, terwijl men in andere provincies reeds een andere weg heeft ingeslagen.

Met voldoening constateerde drs. Bierma. dat Sj. van der Schaaf de knuppel in het hoenderhok heeft gesmeten. Er ontstond hierdoor een gegooi met knuppels over en weer. Doch hopelijk zal dit de inleiding zijn tot een diepgaand onderzoek, dat de inleider dringend noodzakelijk achtte. Hij wilde een objectief en wetenschappelijk onderzoek laten instellen door een onafhankelijk orgaan als het Ned. Economisch Instituut van de Handelshogeschool in Rotterdam, waarbij ook het Zuivelinstituut te Wageningen ingeschakeld dient te worden.

Secties voor en tegen
Na de inleiding van drs. Bierma werden een tiental tecties gevormd, die elk een aspect van de zaak hadden te bekijken en waar ieder van de deelnemers ruimschoots de gelegenheid kreeg om het zijne te zeggen. Rapporteurs vatten de sectie-besprekingen samen en brachten verslag uit in de plenaire zitting van deze zuivelgastendag. Het bleek, dat verschillende secties buiten het opgegeven onderwerp gestapt waren,

terwijl er ook in deze of gene groep een meer of minder groot enthousiasme voor concentratie te beluisteren viel.
De kwestie de de coöperatieve geest te versterken onder de boeren leek wel het punt, dat zwaar woog bij de besprekingen. Er werd een te geringe belangstelling geconstateerd voor de coöperatie onder de boeren, terwijl er toch ook optimistischer geluiden klonken. Een te gering medeleven zal een belemmering blijken te zijn om te komen tot concentratie. Er zal daarom ook van bovenaf meer activiteit ontwikkeld moeten worden. Een van de discussianten, de heer Van der Sluis uit Hemrik, merkte op, dat de boer meer in de besluitvorming betrokken moet worden. Hij moet het gevoel hebben, dat hij er niet buiten Wat, dan zal hij ook meer verantwoordelijkheidsgevoel betonen.

Geen onafhankelijke commissie?
De commissie, die de eventuele noodzaak van concentratie moet onderzoeken, kwam ook enkele malen aan de orde. Zo beschouwde men het als een verzwakking van de Friese Zuivelbond, wanneer het onderzoek aan een buiten Friesland staande commissie werd opgedragen Een commissie op brede grondslag zou er wel moeten komen en de bestaande bondscommissie eventueel aangevuld met deskundigen op bedrijfstechnisch en sociologisch gebied zou de opdracht kunnen krijgen. Een derde sectie wilde het boerenelement zo sterk mogelijk in de commissie vertegenwoordigd zien, opdat het idealisme van de boeren naast het inzicht van de economen komt te staan.

Verder was men van mening, dat de bond een groter machtsbevoegdheid moet hebben. Het nemen van bindende besluiten in de bondsvergadering zou met minder dan 80 pct. van de stemmen mogelijk moeten zijn. In principe achtte een andere sectie het noodzakelijk, dat de fabrieken aangesloten zijn bij alle in Friesland bestaande organisaties. De gedachten gingen hier vooral naar de *Frico*. Een sectie ging uit van de gedachte, dat er in Friesland een *zuivelplan* moet zijn. Of de revenuen van concentratie ten deel (?) zouden vallen aan de ambtelijke instanties vermocht men niet te beoordelen, daar cijfers ontbreken. Een gevaar achtte men wel aanwezig. Technisch ontbreekt er nog wel eens iets aan dc zuivelindustrie.

Bij concentratie van zuivelfabrieken zal men volgens plan te werk moeten gaan, doch niets mogen forceren. De sociologische gevolgen van het opheffen van een fabriek voor een bepaald dorp zullen onderzocht moeten worden.

Dure boter
De vraag was gesteld of kaasfabrieken zich lenen voor concentratie en naar aanleiding hiervan merkte de heer S. Nijholt op, dat er in Friesland geen kaasfabrieken bestaan, doch wel boter- en kaasfabrieken, waarbij kleine fabrieken de boter ontzettend duur fabriceren.
Nadat mr Stapel nog een slotwoord had gesproken, bedankte dr R. Kuperus, voorzitter van het Instituut voor Landbouwcoöperatie in de heer Stapel de Volkshogeschool voor de gelegenheid, die ze geboden had om deze problemen te bespreken.

Leeuwarder Courant 1952-11-06

Begin van rayonssamenwerking tussen zuivelfabrieken
Weidum en Dronrijp gaan samen wei tot poeder verwerken

Aangaande de uitbreiding van de Coöp. Zuivelfabriek te **Dronrijp**, waarover wij gisteren al iets meedeelden, vernemen wij nog van bevoegde zijde, dat in de ledenvergaderingen van de Coöp. Zuivelfabrieken te

Dronrijp en **Weidum** besloten is om het vraagstuk van het overschot aan wei op te lossen door gezamenlijk een weipoederinstallatie te bouwen aan de fabriek te **Dronrijp**.
Het ligt in de bedoeling, de opzet van deze nieuwe vorm van samenwerking zodanig te kiezen, dat eventueel ook andere fabrieken, die daarvoor zouden gevoelen, wanneer de opzet doelmatig blijkt, kunnen "meedoen". In wezen is dit dus een klein begin van wat men „rayons-samenwerking" zou kunnen noemen.

1953

FK 1953-07-25

Concentratieplannen in de kop van Overijssel, de Noordoostpolder en Z.W. Friesland.
Betreft de zuivelfabrieken in **Blokzijl, Munnekeburen** en **Oosterzee** – naam werd *Novac*

Friese koerier 25-07-1953

Landbouwkroniek

Concentratievoorbeeld!

Men kent mij zo langzamerhand wel als warm voorstander van een verantwoorde concentratie in de coöperatieve industrie en deze dan niet eenzijdig gezien als zuivelindustrie. Ik hoop van harte, dat de met redenen omklede uiteenzettingen over de mogelijkheid en de noodzaak daarvan tot enig resultaat zullen leiden, zij het dan ook aanvankelijk sporadisch en op beperkte schaal. Het scheppen van een algemeen begrip over noodzaak en mogelijkheid zal hier echter reeds dadelijk vruchten kunnen gaan dragen.

Zo hebben we dezer dagen met genoegen kennis genomen van de reeds lang in bewerking zijnde plannen tot een grote concentratie in de zuivelcoöperatie in de kop van Overijsel, de Noord-Oost-Polder en Z.W. Friesland. De zuivelfabrieken in Blokzijl, Munnekeburen en Oosterzee, zullen met de N.O.P. het gebied vormen van een nieuwe zuivelcoöperatie, waardoor er in die streek een concentratie tot stand zal komen die in Friesland haars gelijke niet heeft.

Laten we hopen, dat dit samengaan in groter verband straks de voordelen zal opleveren die men ervan verwacht. Elders kan men daaruit dan zijn gevolgtrekkingen maken! De verdere concentratie in de zuivel wacht immers nog steeds op duidelijke bewijzen uit de practijk, waaruit kan blijken dat zij gewenst is, zó duidelijk, dat bijkomstige bezwaren worden opgeheven.

Fries Koerier 1953-07-25

Concentratievoorbeeld! – #Novac

Men kent mij zo langzamerhand wel als warm voorstander van een verantwoorde concentratie in de coöperatieve industrie en deze dan niet eenzijdig gezien als zuivelindustrie. Ik hoop van harte, dat de met redenen omklede uiteenzettingen over de mogelijkheid en de noodzaak daarvan tot enig resultaat zullen leiden, zij het dan ook aanvankelijk sporadisch en op beperkte schaal. Het scheppen van een algemeen begrip over noodzaak en mogelijkheid zal,hier echter reeds dadelijk vruchten kunnen gaan dragen.

Zo hebben we dezer dagen met genoegen kennis genomen van de reeds lang in bewerking zijnde plannen tot een grote concentratie in de zuivelcoöperatie in de kop van Overijsel, de Noord- Oost-Polder en Z.W. Friesland. De zuivelfabrieken in **Blokzijl, Munnekeburen** en **Oosterzee**, zullen met de N.O.P. het gebied vormen van een nieuwe zuivelcoöperatie, waardoor er in die streek een concentratie tot stand zal komen die in Friesland haars gelijke niet heeft.

Laten we hopen, dat dit samengaan in groter verband straks de voordelen zal opleveren die men ervan verwacht. Elders kan men daaruit dan zijn gevolgtrekkingen maken! De verdere concentratie in de zuivel wacht immers nog steeds op duidelijke bewijzen uit de praktijk, waaruit kan blijken dat zij gewenst is, zó duidelijk, dat bijkomstige bezwaren worden opgeheven.

1953-11-19 – Uit Gedenkboekje 100 Jr Oosterzee – 1992

Coöperatieve Zuivelindustrie #NOVAC G.A. 1953-1983

De uitgifte van de bedrijven in de Noord-Oost-Polder heeft in belangrijke mate bijgedragen tot het ontstaan van *NOVAC*.
Op 19 december 1947 werden 34 gemengde bedrijven uitgegeven langs de rand van de polder. Toen in het voorjaar van 1948 de eerste melk werd geleverd, werd in eerste instantie een tijdelijke oplossing gevonden door de melk noordelijk van Vollenhove naar "*De Volharding*" in **Munnekeburen** en ten zuiden van Vollenhove naar de Coöperatieve Fabriek van Melkprodukten "*De Delta*" in **Kampen** af te leveren. In november 1949 vond een nieuwe uitgifte van bedrijven plaats. De meeste melk ging naar de Coöperatieve Zuivelfabriek "*De Eendracht*" in **Vollenhove** en de melk uit de omgeving van Bant naar de Coöperatieve Zuivelfabriek "*Lemsterland*" in **Oosterzee**. Op 11 januari 1951 werd de uitgifte van 261 bedrijven bekendgemaakt.
In april 1951 richtten de gezamenlijke veehouders de Coöperatieve Vereniging voor de Afzet en Verwerking van Melk in de Noord-Oost-Polder "*Melco*" G.A. op, kortweg Melco G.A. De plaats van vestiging werd Emmeloord. De meeste veehouders in de polder werden lid van Melco, in feite een melkveehoudersvereniging, die als eigenares van de melk de afzet verzorgde, maar geen fabriek bezat.

In de zomer van 1951 sloot *Melco* leveringscontracten van drie jaar af met de Coöperatieve Zuivelfabrieken "*De Volharding*" in **Munnekeburen**, "*Lemsterland*" in **Oosterzee** en "*De Volharding*" in **Blokzijl**. Dat de relatie met "*De Delta*" in **Kampen** werd verbroken, hing samen met de daar betaalde lagere melkprijs, de voorkeur voor oriëntatie op Friesland en het principe dat op zondag geen melk werd opgehaald.

In het voorjaar van 1952 werd een commissie samengesteld die moest onderzoeken hoe er nauwer samengewerkt kon worden tussen de verschillende verenigingen. Dat was niet eenvoudig: **Munnekeburen** en **Oosterzee** waren beide lid van de *C.C.F.*, maar **Munnekeburen** was niet bij de *Frico* aangesloten en **Blokzijl** was lid van de *N.C.Z*. Alleen bij een totale fusie zou *Melco* bereid zijn haar zelfstandigheid prijs te geven.
In het voorjaar van 1953 werden de besturen van de vier verenigingen het eens en besloten tot oprichting van één nieuwe coöperatieve vereniging die alle bezittingen en schulden, lusten en lasten van de oude vier zou overnemen. Deze oude vier zouden zich geleidelijk aan terugtrekken en na vijf jaar worden opgeheven.

De Coöperatieve Zuivelindustrie *NOVAC* - voluit: *Nieuw en Oud Voor Agrarische Concentratie* - werd op 19 november 1953 opgericht en ging met 848 leden van start. Op 8 april 1958 werd met algemene stemmen besloten met ingang van 10 mei 1958 de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "*Lemsterland*" te ontbinden en de roerende en onroerende goederen in te brengen in *NOVAC*

Leeuwarder Courant 1953-12-12

#Novac met 40 miljoen kilo melk naar Frico

NOP-melk naar Friesland

In de vergadering van deelgenoten is besloten de *NOVAC* als deelgenoot van de *Frico* toe te laten.
De *NOVAC* is een combinatie van drie zuivelfabrieken (**Oosterzee, Munnikeburen** en **Blokzijl**) met de

Melco, de coöperatie van de melkveehouders in de Noordoostpolder. Van de fabrieken was die in **Oosterzee** deelgenoot van de *Frico*. De fabriek te **Blokzijl** en de *Melco* kunnen in het *Frico* verband worden opgenomen, doordat ze deel uitmaken van de onlangs opgerichte *NOVAC*, die zijn zetel in Friesland heeft. De *Frico* heeft door deze versterking een aanmerkelijke uitbreiding ondergaan. De *NOVAC* heeft ongeveer een aanvoer van ruim veertig miljoen kilo melk, welke bij een verdere ontwikkeling in de N.O.P. nog aanmerkelijk zal stijgen. In het boekjaar 1952 hadden de 53 deelgenoten van een *Frico* een aanvoer van ruim 500 miljoen kilo melk.

1954

De Friesche Koerier 1954-02-02

Samenwerking tussen zuivelfabrieken Langweer[10] en St. Nicolaasga

De besturen van de Coöperatieve zuivelfabrieken te **Langweer** en van *„Volharding”* **te St. Nicolaasga** hebben besprekingen gevoerd om te komen tot nauwere samenwerking. De besturen zijn van mening, dat samenwerking in hoge mate het belang van beide fabrieken en van de daarbij aangesloten veehouders zal bevorderen. Zowel de economische belangen van de veehouders als de coöperatieve zuivelbereiding in het gebied door beide verenigingen bestreken zullen er mede gebaat zijn, terwijl de goede onderlinge verhoudingen tussen de veehouders met dit samengaan gediend worden. De bedoeling is, dat beide fabrieken blijven bestaan. Mettertijd zal echter een gezamenlijk bestuur worden gekozen. Voorlopig blijven beide verenigingen afzonderlijk bestaan. Nader uitgewerkte voorstellen, als gevolg van deze besprekingen zullen binnenkort aan de leden worden verstrekt. Zij zullen natuurlijk ook de uiteindelijke beslissing moeten nemen.

De Friesche koerier 1954-02-26

Combinatie van Langweer (7,6) en St.-Nicolaasga (7)

De ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Langweer** en **Sint Nicolaasga** hebben in beginsel besloten samen te werken. Ofschoon er nog enige detailpunten moeten worden opgelost zullen de beide fabrieken in de toekomst door een vereniging worden geëxploiteerd. De nieuwe vereniging zal dan de beschikking krijgen over vijftien miljoen kg. melk.
Dat zal een belangrijke versteviging betekenen van de coöperatieve zuivelindustrie in de gemeente Doniawerstal.

Friesche Koerier 1954-03-06

De N.O.P. bindt zich met zijn zuivelproducten aan Friesland – #Novac

Concentratie van vier fabrieken in Zuid-Friesland en Noord-Overijsel

(Van een onzer verslaggevers) – geen Veemarkt
Nu ook in de Noordoostpolder de melkstroom op de veehouderijbedrijven begint te vloeien, moest er een besluit vallen op welke wijze deze melk verwekt moet worden. Een commissie van voorbereiding, met als voorzitter de heer H. R. Woud uit Blokzijl — thans voorzitter van de zuivelindustrie Novac — heeft zich daarmee langdurig bezig gehouden en het gevolg is thans, dat er een aantal zuivelfabrieken op de rand van het oude land, n.l. die te Blokzijl, Munnekeburen en Oosterzee een fusie hebben aangegaan, terwijl ook de fabriek te oldemarkt zich waarschijnlijk nog zal aansluiten om dan meteen te worden opgeheven. De besprekingen hebben er toe geleid, dat er een concentratie bereikt is en dat de N.O.P. wat de zuivelproducten betreft zich op Friesland zal gaan oriënteren, omdat de Novac lid is zowel van de Frico, de

10 Deze 'samenwerking' is ontstaan door de moeilijkheden van de coöp. vereniging van Langweer.
De directeur had zicht in de voorgaande jaren schuldig gemaakt aan div. malversaties, welke de vereniging in totaal op een schuld van drie ton had gebracht! – zie op de site bij Langweer!

Condensfabriek als van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland.

Nu de „Novac" (nieuw en oud verklaarden zich voor agrarische concentratie) als één grote zuivelcoöperatie is ontstaan, betekent dit dat er vier zelfstandige verenigingen, waarvan er drie over een eigen fabriek beschikten, bij elkaar zijn gestapt.

Groot gebied
Het ledental bedraagt bijna duizend veehouders, waarvan er alleen in de N.O.P. thans 400 wonen. Dit aantal zal zich binnenkort nog wel sterk uitbreiden. Het werkgebied van de vereniging strekt zich uit over de N.O.P., Urk en de gemeenten Lemsterland, Weststellingwerf, Kuinre, Blankenham, Blokzijl en Steenwijkerwold. De zetel van de nieuwe vereniging is in Munnekeburen. De administratie berust echter bij de directie-secretaris de heer A. C. Erkelens te Emmeloord.

De fabrieken, die nu bij elkaar stapten zijn allemaal modern ingericht (levering aan Amerikaans leger in West- Duitsland is goedgekeurd!) en zullen in de komende jaren de stijgende melkstroom zeker kunnen verwerken. Voor het lopende boekjaar verwacht men 46 millioen kg melk, waarvan 16 a 17 millioen kg uit de N.O.P.

Men verwacht, dat dit laatste cijfer wel zal oplopen tot ongeveer 40 millioen kg, omdat er plaats is voor 10.000 melkkoeien in de polder.

Dat Kampen en Vollenhove zijn uitgeschakeld komt door het feit, dat de fabrieken in deze plaatsen de melk op Zondag niet willen verwerken. De leden van de Novac wensen daarentegen dat dit wel gebeurt.

Natuurlijk is er nog wel een gering kwantum melk, dat niet naar de Novac gaat. Dit restant zal worden gezonden naar de Hollandia te Scharsterbrug, de Lijempf te Kuinre en de Coöperatieve fabriek te Vollenhove.

Deze belangrijke feiten werden Vrijdag tijdens een persbijeenkomst te Emmeloord meegedeeld door de heer H. R. Woud uit Blokzijl, voorzitter der Novac. Hij lichtte ook toe, dat het mogelijk is, dat de oude en uitgeleefde fabriek te Oldemarkt ook nog zal toetreden, waar thans negen millioen kg melk wordt verwerkt. Is dit het geval, dan zal deze fabriek meteen worden gesloten, temeer, daar ook de huidige directeur er graag mee wil ophouden.
De aanleiding tot deze concentratie, zo zei de heer Woud, is niet in de eerste plaats op commerciële overwegingen, doch vooral de organisatorische kant heeft veel gewicht in de schaal gelegd. Het doel is om de kosten zo laag mogelijk te houden en de melkprijs daarentegen zo hoog mogelijk.
Door de rustige voorbereiding der concentratie waren er geen weerstanden te overwinnen. Alle betrokkenen zagen blijkbaar wel heel duidelijk in, dat dit de weg was die thans bewandeld moest worden.
Een gevolg van dit besluit is nu ook, dat er geen geweldige investeringen behoeven plaats te vinden voor een nieuw in de polder te bouwen fabriek. Door deze daad heeft de polder daaraan thans en in de toekomst geen behoefte. Aan een melkophaalschema wordt nog gewerkt. Moeilijkheden zijn daarbij niet te verwachten. Bij de fabrieken zal er ongetwijfeld wel naar specialisatie gestreefd worden. De technische zijde wordt nog nader bekeken.

Friesche Koerier 1954-03-06

Lijempf of N.O.V.A.C: in Oldemark? – #Novac

(Van onze correspondent)
Vandaag zullen de leden van de coöp. te Oldemarkt een beslissing nemen over de vraag of de fabriek zich zal aansluiten bij de NOVAC. Als dat gebeurt zal het plaatselijk bedrijf worden stilgelegd. De beslissing is er niet gemakkelijker op geworden, nu de Lijempf de leden aanbiedingen heeft gedaan.
De Lijempf bood aan de fabriek voor vijf jaar te huren en het bedrijf ter plaatse te laten doorwerken. Indien aanschaffing van nieuwe machines nodig mocht blijken, dan wil de Lijempf daar wel voor zorgen. Deze machines en werktuigen zouden na vijf jaar door de Lijempf teruggenomen worden, indien het contract niet zou worden verlengd, dan wel door de vereniging tegen de boekwaarde overgenomen kunnen borden.

Hogere melkprijs
Niemand hoeft zich bij de Lijempf aan te sluiten. De N.V. wil een melkprijs garanderen, die uitgaat boven de door de NOVAC betaalde prijs.
De veehouders zullen echter de melk wel aan de verharde weg moeten leveren, Zij, die niet aan de verharde weg kunnen een toeslag krijgen voor het vervoer vanaf de boerderij. Door deze aanbieding zal het voor de behouders niet gemakkelijker worden beslissing te nemen. Men ziet dan ook in Oldemarkt het besluit van de ledenvergadering met spanning tegemoet.

Leeuwarder courant 1954-03-08

Oldemarkt[11] niet in de #Novac

In de ledenvergadering van de coöp. zuivelfabriek te **Oldemarkt** is een voorstel tot statutenwijziging afgestemd Deze statutenwijziging moest een aansluiting bij de *Novac*, de nieuwe zuivelcoöperatie in NOP. zuidelijk Friesland en de kop van Overijssel mogelijk maken.

Bijna alle stemgerechtigde leden waren aanwezig of vertegenwoordigd, zodat ruimschoots werd voldaan aan de eis, die bij statutenwijziging wordt gesteld, dat twee derde der leden vertegenwoordigd moet zijn. Er werden ter vergadering 516 stemmen uitgebracht, waarvan eveneens twee derde of 344 stemmen voor de statutenwijziging moest zijn. Voor de wijziging waren 267 en tegen 244, terwijl vijf stemmen blanco waren.

De voornaamste motieven, die tot verwerping hebben geleid waren volgens de door de directie aan ons verstrekte gegevens gelegen in het feit, dat de fabriek in geval van aansluiting bij de *Novac* zou worden stopgezet. Bovendien zouden de boeren, indien ze lid zouden worden van de Novac hun melk aan de verharde weg moeten brengen, terwijl deze nu door de fabriek van de boerderij wordt gehaald. Naar men ons meedeelde zou een eventuele aansluiting bij de N.V. *Lijempf* van geringe betekenis zijn geweest bij de beslissing van de ledenvergadering.

11 Mrt. 1963 fuseerde **Oldemarkt** met **Giethoorn** en **Steenwijkerwold (Tuk)** fusienaam *De-drie-Provinciën*.....Begin 1965 fuseerde *De-Drie-Provinciën* met *Novac*, **Oldemarkt** was toen al half jaar gesloten. (ZHN)

Leeuwarder Courant 1954-03-12

UIT ANDERE BLADEN

Concentratie en assimilatie in de NOP – #Novac

Het agrarisch weekblad „De Landbode” meent, dat een veebezetting van 10.000 koeien en een melkproductie van 40 miljoen kg 's jaars voor de Noordoostpolder wel bewijst, dat de veehouderij een niet te veronachtzamen middel van bestaan in het nieuwe land vormt; wanneer men ziet, dat van de 141 pas uitgegeven nieuwe bedrijven rond honderd gemengd zijn, is 't duidelijk dat er ook heel wat organisatorische vragen aan dit veeteeltaspect vastzitten:
„Al enkele jaren geleden heeft het grootste deel van de melkveehouders in de Noordoostpolder zich aaneengesloten tot een coöperatieve melkafzetvereniging *Melco*. Het is duidelijk dat het daar niet bij is gebleven. De vraag kwam natuurlijk in tweede instantie ook naar voren, of het niet wenselijk zou zijn een industriële verwerking van deze melk in de nieuwe polder tot stand te brengen.

Welnu, wij signaleren als een gelukkig verschijnsel dat het nieuwe en het omringende land elkander op dat punt gevonden hebben. Genoemde melkafzetvereniging in de N.O.P. en de coöperatieve zuivelfabrieken van **Blokzijl, Munnekeburen** en **Oosterzee,** zijn onlangs opgegaan in de nieuwe coöperatieve zuivelindustrie *Novac*, in welke benaming deze zinvolle gedachte is vastgelegd: *nieuw en oud voor agrarische concentratie*.
Als we met voldoening van een en ander melding maken, dan is het allereerst omdat het een voorbeeld is van een verantwoorde en goed geziene concentratie. Een voorbeeld dat in de coöperatieve zuivelwereld nog wel eens ter navolging mag worden voorgehouden. Maar dit gebeuren verdient ook de aandacht omdat er een gelukkige assimilatie tussen het oude en nieuwe land uit spreekt. De vrees bestaat wel eens, dat het nieuwe land in de toekomst te veel gesloten gebied zal blijven met eigen activiteiten, zonder zich iets van het omringende oude land aan te trekken. Met alle gevolgen en spanningen vandien. De Novac laat zien hoe het ook anders en beter kan; hopelijk tot voordeel naar beide kanten.”

1955

Leeuwarder Courant 1955-02-01

Zuivelconcentratie tussen Zurich (5,5) en Witmarsum (9)?

Binnenkort zal de beslissing vallen over de concentratie tussen de coöperatieve zuivelfabrieken te **Zurich** en **Witmarsum**. De fabriek in **Zurich** is een van de kleinste fabrieken op de vaste wal in Friesland met een aanvoer van ruim 5,5 miljoen kilo melk over de periode Mei 1953 tot Mei 1954. De buurfabriek te **Witmarsum** had bijna negen miljoen kilo melk. Het ligt in de bedoeling, dat de directeur van de fabriek in **Zurich**. de heer M. J. Roeper, directeur van de combinatie wordt, omdat de directeur van **Witmarsum**. de heer A. Werkman aftreedt

Morgen zullen de plannen aan de ledenvergadering van de fabriek te **Witmarsum** worden voorgelegd. Deze fabriek zou eventueel geheel verbouwd moeten worden, indien ook de melk van Zurich naar **Witmarsum** komt. Indien de leden van **Witmarsum** de plannen aannemen, zullen aan het einde van de week ook de boeren van **Zurich** er over krijgen te beslissen. De zuivelfabriek in **Zurich** wordt bij concentratie geheel stopgezet.
Zoals te begrijpen valt, hebben de concentratieplannen in **Zurich** heel wat beroering te weeg gebracht.

Leeuwarder Courant 1955-02-07

CZ. Zurich staakt melkverwerking

Aan de bijna zestigjarige geschiedenis van de coöperatieve zuivelfabriek in **Zurich** zal in de loop van dit jaar een einde komen. Op 1 October wordt de fabriek opgeheven en de melk zal grotendeels naar de coöp. zuivelfabriek in **Witmarsum** gaan. De fabriek in **Witmarsum** verwerkt ongeveer negen miljoen kilo melk per jaar en de Zuricher fabriek ruim 5,5 miljoen kilo, waarvan er reeds drie miljoen is toegezegd aan **Witmarsum**. Ook andere fabrieken uit de omgeving krijgen boeren van **Zurich** over.

Het plan tot opheffing van de fabriek en tot concentratie met **Witmarsum** is zaterdag met grote meerderheid van stemmen in de ledenvergadering aangenomen. Zoals bekend zal de directeur van **Zurich**, de heer M. J. Roeper, de opvolger worden van de directeur van de Witmarsumer fabriek, de heer A. Werkman, wanneer die over anderhalf jaar met pensioen gaat. Er werden bij de stemming 286 stemmen uitgebracht, waarvan 255 voor opheffing, 21 tegen en blanco tien.

Andere coöp. fabrieken met ongeveer zes miljoen kilo melk of minder zijn: **Bartlehiem. 't-Meer** (Heerenveen), **Hollum** (Ameland), **Jelsum, Makkinga, Oudega (Sm.)**, **Rinsumageest, Schiermonnikoog, Terschelling, Uitwellingerga, Warns** en **Wieuwerd**. Uit een rapport, dat in 1953 bij de Friese Zuivelbond (FBvCZ) uitkwam, kon men opmaken, dat een zuivelfabriek de rendabelste verwerking van de melk had, wanneer er jaarlijks een twaalf miljoen kilo melk werd aangevoerd.

Over concentratie van zuivelfabrieken is enige jaren geleden veel te doen geweest in Friesland. Nadien is het naar buiten uit rustig geworden, doch er is wel veel aan concentraties gewerkt. Zo kwam de concentratie van de fabrieken in **Langweer** (ruim 7,6 miljoen kilo) en in **St. Nicolaasga** (bijna zeven miljoen kilo) tot stand. Bovendien werd de ***Novac*** opgericht tussen **Blokzijl**, **Munnekeburen** en **Oosterzee**. Enige jaren geleden werd de fabriek in **Deinum** opgeheven.

Het aantal coöperatieve en particuliere zuivelfabrieken in Friesland is sedert 1900 met een dertigtal teruggelopen. Er zijn er na de opheffing van **Zurich** nog 75 coöperatieve en twintig particuliere. Deze zuivelbedrijven verschaffen aan 6000 personen regelmatig werk.

Leeuwarder Courant 1955-03-10

Kleine fabriek en kwaliteit gaan vaak samen

Concentratie van zuivelfabrieken

(Van een landbouwkundige medewerker)
In ons dorp stond vroeger een zuivelfabriek. Als kinderen waren wij er maar wat trots op. Want het was onze fabriek, d.w.z. die van ons dorp. We reden mee met de wagens van de boeren, die 's morgens en 's avonds toen nog zelf de melk er heen brachten. Kwamen dan ook wel op het fabrieksterrein, al stond er een bordje met Verboden Toegang, en leerden zo al iets van de eerste beginselen der zuivelbereiding. En wanneer de fabrieksschoorsteen zware rookwolken uitstootte, zeiden wij als kinderen, met ontzag en trots tegen elkaar: zie Sietse eens stoken!
Toen de fabriek haar vijf en twintigjarig bestaan vierde, werd het een feest voor het hele dorp. Geen wonder, want ze bracht bedrijvigheid in de kleine plaats, die verder niet op industrie kon bogen. En bovendien, was onze fabriek niet één van de oudste Friese Coöperatieve fabrieken?

Jarenlang ging het goed met onze boterfabriek, zoals ze in de volksmond gewoonlijk werd genoemd, al werd er dan behalve boter ook kaas gemaakt. Er werd een goed product vervaardigd en al werd er niet zoveel melk verwerkt als bij de naburige zuivelbedrijven, met de uitbetaling der melk — een punt, waarop de Friese boeren nu eenmaal gevoelig zijn en dat met het melkbriefje zo gemakkelijk is te controleren — kon ze behoorlijk meekomen.

Zo scheen het bestaan niet in gevaar, al was het bedrijf niet al te groot. Maar toen er een onregelmatigheid bij de leiding werd ontdekt, werd opeens ook de basis van het bedrijf, het vertrouwen, aangetast en was in korte tijd het lot beslist. De vereniging werd opgeheven en een naburige zuivelfabriek nam het bedrijf met de meeste boeren over.

Als een stille aanklacht staat er nu nog een hecht, maar nagenoeg ongebruikt gebouw en een dode schoorsteen, waaruit geen rookpluimen meer opstijgen. En uit het oude dorp is een belangrijk deel van zijn bedrijvigheid weggenomen. Want er is iets weggenomen, wat een deel van het dorpsgeheel was geworden en niets kwam er voor in de plaats.

Waarom wij deze oude geschiedenis ophalen? Wel, wij werden er aan herinnerd, toen dezer dagen werd gemeld, dat wederom één van de Friese zuivelfabrieken, **Zurich**, wordt opgeheven. Zoals er al zoveel verdwenen zijn. **Warga**, de oudste coöperatieve zuivelfabriek, bestaat niet meer als zodanig. En om bij de laatste jaren te blijven, ook bijvoorbeeld in **Deinum**, **Friese Palen** en **Noordwolde** roken de fabrieksschoorstenen niet meer.

Rationalisatie

Rationalisatie is nu eenmaal een eis des tijds. En dit streven naar doelmatigheid brengt met zich mee, dat getracht wordt de melk met zo laag mogelijke kosten te verwerken. Het ligt voor de hand, dat daarvoor een flinke melkaanvoer een gunstige factor is. En zo ziet men in ons land een voortdurend streven naar

concentratie in de zuivelwereld. Vooral in het Zuiden van ons land, waar aanvankelijk tal van kleine fabriekjes waren, zijn er ,de laatste jaren heel wat weggeconcentreerd. En elders ook. Waartoe de oorlogsjaren, toen er heel wat zuivelbedrijven werden stilgelegd op bevel van hogerhand en vaak daarna niet weer heropend, ook in sterke mate hebben bijgedragen.

Bijgevolg is het aantal zuivelfabrieken in Nederland in de loop der jaren sterk gedaald. Op 31 December 1953 waren er nog in het hele land 560, terwijl er toen in Friesland nog 77 coöperatieve en 20 particuliere fabrieken waren. In dat jaar werd er in Nederland 4850 miljoen kg. melk geleverd, waarvan 953 mill. kg. in Friesland. Gemiddeld werd er dus in 1953 in ons land 8,66 miljoen kg. per fabriek ontvangen, terwijl in Friesland dit cijfer wat hoger lag, nl. op 9,7 miljoen kg.

Ook in Nederland

In Denemarken, eveneens een toonaangevend zuivelland, blijkt het aantal fabrieken veel groter te zijn. In 1953 waren er nog 1947, die toen met elkaar 4978 miljoen kg. melk ontvingen. Dat wordt gemiddeld niet meer dan 3,3 mill. kg voor ieder. Een vooraanstaande positie op zuivelgebied, wat met Denemarken stellig het geval is, blijkt dus ook met veel kleine zuivelbedrijfjes mogelijk te zijn. Niettemin, ook daar doet men aan concentratie, want geregeld wordt het aantal „mejerier" er minder. Zo waren er in 1950 nog 1549, in 1951 1535, het jaar daarop 1521, terwijl de statistiek voor 1953 1947 opgeeft, wat overigens, vooral naar ons begrip, nog een respectabel aantal is.
Wij zien dus dit merkwaardige verschijnsel, dat in beide landen ongeveer evenveel melk tot zuivelproducten wordt verwerkt, maar dat in Denemarken het aantal fabrieken veel groter is.
Het streven naar concentratie, naar samenvoeging van bedrijven, valt evenwel zowel daar als in ons land op te merken. Dat daarvan vooral de kleinere zuivelfabrieken ten offer vallen, ligt voor de hand. Want al heeft een bedrijf met een betrekkelijk geringe melkaanvoer jarenlang goed gewerkt, wanneer er verbouwd of vernieuwd moet worden, vergt dat tegenwoordig zulke grote bedragen, dat daartoe niet zo licht wordt overgegaan. En komt de fusiegedachte eenmaal naar voren, worden er besprekingen gevoerd, dan is meestal al spoedig het lot van zulk een fabriek beslist.

Waarschijnlijk is met cijfers wel aan te tonen, dat dat vaak de beste weg is. Ook al worden de aanvoerkosten groter, wanneer de melk naar een andere fabriek moet worden gebracht, zo schijnt dit bezwaar toch niet op te wegen tegen het voordeel van het verwerken van een grotere hoeveelheid melk aan één bedrijf.

Aangenomen dus, dat de becijferingen uitwijzen, dat fusie met een andere fabriek uiteindelijk voordeliger is, dan is daarmee naar onze mening nog niet bewezen, dat stopzetting van de kleinere onderneming een verstandige daad is. Want ook andere factoren zijn van belang, en daarvan is de invloed nu eenmaal moeilijk in geldswaarden uit te drukken.

Leeuwarder Courant 1955-11-15

CCF koopt zeven Lijempffabrieken [12]

Reorganisatie Lijempf heeft haar beslag gekregen

In de vanmorgen gehouden ledenvergadering van de *Coöp. Condensfabriek Friesland* (CCF) is het bestuur gemachtigd de overeenkomst met de n.v. *Lijempf* uit te voeren. Naar wij vernemen houdt deze overeenkomst in, dat de *Lijempf* zijn fabrieken in Friesland op twee na aan de Condens overdoet. Vanaf 26 November zal de Condens deze fabrieken zelf exploiteren. Het zijn de Lijempf-bedrijven in **Dokkum, Berlikum, Workum, Sloten** en **Wolvega** en buiten Friesland **Kuinre** en **Steenwijkerwold**.
Niet in de overeenkomst zijn opgenomen de fabrieken te **Augustinusga** en **Drachten**. Met de overdracht van de 7 fabrieken is een hoeveelheid melk van tachtig millioen kilo gemoeid.

Naar wij verder vernemen heeft de directie van de *Lijempf* ter verbetering van de rentabiliteit en de liquiditeit van de onderneming besloten over te gaan tot 'n ingrijpende reorganisatie, die nu haar beslag heeft gekregen in de overdracht van de bovengenoemde fabrieken. Deze reorganisatie houdt in, dat de vennootschap zich in de toekomst zal gaan specialiseren in de fabricage en afzet van gecondenseerde melk, melkpoeder, ijsmix, en speciaalproducten, hetgeen tot gevolg heeft, dat ze zich zal terugtrekken uit het melkinrichtingbedrijf en dat ze de kaasproductie sterk zal inkrimpen.

In verband hiermee is getracht met verschillende zuivelfabrikanten tot overeenstemming te komen, waarbij tenslotte besloten is overeenkomsten aan te gaan met de *DOMO* en de Coöp. Condensfabriek Friesland. Volgens deze overeenkomst zullen op 26 November de melkinrichtingsbedrijven te **Groningen** en **Sappemeer** aan de *DOMO* en de bedrijven te **Berlikum, Dokkum, Kuinre, Sloten, Steenwijkerwold, Wolvega** en **Workum** aan de *Coöp. Condensfabriek Friesland* worden overgedragen.
De distributie van melkproducten van de *Lijempf* te Leeuwarden zal in verband met de overdracht van de melkinrichtingbedrijven te **Berlikum** eveneens aan de *Coöp. Condensfabriek Friesland* worden overgedragen.
In de overeenkomst is een bepaling opgenomen, welke de rechtspositie van het bij de overdracht betrokken personeel handhaaft.

De productie van gecondenseerde melk, zowel gesuikerde als ongesuikerde, melkpoeder, ijsmix, speciaalproducten, boter en kaas in de fabrieken te **Briltil, Doezum, Drachten, Kampen, Tolbert** en **Winsum** blijft onverminderd gehandhaafd, terwijl ook de fabrieken te **Augustinusga** en **Oldebroek**, die hoofdzakelijk alleen melk ontvangen, normaal in bedrijf blijven. De belangen van de *Lijempf* bij de n.v. *Prinses* te **Ursem** die geheel buiten de reorganisatie vallen, blijven eveneens ongewijzigd.

Reorganisatie klaar

Met deze ingrijpende reorganisatie, die hiermee haar beslag heeft gekregen, wordt zowel een technisch, financieel als commercieel goed gefundeerd bedrijf verkregen, waarin een economische productie mogelijk is, zo meent de Lijempf-directie.

12 Meer over deze verkoop geplaatst in de MAP-Lijempf op de site.

Leeuwarder Courant 1955-11-25

Lijempf-boeren stemmen niet in met reorganisatie

De leverancierscommissie *Lijempf-fabriek* te **Dokkum** heeft gister een vergadering bijeengeroepen van alle leveranciers, zulks naar aanleiding van de overdracht van de fabriek aan de Condensfabriek te Leeuwarden. Deze overgang heeft nogal wat deining veroorzaakt onder de boeren. Er was heel veel bezoek. Met een vijftal bussen waren de leveranciers uit verschillende dorpen uit de omliggende gemeenten naar Dokkum gebracht.

Uit de discussies bleek, dat de leveranciers ongaarne hun melk gaan leveren aan de op coöperatieve grondslag georganiseerde Condensfabriek. De boeren willen als tot dusver „vrij" blijven en zijn nog niet van plan van harte over te gaan.
Volgens schatting verwerkt de fabriek te **Dokkum** ongeveer veertien miljoen kg melk. Ingesloten door een net van coöperatieve zuivelfabrieken zijn de Lijempfleveranciers door de reorganisatie wel in een dwangpositie gebracht. Er is één uitweg en dat is de particuliere fabriek „*Freia*" te **Veenwouden**, maar deze heeft niet voldoende capaciteit om alle melk over te nemen. Uit hetgeen van de zijde van de bestuurstafel en door de directeur van de Condensfabriek werd te berde gebracht bleek, dat de leveranciers voorlopig op dezelfde voorwaarden als voorheen de melk aan de fabriek in **Dokkum** kunnen leveren en wel tot mei 1957.

Leeuwarder Courant 1955-11-28

Veel Lijempf-melk in particuliere sector

Zondag zijn de Lijempf-fabrieken in **Dokkum, Berlikum, Workum, Sloten, Wolvega, Kuinre** en **Steenwijkerwold** voor de *Coöp. Condensfabriek Friesland (CCF)* begonnen te draaien. Reeds is gebleken, dat er veel melk van deze fabrieken in de sector van de particuliere fabrieken is gebleven De *Hollandia*-fabrieken in **Bolsward** en **Scharsterbrug** zouden Zondag een hoeveelheid melk extra hebben ontvangen, die overeenkomt met drie miljoen kg. per jaar. Dit is ook ongeveer de hoeveelheid, die **Lankhorst-Heeg** extra heeft gekregen. *Freia* in **Veenwouden** zou voor een jaarhoeveelheid van anderhalfmillioen kg. hebben aangetrokken boven **Dokkum**. Van de resultaten van de andere tien particuliere fabrieken is nog niets bekend, doch deze zullen waarschijnlijk naar verhouding niet hoger liggen.
Zoals is meegedeeld werd er aan de *Lijempf-fabrieken* per jaar tachtig millioen kg. melk verwerkt. De schatting van deze hoeveelheid wordt door sommigen aan de hoge kant geacht. Uit andere bron vernemen wij, dat aan de zeven fabrieken niet meer dan zeventig miljoen kg. werd aangevoerd.

Leeuwarder Courant 1955-12-03 Volledige 'Veemarkt' in MAP-Veemarkt op site

DE VEEMARKT
[….] – Melkaanbod op fabrieken was na eerste week ca. 80% voor alle 7 fabrieken. De hefstigste reactie was er in **Kuinre**, waar 33 % verdween naar andere – particulieren- fabrieken. Het waren niet alleen de kleintjes, het ging n.l. om 44% van de melk. Veel melk ging er naar *Lankhorst* (**Heeg**) en *Hollandia* (**Scharsterbrug**). Het had wel meer kunnen zijn, maar de 'particulieren' namen ongunstig gelegen boeren niet aan, i.v.m. te kostbare melkritten. [….]

Leeuwarder Courant 1956-04-07

DE VEEMARKT

[….] – de *CCF* is op het ogenblik druk bezig de haar toegevallen brokken van het *Lijempf-imperium* te liquideren, De melkverwerking in **Workum** is reeds stopgezet en binnenkort zal dit ook gebeuren in **Wolvega** en **Dokkum**. De fabrieken in **Workum** en **Dokkum** staan te koop. De gunstiggelegen fabriek in **Wolvega** [13] blijft bestaan en daarmee heeft de Condens speciale plannen. De boeren, die hun melk aan deze fabriek leveren, worden rondgeleid in de Condens-burchten aan de Merodestraat te Leeuwarden en het resultaat daarvan is, dat velen zich op het ogenblik wel op hun gemak voelen in de coöperatieve kring. Zij kunnen na 12 mei hun melk leveren aan coöperatieve zuivelfabrieken in hun eigen omgeving. De fabrieken in **Berlikum, Sloten** [14] en **Kuinre** draaien nog door en ook het ontvangststation in **Steenwijkerwold** blijft nog begaan

13 Werd in 1956 de Rivella fabriek, werd juni 1957 geopend (ZHN.)
14 Werk in 1959 de coöperatieve 'Kalvermeelindustrie' CCF DOMO zie knipsel 1959-04-26 in systeem. (ZHN.)

1956

Leeuwarder Courant 1956-01-17

Concentratie Leeuwarder en Jelsumer zuivelfabriek

De ledenvergaderingen van de coöp. zuivelfabrieken te Leeuwarden en te Jelsum, die de meeste drinkmelk aan Leeuwarden leveren, hebben hun instemming betuigd met plannen van de besturen om de beide verenigingen samen te voegen. De plannen zijn nog voorlopig, ze zijn min of meer een uitvloeisel van de overdracht van de **Lijempf-fabrieken** aan de coöp. condensfabriek Friesland en bovendien een gevolg van het feit, dat de moderne consumptiemelkinrichting aanzienlijke investeringen vraagt.

Bij de overdracht van de Lijempf-fabrieken waren ook de melkinrichting van de Lijempf in Leeuwarden en de melkproductenfabriek in **Berlikum** betrokken. De melkinrichting te Leeuwarden brengt jaarlijks ongeveer vier tot vijf miljoen liter melk in Leeuwarden in consumptie en de fabrieken te Jelsum en Leeuwarden elk ongeveer vijf miljoen. In de toekomst mag verwacht worden, dat de Condensfabriek zich zal terugtrekken uit de vroegere melkinrichting van de Lijempf in Leeuwarden, waarna de zuivelcoöperaties van Jelsum en Leeuwarden gezamenlijk een moderne melkinrichting zouden kunnen bouwen, die berekend is op een afzet van tenminste vijftien miljoen liter melk. Deze vijftien miljoen liter is ook ongeveer het kwantum melk, dat de beide fabrieken nu van hun leden ontvangen.

De rest van het gebied in Friesland, dat door de Lijempf van melkproducten wordt voorzien, zou door deze regeling ten deel vallen aan de melkinrichting van de ***Frico te Warga***. Het wordt namelijk niet economisch geacht en eveneens bezwaarlijk voor de kwaliteit van de melk om Leeuwarden eveneens vanuit Warga van consumptiemelk te voorzien. Wel blijft er bij het eventueel doorgaan van de plannen een nauwe samenwerking tussen de nieuwe Leeuwarder melkinrichting en de Frico, waarvan de fabrieken te Jelsum en Leeuwarden ook deelgenoot zijn. Op het ogenblik levert de Frico uit Warga ook melk aan de *verbruikscoöperatie Excelsior* te Leeuwarden, hetgeen jaarlijks ongeveer anderhalf miljoen liter melk beloopt.

Omtrent de plaats van de nieuwe melkinrichting valt nog niets mee te delen. Bij de opheffing van de coöperatie te Leeuwarden aan de Emmakade, is de Condensfabriek een gegadigde voor de daar vrij komende fabriek. Hoe de samenwerking tussen de fabrieken te Jelsum en Leeuwarden precies zal zijn zal nog nader worden uitgewerkt.

Leeuwarder Courant 1956-04-07

Samenwerking tussen boeren van Jelsum en Leeuwarden

Op de ledenvergadering van de coöp. zuivelfabriek te **Jelsum** is gisteravond een grote mate van overeenstemming gebleken met het standpunt van de leden van de fabriek in **Leeuwarden** om gezamenlijk te proberen met de geringste kosten consumptiemelkproducten te maken.

Leeuwarder Courant 1956-11-14

Zuivelfabriek Bartlehiem (6) staat voor opheffing

Volgende week beslissing

Volgende week zullen de leden van de coöp. zuivelfabriek te **Bartlehiem** moeten besluiten over het al of niet laten doordraaien van hun fabriek. In de ledenvergadering van 22 november zal het bestuur de leden voor het alternatief stellen of opheffing of grote investeringen te doen om de fabriek te moderniseren. Bij het beleid in de fabriek werd de laatste jaren reeds rekening gehouden met een eventuele opheffing. Het bestuur van de fabriek zal deze week nog besprekingen houden met een vijftal besturen van omliggende fabrieken, waarvan de fabriek in **Birdaard** wel in aanmerking zal komen om het leeuwenaandeel van zes miljoen kg melk, die jaarlijks in Bartlehiem verwerkt wordt, over te nemen.

Bartlehiem is de fabriek en de fabriek is **Bartlehiem**. Een rijtje fabriekshuizen, een ijsherberg en een aantal boerderijen op de plaats, waar de Finkumer vaart en nog een paar vaarten op de Dokkumer Ee uitkomen. Uit Elfstedentochten is **Bartlehiem** bekend omdat hier aan het begin van het dubbeltraject naar Dokkum altijd de grote Frico-tent staat. Op de samenvloeiing van de vaarten ontstond in 1893 de coöp. stoomzuivelfabriek **Bartlehiem**. Bij de oprichting van de fabriek profiteerde de fabriek aanmerkelijk van de mogelijkheid om de melk over het water aan te voeren. Nog moet tachtig procent van de melk over het water om de fabriek te bereiken, hetgeen betekent, dat de melk enkele malen moet worden overgeladen. Dat is een van de voornaamste factoren geweest, die tot de opheffing van de fabriek dreigen te leiden. Door de stijging van de lonen werd dit overladen steeds kostbaarder.

De heer Sj. van der Burg op het Stienser Oudland, een van de bestuursleden vertelde ons iets van de geschiedenis van de fabriek. De leden (86 en twee leveranciers) vormden met elkaar een gemeenschap, die vooruitstrevend was. Men had er te maken met louter greidboeren, die nadat de fabriek in **Jelsum** de voorstap had genomen mee van de eersten waren, die het abortus-Bang-reglement aannamen. De leden waren ook erg aan hun fabriek gehecht en na de oorlog zou een voorstel tot opheffing niet geaccepteerd zijn. Er is echter iets veranderd op het platteland.

De fabriek in **Bartlehiem** zou waarschijnlijk van een behoorlijke omvang zijn geworden, wanneer niet in 1897 ook in het nabij gelegen **Birdaard** een fabriek was opgericht. Enkele tientallen boeren uit **Birdaard** zouden zich aanvankelijk aansluiten bij de fabriek in **Bartlehiem**, doch stelden daarbij de eis, dat de fabriek op zondag niet zou draaien. **Bartlehiem** kon daarmee niet akkoord gaan en zo kwam de scheiding. Het transport van de melk naar de fabriek geschiedde aanvankelijk geheel over het water, doch toen de modderwegen ten westen van de Dokkumer Ee verhard werden, werd op wegvervoer overgeschakeld. De overzet van de Ee bleef echter. Deze verharding had een onaangenaam gevolg voor de fabriek in **Bartlehiem**.

Verschillende eigenaren van boerderijen op het Stienser Oudland leden van de fabriek in **Stiens** zagen zich genoodzaakt in het pachtcontract een bepaling op te nemen, waarbij de pachters voor de levering van hun melk aan de fabriek in **Stiens** gebonden werden en dat kostte **Bartlehiem** melk. Niettemin had de fabriek niet een hoog onkostencijfer. De afvoer van de zuivelproducten naar Leeuwarden kon bijvoorbeeld geheel geschieden met de terugvarende melkboot naar Snakkerburen.

Tot vorig jaar was **Bartlehiem** de enige coöperatieve fabriek in Friesland, die de kaasmelk niet pasteuriseerde. Er werd dan ook veel Friese nagelkaas gemaakt. Ook heeft de fabriek waarschijnlijk als enige in Friesland geen vrachtauto. De directeur wist dus wel profijt te trekken van de voordelen, die een kleine

fabriek biedt. De laatste jaren bleek evenwel, dat het kaaspakhuis heringericht moest worden, terwijl de fabriek ook wel zou moeten overschakelen op roestvrij staal, wilde ze kwaliteitsproducten blijven maken.

De fabriek heeft ongeveer 25 man vast personeel, terwijl tien personen bij het melkvervoer zijn betrokken. Zoals ook bij de stopzetting van een zestal andere zuivelfabrieken de laatste tijd wel is gebleken, zou opheffing op een veel ongunstiger moment kunnen komen. Voor het personeel van de stilgezette fabriek is steeds passend werk gevonden. De coöperaties in de omgeving zullen waarschijnlijk zonder veel moeite de extra-melk kunnen verwerken, die er eventueel van de boeren in **Bartlehiem** komt. Verschillende melkritten zullen daartoe alleen maar verlengd behoeven te worden, terwijl de melk voor een deel ook reeds in bestaande melkritten van andere fabrieken ligt.

De toekomst van het gehucht **Bartlehiem** komt door dit alles aan een zijden draadje te hangen. Misschien zal zich een of andere industrie in de fabriek vestigen. Enige kans bestaat daar wel op, want de fabriek ligt aan de Dokkumer Ee, terwijl de wegverbinding niet ongunstig is. Bovendien staan er bij de fabriek nog veertien woningen.

Leeuwarder Courant 1956-11-22

Zuivelfabriek Bartlehiem (6) wordt stopgezet

Met ingang van 1 december wordt de fabriek stopgezet

De ledenvergadering van de coöp. zuivelfabriek te **Bartlehiem** heeft vanmorgen besloten tot opheffing van de fabriek over te gaan. Met ingang van 1 december wordt de fabriek stopgezet. De desbetreffende vergadering had een rustig verloop. Het bestuursvoorstel om tot opheffing over te gaan, waarover wij reeds eerder berichtten, werd met meerderheid van stemmen genomen. De leden konden met elkaar 256 stemmen uitbrengen en daar er 250 stemmen voor het bestuursvoorstel werden uitgebracht was de driekwart meerderheid gehaald. Deze was namelijk 182, Tegen het voorstel werden 37 stemmen uitgebracht en blanco veertien.

Leeuwarder Courant 1956-12-01

– Groten groeien het hardst – melk Bartlehiem verdeeld

DE VEEMARKT

Enige weken geleden hebben we de stelling verdedigd, dat de grootste zuivelfabrieken het hardst groeien. Aan de hand van de door ons aangevoerde cijfers leek dit ook onbetwistbaar. Er werd toen tegen ingelegd, dat er ook kleine fabrieken zijn, die heel best melkgeld uitbetalen. Ook dat is waar, maar het tast de stelling niet aan. Deze kreeg in de afgelopen dagen nieuwe steun.

Door de opheffing van de zuivelfabriek in **Bartlehiem** is namelijk bijna zes miljoen kg melk vrij gekomen en deze is tegen de verwachting in niet voor het merendeel naar de fabriek in **Birdaard** (7,5 miljoen kg) gegaan, maar voor meer dan de helft naar twee grotere fabrieken. 2,4 miljoen kg melk is namelijk gegaan naar **Marrum** (11 miljoen kg) en 1,5 miljoen kg naar **Leeuwarden-Jelsum** (15,5 miljoen kg). **Birdaard** heeft ook een flinke portie gekregen, doch niet een hoeveelheid, die de fabriek op een ander niveau

zou hebben gebracht. **Stiens** en **Giekerk** kregen elk nog een flard van ongeveer een half miljoen. Twee particuliere fabrieken, **Oosterlittens** en **Veenwouden**, hebben bovendien ook nog een graantje meegepikt.

Men zal zeggen, dat de boeren van **Bartlehiem** de grote fabrieken niet gekozen hebben, omdat ze groot zijn, maar om andere redenen. Nu veronderstellen wij, dat het juist die redenen zijn, die deze fabrieken groot gemaakt hebben.

Nadat er enkele jaren geleden vrij fel gedebatteerd is over het al of niet wenselijk zijn van concentratie van zuivelfabrieken, is het debat gedoofd. In rustige sfeer kwam toen de ene concentratie na de andere tot stand en de ene zuivelfabriek na de andere, coöperatieve zowel als particuliere, kwam leeg. Het ligt in de lijn der verwachting, dat deze ontwikkeling zich zal voortzetten. Daar behoeven niet per se alleen kleine fabrieken en hun dorpen het slachtoffer van te worden. Zo is bijvoorbeeld ook het plan al eens bestudeerd om de fabrieken te **Roordahuizum**, **Grouw** en **Akkrum** samen te voegen en misschien zal dat er na verloop van jaren nog wel eens van komen. De ontvolking van het platteland zal daarop ook van invloed zijn. Grote fabrieken immers kunnen per miljoen kilo melk met minder arbeidskosten volstaan dan kleine, omdat ze dure maar arbeidsbesparende machines kunnen aanschaffen. Ir. Verschoor, directeur van de rijks middelbare zuivelschool in Bolsward, voorspelde' deze week nog, dat in de toekomst fabrieken van tien miljoen kilo melk tot de kleinste gerekend zullen worden.
[….]

1957

Leeuwarder Courant 1957-04-24

Bouw nieuwe Leeuwarder Melkinrichting kan beginnen

Zoals wij gisteren reeds in een deel van onze edities meldden, heeft gistermorgen de aanbesteding plaats gevonden van de bouw van een nieuwe melkinrichting voor de coöp. zuivelfabriek te **Leeuwarden- Jelsum**. Deze fabriek komt aan de Emmakade op dezelfde plaats waar men momenteel bezig is de melkinrichting „Emmakade" af te breken. De melk, die voorheen naar deze inrichting ging, wordt op het ogenblik verwerkt te **Jelsum**, maar wanneer de nieuwe gebouwen in **Leeuwarden** klaar zijn, gaat alle melk naar de Emmakade en wordt de fabriek te **Jelsum** opgeheven. Inmiddels gaat de afbraak gestadig door. Eerst is de directeurswoning met de grond gelijk gemaakt en nu volgen ook de bedrijfsgebouwen, die al enige tijd leeg staan.

1958

LC 1958-03-01

Sloten – voormalige Lijempf, nu CCF – gesloten, melk voor groot deel naar CZ. Balk

Werd karvermelkfabriek 'Sloten'

Leeuwarder Courant 1958-03-01

DE VEEMARKT

.....

En hier is het dan een geschikte gelegenheid om een fout in ons eigen blad recht te zetten. De zuivelfabriek van de Condens in Sloten gaat stoppen. Het leeuwendeel van de melk gaat naar de coöperatie in Balk en niet naar St. Nicolaasga, zoals we als gevolg van een misverstand bericht hebben. Sloten heeft ongeveer 8,25 miljoen kg melk, waarvan ongeveer 80 procent naar de coöperaties in de omgeving gaat, terwijl de particuliere fabrieken de rest krijgen. In ieder geval is hier weer een concentratie gaande, die de melkprijs in deze streek gunstig kan beïnvloeden.

Leeuwarder Courant 1958-12-31

Opvolger Zuivelfabriek Emmakade Coöperatieve Melkinrichting in de zomer van 1959 gereed [15]

In de zomer van het volgend jaar zal, naar alle waarschijnlijkheid, de nieuwe fabriek van de Leeuwarder Coöperatieve Melkinrichting" (LMI.) — vroeger „Zuivelfabriek Emmakade" — gereed komen. Het zal een modern bedrijf zijn, dat geheel op de voorziening van de stad is ingesteld. De mogelijkheid om de productie t.z.t. uit te breiden is aanwezig. De nieuwe fabriek zal zich speciaal toeleggen op de productie van laag gepasteuriseerde melk — zgn. bottelmelk — boter, yoghurt, pap, room en vla.

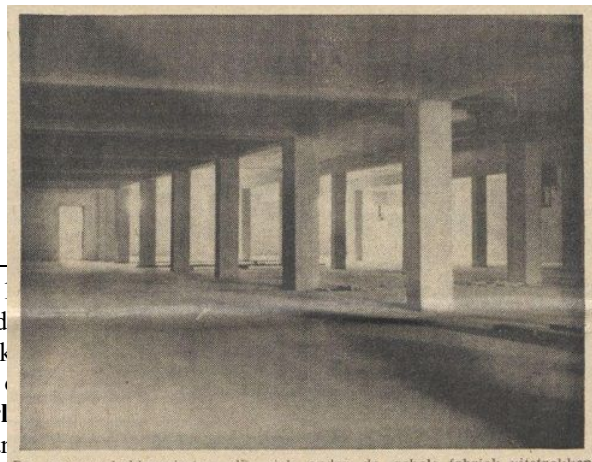

De enorme kelderruimten, die zich onder de gehele fabriek uitstrekken. In de toekomst zullen zij worden benut voor opslagruimten.

Het voorfront van de Leeuwarder Coöperatieve Melkinrichting, gebouwd op het terrein van de voormalige Zuivelfabriek Emmakade.

15 **LC** [illegible] odigden bij d[illegible] eze melk[illegible] waar-van [illegible] nen met **Berl**[illegible] te slaa[illegible] gen. Na de n[illegible] sen aangepaste melkinrichting te bouwen. Hiervoor moest de oude fabriek van de *„Emmakade"* worden afgebroken. Op 3 maart 1957 werd hiermee begonnen en op 25 juni 1957 kon de eerste paal voor de nieuwe inrichting worden geheid. Reeds binnen twee jaar, namelijk op 5 juni van dit jaar, werd de eerste melk bij de nieuwe fabriek aangevoerd.....

Voor de oorlog waren het zes tot zeven fabrieken, die de burgers van Leeuwarden van melk voorzagen. Hierbij hoorden ook die te **Oosterlittens** en te **Jelsum**. Na 1945, toen de Coöperatieve Condensfabriek de fabriek van de Lijempf overnam, bleven er twee coöperatieve fabrieken voor de stad over, **Jelsum** en de „Emmakade". De eerste verwerkte vijf miljoen, de tweede tien miljoen kg melk. Op 12 mei 1956 zijn beide bedrijven geconcentreerd met het doel een nieuwe fabriek te stichten.

Nadat de oude fabriek aan de Emmakade in verband met de afbraak buiten dienst was gekomen begon **Jelsum** tijdelijk ruim 16 miljoen kg te verwerken. Er kwam nl. nog een deel bij van de uit bedrijf genomen fabriek te **Barthlehiem**. Op 25 juni 1957 werd de eerste paal van de 523 voor de nieuwe fabriek op de hoek van de Emmakade en de Julianastraat geheld. Op de afwerking na is het gebouw nu gereed. Het staat, andersom als zijn voorganger, met de hoofdingang op het zuiden, aan de Willem Lodewijkstraat. Op de bovenverdieping bevinden zich de kantoorruimten en de ontvangstzaal voor excursisten.
Het gebouw is duidelijk verdeeld in twee afdelingen, gescheiden door een doorrit. Bezoekers kunnen van speciale galerijen af de werkzaamheden bekijken zonder dat de gang van zaken in 't bedrijf hierdoor wordt gehinderd. De ruimte waar de melktrucks aankomen is kartelvormig, d.w.z. zodanig gebouwd, dat de wagens naast elkaar kunnen worden opgesteld en het aan- en afrijden ongehinderd voor de andere vrachtwagens kan gebeuren.

Leeuwarder courant 01-05-1959

Het bestuur van de Leeuwarder Coöp. Melkinrichting wenst bij inschrijving te verkopen:

DE FABRIEKSGEBOUWEN

van de zuivelfabriek te JELSUM, 4 km ten noorden van Leeuwarden, bestaande uit:

A. 4 fabriekshallen van 135 - 130 - 100 - 90 m², garages voor 3 vrachtauto's en 1 personenwagen, diverse opslagruimten, personeelslokalen, kantoor en mooie zonnige directeurswoning.

B. Het omliggende grasland, groot 70 are.

A en B in één geheel of afzonderlijk

De gebouwen worden in juni 1959 ontruimd

Bezichtiging dagelijks. Tel. K 5109—232

Technische snufjes, welke in het gebouw zijn verwerkt, zijn o.a. de oliestookinstallatie waardoor roet en zwarte rook uit de 40 meter hoge fabrieksschoorsteen onmogelijk worden en de sterilisatie van de lucht in de botermakerij en in het vullokaal. De kelder van de fabriek is 55 m lang en 25 m breed en heeft een inrit voor de vrachtauto's aan de kant van de Emmakade.

1959

Leeuwarder Courant 1959-03-23

Fabrieken van Roordahuizum, Wartena, Grouw en Wirdum in concentratie-voorstel

Boeremelk rechtstreeks naar #Frico-Warga?

(Van onze landbouwredacteur)
In overleg met de besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken te Wirdum, Roordahuizum, Wartena en Grouw gaat het bestuur van de Frico in Leeuwarden op het ogenblik na of de centrale melkinrichting van de Frico in Warga ook rechtstreeks voorzien kan worden van boerenmelk. Op het ogenblik wordt de melk van de melkinrichting bij de deelgenoten van de Frico in heel Friesland vandaan gehaald. De voorstellen van het Frico-bestuur houden in, dat de leden van de vier fabrieken hun melk rechtstreeks naar Warga laten brengen, hetgeen stopzetting van de fabrieken met zich zou brengen.

Bij deze concentratie doen zich talloze problemen voor en ze hebben dan ook niet nagelaten om ongerustheid in de dorpen te wekken, nu daarover van directiewege enkele mededelingen over zijn gedaan aan het personeel. Het betreft hier een personeelssterkte van ongeveer honderd man De hoeveelheid melk. die de melkinrichting in Warga jaarlijks moet aantrekken bedraagt ongeveer 25 miljoen kg, hetgeen overeenkomt met de hoeveelheid, die de genoemde fabrieken jaarlijks van hun leden ontvangen. De melkinrichting te Warga ligt centraal in het gebied van deze fabrieken. Bij deze melkinrichting behoeven slechts weinig voorzieningen te worden getroffen, wanneer er boerenmelk wordt ontvangen. Voorstellen over deze concentratie zullen de leden van de fabrieken eerlang bereiken

Leeuwarder Courant 1959-03-24

Concrete voorstellen van Frico over concentratie – #Frico-Warga

(Van onze landbouwredacteur)
Het bestuur van de Frico heeft vandaag concrete voorstellen gedaan aan de besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken te Roordahuizum, Wartena, Wirdum en Grouw om te komen tot een concentratie van deze fabrieken inzake de melkvoorziening van de centrale melkinrichting van de Frico in Warga. Deze voorstellen houden te zijner tijd de stopzetting van de vier fabrieken in, zoals wij deze week reeds eerder berichtten. De voorstellen van de Frico zijn gedaan onder voorbehoud van goedkeuring door de deelgenoten vergadering van deze organisatie. De besturen, die reeds eerder op de hoogte gesteld waren van de bedoelingen van het bestuur van de Frico, zullen de voorstellen in eigen kring nogmaals bestuderen en eventueel voorleggen aan de ledenvergaderingen van hun coöperaties.

Leeuwarder Courant 1959-03-26

Frico-plan voor concentratie van vier zuivelfabrieken wekt grote beroering – #Frico-Warga

Boeren zakelijk, zuivelarbeiders kalm en directeuren tegen

(Van onze landbouwredacteur)
Toen vorige herfst de KNM-fabriek in Sneek volkomen onverwacht de melkstrijd in Friesland ook naar het tot op dat ogenblik verwaarloosde terrein van de drinkmelk bracht en de Friese huisvrouwen verrast werden met bottelmelk, toen moet ook de harde stoot gegeven zijn voor de concentratieplannen van de Frico. De Frico is de afzetorganisatie van een vijftigtal coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland. Deze organisatie heeft in Warga een melkinrichting, die een groot deel van Friesland van drinkmelk voorziet. De melk voor deze inrichting wordt geleverd door de deelgenoten van de Frico, die daarvoor een prijs betaalt, welke overeenkomt met die welke de fabrieken zouden ontvangen, wanneer ze deze melk normaal hadden verwerkt. De fabrieken lijden dus geen schade door het afstaan van deze melk

Melk is echter een teer product en het vervoer over lange afstanden komt aan de kwaliteit niet ten goede. Nu is het uiteraard mogelijk de melk een grote houdbaarheid te geven door ze grondig te pasteuriseren. Hierdoor verliest de melk echter een deel van zijn natuurlijkheid. Teneinde tot een betere kwaliteit drinkmelk te komen is in Holland en elders reeds lang de bottel- of dagmelk ingevoerd, welke minder zwaar gepasteuriseerd wordt, maar daardoor ook minder houdbaar is. Voor de bottelmelk heeft men echter een prima grondstof nodig en de Frico in Warga zou die sneller en beter kunnen krijgen, wanneer de melk zonder omwegen naar Warga werd gevoerd.
Behalve deze kwaliteitskwestie is er nog de prijs van deze melk. Op het ogenblik betaalt de Frico daarvoor een prijs aan zijn deelgenoten, die er op neerkomt dat er, behalve het geld dat de boeren ervoor ontvangen, ook nog een grote zuivelfabriek van zou kunnen worden gefinancierd. De Frico laat echter ook nog de melkinrichting in Warga draaien. Het is dus duidelijk, dat er ergens iets scheef zit.

Golf van emoties
Nu heeft de Frico dinsdag voor twee weken aan vier van zijn deelgenoten, de coöperatieve zuivelfabrieken te **Wirdum, Wartena, Roordahuizum** en **Grouw**, plannen bekend gemaakt om te komen tot een rechtstreekse aanvoer van boerenmelk naar Warga. De vier fabrieken zouden volgens deze plannen dan gesloten moeten worden. Er ging een golf van emoties door het Friese waterland.
Het was aanvankelijk de bedoeling, dat deze plannen geheim zouden blijven. De „geheimhouding" stond er borg voor, dat ze op de snelst denkbare wijze openbaar zouden worden. Alleen enkele boeren uit het Grouwster waterland moesten het in de krant lezen. In Idaarderadeel is vorige week geen ander praat geweest en het gonsde er van fantastische geruchten.

Deze week dinsdag heeft de Frico concrete voorstellen gedaan aan de besturen van de vier fabrieken. Deze voorstellen zijn waarschijnlijk minder aantrekkelijk geweest, dan de besturen aanvankelijk hebben verondersteld, want het enthousiasme dat toch al niet groot was, is daarna enigszins bekoeld. De plannen, die doorgaan als twee fabrieken er mee akkoord gaan, hebben ook een enigszins ander karakter gekregen, want was het aanvankelijk de bedoeling om de fabrieken in mei 1960 te sluiten, nu is de mogelijkheid opengelaten om dit naar een verder tijdstip te verschuiven. Het kan wel een paar jaar duren voor deze plannen ten uitvoer zijn gelegd. Tenzij natuurlijk de ledenvergadering van een fabriek anders zou besluiten. Ernstig rekening moet worden gehouden met het feit dat enkele fabrieken niet op de plannen zullen ingaan.

De heftigste reacties waren uiteraard te verwachten onder het personeel van de fabrieken. Dat is echter vrij kalm gebleven, mede doordat het bij alle vier fabrieken vrijwel in zijn geheel georganiseerd is in de ANAB. De besturen van de fabrieken hebben ook te kennen gegeven, dat het personeel, ongeveer honderd man, niet de dupe mocht worden van deze concentratie.

De directeuren van deze fabrieken vrezen echter terecht, dat er in de komende tijd toch wel eens een personeelslid zal omzien naar een ander plaatsje en mocht dit bijvoorbeeld aan een fabriek enkele niet te vervangen vaklui betreffen zoals bijvoorbeeld de kaasmakers, dan zouden de fabrieken, die op het ogenblik alle vier vooraan staan in de rij van fabrieken, die een kwaliteitsproduct maken, snel in een ongunstige positie komen. Gezien de ontwikkeling en gelet op de huidige spanningen om het potgeld zou het lot van zo'n fabriek binnen enkele jaren getekend zijn. Terecht hebben de besturen dan ook gesteld, dat het personeel niet de dupe van deze concentratie mag worden, zulks om de arbeidsrust en de goede gang van zaken in de fabriek te bevorderen.

De indruk bestaat, dat de boeren de kwestie zakelijk onder ogen zullen zien, maar het zijn natuurlijk niet alleen zakelijke kwesties, die een rol spelen bij de eventuele sluiting van de fabrieken. Wat zijn **Wirdum, Roordahuizum** en **Wartena** zonder hun zuivelfabriek? **Wirdum** is alleen de zuivelfabriek. **Wartena** heeft er nog een scheepswerf bij en wat watersport. In **Roordahuizum** is nog een groot aannemersbedrijf. De school in Roordahuizum, nog zo goed als nieuw, is op het ogenblik nog een viermansschool, maar men kan er eigenlijk geen leerling missen, want dan wordt het een driemansschool.

Het verenigingsleven, de kerk, en niet te vergeten de middenstand in deze dorpen, krijgen alle direct de gevolgen van een eventuele stopzetting van de fabrieken te voelen. De woningen van de zuivelbewerkers zullen misschien niet lang leeg staan, alhoewel deze woningen doorgaans niet van de beste kwaliteit zijn. In de fabrieken komt misschien een of andere industrie. Wat dat betreft is alles mogelijk, dat ziet men wel aan **Winsum**, maar het kan ook zo gaan als in **Deinum** waar de ruïne van de fabriek nu waarschijnlijk afgebroken zal worden. **Sloten** kreeg na de stopzetting van de zuivelfabriek er een veevoerfabriek voor in de plaats. In **Workum** trok er een pottenbakkerij in, in Zürich een conservenfabriek, maar in **Bartlehiem** werd het min of meer een pakhuis.

Directies tegen

De felste tegenstanders van de concentratie zijn uiteraard de directeuren van de fabrieken. Ook in Wartena bijvoorbeeld, waar de directeur in mei met pensioen gaat, is dat het geval. De heer Driesen heeft van deze kleine fabriek zijn levenswerk, een uitstekend renderend geval gemaakt en als zijn opvolger, die uit enkele tientallen gegadigden kan worden gekozen, straks in de fabriek stapt, dan vindt hij daar een bedrijf dat tiptop in orde is en dat de melkprijs in Friesland kan halen. Juist de directeuren menen, dat het nog niet een bewezen zaak is, dat de kleinere fabrieken niet kunnen meekomen.

In de kringen van de zuivelbewerkers is men geneigd daar anders over te denken. Daar ziet men dat de concurrentie tussen de fabrieken op het ogenblik is aangeland op het punt, dat zij verder op de ruggen van de arbeiders uitgevochten moet worden, althans bij de kleine fabrieken. Verdere sociale verbeteringen lijken gemakkelijker te verwezenlijken bij de grotere fabrieken dan bij de kleine. (In een zaal met zuivelbewerkers behoeft de kwestie van de pensioenen maar genoemd te worden of de hele zaal wordt zenuwachtig).
Ook staat men daar open voor de redenering, dat betere sociale voorwaarden alleen maar te verwezenlijken zijn, wanneer de kaasmakerij gemechaniseerd wordt. Wanneer echter straks alle zuivelfabrieken in Friesland een dergelijke gemechaniseerde kaasmakerij zouden aanschaffen, zou dit enorme investeringen vereisen, investeringen, die opnieuw een belemmering zouden zijn voor verbetering van de sociale omstandigheden in de bedrijven. Deze gedachte aan overinvestering in de zuivelindustrie leeft al enkele jaren

in de kringen van de zuivelarbeiders.

Leeuwarder Courant 1959-04-01

Concentratie op Warga
Frico-plan in vergadering van vier zuivelfabrieken – #*Frico-Warga*

(Van onze landbouwredacteur)
In de vierhoek Wirdum-Roordahuizum-Grouw-Wartena beraden de boeren zich op het ogenblik over het Frico-plan tot stopzetting van de vier coöperatieve zuivelfabrieken in deze plaatsen. Bij een zuivelfabriek, die te Roordahuizum, is het plan reeds in de ledenvergadering geweest en de leden van Grouw en Wartena zullen het plan deze week behandelen. De Wirdumers zullen ook wel niet lang op zich laten wachten. In Roordahuizum heeft het bestuur mandaat van de leden gekregen om verder met het bestuur van de Frico te spreken.

Principiële bezwaren zullen de doorslag wel niet geven.
Principieel bezwaar bleek Roordahuizum niet tegen het plan te hebben, doch men wenste verder op de voorwaarden in te gaan, waarop de Frico de melk van de boeren op de centrale melkinrichting te Warga wil ontvangen. Afgezien van enkele moeilijkheden, die zich bij dit plan voordoen, houdt dit in dat 't voor de boeren van Roordahuizum verder nog een kwestie van de melkprijs is. Uiteraard heeft de Frico op dit punt enige speling, omdat er waarschijnlijk een verschil zit van ongeveer anderhalve cent tussen van de fabrieken naar Warga aangevoerde melk en de prijs, die de boer van zijn fabriek ontvangt.
Aangezien de besturen het bij de concentratie betrokken personeel niet de dupe wil laten worden, zal deze speling daarbij ook nog wel een rol spelen. Anderzijds zullen de omliggende Frico-fabrieken wel niet gedogen, dat er aan de eventuele leveranciers van Warga, die geen risico dragen voor een fabriek, een melkprijs wordt uitbetaald, die belangrijk hoger — en voor het gevoel is dat gauw belangrijk — ligt dan die ze zelf kunnen uitbetalen.

De motieven, die de boeren moeten bewegen om rechtstreeks melk aan Warga te leveren, zullen dus ook in het ideële vlak moeten liggen, namelijk het streven naar een zo economisch mogelijke verwerking van de melk in Friesland. De vrees, dat het in de toekomst minder rooskleurig zal gaan met de kleine fabrieken in Friesland, kan dan alleen maar een aansporing zijn voor de leden van deze fabrieken. Met uitzondering misschien van Grouw, dat door zijn structuur iets gunstiger zit, geldt deze aansporing voor alle fabrieken, die bij het plan betrokken zijn.

De bezwaren tegen het plan komen o.a. van orthodox-coöperatieve zijde. Men acht het gehele voorstel van de Frico in strijd met de coöperatieve idee en vraagt zich af of de Frico niet buiten zijn boekje is gegaan. Vooral de directeur van Wartena, de heer J. Driesen, verzet zich tegen het plan. In het bestuur van zijn fabriek heeft het voorstel van de Frico ook niet een onverdeeld gunstig onthaal gevonden juist op deze gronden. Het bestuur komt dan ook niet met een bepaald voorstel, doch geeft het plan van de Frico alleen in bespreking. Dat zal ook wel het geval zijn in Grouw, doch daar staat men er wel positiever tegenover. Doch ook hier zal men nog wel eens nader met de Frico over de voorwaarden willen spreken. In principe heeft de ledenvergadering in Grouw zich reeds eenmaal uitgesproken voor de concentratie-gedachte, maar toen betrof het andere plannen. In **Wirdum** lijkt verder ook geen eenstemmigheid ten aanzien van het plan te bestaan.

Niet zo zeer een bezwaar maar toch wel een hinderpaal om het plan van de Frico te verwezenlijken is het feit, dat de vier fabrieken evenals de Frico zelf de statuten moeten wijzigen om uitvoering mogelijk te maken. Wijziging van de statuten vereist een tweederde meerderheid in de ledenvergaderingen. De verscheidenheid van de bezwaren, bijvoorbeeld persoonlijke gehechtheid aan de fabriek, kunnen dus de zakelijke motieven al gauw overstemmen. De boeren, die opkomen voor het belang van hun dorp — en dat is voor velen op zichzelf al een zwaarwegende factor — hebben een royale kans om hun fabriek in stand te houden. Overigens heeft het bestuur van de Frico te kennen gegeven uitvoering aan het plan te willen geven, wanneer twee fabrieken er mee instemmen.

Leeuwarder Courant 1959-04-02

Wartena gaat niet in op Frico-plan – #*Frico-Warga*

(Van onze landbouwredacteur)
Op de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te Wartena is gisteravond een proefstemming gehouden over het al of niet opheffen van de fabriek. Met flinke meerderheid van stemmen gaven de leden aan, dat de fabriek moest voortbestaan. Het bestuur van de fabriek zal nu verder niet ingaan op de voorstellen, die de Frico heeft gedaan inzake de rechtstreekse aanvoer van boerenmelk naar de centrale melkinrichting van de Frico in **Warga**. Deze plannen, waarin de zuivelfabrieken van **Wirdum**, **Grouw** en **Roordahuizum** ook nog betrokken zijn, houden de stopzetting van deze fabrieken in. Zoals bekend zal de Frico tot uitvoering van de plannen overgaan, wanneer twee fabrieken er op ingaan.

Leeuwarder Courant 1959-04-08 – #*Frico-Warga*

Ook Wirdum wijst Frico-plan af „Bushimmeljen”[16] gaf doorslag

(Van onze landbouwredacteur)
Met ruime meerderheid van stemmen hebben de leden van de coöperatieve zuivelfabriek te **Wirdum** gisteravond besloten niet in te gaan op het Frico-plan, dat tot stopzetting van de fabriek zou leiden. Van de vier fabrieken, waaraan de Frico het voorstel gedaan heeft om de boeren van deze fabrieken rechtstreeks melk te laten leveren aan de centrale melkinrichting van de Frico te Warga, hebben er nu twee, namelijk. **Wartena** en **Wirdum** het plan afgewezen, terwijl de fabrieken in Roordahuizum en Grouw nader met de Frico in overleg zullen treden over de voorwaarden, waarop de boeren eventueel hun melk naar Warga zullen sturen. De Frico had als eis gesteld, dat op zijn minst twee fabrieken op het plan zouden moeten ingaan, indien het ten uitvoer gelegd zou worden.
Het afwijzen van de plannen in **Wirdum** is vooral het gevolg van het feit, dat de fabriek daar het schoonmaken van de bussen geheel verricht. De gebruikte wei- en karnemelkbussen worden in een extra melkrit bij de boeren vandaan gehaald, waardoor deze niet meer behoeven te „bushimmeljen”.

Voorstellen Frico
De Frico heeft aan de vier fabrieken, die als deelgenoot van de Frico nu ook reeds melk aan Warga leveren, verschillende voorstellen gedaan. Een van deze voorstellen behelst een uitbetaling aan de boeren van een melkprijs, die overeenkomt met die van de tien grootste van de vijftig deelgenoten van de Frico. Aan-

16 Bussenboenen

gezien de vier fabrieken een goede melkprijs betalen, brengt hun dit voorstel niet veel voordeel. Een ander voorstel van de Frico wil de boeren gedurende tien jaar een melkprijs betalen, die 0,3 cent boven de gemiddelde uitbetaling ligt. Deze „meerwaardeprijs" heeft een aflopend karakter.

Plaats	1945	Voorzitter / Directeur	1950	Voorzitter / Directeur
Grouw	4,198	P. L. Siebenga / K. J. Terpstra	7,985	J. Tilma / W. Leenstra
Roordahuizum	3,601	R. H. Schaap / T. Smeding	7,590	J. J. Sikma / T. Smeding
Wartena	4,087	J. W. de Visser / J. Driessen	6,647	J. W. de Visser / J. Driessen
Wirdum	4,394	A. K. Boonstra / P. vd, Herberg	8,155	A. K. Boonstra / P. vd, Herberg

Friese koerier 1959-04-18

Samenvoeging rondom Warga en Heerenveen urgent geworden

Probleem concentratie in de zuivel met kracht aanpakken!
Arbeiders zien de feiten vaak realistischer dan de boeren....

(Van een onzer redacteuren)
LEEUWARDEN - Zoals men gister in ons verslag van de besprekingen op de voorjaarsvergadering van de vakgroep Zuivel van de ANAB heeft kunnen lezen staan de in die bedrijfsbond verenigde zuivelbewerkers (momenteel meer dan 9000) in grote meerderheid zeer realistisch tegenover het vraagstuk van de concentratie in de zuivelindustrie. Dat verklaarde bij de discussie over de rede, die ir. Ritzema van Ikema voor hen hield, o.m. De bondssecretaris de heer Sake van der Ploeg. De rationalisatie zegt ook hun, dat er aan concentratie, specialisatie en rationalisatie niet zal zijn te ontkomen, wil de zuivelindustrie haar sterke positie bij het verwerven van het nationale inkomen behouden.
Op districtsbijeenkomsten van de zuivelbewerkers is het de heer Van der Ploeg en ook de districtsbestuurder voor Friesland, de heer F. van der Meer steeds opgevallen, dat de arbeiders zich zo sterk inleven in de gevolgen van het „niets-doen". het maar rustig verder laten draaien van het karretje.

Zij voelen met hen, die van werkgeverszijde het concentratieprobleem centraal stellen, dat dit een mogelijkheid is om voor de toekomst de Nederlandse zuivel veilig te stellen. En er zal aan die veiligheid gewerkt moeten worden, hetgeen betekent, dat men op een of andere manier de kostprijs van de melkverwerking zal moeten zien te verlagen. Het is zo, als een der afgevaardigden te Utrecht opmerkte: „Wij leven niet op een eiland; het buitenland zit niet stil en als onze topmensen in de zuivel niet oppassen dan verliezen we onze afzetgebieden, omdat onze producten in verhoudding te duur worden, al zijn het dan ook nog zulke kwaliteitsproducten!" Men ziet ook zeer wel in, dat de regering niet maar telkens honderden miljoenen guldens aan subsidie kan blijven geven als er niet daadwerkelijk en krachtig gestreefd wordt naar een verlaging van het kostenpeil.

Geen begrafenisstemming

Er is veel verzet tegen concentratieplannen, en en men zou dat allereerst verwachten van de arbeiders, aangezien zij bij samenvoeging of opheffing van fabrieken het eerst de kans lopen slachtoffer te worden. Het typische is echter, zo vertelde ons de heer Van der Meer, dat juist de arbeiders in vele gevallen aandringen op concentraties. Blijkbaar omdat zij voelen, dat die in onze moderne wereld niet te keren zijn. Er is sprake van enkele concentraties nu. De ANAB is in het overleg hierover betrokken en heeft uiteraard gewezen op de belangen van de personeelsleden. Die hebben met spanning het verloop van de besprekingen gevolgd. Toch wachten ze rustig de beslissing af, in het vertrouwen dat de toezeggingen over het vin-

den van nieuwe betrekkingen nagekomen worden.

Ir. Ritzema vreesde in dit opzicht geen moeilijkheden, evenmin als de heer Van der Ploeg. De laatste wees er daarbij op, dat het aantal zuivelbewerkers nog steeds toeneemt. Toen er in Nederland nog honderd zuivelfabrieken meer waren dan thans werkten er in deze industrie bijna tienduizend mensen minder dan tegenwoordig! Men vergete niet, dat de melkstroom nog steeds stijgt en op het ogenblik al zo'n vijf miljard kg. bedraagt. Bovendien neemt het aantal producten dat van melk en wei wordt gemaakt nog telkens toe. Geen wonder, dat het aantal arbeiders in de zuivel de laatste jaren met bijna zevenduizend groeide! Nee, over de toekomst van de zuivelarbeiders behoeft geen enkele ongerustheid te bestaan.

Investeringen
De arbeiders, vooral de jongeren, realiseren zich ten volle, dat de evolutie in de mechanisatie als het ware dwingt tot zuivelconcentratie. Er moeten grote bedragen geïnvesteerd worden, vooral wanneer de nu begonnen proeven tot mechanische kaasbereiding kans van slagen krijgen (Ir. Ritzema voorspelde succes binnen tien jaar!). Er zijn thans nog zo'n zeventig coöperatieve en tien speculatieve fabrieken in friesland. De investeringen zouden aanmerkelijk geringer kunnen zijn, wanneer een deel dezer fabrieken wegviel.

In kringen van de ANAB wordt er de nadruk op gelegd, dat bij het vormen van groter eenheden in de zuivel de loon-positie voor de arbeiders beter wordt, aangezien zij dan meer kans krijgen om het in de CAO vastgelegde toeslagenstelsel ook in het Noorden volledig te zien toegepast. Aan bepaalde toeslagen komen de arbeiders van kleine fabrieken nu niet toe.

Natuurlijk brengt concentratie ook nadelen mee, o.m. voor de hogere personeelsleden. Aan de eigen fabriek bekleden die belangrijke functies, welke zij bij samenvoeging met anderen moeten delen (als men vier fabrieken samenbrengt komen er aan de nieuwe natuurlijk geen vier eerste botermakers). Ook de oudere employés zijn meestal tegen concentratie op, aangezien zij er het eerst de dupe van worden. Deze kant van de zaak maakt momenteel onderwerp van studie uit bij zowel als arbeidersorganisaties. De moeilijkheden zijn niet onoverkomelijk zoals bij het verdwijnen van verscheidene fabrieken is gebleken. Na de oorlog verdwenen in Friesland o.m. **Deinum, Jelsum, Bartlehiem, Slotem, Wolvega, Workum. Dokkum, Zurich, Oudebildtzijl, Westergeest, Winsum, Dokk. Nieuwezijlen, Hemrik** enz.

Grote besparingen
Enkele nieuwe concentraties houden thans de Friese zuivelwereld bezig, rond Warga en in de omgeving van Heerenveen. Het eerste geval is reeds ter beslissing aan de leden voorgelegd. Het ging om het overnemen van de melk van de fabrieken in **Grouw, Roordahuizum, Wirdum** en **Wartena** door de fabriek te Warga, een hoeveelheid van 38 miljoen kg. De Frico, waarvan alle vijf deel uitmaken, kon de leden voorrekenen, dat zij met deze concentratie minstens een half miljoen gulden per jaar konden verdienen!

Een deel bleek gevoelig voor dit voordeel anderen echter achtten het uitschakelen van hun fabriek een te groot nadeel Het waren vooral de jongeren, die met zin voor de realiteit het voorstel wilden aanvaarden. De ouderen verklaarden in vele gevallen te zeer aan hun fabriek - waaraan ze reeds een mensenleeftijd melk leverden - gehecht te zijn. Hier speelde het sentiment dus jammer een grote rol, evenals een zeker dorpisme. **Grouw** en **Roordahuizum** besloten de deur voor onderhandeling met de Frico open te houden, doch **Wirdum** en **Wartena** stemden zonder meer tegen. Toch was ook daar een groot aantal boeren vóór concentratie. In Wirdum was de verhouding fifty-tifty en in Wartena stemden 115 boeren voor en 177 tegen de plannen. Misschien een basis om toch tot uitvoering ervan over te gaan, doch de besturen hadden besloten dat een samengaan met tweederde meerderheid moest worden genomen.

Argumenten voor tegenstemmen? In Roordahuizum was een bejaarde boer die verklaarde er f

1.000 per jaar voor over te hebben als de fabriek in het dorp maar behouden bleef. Een jongere collega wierp hem tegen: „Dat hâldt foar Jou yn, dat it net trochgean fan konsmfraesje Jou sa'n f3.000 kostet hwant nei trije jier buorkje Jou net mear. Mar ik hoopje noch sa'n tritich jier mei to gean en dan kostet my f30.000...."

Overigens waren ook bij deze concentratie de belangen van het personeel primer gesteld. Zou er geen bevredigende oplossing voor de werkers gevonden worden dan ging de concentratie niet door, zi hsdden besturen beslist!

Rond Heerenveen
Enfin voorlopig worden de plannen om van de fabriek te Warga een inrichtmg te maken, waar door verwerking van tientallen miljoenen kg melk een voor de boeren veel beter resultaat kan worden bereikt (sterk terugdringen van de vaste kosten!) in de ijskast gelegd. Als straks het probleem van de investeringen dringend wordt, zal men zich vermoedelijk nog wel eens op het hoofd krabben Want die investeringen moéten komen, zoals ze ook elders in de provincie een rol zullen gaan spelen. En dan gaat het om niet geringe bedragen! Dat zou men kunnen vragen aan de fabriek in **'t-Meer**, waar een verbouwing dringend nodig is. De kosten zijn dermate hoog, dat het bestuur heeft gemeend plannen in die richting te moeten laten varen, een mening, die de leden hebben onderschreven. Maar wat dan? Er zal toch iets moeten gebeuren. Nu gaat het nog om een verbouwing, doch wanneer de evolutie in de kaasbereiding doorgaat, komt men voor het probleem van nog groter investeringen te staan.

En datzelfde probleem zal gaan spelen voor de andere rond Heerenveen staande fabrieken, zoals **Bontebok, Langezwaag. Luinjeberd, Haskerhorne** en **Oudeschoot**. Zes fabrieken, die ieder zo om en de bij tien miljoen kg. melk verwerken. Men heeft zich in de besturen nu afgevraagd of het maar niet het beste zou zijn over te gaan tot het bouwen van een geheel nieuwe, moderne fabriek in de omgeving van Heerenveen. Daar zou dan zestig miljoen kg. melk ter verwerking komen, heel wat meer dan de optimale grootte .... Nu zijn er, die hebben opgeworpen, dat deze verwerking een staf van mensen vergt, die er niet om liegt. “Dat wordt een duur zaakje...” En heeft het zestal dan nu geen staf? De zes directies mogen toch alszodanig worden aangemerkt; dat betreft ook twaalf man. Hoe dit zij, men heeft het probleem voorgelegd aan de Economische commissie van de Zuivelbond, welke thans bestudeert of de zes fabrieken tot één nieuwe grote fabriek kunnen worden samengevoegd.

Oppassen!
Met voorbeelden van Limburg en Drenthe voor ogen moet men zeggen: Er is niet aan te ontkomen. De coöperatiekringen in het Zuiden en de DOMO in onze buurprovincies hebben ervaren, dat het grote voordelen biedt, de melkplas in grote modern geoutilleerde bedrijven te doen verwerken.

Friesland passe op zijn tellen! Het is nog de zuivelprovincie bij uitstek, maar er worden aanslagen op die positie gedaan. Men zie eens wat er in de Particuliere sector gebeurt. Specialisatie bij de Hollandia, de KNM en de NVAC Scharsterbrug schijnt zich volledig te specialiseren op vervaardiging van melkpoeder. Bolsward op condens., Lankhorst Heeg (onder *Nestle*-vleugels één met *Hollandia* en KNM geworden) , verbouwt en schijnt volledig op kaasbereiding te gaan overschakelen. Eenzelfde ontwikkeling ziet men bij de *NOVAC*-fabrieken te **Munnikeburen, Oosterzee** en **Blokzijl**: overschakeling op een product en tegengaan van versnippering. Voorbeelden voor de zes rond Heerenveen, die tot nadenken moeten stemmen!

Leeuwarder Courant 1959-05-12

Roordahuizum liet basis aan plan ontvallen – #*Frico-Warga*

Frico-concentratie gaat niet door
Minderheid besliste

(Van onze landbouwredacteur)
Het Frico-plan tot stopzetting van vier coöperatieve zuivelfabrieken om te komen tot een rechtstreekse melklevering door de veehouders van deze fabrieken aan de centrale melkinrichting in Warga gaat niet door. Reeds eerder hadden de fabrieken in **Wartena** en **Wirdum** besloten niet op het plan in te gaan en gister volgde de fabriek in **Roordahuizum**, waardoor de basis aan het plan ontviel. In **Grouw** bleek een grotere bereidheid te bestaan om mee te werken, doch toen de uitslag van de stemming in Roordahuizum bekend werd, heeft men in Grouw de statutenwijziging, die noodzakelijk was, niet meer aan de vergadering voorgelegd.

De fabrieken te Grouw en Roordahuizum vergaderden gisteravond op dezelfde tijd. In beide vergaderingen bleek een meerderheid van de leden voor het Frico-plan te zijn. In Grouw bleek reeds snel een twee derde meerderheid te zijn, die voldoende was om ook de statutenwijziging er eventueel door te halen. In Roordahuizum was die twee derde meerderheid er niet, zodat de statutenwijziging, daar geen kans zou maken. In beide vergaderingen is de wijziging van de statuten, toen niet meer aan de orde gekomen.

Zoals bekend stelde de Frico aan de fabrieken in Grouw en Roordahuizum voor om de boerenmelk te ontvangen tegen een prijs, die overeen zou komen met het gemiddelde van de tien grootste zuivelfabrieken, die bij de Frico zijn aangesloten met dien verstande, dat deze prijs niet lager zou zijn dan het gemiddelde van alle, ruim vijftig, Fricofabrieken. Uitvoering van het plan zou bij de Frico een besparing hebben gegeven van ongeveer twee ton.
Bij het begin van de besprekingen hadden de besturen van de fabrieken gesteld, dat de belangen van het personeel, ongeveer honderd man, veiliggesteld moesten worden. De tegenstemmers inzake het plan, dat de instemming had van de meeste vooraanstaande coöperatoren in Friesland, hebben vooral het motief, dat de eigen fabriek in verschillende opzichten nog bestaansrecht heeft, zwaar laten wegen. Verwacht wordt — en deze verwachting is vrij algemeen — dat het plan te zijner tijd toch tot uitvoering zal komen.

Leeuwarder Courant 1959-05-29

Condens regelt positie van zuivelfabriek Berlikum (13,5)

wordt melkontvangst – nieuwe uitbreiding in CCF Leeuwarden

(Van onze landbouwredacteur)
Op de deelgenotenvergadering van de coöperatieve condensfabriek (CCF) te Leeuwarden is gister een voorlopige regeling getroffen betreffende de verhouding van de voormalige Lijempf-fabriek te **Berlikum** en de omliggende zuivelcoöperaties. Tevens is daarbij besloten, dat de fabriek te Berlikum, die enige jaren geleden in eigendom overging van de CCF, voortaan alleen nog maar dienst zal doen als melkontvangststation. De CCF zal dit ontvangststation exploiteren ten behoeve van de zuivelcoöperaties te **Dronrijp, Marssum** en **Sexbierum**. Bovendien is een regeling getroffen met de fabrieken te **Stiens, Marrum, Tzum** en **Leeuwarden**. Deze fabrieken betalen de CCF een bedrag per liter, waarna de melk verder ten behoeve van deze fabrieken door de CCF wordt verwerkt. De hoeveelheid melk, die in Berlikum ontvan-

gen wordt bedraagt jaarlijks ongeveer 13,5 miljoen kilo.

De fabriek in Berlikum telt bij een normale bezetting ongeveer 120 man personeel. Een deel zal daarvan wel werkzaam blijven op het ontvangstation, terwijl verder personeel te werk gesteld wordt bij het onderhoud van de kratten van de CCF. Ook werkt een deel van het personeel reeds mee aan de assemblage en vervaardiging van onderdelen der ijsmachines.
De vergadering besloot voorts in Leeuwarden tot een verdere uitbreiding over te gaan. Aan de Greunsweg zullen twee loodsen voor de opslag van melkpoeder in vaten worden gebouwd. Deze beide loodsen zullen een vloeroppervlakte hebben van 2300 m^2. De Condens trekt op het ogenblik in Leeuwarden op grote schaal nieuw personeel aan.

Leeuwarder Courant 1959-11-14

'Samenwerking' Sexbierum, Marssum Dronrijp en Berlikum – #De-Maatschap

DE VEEMARKT
[….]
Als we dan toch bezig zijn over nieuwe ontwikkelingen te spreken, kan ook de aandacht gevestigd worden op de samenwerking tussen de drie coöperatieve zuivelfabrieken in het noordwesten van Friesland. **Sexbierum, Marssum** en **Dronrijp** hebben elkaar in een maatschap gevonden, een vorm van los-vaste verkering, die „hast net mear ütskuorre kin", zo althans hebben we het horen karakteriseren. Er groeit tussen de fabrieken zoiets als een taakverdeling en ze werken met één financiële pot.

Het Dronrijper ideaal van een melkprijs voor heel Friesland begint zich dus hier al enigszins af te tekenen. Voorlopig zal deze maatschap nog wel een gewenningsperiode door moeten maken. Als in het gebied van deze fabrieken te zijner tijd ook wat meer lijn komt in de melkritten, zal de ontwikkeling van deze maatschap tot een nog grotere samenwerking wel niet te stuiten zijn. Op het ogenblik zijn er in dit gebied nog de „Berlikumer" boeren, die er op staan, dat hun melk op de „Berlikumer" auto komt, hoewel deze melk administratief door de maatschap verwerkt wordt.

De drie fabrieken werken op het ogenblik nog zelfstandig, maar de maatschap bepaalt hoe de verdeling van de onkosten over de verschillende fabrieken is. Deze vorm van samenwerking tussen coöperaties is evenwel niet zo drastisch als er bijvoorbeeld in Drenthe een gevonden wordt, waar de topleiding van de fabrieken bepaalt welke fabrieken moeten investeren om overinvesteringen, welke in Friesland aan de orde van de das zijn, te voorkomen.

1960

Friese koerier 1960-01-20

Dorp Kuinre teleurgesteld over sluiten – 31 jan – zuivelfabriek

[….]

Leeuwarder Courant 1960-02-03

FNZ: Concentratie zuivelindustrie

„Officieel Orgaan" (Kon. Ned. Zuivelbond) voert een pleidooi voor een voortgezette concentratie in de zuivelindustrie. Zeker in de coöperatieve zuivelindustrie is de behoefte aan deze concentratie zeer groot. Daar is immers de voortgang der techniek, die om grotere fabrieken vraagt, daar is ook de ontwikkeling op het terrein van de moderne afzet, die een economische machtsvorming eist. Worden niet steeds meer bereidingswijzen gemechaniseerd of geautomatiseerd? Men denke aan de bereiding van goudse en edammer-kaas in Oudeschoot.

„Het is niet voor niets, dat bedrijven als bijv. Coca-Cola zorgen voor een bezorgapparaat en voor een verpakking die er overal op dezelfde wijze uitzien. In plaatsen, waar meerdere melkinrichtingen door elkaar heen werken (en die zijn er nog al wat) wordt niet uit de markt gehaald wat erin zit. Bovendien werken deze melkinrichtingen in totaal met hogere kosten dan nodig is. Gewezen kan nog worden op de moderne papierverpakking, die eigenlijk alleen rendabel is te maken door de grote melkinrichting.

Een moderne presentatie naar buiten, zoals enkele grote melkinrichtingen die reeds verzorgen, is eigenlijk alleen uitvoerbaar voor een grote consumptiemelkfabriek. Zo zien wij de condensbereiding en de poederfabrikage reeds gecentraliseerd. De consumptiemelkvoorziening gaat steeds meer in de richting van centrale melkinrichtingen voor grote gebieden. Friesland gaf hier een voorbeeld met de stichting van de melkinrichting in **Warga** en ook in Gelderland en Overijssel zijn sterke tendenzen in de richting van centralisatie waar te nemen.
De kaasbereiding (tot dusver een belangrijke peiler van de plaatselijke zuivelfabriek) zal in de toekomst zeer grote eenheden eisen. Bij de boterbereiding zijn het vooral kwalitatieve eisen, die een centralisatie vragen. Als dit zo doorgaat — en er zijn geen redenen om het tegendeel te verwachten — dan blijft er voor de plaatselijke dorpsfabriek niet veel meer over. De plaatselijke dorpscoöperatie zal zich dan moeten bezinnen over de wijze waarop zij haar taak in de gewijzigde omstandigheden zal moeten vervullen”.

Leeuwarder Courant 1960-02-26

Concentratie van zuivelfabrieken

Uit Officieel Orgaan FNZ
Zowel de technische ontwikkeling als de dringende eis tot samenwerking bij de afzet is een kracht die fabrieken in de richting van concentratie van zuivelfabrieken drijft. Er zijn echter sterke weerstanden te overwinnen en het *„Officieel Orgaan”* (Kon. Ned. Zuivelbond FNZ) noemt er ook enige.

Bij fusie of concentratie wordt haast altijd de positie van een der betrokken directeuren bedreigd. De opleiding (Bolsward, Den Bosch) zal er rekening mee moeten houden dat het aantal directeursplaatsen zal afnemen en het aantal staffuncties zal toenemen. Ook de voorzieningen ten aanzien van de (oudere) per-

soneelsleden zullen moeilijkheden opleveren. En dan is er als zeer belangrijke factor ook nog het dorp! „De zuivelfabriek neemt in het dorpsleven een vaste plaats in. In elk dorp bestaat een zekere gehechtheid aan het bestaande en de eerste reactie op een plan bij concentratie in zijn verst mogelijke vorm, waarbij de fabriek uit het dorp zal verdwijnen, zal er een van afweer zijn. Het heeft ook te maken met het probleem van de bewoonbaarheid van het platteland. Eerst wordt de zuivelfabriek uit het dorp weggehaald, vervolgens vertrekt de kruidenier, die geen voldoende omzet meer heeft en het slot is, dat men zijn kinderen naar de school in een naburig dorp moet laten gaan. Wat hiervan te zeggen?

Uiteraard moet de zaak niet ernstiger worden voorgesteld dan zij is. Er zijn ook vele dorpen in ons land zonder zuivelfabriek die 'n evengoed en even gelukkig leven hebben als een dorp met een zuivelfabriek. En als de bewoonbaarheid van het platteland op kunstmatige wijze in stand gehouden moet worden, om er een industrie te laten staan, die daar eigenlijk niet meer op zijn plaats is, is het toch ook maar een wankele zaak.

Op deze wijze zou de coöperatieve zuivelindustrie bovendien een zware handicap krijgen t.o.v. andere industrieën. Het bepalen van de juiste vestigingsplaats en van de juiste bedrijfsgrootte is in het gehele bedrijfsleven een zaak van hard-zakelijk calculeren. Door de zuivelindustrie te binden aan een dorpsstruktuur, lijdt de melkveehouder een financiële schade, die groter is dan veelal wordt vermoed en die zijn toch reeds bedreigd bestaan als vrije ondernemer meer belast dan op het eerste gezicht lijkt. De bewoonbaarheid van het platteland zal op natuurlijke wijze en aangepast aan de tijdsomstandigheden moeten worden verzekerd. De voorzitter van de Friese Zuivelbond wees op middelen als het zorgen voor goede frequente busverbindingen, (met name ook voor schoolgaande jeugd) een telefoonaansluiting voor iedere boer en het bezit van een auto.”

Friesche Koerier 1960-03-17

Concentratie van coöp. zuivelfabrieken in vele gevallen noodzakelijk

Voorlichtingsbijeenkomst jonge boeren: Oudeschoot, Haskerhorne, 't-Meer, Luinjeberd, Langezwaag en Bontebok – Verstand moet gevoel overheersen

(Van een onzer verslaggevers)
ORANJEWOUD — „In hoever kunnen samenvoeging van of een nauwere samenwerking tussen coöp. zuivelfabrieken in het belang van de boer zijn?” Over die vraag is de vorige week vrijdag gediscussieerd door een groep boerenzoons en jonge boeren, na beëindiging van een kadercursus in het coöperatiecentrum te Oranjewoud. In verband met een a.s. maandag te houden vergadering van één der fabrieken over haar positie, hadden deze jongeren op korte termijn een bijeen komst belegd in hotel Tjaarda, waartoe ze uitgenodigd hadden de jonge toekomstige boeren en boerinnen uit de rayons van de zuivelfabrieken te Oudeschoot, Haskerhorne, 't-Meer, Luinjeberd, Langezwaag en Bontebok, om genoemde vraag te bespreken, aldus vertelde de voorzitter, de heer M. Brouwer te 't-Meer. Men wilde deze jonge mensen van voorlichting dienen en daartoe had men gevraagd de heren K. E. Visser uit Hijlaard, voorzitter van de Commissie voor landbouwcoöperatie uit de Bond van coöp. zuivelfabrieken, en ir. P. Stallinga, secretaris van deze bond. De oudere boeren mogen, aldus de heer Brouwer, niet uit het oog verliezen, dat zij beslissen over de toekomst van de jongeren. Het gaat om de toekomst van de boeren van straks in het genoemde rayon en om de coöperatie als zodanig.

De heer Visser, al bejaard, maar nog vol enthousiasme en vooruitstrevend, gaf in een rustig betoog een terugblik op de historie van de boerenstand in Friesland. Alle werkers in het boerenbedrijf hadden het zwaar en toch heerste er armoede. Er kwam een tijd dat het anders móest. De fabriekmatige zuivelbereiding kwam op. Voor tal van zelfverwerkende boeren van toen is het een moeilijke stap geweest, deze verwerking uit handen te moeten geven en haar over te doen aan een fabriek. Dat heeft veel strijd gekost, ook omdat men nog niet de financiële consequenties kon overzien. Later is wel gebleken, hoe juist die stap is geweest. En hoe goed het was gezien dat men de coöperatieve vorm. Nu staat daar in Friesland een groot aantal zuivelfabrieken, die allen gezien mogen worden, al is de een veel beter ingericht dan de andere. Een zuivelfabriek is een cultuurcentrum van vele dorpen. Dat mag men niet te licht achten, wanneer men over concentratie spreekt. Het is veelal het hart van een dorp. Maar het zijn vaak kleine oneconomisch werkende fabriekjes. Toch is er een sterke intimiteit. Naast het zakelijke zit een ideële kant aan deze zaak.

Concentratie wenselijk
juist omdat ze oneconomisch werken en de kostprijs van de producten daardoor te hoog ligt, is concentratie in veel gevallen wenselijk. Er zijn mensen, die zeggen: „Hwat üs heit boud hat, wol ik net ófbrekke". Maar dat argument geldt niet. Hoeveel is in de loop van de jaren al niet veranderd, omdat men met de tijd mee moet. Ook in het boerenbedrijf met zijn sterke mechanisatie. Als de basis voor een fabriek te klein wordt, wordt het tijd om aan concentratie te denken. In een grotere fabriek kan veel meer en alles voordeliger gebeuren en de kosten zijn in verhouding lager.

Uitvoerig schetste spr. de huidige verhoudingen en toestanden in de zuivel. Die maken concentratie noodzakelijk; men krijgt veel beter materiaal, beter gereedschap, veel meer mogelijkheden. En de kostprijs van de verwerking der producten moet zoveel mogelijk worden gedrukt. De boeren dienen in hun eigen belang alles te doen om in de toekomst zo sterk mogelijk te staan. Gevoelsargumenten — vele boeren en fabrieksbesturen hechten aan hun fabriek — mogen hier niet voorop gaan. In de negentiger jaren was de boerenstand genoodzaakt een moeilijke stap te doen. Het móest, wilde men het hoofd boven water houden. Momenteel staat men weer voor zulk een geweldig probleem. Laat men vooruit zien en wéér een stap doen, die kan leiden naar handhaving en versteviging van de positie van de boer.

Mechanisatie
De heer ir. Stallinga wees er op, hoe ontzettend snel de coöperatieve zuivelfabrieken in de loop van de jaren zijn opgerezen. In de oude fabrieken had men slechts een centrifuge en verder werd alles met de hand gedaan. In de laatste jaren heeft een geweldige mechanisatie ook in deze bedrijven plaats gehad. Gevolg: besparing arbeidslonen; bovendien nodig omdat het moeilijk is goede vakarbeiders te krijgen. Ook hebben machines het voordeel, dat ze het zwaarste werk overnemen. Met machines kan men ook beter het productieproces beheersen; de constellatie van boter en kaas is gelijkmatiger; daardoor kunnen betere prijzen worden gemaakt.

Mechanisatie van de bedrijven is kostbaar; daarom moet het met verstand gebeuren. De inrichting van een grote fabriek is duurder dan van een kleine, maar als men de kosten omslaat over een fabriek, die 7 miljoen kg. melk verwerkt, dan zijn die *f* 15.- per 100 kg., tegen een bedrijf met 20 miljoen *f* 10.-. Dus heel wat goedkoper.

Het is dus beter een naar de eisen van de tijd moderne mechanisatie toe te passen. in een groter bedrijf dan in een klein. Want de mechanisatie in een groot bedrijf is van geweldige invloed op de exploitatiekosten, die veel lager zyn dan in een klein.

In de toekomst zal in de zuivelindustrie voor miljoenen geïnvesteerd moeten worden. Laat men zijn geld zo goed en zo nuttig mogelijk besteden en het niet in kleine fabriekjes steken, die toch straks de concur-

rentie niet aan kunnen en technisch achteraan komen.
Ook deze spreker noemde enkele gevoelsargumenten. Maar in deze moet het verstand de doorslag geven. Het gaat om de toekomst van de boerenstand. De boeren van nu beslissen niet alleen voor zichzelf, maar ook over de positie van hen, die na hun komen.
Spr. betoogde, dat in vele gevallen concentratie in het algemeen belang is, ook al zullen verschillende dorpen daardoor hun centrum verliezen.

Mogelijkheden
Spr. noemde verschillende mogelijkheden:

1. Radicaal is: de fabriek opheffen en de melk verdelen over de buurfabrieken. In het verleden is deze oplossing al bij een twintigtal fabrieken toegepast.
2. Twee fabrieken kunnen fuseren en in elkaar opgaan. De boeren worden lid van één vereniging. De melk wordt aan één fabriek verwerkt. Eventueel kan men specialiseren en aan de andere de boter verwerken of bij fusie van drie ook een de kaas.
3. Men kan een belangengemeenschap aangaan. Voorlopig blijven alle verenigingen bestaan. Het melkgeld komt in één pot. Op den duur kan uit zulk een combinatie groeien één ledenvergadering, één bestuur en één direktie.
4. Een bestaande kleine fabriek verkoopt de melk aan een of meer van de andere buurfabrieken en dan geldt de gemiddelde prijs van drie of vijf fabrieken. Dat is een heel geleidelijke weg en een besluit in deze geest gemakkelijk te nemen. Er rookt dan één schoorsteen minder en de buurfabrieken krijgen meer melk te verwerken, waardoor de kostprijs wordt gedrukt en de melkprijs dus hoger wordt. Op de duur kan men dan tot nauwere samenwerking komen en komt men stap voor stap tot één vereniging.

Economisch zou het beter zijn om alles maar in één grote fabriek samen te voegen, waarbij spreker kennelijk op bestaande concentratieplannen doelde. Beide sprekers vonden het verkwikkend, dat jonge boerenmensen deze bijeenkomst hadden georganiseerd en ook uit de vergadering kwam een compliment.
Er waren ongeveer 50 aanwezigen.- Verschillende vragen zijn gesteld die door de sprekers uitvoerig zijn beantwoord. Daarbij kwam meer dan eens ook deze gedachte naar voren: laten de boeren van nu wel weten, wat ze doen; laten zij hun best doen de jonge boeren voor de coöp. te behouden. Wanneer jonge boeren straks het risico van het lidmaatschap aan een oneconomische fabriek niet aandurven, zullen ze misschien het oog richten op de speculatie.

De ouderen deden in hun tijd wat goed was in hun ogen; de jongeren van nu moeten weten, wat zij nu willen. Jonge boeren gaan niet aan een stervende fabriek.
De controverse “ouderen-jongerèn” kwam ook nog herhaaldelijk ter sprake. Het was voor alle aanwezigen-een belangrijke bijeenkomst, waar vele nuttige dingen zijn gezegd.

Leeuwarder Courant 1960-03-26

Vakbondsman Sake vd Ploeg: over concentraties in de zuivel

[….]
Concentratie ingang
De mechanisatie van de kaasbereiding zal automatisch leiden tot concentratie van zuivelfabrieken. Het proces is reeds volop in gang. Van de 897 zuivelfabrieken, die er in 1937 in Nederland bestonden waren er in 1947 nog 614 over. In 1957 was hun aantal gedaald tot 533 en vorig jaar waren er nog 518 fabrieken. De gemiddeld verwerkte hoeveelheid melk steeg van 3,9 miljoen kilo melk in 1937 tot tien miljoen in 1959. Bij voortgang van deze ontwikkeling zal de gemiddelde hoeveelheid in 1970 zestien en in 1977 twintig miljoen kg melk per fabriek zijn.
In Friesland is het gemiddelde nu 10,7 miljoen kg, terwijl 15 van de 73 coöperaties beneden de zeven miljoen zitten. Uit enkele rapporten van de Friese Zuivelbond concludeerde de heer Van der Ploeg, dat de lonen in een goed geleide grote onderneming hoog zullen kunnen zijn.

De Anab bemoeit zich met die concentratie. Hij vraagt een planmatige en doelbewuste ordening en het recht van meespreken. De Anab houdt de gang van zaken in het oog. Het noteert iedere personeelsmutatie bij een fabriek en let in verband met de concentratie ook op de ouderdom van de directeur. Bij sollicitaties zal de zuivelbewerker van de bond een vertrouwelijk en persoonlijk advies van de bond krijgen over de desbetreffende fabriek. Daardoor versterkt de bond zijn invloed op de concentratie.

Deze concentratie slaan wij zeker niet met grote ontevredenheid gade aldus de heer Van der Ploeg, wij nemen ons petje af voor de wijze, waarop dat in Friesland gebeurd is ten aanzien van de werkgelegenheid. De Anab stelt wel de eis, dat de zuivelbewerker met de melk dient mee te gaan en de werkgelegenheid in de bedrijfstak dient op peil te blijven. Ten aanzien van de zuivelfabriek in **'t-Meer** dacht de heer Van der Ploeg aan de mogelijkheid om deze fabriek over te doen aan een instelling, die er de opleiding van zuivelbewerkers in dagonderwijs ter hand neemt. Een koppeling van het zuivelonderwijs aan het landbouwonderwijs heeft de instemming van de Anab niet. Het verwerken van Domo-melk uit Drenthe in Utrecht achtte de heer Van der Ploeg uit den boze. Hij noemde het een aanklacht tegen, diegenen die deze kans op werkgelegenheid hebben laten schieten.
[….]

Leeuwarder Courant 1960-04-09

– Egocentrische concentraties –

DE VEEMARKT dl
De concentratie-strijd van de verschillende agrarische fronten gaat onverminderd door. In Noord-Holland is een fabriekje opgeheven, in Groningen gaan de zuivelcoöperaties in Winschoten en Slochteren een fusie aan, in Friesland worden de besprekingen gevoerd. Het edelmoedige aanbod van de zuivelfabriek te Heerenveen om zichzelf op te heffen wanneer anderen dat ook doen, en om een nieuwe fabriek te bouwen in Heerenveen, die nog niet geaccepteerd, maar gevolgd door even edelmoedige tegenvoorstellen, die ook concentratie beögen, zij het dan op een andere plaats. Het „kom maar bij ons” doet opgeld.
De concentratie-gedachte krijgt ook al een brede wiekslag. Sommigen zeggen bijvoorbeeld, dat wanneer twee kleine fabrieken samen gaan, slechts een nieuwe kleine fabriek ontstaat. In dit verband is ten aanzien

van de zuivelfabriek in Heerenveen ook al de gedachte geopperd om de melk van de betrokken boeren om andere kleine fabrieken heen in Wolvega of in St. Nicolaasga te verwerken, waar al grote fabrieken staan, die zonder ingrijpende verbouwingen en investeringen nog wel een zes miljoen kilo melk kunnen verwerken.
[….]

Gegevens FBvCZ (LC. 1960-04-22)

De volgende zuivelfabrieken ontvingen meer dan 20 mln. kg. melk van leveranciers: Gerkesklooster, Oosterzee, Wolvega en Workum.
Minder dan acht mln. ontvingen: Akkrum, Formerum, 't-Meer, (Heerenveen) Hollum, Langezwaag, Makkinga, Oosthem, Oudega (Sm.), Rinsumageest, Scharnegoutum, Schiermonnikoog, Sexbierum, Roordahuizum, Stiens, Uitwellingerga, Warns, Wieuwerd, Wirdum, Woudsend en Wijnjeterp.

Leeuwarder courant 1960-08-31

Workum nog grootste Friese zuivelfabriek

(Van onze landbouwredakteur)
De coöperatieve zuivelfabriek in **Workum** handhaafde zich in het afgelopen boekjaar als grootste zuivelfabriek van Friesland, hoewel de Hollandia-fabriek in **Scharsterbrug** evenals **Workum** de 30 miljoen kg-grens overschreed. In de race om de grootste zuivelfabriek zal zich waarschijnlijk ook de Novac-fabriek in **Oosterzee** melden als gegadigde, want de concentratie in het *Novac-verband* neemt steeds duidelijker vormen aan.
De snelle stijging van de aanvoer van melk in Workum heeft zich ook in het lopende boekjaar voortgezet. Sedert begin met ligt de aanvoer zes procent boven de aanvoer van het vorige jaar. De onkosten per kilo melk vertonen in Workum op het ogenblik een daling. Sedert 1939 heeft het onkostencijfer eerst een geleidelijke stijging te zien gegeven. Het bedroeg toen een cent per kilo en het bereikte in 1958 de vier cent. In de daaropvolgende boekjaren is echter een daling ingezet, zodat het onkostencijfer per kilo in het afgelopen boekjaar iets minder dan 3.5 cent bedroeg tegen een gemiddelde in Friesland van 4.5 cent.
[….]

Leeuwarder Courant 1960-09-22

CBTB voorzitter Mr. Biesheuvel: Dorpszuivelcoöperatie moet het kunnen opnemen tegen Unilever

Het bestuur van een dorpszuivelcoöperatie zal dienen te beseffen dat het moet kunnen concurreren tegen de Unilever, en dat dit bij de oude bedrijfsvormen wel heel moeilijk is. Het investeringsbeleid in de zuivelindustrie zal niet moeten worden afgestemd op de situatie van vandaag, maar op de toekomst. Dit zei mr. **B. W. Biesheuvel, voorzitter van de Nederlandse CBTB**, gister op de algemene vergadering van de FNZ in Den Haag. Mr. Biesheuvel stemde in met het betoog dat de voorzitter van de FNZ in zijn openingsrede had gehouden voor grotere bedrijfseenheden, concentratie en samenwerking in de coöperatieve zuivelindustrie. Een andere instelling van de nog sterk aan tradities gebonden boerenstand zal nodig zijn.
[….]

Friese Koerier 1960-10-04

Zuivelfabrieken rond Heerenveen overwegen nauwe samenwerking

Luinjeberd, Haskerhorne, 't-Meer, Oudeschoot

Doel: over niet te lange tijd centraal bedrijf te stichten – #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)

't-MEER — De leden van de zuivelfabriek **'t-Meer** hebben van hun bestuur een belangrijk schrijven gekregen, evenals trouwens de leden van de zuivelfabrieken te **Haskerhorne**, **Luinjeberd** en **Oudeschoot** van hun bestuur. Dit schrijven handelt over de voorgenomen concentratie van zuivelfabrieken in dit gebied. Dit schrijven houdt het volgende in:
Reeds vanaf het begin van 1959 vinden tussen uw bestuur en dat van enkele omliggende fabrieken besprekingen plaats over de meest wenselijke wijze van melkverwerking rond Heerenveen.
Door de stijging van de vaste kosten en de voortgaande loonsverhogingen zullen de kosten van de melkverwerking toenemen en wel gemiddeld des te sterker naarmate de bedrijven kleiner zijn. Dit was met name voor het bestuur en de ledenvergadering van „**'t-Meer**" aanleiding de mogelijkheden voor de toekomst terdege onder ogen te zien.

De besturen van **Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot** hebben echter ook, na raadpleging van de respectievelijke ledenvergaderingen, met een positieve instelling getracht een bijdrage te leveren voor een verantwoorde melkverwerking in het gebied rond Heerenveen.
Vooral ook door de steeds voortschrijdende technische ontwikkeling is de vorming van grotere verwerkingseenheden geboden.

Teneinde dit te kunnen bereiken zal een nauwe samenwerking tussen de verschillende verenigingen nodig zijn. Na uitvoerige besprekingen is tussen de besturen van de coöperatieve verenigingen te **Haskerhorne, 't-Meer, Luinjeberd** en **Oudeschoot** volledige overeenstemming bereikt omtrent de wijze, waarop deze samenwerking kan worden verkregen.

Het is namelijk (na verkregen goedkeuring door de ledenvergaderingen voor de daartoe te treffen maatregelen) de bedoeling een centrale coöperatieve vereniging te vormen, welke vereniging lid wordt van de genoemde verenigingen. De huidige leden van de bestaande vereniging kunnen lid worden van de centrale vereniging en houden daardoor indirect (de centrale vereniging wordt immers lid van de bestaande verenigingen) een stem in hun oude vereniging doch krijgen deze stem ook in de andere deelnemende verenigingen. Op deze wijze kan langs geleidelijke weg de gewenste organisatorisch, opbouw bereikt worden. Om dit mogelijk te maken is een statutenwijziging nodig.

Praktische gevolgen

De centrale vereniging is een coöperatieve vereniging, net als die, waarvan U thans lid bent.
Indien U voor statutenwijziging bent, betekend dit tevens, dat U voor de voorgestelde organisatorische versterking van de zuivelcoöperatie rondom Heerenveen bent en dat U dus bereid bent het lidmaatschap van de nieuwe vereniging te aanvaarden. Daardoor krijgt deze centrale vereniging een zodanige stem in de plaatselijke vereniging, dat het beleid door de ledenvergadering van de centrale vereniging wordt bepaald.

De ledenvergadering van de centrale vereniging kiest een bestuur, bepaalt de uniforme melkprijs, bepaalt de wijze, waarop de melkverwerking het beste kan plaats vinden.

Daardoor wordt het, indien de ledenvergadering daartoe besluit, o.a. Mogelijk het melkvervoer te reorganiseren, de afzet van consumptiemelk in één hand te brengen, één of meer fabrieken te sluiten en eventueel te streven naar de stichting van een centraal bedrijf. Op deze wijze is de centrale vereniging in staat de opbrengst van de melk ten bate van de veehouders te verhogen door de kosten te lagen.

Sluiting van fabrieken
Bij de voorgestelde maatregelen zit dus de bedoeling voor de onkosten te verlagen. Dit is mogelijk door de stichting van grotere bedrijven. Kostenbesparen zal vooral kunnen worden verkregen, wanneer er een of meer van de huidige fabrieken zullen worden gesloten.
Hoe hierbij de te volgen gedrachtslijn zal zijn is een kwestie van de ledenvergadering van de nieuwe centrale vereniging.

Gezien de huidige stand van zaken is het technisch mogelijk in het gebied rondom Heerenveen tot één centraal bedrijf te komen en economisch gezien kan dit belangrijke voordelen bieden.
Ongetwijfeld zal een dergelijke opzet niet overhaast gebeuren, doch het beleid, vooral ten aanzien van de investeringen, bij de bestaande fabrieken, zal er op gericht moeten zijn de bouw en installatie van een centraal bedrijf over niet te lange tijd mogelijk te maken.

„Ons advies”
Het spreekt vanzelf, aldus het schrijven, dat uw bestuur zich ernstig heeft beraden over de voorstellen, die U thans bereiken.
De stap, die met de aanneming van dit voorstel wordt gezet, is van grote betekenis. Zij vormt het begin van een nieuwe ontwikkeling.
Uw bestuur is van oordeel, dat deze ontwikkeling een grote bijdrage betekent tot de versteviging van de economische positie van de leden, nu en voor de toekomst. De ontwikkeling van de laatste jaren gebiedt ons verder te zien dan de eigen vereniging alleen en wat is dan meer vanzelfsprekend, dan dat men contact zoekt met de omliggende zusterverenigingen?

Uiteraard heeft de nieuwe opzet ook een „weemoedige” kant. Zeker niet, omdat het bestaande wordt afgebroken. Dit is stellig niet het geval, integendeel: er wordt voortgebouwd op hetgeen thans is bereikt. Maar toch komt een oude, vertrouwde band op de achtergrond. Een band, die tientallen jaren geleden werd geweven en waaraan men gewend was.

De toekomst vraagt echter van ieder van ons een ruime blik, een aanpassing bij de situatie.
De geschetste opzet geeft ons waarborgen voor een zelfstandige en economisch vrije uitoefening van een bedrijf dat het onze is: de melkverwerking.
Uw bestuur stelt zich voor op de a.s. buitengewone ledenvergadering een en ander nader toe te lichten. Bij voorbaat meent het echter het voorstel bij U met klem te moeten aanbevelen in het belang van U en Uw kinderen.”

Friese Koerier 1960-11-08

Concentratie Heerenveen: Samenwerking zuivelfabrieken nog niet gelukt [17] – #*De-Takomst*

HEERENVEEN — Het voorstel om een nauwe samenwerking tussen de coöperatieve zuivelfabrieken **Het Meer, Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot** te verkrijgen, heeft schipbreuk geleden. De leden van de zuivelfabriek Haskerhorne bleken tijdens de maandag gehouden vergadering in zeer grote meerderheid tegen dit voorstel te zijn, terwijl de leden van de fabriek te Luinjeberd precies voor de helft vóór en voor de helft tegen bleken te zijn. Voor aanneming van het voorstel was 2/3 van het stemmenaantal vereist. De leden van de zuivelfabriek Oudeschoot bleken met nog meer dan 2/3 van het stemmenaantal achter het bestuursvoorstel te staan, zoals dat ook het geval was met de leden van Het Meer. Toen daar echter tijdens de stemming bekend werd dat Haskerhorne en Luinjeberd het voorstel hadden afgestemd, voltooide men de stemming niet, doch het bestuur nam het voorstel terug. Was hier echter de stemming wel voltooid, dan was ook zeker meer dan 2/3 voor samenwerking geweest.
Het commentaar op het verloop van deze zaak was: „Het is jammer, maar de tijd blijkt er helaas nog niet rijp voor te zijn." Het is op dit moment nog niet duidelijk of er binnenkort nog weer een poging tot samenwerking zal worden gedaan.

Leeuwarder Courant, 1960-11-12

...Concentratie mislukt rond Heerenveen... #*De-Takomst*

DE VEEMARKT dl
[….]
Opnieuw is een groot plan om tot zuivelconcentratie in Friesland te komen van de baan geraakt door de onwil van de boeren. Vorig jaar was er het plan van de Frico om voor haar melkinrichting in **Warga** tot een rechtstreekse aanvoer van melk te komen Daartoe moesten de fabrieken in **Wirdum**, **Wartena, Roordahuizum** en **Grouw** stilgezet worden. Er viel enkele tonnen per jaar te besparen voor de *Frico* maar de boeren wilden er niet aan. Hel zal wel niet algemeen bekend zijn, dat die besparing ook aan het landbouwegalisatiefonds ten goede gekomen zou zijn Het plan om de zuivelfabrieken om Heerenveen te concentreren had ook de warme steun van degenen, die in een andere positie pleiten voor verbetering van de garantieprijzen van de boer.

Wanneer het plan was aangenomen, dan zou de basis zijn gelegd voor een grote zuivelcoöperatie, die ook in het grote verband tegenspel had kunnen leveren. Het plan is nu botweg afgewezen. Het lijkt ons zo langzamerhand wel eens tijd, dat de handhavers van kleine zuivelfabrieken en de tegenstanders van de concentratie zich eens verweren tegen het concentratiestreven van hun leiders. We zijn er zeker van, dat daarbij argumenten naar voren komen, die minder zwaar voor de betrokkenen zouden wegen, wanneer er een ander garantiebeleid wordt gevoerd.
[….]

17 In de LC 1960-10-17 stond al een kort bericht dat de zuivelconcentratie bij Heerenveen was vertraagd. 't-Meer had meerdere amendementen op het plan ingediend', die waren verworpen. d.w.z.....men kon weer opnieuw beginnen!

Leeuwarder Courant 1960-11-26

KNM-zuivelfabriek Nijega (9) stopt binnenkort

4 Dec. sluiting - melk naar Lankhorst in Heeg

De *KNM* te **Sneek** heeft besloten een van haar vijf fabrieken stop te zetten en de melk verder te laten verwerken in de Lankhorst-fabriek in **Heeg**. De stopzetting van de fabriek in **Nijega** zal op 4 december plaats vinden. Als reden voor deze concentratie voert de directie van de *KNM* aan het streven naar verlaging van de verwerkingskosten.

De fabriek in **Heeg**, waar de zuivelbereiding gemechaniseerd wordt, heeft op het ogenblik een melkaanvoer van 25 tot 26 miljoen kg per jaar en de fabriek in **Nijega** heeft een aanvoer van bijna negen miljoen kg. Beide fabrieken zijn in de laatste jaren sterk gegroeid als gevolg van de verkoop van de Leijmpf-fabrieken aan de Condensfabriek in Leeuwarden (CCF). Door de concentratie van **Heeg** en **Nijega**, kan de Lankhorstfabriek in Heeg de grootste zuivelfabriek worden van Friesland.

De *KNM*-fabrieken in Friesland zijn evenals *Lankhorst* nauw verbonden met de *Hollandia-fabrieken*, hoewel ze als zelfstandige eenheden geëxploiteerd worden. De melk in Friesland wordt op het ogenblik verwerkt in 88 fabrieken, zo deelt de directie van de KNM mee aan haar leveranciers van **Nijega** en dit kwantum van 1100 miljoen kg kan bij een goed georganiseerde concentratie in dertig tot veertig fabrieken verwerkt worden. De direktie acht deze concentratie ook noodzakelijk om tot een zo rationeel mogelijke verwerking te komen en zij acht het kortzichtig om er ieder jaar maar op te rekenen, dat de overheid met honderden miljoenen garantiegeld zal bijspringen. De directie van de *KNM* wijst er verder op, dat zij in **Nijega** met een personeelstekort te kampen heeft gehad, hetgeen er toe leidde, dat veel melk elders verwerkt moest worden. Het fabriekspersoneel van **Nijega** zal gedeeltelijk over gaan naar andere fabrieken, terwijl ook een deel in **Nijega** blijft, waar de KNM een kaaspakhuis houdt.

Verslagenheid

In **Nijega** heerste gistermorgen ontsteltenis en verslagenheid, toen het nieuws geleidelijk in het dorp doordrong. De leveranciers van de fabriek werden met een circulaire in kennis gesteld van de beslissing. Op de fabriek waren het de melkrijders, die het eerst op het kantoor moesten komen. In totaal zijn veertig man bij de fabriek betrokken, waarvan er ongeveer 25 tot dertig in de fabriek werken. De meesten daarvan zullen kunnen overgaan naar andere fabrieken.

Ds. D. J. Froentjes, die binnenkort het dorp verlaten gaat, vertelde, dat het nieuws als een donderslag bij heldere hemel is gekomen. Welke gevolgen de stopzetting van de fabriek voor de tweemansschool zal hebben is nog niet te overzien, maar voor de hele dorpsgemeenschap heeft het zijn consequenties. De kerk, die 155 lidmaten telt, zal ongeveer tien gezinnen verliezen. In het dorp heerst ook een wrevelige stemming. Men begrijpt niet, dat deze fabriek in een tijd, dat leder spreekt over industrialisatie, opgeheven moet worden. Wat is er gedaan om de fabriek voor **Nijega** te behouden, zo vraagt men aldus ds. Froentjes.

Burgemeester Pasma van Hemelumer Oldeferd, waarin ook **Nijega** ligt hoorde het nieuws pas vanmorgen. Over een eventuele opheffing van de fabriek is men steeds terwille geweest bij de woningvoorziening en het is totaal niet waar, aldus burgemeester Pasma dat de *KNM* de gemeente om medewerking heeft gevraagd bij woningbouw “De stopzetting van de fabriek heeft mij ontsteld en kwam totaal onverwacht Maar dit is hogere zuivelpolitiek en daar komen wij niet aan te pas”, aldus de burgemeester.

Leeuwarder Courant 1960-11-28

Bespreking opheffing zuivelfabriek Nijega

Blijft voor zes man werk in het kaaspakhuis

De directie van de *KNM* heeft in **Nijega** (HO) een bespreking gehad met het personeel van de op te heffen zuivelfabriek (28 man) en met de districtsbestuurders van de *ANAB* en de *NCLB*. de heren Van der Meer en Van der Kooi. De heer Nauta, directeur van de *KNM*, zette uiteen, dat de fabriek gesloten moest worden mede wegens personeelsgebrek.
Vijf tot zes man kunnen straks in de fabriek blijven werken op de pakhuisafdeling voor het behandelen van de kaas. Het overige personeel kan bij de *KNM* blijven, maar dan in de andere fabrieken (**Oudega W., Sneek, Bolsward** en **Oosterlittens**). Deze week zal er opnieuw een bespreking zijn tussen directie en personeel.

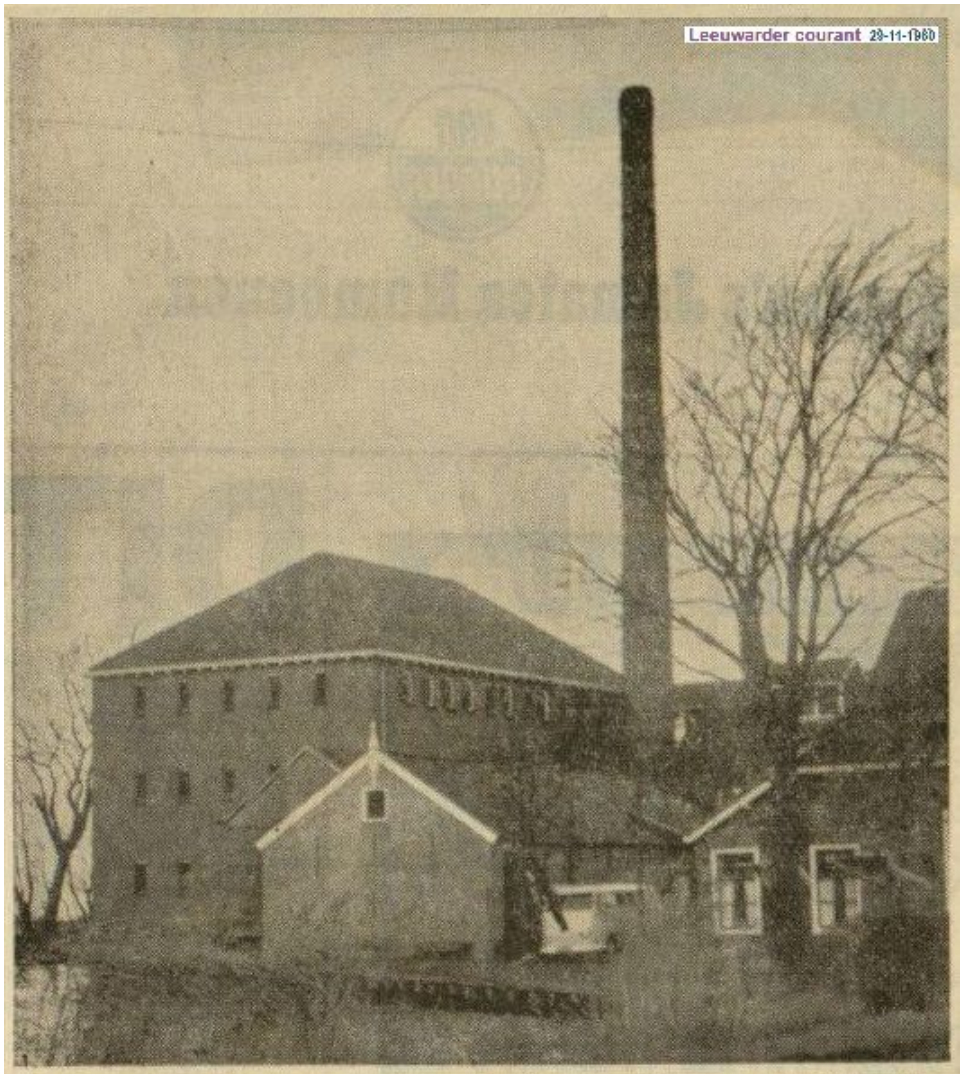

In 1893 als „De Wouden" opgericht door de NV Halbertsma, behoort het bedrijf nu al lang toe aan de KNM, die met Lankhorst-Osingahuizen deel uitmaakt van de Hollandia-Nestlégroep. Zaterdag zal de fabriek, die in 1921 geheel werd vernieuwd, voor het laatst draaien.

Leeuwarder Courant 1960-11-28

Voorzitter FMvL: Concentratie –

Sexbierum-Dronrijp-Marssum met **Berlikum** **– #De-Maatschap**

[….]
concentratie
Aan het slot van zijn toespraak stelde de voorzitter de c*oncentratie* en de grotere machtsvorming aan de orde. Hij achtte het stilleggen van bedrijven van heel ingrijpende aard speciaal voor het betrokken dorp. Bij het verdwijnen van een zuivelfabriek zal de leefbaarheid van een bepaalde streek zeker aangetast worden. Ondanks deze bezwaren, tegen het stopzetten van een fabriek mogen deze niet beslissend zijn in het probleem van de toekomstige ontwikkeling van de zuivelindustrie.

Overigens zal het voor de kleine fabriek steeds moeilijker worden om zich te handhaven. De heer Nammensma vestigde tenslotte nog de aandacht op een vorm van c*oncentratie*, waarbij een werkverdeling tussen de fabrieken plaats vindt. (De heer Nammensma kent het voorbeeld hiervan de ***maatschap*** Sexbierum-Dronrijp-Marssum met Berlikum van dichtbij). Het zal vooral van de centrale leiding afhangen of deze vorm van c*oncentratie* slaagt. [18] [19]
[….]

Leeuwarder Courant 1960-12-03

Lankhorst-Osingahuizen kreeg 75 pct van Nijega

(Van onze landbouwredacteur)
Zondag en maandag is 75 procent van de melk van de voormalige zuivelfabriek van de *KNM* te **Nijega** (HO) door de boeren meegegeven met de melkrijders van de *Lankhorst-fabriek* te **Osingahuizen**. De aanvoer by de fabriek te Osingahuizen wordt dus waarschyniyk op jaarbasis vergroot met bijna zeven miljoen kg. De heer Petter, direkteur van de fabriek in Osingahuizen, toonde zich vanmiddag tevreden met dit resultaat, dat zyn fabriek tot de grootste plaatselyke zuivelfabriek in Friesland zal maken met een aanvoer van ongeveer 33 miljoen kg. melk. De fabriek in Osingahuizen wordt op het ogenblik verbouwd om deze geschikt te maken o.a. voor de mechanische kaasbereiding volgens het systeem van de fa. Bylenga Friese Zuivelbond. lets meer dan twee miljoen kg melk van Nijega is terecht gekomen by de vier koöpe-

18 Uit LC 1959-11-28: 'De Veemarkt'.....”Als we dan toch bezig zijn over nieuwe ontwikkelingen te spreken, kan ook de aandacht gevestigd worden op de samenwerking tussen de drie coöperatieve zuivelfabrieken in het noordwesten van Friesland. Sexbierum, Marssum en Dronrijp hebben elkaar in een **maatschap** gevonden, een vorm van los-vaste verkering. Er groeit tussen de fabrieken zoiets als een taakverdeling en ze werken met één financiële pot.....De drie fabrieken werken op het ogenblik nog zelfstandig, maar de maatschap bepaalt hoe de verdeling van de onkosten over de verschillende fabrieken is.”

19 Uit LC 1961-06-03: 'De Veemarkt'....”Verder gaat ook de ontwikkeling van de zuivelcoöperatie in Friesland. De zuivelfabrieken **Sexbierum, Dronrijp** en **Marssum**, die samen de zogenaamde *maatschappij* vormen, hebben hun statuten dusdanig gewijzigd, dat ze een nieuwe coöperatie als lid kunnen aannemen. Deze nieuwe coöperatie is een soort koekoeksjong, dat praktisch alle zeggenschap in de oude coöperatie krijgt. De boeren kunnen wel lid blijven van hun oude fabriek, maar als ze iets te vertellen willen hebben, moeten ze lid zijn van de nieuwe coöperatie. In het bestuur van de nieuwe coöperatie krijgen ook de leveranciers van de voormalige zuivelfabriek van de Lijempf in **Berlikum** een zetel, zodat het kwantum melk uit noordwestelijk Friesland, dat ongeveer vijftig miljoen kilo melk omvat, praktisch in een hand komt. De *Novac* in het zuidoosten heeft dus aan de andere kant van ons gewest een waardige tegenhanger gekregen, die in het centrum voorlopig nog wel als randstoringen zullen worden beschouwd.”

ratieve zuivelfabrekenvin de omgeving namelyk die te Woudsend, Hemelum, Balk en Warns. Van de vier leveranciers van Nyega by Warns zyn er drie naar de koöperatieve zuivelfabriek in Warns overgegaan. De stryd om de melk in dit gebied is nog niet geheel afgelopen, maar veel verandering in het beeld zal er wel niet meer komen. Er zyn verscheidene propagandisten van de koóperatie op pad geweest.

Friese Koerier 1960-12-10

Friese zuivel-concentratie is binnen vijf jaar mogelijk

(door Sake van der Ploeg)
Niet alleen de melkprijs maar ook de concentratie-besprekingen tussen de zuivelfabrieken staan weer in het centrum van de belangstelling, met name in de agrarische kringen in ons gewest. De *K.N.M*, sluit dezer dagen het bedrijf te **Nijega** (H.O.N), de *Lijempf* en de *Verenigde Zuivelfabrieken* zijn het op honderdduizend gulden na eens over de verkoop - en daarna sluiting ? - van een tweetal bedrijven, **'t-Meer** gaat en-bloc over naar **Haskerhorne**, de besturen van de coöperaties in **Wartena**, **Grouw, Wirdum** en **Roordahuizum** zagen fusieplannen niet geaccepteerd, maar er wordt alweer druk over gesproken. Gaat het wel de goede kant op met de Friesche Zuivelindustrie en zo ja, gaat het dan vlug genoeg?

Kin de boer sels de leye noch wol ha?
Met de regelmaat van de seizoenen komt telkenjare het moment dat het LEI, de boerenorganisaties, het landbouwschap, de Minister van Landbouw en het parlement zich buigen over de hoogte van de melkprijs. De netto-opbrengstprijs wordt berekend door van de opbrengstprijs der gerede zuivelprodukten de be- en verwerkingskosten af te trekken. Daarbij komen rekenfactoren te pas die tot duizendste centen per kg melk gaan. Tenslotte wordt berekend wat de veehouder voor zijn melk heeft ontvangen. Is dat minder dan het door de overheid gegarandeerde bedrag, dan past de overheid tot de garantieprijs bij.

Het zijn de veehouders, meermalen mede-eigenaars van grote coöp. zuivelbedrijven, die schier ieder jaar veel kritiek hebben op de vastgestelde garantieprijs. Uitlatingen als „we verdienen minder dan een landarbeider", zijn daarvan het gevolg.

Het zijn dezelfde boeren, die door de wijze waarop zij hun melk verwerken of laten verwerken jaarlijks miljoenen over het net laten vliegen doordat zij hun zuivelfabriek meer zien als een instelling door middel waarvan de dorpscultuur gehandhaafd zou kunnen worden dan als een logisch commercieel verlengstuk van hun eigen bedrijf. Wanneer niet het „de boer moat sels de leije ha", de gedenkwaardige uitspraak van R. Veenman uit de tijd toen de boer nog voor coöperatie gewonnen moest worden, maar het meer moderne „opvoering van de produktiviteit" opgeld zou doen dan zou dit zeker een besparing van een cent per kg melk kunnen betekenen alleen in de be- en verwerkingsector. Dat betekent voor de Friese coöperatieve boeren alleen al een meer-opbrengst van plm. 8 miljoen gld. per jaar. Komt de boeren die in hun eigen verwerkingsbedrijven de moed missen om met de tijd mee te gaan wel het recht toe luidruchtig te protesteren tegen overheidsgaranties die alleen maar te laag zijn als men alles zelf bü het oude laat?

De concentraties
Maar men laat niet alles bij het oude. De bond van coöp. zuivelfabrieken in Friesland liet reeds een tweetal rapporten verschenen over de optimale grootte van een boter- en kaasfabriek. De Drentse bond zendt dezer dagen een concentratierapport naar alle Drentse boeren. Bij de Nationale Coöp. Raad verscheen een brochure „Concentraties bij coöperaties" waarin een viertal prae-adviezen over concentratievraagstukken

is opgenomen. In het gedenkboek van de Kon. Ned. Zuivelbond (F.N.Z.) zojuist verschenen ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan, wordt aandacht geschonken aan het concentratieprobleem.

Bij de opening van het nieuwe kantoor gebouw van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland (FBvCZ) werd trots het nieuwe vol-automatisch ingerichte eiwitlaboratorium getoond waarop één punt het eiwitgehalte van de melk van de koeien van alle coöpererende Friese boeren wordt vastgesteld.

Het zijn alle verschijnselen die in een richting wijzen van verdergaande concentratie. Niet voor niets is de voornaamste conclusie in één der Friesche rapporten: De duurst werkende grote fabriek werkt goedkoper dan de goedkoopst werkende kleine fabriek.

De Friese boeren, de leden van de coöperaties, de bestuursleden en commissarissen van de fabrieken, de directeuren en bedrijfsleiders, de voormannen en deskundigen van de zuivelbonden, de directieleden van de top-coöperatie (*Frico*) de algemene vergadering van het centrale verwerkingsbedrijf, (*CCF*), zij allen weten dit sinds jaar en dag. Maar wat gebeurt er aan het ten uitvoer leggen van de rapporten?

Er is één factor waarover in schier iedere bijeenkomst altijd angstvallig wordt gezwegen, een factor die op een gezonde concentratie zeer belemmerend werkt.

Dit is de autonomie van de leden en het bestuur van iedere plaatselijke zuivelfabriek. Wordt er al over gesproken, dan gaat het over het vaststellen van het feit, dat er over concentratie zoveel geschreven en gewreven mag worden als men maar wil, als maar voorop staat dat de autonomie van „onze eigen fabriek" niet verder mag worden aangetast. Het wordt hoog tijd dat de leiders van de boeren — ligt hier geen taak voor de Friese Mij van Landbouw? — op het terrein van de voorlichting over wat feitelijk autonomie betekent, hoe die behouden kan blijven en wat er dan moet gebeuren eindelijk eens gedegen aan de slag gaan.

Nog enige feiten en cijfers

In 1910 telde ons gewest 86 coöperatieve zuivelfabrieken. Dat aantal bedraagt thans 73. Deze bedrijven ontvangen gezamenlijk 800 miljoen kg. melk. Van deze 800 milj. kg. wordt 200 milj. kg centraal verwerkt aan de CCF te Leeuwarden en de Melkinrichting te Warga. Alle 73 bedrijven verwerken de melk verder zelf. Wanneer wij de drie fabrieken op de eilanden even uitzonderen, verwerken de fabrieken zelf gemiddeld nog geen 9 milj. kg per jaar. Er zijn 37 fabrieken die minder dan 10 milj. kg per jaar verwerken.

En dat, terwijl ieder bestuurslid van een coöperatieve zuivelfabriek - alleen al een 500 boeren in onze provincie zijn bestuurslid van een fabriek - weet dat met de mechanisering van de kaasbereiding voor de deur binnen enige jaren de optimale grootte van een zuivelfabriek in Friesland op of rondom de 40.000.000 kg per jaar liggen zal.

Als men het tempo en de wijze waarop over zuivelconcentraties wordt beslist - de vele negatieve resultaten daargelaten - gadeslaat dan kan men een kind uit laten rekenen dat het de verkeerde kant opgaat met de be- en verwerking van de melk in onze provincie.

De heilige huisjes worden gespaard, in protest- of voorlichtingsvergaderingen wordt de overheid verantwoordelijk gesteld voor oorzaak en gevolg, terwijl bij enig nadenken iedere Friese boer bij het dagelijks haarkammen gewaar kan worden wie één der hoofdschuldigen is van een lagere opbrengstprijs van de melk: hijzelf.

Gevolgen van autonomie
Wordt door de besturen van de zuivelfabrieken rekening gehouden met de plm. 15 á 20 zuivelfabrieken waarin in de toekomst de Friese melk moet en kan worden verwerkt en waar deze melk binnen vijf jaar verwerkt zou kunnen worden als op gedurfde wijze de handen èn organisatorisch èn commercieel uit de mouwen worden gestoken?

Men zou het hopen maar de bewijzen liggen er dat het niet gebeurt. In bet laatste jaarverslag van de Bond van de Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland wordt op nog geen halve blz. (11) de samenwerking in groter verband „verslagen", waarin alleen sprake is van „besprekingen" waarvan dan enkele ook nog niet tot resultaat leidden.

De afdeling bouwkunde heeft in hetzelfde verslag echter ruim twee blz. nodig en dan gaat het over gereed gekomen werken bij een tiental fabrieken, besteksklare werken bij een 20-tal fabrieken en bouwplannen voor een 7-tal fabrieken.
In **Oudwoude, Oosterend** en **Tijnje** alle drie fabrieken met plm. 8 milj. kg melk werden resp. gebouwd een melkontvangst, tanklokaal etc, kaasmakerij en perslokaal in **Oudwoude**, een spoelafdeling en kaasmakerij in **Oosterend** en een melkontvangst in **Tijnje**. Op het programma staan in **Wijnjeterp** (7 milj. kg) een melkontvangst en in **Koudum** (8 mil. kg.) een pekellokaal, kaasafdeling en kantoren. Hoelang zullen deze en dergelijke investeringen nog doorgaan waardoor iedere verdere concentratie wordt geremd?
Zolang men in eigen huis niet werkelijk orde op zaken stelt mist men het recht om te klagen over de hoogte van de melkprijsgaranties.

Waar?
het terrein van de voorlichting over wat feitelijk autonomie betekent, hoe die behouden kan blijven en wat er dan moet gebeuren eindelijk eens gedegen aan de slag gaan.

Leeuwarder Courant 1960-12-24

Eenstemmig koor.....concentratie – Gebrek aan coöperatieve slagvaardigheid

DE VEEMARKT
[….]
In zijn afscheidsspeech tot de Friese Zuivelbond heeft de heer A. F. Heida van Wolvega maar weer eens het thema van de concentratie van zuivelfabrieken naar voren gebracht. Voor hem was dat geen nieuwe tekst, want daar sprak hij iedere keer over, wanneer hij aan het woord kwam. Hij heeft dit jaar bij velen navolging gevonden. De voorzitters van de landelijke landbouworganisaties hadden het onderwerp reeds in hun openingsredes aangesneden en ook de voorzitters van FNZ en Centraal Bureau belandden bij dit punt. Bij de provinciale organisaties klonk het onderwerp ook wel door en ieder weet zo langzamerhand wel, dat de heer Harmen Gerbrandy een groot voorstander is van concentratie, zij het dan niet van melk, maar van water.

Voor zover we onszelf nog niet gelooiden, schijnt er dus wel iets in die concentratie te zitten, al menen we, dat de gelijktijdige uiting van meningen daarover in de loop van dit jaar vooral bepaald werd door hetgeen de onderhandelaars van het Landbouwschap ervoeren bij hun besprekingen met het ministerie over de melkprijs.

Sedert 1945 wordt er voortdurend over concentratie gesproken en plotseling gaan Biesheuvel, Knottnerus, Mertens, Van Waes en Loman over dit onderwerp praten. Ze zeiden niet. dat ze dat met elkaar hadden afgesproken, nee, het leek net of het uit de lucht kwam vallen. Het zal wel bij de public relations van de landbouw behoren.
Den weinig verheffend schouwspel biedt op het ogenblik de zuivelconcentratie om Heerenveen. Het heelt veel weg van een desintegratie van coöperatieve idealen. Het gestumper rond Heerenveen moet vooral op de buitenstaander een vreemde indruk maken, vooral nu er in de particuliere zuivelindustrie in Friesland snel gerationaliseerd wordt.

Het geschutter bij de opheffing van de coöperatieve zuivelfabriek **'t-Meer** bij Heerenveen heeft er nu toe geleid, dat daar verschillende boeren kopschuw worden van de coöperatie. Het is niet meer de normaalste zaak van de wereld voor een jonge, vooruitstrevende boer, om lid te worden van de coöperatie, vertelde ons gistermorgen een van de boeren, die grijs is geworden bij de lotgevallen van **'t-Meer**. Nadat de concentratie van de zuivelfabrieken **Oudeschoot**, **'t-Meer, Luinjeberd** en **Haskerhorne** op niets was uitgelopen, doordat Luinjeberd en Haskerland de concentratie afstemden, is er op de valreep een nieuw plan ontstaan, waarbij **'t-Meer** zou opgaan in Haskerhorne. Bestuur en directie van **'t-Meer** hebben toen een helder moment gehad, door als eis te stellen, dat **'t-Meer** met minstens negentig procent van haar melk over moest komen. (De rest van de melk liet men dus op de voorhand te grabbel voor de particuliere fabriek *Hollandia* in **Scharsterbrug**, waar men reeds uitbreidingsplannen heeft voor een fabriek van vijftig miljoen kg melk.)

Haskerhorne zal moeten verbouwen, wanneer de melk van **'t-Meer** erbij komt en het is duidelijk, dat men daar enige zekerheid wil hebben over de omvang van de fabriek. De boeren van **'t-Meer** bij Heerenveen beginnen onrustig te worden, omdat ze zien aankomen, dat hun fabriek aan het einde van het lopende boekjaar nog niet opgeheven is, hetgeen betekent, dat ze weer een jaar tegemoet gaan met een melkprijs die lager ligt, dan wat ze menen te kunnen krijgen. Om de zuivelfabriek **'t-Meer** te Heerenveen ligt een krans van kleine fabrieken, die zonder verbouwingen of zonder de steun van de Condens in Leeuwarden te klein zijn om de melk van Heerenveen zonder meer te verwerken. Nu begint het er op te lijken, dat het coöperatieve apparaat in Friesland de slagvaardigheid mist om het vacuüm, dat om Heerenveen dreigt te ontstaan, op te vullen. Het is allemaal een waarschuwend teken voor de toekomst van de coöperatieve zuivelindustrie in Friesland.

Friese Koerier 1960-12-30

De zuivelconcentratie rond Heerenveen:

Melk van fabriek in 't-Meer naar Haskerhorne?
Oudeschoot en Luinjeberd doen niet meer mee
Binnenkort ledenvergadering over liquidatie van bedrijf in 't-Meer

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN — Er bestaat een gerede kans, dat de in november afgestemde zuivelconcentratie van vier rondom Heerenveen gelegen zuivelfabrieken voor twee ervan alsnog doorgang zal kunnen vinden. Bij een schriftelijke stemming tijdens de afgelopen weken onder de leden van de coöperatieve zuivelfabrieken in **'t-Meer** heeft omstreeks 87 procent van de leden ingestemd met leverantie van de melk aan de fabriek in Haskerhorne, zo al besloten mocht worden tot liquidatie van de fabriek in **'t-Meer**. Over deze historische stap zal zeer binnenkort — naar verluidt over anderhalf tot twee weken — op een liquidatievergadering worden beslist. De fabriek zal worden opgeheven, indien ¾ gedeelte van het totaal aantal uit

te brengen stemmen zich uitspreekt voor liquidatie. In dat geval dient tenminste ⅔ deel van de leden ter vergadering aanwezig te zijn.

De ledenvergadering van Haskerhorne stemde inmiddels reeds in met overneming van de melk van **'t-Meer.** Het verloop van de enquête onder de leden van de laatstgenoemde fabriek is tot nu toe zeer hoopvol geweest. Van de nog resterende 13 procent stemde aan klein aantal niet, terwijl de overige leden voorlopig een afwachtende houding schijnen aan te nemen. De binnenkort te houden liquidatievergadering zal definitief beslissen over het lot van de fabriek in **'t-Meer**. Indien de vergadering zich voor concentratie zal uitspreken, dan betekent dit vooralsnog niet dat de fabriek in Haskerhorne ingrijpende verbouwingen zal ondergaan. Met uitzondering van een bescheiden uitbreiding van de melkontvangst blijft voorlopig alles bij het oude, aldus werd ons zeer nadrukkelijk verzekerd. De ledenvergadering van Haskerhorne heeft het samengaan goedgekeurd.

De fabrieken in **Oudeschoot** en **Luinjeberd**, die in eerste instantie eveneens betrokken zijn geweest bij de vorming van een top-coöperatie, staan buiten het concentratieplan van de fabrieken in **Haskerhorne** en '**t-Meer**. De besturen van beide laatste fabrieken staan echter open voor voortzetting van het overleg om tot een nog verdere integratie van de zuivelverwerking rondom Heerenveen te komen. Naar bekend sprak de ledenvergadering van **Oudeschoot** zich destijds met een aanzienlijke stemmenmeerderheid uit voor de beooogde samenwerking tussen de vier fabrieken. **Luinjeberd** verwierp de gedachte van concentratie, die op lange termijn had moeten resulteren in de stichting van een nieuw centraal bedrijf.

1961

Leeuwarder Courant-1961-01-06

Sluiting coöperatieve zuivelfabriek 't-Meer

(Van onze landbouwredacteur)
Volgende week donderdag zal de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek **'t-Meer** te Heerenveen in ledenvergadering bijeenkomen. Het bestuur heeft een voorstel tot opheffing van de fabriek op de agenda geplaatst.

Zoals bekend heeft bijna negentig procent van de leden bij eventuele opheffing van de fabriek de melk toegezegd aan de coöperatie te **Haskerhorne**, een zogenaamde vrije fabriek, die niet is aangesloten bij de *Frico*. De fabriek in **Haskerhorne** heeft een drinkmelkinrichting, die haar een stevige plaats heeft gegeven in het geheel der Friese zuivelcoöperaties. Wanneer **Haskerhorne** de melk van Heerenveen ontvangt, zal de fabriek een verbouwing moeten ondergaan, maar deze behoeft niet bijzonder ingrijpend te zijn. Wel krijgt de fabriek ongeveer zeventig procent meer melk, maar het ligt in de bedoeling deze melk ter beschikking te stellen van andere fabrieken, die daarmee aan hun leveringsplicht aan de condens te Leeuwarden kunnen voldoen. Een soortgelijke vorm heeft men ook bij *De-maatschap*pij **Sexbierum-Marssum-Dronrijp**, die aan haar leveringsverplichtingen voldoet door de melk van de fabriek in **Berlikum** naar de condens te sturen.

Friese Koerier 1961-01-17

't-Meer liquidatie van fabriek donderdag in stemming

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek **'t-Meer** zullen de volgende week donderdag een beslissing moeten nemen over het voorstel van het bestuur om de fabriek op te heffen en te sluiten. Dit deelde ons de voorzitter van het bestuur, de heer J. Berger uit Knijpe mee.

Hoewel het voorstel tot opheffing op de agenda is geplaatst door het bestuur, houdt dit nog niet in dat inderdaad tot sluiting zal worden overgegaan. Zoals wij al eerder schreven zal dit het geval zijn, wanneer de vereiste meerderheid daartoe besluit. Wanneer tweederde van het ledental aanwezig is en drievierde van dit aantal voor het voorstel stemt, zal inderdaad tot opheffing der fabriek moeten worden overgegaan, aldus de heer Berger. Eerst dan kan er over hét tijdstip, waarop dit kan gebeuren, worden gepraat. Dit tijdstip is namelijk afhankelijk van het moment, waarop de coöperatieve zuivelfabriek Haskerhorne op de ontvangst van het extra kwantum melk is ingericht.

Er ligt namelijk een principe-besluit van 87 procent van de leden van **'t-Meer**, dat bij opheffing en sluiting van de fabriek in **'t-Meer** de melkleverantie garandeert aan **Haskerhorne**. Momenteel verwerkt **Haskerhorne** elf miljoen kilogram melk en **'t-Meer** zeven miljoen. Een mogelijke concentratie brengt de noodzaak van verbouwing met zich mee van de fabriek in **Haskerhorne**. De mogelijkheid echter, dat een deel van de melkaanvoer aan andere fabrieken ter beschikking kan worden gesteld (o.a. ter voldoening aan de leveringsplicht van een bepaald kwantum aan de Condens in Leeuwarden), maakt dat een en ander van geringe omvang zal zijn.

Fries Koerier 1961-01-18

Leden 't-Meer kiezen voor opheffen fabriek

Meeste melk naar Haskerhorne

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN. – Het besluit tot opheffing van de coöperatieve zuivelfabriek **'t-Meer** aan de **Veensluis** is in de dinsdagmorgen bij café Bouma gehouden vergadering gevallen. Van de ruim honderd leden waren er 91 ter vergadering aanwezig, zodat ruim voldoende aan de in de statuten omschreven eis van tweederde meerderheid die er moesten zijn om een geldige stemming over dit gewichtig punt te kunnen houden, was voldaan.

Bij de stemming over het punt „opheffing der fabriek" bleken er 372 geldige stemmen te zijn uitgebracht (men stemde naar rato van het kwantum melk dat men leverde), waarvan 283 stemmen voor opheffing en liquidatie, 78 stemmen tegen en 11 stemmen blanco.
Door deze uitslag bleek ook te zijn voldaan aan de eis dat drievierde der uitgebrachte stemmen voor opheffing moest zijn, om ook wat dit betreft geldig te kunnen zijn.

Gevraagd naar zijn reactie, zei de voorzitter, de heer J. Berger uit Bovenknijpe, dat het hem eenerzijds spijt, dat de zuivelfabriek nu gaat verdwijnen, doch dat hij anderzijds de economische noodzaak erkent. Maar ik hoop wel, zo ging hij verder, dat er zich straks voor het fabrieksgebouw een industrie interesseert, zodat het gebouw toch nog aan een redelijk doel beantwoordt.

Nader overleg
Wij hebben natuurlijk wel meteen het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek **Haskerhorne** met het besluit tot opheffing van **'t-Meer** meegedeeld. Met dit bestuur zal nu nog nader overleg worden gepleegd omtrent het tijdstip, waarop wij **'t-Meer** kunnen sluiten. Bij de zuivelfabriek **Haskerhorne** zal nog een verbouwing moeten plaats vinden, vooraleer de door de leden van **'t-Meer** te leveren melk daar kan worden ontvangen en verwerkt. Dat die melk daar kan worden geleverd staat wel vast, omdat dit bij acclamatie door de leden van **Haskerhorne** is aangenomen.
Gezien een vroeger gehouden principe stemming kan er wel op worden de gerekend, dat minstens 87 procent van de leden van **'t-Meer** hun melk aan **Haskerhorne** zal gaan leveren.

Sluiting mogelijk op elk moment
De heer H. J. Konsman, directeur van de zuivelfabriek in **Haskerhorne**, verklaarde desgevraagd, dat er weliswaar een verbouwing van de fabriek in **Haskerhorne** in het voornemen ligt, doch dat deze niets uitstaande heeft met de melkontvangst van de leden van de geliquideerde fabriek in **'t-Meer.**
Ook zonder de verbouwing zou de melk van de leden van **'t-Meer** bij wijze van spreken reeds morgen door **Haskerhorne** kunnen worden ontvangen en verwerkt. Wel zullen er, aldus de heer Konsman, nog enkele regelingen getroffen dienen te worden ten aanzien van het vervoer. Deze kwestie zal binnenkort in een gecombineerde vergadering van de beide besturen ter sprake worden gebracht. Uit een en ander valt dus af te leiden, dat de sluiting van de fabriek in **'t-Meer** op ieder gewenst moment zal kunnen ingaan, zo gauw het vervoer is geregeld.

Friese Koeroer 1961-01-20

Directeur trok ontslag in:

Fusie van De Wilp en Marum door leden ongewenst

Van redelijk gesprek geen sprake

DE WILP — Onder buitengewone grote belangstelling vond woensdag in zaal Helmholt een oriënteringsvergadering plaats voor leden aangesloten bij de coöp. zuivelfabriek en graanmalerij „*De Goede Hulp*" te De Wilp, waarbij als belangrijkste punt van bespreking zou uitmaken de mogelijkheid om te komen tot een fusie tussen de Wilpster zuivelfabriek en de coöp. zuivelfabriek „*Zuidelijk Westerkwartier*" te **Marum**.

Voorzitter KI. Sissing gaf een toelichting op de beweegredenen welke hadden geleid om een toenadering te zoeken bij het bestuur van de Marumer zuivelfabriek.
Na deze uiteenzetting wilde de heer Sissing het woord geven aan een commissie van drie, de heren dr. Kuperus, directeur van de Coöp. Zuivelbank te Leeuwarden, ir. J. Siebenga, directeur van de stoomzuivelfabriek te **Grijpskerk** en de heer K. de Groot te Marum, voorzitter van de Wilpster Coöp. Boerenleenbank. De samenstelling van dit driemanschap had ten doel de leden van advies te dienen bij dit economisch zeer belangrijke onderwerp.

Veel heeft deze commissie echter niet naar voren kunnen brengen, daar zij bij herhaling in de rede werden gevallen, door de in meerderheid tegen een fusie aanwezige leden.
Tenslotte was van een redelijk gesprek dan ook geen sprake meer. Na een korte pauze werd bekend gemaakt dat gezien de gang van zaken het bestuur en bloc had gemeend te moeten aftreden.
Dr. Kuperus bleef toen niets anders over dan de vergadering onmiddellijk te schorsen.
Na deze vergadering is uit de leden een voorlopige commissie gevormd. De directeur de heer Jac. Zwaginga, die aanvankelijk voor zijn functie had bedankt, zal weer de leiding van zijn fabriek op zich nemen.

NvhN / Friese Koerier 1961-02-21

Ontevredenheid CZ Bontebok met nieuwe grensregeling

na concentratie zuivelfabrieken te Heerenveen

De opheffing van de coöperatieve zuivelfabriek te **'t-Meer** bij Heerenveen, voortvloeiende uit de concentratie van zuivelfabrieken in Heerenveen en omgeving, heeft tot gevolg gehad, dat de daarbij aangesloten boeren hun melk leveren aan andere fabrieken, o.a. aan de coöperatieve fabriek *De Gemeenschap* te **Bontebok** en aan de coöperatieve fabriek te **Haskerhorne**.

Door de *commissie van de Landbouwcoöperatie* is daarvoor een grens vastgesteld, die voor de *De Gemeenschap* ligt op ongeveer 1500 meter ten westen van de fabriek, terwijl de rest aan **Haskerhorne** is toebedeeld. Wel een eigenaardige verdeling, aldus het bestuur, als men weet dat de afstand Bontebok-Haskerhorne ongeveer 14 km bedraagt.

Het bestuur van *De Gemeenschap* had verzocht de grens te bepalen ter hoogte van het voormalig Willem Tjammes-sluisje te Benedenknijpe. Nu blijkt, dat men met dit verzoek in het geheel geen rekening heeft gehouden en hierover is men bij het bestuur van *De Gemeenschap* dan zeer ontstemd. Ook meerdere boe-

ren, die bij deze fabriek hadden gewild, hebben hun ontevredenheid hierover kenbaar gemaakt.
De Gemeenschap is bij de Commissie van Beroep in beroep gegaan, terwijl men tevens contact heeft opgenomen met het bestuur van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland*.
Over het verloop van de onderhandelingen is men bij *De Gemeenschap* niet bepaald hoopvol gestemd en mocht aan het verzoek geen gevolg worden gegeven, dan zal een en ander vrij zeker zeer ernstige gevolgen hebben, daar het bestuur van *De Gemeenschap* zeer sterk overweegt om het lidmaatschap van de Bond op te zeggen.

Dit punt zal dan ook een belangrijk punt van bespreking uitmaken op de in maart te houden algemene ledenvergadering, daar de leden zullen moeten beslissen of het lidmaatschap moet worden opgezegd en welke wijze van exploitatie dan zal moeten worden gevoerd.

Leeuwarder Courant 1961-03-01

Melkmaatschap reorganiseert melkvervoer – #De-Maatschap

(Van onze landbouwredacteur)
De coop. zuivelfabrieken **Sexbierum, Dronrijp** en **Marssum**, die met de leveranciers van de voormalige Lijempf-fabriek te **Berlikum** een *zogenaamde maatschap* vormen, hebben gister besloten tot een belangrijke reorganisatie van het melkvervoer. Men wil met de betrokken boeren bespreken, waar hun melk het voordeligst geleverd kan worden. Berekeningen hebben uitgewezen, dat er ongeveer een kwart cent per kilo melk bespaard kan worden op het melkvervoer, over de hele maatschap ongeveer 100.000 gulden besparing per jaar, indien iedere boer in het gebied zijn melk daar levert waar dit het beste kan. De leveranciersvereniging te **Berlikum** opperde gister nog wel verschillende bezwaren, maar die hoopt men door besprekingen uit de weg te ruimen.

Leeuwarder Courant 1961-06-03

Sexbierum, Dronrijp en Marssum vormen nieuwe coöp. – #De-Maatschap

DE VEEMARKT -dl
…...Verder gaat ook de ontwikkeling van de zuivelcoöperatie in Friesland. De zuivelfabrieken **Sexbierum, Dronrijp** en **Marssum**, die samen de zogenaamde *maatschappij* vormen, hebben hun statuten dusdanig gewijzigd, dat ze een nieuwe coöperatie als lid kunnen aannemen. Deze nieuwe coöperatie is een soort koekoeksjong, dat praktisch alle zeggenschap in de oude coöperatie krijgt. De boeren kunnen wel lid blijven van hun oude fabriek, maar als ze iets te vertellen willen hebben, moeten ze lid zijn van de nieuwe coöperatie. In het bestuur van de nieuwe coöperatie krijgen ook de leveranciers van de voormalige zuivelfabriek van de *Lijempf* in **Berlikum** een zetel, zodat het kwantum melk uit noordwestelijk Friesland, dat ongeveer vijftig miljoen kilo melk omvat, praktisch in een hand komt. *De Novac* in het zuidoosten heeft dus aan de andere kant van ons gewest een waardige tegenhanger gekregen, die in het centrum voorlopig nog wel als randstoringen zullen worden beschouwd.

Fries Koerier 1961-10-28

Gesprekken rond opheffing van „'t-Meer" zijn nog niet verstomd

Melkvervoer vindt men chaotischer dan voor die tijd het geval was

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN — De opheffing van de zuivelfabriek **'t-Meer** en de daarna plaats gehad hebbende vaststelling van de nieuwe grensregeling tussen de in de buurt liggende coöperatieve zuivelfabrieken, blijkt de gemoederen in het betrokken gebied nog altijd bezig te houden. Vooral over het melkvervoer wordt hier en daar nogal smalend gesproken. Het is er niet beter op geworden, kan men voor en na horen, integendeel zelfs, want er rijden nog meer melkrijders in elkaar om dan voordien het geval was. Zij die dit menen schijnen niet helemaal ongelijk te hebben, tenminste op dit moment nog niet. Doch wanneer men de voorgeschreven procedure kent, dan lijkt het allemaal erger dan het in wezen wel is, omdat na de grondslag gelegd is, waardoor het uiteindelijk allemaal terecht kan komen.

Zoals men weet, is er na opheffing van **'t-Meer** door de commissie van landbouwcoöperatie een nieuwe grensregeling voor de er bij betrokken coöperatieve zuivelfabrieken vastgesteld, tegen welke regeling echter hoger beroep werd aangetekend. Die commissie in hoger beroep had toen de taak om als goede mannen naar billijkheid de hele regeling nog eens te beoordelen en zo nodig opnieuw bindend vast te stellen.

Grondslag regeling
De taak waar men toen voor gesteld was, bracht in het algemeen mee, dat men niet alleen rekening had te houden met de verlangens van de betrokken veehouders, zoals die op een bepaald moment tot uiting kwamen, maar zeer bepaaldelijk ook met de eisen van een economisch en logisch melkvervoer, waarbij dan gestreefd diende te worden naar een zodanige toekomstige situatie, dat het door elkaar rijden met melkwagens van verschillende coöperatieve zuivelfabrieken zal zijn beëindigd.

Op die gronden is de nieuwe grensregeling metterdaad vastgesteld, waarbij de aanvankelijk vastgestelde grenzen enigszins werden gewijzigd, zij het ook hier en daar met behoud van het uitsterfsysteem, om zodoende aan de uitgesproken wil van de veehouders van **'t-Meer** recht te doen.

Dit houdt in, dat het in enkele gevallen mogelijk is dat de melk die thans op een bepaalde boerderij wordt gewonnen, naar een andere fabriek gaat dan volgens de grensregeling eigenlijk het geval behoorde te zijn. Deze toestand mag zolang voortduren als de huidige boer op het bedrijf woont. Komt er een opvolger, dan houdt die toestand op en zal de melk moeten gaan naar de fabriek waaronder deze boerderij hoort. Zulke gevallen zijn er en het gevolg daarvan is uiteraard, dat de melkwagens toch nog wel wat in elkaar om rijden, omdat ze zich nog niet strikt aan het eigen gebied kunnen houden.
Het feit, dat er uit het gebied ook melk wordt opgehaald voor particuliere fabrieken speelt vanzelfsprekend ook nog een rol, want ook die wagens zal men voortdurend op de weg tegen kunnen komen.

Waarop strandde fusie? [20]
Ook de vraag, waarom men indertijd niet tot een fusie van de vier erbij betrokken fabrieken is kunnen komen, speelt nog herhaaldelijk een rol in de gesprekken. Verschillende mensen betreuren het dat het niet gebeurd is, anderen halen onverschillig de schouders op. Een antwoord op de vraag waarom die fusie niet

20 Het ging om samenwerking Luinjeberd, Haskerhorne, 't-Meer, Oudeschoot

is doorgegaan, krijgt men echter nergens, en die hebben wij tot dusver ook nog nooit onomwonden horen geven. Dat antwoord zal denkelijk wel te geven zijn, doch wij kennen het niet.

Wel hebben wij de mening horen verkondigen, dat een geheel nieuwe en grote fabriek zo kostbaar zou zijn geworden, dat de er dan bij betrokken boeren dit terdege in hun zakken gevoeld zouden hebben, tenminste in de eerstvolgende jaren. Want de vier erbij betrokken fabrieken hadden zichzelf in de nieuwe situatie moeten redden, omdat wat dat betreft elke coöperatieve fabriek in financieel opzicht autonoom is en tot taak heeft er het beste van te maken wat er van te maken is.
Dat de fusie daarop moest stranden, is eigenlijk jammer, zo hoorden wij daartegenover ook stellen, en dat was ook niet nodig geweest, wanneer de echte coöperatieve gedachte „één voor allen en allen voor één" ook in groter verband zou hebben gegolden en dus ook in het verband van de bond van coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland.

Men zou dan de redenering kunnen opzetten dat, wanneer zo'n fusie en dus zo'n concentratie werkelijk van belang werd geacht en als een bondsbelang werd gezien, de er aanvankelijk mee gepaard gaande nadelen over een breder vlak hadden kunnen worden uitgestreken en dan later met de er uit komende voordelen hadden kunnen worden gecompenseerd. Op die wijze had men gezamenlijk de te duchten moeilijkheden wel kunnen oplossen, die men nu op eigen gelegenheid niet aandurfde.
Of deze gedachte werkelijk hout snijdt kunnen wij moeilijk beoordelen, laat staan, of die gedachte werkelijk is te realiseren, gezien de constellatie zoals die in feite is. Overdenking is zo'n gedachte in ieder geval denkelijk wel waard, al zullen fusieplannen op dit moment waarschijnlijk niet zo vlug weer aan de orde zijn.

Dat het melkvervoer, het onderwerp van gesprek dat wij wensten te signaleren en dat sommige mensen thans het hoofd doet schudden, op dit moment wat chaotischer is dan voordien, blijkt dus een gevolg te zijn van de procedure die gevolgd moest worden. Doch de regeling blijkt er op berekend te zijn dat het langzaam maar zeker toch in de gewenste geordende banen zal komen.

1962

Leeuwarder Courant 1962-01-06

...Over Hollandia en KNM zuivelfabrieken...

Veemarkt – dl

[….] Eind 1960 zette *Hollandia* de *KNM*-fabriek in **Nijega** stop, waarbij de melk overging naar *Lankhorst-Heeg*, die ook tot de *Hollandia-groep* behoort. Het was duidelijk, dat er meer *KNM*-fabrieken zouden volgen, en een jaar later was de beurt aan de KNM-fabriek in **Bolsward**. Hier was de overgang nog gemakkelijk, want de melk kon in **Bolsward** blijven, omdat aan de andere kant van de stad de condensfabriek van *Hollandia* staat. Condensfabrieken moeten groot zijn, willen ze rendabel werken, en als condensfabriek is Hollandia-Bolsward nog niet groot. Wel kan de fabriek nog aanvullingsmelk krijgen van Oudega (W.), Sneek en Oosterlittens, waar in KNM-fabrieken nog boter en kaas wordt gemaakt.

Hollandia zelf staat weer onder controle van het Zwitserse Nestlé-concern. (Een vooraanstaande boer uit de omgeving van Bolsward meende kortgeleden nog eens een vraagteken achter de feitelijkheid van deze situatie te moeten zetten. Het blaadje van de Friese Zuivelvereniging, waarin ir. Schuurmans begrijpelijkerwijze slechts over „Filled milk" weet te praten, laat namelijk volkomen na de melkleveranciers in te lichten over de ware verhoudingen bij de particuliere zuivelindustrie. Het dom houden van de boeren is daar blijkbaar de grootste wijsheid.

Behalve de condensfabriek in Bolsward heeft Hollandia in Scharsterbrug een grote poederfabriek en in Heeg een grote kaasfabriek. Dit drietal vormt een sterke ruggegraat voor de particuliere zuivelindustrie in Friesland. Het zijn wat de rechtstreekse aanvoer van boerenmelk betreft, ook mee van de grootste fabrieken in Friesland. Alleen de zuivelfabriek in Workum en de *Novac*-fabriek in Oosterzee behoren tot dezelfde grootte-categorie. Ook zou men daar de melkinrichting van de *Frico* in Warga nog bij kunnen voegen met ruim 30 miljoen kg melk, maar daar blijft de dwaasheid gehandhaafd van een niet rechtstreekse aanvoer van boerenmelk. De condensfabriek in Leeuwarden met zijn 300 miljoen kg melk is uiteraard een eenling.

Leeuwarder Courant 1962-02-03

H. de Boer direkteur zuivelmaatschap in noordwest-Friesland

(De Maatschap)

(Van onze landbouwredakteur)

De heer H. de Boer van **Opeinde** is benoemd tot directeur van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Dronrijp, Marssurn** en **Sexbierum**, die tezamen een maatschap vormen, waarin ook de melk die aan de zuivelfabriek in **Berlikum** geleverd wordt, betrokken is. De heer De Boer is nu directeur van de zuivelfabriek in **Opeinde**, welke fabriek in Friesland een van de meest efficiënte is.

De vorming van *de maatschap*, die nu definitief zijn beslag zal krijgen in een coöperatie, is een van de belangrijkste concentraties, die er na de oorlog op coöperatief gebied in Friesland tot stand gekomen is bij de verwerking van boeremelk.
De Novac vormt in zuidoostelijk Friesland en de Noordoostpolder (en straks in Flevoland) een nog grotere concentratie. De concentratie in noordwestelijk Friesland zal ongeveer een hoeveelheid te verwerken

melk opleveren van 45 miljoen kg. Te zijner tijd zal dit dan wel geschieden in één fabriek. Reeds nu kunnen er voor de boeren in het betrokken gebied belangrijke voordelen voortvloeien uit de concentratie, wanneer de melkritten beter georganiseerd worden. Deze concentratie was vooral mogelijk, doordat de betrokken directeuren al hun medewerking aan de concentratie hebben gegeven, terwijl er ook onder de boeren, die hun melk aan de voormalige Lijempf-fabriek in Berlikum leveren, een zekere welwillendheid tegenover de plannen bestaat.

Leeuwarder Courant 1962-03-13

Grote zuivelfabrieken hebben fusieplannen: – #ZOH Oosterwolde (25) en Elsloo (17)

(Van onze landbouwredacteur)
In overleg met de desbetreffende diensten van de Friese Zuivelbond hebben de besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken in **Oosterwolde** en **Elsloo** in Ooststellingwerf besloten aan de leden van hun fabrieken fusieplannen voor te leggen. De vergaderingen waar de leden over deze plannen zullen kunnen besluiten worden gehouden op 2 april.

Het is de bedoeling de beide fabrieken in één coöperatieve vereniging onder te brengen, die dan in totaal ruim 40 miljoen kg melk te verwerken zal krijgen. De fabriek in **Oosterwolde** zal dit jaar ongeveer 25 miljoen kg melk ontvangen en die in **Elsloo** zeventien. Te verwachten valt, dat de melkaanvoer van de beide fabrieken in de komende jaren verder zal stijgen, waarbij die in **Elsloo** vooral gestimuleerd zal worden door enkele ruilverkavelingen, die er in het werkgebied van deze fabriek worden uitgevoerd.

Het ligt niet in de bedoeling een van de twee fabrieken te sluiten. Dit zou ook niet voor de hand liggen, omdat beide bedrijven de laatste jaren grote verbouwingen hebben doorgemaakt, waarbij de fabriek in **Elsloo** praktisch geheel vernieuwd is en toegerust werd met een installatie voor mechanische kaasfabricage. Beide bedrijven zijn aangesloten bij de *Frico* voor de afzet van hun zuivelprodukten.

In de kringen van de Friese Zuivelbond (*FBvCZ*) wordt verwacht, dat deze fusie een soort kettingreactie teweeg zal brengen. Vorig jaar besloten de fabrieken in **Jubbega** en **Donkerbroek** reeds tot een nauwe samenwerking en daarvoor kwam de *Novac* tot stand, waarin de fabrieken in **Oosterzee**, **Munnikeburen** en **Blokzijl** samengingen voor de verwerking van de melk uit de Noordoostpolder.

Leeuwarder Courant 1962-03-14

Zuivelconcentratie Friese Wouden

Fabrieken Garijp, Bergum en Opeinde fuseren

(Van onze landbouwredacteur)
In de reeks concentraties van zuivelfabrieken, die dit voorjaar in Friesland aan de orde zijn is dezer dagen een tamelijk beslissende stap genomen inzake de concentratie van de grote zuivelfabrieken **Bergum**, **Opeinde** en **Garijp**, waarbij de fabriek in **Garijp** gesloten zal worden. De concentratie bedraagt bijna 45 miljoen kg melk.

Het ligt in de bedoeling, dat de melk van **Garijp** verwerkt zal worden in de fabriek te **Bergum**, de grootste van de drie, terwijl **Bergum** dan de melk uit het gebied van Drachtster Compagnie en Rottevalle zal afstaan aan de fabriek in **Opeinde**, die in Friesland de hoogste melkprijs betaalt. De fabriek in **Garijp** heeft steeds moeite gehad om de melkprijs van de fabrieken in **Bergum** en **Opeinde** te volgen en berekeningen van de Friese zuivelbond (*FBvCZ*) hebben uitgewezen dat een reorganisatie van het melkvervoer en andere rationaliseringen in het verband van een coöperatie een besparing van ongeveer 200.000 gulden per jaar kan opleveren.
De boeren in **Garijp** zouden naar verwacht wordt een cent meer voor de melk kunnen krijgen, wanneer de concentratie doorgaat.

De melk uit het gebied Drachtster Compagnie en Rottevalle dat bij de opheffing van een zuivelfabriek in die streek indertijd is toegevallen aan **Bergum**, is steeds een wrijvingspunt geweest tussen de fabrieken **Bergum** en **Opeinde**, zodat ook hiervoor bij de concentratie een oplossing is gevonden. De leden van de fabriek in **Garijp** zijn deze week in kennis gesteld van de plannen, waarover tussen de besturen overeenstemming is bereikt. De stemming in de vergadering in **Garijp** was ongeveer de helft voor en de helft tegen. Over veertien dagen zullen uitgewerkte voorstellen aan de leden in **Garijp** worden voorgelegd.

Friese Koerier 1962-03-16

Concentratievoorstel Voor 5 zuivelfabrieken – #Frico-Warga

Oud plan opnieuw in bespreking
(Akkrum, Grouw, Wirdum, Wartena en Roordahuizum zijn er bij betrokken)

(Van een onzer verslaggevers)
LEEUWARDEN — De Bond van Coöp. Zuivelfabrieken heeft op verzoek van de besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Akkrum, Grouw, Wirdum, Roordahuizum** en **Wartena** een plan tot concentratie van deze vijf ondernemingen opgesteld. De leden van de vijf coöperaties zullen morgen, zaterdag, per circulaire van het voorstel tot concentratie op de hoogte worden gesteld. In 1959 was het de Frico welke het concentratieplan ontwierp. **Akkrum** was er toen niet in opgenomen, nu echter wel.

Dit plan hield in de fabrieken geheel stop te zetten en de melk te leveren aan de centrale melkinrichting te **Warga**. Twee fabrieken kregen machtiging om nader op het *Frico-plan* in te gaan. Het waren **Roordahuizum Grouw. Wartena** en **Wirdum** wezen het af. Het uiteindelijke resultaat was dat het plan niet door ging.

Er zijn inmiddels drie jaar verstreken. De inzichten van de boeren zijn in deze tijd ook veranderd. Men is tot de conclusie gekomen dat het voor de kleine fabrieken steeds moeilijker zal zijn een aantrekkelijke melkprijs uit te betalen. Een grote onderneming werkt met aanzienlijk lagere kosten dan b.v. vijf kleine fabrieken. Ook de personeelsbezetting, de invoering van de vijfdaagse werkweek, het realiseren van allerlei sociale verbeteringen spelen bij het concentratievraagstuk een belangrijke rol. Het mes snijdt dus bij concentratie aan twee kanten. In de eerste plaats kan de boer rekenen op een hogere melkprijs, in de tweede plaats kunnen er voor het personeel dingen worden gedaan, welke bij een kleine fabriek onmogelijk blijken te zijn.

De opzet van het plan 1962 is vrij gelijk gebleven aan dat van 1959. De fabrieken te **Akkrum, Grouw, Roordahuizum, Wartena** en **Wirdum** zullen hun productie staken en waarschijnlijk alleen de eerste tijd

nog dienst doen als melkontvangststation. Dit tot het tijdstip waarop in **Warga** voorzieningen zijn getroffen om de totale melkplas van de vijf te kunnen opvangen. De vijf fabrieken hebben tezamen een aanvoer van omtrent 35 miljoen kg melk. Het aantal personeelsleden bedraagt ca. 150. Voor het personeel zullen uit de concentratie waarschijnlijk geen moeilijkheden voortkomen.

Geen commentaar
Van de zijde van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken (FBvCZ) wenste men geen commentaar te geven. Onze zegsman deelde in eerste instantie mee niets van de plannen tot concentratie te weten. Even later voegde hij er aan toe dat tussen de besturen van de vijf fabrieken nog geen overstemming is bereikt en dat het plan nog in een voorbereidend stadium verkeerd.

Leeuwarder Courant 1962-03-17

Concentratieplan vijf fabrieken op Warga – #Frico-Warga

Zuivelcoöperaties in Wartena, Wirdum, Roordahuizum ,Grouw en Akkrum plegen overleg met Frico

(Van onze landbouwredacteur)
De besprekingen tussen het bestuur van de Frico en de besturen van de vijf coöperatieve zuivelfabrieken te **Wartena, Wirdum, Roordahuizum, Grouw** en **Akkrum** over de rechtstreekse levering van de melk van de leden van deze fabrieken aan de centrale melkinrichting van de Frico in Warga zijn in een vergevorderd stadium gekomen.
Deze besprekingen zijn in het begin van dit jaar, nadat ze drie jaar geleden waren afgesprongen, hervat op verzoek van de fabrieken, waarbij zich deze keer ook de fabriek in Akkrum heeft gevoegd, die de vorige keer niet mee deed. Verwacht werd, dat men het gisteravond reeds eens zou worden over voorstellen, die de Frico aan de besturen heeft gedaan, doch alle moeilijkheden zijn nog niet opgelost. Wel hebben de fabrieksbesturen het nodig geoordeeld om hun leden, overigens zeer onvolledig, op de hoogte te stellen van de gang van zaken.

De vijf fabrieken hebben aan het begin van dit jaar contact met elkaar opgenomen teneinde de mogelijkheden van concentratie onder ogen te zien. Het vijftal verwerkt jaarlijks ruim 40 miljoen kg melk, hetgeen nog niet voldoende is voor hetgeen tegenwoordig in kringen van deskundigen als een ideale boter en kaasfabriek gezien wordt. De kosten van nieuwbouw voor een geconcentreerde fabriek zouden zeker vier tot vijf miljoen gulden belopen, terwijl de fabrieken als deelgenoten van de Frico er mee op de hoogte waren, dat de Frico in Warga een nieuwe melkinrichting wilde bouwen, waarvoor ook miljoenen zouden moeten worden geïnvesteerd. Op het ogenblik betrekt de melkinrichting haar melk van een gehele reeks fabrieken, die op zich weinig belang hebben bij de levering van kwaliteitsmelk aan een melkinrichting. Bij een rechtstreekse levering van boerenmelk aan de melkinrichting in Warga kan de Frico een grotere invloed op de kwaliteit uitoefenen dan nu het geval is, terwijl er jaarlijks enkele tonnen bespaard kunnen worden doordat er een efficiëntere melkverwerking plaats vindt. De vijf fabrieken, die stil worden gelegd bij uitvoering van het plan, hebben ongeveer 150 man personeel in dienst, dat slechts zeer ten dele te werk gesteld kan worden in Warga, omdat daar reeds een volledige personeelsbezetting is, zij het dan, dat er wel personeel voor de melkontvangst zal moeten komen.

Roeren beslissen
Uitvoering van de plannen is nog van een hele reeks factoren afhankelijk. Drie jaar geleden werden de

vier fabrieken min of meer door het voorstel van de Frico overrompeld, hetgeen tot verwerping leidde bij de fabrieken in Wartena, Wirdum en Roordahuizum. De leden van de fabriek in Grouw zijn steeds voor concentratie geporteerd geweest, hetgeen vooral een gevolg is geweest van het feit, dat de bestaansmogelijkheid van het dorp Grouw weinig aangetast worden door een eventuele stillegging van de fabriek. In de afgelopen drie jaar zijn de bestaansmogelijkheden van de betrekkelijk kleine fabrieken in deze plaatsen er niet groter op geworden.

Bij het aantrekken van vakkundig personeel was men reeds gehandicapt, omdat de ANAB zijn leden op de toekomstmogelijkheden in de desbetreffende fabrieken wees. De ANAB is op het ogenblik een voorstander van concentratie van zuivelfabrieken, omdat deze bond er enerzijds van overtuigd is, dat bij een eventuele conjunctuuromslag voor de landbouw toch snel geconcentreerd zal worden, terwijl er anderzijds nu een grote behoefte is aan zuivelbewerkers. Bij stillegging van de fabrieken kunnen ze in grote meerderheid praktisch direct elders weer aan de slag gaan.

Oppositie verwacht
Bij de fabrieken heeft zich in de afgelopen drie jaar ook het een en ander afgespeeld. In de besturen zijn jongere mensen gekomen, die zich minder laten leiden door overwegingen der oudere generatie. Deze is nog zeer aan de plaatselijke fabriek gehecht. De tijd is nu rijp gebleken om opnieuw contact met de Frico op te nemen, waarbij de betrokken fabrieksdirekteuren ook een belangrijke rol gespeeld hebben. De plannen moeten echter nog in de ledenvergaderingen gebracht worden en daar is een gekwalificeerde meerderheid nodig om tot stillegging van de fabrieken over te gaan. Ook de Frico moet de plannen nog voorleggen aan de deelgenoten en ook in de ledenvergadering van de Frico is oppositie te verwachten, met name tegen het feit, dat deze organisatie die opgericht is om de zuivelprodukten van de leden af te zetten, rechtstreeks boerenmelk aangevoerd krijgt, waardoor de boeren praktisch particuliere leverancier van de Frico worden.

De deelgenotenvergadering van de Frico moet nog een besluit nemen over de nieuwbouw in Warga. Het ontwerpen en bouwen van een nieuwe melkinrichting in Warga zal nog zeker drie tot vier jaar in beslag nemen en juist deze overgangstijd schept moeilijkheden. Gedurende deze tijd zal Warga de melk nog aangevoerd krijgen van de bestaande fabrieken, waarvan er drie of vier als melkontvangststations van Warga zullen optreden. Mogelijk zullen die fabrieken dan ook nog boter en kaas maken totdat alles overgeheveld kan worden naar Warga.

Leeuwarder Courant 1962-03-19

Concentratiegolf bestormt Friese coöperatieve zuivelindustrie [21]
Particuliere industrie ging voor

(Van onze landbouwredacteur)
De lang verwachte golf van concentraties in de Friese coöperatieve zuivelindustrie is dit jaar ingezet. Na de oorlog is er eerst zo hier en daar eens een zuivelfabriek opgedoekt, die het niet langer kon bolwerken en gedoemd was te verdwijnen. Enkele jaren geleden begon met name de particuliere zuivelindustrie in Friesland zich snel te rationaliseren. De Lijempf trok zich grotendeels terug uit Friesland en Hollandia-Nestlé versterkte zijn positie door de overname van Lankhorst-Heeg, de bouw van een moderne melkpoederfabriek in Scharsterbrug en de sluiting van de KNM-fabrieken in Nijega en Bolsward. De kleine coöperatieve zuivelfabrieken profiteerden van de sterke zich snel vergrotende invloed van de Condensfabriek

21 koncentratie en koöperatie in tekst veranderd in concentratie en coöperatie!

in Leeuwarden.

Onderzoekingen van de *Friese Zuivelbond* (FBvCZ) wezen uit, dat er door rationalisatie en concentratie in de coöperatieve industrie belangrijke besparingen mogelijk waren, zowel bij de investeringen als bij de melkaanvoer. De invoering van de kaasmechanisatie maakte een en ander in het afgelopen jaar nog meer urgent. Op het ogenblik is de kwestie praktisch overal aan de orde. Na de grote zuivelconcentratie in de *Novac,* die in 1954 van de grond kwam om tot een rationele verwerking van de melk uit de Noordoostpolder te komen, volgde in 1959 de stichting van *de-maatschap* tussen de fabrieken **Sexbierum, Dronrijp** en **Marssum**, die een oplossing moest vinden voor de verwerking van de melk van de voormalige *Lijempf*-fabriek in **Berlikum**. Dit voorjaar heeft deze maatschap zijn beslag gekregen in de vorming van een nieuwe coöperatie, die voorlopig drie fabrieken exploiteert.

In de afgelopen week zijn de besprekingen bekend geworden over nog drie grote concentraties van elk ongeveer 40 miljoen kg melk in Friesland. Als een grote verrassing behoorde daar de concentratie **Oosterwolde-Elsloo** bij, waar twee grote fabrieken samenwerking zochten teneinde tot specialisatie te komen. De tweede concentratie, die deze week aan de orde kwam betrof die tussen de zuivelfabrieken **Opeinde, Bergum** en **Garijp**. Als er ergens oud zeer in Friesland ligt, dan is het wel in het gebied van deze drie fabrieken met hun schier hopeloos verstrengelde melkritten Vooral de boeren van **Garijp** hebben hun fabriek in het verleden door grote moeilijkheden moeten dragen en het concentratievoorstel dat stillegging van de fabriek betekent, viel als een zware steen in de ledenvergadering. Nog meer verwondering zal het echter baren in de ledenvergadering van de fabriek in **Oudega**, waar het bestuur de concentratiebesprekingen heeft genegeerd. In de derde plaats is nu ook weer het oude en zeer dringende concentratieplan van de fabrieken rond de melkinrichting van de *Frico in Warga* aan de orde gekomen, zij het dan dat de kring van **Wartena, Wirdum, Roordahuizum** en **Grouw** uitgebreid is met **Akkrum**.

Nog meer besprekingen
Met dit drietal is echter nog niet een einde gekomen aan de concentratiebesprekingen in Friesland. Ook bij Heerenveen zijn opnieuw contacten gelegd. In een bijeenkomst van de fabrieken **Oldeberkoop, Jubbega** (die reeds onder één direktie staan). **Terwispel, Tijnje, Langezwaag** en **Bontebok** is de concentratie ook aan de orde geweest en het is niet uitgesloten, dat het volgende voorjaar voorstellen betreffende concentratie aan de ledenvergaderingen worden gedaan. Merkwaardig is, dat al deze concentratie-besprekingen betrekking hebben op fabrieken, die bij de *Frico* zijn aangesloten. Concentratiebesprekingen tussen **Heeg** en **Oosthem** zijn vorig jaar afgesprongen. Die tussen **Morra-Lioessens, Betterwird** en **_Ee** stuiten op verzet van Ee.

Slechts enkele coöperatieve fabrieken zijn na de oorlog in Friesland opgeheven. Het waren **Deinum, Bartlehiem, Jelsum, Langweer, 't-Meer,** en **Zurich**. De volgende Lijempf-fabrieken verdwenen: **Dokkum, Berlikum, Workum, Sloten, Wolvega** en buiten Friesland **Kuinre** en **Steenwijkerwold**. Stil kwamen ook te liggen de beide reeds genoemde KNM-fabrieken. In de komende jaren zullen er ongetwijfeld nog verscheidene volgen.

Friese Koerier 1962-03-27

Zuivelconcentratie in Z.O.-Friesland:

Leden van Oosterwolde (24) en Elsloo (17) staan welwillend tegenover plannen – #ZOH

(Van een onzer verslaggevers)
OOSTERWOLDE — De plannen om tot een volledige fusie te komen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Oosterwolde** en te **Elsloo** zijn maandagavond, in de speciaal daarvoor belegde vergadering van de leden van beide fabrieken, besproken. De voorstellen van de beide besturen houden in om door middel van een fusie tot een zeer nauwe samenwerking en specialisatie te komen. Daarover zal de volgende week maandag weer worden vergaderd. Eerst dan zal een besluit worden genomen. Als de leden met de voorstellen akkoord gaan zal er een nieuwe vereniging worden gevormd welke beide fabrieken zal exploiteren.
Wanneer de plannen zullen kunnen worden verwezenlijkt, en daarover zullen de leden zich dus de volgende week kunnen uitspreken, dan zal dit inhouden dat twee grote zuivelfabrieken in dit deel van de provincie gaan samenwerken, met alle mogelijkheden die daarin zitten.

De zuivelfabriek te **Oosterwolde** verwerkt thans omtrent 24 miljoen kilogram melk per jaar en die te **Elsloo** omtrent 17 miljoen kilogram. Tijdens de gisteravond in Oosterwolde gehouden besprekingen is wel gebleken, dat er bij de leden grote interesse voor de plannen bestaat. Er werd met alleen met grote aandacht maar kennelijk ook met instemming naar de uiteenzetting van het bestuur geluisterd.
De leden van de fabriek van Elsloo waren bij Van Riesen in Boyl bijeen. Van de 400 leden waren er 134 op de vergadering, waarvan de overgrote meerderheid duidelijk liet blijken met de voorstellen in te stemmen. Een klein groepje bleek uit ideeële overwegingen oppositie te moeten voeren, maar nadat er op was gewezen dat men wel een zeer zware verantwoordelijkheid op zich zou laden, als men er aan zou meewerken om de voorstellen te laten stranden en dat men een kans zoals die er nu ligt nooit weer zal krijgen, bleek men ook daar in zoverre van gedachten te zijn veranderd, dat men in ieder geval meedeelde, de volgende week niet tegen te zullen stemmen. Wanneer de voorstellen zullen zijn aangenomen, hopen wij daarna binnenkort meer over de concretisering van de plannen te kunnen vertellen.

Friese Koerier 1962-03-30

Concentratie van zuivelfabrieken

Leden van zuivelfabriek Garijp verwerpen voorstel [22]

Samenwerking CZ. Bergum, CZ. Opeinde en CZ. Garijp

(Van een onzer verslaggevers)
GARIJP — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek „*De Eendracht*" te **Garijp**, hebben donderdagmorgen de gelegenheid gehad zich uit te spreken over het door de drie gezamenlijke besturen opgemaakte voorstel tot samenwerking met de coöperatieve melkproduktenfabriek „*Bergumerdam"* te **Bergum** en de zuivelfabriek „*De Eendracht*" te **Opeinde**. Dit plan is echter, zonder dat het tot een stemming is gekomen, door de leden van de Garijpster fabriek van de hand gewezen.

22 Fuseert 1965-08-28 met De Foarútgong (Bergum-Twijzel)

De heer R. K. Hofman, beheerder van de fabriek in **Garijp**, zei, dat naar zijn mening, de volgens het onderhavig plan voorgenomen opheffing van de Garijpster fabriek de grootste rol heeft gespeeld bij de afwijzende houding die de leden hiertegenover in de ledenvergadering aannamen. De gedachte, dat deze fabriek tengevolge van dit te nemen besluit uiteindelijk gedoemd zou zijn te verdwijnen, bleek voor de meeste leden dermate onverdraagelijk te zijn, dat men er eenvoudigweg niets van wilde weten. In de korte tijd waarin men er zich over heeft kunnen beraden, had men zich niet met die gedachte vertrouwd kunnen maken. Uit het feit, dat het plan zonder stemming werd verworpen, mag echter, aldus de heer Hofman, bepaald niet worden afgeleid, dat de leden van Garijp tegen samenwerking zouden zijn. In de vergadering bleek die geest tot samenwerking wel degelijk aanwezig te zijn. De besturen zullen zich er nu nader op beraden in welke zin die wil tot samenwerking effectief gemaakt kan worden.

Leeuwarder Courant, 1962-03-31

Het extraatje in het melkzakje – Concentratie over tijd

DE VEEMARKT

Met iets meer dan gewone spanning kijken de Friese coöperatieve melkveehouders in deze weken naar het melkzakje van de fabriek. Er is praktisch geen fabriek meer of hij komt voor een concentratie in aanmerking. Overal waar jonge boeren in de leiding van de fabrieken zitten kan men praktisch zeker zijn van concentratieplannen, maar waar de oude garde de scepter zwaait, daar probeert men de kop zo ver mogelijk in het zand te steken.

Verscheidene fabrieken proberen in Friesland hun bestaan te rekken door lage afschrijvingen op het geïnvesteerde kapitaal, want wat zou het ook, de oude garde draagt de jongeren de fabriek over met alle schulden en lasten. Dat is ook de reden, dat de wijze, bedaagde en gezeten boeren zo tegen de concentratie van fabrieken in het geweer komen. Zij vrezen, dat er na verloop van enkele jaren al plannen tot nieuwbouw komen. Deze nieuwbouw is bepaald geen ramp, want de nieuwe fabrieken, die over veel meer melk beschikken dan voorheen, hebben per kilo melk lagere verwerkingskosten dan de oude fabrieken.

Wat de oude garde echter vreest is de versnelde afschrijving, die fiscaal aantrekkelijk is, maar die enkele jaren een lagere melkprijs met zich brengt voor de betrokken boeren. Dat is de reden, waarom men zich overal in alle mogelijke bochten wringt om aan vernieuwing te ontkomen. Men zet daarmee de toekomst van de coöperatieve zuivelverwerking op het spel. De particuliere industrie staat klaar om de komende veranderingen op te vangen in Friesland, waar ze grote bedrijven heeft gesticht. De kop van de afschrijvingen is er daar reeds af. De coöperatieve industrie moet de zwaai nog maken en er zullen boeren zijn, die tijdens de zwaai van de wagen zullen vallen, waarna ze liefderijk zullen worden opgevist door de particuliere industrie.

Eigenlijk verkeert de coöperatie in dezelfde positie als 75 jaar geleden. Er moet een nieuw begin gemaakt worden, hetgeen inhoudt, dat duizenden boeren in Friesland opnieuw voor de beslissing coöperatief of particulier worden gesteld. Of ze altijd wel in de gelegenheid zullen zijn om ook een keus te doen is een andere kwestie. Waarschijnlijk zullen de boeren in hun coöperaties en bloc overgaan in top-coöperaties, die dan verder hun weg zoeken. De nieuwe coöperaties, die er in Friesland komen zullen overzadigbaar zijn, wat hun verwerking van melk betreft.

Bij die samenvoegingen, die er nu plaatsvinden, komen de nieuwe organisaties ook voor hun heroriënte-

ring te staan in hun verhouding tot de *Condens* (CCF) en de *Frico* in Leeuwarden. De Condens kan dertig procent van de melk uit die aangesloten fabrieken halen, hetgeen vooral in de winterperiode tot een zeer grote overcapaciteit van de betrokken fabrieken leidt De geconcentreerde zuivelfabrieken beschikken bovendien over verscheidene directeuren, die graag actief willen blijven en die misschien kansen zien als handelsdirecteur van een geconcentreerde coöperatie, hetgeen uiteraard een verzwakking van de *Frico* met zich zal brengen.
[….]
Concentratie over tijd
De huidige concentratiebeweging is reeds jaren over tijd. Het is in een reeks artikelen in het *Fries Landbouwblad* aangetoond. Leidende figuren uit de Friese zuivel hebben kennelijk enkele totdusver goed afgesloten laatjes met brandgevaarlijk materiaal opengetrokken om het concentratievuur op te stoken. Het is kennelijk een kwestie van nu of nooit. Als dit materiaal opgebruikt is, heeft het zijn functie verloren.
Uit de artikelen is wel gebleken, dat er miljoenen verspeeld zijn in de Friese zuivel en dat dit spel jaarlijks met miljoenen verlies wordt voortgezet. Hoeveel jaar is het al geleden, dat drs. Bierma zijn afscheid van het *Instituut voor Landbouwcoöperatie* vierde met een rede, waarin hij de aandacht op deze dingen vestigde. Alleen al de investeringen in nieuwe zuivelwerktuigen vragen jaarlijks in Friesland een bedrag van vier of vijf miljoen gulden. Door de kaasmechanisatie zullen ze nog hoger worden.

De ironie wil natuurlijk, dat Noord-Holland op basis van gegevens uit Friesland, wel tot een omvangrijke concentratie in de coöperatieve zuivelindustrie is overgegaan. Daar is een plan opgesteld voor de ontwikkeling en in Friesland komen slechts toevallige combinaties tot stand, waarbij de pensionering van een directeur nog steeds de belangrijkste factor is.

Er wordt in Friesland wel gewerkt aan een melkbestemmingsplan - het zal zo ongeveer klaar wezen - maar aan een zuivelplan waagt men zich niet. Wel worden voorzichtig fabrieken bij elkaar gebracht in studieclubjes, maar daar berekenen de betrokkenen hun overlevingskansen ook. Deze week is **Garijp** niet akkoord gegaan met het concentratieplan op **Bergen Opeinde**.

De boeren in Garijp hebben te veel de indruk gehad, dat zij moesten dienen om moeilijkheden, die betrekking hebben op de fabrieken in Bergum en Opeinde, op te lossen. Wat zou het mooi geweest zijn, zeggen de boeren van Bergum en Opeinde, indien Garijp zichzelf had opgeheven. Maar wat zou het nu mooi zijn, wanneer na de weigering van Garijp de fabrieken van Bergum en Opeinde toch een combinatie aangaan, opdat althans de argumenten, die ook voor een concentratie van deze fabrieken gelden niet waardeloos worden. Nu zal men het echter beleven, dat alle argumenten, die de Garijpster boeren hadden, ook bij Bergum en Opeinde gaan leven, zodat het concentratieplan Garijp-Bergum-Opeinde gereduceerd wordt tot wat het leek te zijn, de ordinaire kwestie van meer melk voor Bergum en meer melk voor Opeinde.
Van de huidige concentratieplannen is er slechts een, waaraan werkelijk visie ten grondslag ligt. Dat is het plan van **Oosterwolde** en **Elslo**, waar grote fabrieken bij elkaar gestapt zijn.
Dat heeft bij de omliggende kleine fabrieken nog al wat opschudding verwekt.

Friese koerier 1962-04-03

Zuivelconcentratie in Friesland:
Melk van vijf fabrieken naar de Frico in Warga

(Van een onzer verslaggevers)

LEEUWARDEN — Een voorstel tot het overnemen van melk der deelgenoten **Akkrum, Grouw, Roordahuizum, Wartena** en **Wirdum** ten behoeve van de *centrale melkinrichting te Warga* is maandag aan de leden van deze vijf zuivelfabrieken uitgereikt. Het omvat de vaststelling van de formuleprijs en van het melkvervoer en de retourproducten, benevens de kern van de overeenkomst. Deze houdt in, dat de verenigingen zich verbinden op een door de Frico te bepalen tijdstip (bijvoorbeeld zondag 13 mei 1962) de melk onder de gestelde condities te leveren en de Frico daartegenover om deze te ontvangen. De verenigingen behouden zich daarbij het recht voor, telkenmale na een termijn van tien jaar (voor de eerste keer na 15 jaar), een andere bestemming aan de melk te geven.

Het voorstel wordt gedaan in de veronderstelling, dat de vijf fabrieken de voorwaarden aanvaarden. Mochten daarentegen één of meer fabrieken het voorstel niet aannemen, dan beschouwt de Frico zich vrij het in te trekken en haar positie opnieuw te bezien.

Uit de brief aan de leden blijkt, dat de vijf verenigingen blijven bestaan, maar dat in het bijzonder het melkvervoer en alles wat daarmee samen hangt, nader zal worden bekeken en geregeld.
Ten aanzien van de te ontvangen melkprijs is voor de vijf fabrieken een bepaalde formuleprijs ontworpen. Daarover is reeds overeenstemming ontstaan tussen de besturen van de vijf verenigingen en het bestuur van de Frico. De leden van de verenigingen en de leden van de Frico zullen dit nu nog nader moeten bekrachtigen.

Hogere melkprijs
Hoe het met de fabrieken zal gaan, valt op dit moment nog niet te zeggen, aangezien daarmee tal van faktoren annex zijn. Belangrijk is evenwel, dat duidelijk uit de voorbesprekingen is gebleken, dat men wil proberen door samenwerking een hogere melkprijs voor alle leden te bereiken.

> Ook wordt er naar gestreefd om eventuele nadelige gevolgen voor het personeel tot een uiterst minimum te beperken, voor zover dit redelijkerwijze maar mogelijk is. Hun belangen worden eveneens in het oog gehouden en ook die wil men veilig stellen, want de arbeidsverhoudingen zijn in alle betrokken fabrieken tot nu toe altijd goed geweest, zo werd ons meegedeeld.

De besturen en ook de Frico zijn zich bij dit alles goed bewust, dat door deze concentratie ook een algemeen Fries boerenbelang gediend kan worden. De fabriek te Warga (de centrale melkinrichting waar de Frico-consumptiemelk en -melkproducten vandaan komen), kan dan over goedkoper grondstoffen beschikken dan tot nu toe het geval was en div zal dan weer ten goede komen aan alle Frico-deelgenoten en dat zijn er nogal wat in deze provincie.

Friese Koerier 1962-04-03

Fusie Elsloo en Oosterwolde gaat door – werd *ZOH*

ELSLOO — Met algemene stemmen hebben de leden van de coöp. zuivelfabriek „*De drie gemeenten*" te **Elsloo** gisteren besloten tot een fusie met de coöp. zuivelfabriek te **Oosterwolde**. Ook in **Oosterwolde** is gisteren de fusie door de leden van die zuivelfabriek aangenomen.
De beide zuivelfabrieken blijven draaien, waarbij wel zal worden uitgezien naar een economische verdeling van het werk. Ook de beide oude verenigingen blijven bestaan, maar daarnaast komt een nieuwe vereniging voor de leden van de beide fabrieken. Te **Elsloo** gaven zich tijdens de vergadering reeds 125 leden op voor de nieuwe vereniging, die dus de beide fabrieken omvat.

Leeuwarder Courant 1962-04-07

Frico-plan Warga gunstig ontvangen bij boeren – #Frico-Warga

(Van onze landbouwredacteur)
Het plan om de vijf coöperatieve zuivelfabrieken om Warga in de komende jaren te sluiten en de melk van de boeren rechtstreeks naar de centrale melkinrichting van de Frico in Warga te vervoeren is deze week in de ledenvergaderingen van de fabrieken in **Akkrum, Roordahuizum, Wirdum, Wartena** en **Grouw** aan de boeren voorgelegd en uitvoerig besproken. Ir. J. B. Ritzema, van Ikema, directeur van de Frico lichtte het plan gisteravond in Grouw, waar de laatste van de vijf ledenvergaderingen werd gehouden, nog eens toe.

Hoewel er wel enige tegenkanting was in Wirdum en Wartena wordt aangenomen, dat het concentratie-plan in alle vijf ledenvergaderingen de voor de statutenwijzigingen benodigde meerderheid van tweederde zal halen. De instemming is dusdanig, dat het plan wel als aangenomen mag worden beschouwd. De beslissing zal echter pas over een week of twee vallen, wanneer in buitengewone vergaderingen over de statutenwijziging moet worden gestemd. Ook de deelgenotenvergadering van de Frico moet het plan nog goedkeuren.
Enig verzet is daar ook wel te verwachten, omdat de boeren straks niet coöperatief zullen leveren aan een fabriek maar praktisch zullen optreden als losse leveranciers, waarbij hun oude vereniging deelgenoot blijft van de Frico. Ook het systeem van prijsbepaling voor de leveranciers van Warga kan nog wel eens verzet wekken, omdat de boeren een prijs krijgen, welke is afgestemd op de hoogste uitbetalende Frico-fabrieken, terwijl ze niet het risico van een fabrieksexploitatie dragen.

Leeuwarder Courant 1962-04-13

Garijp praat opnieuw over concentratie met Bergum en Opeinde

(Van onze landbouwredacteur)
De concentratie van de zuivelfabrieken **Bergum, Opeinde** en **Garijp** is nog niet geheel van de baan. Het is niet uitgesloten, dat er binnenkort opnieuw voorstellen aan de ledenvergaderingen van de betrokken fabrieken zullen worden gedaan. Zoals bekend behelsde het oorspronkelijke voorstel het stopzetten van de

fabriek in **Garijp** en een reorganisatie van de melkaanvoergebieden van **Bergum** en **Opeinde**. Een en ander zou een kostenbesparing van 200.000 gulden per jaar met zich hebben gebracht. Het bestuur van de fabriek in **Garijp**, dat in meerderheid tegen het concentratieplan was, heeft in de ledenvergadering dienovereenkomstig voorlichting gegeven. Het gesprek met de andere twee fabrieken is nadien voortgezet en in **Garijp** gaan de gedachten nu uit naar een concentratie, waarbij ook de fabriek in **Garijp** blijft draaien. Men meent, dat er voor **Garijp** wel een taak zou zijn bij specialisatie in het kader van de nieuw te vormen coöperatie. Het plan van **Garijp** maakt weinig kans van slagen, omdat de exploitatie van deze fabriek ten koste zou gaan van die in **Bergum** en **Opeinde**.

Nieuwsblad vh Noorden 1962-04-18

Concentratie zuivelfabrieken in Friesland onontkoombaar

Geesten rijp voor efficiënter bedrijfsvoering

(Van een Friese medewerker)

Ieder dorp een kerk, en om de twee dorpen een zuivelfabriek — zó ongeveer is jarenlang de levenspraktijk in Friesland geweest. Tengevolge van dit streven, dat wel eens als „dorpisme" is gebrandmerkt, telt deze provincie thans 350 oude kerkgebouwen, aan de meeste waarvan zeer dure herstelwerken te pas moeten komen, op straffe van ondergang in ruïne en puin. Een parallel lopende beweging in de agrarische sector heeft Friesland van een groot aantal kleine en middelmatige zuivelfabrieken voorzien, waarvan vele nauwelijks meer toekomst en derhalve weinig reden van bestaan meer hebben, tenzij zij fusioneren met een aantal omliggende fabrieken. Langzamerhand worden de geesten rijp voor efficiënter bedrijfsvoering, derhalve voor rationalisatie en concentratie in de zuivelindustrie.

Buitenlands voorbeeld

Dit streven naar concentratie in de zuivelindustrie is niet van vandaag of gisteren. Reeds in 1933 bracht een commissie van de Friese zuivelbond een rapport uit, waarin zij stelde, dat er in de eerste jaren geen voldoende medewerking was te verwachten om tot een consequente concentratie van de gehele coöperatieve zuivelindustrie te geraken, hoezeer deze ook in het belang van de Friese boeren zou kunnen zijn. Wel echter sprak zij de wenselijkheid uit te streven naar „een technische en financiële aaneensluiting tot een organisch geheel, als zijnde de meest consequente oplossing, welke ligt in de lijn van de economische ontwikkeling."

Deze gedachte kon weliswaar niet in de praktijk worden omgezet, doch zij bleef desniettemin leven en steeds weer kwam men er op terug. Onderzoekingen van de Friese zuivelbond wezen uit, dat bij het groter en omvangrijker worden van de fabrieken de kosten een dalende lijn vertoonden. Ook doet het buitenlandse voorbeeld zijn invloed gelden in de gedachtengang der zuivelmensen.
In Zweden, Denemarken en Finland is sinds jaren een concentratie van zuivelfabrieken gaande. In de jaren 1939—'57 daalde in Zweden het aantal fabrieken van 1.056 tot 474; in Denemarken was het aantal van 1731 in 1935 tot 1.440 teruggebracht, terwijl in Finland het aantal zuivelfabrieken in de laatste jaren van rond 700 tot ongeveer 400 is gedaald. Zowel ginds als ten onzent is de concentratie-gedachte levendig, ofschoon men hier te lande lang niet zo radicaal te werk is gegaan als in de Scandinavische landen. Toch drong reeds in 1952 een inleider in een zuivelbijeenkomst aan op „een zuivelplan voor Friesland."

Autonomie

De jongste uitspraak van de zuivelbond is, dat bij alle concentratie-pogingen de autonomie van de plaatselijke fabriek moet worden geëerbiedigd; dat derhalve de zeggenschap over het al of niet voortbestaan van een zuivelfabriek in eigen handen moet blijven, ook dan, indien het zelfstandig voortbestaan in strijd zou zijn met het belang van de individuele boeren en met het algemeen belang van de zuivelcoöperatie. In deze gedachtengang is het inzicht leidend, dat de zuivelfabriek — dikwijls de enige industrie ter plaatse — een primair dorpsbelang is en haar opheffing een onherstelbaar verlies voor de betreffende dorpsgemeenschap zou zijn. Om die reden, en uit dat oogpunt, wensen „hogere machten" als de provinciale zuivelbond niet in deze historisch gegroeide toestand in te grijpen. Indien zij zulks wèl doen — gelijk in 1959 geschiedde, toen de *Frico* een concentratie van een viertal zuivelfabrieken in de buurt van Leeuwarden aanbeval — kwam de „hogere macht" er bekaaid af: „afblijven! Wij zijn autonoom!" was de uitspraak van de fusie-vergadering. De concentratie-gedachte leefde wel in de hoofden van de meeste boe-

ren, maar zij was niet sterk genoeg om een rol in de praktijk te gaan spelen.

Heersende invloed
Intussen staat de tijd niet stil. De concentratie-gedachte krijgt een heersende invloed in onze tijd; iedere wijdspreidende organisatie krijgt er op haar tijd mee te maken en de bestuurders worden er zo gezegd met de neuzen opgedrukt. Niet alleen op zuivelgebied, maar ook in het kredietwezen is men zich bewust geworden van de noodzaak van concentratie; wij noemen in dit verband het streven dat er op gericht is, de boerenleenbanken een apparaat ter beschikking te stellen, dat op „de volledige vervulling van nieuwe taken" is gericht.

Concentratieplannen in ruilverkavelingsbestek, bijv. in de Hoge Warren — een wijde vlakte tussen Grouw en Eernewoude — gaan in de richting van het stichten van één groot coöperatief landbouwbedrijf, inplaats van 'n veertigtal nieuwe boerderijen. Merkwaardig genoeg is de particuliere zuivelindustrie — net als in 1879 — de voorloper in Friesland van de rationalisatie. Ook om die reden zal de coöperatieve beweging niet kunnen achterblijven.

Successen
Overigens kan de laatste wijzen op de eerste succesvolle concentratie in de *Novac* (de fusie van de Friese zuivelfabrieken te **Oosterzee** en **Munnikeburen** met de fabriek in de N.O. Polder). Voorts kwam in '59 tot stand de maatschap tussen de zuivelfabrieken van **Dronrijp**, **Marssum** en **Sexbierum**. Sedert verleden jaar dateert de belangengemeenschap tussen de fabrieken van **Oosterwolde** en **Elsloo**, met een zodanige taakverdeling dat beide fabrieken blijven voortbestaan. Andere concentraties worden voorbereid in de zuidoosthoek (**Oldeberkoop, Jubbega, Terwispel** en **Tijnje**; voorts **Langezwaag** en **Bontebok**). Maar de fusie tussen **Heeg** en **Oosthem**, en die tussen **Morra, Betterwird** en **_Ee**, sprongen af!

Tenslotte leeft de concentratiegedachte zozeer in de coöperatieve aankoopverenigingen in Friesland, dat men vermoedelijk ook in deze sector in de naaste toekomst belangrijke beslissingen tot samengaan in breder verband tegemoet kan zien.

Friese Koerier 1962-04-27

In Warga komt een zeer grote centrale melkinrichting

Vijf zuivelfabrieken gaan samenwerken – (*Frico-Warga*)
Capaciteit zal worden afgestemd op straks te verwachten behoefte

Leeuwarden – De leden van de zuivelfabrieken te **Akkrum, Grouw, Roordahuizum, Wartena** en **Wirdum** hebben donderdag een zeer belangrijke beslissing genomen. Zij hebben ieder voor zich besloten (maar de voorwaarde was dat alle vijf fabrieken ditzelfde besluit zouden nemen) om met de Frico een contract aan te gaan, dat inhoudt, dat zij de melk zullen gaan leveren aan de nog in Warga te bouwen centrale melkinrichting. Sommige fabrieken namen dit besluit met algemene stemmen aan, de andere met overgrote meerderheid van stemmen.

Dit is een verstrekkend besluit en het betekent tevens een belangrijke concentratie in de Friese zuivelwereld. De enige voorwaarde die nu nog vervuld moet worden is, dat ook de deelgenoten vergadering van de Frico met dit besluit instemt. Wanneer dit het geval zal zijn, zal er in Warga een grote nieuwe centrale melkinrichting worden gebouwd en wanneer die er zal staan, dan ligt het in de bedoeling dat de dan op de

boerderijen gewonnen melk meteen rechtstreeks naar die centrale melkinrichting zal gaan en niet meer eerst in de zuivelfabrieken te Akkrum, Grouw, Roordahuizum, Wartena en Wirdum bijeen gebracht en verwerkt zal worden, omdat dit met de kwaliteit van de melk, die als consumptiemelk in de handel zal worden gebracht ten goede zou komen.

Frico directeur verheugd
Gevraagd naar zijn reactie, zei ir. J. B. Ritzema van Ikema donderdagavond, dat hij erg verheugd was over dit besluit en dat hij hoopt, dat ook de Frico-deelgenoten dit besluit zullen goedkeuren, omdat dit een zeer belangrijke stap is op de weg naar een rationele verwerking van de melk in Friesland.
Hij zei verder, dat de in Warga te bouwen melkinrichting zal worden afgestemd op de te verwachten behoefte. De huidige fabriek te Wartena heeft een capaciteit van 35 miljoen flessen per jaar, doch de nieuwe fabriek zal een aanmerkelijk grotere capaciteit krijgen.

In de periode die zal verlopen totdat de nieuwe fabriek klaar zal zijn (er wordt op gerekend dat de bouw drie jaren zal vergen) gaan de vijf fabrieken die nu dit besluit hebben genomen, gewoon door met de fabricage van boter en kaas. „Wanneer dit moeilijkheden mocht opleveren, doordat er personeel zou weggaan, dan gaan wij zo nodig dit aantal fabrieken verminderen, door er dan melkstations van te maken. Eventueel zouden wij dan ook nog het aantal melkstations kunnen verminderen tot drie of twee," aldus de heer Ritzema van Ikema, die van deze vorm van samenwerking veel zei te verwachten.

Leeuwarder Courant 1962-04-27

Twee belangrijke Friese zuivelconcentraties

Grouw, Akkrum, Wartena, Wirdum en Roordahuizum (45) – ***#Mid-Fryslán***
en Haskerhorne, Luinjeberd en Oudeschoot. (40) – ***#De-Takomst***

De ledenvergaderingen van twee groepen coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland hebben zich gisteravond voor een zekere vorm van concentratie verklaard. Het betreft hier de zuivelfabrieken van **Grouw, Akkrum, Wartena, Wirdum** en **Roordahuizum** en de fabrieken van Haskerhorne, Luinjeberd en Oudeschoot.

(Mid-Fryslán)
Met overgrote meerderheid hebben gisteravond de ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken van **Grouw, Akkrum, Wartena, Wirdum** en **Roordahuizum** ingestemd met het zogenaamde *Frico-plan*. Dit plan behelst dat de leden van de vijf betrokken coöperaties mettertijd direct kunnen gaan leveren aan de *centrale melkinrichting van de Frico in Warga*. Er bestaan plannen om in **Warga** een nieuwe fabriek te bouwen. Het Frico-plan moet nu nog worden goedgekeurd door de deelgenoten-vergadering van de *Frico*, die op 8 mei a.s. zal worden gehouden. De bouw van de nieuwe fabriek zal ongeveer drie jaar tijd vragen. Inmiddels gaan de andere fabrieken normaal door met de verwerking. Eventueel zullen er — zo dat nodig mocht blijken — melkontvangstations van worden gemaakt.

De-Takomst
Gisteravond hebben ook de ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken van Luinjeberd en Oudeschoot in overgrote meerderheid ingestemd met een concentratie-plan, dat de fabrieken van Haskerhorne, Luinjeberd en Oudeschoot omvat. De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek Haskerhorne heeft woensdagavond al gunstig beslist over het plan.

Dit plan behelst, dat er één coöperatieve vereniging wordt gevormd, die de drie plaatselijke fabrieken gaat exploiteren. Op een persconferentie op het landbouw en coöperatiecentrum „Oranjewoud" te Oranjewoud hebben vanochtend bestuursleden van de coöperatieve zuivelfabrieken te Haskerhorne, Luinjeberd en Oudeschoot een uiteenzetting gegeven over de gang van zaken, die hebben geleid tot de concentratie, waarmee de leden hebben ingestemd met vrijwel algemene stemmen.
De drie fabrieken beschikken nu gezamenlijk over tegen de veertig miljoen kg melk per jaar. Het doel van de concentratie is een zo goed mogelijke melkprijs aan de leden te kunnen uitbetalen.

De maatregelen, die daartoe moeten worden getroffen, zullen door het nieuwe bestuur, dat op een ledenvergadering op 2 mei te Heerenveen zal moeten worden gekozen, worden uitgewerkt en aan de leden worden voorgelegd. Het directe grote voordeel is, dat er nu één bestuur is, dat wat de investeringen betreft kan beslissen, uiteraard onder goedkeuring van de leden. Het is niet de bedoeling een van de drie fabrieken stil te leggen, doch er zal worden uitgezien naar de meest economische manier van verwerking van de aangevoerde melk. Dit jaar zal er praktisch geen wijziging in de melkritten worden aangebracht, aangezien de ritten voor het komende jaar — ingaande mei — alle al zijn uitbesteed.

De gang van zaken is de laatste tijd vrij vlot geweest. Twee jaar geleden werden de eerste plannen gemaakt, doch afgestemd. Door nadere uitwerking van de plannen kwamen de leden van de verschillende fabrieken nader tot elkaar. Verleden jaar echter was er nog geen kijk op de concentratie. Dat veler meningen zijn veranderd inmiddels moet gezien worden als een tijdsontwikkeling en als noodzakelijke aanpassing, aldus de bestuursleden. De voorzitter op de persconferentie, de heer T. Wietsma, voorzitter van de fabriek te Haskerhorne, deelde mee, dat de opzet ook gezien kon worden als een top-organisatie, die dient als overkoepeling van de drie bestaande verenigingen. De leden kunnen lid worden van deze top. Van de aanwezigen op de vergaderingen — er was een goede opkomst — hebben praktisch allen getekend als lid van de top. De concentratie gaat officieel in, wanneer de notariële akte is gepasseerd, hetgeen zo spoedig mogelijk zal gebeuren.

Friese koerier 1962-05-01

Fusie Opeinde, Garijp en Bergum van de baan

OPEINDE — Er is enige tijd sprake geweest van combinatie van de coöp. zuivelfabrieken **Opeinde, Garijp** en **Bergum**, maar deze plannen zijn nu van de baan. Want in de ledenvergadering van zaterdag heeft men in **Garijp** met grote meerderheid besloten niet op het voorstel tot combinatie in te gaan.

Thans is men in **Opeinde** druk bezig met het treffen van maatregelen ter voorziening van de aanstaande vacature van de beheerder, omdat de heer H. de Boer op 22 mei zijn nieuwe functie van beheerder van de gecombineerde zuivelfabrieken van **Dronrijp, Marsum** en **Sexbierum** (*De Maatschap*) zal aanvaarden.

Leeuwarder Courant 1962-05-03

Zuivelconcentratie bij Heerenveen: – #De-Takomst

Haskerhorne, Luinjeberd en Oudeschoot

Vol goede moed zijn de leden van de zuivelfabrieken te **Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot** gisteravond in Heerenveen begonnen met de uitvoering van het concentratieplan voor hun zuivelfabrieken. Ze hebben een nieuwe vereniging gesticht, die de coöperatieve zuivelindustrie „*De-Takomst*" G.A. te Heerenveen heet.

De nieuwe vereniging krijgt de beschikking over ongeveer 40 miljoen kg melk, welke in de drie bestaande fabrieken verwerkt zal worden. Plannen voor de toekomst zijn er nog niet gemaakt. Wel is er een nieuw bestuur gekozen, waarin zitting hebben gekregen de heren Tj. de Jong, Bovenknijpe, P. G. Sierdsma, Oudehaske, Tj. Wietsma, Ouwsterhaule, Y. Kroondijk, Tjalbert, W. Siebenga, Tjalbert P. Klijnstra, Nijelamer en A. W. van der Zijpp, Rottum. Er werd tevens een commissie van bijstand gekozen van twaalf man, uit elke vereniging vier man. De vergadering is in een prima sfeer verlopen.

Leeuwarder Courant 1962-05-04

ANAB: Concentratie zuivelindustrie Friesland

(Uit andere bladen)
De concentratiebesprekingen in de Friese zuivel brengen onrust te weeg onder de zuivelbewerkers, zo constateert de districtsbestuurder Folkert van der Meer in „*Verenigt U*" (*Algemeen Agrarische Bedrijfsbond). De ANAB* is vóór deze concentraties, niettegenstaande zij een verder ontvolking van het platteland met zich mee kunnen brengen. Aan grotere bedrijven kunnen echter betere arbeidsvoorwaarden tot stand gebracht worden, terwijl de *ANAB* op het standpunt staan dat de melk werkgelegenheid biedt voor het personeel en dat het personeel met die melk mee moet trekken, waar die ook verwerkt wordt. Toch heeft de heer Van der Meer grote bedenkingen tegen de gang van zaken en hy pleit daarom voor en Fries zuivelplan, dat door een commissie moet worden opgesteld:

„Een commissie, vertegenwoordigende de *bond van C.Z. in Friesland (FBvCZ)*, de *Frico*, de *CCF*, de Provinciale Staten en de Vakorganisaties, zou hier zeer belangrijk werk kunnen doen. Niet alleen dat men dan veel onrust zou kunnen wegnemen, maar daarnaast zou men zich financieel veel kunnen besparen. Wij zijn n.l. van mening, dat er thans nogal wat over-investeringen plaats vinden. Het moge dan zo zijn, dat de fabrieksbesturen autonoom zijn, doch wij hebben het vermoeden dat velen met de verdere doorvoering van de mechanisatie zich afvragen of zij tot verbouwing moeten overgaan of dat er nog maar even afgewacht moet worden. Ook deze besturen zouden na kennisname van dit plan beter weten wat hun te doen staat. Overinvestering zou hiermede voorkomen kunnen worden, omdat men een bepaald doel voor ogen heeft.

Misschien vraagt u zich af. waarom wij de provincie in deze commissie zitting willen laten nemen. Wij staan op het standpunt, dat concentratie van zuivelfabrieken ook een provinciale aangelegenheid is. Immers met de verdere doorvoering van de industrialisatie in de provincie zou er rekening mee gehouden kunnen worden, welke fabrieken gesloten worden.

Een mogelijkheid om weer werkgelegenheid te scheppen in de bestaande bedrijfsgebouwen zou de ontvolking van het platteland kunnen afremmen en vele weerstanden die er thans bestaan tegen concentratie weg kunnen nemen. Een paar voorbeelden hiervan zijn: *Rivella* te **Wolvega**, de kalvermeelfabriek te **Sloten** en de conservenindustrie te **Zurich**. De twee laatst genoemden verschaffen aan meer mensen werk, dan toen het een zuivelfabriek was. Mogelijk dat door een goede planning niet alleen de boeren, maar velen in de provincie hiervan de vruchten zouden plukken.

Onze leden zouden weten waar ze aan toe waren. Een planning, waar ook zij zekerheidsstellingen in kregen. Wanneer b.v. op de melkplas in Friesland een kleine heffing zou worden gelegd, waarvan een fonds zou worden gevormd ten behoeve van het personeel dat betrokken is bij concentratie, dan zou dat naar onze mening aanbeveling verdienen. Immers de grote fabrieken zouden dan ook hun bijdrage leveren om een verantwoorde concentratie tot stand te brengen. Komt men niet met een plan, dan zal men later tot de conclusie komen, dat het onjuist is geweest de concentratie maar op zijn beloop te laten. Omdat men dan tot de ontdekking zal komen, dat er onnodig veel geld verloren is gegaan".

Friesche koerier 1962-05-09

Frico keurt zuivelplan midden-Friesland goed – #Frico-Warga

(Van een onzer verslaggevers)
LEEUWARDEN - De deelgenotenvergadering van de *FRICO* heeft dinsdag het zuivelplan midden-Friesland goedgekeurd. Er is vrij langdurig over dit plan (zoals bekend zullen te zijner tijd de fabrieken te **Akkrum, Grouw, Roordahuizum, Wartena** en **Wirdum** worden opgeheven en zal de melk van deze fabrieken worden verwerkt door de *Centrale Melkinrichting* te **Warga**) gesproken. Rij de stemming bleek 75 procent van de deelgenoten voor het plan te zijn, 25 procent er tegen. De vijf betrokken fabrieken onthielden zich van stemming.

De *Frico* garandeert een prijs welke ligt op het niveau van de gemiddelde melkprijs van de bovenste helft van de bij de *Frico* aangesloten zuivelfabrieken. Deze prijs geldt m.i.v. 5 mei j.l. Verder krijgen de bij de vijf fabrieken aangesloten boeren over het afgelopen boekjaar een toeslag van $^3/_4$ cent per aangevoerde kg melk. Dit laatste is gedaan om de betrokkenen over de laatste „hindernis" heen te helpen. Vooral tegen de nieuw uit te betalen melkprijs bestond van de zijde der buurtfabrieken nogal enige tegenstand.

Omtrent de bestemming van de vijf bestaande fabrieken is nog geen beslissing genomen. Voorlopig blijven zij nog drie á vier jaar als melkontvangststations dienst doen. Ook de fabricage van boter en kaas gaat de eerste tijd in deze fabrieken gewoon door. Pas nadat in Warga de nodige voorzieningen zijn getroffen om de extra hoeveelheid melk op te vangen en te verwerken zal waarschijnlijk een nadere bestemming voor de fabrieksgebouwen in de vijf dorpen worden gezocht.

Op de vergadering van gisteren is ook besloten dat de vijf besturen van de fabrieken hun wat men noemt „lusten en lasten" overdragen aan de *Frico*. Voor vier van de vijf fabrieken waren de „*lusten*" groter dan de „*lasten*".
Het personeel van de vijf fabrieken zal door deze concentratie niet in zijn belangen worden geschaad.

Leeuwarder Courant 1962-08-10

Coöperatieve zuivelfabriek Sexbierum (7) sluit – #De-Maatschap

Op 1 oktober wordt de coöperatieve zuivelfabriek te **Sexbierum** gesloten, zo heeft het bestuur van de coöperatieve zuivelindustrie *De Maatschap* besloten. Behalve **Sexbierum** zitten ook de zuivelfabrieken te **Dronrijp** en **Marssum** in *de Maatschap*, die tevens de melk verwerkt van de ex-Lijempfabriek boeren van **Berlikum**.
De Sexbierumer fabriek ontving ongeveer zeven miljoen kg. melk per jaar, waarvan een belangrijk deel als drinkmelk naar Harlingen ging. Het werd steeds moeilijker om tot een rendabele verwerking van de melk aan deze fabriek te komen, die een van de kleinste was in Friesland. In het kader van *de maatschap* was reeds met sluiting rekening gehouden bij de investeringen.

Leeuwarder Courant 1962-11-09

Zuivelcoöperaties Workum (30) en Oosthem (80) willen fuseren – #DGV

De besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Workum** en te **Oosthem** (bij IJlst) hebben besloten de leden voor te stellen de beide fabrieken gemeenschappelijk te exploiteren. Aan dit voorstel zijn uitvoerige besprekingen voorafgegaan, zo wordt aan de leden meegedeeld en daarbij bleek een grote mate van overeenstemming te bestaan over de toekomstverwachtingen van beide fabrieken. Door de volledige besturen is met algemene stemmen besloten tot een gemeenschappelijke exploitatie over te gaan.

Met ruim dertig miljoen kilogram boerenmelk per jaar is de fabriek in Workum de grootste coöperatieve zuivelfabriek in Friesland, een positie die de laatste jaren steeds meer in het gedrang kwam door de grootscheepse concentraties, die elders in Friesland op gang zijn gekomen. De zuivelfabriek in Workum ondergaat op het ogenblik een verbouwing, die de fabriek geschikt moet maken voor de mechanische kaasbereiding.

De zuivelfabriek in Oosthem heeft al ruim acht miljoen kilogram melk, een hoeveelheid melk, die tegenwoordig niet meer als een verantwoorde basis voor grote investeringen wordt beschouwd. De fabriek in Oosthem heeft al eens fusiebesprekingen gevoerd met de fabriek in **Heeg**. Deze zijn afgesprongen, hoewel Heeg de fusie aantrekkelijk trachtte te maken door zich bij de *Frico* aan te sluiten, waarvan Oosthem ook deelgenoot is. De fabriek in Workum is een zogenaamde „vrije" fabriek en is niet aangesloten bij de Frico.

Leeuwarder Courant 1962-11-13

Fusie tussen Workum en Oosthem aangenomen – #DGV

De gisteren gehouden ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Oosthem** en **Workum** hebben met algemene stemmen het beleid van de besturen — die voorstelden om tot gezamenlijke exploitatie van de beide fabrieken over te gaan — goedgekeurd. Aan de besturen is machtiging verleend, de zaken overeenkomstig de plannen te regelen.

Leeuwarder Courant 1962-12-19 volledig verslag in MAP FBvCZ

Klein stukje tekst uit verslag Ledenvergadering Fries Zuivelbond

[….] **Geen 'zuivelplan'**
Het zuivelplan voor Friesland, dat een concentratie van de zuivelfabrieken zou behelzen en dat door de Zuivelbond zou moeten worden opgesteld, achtte de secretaris van de bond, ir. Stallinga niet wenselijk, zo zei hij in antwoord op een andere vraag van de heer Bergsma. De bond zou wel met een goed plan kunnen komen, maar het gaat er niet om met zo'n plan te komen, maar zei om de ledenvergaderingen een dergelijk plan te laten realiseren. Een plan zou de ontwikkeling aanmerkelijk vertragen. Het ligt nu wel in de bedoeling van de bond om zich met fabrieken in verbinding te stellen, als de bond denkt, dat dit noodzakelijk is, want wij moeten voorkomen, zo zei ir. Stallinga, dat er gebieden ontstaan, waar de coöperatie achterop raakt.

1963
Friese Koerier 1963-02-23

Zuivelfabrieken te Jubbega en Oldeberkoop willen fusie [23]

Voorstel: één vereniging, één melkprijs
Nieuwe naam: „Lincova"

JUBBEGA — Op dinsdag 26 februari en op woensdag 6 maart zullen in café Haveman ledenvergaderingen plaats vinden van de Coöp. Zuivelfabriek „*Ons Belang*: In de eerste zal het bestuur een toelichting geven op de voorstellen betreffende samenwerking met de coöp. zuivelfabriek „*De Goede Verwachting*" te **Oldeberkoop**, opdat daaromtrent in de vergadering van 6 maart een besluit kan worden genomen en statuten vastgesteld. Als naam voor de nieuwe coöperatie is voorgesteld Coöp. Zuivelindustrie „Langs Linde en Compagnonsvaart („*Lincova*" G.A.).

Reeds geruime tijd hebben de besturen van deze fabrieken de vraag onder ogen gezien, welke organisatorische opzet bij de melkverwerking in dit gebied de toekomstige belangen van de leden het beste zou kunnen dienen. De steeds voortschrijdende technische ontwikkeling biedt de mogelijkheid de zuivelindustrie verder te mechaniseren. Dit betekent tevens specialisatie en een zo volledig mogelijke belasting van de apparatuur om de vaste kosten zo laag mogelijk te doen zijn.

Aldus heeft het bestuur, blijkens een schrijven aan de leden, overwogen. Hierbij komt dat het loon in de komende jaren een steeds belangrijker factor in de produktiekosten zal betekenen. Aan de stijgende kosten kan slechts het hoofd worden geboden door een grotere hoeveelheid melk in één hand te brengen en deze op de meest voordelige wijze te verwerken.

Teneinde dit te bereiken zal een nauwe samenwerking tussen beide verenigingen **Jubbega** en **Oldeberkoop** nodig zijn. Over de wijze waarop, bestaat tussen de besturen volledige overeenstemming. Het is de bedoeling een nieuwe coöperatieve vereniging op te richten. De opzet is zo gedacht, dat deze nieuwe vereniging lid wordt van de huidige verenigingen **Jubbega** en **Oldeberkoop**.

Gevolgen voor leden
Om de opzet te bereiken is een ⅔ meerderheid nodig. Wordt die verkregen, dan houdt dit in, dat tenminste ⅔ van de leden van de huidige verenigingen lid zullen worden van de nieuwe. Hiermee houden de leden — zij het indirect — invloed op de gang van zaken van de eigen vereniging, want de nieuwe vereniging wordt immers lid van de bestaande vereniging, maar bovendien krijgen ze — ook weer indirect — invloed op de gang van zaken van de andere vereniging, want daar wordt de nieuwe coöperatie ook lid van. Op deze wijze wordt een gemeenschappelijk beleid gevoerd, een beleid, dat wordt bepaald door de ledenvergadering van de nieuwe coöperatieve vereniging.

Dit betekent direct al: één bestuur, één melkprijs en een zo efficiënt mogelijke belasting van de beschikbare apparatuur bij beide fabrieken.

Te verwachten voordelen
In Jubbega dient, zal de daar thans aangevoerde hoeveelheid melk op doelmatige, economische wijze

23 Uit Leeuwarder Courant 1961-06-04: "Één directeur bij zuivelfabrieken te Oldeberkoop en Jubbega-Schurega
De coöp. zuivelfabrieken *„De goede verwachting"* te Oldeberkoop en *„Ons Belang"* te Jubbega krijgen een éénhoofdige leiding. Tot directeur van de beide fabrieken is benoemd de heer O. Zwart, nu directeur van de zuivelfabriek te Oldeberkoop. De huidige directeur van de fabriek te Jubbega de heer S. Wiersma, heeft de pensioengerechtigde leeftijd bereikt. De beide verenigingen blijven geheel autonoom." – (ZJB '63-'65 de heer Zwart was nog steeds directeur)

worden verwerkt, belangrijk te worden geïnvesteerd. De verwerkingscapaciteit in de kaasmakerij is te klein; pekellokaal met pekelruimte dienen aanmerkelijk te worden vergroot, terwijl de opslagcapaciteit van de melk (mee in verband met de vijfdaagse werkweek) veel te gering is. Met afdoende verbetering zou een bedrag van 1,2 miljoen gemoeid zijn. De fabriek te Oldeberkoop heeft een grotere verwerkingsmogelijkheid in de kaasmakerij, terwijl de opslag-capaciteit van de melk nog reserve heeft. Bovendien beschikt men hier over een moderne kaasmakerij, waarbij de mogelijkheden voor verdere mechanisatie in deze afdeling eenvoudig kunnen worden toegepast. Door een gedeelte van de thans in Jubbega aangevoerde melk in Oldeberkoop te verkazen, behoeft aan geen der beide fabrieken opnieuw geld te worden geïnvesteerd en kan er dus worden bespaard.

Hoger melkprijs
Verwacht mag worden, dat direct de uit te betalen melkprijs voornamelijk in Jubbega hoger zal worden. De gemiddeld over de laatste vijf jaar betaalde melkprijs lag te Jubbega beneden het gemiddelde van de Frico fabrieken, terwijl die te Oldeberkoop hier boven lagen. Door specialisatie van enkele kaassoorten in Jubbega en een intensievere bezetting van de kaasmakerij te Olderberkoop mag worden aangenomen, dat het totaal rendement van beide bedrijven beter wordt, waardoor een hogere melkprijs tot stand komt.

Verschillende berekeningen en uitkomsten van fabrieken hebben aangetoond, dat met het groter worden van de bedrijven de verwerkingskosten per kg melk lager worden. Bij het samengaan van deze beide fabrieken heeft men de beschikking over ongeveer 27½ miljoen kg melk in één hand, hetgeen een hoeveelheid grondstof is, welke naar de huidige maatstaven een voldoende zekerheid biedt voor economische verwerking. Door meer samenwerking op het gebied van vervoer, melkcontrole, administratie enz. zal nog meer bespaard kunnen worden, waardoor het kostencijfer per kg melk lager wordt.

Jubbega geschrokken
In Jubbega is men van deze plannen geschrokken. Dinsdag zijn de zuivelarbeiders ingelicht. Woensdagavond hebben de ANAB-leden met hun bestuurders overlegd. Er zijn geen beslissingen genomen.
Er is ook nog geen zekerheid. Er is vooral ongerustheid: worden er mensen ontslagen? Gaan er mensen weg uit Jubbega? Wordt deze transactie een verliespost voor de plaats? Plaatselijk Belang is tegen de concentratie. Het bestuur zal contact zoeken met burgemeester en wethouders om oplossingen te vinden voor de moeilijkheden die nu ontstaan. Verder is men bezig een actie-comité op te richtten, dat zal proberen de leden van de fabriek te overtuigen, dat de concentratie niet moet doorgaan.

Leeuwarder Courant 1963-03-07

Fusie Jubbega Oldeberkoop voorlopig uitgesteld

(Van onze landbouwredacteur).
Bij leden van de coöperatieve zuivelfabriek in Jubbega blijkt een tamelijk felle oppositie tegen de fusieplannen met de zuivelfabriek in Oldeberkoop te bestaan. Dit is de reden dat het bestuur van Jubbega heeft besloten het voorstel tot fusie nog niet in stemming te brengen. Dit uitstel bevredigt de tegenstanders van het fusieplan niet en een zogenaamd actiecomité van voornamelijk „Kompanijster" boeren wil nu snel een beslissing forceren, waarbij ze waarschijnlijk uitgaan van de gedachte, dat de tijd de fusieplannen zal begunstigen. Het bestuur van de zuivelfabriek in Jubbega motiveert het uitstel door te zeggen, dat de leden er niet unaniem voor zijn en dat een beslissing op dit ogenblik de eensgezindheid en de rust in de vereniging niet zou bevorderen.

Friese Koerier 1963-03-22

Fabriek hees vlag in top

Fusie met Oldeberkoop door Jubbega met grote meerderheid afgestemd [24]

JUBBEGA — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek *„Ons Belang"* te Jubbega hebben woensdag met grote meerderheid van stemmen de fusie-plannen tussen hun fabriek en die te **Oldeberkoop** afgestemd. Van de 944 stemgerechtigden spraken 781 zich uit voor handhaving van de huidige situatie, 22 hadden geen bepaalde voorkeur en 141 waren voor de concentratie, die naar de verwachting was voor de Jubbegaster boeren een hogere melkprijs zou opleveren.

Het voorstel van de beide besturen, dat dinsdag 26 februari in afzonderlijke vergadering was toegelicht (hetgeen aan Jubbegaster zijde direct al op emotionele tegenkanting stuitte) voorzag in het stichten van één coöperatieve vereniging met een inbreng van ruim 27½ miljoen kilogram melk.
Door de toenemende melkaanvoer staat Jubbega met 15 miljoen kilogram voor de noodzaak van een drastische verbouwing, terwijl de fabriek in Oldeberkoop de top nog wel kon verwerken. Door de twee bedrijven in één hand te brengen (één bestuur, één melkprijs — er bestaat al een eenhoofdige directie) zou men tot een zo efficiënt mogelijk belasting van de beschikbare apparatuur van beide fabrieken kunnen komen. Bovendien, zo rekenden de twee besturen hun leden voor, zal de direct uit te betalen melkprijs voornamelijk in Jubbega hoger worden.

Vrees

De laatste tijd kon Jubbega het uitbetalingspeil niet geheel volgen, terwijl de fabriek in Oldeberkoop wat de melkprijs betreft belangrijk boven het gemiddeld in Friesland uitbetaalde bedrag ligt. Kortom, het totaal rendement van beide fabrieken zou verbeterd kunnen worden en voor de boeren zat er direct voordeel in.

Niettemin hebben de boeren, getuige de overweldigende meerderheid, die zich voor handhaving van de bestaande toestand uitsprak, andere argumenten laten prevaleren. Deze houding is in hoofdzaak te verklaren uit de ongegronde vrees bij de leden van de fabriek in Jubbega, dat het bedrijf in Jubbega bij doorgaan van de fusering de verliezende partij zou zijn. Niet direct zozeer in materieel opzicht dan wel ideëel. Hoewel van bestuurszijde bij herhaling is gesteld, dat het zeker niet in de bedoeling ligt de fabriek op te heffen, heeft men deze indruk kennelijk niet bij de leden kunnen wegnemen. Onder de boeren, die zich op de voorlichtingsvergadering al niet met de fusieplannen konden verenigen, is toen een actie-comité gevormd, dat de laatste weken probeerde zoveel mogelijk leden aan zijn kant te krijgen. Dat is wonderwel gelukt. Zo zelfs, dat de uitslag van de stemming ook voor het bestuur van Jubbega — hoewel deze zeker niet droomde van een gemakkelijke overwinning — bepaald een verrassing was.

Vlag in top

De bijeenkomst in café Brinksma had een rustig verloop. De fusieplannen zijn met deze onbetwiste uitspraak van de bo eren geheel van de baan en het bestuur heeft zich loyaal bij het standpunt van de meerderheid neergelegd. De stemmingsvergadering zou al eerder worden gehouden, maar om de rust in de gelederen van de leden terug te laten keren, had men besloten deze tot een latere datum op te schorten.

24 Jubbega blijft ook hierna moeilijkheden te hebben met een fusie – ging pas januari 1966 fuseren met *De-Takomst*

Het bestuur zal zich nu beraden op een uitbreiding van apparatuur en gebouw in Jubbega om de toenemende melkstroom de baas te kunnen blijven. Naar verluidt zal deze verbouwing bijna een miljoen gulden moeten kosten. Na het bekend worden van de uitslag van de stemming is op de fabriek in Jubbega de vlag in top gehesen. De stemming van de boeren, aangesloten bij de fabriek in Oldeberkoop, had nu geen zin meer. Ook Oldeberkoop komt nu voor een herinrichting te staan. Het samengaan van de beide fabrieken had de hoge investeringen, die met de afzonderlijke verbouwingen gemoeid zijn, voorlopig kunnen voorkomen.

Korte commentaren Onnodig offer?

DE MOTIEVEN van de verrassende meerderheid tegen de fusie van de zuivelfabrieken in Jubbega en Oldeberkoop zijn niet openbaar geworden, omdat de stemming plaats vond in een besloten vergadering. De uitslag is daarom verrassend, omdat de voorgestelde fusie zou leiden tot een grotere doelmatigheid in de produktie en daarmee tot verhoging van de uitbetalingsprijs. zeker voor de boeren in Jubbega. Zij die tegen stemden hebben hun eigen directe belang dus laten varen ten gunste van andere belangen, die zü groter achtten en dat is op zichzelf prijzenswaardig. Het is, alweer door de geheimhouding, niet mogelijk precies te zeggen wat dan wel die grotere belangen waren, maar wij geloven er niet ver naast te zijn als wij zeggen, dat het de mening is, dat de ontwikkeling van Jubbega door de fusie zou zijn geschaad.

Nu is de moeilijkheid, dat niemand vandaag kan zeggen of dat juist is. Wij zijn geneigd te menen, dat deze visie te pessimistisch is. En als zij te pessimistisch is, dan zijn de kansen voor Jubbega groter dan de tegenstemmers dachten. Nog eens: wij moeten zeer voorzichtig zijn met oordelen, omdat te veel van wat er gebeurd en gezegd is onbekend blijft. Maar de kans lijkt ons niet gering, dat vele honderden boeren rondom Jubbega gisteren een besluit hebben genomen, dat zij later als een onnodig offer zullen betreuren.

Friese Koerier 1963-04-12

Zuivelfabrieken in Tijnje, Langezwaag en Terwispel één? – #Gorredijk

HEERENVEEN - Wanneer de leden van de drie zuivelfabrieken in Tijnje, Langezwaag en Terwispel op de ledenvergaderingen, welke gelijktijdig worden gehouden op 29 april, de statutenwijzigingen goedkeuren, zal er in het vervolg één zuivelvereniging optreden. De melk zal dan voortaan naar één fabriek worden gebracht. De zuivelfabrieken in dit deel van Friesland gaan nu dus ook samenwerken.

Friese Koerier 1963-04-13

Rectificatie: Niet één fabriek maar één vereniging – #Gorredijk

HEERENVEEN — Het bericht over de eventuele samenwerking tussen de zuivelfabrieken **Tijnje, Langezwaag** en **Terwispel** bevat helaas een fout. In onze krant van gisteren kon men lezen dat het in de bedoeling lag, na goedkeuring door de ledenvergaderingen, te komen tot 1 vereniging en dat de melk dan naar 1 fabriek zou worden gebracht.

Dit laatste nu is onjuist, zo heeft men ons verzekerd. De 3 fabrieken behouden alle hun melkaanvoer. Wat men met de op 29 april aan de respectievelijke leden voor te leggen plannen wel beoogt is: 1 vereniging met 1 melkprijs. [25]

Friese koerier 14-06-1963

— Benoemd tot assistent aan de coöp. zuivelfabrieken, combinatie Langezwaag-Terwispel, de heer G. Haandriksman thans assistent aan de coöp. zuivelfabriek te Achlum

Friese Koerier 1963-04-29

INGEZONDEN: 'Meer eenheid'

Het gelijk van 'koekoek-boeren'

Onder bovenstaande titel komt in het laatste nummer van de Landpachter een artikel voor dat vooral op het ogenblik de volle aandacht verdient. Het is dat artikel dat mij in de pen heeft doen klimmen. . Er is tijdens en ook na de tragische gang van zaken in het Hollandsche Veld nog al het een en ander geschreven over het Landbouwschap; zoveel dat daaraan niet meer aandacht behoeft te worden geschonken. En de heer Koekoek maakt van een en ander dankbaar gebruik om propaganda te maken voor de komende verkiezingen. Afgewacht moet worden hoe groot de schare zal zijn die haar stem op deze persoon zal uitbrengen.

Als ik echter mijn oor te luisteren leg dan zijn het voor een groot deel mensen die tot nu toe weinig actief hebben deelgenomen aan het organisatieleven getuige alleen al het feit dat uit de reacties heel vaak blijkt dat de schrijvers niet eens weten hoe of het Landbouwschap tot stand is gekomen. En als het nu straks juist die groep is die de kastanjes voor de landbouw uit het vuur zal halen dan heb ik er een zwaar hoofd in.

Dat het Landbouwschap het doet zoals wij het graag gezien hadden wil ik niet beweren maar als dat met zo is dan is het onze taak om via de organisaties te trachten hierin verandering te brengen. Wil men echter iets bereiken bij de regering ten opzichte van het landbouwbeleid dan is er maar een weg: Eenheid. Of dat nu via het Landbouwschap is of het KNLC of wat dan ook, het doet er niet toe. Eenheid, dat is het enige waar de boer nog eens wat aan kan hebben. Hoe meer stemmen de heer Koekoek op zich verenigt, hoe meer verdeeldheid van krachten, omdat toch de hele landbouw niet zo dwaas zal zijn zulks te doen, hoe liever de toekomstige minister van Landbouw...?

Ik kan mij de acties van de heer Koekoek heel goed begrijpen, vooral nu de gang van zaken hem de wind wat in de zeilen drijft. Ik beschik niet over de capaciteiten om in de kamer verkozen te worden maar was dat wel zo dan zou ik er voor vechten net als de heer Koekoek. Al zou ik er dan ook alleen maar zitten als jaknikker .... ik zat dan toch. goed?! Maar met mijn plaats in de volksvertegenwoordiging zou de landbouw niet veel opschieten . Als men begrijpt wat ik daarmee bedoel...

Afstemmen fusieplan Jubbega – Oldeberkoop

In dit verband wil ik ook nog even aandacht schenken aan de mislukte concentratiepogingen tussen Jubbega en Oldeberkoop. De streek en de bevolking van enige afstand kennende, heb ik vaak bewondering gehad voor de mensen uit die omgeving die indertijd de moed konden opbrengen om daar een coöp. zuivelfabriek en graanmalerij te stichten. Eenheid zal vrij zeker de doorslag gegeven hebben voor die be-

25 Niets gevonden uit de goedkeuring. Uit knipsel blijkt er in juni wel een 'combinatie' Langezwaag-Terwispel..... zonder Tijnje - Zie een knipsel van een jaar later 1964-03-03. Tijnje ging in (ZHN.)

langrijke stap in de goede richting. De generatie van vandaag de dag kan met recht trots zijn op haar voorouders.

De grote vraag is echter, zal de komende generatie ook trots kunnen zijn op haar voorouders die nu deze beslissing genomen hebben? Wanneer hun eenmaal de rekening zal worden gepresenteerd? Zouden zij, die voor wat betreft hun eigen bedrijfsvoering terug willen naar de methoden van 50 jaar terug? Ik denk wel van niet: Men heeft op tijd de bakens weten te verzetten. Overal maar vooral ook in Jubbega. En dat schijnt men nu dan met te hebben willen doen ten opzichte van „Ons Belang" voor de toekomst.

En om dit te forceren heeft een betrekkelijk kleine groep er alles bijgesleept, waaronder velen die vrijwel nooit op ledenvergadering kwamen. Een in dat stadium gehouden Koekoekvergadering heeft misschien de toch al verhitte gemoederen nog enigszins opgezweept. Waar was nu de eenheid? Ik hoop van harte dat deze beslissing voor „*Ons Belang*" de goede mag blijken te zijn. Gezien de stemverhouding is dat zonder meer het geval want had men van bestuurszijde op de een of andere manier een andere uitspraak kunnen forceren dan was het vrij zeker rommelen gebleven.

Daarom is deze gang van zaken voor de rust in de vereniging op dit moment de beste. Wanneer echter mocht blijken dat de beslissing toch verkeerd is geweest dan zal het uiterst moeilijk zijn om de gemaakte fout te herstellen. En het zou dan nog wel eens de lachende derde kunnen zijn die met de buit ging strijken. En dat zal dan voor de coöperatief denkende leden van *Ons Belang* een betreurenswaardige gang van zaken zijn. Daarom was wat meer eenheid in dezen wel wenselijk geweest. Tw.
v. d. M.

Leeuwarder Courant 1963-05-11

Fusie zuivelfabrieken Koudum en Workum? - #DGV

Op verzoek van enkele leden van de coöperatieve zuivelfabriek *„Concordia"* te **Koudum**[26] zal binnenkort een buitengewone ledenvergadering worden uitgeschreven. De vergadering wordt gehouden om de mogelijkheid van een fusie met de coöperatieve zuivelfabriek „*De Goede Verwachting"* te **Workum** onder ogen te zien.

Friese Koerier 1963-05-11

Bestuur Koudum praat eerst ook met andere 'zusterfabrieken'

(Van een onzer verslaggevers)
KOUDUM — Op verzoek van enkele leden van de coöp. zuivelfabriek *„Concordia"* te **Koudum** is er maandagmorgen een buitengewone ledenvergadering gehouden, waarin tussen het bestuur en de leden is gesproken over een eventuele fusie. Gezien de stemming in deze vergadering, heeft het bestuur het vertrouwen, zo werd ons nadien meegedeeld, juist te handelen door, alvorens met éénzusterfabriek (de coöp. zuivelfabriek „*De Goede Verwachting"*) over concentratie te praten, eerst verder te gaan met zijn gesprek over concentratie met alle andere fabrieken in de Zuidwesthoek van Friesland.

26 Zou nog tot 1968 duren dat '**Koudum**' fuseerde met.....*De Goede Verwachting (ZHN.)*

Leeuwarder Courant 1963-05-17

FNZ over: Voortgaande zuivelconcentratie – zuid-Nederland

UIT ANDERE BLADEN
Het „Officieel Orgaan" van de *Kon. Ned. Zuivelbond FNZ* juicht de aangekondigde fusie tussen de kringcoöperatie „*De Kempen*" en de kringcoöperatie „*Ament*" van harte toe. De nieuwe organisatie, die de naam van „*Coöperatieve Zuivelvereniging **Campina***" zal krijgen, zal een gemeenschappelijke melkaanvoer hebben van ruim 170 miljoen kilogram en de consumptiemelkbehoefte van ongeveer 400.000 mensen voor haar rekening nemen.

"De concentratie in het zuidoostelijk deel van ons land doet hiermee weer een grote stap vooruit en er is weinig fantasie voor nodig om te voorspellen dat hiermee nog lang niet het eindstadium bereikt is.
Dat overigens in geheel Nederland de concentratie in de coöperatieve zuivelindustrie belangrijke vorderingen heeft gemaakt moge blijken uit enkele cijfers:

In 1940 waren er in Nederland 457 verenigingen tot exploitatie van coöperatieve zuivelfabrieken, die 460 bedrijven in exploitatie hadden. Er waren dus slechts drie verenigingen die meer dan één fabriek bezaten. In 1950 waren deze aantallen gedaald tot 374 verenigingen met 404 fabrieken. Op het ogenblik, maar geen rekening houdend met de hierboven beschreven concentratie, zijn er nog 284 verenigingen met 326 bedrijven. Neemt men daarbij in aanmerking dat intussen de melkaanvoer van de fabrieken die bij de FNZ zijn aangesloten in 1940 een hoeveelheid van 2.750.000 ton melk bedroeg en in 1962 4.580.000 ton, dan springt de betekenis van de concentratie nog sterker in het oog.

Wel moet men bij het bovengenoemde aantal melkverwerkende bedrijven van 326 nog optellen de centrale verwerkingsbedrijven, resp. melkinrichtingen die niet rechtstreeks als vereniging bij de FNZ zijn aangesloten. Dit betreft zulke grote bedrijven als *CCF, CMI-Frico, Ommelanden, CMI-Groningen, Domo, Berkelstroom, Coöp. Condens Gelderland Overijssel*, **Zevenbergschenhoek, Bergeyk** en **Veghel.**
In grote trekken kan worden gesteld dat deze centrale bedrijven uiteindelijk ongeveer 30 pct. van de melkaanvoer van de gezamenlijke coöperatieve fabrieken verwerken. Het laat zich aanzien dat het gespecialiseerde grootbedrijf van steeds toenemender betekenis voor de Nederlandse zuivelindustrie zal worden".

Leeuwarder Courant 1963-07-13

#De Maatschap Dronrijp bedankt voor *Frico*

(Van onze landbouwredacteur)
Het bestuur van de coöperatieve zuivelindustrie „*De-Maatschap*" met fabrieken te **Dronrijp** en **Marssum** en met een melkaanvoerstation in **Berlikum** heeft bedankt voor het lidmaatschap van de *Frico*, de gezamenlijke afzetsorganisatie van het merendeel van de coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland. Het bedanken van *De-Maatschap* betekent een gevoelige aderlating voor de *Frico*, die daarmee zeven tot acht procent van de aanvoer van zijn produkten verliest.

De oorzaak van dit niet geheel onverwachte bedanken voor het deelgenootschap is gelegen in de groeiende spanningen in de Friese coöperatieve zuivelindustrie als gevolg van concentraties en modernisering enerzijds en als gevolg van het achterblijven van een deel van de fabrieken bij deze modernisering anderzijds. De concentraties staan in het algemeen onder leiding van jonge energieke zuiveldirekteuren, die menen, dat de aan de boeren voorgespiegelde voordelen van deze concentraties in het Frico-verband worden genivelleerd ten gunste van de fabrieken, die deze concentraties niet zijn aangegaan.

In het speciale geval van **Dronrijp** ging het om afrekening van de melkpoeder en de terugslag, die dit zou hebben op de afrekening van de kaasprijs. Het kwam er op neer, dat *De-Maatschap* door het in gebruik stellen van een melkpoederinstallatie een belangrijk deel van de voordelen zag wegvloeien naar het gehele Frico-verband. Voornamelijk vanwege het feit, dat de Frico lagere produktiekosten voor de kaas ging berekenen en de afrekening van de kaas daarbij ging aanpassen.

Het is de bedoeling van de directie van *De-Maatschap* om jaarlijks in de toren twaalf miljoen van de 50 miljoen kilo melk, die deze coöperatie in noordwestelijk Friesland ontvangt, tot melkpoeder te verstuiven. Aangezien het verpoederen van melk weinig arbeidsintensief is, zou de toren vooral in het weekeinde en in de top van de melkproduktie gebruikt worden teneinde het werk op zaterdagen en zondagen tot het uiterste te beperken. Een zeer belangrijk bijkomend voordeel daarvan is, dat de kaasmakerij, die wel arbeidsintensief is, een regelmatige bezetting krijgt, terwijl bovendien steeds kaas gemaakt kan worden van verse melk.

Als gevolg van de verkorting van de werkweek in de zuivelindustrie doet zich de moeilijkheid voor, dat de zuivelfabrieken in de zomer bijna voortdurend melk moeten verwerken, die al enige tijd in tanks is bewaard. In de zuivelindustrie schrijft men hieraan de moeilijkheden toe met de kwaliteit van de produkten o.a. het gebrek „bitter" bij kaas. Ook bij de boterbereiding hebben zich moeilijkheden voorgedaan, die niet v erklaard kunnen worden uit de kwaliteit van de melk zoals, die door de boeren aan de fabrieken wordt afgeleverd, daar juist die kwaliteit zich in stijgende lijn bevindt.

Leeuwarder Courant 1963-08-10

#De-Maatschap in Dronrijp wil uit de *Frico*

De Veemarkt
De ontwikkeling naar een moderne zuivelindustrie blijkt in de Friese coöperaties niet zonder storingen te verlopen. De belangrijke en grote zuivelconcentratie in het noordwesten van Friesland zegt het lidmaatschap van de *Frico* op, waardoor de georganiseerde afzet van zuivelprodukten een geduchte knauw krijgt. Het bestuur van *De-Maatschap* in **Dronrijp** zal de kwestie nog voorleggen aan de leden, zodat er een discussie over kan ontstaan. De reden van de opzegging van dit deelgenootschap vindt men in de verhouding tussen de grote en de kleine zuivelfabrieken, die ondanks hun verschillende industriële en commerciële mogelijkheden over een kam worden gehaald.

Indien men al van een coöperatief ideaal wil blijven spreken in Friesland, dan zal men daarvan steeds de zakelijkheid moeten voorop stellen anders houdt het ideaal het niet lang uit. Wanneer in de *Frico* de lakens worden uitgedeeld door de kleinere fabrieken, die industrieel niet mee kunnen komen, dan loopt de zaak spaak. Het is niet *De-Maatschap* alleen, die aan de coöperatie-ketenen rammelt. Ook een andere grote concentratie **Oosterwolde-Elsloo** (*ZOH*) is nog steeds geen deelgenoot van de *Frico*, hoewel de bedrij-

ven, waaruit deze concentratie is opgebouwd, dat wel zijn. Ook bij een derde grote concentratie hebben we al eens een zeer kritische gestemdheid opgemerkt jegens de *Frico*.

Leeuwarder Courant 1963-08-23

Zuivelconcentratie Betterwird/Dokkum (20) en Birdaard (10)? – niet!

Op de ledenvergadering van de coöp. zuivelfabriek te **Betterwird**, donderdagavond onder leiding van de heer L. M. Boersma te Ternaard werd gehouden is een oriënterende bespreking gevoerd over een nauwe samenwerking van de verenigingen **Betterwird** en **Birdaard**, die kan leiden tot één exploitatie. De opzet is, aldus de toelichting, dat **Birdaard** de melk van haar huidige leden blijft ontvangen, die dan voor een groot gedeelte voor de combinatie aan de Coöp. Condensfabriek (*CCF*) wordt geleverd. De overblijvende melk wordt dan naar **Betterwird** vervoerd om tot kaas verwerkt te worden. De boter- en kaasmakerij te **Birdaard** worden gesloten. Het uiteindelijke doel is dat van twee bestaande verenigingen zal worden overgeschakeld op één nieuwe vereniging met één bestuur en een eenhoofdige leiding.

Waar de melkaanvoer te **Betterwird** thans ruim 20.000.000 kg per jaar bedraagt en die te Birdaard plm. 10.000.000 zou de totale aanvoer op ongeveer 30.000.000 kg melk per jaar komen. Het bestuur werd gemachtigd om, als ook de leden van **Birdaard** hiermee akkoord gaan, verdere stappen te gaan doen om binnenkort met definitieve plannen te komen.

Leeuwarder Courant 1963-08-27

Zuivelfabriek Akkrum draait door

Frico – Warga blijft op oude plaats

Fabrieken in Wartena en Wirdum sluiten in 1964, Grouw in 1967

De nieuwe melkinrichting van de Frico in Warga zal vlak bij de oude verrijzen en niet een eind uit het dorp op de hoek bij de weg naar Eagum. De bouw van de nieuwe fabriek, die een groot deel van Friesland en ook streken daarbuiten dagelijks van drinkmelk zal voorzien, zal nog geruime tijd in beslag nemen. Het zal nog wel tot 1967 duren eer de nieuwe fabriek in gebruik zal worden genomen.

De wijziging van de plannen is een gevolg van het feit, dat de Frico een proces heeft verloren tegen de eigenaar van het land bij de Eagumer hoek. Door het verliezen van het proces kreeg de Frico de handen vrij om een inmiddels opgekomen plan uit te werken, dat voordelen biedt boven het oude. Zoals bekend zijn de coöp. zuivelfabrieken in Akkrum, Grouw, Wirdum, Roordahuizum en Wartena overgegaan in handen van de Frico, die daardoor de gelegenheid krijgt voor de melkinrichting rechtstreeks boerenmelk te verwerken. Bij het plan Eagumer hoek zou de melk aangevoerd worden in bussen rechtstreeks van de boerderij. Het is echter voordeliger gebleken in Akkrum een ontvangstation voor melk in te richten en slechts een deel van de melk rechtstreeks van de boeren in Warga te ontvangen.

De vijf fabrieken, die door de Frico overgenomen zijn ontvingen met elkaar ongeveer 45 miljoen kg melk per jaar. Inmiddels is de fabriek in Roordahuizum gesloten voor de melkverwerking, terwijl het gebouw bij de Frico dienst doet voor o.a. kaasopslag. De fabrieken in Wirdum en Wartena gaan het volgende jaar dicht. Daartoe moeten de melkontvangsten van Akkrum en Grouw uitgebreid worden. De melkontvangst van Akkrum krijgt een capaciteit van zeventien miljoen kg melk. Later zal dit uitgebreid worden tot 22 miljoen kg, wanneer de fabriek het ontvangstation voor het zuidelijk deel het Warga-gebied wordt.

Akkrum zal dan ook nog de proeffabriek van de Frico zijn, dat wil zeggen, dat de Frico er o.a. proeven met de kaasbereiding, nieuwe kaassoorten, kaasverpakking en dergelijke in wil onder brengen. Terwijl voor de fabriek in Akkrum dus nog een grote toekomst is weggelegd, zal die in Grouw voor de sluiting nog een grote opbloei beleven. Die sluiting zal in 1967 vallen, maar voor die tijd zal de fabriek nog een melkontvangststation krijgen voor 30 miljoen kg melk. Indien de deelgenotenvergadering van de Frico de plannen goedkeurt zal er in Akkrum en Grouw ruim vier ton geïnvesteerd worden.

Leeuwarder Courant 1963-08-28

Enorme concentratie op til in Heerenveen-Wolvega – #*De-Takomst*

Akmarijp (10), Wolvega (25), Oudeschoot (12), Haskerhorne (17) en Luinjeberd (10)

Opnieuw is er in de Friese zuivelcoöperatie een enorm concentratieplan aan de orde, waarbij niet minder dan 75 miljoen kg melk in midden- en zuidoostelijk Friesland is betrokken. De besturen van de zuivelfabrieken in **Akmarijp, Wolvega** en de groep Heerenveen (**Oudeschoot, Haskerhorne** en **Luinjeberd**) voeren besprekingen om te komen tot een gezamenlijke melkverwerking. De leden zullen dezer dagen over de besprekingen worden ingelicht.
De fabrieken, die bij de plannen betrokken zijn, zijn alle deelgenoot van de *Frico* en ze beschikken over de volgende hoeveelheden melk: **Akmarijp** tien miljoen kg, **Haskerhorne** zeventien, **Luinjeberd** tien, **Oudeschoot** twaalf en **Wolvega** 25 miljoen kg.

Fusie Weidum, Wieuwerd, Scharnegoutum, Sijbrandaburen en **Oosterend afgesprongen** **#De-Terpen**
Een ander concentratieplan, waarover al enige tijd werd gedokterd is afgesprongen. Er zijn besprekingen geweest tussen de coöperaties **Weidum, Wieuwerd, Scharnegoutum, Sijbrandaburen** en **Oosterend**. Ze zijn afgestuit op de onwil van **Oosterend** en **Scharnegoutum**. Het is de tweede keer, dat concentratiebesprekingen in de omgeving van Sneek zijn afgebroken, zij het dan dat daarvan de zuivelfabriek in **Oosthem** aansluiting heeft gezocht bij **Workum**.

Friese koerier 1963-08-29

Weer zuivelconcentratie rond Heerenveen op til

Fabrieken Akmarijp en Wolvega hebben contact gezocht met Oudeschoot – #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN - Het inzicht, dat het in het belang van de veehouders is, om zoveel als dit technisch verantwoord is en praktisch tot de mogelijkheden behoort, tot concentratie van zuivelfabrieken over te gaan, begint steeds dieper tot de belanghebbenden door te dringen. Hoewel er in het jonge verleden rondom Heerenveen reeds een zekere concentratie tot stand was gebracht tussen de zuivelfabrieken **Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot**, heeft men thans besprekingen geopend om tot een nog veel grotere concentratie te komen.

Maandag zijn de besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken van **Akmarijp, Wolvega** en van **Oudeschoot** (dus de groep **Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot** – *De-Takomst*) bij elkaar geweest om de mogelijkheid van een gezamenlijke melkverwerking te bespreken. Het feit, dat men de besprekingen daarover heeft geopend, houdt dus kennelijk in, dat deze besturen hierin voordelen voor hun leden menen te bespeuren en een dergelijke samenwerking niet op voorhand afwijzen.

Leeuwarder Courant 1963-08-31

Concentratie, overkoepeling van oude burenruzies

DE VEEMARKT

De concentratie in de coöperatieve zuivelindustrie van Friesland zou ongetwijfeld vlot van stapel lopen, wanneer het maar geen buurfabrieken waren, die voor een concentratie in aanmerking kwamen. In de vijftig, zestig jaar dat de fabrieken aan elkaar grenzen zijn er over die grenzen al heel wat burenruzies geweest. Zelfs wanneer men de verste oorzaak van die ruzies al is vergeten, dan nog beschouwen de boeren van het ene dorp hun melk als witter dan die van de boeren een eindje verderop.

De concentratie in de zuivel is op gang gekomen, doordat zo nu en dan eens een fabriekje de strijd om het bestaan opgaf. Een fraude of een pensionering van de directeur was dan een geschikte aanleiding om de zaak stop te zetten. De concentratie had op die manier nog wel honderd jaar kunnen voortduren, want het was er een zonder visie. Het was een gelegenheidsconcentratie, die van toevallige omstandigheden afhing. De laatste jaren is daar vooral door het werk van ir. Stallinga van de Friese Zuivelbond verandering in gekomen. Inzichten, die elders wel doordrongen en die nota bene gebaseerd waren op rapporten van de Friese Zuivelbond (*FBvCZ*), kregen ook vat op de Friese boeren.

Er zouden grote regionale zuivelverenigingen moeten ontstaan — voor Friesland een tien, vijftien — die over voldoende melk moesten beschikken om op het geschikte moment grote beslissingen te kunnen nemen. Ook deze ontwikkeling is in Friesland min of meer toevallig begonnen, toen na de oorlog de melk van de Noordoostpolder verwerkt moest worden. Er kwam een nieuwe opzet, waarbij **Oosterzee, Munnikeburen** en **Blokzijl** tot samengaan besloten in de *Novac* waar echter de verwachte financiële resultaten van concentratie nog niet zijn gebleken.

Het is merkwaardig, dat de concentratie in deze grote stijl vooral opgang maakt in wat men de vrijzinnige baan door Friesland kan noemen. Wanneer de besprekingen tussen Akmarijp, Heerenveen en Wolvega tot een goed einde worden gebracht, dan liggen er tussen de Waddenzee en Kampen vijf, zes grote regionale zuiveleenheden, namelijk *De-Maatschap, Frico-Warga*, *De-Takomst* (Heerenveen-Wolvega), de *Novac* en *ZOH* (Oosterwolde-Elsloo). De Leeuwarder Melkinrichting (*LMI*) ligt daar weliswaar nog wat tussenin en daar zal voorlopig ook wel geen verandering in komen, als we afgaan op de „pot", die de nieuwe fabriek nu al aan zijn leden heeft gepresenteerd bij de nabetaling.

In de streken van Friesland, waar de rechtzinnigheid grote invloed heeft op kerkelijk gebied, verloopt de concentratie langs andere lijnen. Het meest markante voorbeeld daarvan is **Workum**. Van ruim tien miljoen kg melk voor de oorlog, is deze coöperatie gegroeid tot ruim 40 miljoen nu. De fabriek is groot geworden in een streek, waar de concurrentie om de melk tussen particuliere en coöperatieve industrie steeds groot is geweest. Deze fabriek moest stap voor stap groeien tegen de verdrukking in. Afgezien van het samenvoegen van twee fabrieken, die door bepaalde omstandigheden in eikaars armen gedreven werden, zijn verscheidene grote concentratiepogingen mislukt. Die pogingen waren niet steeds even serieus bedoeld bij alle partijen. We denken daarbij aan de concentratie om Sneek, die in de streek tussen Leeuwarden en Sneek, de concentratie Betterwird - _Ee - Morra Lioessens en de concentratie Bergum- Opeinde - Oudega - Garijp. Toch begint zich geleidelijk een patroon af te tekenen Er zijn bovendien wel vaker concentraties mislukt, die later toch tot stand kwamen.

Ook in de toekomst zullen er naast de grote melkblokken kleine verenigingen blijven bestaan, die door een bepaalde bedrijfspolitiek er in zullen slagen gelijk op te marcheren met de groten. Vooral de persoon

van de directeur speelt daarbij een doorslaggevende rol. Een fabriek, die zich op de produktie werpt van kleine zuivelprodukten in een vragende produktie, welke grote fabriek moeilijk gemechaniseerd kan worden, blijft nog lange tijd een kans behouden. Per slot van rekening bestaat de zelfkarnende boer ook nog.

Als we dit in aanmerking nemen en we bezien de kaart van Friesland nog eens, dan is het in de toekomst niet uitgesloten, dat er in de Zuidwesthoek van Friesland naast Workum nog een zuivelvereniging zal bestaan. In de greidhoek tussen *De-Maatschap* en *DGV* Workum zouden er een of twee kunnen komen. **Betterwird** bij **Dokkum** ligt dermate centraal, dat ook daar een grote vereniging kan ontstaan. Drie of vier verenigingen in de Wouden lijkt ook niet uitgesloten. Zulks hangt voornamelijk af van het feit, waar de kristallisatie begint en van de uitbetalingskapaciteit van verschillende fabrieken.

Vooral op het moment, dat fabrieken voor grote investeringen komen te staan, is het voor de boeren zaak om op te passen, want voor ze het weten is hun bewegingsvrijheid om aan een concentratie mee te doen door een te hoge schuldenlast op hun fabriek geremd. Op het ogenblik is het zo, dat enkele bestaande concentraties nog vatbaar zijn voor vergroting. Bij verscheidene fabrieken bestaat verder alle aanleiding om zich op de gang van zaken te bezinnen nu de nabetalingen van de fabrieken bekend zijn geworden. De fabrieken in **Opeinde, Wolvega** en **Gerkesklooster** voeren opnieuw de lijst van de best nabetalende fabrieken aan en zij liggen niet minder dan twee cent per kilo melk boven enkele zwakke broeders.

Leeuwarder Courant 1963-09-14

Weer concentratie zuivelindustrie bij Heerenveen – #Gorredijk-en-Omstreken

Langezwaag en Terwispel

In de omgeving van Heerenveen is opnieuw een concentratie van zuivelfabrieken tot stand gekomen. De zuivelcoöperaties van **Langezwaag** en **Terwispel** hebben één vereniging opgericht, die de beide fabrieken zal exploiteren. In de praktijk zal het er op neer komen, dat de fabriek in **Langezwaag** deze winter de zuivelbereiding zal stopzetten. **Langezwaag** wordt dan melkontvangststation. Dit station zal de melk aan de *CCF* in Leeuwarden leveren, terwijl een eventueel overschot ter verwerking naar **Terwispel** gaat. De zuivelfabriek in **Terwispel** produceert Cheddar voor de *Frico*, hetgeen een weinig arbeidsintensieve vorm van melkverwerking is.

In zuivelkringen verwacht men, dat de concentratie van **Langezwaag** en **Terwispel** nog slechts een voorloper is van een verdere concentratie. Aanvankelijk zijn in de omgeving van deze fabrieken besprekingen gehouden met meer fabrieken, doch deze zijn in eerste instantie mislukt. De beide samenwerkende fabrieken beschikken over ongeveer twintig miljoen kg melk per jaar.

Leeuwarder Courant 1963-09-21

Geen concentratie in zuivelfabrieken Birdaard met Betterwird [27)]

De poging om de coöperatieve zuivelfabrieken te **Betterwird (Dokkum)** en **Birdaard** in een coöperatieve vereniging onder te brengen is mislukt. De ledenvergadering van **Betterwird** aanvaardde gisteravond het concentratieplan, doch in **Birdaard** kreeg het niet een voldoende meerderheid.
Het was de bedoeling van deze concentratie om de beide zuivelfabrieken door een vereniging te laten exploiteren. Van deze vereniging zouden zowel de boeren als de oude verenigingen lid worden. Teneinde tot een economische exploitatie van de fabrieken te komen, zou bij uitvoering van het plan de zuivelfabriek in **Birdaard** de melkverwerking stopzetten en optreden als melkontvangstation voor de Condens in Leeuwarden *CCF* en voor **Betterwird**. De fabriek in **Betterwird** heeft juist een ingrijpende verbouwing achter de rug, waarbij o.a. de kaasmakerij is gemechaniseerd.

Leeuwarder Courant 1963-09-23

Zuivelconcentratie Leeuwarden (18), Stiens (10) en Marrum (16) – #LMI

Er zijn op het ogenblik concentratiebesprekingen aan de gang tussen de coöperatieve zuivelfabrieken te **Marrum, Stiens** en **Leeuwarden** (*LMI*). De besturen van de fabrieken zijn het reeds in vergaande mate eens geworden, zodat er weldra voorstellen van de besturen aan de leden zijn te verwachten.
De fabriek te **Marrum** is juist gemoderniseerd evenals die in **Leeuwarden**, zodat het voor de hand ligt dat een eventueel voorstel van de besturen zal neerkomen op een stopzetting van de melkverwerking in **Stiens**.
Mogelijk zal de fabriek nog als melkontvangstation blijven dienst doen. De fabriek viert volgende week maandag het 75-jarig bestaan met een receptie. De Stienser fabriek, een van de oudste in Friesland, is als zovele fabrieken uit de beginperiode van de coöperatieve zuivelverwerking klein gebleven. De fabriek beschikt over ongeveer tien miljoen kg melk per jaar. Leeuwarden en Marrum hebben respectievelijk ongeveer achttien en zestien miljoen kg melk.

Friese Koerier 1963-09-25

Combinatie #*De-Maatschap* blijft bij de *Frico*

LEEUWARDEN — Enkele maanden geleden besloot *De-Maatschap* — een combinatie ontstaan door samenwerking van de coöp. zuivelfabrieken te **Marssum, Dronrijp, Berlikum** en **Sexbierum** — uit het verband van de *Frico* te treden, omdat men het niet eens kon worden over de voorwaarden, waarop de fabriek te **Dronrijp** melkpoeder via de *Frico* kon afzetten. Dank zij de bemiddeling van de secretaris van de Friese Zuivelbond, ir. P Stallinga, is dit geschil nu opgelost, en heeft *De-Maatschap* besloten haar deelgenootschap van de *Frico* weer op te nemen.
Tussen de besturen van de *Frico* en *De-Maatschap* zijn onder leiding van ir. Stallinga enkele besprekingen gehouden, die uiteindelijk leidden tot volledige overeenstemming over de leveringscondities voor

27 **Birdaard** trad 1965-09-17 toe tot *Fresia* / **Betterwird (Dokkum)** trad 1966-03-30 toe tot *Noord-Oostergo* (ZHN.)

melkpoeder door de fabriek te **Dronrijp**. *De-Maatschap* was indertijd van oordeel, dat de voordelen van de efficiënte wijze, waarop **Dronrijp** poeder vervaardigt, te eenzijdig aan de Frico ten deel vielen. Men heeft nu een regeling ontworpen, waarmee *De-Maatschap* akkoord kon gaan, waarop zij haar bedanken heeft ingetrokken. Nog enkele ondergeschikte kwesties zullen door de besturen zelf worden geregeld. Beiderzijds is men tevreden met de gevonden oplossing en dankbaar voor de bemiddeling van ir. Stallinga. [28]

Leeuwarder Courant 1963-09-28

Lange lijdensweg en fabriekje spelen

Fusie mislukkingen Birdaard en Betterwird (Dokkum)

DE VEEMARKT

[….]

Het grote sterven in de coöperatieve zuivelindustrie mag dan begonnen zijn, de desbetreffende fabrieken zijn van plan er een lange lijdensweg van te maken, waarbij niet alleen met het geld van de boeren gespeeld wordt — het wordt vergokt — maar waarbij ook de zuivelcoöperatie een harde opstopper krijgt. Het fabriekje spelen in Friesland lijkt op de oude voet voort te gaan.

In ieder geval **Birdaard** is niet van plan om er mee op te houden. Toen **Bartlehiem** van de kaart verdween, werd de melk van boven af toegedacht aan **Birdaard**. De boeren wilden echter een andere kant uit en de melk kwam slechts voor een klein deel bij **Birdaard**. Toen was het de beurt van **Birdaard**. De fusiebesprekingen met **Betterwird**, dat zich pas nieuw in de dure spullen had gezet, verliepen goed, maar de ledenvergadering liet de plannen afspringen. Een fabriek, die eenmaal het doodskleed heeft aangetrokken raakt de lijklucht direct niet weer kwijt en de kans op een vervolg is groot.

In de Friese greidhoek was de zuivelfabriek in **Witmarsum** aan grote investeringen toe, ongeveer drie ton. Het was te dwaas om die investering te doen te meer omdat een aantal omliggende fabrieken voldoende overcapaciteit hadden om ook de melk van **Witmarsum** ten dele te verwerken. Er werden fusiebesprekingen gehouden op aanstichten van **Witmarsum** met de bedoeling om tot één vereniging te komen. Greidboeren van omliggende fabrieken meenden, dat **Witmarsum** wat slap in de knieën werd en ze vonden het goed, dat **Witmarsum** opdoekte en zijn melk onder de buurlui verdeelde.

Dat er dan fabriekjes zouden ontstaan, die nog niet zo groot waren als **Witmarsum** nu is, deed er blijkbaar niet toe. De Friese greidboeren steken de broodkruimels wel eens. Zonder fusie is **Witmarsum** nu tot zijn investering overgegaan en over een paar jaar moeten de buurfabrieken hetzelfde doen en dan zijn ze allemaal weer even ver. Bij het vormen van een vereniging hadden de investeringen beperkt kunnen blijven en nu wordt het straks kokhalzen.
Een treffend voorbeeld daarvan ziet men overigens bij de concentratie om Heerenveen. Drie fabrieken **Oudeschoot, Haskerhorne** en **Luinjeberd** stapten bij elkaar en vormden *De-Takomst* zonder dat men wist wat men wilde. Er zou immers niet over het opheffen van fabrieken gesproken worden en zo bestaan de drie fabrieken in een vereniging voort. Het is in de melkprijs tot uiting gekomen. Hulp moet er nu van buiten af komen. Fusie met **Wolvega** en **Akmarijp** dus.

Wolvega zit mee aan de top wat het uitbetalen betreft in Friesland en **Akmarijp** speelde ook aardig mee.

28 Opvallend dat dit laatste werd vermeld.....

Nu stelt **Wolvega**, dat zijn melkprijs niet in gevaar wil zien gebracht, uiteraard rigoureuze eisen bij de concentratie met *De-Takomst*. Die eisen waren bekend bij de besturen, toen deze de boeren meedeelden dat er fusiebesprekingen waren. Ze zijn de boeren toen niet meegedeeld. Die eis luidde: fabriek of fabrieken dicht. Dat mag de patiënten echter nog niet meegedeeld worden.

Dat is een fiasco voor het leiderschap in de zuivelcoöperatie. Het is niet zo maar een incidenteel geval, want elders spartelt **Stiens** al jarenlang aan de haak. **Wieuwerd** ziet het slimmetje ook al voor de neus. Het wordt zo langzamerhand de vraag of er toch niet een zuivelplan voor Friesland moet komen. Dat plan hoeft natuurlijk niet alleen van de Friese Zuivelbond (FBvCZ) te komen. Per slot van rekening zitten er bij *Nestlé-Hollandia* ook nog wel plannenmakers.

Leeuwarder Courant 1963-10-01

Bij diamanten jubileum

Receptie zonder fleur zuivelfabriek Stiens

De rechte fleur ontbrak wat op de receptie van de coöperatieve zuivelfabriek in Stiens, die gister het 75-jarig: bestaan herdacht. De fabriek is de oudste nog bestaande in Friesland, maar zij heeft waarschijnlijk nog maar een kort leven. Het bestuur zal, zoals gemeld binnenkort fusieplannen met de coöperaties in Leeuwarden en Marrum aan de leden voorleggen. De sprekers op de receptie konden hun draai niet recht vinden. De bekende gelukwensen over een langdurig verder leven en voortgaan op de ingeslagen weg stolden hen gedurig in de mond.

Voorzitter en directeur van de fabriek gaven beiden een overzicht van de geschiedenis van de fabriek en preludeerden reeds enigszins op de voorgenomen sluiting.
Voorzitter J. P. Kalma zei in zijn openingswoord, dat de fabriek op 27 november 1887 reeds begon te draaien een jaar nadat de eerste zuivelcoöperatie in Warga begon. De akte van oprichting van Stiens werd pas op 29 september 1888 verleden. (Dat is enige tijd later dan van de fabriek in Achlum, die enige tijd geleden zijn 75-jarige bestaan heeft gevierd. Redaktie LC).
De Stienser fabriek was aanvankelijk een naamloze vennootschap op coöperatieve basis. Het beginkapitaal bedroeg 36.000 gulden verdeeld in aandelen van 200 gulden. De oprichtingsakte telde 45 namen. Het eerste bestuur werd gevormd door A. H. Rienks, Joh. P. Boelstra en L. J. Olivier. In de raad van toezicht zaten P. R. Keestra, G. Rienks en P. Schmidt-Schaap.

De direktie werd achtereenvolgens gevoerd door A. K. Okkinga, D. S. de Tong, J. T. de Boer en H. J. van der Meer, de tegenwoordige direkteur.
Voorzitters waren A. H. Rienks, Pier de Boer, Youte Boelstra, P. Wassenaar, P. K. Kalma, Joute Miedema en P. B. de Boer.

Kardinaal punt

De melkaanvoer bij de fabriek bedroeg in het eerste boekjaar 2,6 miljoen kg. melk en in de loop van de jaren steeg dit aanvankelijk snel tot er in 1938 een hoeveelheid van 7,5 miljoen werd bereikt. Sedertdien is de stijging minder snel gegaan en op 9,5 miljoen gekomen. De heer Kalma noemde dat een kardinaal punt. Deze beperking van de grondstoffenbasis houdt in, dat de fabriek in deze tijd door steeds hogere prijzen en hogere lonen steeds kleiner en kwetsbaarder is geworden.

De directeur, de heer H. J. van der Meer merkte in zijn overzicht over deze netelige kwestie op, dat de kosten steeds stijgen. Het is de vraag of het niet wenselijk zal zijn met andere fabrieken samen te werken. De heer Van der Meer memoreerde vele lotgevallen van de fabriek met een droge humor. Oa hoe de CCF in 1932 de ontvangen melk op droge stof gehalte ging uitbetalen omdat de fabrieken te veel water bij de melk deden. In 1932 is er een concentratierapport geweest voor de fabrieken **Marrum, Bartlehiem, Oudebildtzijl** en **Stiens**. De leden vonden toen, dat alles te groot werd. De heer Van der Meer liet duidelijk uitkomen, dat steeds dezelfde argumenten opduiken en dat het soms veel tijd kostte voor een beslissing tot stand kwam.

Burgemeester H. Hellinga van Leeuwarderadeel opende de rij van sprekers. Hij bood zijn beste gelukwensen aan. De voorzitter van de *Friese Zuivelbond*, (FBvCZ) de heer A. J. Benedictus, bracht de felicitaties (met bloemen en sigaren) over van verschillende topcoöperaties. De heer W. G. de Jong, directeur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Marum (Gr.)**[29] en voorzitter van de *Vereniging van Vrije Fabrieken* (fabrieken die niet aangesloten zijn bij de afzetcoöperatie als de *Frico*) poogde het bestuur moed in te spreken inzake een voortbestaan van de fabriek.
Hij bood daarbij de hulp van de vereniging aan en hij merkte op, dat het belang van de boeren, het doel van een zuivelcoöperatie, wel eens verschillend wordt uitgelegd. Hij meende, dat er nog wel mogelijkheden waren.

Verder werd nog het woord gevoerd door de heren Tj. Haisma, directeur van de Coöp. Stremselfabriek in Leeuwarden en F. Jansen van de personeelsvereniging. De heer Kalma dankte de sprekers, maar hij ging niet in op de aangeboden hulp van de heer De Jong.

Leeuwarder Courant 1963-10-15

Fusie in zuivel Stiens, Marrum en Leeuwarden – *Fresia*

Op 30 oktober komen tegelijkertijd de ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken in **Marrum, Stiens** en **Leeuwarden (LMI)** bijeen teneinde te komen tot een statutenwijziging. Deze wijziging moet het mogelijk maken voor de fabrieken om gezamenlijk tot een vereniging te komen.
Het staat nu al vast, dat bij deze fusie de zuivelfabriek in **Stiens**, de oudste nog bestaande coöperatieve fabriek in Friesland, zal worden gesloten.

De drie fabrieken beschikken over 45 miljoen kg melk. De fabriek in **Marrum** is een modern ingerichte kaasfabriek, die meer melk kan verwerken. De **Leeuwarder** fabriek is een melkinrichting, die enige jaren geleden gebouwd werd nadat de fabrieken in **Jelsum** en **Leeuwarden** een fusie waren aangegaan.
De fabriek in **Stiens** zou zonder de op stapel staande concentratie aan een herinrichting toe zijn. Eerder werd in het gebied van deze drie fabrieken de zuivelfabriek in **Bartlehiem** opgeheven, waarbij een deel van de melk uit deze fabriek naar de coöperaties toeging, die nu fusieplannen hebben. Op de ledenvergaderingen van de fabrieken, waar de concentratie in behandeling is geweest, vielen de plannen in goede aarde.

Leeuwarder Courant 1963-10-19

29 Staat in oorspronkelijke tekst Marrum! Vereniging van Vrije Fabrieken (V.V.F.) was opgericht in 1933 en had volgens het ZJB. '61 op 1 jan. 1961 40 leden (ZHN.)

Wolvega wel, maar Akmarijp niet in zuivelconcentratie – #De-Takomst

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek in **Wolvega** heeft gisteravond besloten, dat een statutenwijziging, die het mogelijk maakt, het plan voor fusie met de drie fabrieken van de vereniging „*De-Takomst*" (**Oudeschoot, Luinjeberd** en **Haskerhorne**) uit te voeren.
De vijfde fabriek, die bij dit concentratieplan betrokken is geweest, de coöperatieve zuivelfabriek in **Akmarijp**, heeft gisteravond de statutenwijziging afgewezen en zal dus niet meedoen aan de concentratie.

Friese Koerier 1963-10-21

Fusieplan met Wolvega en Akmarijp in nieuw stadium

De heer Van der Ploeg voorgesteld als hoofddirecteur #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
OUDESCHOOT - De plannen om tot een fusie te komen tussen de zuivelvereniging *„De-Takomst"* (**Oudeschoot, Luinjeberd** en **Haskerhorne**) met de coöperatieve zuivelfabriek te **Wolvega** en die te **Akmarijp**, zijn in een nieuw stadium gekomen. Vrijdagavond hebben de leden van de zuivelfabriek te Wolvega tot statutenwijziging besloten, zodat de voorgenomen fusie metterdaad zijn beslag kan krijgen. In de vergadering van de leden van de zuivelfabriek te Akmarijp kon een dergelijk voorstel tot statutenwijziging echter geen meerderheid vinden. Men bleef er 19 stemmen van verwijderd.

As. woensdagavond zal er nu een vergadering worden belegd van de vereniging „*De-Takomst*", waarbij het voorstel tot aanneming van de zuivelfabriek te **Wolvega** zal worden behandeld. Het ligt uiteraard in de lijn der verwachtingen dat dan de fusie met Wolvega een feit zal worden.

In verband daarmee zullen dan drie bestuursleden van de zeven aftreden, om er dan drie bestuursleden van de fabriek te Wolvega voor in de plaats te kiezen.
Voorgesteld wordt ook om dan de heer O van der Ploeg, de huidige directeur van de fabriek te Wolvega, aan te stellen tot hoofddirecteur van *„De-Takomst"*.

Nu **Akmarijp** van de fusie heeft afgezien, zullen er nog weer nieuwe plannen moeten worden gemaakt wat de melkverwerking betreft. Van de zijde van de Bond van coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland (FBvCZ) was er reeds een plan opgesteld, waarbij vanzelfsprekend ook was uitgegaan van toetreding door Akmarijp. Nu dit niet het geval blijkt te zijn, zal er alsnog een nieuw plan uit de bus moeten komen.

Friese Koerier 1963-10-24

Wolvega fuseert met ‚#*De-Takomst*'

C. van der Ploeg benoemd tot tijdelijk directeur

HEERENVEEN — De fusie van de zuivelfabriek te **Wolvega** met de nieuwe coöperatieve zuivelvereniging *„De-Takomst"*, is nu definitief een feit geworden. Ook de leden van *„De-Takomst"*, hebben namelijk gisteravond op een bijeenkomst te Heerenveen ingestemd met de plannen en het bestuur met algemene

stemmen gemachtigd het lidmaatschap van de fabriek in **Wolvega** aan te vragen. De leden van **Wolvega** hadden al eerder hun instemming met de fusieplannen betuigd.
Om de bestuurssamenstelling aan de nieuwe situatie aan te kunnen passen stelden drie leden van „*De-Takomst*" hun mandaat ter beschikking. Zij worden opgevolgd door de heren A. Heida, A. Algera, en T. Tolman.

Tot tijdelijk directeur van de nieuwe vereniging werd benoemd de heer C. van der Ploeg, momenteel directeur van de fabriek te Wolvega. Zoals gemeld is een fusie met de fabriek in **Akmarijp** afgesprongen op een weigering van een kleine meerderheid van leden de daartoe voorgestelde statutenwijziging goed te keuren.

Friese Koerier 1963-10-31

Zuivelconcentratie rond Leeuwarden – *Fresia*

Door leden goedgekeurd fusie LMI, Marrum en Stiens

LEEUWARDEN — De ledenvergaderingen van de coöp. zuivelfabrieken te **Leeuwarden** (LMI), **Stiens** en **Marrum** hebben de voorstellen van hun besturen om tot een nauwe samenwerking te komen, aanvaard. De bestaande verenigingen worden vervangen door de coöp. zuivelindustrie „*Fresia*". Het is thans mogelijk eenzelfde beleid voor de huidige drie verenigingen te voeren.
Door deze samenwerking is in het gebied rond Leeuwarden bijna 45 miljoen kg melk per jaar in één hand gebracht. Die zal worden verwerkt in twee fabrieken, n.l. de LMI te **Leeuwarden** en de fabriek te **Marrum**. Het bedrijf in **Stiens** zal worden gesloten.

De nieuwe vereniging beschikt ook over een moderne consumptiemelkinrichting met grote capaciteit en een grote kaasfabriek. De verzorging van de stad Leeuwarden met consumptiemelk en melkproducten is voor de toekomst verzekerd. De uitbreiding van de stad heeft tot gevolg, dat verscheidene boerenbedrijven worden opgeslokt, waardoor de *LMI* steeds weer leden verliest.
De nieuwe combinatie heeft meegedeeld, dat met de belangen van het personeel van de op te heffen fabriek te **Stiens** zoveel mogelijk rekening zal worden gehouden; de mensen kunnen verzekerd zijn van de steun en medewerking der nieuwe vereniging.

Friesche Koerier 1963-11-01

Concentratie in Friese zuivel zet door

Bond met nog drie groepen in gesprek
Sluiting 3 fabrieken in omgeving van Heerenveen?

LEUWARDEN — De pogingen om in de Friese zuivelwereld tot concentratie van fabrieken te komen gaan door - dit jaar zelfs in versterkte mate. De jongste resultaten zijn de concentratie van de fabrieken te **Leeuwarden, Marrum** en **Stiens**, de fusie van **Wolvega** met *De-Takomst* en het samengaan van de zuivelfabrieken te **Oosthem** en **Workum**.

Het ziet er naar uit, dat op korte of langere termijn nog meer concentraties zullen volgen. Volgens de ad-

junct-secretaris van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, ir. A. E. J. van der Ploeg is de bond momenteel nog met drie groepen in bespreking, terwijl in vijf van de elf groepen, waarmee in 1963 onderhandelingen zijn gevoerd, de **fusie-poging mislukten**.

De vorige week tot stand gekomen concentratie tussen „*De-Takomst*" (**Haskerhorne, Luinjeberd** en **Oudeschoot**) en **Wolvega**, houdt voorlopig in, zo deelde de heer Van der Ploeg ons mede, dat het bedrijf in Wolvega zich geheel zal gaan richten op de fabricage van kaas en weipoeder. Verdere plannen voorzien in de bouw van een geheel nieuwe fabriek voor de fabricage van boter en melkpoeder, maar omtrent de plaats van vestiging van dit bedrijf is nog geen definitieve beslissing genomen.
De trage afgifte van nieuwe bouwvergunningen in Den Haag (er wordt ernstige rekening gehouden met een wachttijd van tenminste twee jaar) kan zelfs een wijziging van de plannen mogelijk maken, als tussentijds een nog rationeler methode van melkverwerking mocht worden gevonden. Vast staat inmiddels wel, zo vernemen wij, dat uiteindelijk twee, en mogelijk zelfs drie fabrieken de komende jaren gesloten moeten worden. De leden zijn van deze maatregelen op de hoogte gesteld.

In een vraaggesprek ging de heer Van der Ploeg dichter in op de oorzaken, die tot de dwingende noodzaak van concentratie hebben geleid. Hij noemde ook het menselijk aspect dat aan de concentratie van bedrijven vast zit. Voorop staat, aldus de heer Van der Ploeg, dat het personeel nimmer financieel nadeel van concentratie mag ondervinden „Tot nu toe zijn we daarin goedgeslaagd. Gelukkig hadden we de tijdsomstandigheden mee". Hij noemde het helemaal een geslaagde oplossing als naderhand de vrijkomende fabriek een nieuwe industrie aantrekt, zoals o.a. in **'t-Meer** het geval was.

Een belangrijk voordeel van concentratie achtte hij, dat de moderne apparatuur het mogelijk maakt het proces (en dus de kwaliteit) precies in de hand te houden. Door toepassing van het prestatie-beloningssysteem kan dit leiden tot een veel hoogwaardiger product dan voorheen ooit mogelijk was.

Bewust geworden
Zegt de heer van der Ploeg: de laatste vijf jaar hebben de veehouders dit alles bewuster ondergaan. Dat is mede een gevolg van de voortgaande mechanisatie op de boerderij. De boer ziet in eigen omgeving wat dit betekent; hij kan de consequenties beter overzien. Hij is er daardoor opener tegenover komen te staan.

Volgens de heer Van der Ploeg maakt dit het werk voor hen veel gemakkelijker „We praten niet meer als het ware tegen een muur. De boer weet nu wat het betekent en kent zijn verantwoordelijkheid als bestuurder: hij gaat zich beter oriënteren. Dat (aldus ir. v. d. Ploeg) is goed voelbaar en wij zijn daar gelukkig mee.

Alles gebeurt zo democratisch mogelijk. Een concentratievoorstel moet met minstens tweederde van de uitgebrachte stemmen worden bekrachtigd. Sinds 1956 hebben zich in Friesland de volgende concentraties voltrokken. In genoemd jaar slaagde de samenwerking tussen **Leeuwarden** en **Jelsum** en kwam er een fusie tot stand tussen **Sint Nicolaasga** en **Langweer**. Besprekingen met drie andere groepen liepen op niets uit. In 1957 volgde het samengaan van **Witmarsum** met **Zurich** en in het jaar daarop werd de fabriek in **Bartlehiem** opgeheven, waarvan de melk bij andere fabrieken werd ondergebracht. Een andere bespreking liep op niets uit. Zulks was ook het geval in 1959 en 1960 mislukten ook de onderhandelingen met groepen rond Heerenveen.

Tijd mee
In 1961 zijn wel resultaten geboekt. Er waren in dat jaar besprekingen met vijf groepen, waarvan drie succes opleverden: **Dronrijp—Marssum—Sexbierum** kwamen tot *De-Maatschap*, wat tot de opheffing van het bedrijf in **Sexbierum** leidde. Verder maakten **Roordahuizum —Wartena—Wirdum—Grouw**

en **Akkrum** een contract met de Frico over melkleverantie aan de centrale melkinrichting te **Wartena** en kwam het ook tot liquidatie van de zuivelfabriek **'t-Meer** bij Heerenveen, waarvan de melk hoofdzakelijk naar **Haskerhorne** ging.

In 1962 volgden besprekingen met 10 groepen, voor een deel dezelfde als in voorgaande jaren. Succesvol waren de besprekingen tussen **Oosterwolde** en **Elsloo**; die tussen **Haskerhorne, Oudeschoot** en **Luinjeberd** (*De-Takomst*) en **Terwispel** en **Langezwaag**.

Leeuwarder Courant 1963-11-30 **MAP Domo-BEDUM / Concentraties**

Speculaties omtrent zuivelindustrie – Fusie Domo en Bedum - Gordiaanse noop of bundeling afzet

DE VEEMARKT
De directie van de particuliere zuivelfabriek *„Normandia"* heeft ons nadrukkelijk de verzekering gegeven, dat de fabriek niet gesloten zal worden. Nu heeft zelfs zo'n stellige verzekering geen vat op de gesprekken, die de boeren om Sneek onder elkaar hebben en die gesprekken gaan herhaaldelijk over de fabriek, die aan de Leeuwarderweg in Sneek staat. Van de partikuliere zuivelfabrieken in Friesland, die niet in een groter verband zijn opgegaan, zijn er nog slechts enkele over. De oudste fabriek in Friesland is *Freia* in Veenwouden, die geheel op zich zelf staat net als *Normandia*. Dan zijn er nog de fabrieken van de heer Boterkoper in Surhuisterveen en Oostermeer. De *Lijempf*-fabrieken in Drachten en Augustinusga en de *Hollandia-Neatlé-fabrieken* in Scharsterbrug, Bolsward, Oosterlittens en Osingahuizen zijn in groter verband georganiseerd.

Groningen Drenthe
De los van alles staande fabrieken worden zeldzamer in het noorden van het land en nu de zuivelfabrieken vallen als herfstbladeren, is het duidelijk, dat iedere losstaande fabriek in verband gebracht wordt met concentraties. Het wegvallen van hier eens een boer en daar een als leverancier van een fabriek wekt dan al gauw speculaties. De vrij beperkte zuivelindustrie in Groningen en de omvangrijkere in Drenthe leveren ook heel wat speculaties op. Drenthe is praktisch geheel coöperatief, terwijl ook de coöperatieve afzet er sterk staat, de gemiddelde grootte van de zuivelfabriek is niet hoog en grote fabrieken komen er behalve in Beilen (*Domo*) niet voor.

Groningen levert een zeer rijk geschakeerd beeld. De particuliere industrie wordt er voornamelijk vertegenwoordigd door de *Lijempf*. De Lijempf heeft er een condensfabriek en dan zijn er nog twee coöperatieve conderufabríeken, *Bedum* en *de Ommelanden*, die geëxploiteerd wordt door de Drentse Domo (ook Groninger fabrieken zijn daar bij aangesloten) en de *CCF*.

In Oost-Groningen voert de coöperatie Winschoten een levendige strijd in de zuivelwereld en in het westen doet Marum dat met zijn pogingen om met een speciale kaas als de *St. Paulin* in het voorste gelid te komen. Van de westelijke fabrieken heeft De Wilp nauwe banden met Friesland en het zelfde geldt in mindere mate voor Ezinge. Grijpskerk staat nog geheel op zichzelf.
In een tijd van veel veranderingen vraagt men zich af, wat er in Groningen kan veranderen. Leek het er enkele jaren geleden op, dat er in het noorden wel eens een grote coöperatieve concentratie van melk zou kunnen komen, nadien zijn de gedachten daaromtrent afgeflauwd.

Er is een begin van samenwerking geweest tussen Bedum en de CCF, maar iets werkelijks is daar niet op de proppen gekomen. De samenwerking tussen de Domo en de CCF nam ook al geen laaiende vormen aan na een veelbelovend begin. Kennelijk is men zowel in het Groninger als in het Drentse kamp bevreesd geweest voor een te grote invloed van de CCF in hun melkaangelegenheden.

De samenwerking van Domo en CCF in *de Ommelanden* was wel op een bijzondere zakelijke basis geregeld. Een grote verrassing vormt de fusie, die er op handen is tussen Bedum en Domo, de centrale organisatie van de Drentse zuivelorganisatie, dus niet. De Domo krijgt door deze fusie een aantal experts op het gebied van de condensfabricage, hetgeen uiteraard het inzicht van de Domo in de zaken van *de Ommelanden* zal verhelderen. Hoe het nu met de noordelijke samenwerking zal aflopen, is een andere vraag. Het blijkt nu, dat zowel de Domo als de CCF deelgenoten in Groningen kunnen aannemen. Zo langzamerhand ontstaan er ingewikkelde constructies in de zuivelorganisatie van het noorden, die een verdere samenwerking bemoeilijken. Maar misschien is er iemand, die de Gordiaanse knoop kan ontwarren of doorhakken.

Toen de „Acht van Oldeboorn" hun aktie voor de melkprijs begonnen, kregen ze van hun voorzitter in de Friese Mij.-afdeling onmiddellijk te horen, dat hun fabriek Oldeboorn nog niet aangesloten was bij de coöperatieve zuivelafzet. De heer De Jong was de enige niet, die in deze dagen op boerenvergaderingen gezegd heeft, dat de boeren hun afzet onvoldoende verzorgen. De secretaris van de KNBTB, mr. Brouwer, zei het in Sneek tegen de ABTB-boeren, die een hogere melkprijs wilden hebben, drs. R. Zijlstra, voorzitter van de Nederlandse CBTB, zei het in Leeuwarden tegen de Friese CBTB-ers en ir. C. S. Knottnerus, voorzitter van het KNLC, repte er in Franeker van, toen hij er voor de aktievoerende boeren sprak. Bundeling van de afzet, dat is het parool, dat in de landbouworganisaties is uitgegeven.

We geloven niet, dat de boeren genegen zijn ter wille van een hogere melkprijs, alle melk in een grote coöperatieve bak te gieten. Dit ideaal kan niet bereikt worden en daarom behouden de landbouworganisaties ook hun verantwoordelijkheid voor de positie van de boer. Concentratie van de afzet-coöperaties is belangrijk, maar dat concentreren wordt oeverloos in de EEG.

Als we een maat voor die concentratie zouden moeten aangeven, dan komen we ergens terecht bij een organisatie, die bijvoorbeeld een paar minuten per week op de Eurovisie een merkartikel (zuivel) kan pousseren. De vraag is hoever de landbouworganisaties zullen gaan met het afreageren van hun kwalen op een onvoldoende coöperatieve gezindheid van de boeren. Zullen ze werkelijk bereid zijn om de boeren van Hollandia en CCF zo ver te drijven, dat die en bloc de eis stellen aan hun fabrieken, samenwerken of anders ... staking, fuseren of fusilleren?

Als de boer binnen het kader van de Friese Mij. mag staken om een hogere melkprijs los te dwingen van de regering, wat kan hij dan allemaal niet doen in eigen kring om die hogere melkprijs los te krijgen door wat moderner te doen bij de afzet van zijn produkten. Men zal moeten toegeven, dat hier interessante perspectieven liggen.
[….]

Friese koerier 1963-12-04

Zuivelfabrieken Luinjeberd en Oudeschoot dicht – #*De-Takomst*

(Eigen bericht)
HEERENVEEN - Gisteren hebben commissarissen en gedelegeerden van de nieuwe zuivelcombinatie *De-Takomst* een bestuursbesluit dezer combinatie goedgekeurd om de coöp. zuivelfabrieken te **Luinjeberd** en **Oudeschoot** niet langer voor melkverwerking te gebruiken. Deze week wordt aan beide fabrieken voor het laatst melk ontvangen. Reeds volgende week wordt de melk van de boeren, die nu aan **Luinjeberd** en **Oudeschoot** leveren, gebracht naar de beide andere fabrieken van de combinatie, nl. die te **Wolvega** en te **Haskerhorne**. Wat er met de beide te sluiten fabrieken zal gebeuren, staat nog niet helemaal vast. Maar het schijnt, dat de combinatie van plan is de fabriek te Luinjeberd te verkopen. De gebouwen van de fabriek te Oudeschoot zullen voorlopig voor andere doeleinden dan melkverwerking worden gebruikt door *De-Takomst*.

Omtrent de positie van het personeel was vanochtend nog niets bekend. Het schijnt, dat een deel van de zuivelarbeiders te **Luinjeberd** een plaats zal kunnen vinden in **Wolvega**, waar men door de vergrote melkaanvoer meer personeel nodig zal hebben. De zuivelarbeiders van beide fabrieken zijn vanmorgen op de hoogte gebracht van de veranderde werkwijze van *De-Takomst*.

Leeuwarder Courant 1963-12-11

Onrust onder boeren te Luinjeberd – #*De-Takomst*

Zuivelcoöperatie in overgang stuit op enkele donderkoppen
Binding aan coöperatie door heel ingewikkelde constructie

Drie boeren van de coöperatieve zuivelfabriek in **Luinjeberd** hebben sedert zaterdag, toen hun fabriek gesloten werd, de melk op de wagen van de particuliere fabriek in **Scharsterbrug** gezet. Ongetwijfeld zouden meer boeren hun voorbeeld gevolgd zijn, indien ze daartoe de vrijheid hadden. Het drietal dat nog niet lang in deze streek boerde was echter nog los leverancier en had dus jegens de coöperatie geen verplichtingen. Sedert zaterdag dringt dus de particuliere zuivelindustrie ook de weg op, die van de rotonde bij Heerenveen loopt naar **Luinjeberd, Tjalleberd** en **Tijnje**, aan welke weg voorheen alleen de wagens van de coöperaties kwamen.

De doorbraak van de particuliere industrie naar een voorheen solied coöperatieve streek is het gevolg van de onrust, die er onder de boeren heerst over de concentratie tussen de verschillende zuivelfabrieken in het gebied van Wolvega en Heerenveen en de wijze, waarop deze concentratie tot stand is gekomen. De concentratie van zuivelfabrieken om Heerenveen is op een wonderlijke wijze tot stand gekomen, waarbij het systeem van het kegelspel is gevolgd. Er is een balletje aan het rollen gebracht en toen tuimelden de fabrieken geleidelijk tegen elkaar aan. Systeem zat er verder niet in.

Eerst kwam **'t-Meer** bij **Haskerhorne**, daarna stapten **Luinjeberd** en **Oudeschoot** met **Haskerhorne** in *„De-Takomst”* en tenslotte is **Wolvega** daar ook bij gekomen. „De-Takomst” is nu een krachtige coöperatieve organisatie, welke op het ogenblik nog slechts twee fabrieken in bedrijf heeft namelijk **Wolvega** en **Haskerhorne**. De organisatie beschikt over 65 miljoen kg melk per jaar, hetgeen echter betekent, dat de optimale grootte voor een zuivelindustrie in Friesland nog niet bereikt is. De gunstige minimale omvang

van een zuivelbedrijf ligt op het ogenblik bij 100 miljoen kg melk. Een dergelijk bedrijf kan aan zijn leveringsverplichtingen jegens de *CCF* in Leeuwarden voldoen en daarnaast een kaasfabriek exploiteren met een poedertoren voor het verstuiven van de topmelk.

Merkwaardige methode
De methode, die er bij de vorming van *„De-Takomst”* is gevolgd en waarvoor andere concentraties model hebben gestaan in Friesland, is enigszins merkwaardig geweest. De zuivelfabrieken, die wilden concentreren, vormden een coöperatie. Deze coöperatie werd lid van de oude verenigingen — daarvoor was een statutenwijziging nodig — en kreeg het in de oude verenigingen voor het zeggen. Het stemmental, dat de nieuwe coöperatie in de oude verenigingen kan uitbrengen, is immers dermate groot, dat de individuele leden van de verenigingen weinig meer in te brengen hebben. Naast de nieuwe coöperatie, waarvan de boeren ook individueel lid kunnen worden, blijven de oude ook met hun individuele leden bestaan. Deze ingewikkelde constructie heeft geen ander doel dan de boeren voor de coöperatie te behouden. Zij kunnen er wel uitstappen, maar dan moeten ze uittreegeld betalen en dat is in de regel nog al een kostbare geschiedenis.

Het is nu de bedoeling, dat de oude verenigingen geen nieuwe leden meer aannemen. Boeren, die hun melk coöperatief willen leveren, worden lid van de nieuwe vereniging. Een nadelig gevolg van deze ontwikkeling is, dat de tegenstanders van de concentratie, dus de voorstanders van de dorpsfabriekjes, lid blijven van de oude verenigingen, terwijl de bewuste coöperators lid worden van de nieuwe. De vooruitstrevenden hebben de macht in handen gekregen en de behoudende boeren rammelen in de oude verenigingen aan de coöperatieve ketenen, althans zo ondergaan zij hun situatie.

Boeren in verzet
Men behoeft geen bewondering te hebben voor deze coöperatieve constructie om te erkennen dat ze effectief kan zijn wanneer alles verder geruisloos verloopt. Helaas is dat in **Luinjeberd** niet het geval. Een groep boeren verzet zich tegen deze gang van zaken onder aanvoering van het voormalige bestuurslid, de heer Gerrit Bileam, zoon ook van een van de eerste voorzitters van de fabriek. Deze groep, die waarschijnlijk uit enkele tientallen boeren bestaat, wil onderzoeken of men werkelijk wel gebonden is aan de nieuwe coöperatie en ze zullen binnenkort wel beslissen of ze juridisch bijstand zullen zoeken om hun „vrijheid” of „recht” te krijgen.

Tweede fase
De coöperatieve zuivelindustrie in Friesland heeft de eerste fase (75 jaar) van zijn ontwikkeling achter de rug en staat op het ogenblik in een nieuwe periode, waarin een reorganisatie zijn beslag moet vinden. In het laatste deel van de vorige periode is de particuliere industrie in Friesland een zware slag toegebracht, doch wat er overbleef heeft zich dusdanig gereorganiseerd, dat men een slag voor is geraakt. **Nestlé-Hollandia** zette in Friesland enkele grote fabrieken (**Scharsterbrug**, **Osingahuizen** en **Bolsward**) neer en kan nu de concurrentie aan. In enkele streken van Friesland is het dientengevolge moeilijk boeren voor de coöperatie te winnen. De coöperatie, die met een verouderd systeem zit van vele plaatselijke volkomen zelfstandige fabriekjes, gaat een zware tijd tegemoet.

De moeilijkheid bij deze reorganisatie van de coöperatieve zuivelindustrie is, dat de voordelen van de grote concentraties nog niet naar voren zijn gekomen. Het moet allemaal nog in *De-Maatschap* (met twee fabrieken in **Dronrijp** en **Marssum**), in *Fresia* (**Leeuwarden** en **Marrum**; **Stiens** is net gesloten), in de *Frico-concentratie* om **Warga** (**Akkrum** wordt proeffabriek, **Grouw** draait nog een paar jaar, **Wirdum** en **Wartena** gaan waarschijnlijk in april 1964 dicht, **Roordahuizum** staat al stil) in de *Zuidoosthoek* (**Elsloo** en **Oosterwolde**) en in de ***Novac*** (**Oosterzee, Munnikeburen** en **Blokzijl**). Evenmin als „*De-Takomst*” (**Haskerhorne** en **Wolvega**) hebben deze concentraties de ideale omvang om de beslissende in-

vesteringen te doen, die nodig zijn om de grote voordelen uit de concentratie te halen. De ontwikkeling is wel hoopgevend, doch het gaat allemaal veel te traag en nu komt er bovendien een groep boeren in **Luinjeberd**, die deze ontwikkeling bewust gaat dwarsbomen. Het is duidelijk welk motto zij in hun vaandel gaan schrijven: vrijheid.

Vrijheid?
Ook wat dit motto betreft komt de actie van de boeren in **Luinjeberd** voor de Friese zuivelcoöperatie op een ongeschikt moment. Het is de tijd van de „***vrije boeren***", die zich op eigen houtje er door willen slaan. Op het ogenblik tracht men in Friesland jonge boeren, die in grote financiële zorgen zitten te binden aan de coöperatie, dit wil zeggen aan dorpsfabriekjes, die hun tijd hebben gehad.

Omdat deze jonge boeren hun melk veelal niet ergens anders kwijt kunnen dan in de plaatselijke coöperatie, worden ze meegesleept in een avontuur, dat de boeren in Friesland reeds miljoenen guldens heeft gekost aan verkeerde investeringen. Ook hier kan men het voorbeeld van **Luinjeberd** nemen, waar de boeren enkele jaren geleden een concentratie afstemden. De fabrieksinventaris was toen versleten en werd als gevolg van dit afstemmen opnieuw en modern ingericht.

Vrijdag werd deze moderne fabriek stopgezet en er vond dus een kapitaalsvernietiging plaats van enkele tonnen. De melk kon zonder grote investeringen ook wel in **Haskerhorne** verwerkt worden. Deze griezelige gang van zaken in de zuivelcoöperatie kan de beginnende boer onmogelijk enthousiast stemmen voor de coöperatie. Voor velen is dan het moment gekomen, waar de aansluiting bij de coöperatie niet als een bevrijding gezien wordt, maar als een knellende band, die de economische ontplooiing van het eigen bedrijf schade doet. De roep om vrijheid is dan niet meer een loze kreet.

Friesche Koerier 1963-12-16

ANAB-districtsbestuurder F. van der Meer:

Geklungel met zuivelconcentratie kost Friesland handen vol geld [30]

(Van een onzer redacteuren)
LEEUWARDEN — Het vlot niet met de concentratie van zuivelfabrieken in Friesland. Zo nu en dan leest men iets over het samengaan van enkele fabrieken, maar resolute besluiten als in Groningen/Drenthe van DOMO Beilen en de coöp. fabriek te Bedum (samenbrenging van 350 miljoen kg melk) blijven hier achterwege. Dit schept onbehagen, ook bij de zuivelbewerkers, die in onze provincie niet meer weten waaraan ze toe zijn. Het kan zo maar gebeuren, dat hun fabriek gesloten wordt, zoals nog onlangs in **Luinjeberd**.

Wat Friesland ontbreekt, is een groots opgezet zuivel-concentratieplan zoals Noord-Holland heeft. Zolang men in onze provincie er niet in slaagt een dergelijk zuivelplan op te zetten en in uitvoering te nemen, blijft het hier klungelen; geklungel dat bovendien handen vol geld kost. Dit verklaarde zaterdag de districtsbestuurder voor Noord-Nederland van de vakgroep zuivel ANAB, de heer F. van der Meer te Leeuwarden, in de besturenvergadering van deze organisatie. Zij werd gehouden in de Harmonie en was door ongeveer 300 afdelingsbestuurders bezocht.

leder, die het wel meent met de zuivel zal het betreuren, dat de zuivelprovincie bij uitstek zo lelijk achter-

30 Stond ook iets over in de LC 1963-12-16

op raakt, aldus de heer Van der Meer, die in het bijzonder nog inging op het feit, dat de bestaande onzekerheid over de toekomst ook de arbeiders bezighoudt. Ook zij lijden onder het gebrek aan visie, waarvan de Friese zuivelindustrie bij het concentratievraagstuk blijk geeft. En dat hebben zij niet verdiend, want het is toch ook mee aan hen te danken, dat Friesland in de zuivelwereld zulk een goede naam kreeg. Met de directies stelden de werkers er een eer in bij de jaarlijkse FNZ-keuringen hoge bekroningen voor de afgeleverde producten te verwerven.

Het wordt daarom hoog tijd, dat er licht wordt verschaft. Dat kan door middel van een breed opgezet concentratieplan, dat niet alleen van de Bond van Coöp. zuivelfabrieken behoeft te komen doch aan de opstelling waarvan ook de prov. planologische dienst, het ETIF en de vakbeweging zouden kunnen meewerken.
Zou er zo'n plan komen dan staat wel vast, dat veel geld kan worden bespaard. Want het komt nu voor, dat fabrieken bij concentraties worden betrokken, die nog niet lang geleden kostbare verbouwingen doorvoerden of nieuwe installaties aanschaften, die na de concentratie niet meer nodig blijken te zijn. Ook kan men bij de opzet van een plan voorkomen, dat directie en bestuur van bepaalde fabrieken gebouwen en inventaris niet al te hoog in de balans zetten, kennelijk met de gedachte: „Zo denkt men er niet aan ons weg te concentreren".

Er moet bedacht worden, dat de toekomst van de Friese zuivel niet van een enkele fabriek afhangt. Er zál meer samenwerking en meer samengaan bereikt moeten worden, wil men niet al te ver achterop geraken bij Noord-Holland, (waar de concentratie zeer consequent en met succes wordt doorgevoerd) en .... bij de buurprovincies, waar men een breder visie heeft dan ten onzent, waar kennelijk de grootste belangstelling uitgaat naar het kweken van een zo groot mogelijke „pot" om de melkleverende boeren aan zich te binden. Maar daar komt men er niet mee. De heer Van der Meer zag een oplossing men zou kunnen komen tot opstelling van het door hem aangegeven zuivelplan èn tot vaststelling van één melkprijs voor alle fabrieken. Hij begreep, dat die laatste gedachte onder de directeuren weinig supporters zal vinden. Maar een opmerking, dat de directeuren bij één melkprijs in slaap zouden vallen, omdat dan de prikkel ontbrak om boven een buurfabriek uit te komen, wilde hij niet graag tot de zijnde maken.

Voorts wees de heer Van der Meer op de onrust onder de boeren, die een hogere melkprijs verlangen. Een verlangen dat begrijpelijk is, mits....dan ook alles wordt gedaan om die melk met de hoogste opbrengst en de laagste kosten te verwerken. Het is de vraag of dit momenteel in Friesland wel het geval is.

Nog een ander punt heeft momenteel zeer de aandacht van de vakbeweging.
Dat is het streven van de regering om een „ontspanning op de arbeidsmarkt" te verkrijgen. Ontspanning is een groot woord, aldus de heer Van der Meer; men bedoelt er in feite mee „wat meer werkloosheid".
Met zulk een politiek moet men toch uiterst voorzichtig zijn, vooral in het Noorden, waar het nog lang geen botertje tot de boom is met de werkgelegenheid. Zeer vele noordelingen werken buiten de provincie; niet omdat zij dat zo graag doen, maar uitsluitend omdat de beloning voor gelijke arbeid elders beter is dan in het eigen gewest. Er behoeft niet zo heel veel op de arbeidsmarkt te gebeuren of die „reizende werkers" krijgen ontslag en worden naar de eigen provincie terugverwezen. Dat zou fataal voor Friesland zijn en daarom was spr. huiverig voor die nagestreefde ontspanning.
[…. over loonpolitiek]

Friese Koerier 1963-12-17

Nieuwe zuivelconcentratie op til?

Jubbega denkt over fusie met Langezwaag-Terwispel

Bestuur „Ons Belang" geeft leden nieuw fusieplan in overweging

JUBBEGA – In de ledenvergadering van de coöp. zuivelfabriek „*Ons Belang*" te **Jubbega** zal donderdag een nieuw concentratieplan aan de orde komen. Het bestuur heeft daartoe kortgeleden een voorlopige bespreking gehad met de combinatie **Terwispel-Langezwaag** (de coöp. zuivelindustrie *Gorredijk en Omstreken*) die inmiddels al heeft laten weten wel voor een fusie te voelen. Mocht dit nog zeer voorlopige plan slagen, dan komt ongeveer 40 miljoen kilo in een hand.

de fabriek is al eerder het onderwerp van fusiebesprekingen geweest maar een voorstel tot concentratie met de fabriek in Oldeberkoop is toen door de leden vergadering afgestemd. Dat er thans voor de tweede maal een poging wordt ondernomen, dit keer met een andere fabriek, houdt verband met noodzakelijke vernieuwingsplannen. De daarmee gepaard gaande investeringen, inbegrepen de kosten voor vernieuwing van de inventaris, worden op ongeveer een half miljoen gulden geschat.

Bij concentratie met een ander bedrijf zou men een deel van deze kosten wellicht kunnen besparen. Het bestuur meende deze tweede mogelijkheid niet aan de leden te mogen onthouden en is toen met het bestuur gaan praten van de combinatie Langezwaag-Terwispel. Een punt van overweging, was daarbij ook, dat men achteraf liever verschoond bleef van opmerkingen, dat men het beter anders had kunnen doen. Zou de concentratie al een feit worden dan kan het vernieuwings- en onderhoudsplan in een groter verband opnieuw worden bezien.

> De meest kostbare investeringen, waarvoor de fabriek zich ziet geplaatst, houden verband met de vijfdaagse werkweek, die om een grotere tankcapaciteit vraagt. Alleen de verhoging en uitbreiding van het tanklokaal kost al 82.000 gld. De post tanks voor wei en melk vermeldt een bedrag van twee ton. Andere vernieuwingen van de inventaris vragen nog eens een ton extra.

De overige kosten zijn nodig voor o.a. de modernisering van het laboratorium en voor een nieuw dak voor het poederlokaal. Een schaft- en kleedlokaal zou ƒ39.000 gulden moeten kosten. Met de modernisering van de kaasmakerij en het perslokaal is in het bedrag van een half miljoen zelfs nog niet eens rekening gehouden.

Friesche koerier 1963-12-23

Bond van Zuivelfabrieken is tevreden over de gang van zaken bij fusies

(Van een onzer verslaggevers)

LEEUWARDEN — De melkaanvoer is heel anders verlopen dan te voorzien was, zo constateerde de heer A. J. Benedictus, voorzitter van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland vanmorgen in zijn openingsrede tijdens de laatste ledenvergadering van dit jaar in de Harmonie. In april was er nog sprake van overproduktie, vooral in de kaassector. En nu moet als gevolg van de voortgezette daling van de melkaanvoer eerder van een tekort aan melk worden gesproken. De voorraden bij het V.I.B. zijn uitgeput en er moest zelfs boter worden ingevoerd. De melkaanvoer is in Nederland vergeleken bij vorig jaar met 3

procent gedaald en in Friesland zelfs met 4 procent.
De verlaagde melkaanvoer heeft over het algemeen geleid tot verhoogde prijzen voor de produkten en als gevolg hiervan konden ook de inleveringsprijzen, beter dan anders het geval zou zijn geweest, worden verhoogd.
[….]

Groeiende concentraties

Daarna bekeek de heer Benedictus het actuele probleem van de fusies van zuivelfabrieken en memoreerde hij wat er op dit gebied in de laatste drie jaren in Friesland zoal gebeurd is.

In totaal waren er bij de combinaties in de afgelopen 3 jaren 22 fabriekin betrokken, waarvan er 13 zullen overblijven. De gemiddelde melkaanvoer bij deze laatste fabrieken bedraagt dan ongeveer 23 miljoen kilo per jaar.

Het gaat met de fusies in Friesland de goede kant uit en zo wordt er voor de Friese boer veel geld bespaard. De gevolgde werkwijze is naar sprekers overtuiging principieel juist geweest. Velen, die in een bepaald gebied de ontwikkeling zien zoals deze vandaag is, zouden deze weinige jaren geleden niet hebben verwacht.

Wij zijn verheugd, aldus de heer Benedictus, dat **Wolvega** zich heeft aangesloten bij „*De-Takomst*".
Dit is een boerenbelang van de eerste orde. Maar wie zou, wanneer hij een jaar geleden een zuivelplan had moeten opstellen. **Wolvega** een plaats in „*De-Takomst*" hebben toegedacht en wie zou enige jaren geleden een plan hebben opgesteld, waarin de fusie van **Oosthem** met **Workum** was voorzien?

Spreker meende dan ook dat het een zegen is, dat er geen strak keurslijf in de vorm van een soort superplan bestaat, doch dat zulks door de levende praktijk bepaald wordt.

Geen „slachtoffers"

De ontwikkeling, zoals die zich thans in Friesland voordoet, achten wij verblijdend en dit temeer, omdat er bijvoorbeeld bij deze rationalisatie steeds naar gestreefd wordt, dat er geen slachtoffers vallen.
Zo is bijvoorbeeld nimmer gebleken (ook niet van de kant van de vakbonden) dat ooit een arbeider de dupe is geworden van de concentraties die in de laatste jaren hebben plaats gevonden.

> **Wij willen hier nog eens uitdrukkelijk blijk geven van onze opvatting, dat de betrokken werknemers van de concentratie niet het slachtoffer mogen en kunnen worden. Zowel sociaal als economisch is dit onverantwoord en het zou verder van een kortzichtige politiek getuigen, wanneer men hiermee geen rekening zou houden, aldus de heer Benedictus.**

[….]

Leeuwarder Courant 1963-12-23 (dl.)

Concentraties

De voorzitter constateerde, dat de concentratie van zuivelfabrieken de goede kant op gaat. Hij wees er op, dat de gemiddelde melkverwerking in de fabrieken van *De-Maatschap* (**Dronrijp, Marssum**) nu zeventien miljoen kg is, in De-*Takomst* (**Wolvega, Haskerhorne**) is de gemiddelde hoeveelheid 33 miljoen kg in *De-Zuidoosthoek* (**Oosterwolde, Elsloo**) 22 miljoen, in **Workum** 44 miljoen in *Frico-Warga* (**Akkrum, Grouw**) straks 22 miljoen, in *Gorredijk* (**Terwispel Langezwaag**) tien miljoen en in *Fresia* (**Leeuwarden, Marrum**) 22 miljoen kg. In totaal waren bij deze combinaties in de afgelopen drie jaar 22 fabrieken betrokken, waarvan er dertien zullen overblijven. De gemiddelde melkaanvoer bij deze dertien bedraagt dan ongeveer 23 miljoen kg per jaar.

Leeuwarder Courant 1963-12-23

Zuivelfusie Bergum (20) en Twijzel (20) op handen – #De-Foarútgong

De leden van de coöperatieve zuivelfabrieken in **Bergum** en **Twijzel** kunnen in de loop van januari bestuursvoorstellen verwachten aangaande fusie van hun verenigingen. Aangezien het de bedoeling is, dat beide fabrieken voorlopig blijven doordraaien heeft de fusie in eerste instantie alleen praktische consequenties voor de *Frico*, waarvan **Bergum** wel en **Twijzel** niet deelgenoot is.

De nieuwe vereniging zal derhalve moeten beslissen over het al of niet aansluiten bij de *Frico*. De concentratie van de melk in één vereniging is wel zeer belangrijk, omdat de fabrieken elk ongeveer twintig miljoen kg melk ontvangen en dus tot de grote fabrieken in Friesland gerekend kunnen worden.

De voordelen van deze concentratie zullen snel tot uiting kunnen komen. Beide fabrieken zijn namelijk toe aan een herinrichting van hun kaasmakerij, welke herinrichting bij een fusie slechts in een van de fabrieken noodzakelijk zal zijn. De fabriek in **Bergum** beschikt bovendien over een melkpoedertoren. Deze poedertoren kan de topmelk in de zomer verwerken, zodat de nieuw in te richten kaasmakerij gedurende het gehele jaar een regelmatige bezetting krijgt.

1964

Leeuwarder Courant 1964-01-11 (1)

ANAB heeft voorstellen voor zuivelconcentratie

Om de positie van de zuivelarbeider

De ANAB zal binnenkort met voorstellen komen ten behoeve van de zuivelarbeiders, die betrokken zijn bij de concentratie van zuivelfabrieken. Er zal o.a. een voorstel aan de zuivelindustrie worden gedaan om te komen tot fondsvorming om verschillende financiële gevolgen voor de zuivelarbeiders op te vangen. Dit deelde de heer G. J. Hageman, districtsbestuurder van de *Anab-landbouw* in Friesland, gisteravond mee op een bindingsavond van de bond in de Harmonie te Leeuwarden.

De heer Hageman deelde het optimisme van de voorzitter van de Friese Zuivelbond over de gang van zaken bij de concentratie niet. Het op de achtergrond schuiven van een zuivelplan voor Friesland, heeft de instemming van de *Anab* evenmin. De districtsbestuurder van de *Anab* voor de zuivel heeft de wijze, waarop de concentratie in Friesland plaats vindt geklungel genoemd en dat heeft men de *Anab* nog al kwalijk genomen, zo zei de heer Hageman.

De *Anab* moet zich als grootste organisatie van zuivelarbeiders in Friesland wel voor deze dingen interesseren en met name voor de wijze waarop dit gebeurt. Als er in Friesland pas vernieuwde fabrieken worden stopgezet, is dat niet alleen een boerenbelang. Het geld had beter gebruikt kunnen worden, te meer omdat de zuivelarbeiders nog niet de positie hebben, die ze verdienen. Een groot aantal arbeiders in de zuivelindustrie vraagt zich af, wat hen op het ogenblik boven het hoofd hangt. Daarom is het noodzakelijk dat er een duidelijk plan komt, waarin niet alleen staat wat er met de fabrieken en met hun inventaris moet gebeuren, maar ook wat de positie is van de mensen, die er altijd in gewerkt hebben. In dit plan moet ook een fondsvorming geregeld worden om de financiële risico's van de zuivelarbeiders te dekken.

Boerentragiek?

Sprekende over de positie van de landarbeiders wees de heer Hageman op de tragiek van de sterk traditioneel ingestelde boer, die de snelle ontwikkeling van de landbouw niet meer bij kan houden. Mogen we hem zwaar vallen als hij de sociale kwesties en andere problemen niet oplost, zoals wij dat wensen, zo vroeg de heer Hageman zich af. Maar de boeren hebben enkele jaren geleden een beleid afgewezen, dat gericht was op de arbeidsvoorziening op de bedrijven. Als er gebrek zou komen aan arbeiders, dan betaalde men wel wat meer, zo meende men. Maar men moet het niet aan dé tragiek toeschrijven, dat de boeren niet te hoop, zijn gelopen toen de grondprijzen werden losgelaten, evenmin als het feit, dat ze zich niet schrap zetten tegen de versnippering van landbouwgrond, die met grote kosten in ruilverkavelingen bijeen is gebracht. In Friesland is een succesrijk verlopen proef gehouden met een 48-urige arbeidsweek op zes bedrijven. Maar waar praat men erover in de landbouw? Is dat ook nog tragiek?, zo vroeg de heer Hageman.

Friesche Koerier 1964-01-11 (2)

Sociale kant der concentraties is even belangrijk als economische

ANAB-bestuurders gaven inzicht in resultaat van onderhandelingen
Zekerheid voor de werkers in dé zuivelindustrie

(Van een onzer verslaggevers)
LEEUWARDEN — „We zijn met de concentratie in de zuivelindustrie de laatste tijd in een stroomversnelling terecht gekomen en het zal zaak zijn te proberen daarin staande te blijven. In het bijzonder moet ervoor gewaakt worden, dat de zuivelbewerkers de dupe worden van de toenemende samenvoeging van bedrijven. Daarom zijn er na lange onderhandelingen nu richtlijnen opgesteld, welke ter goedkeuring aan de bij deze zaak betrokken organisaties en bonden zijn voorgelegd, t.w. de *Friese Zuivelbond* en de drie vakbonden."
Dit deelde de landelijk secretaris van de vakgroep zuivel ANAB, de heer J. Koster uit Utrecht, zaterdag mee op een bijeenkomst in de Groene Weide van afdelingsbestuurders uit Friesland. De ANAB, zo zei hij, ziet de noodzaak van de concentraties, heeft die altijd reeds gezien, doch betreurt het, dat die samenvoegingen niet geschieden volgens een reëel zuivelplan voor het gehele gewest, zoals bijv. gebeurt in Groningen/Drenthe. Dat is echter geen zaak van de arbeidersorganisatie, doch van de ondernemers zelf.

De bonden hebben tot taak te waken voor de toekomst van de zuivelbewerkers. Die toekomst is goed, al krijgt men wel eens de indruk, dat „de klad erin zit". Niets is minder waar. De melkstroom blijft vrijwel onverminderd vloeien en die melk zal te allen tijde verwerkt moeten worden. Die verwerking móet echter in zo groot mogelijke bedrijven geschieden. Dat is ook een belang voor de zuivelbewerkers, ten aanzien van hun beloning, vrije tijd en vakantie.

De veranderingen, die zich de laatste tijd in steeds sneller tempo voltrekken, geschieden dus zonder plan. Dat schept moeilijkheden, omdat vandaag niemand weet wat hem morgen boven het hoofd kan hangen. Vandaar dat de arbeidersorganisaties o.a. bij de Friese zuivelbond aandrongen op maatregelen, die kunnen leiden tot zekerstelling van de toekomst der zuivelarbeiders. Deze bond was, zo bleek, met de vakorganisatie van oordeel, dat de sociale kant der zuivelconcentratie even belangrijk is als de economische. Er is uit de bonden een commissie gevormd, die het vraagstuk aan een grondige beschouwing heeft onderworpen en ten slotte richtlijnen opstelde, die de volgende acht punten inhouden.

Richtlijnen

1. Geen enkele zuivelbewerker krijgt bij concentratie van bedrijven ontslag.
2. Niemand gaat in loon achteruit. Zo mogelijk zal ervoor gezorgd worden, dat een arbeider in de nieuwe combinatie een zelfde of een gelijkwaardige functie krijgt.
3. Pensioenrechten blijven onverkort gehandhaafd.
4. Is vervoer van arbeiders naar de nieuwe fabriek nodig, dan wordt dat door het bedrijf verzorgd.
5. Verhuiskosten worden volledig vergoed.
6. Het bedrijf neemt op zich inrichtingskosten voor de arbeider te vergoeden tot een maximum van 6 maal een A-loon (ca. *f*600).
7. Mogelijkheid voor vervroegde pensionering wordt geopend.
8. Overgang van oude naar nieuwe functie kan afgekocht worden met een geldsbedrag ineens.

Commissies van toezicht

De heer Koster gaf een uitvoerige uiteenzetting over de betekenis van deze richtlijnen, waarvan de uitvoe-

ring gewaarborgd zal worden door in te stellen commissies. Zowel spreker als later de districtsbestuurder voor Friesland en Groningen, de heer F. van der Meer legden er de nadruk op, dat het voor alle werkers van belang is een goed contact met zijn vakorganisatie te onderhouden. Dat kan nl. vooral van betekenis zijn, wanneer iemand er de voorkeur aan geeft de bedrijfstak te verlaten. Zijn bond kan dan in overleg met bestuurders van andere organisaties nagaan waar hiertoe de beste mogelijkheden liggen. Zo ook bij eventuele omscholing.

Na de inleiding van beide sprekers ontstond een geanimeerde discussie, waaruit bleek, dat men vrijwel algemeen content was met het bereikte resultaat. Gevraagd werd o.m. of ook de particuliere zuivelindustrie de richtlijnen zal onderschrijven. De heer Van der Meer wees erop, dat de Friese Zuivelbond bij aanneming van dit voorstel zijn fabrieken zal adviseren de richtlijnen te aanvaarden. Verwacht wordt, dat ook de particuliere industrie meegaat. Bij de „Boterkooper-concentratie" in Surhuisterveen en omgeving is feitelijk al volgens deze richtlijnen, gewerkt.

Op zaterdag!
De leiding van deze vergadering berustte bij de voorzitter van de ANAB, de heer **S. van der Ploeg**. Deze sneed in zijn openingswoord enkele onderwerpen aan, waarover de laatste tijd „nogal wat te doen is geweest", nadat hij allereerst erop had gewezen, dat deze bijeenkomst op een historisch moment wordt gehouden. Namelijk op zaterdagmiddag. Wie tien jaar geleden voorspeld zou hebben, dat zuivelbewerkers op een zaterdag ter vergadering zouden gaan, was voor niet goed snik verklaard. Maar in 1964 is het al zover. Nog hebben de zuivelarbeiders niet alle weekeinden vrij, maar zij zijn op mars en de heer Van der Ploeg was van oordeel, dat niemand zal kunnen voorkomen, dat ook in de zuivel de fabrieken op zaterdag en zondag gesloten zullen zijn. Net zo min als men de voortdurende concentratie zal kunnen keren. De toekomst van de zuivel eist grotere eenheden.
En ook voor die grotere bedrijven zullen er voldoende arbeiders zijn. Men behoeft daartoe geen buitenlandse krachten aan te werven. Wie dat idee oppert, — zoals onlangs directieleden van de CCF — sluit zijn ogen voor de werkelijkheid. Aantrekken van buitenlandse werkers betekent, volgens de heer Van der Ploeg, dat de kosten per arbeidskracht zon f 50 per man per week stijgen. Daarvoor kan men ook hier heus wel arbeiders aantrekken.

Wat Friesland derft
Spr. ziet gaarne een zo sterk mogelijke integratie, mits dan echter de structurele situatie in de betreffende provincie in orde is. En dat kan men in Friesland niet zeggen zolang jaarlijks nog zon 2000 arbeidskrachten dat gewest verlaten om elders hun heil te zoeken. Ze gaan naar elders, omdat ze daar kans zien iets meer welstand te bereiken.

De welstand zou in Friesland, naar de mening van de heer Van der Ploeg, ook groter kunnen zijn. Wanneer bijv. meer vrouwen aan het arbeidsproces gingen deelnemen. Friesland blijft hierin achter bij andere gewesten. Gemiddeld in Nederland bedraagt het aandeel van vrouwen in het arbeidsproces 16,1 pct. In Friesland is dat slecht 12,8 pct. Zou Friesland het landelijk gemiddelde willen halen dan moesten onmiddellijk 8000 vrouwen „aan de slag" en wil men bijv. het gemiddelde van Noord-Holland bereiken dan konden 11.570 vrouwen meteen in het arbeidsproces worden opgenomen.

Stelt men haar inkomen op *f* 80 per week, dan betekent dit dat bij de huidige situatie Friesland aan consumptief vermogen jaarlijks *f* 40 miljoen derft. Dat is circa tweederde van de gehele loonsom, die in de zuivelsector in dit gewest wordt betaald. De welstandsgrens zou met die *f*40 miljoen aanmerkelijk kunnen worden opgetrokken. Aldus de heer Van der Ploeg, wiens woorden blijkens de vragen die erover werden gesteld, tot nadenken stemden.

Gereformeerd Gezinsblad 1964-01-23

Schelhaas:[31] Zuivelindustrie moet sneller concentreren

Wij moeten in Nederland naar vijf of zes grote zuivelondernemingen, waarin alle productierichtingen zijn vertegenwoordigd. Een gezonde concurrentie blijft dan aanwezig en veel afbrekende concurrentie verdwijnt. Het wordt dan mogelijk nieuwe markten op te bouwen, nieuwe produkten te introduceren en met merkartikelen te gaan werken.

Drs. H. Schelhaas betoogde dit op de veehouderijconferentie van de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond. De spreker, die wetenschappelijk medewerker is van de *F.N.Z*, de toporganisatie van de coöperatieve zuivelindustrie, vond dat een van die grote ondernemingen beslist de particuliere zuivelindustrie zal moeten zijn. Alleen al terwille van een gezonde concurrentie zou hij deze niet willen missen.

Hij constateerde dat er reeds een duidelijke groei is in de door hem bepleite richting. Daarbij herinnerde hij onder meer aan de recente fusie tussen het zuivelbedrijf te **Bedum** en de *DOMO* te **Beilen** en aan het feit dat reeds 25 procent van de coöperatief gewonnen melk niet meer in de plaatselijke fabrieken wordt verwerkt, doch in centrale productiebedrijven. Maar het gaat nog steeds te langzaam. Het duurt allemaal eindeloos lang en er mag volgens de heer Schelhaas best gesproken worden van plichtsverzaking van een belangrijke groep boerenbestuursleden en directeuren van coöperatieve zuivelfabrieken.
In de zuivelindustrie - trouwens ook in andere sectoren van de landbouw - bestaat nog een organisatievorm, die op zijn plaats zou zijn geweest in de jaren dertig, maar die nu uit de tijd is, aldus drs. Schelhaas.

Leeuwarder Courant 1964-01-25

Coöp. zuivelfabriek Langezwaag zal de deuren sluiten – #Gorredijk-EO

Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabrieken in **Langezwaag** en **Terwispel** — die in de afgelopen zomer een fusie zijn aangegaan en werken onder de naam coöperatieve zuivelfabriek „*Gorredijk en omstreken*" — heeft aan de leden een circulaire toegezonden met de mededeling, dat het, gezien de hoge loonkosten en al zo meer, de bedoeling is alle melk voortaan in de fabriek te **Terwispel** te verwerken. Dit zal een aanmerkelijke besparing geven, zo staat in de circulaire.

Te **Terwispel** en **Langezwaag** heeft men hieruit geconcludeerd, dat met andere woorden is gezegd, dat op vrij korte termijn de zuivelfabriek te **Langezwaag** gesloten zal worden. Overigens werd in de fabriek te **Langezwaag** al geen boter en kaas meer gemaakt. De fabriek diende als melkontvangst voor die te **Terwispel**.
Uit de circulaire blijkt voorts, dat komende donderdag des ochtends tien uur een bijeenkomst is belegd in hotel Van der Zee te Gorredijk. Daar zal een overzicht worden gegeven van de groei en de ontwikkeling van de coöperatie.

31 Drs. H. Schelhaas was 1975 t/m 1996 voorzitter van *Productschap Zuivel*. (ZHN.)

Leeuwarder Courant 1964-01-30

Fusie zuivelfabrieken Bergum en Twijzel – #*De-Foarútgong*

In gelijktijdig gehouden ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Bergum** en **Twijzel** is gister besloten tot een fusie van beide verenigingen. Zoals reeds gemeld staan de beide grote verenigingen voor grote investeringen, die gemeenschappelijk beter opgelost kunnen worden dan door elk afzonderlijk.

Leeuwarder Courant 1964-02-12

#*Novac* door fusie in condensfabricage?

Fusiebesprekingen met *De Delta* Kampen – (ging niet door)

Er zijn op het ogenblik fusiebesprekingen gaande tussen de *Novac* (zuivelfabrieken in **Oosterzee**, **Munnikeburen** en **Blokzijl**) en de coöperatieve condensfabriek *De Delta* in **Kampen** om tot een fusie te komen. Besprekingen tussen beide zuivelindustrieën dateren reeds van jaren her en ze zijn begonnen naar aanleiding van de inpoldering van de Flevopolder. De Novac beschikt over 80 miljoen kg melk en de Delta over 20 miljoen. De Novac-fabrieken zijn aangesloten bij *Frico* en *CCF* in Leeuwarden, terwijl de Kamper fabriek zich op de fabricage van gecondenseerde melk heeft gespecialiseerd. De Kamper fabriek heeft kortgeleden de kwestie van de fusie aan de orde gesteld en bij besprekingen tussen de besturen is men tot de conclusie gekomen, dat samenwerking en eventueel fusie goede perspectieven openen voor beide coöperaties. Een commissie, gevormd uit de beide besturen, beziet met deskundigen van de zuivelbonden de mogelijkheden en zal voorbereidend werk verrichten.

Leeuwarder Courant 1964-02-15

Uitspraak in het kort geding

Geen leveringsplicht aan concentratie #*De-Takomst*

Statutenwijziging zuivelfabriek Luinjeberd niet bindend?

De president van de Leeuwarder rechtbank heeft de veehouder Andries de Jong vrij gesproken in een kort geding, dat de coöperatieve zuivelfabriek te **Luinjeberd** tegen haar lid had aangespannen. De heer De Jong leverde zijn melk niet aan de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te Heerenveen, waartoe hij volgens de statuten van de zuivelfabriek in Luinjeberd verplicht was. Hij stuurde de melk naar de particuliere zuivelfabriek *Hollandia* in **Scharsterbrug**. De president overwoog o.m. dat bij de statutenwijziging de leden van Luinjeberd niet hebben kunnen voorzien, dat daaruit een leveringsplicht aan *De-Takomst* zou voortvloeien en evenmin dat deze wijziging tot sluiting van de fabriek in Luinjeberd zou leiden.

De uitspraak van de rechter waartegen wel beroep zal worden aangetekend[32] kan verstrekkende consequenties hebben voor de zuivelconcentraties in Friesland, die bijna alle op dezelfde leest geschoeid zijn als die van *De-Takomst*. In het geval van Luinjeberd zijn 35 van de 186 leden geen lid geworden van de

32 Wat ook werd gedaan LC 1964-02-24

overkoepelende coöperatie *De-Takomst.* Zoals de zaken nu staan zijn deze leden vrij hun melk te leveren, waar zij willen. Het gaat hier om enkele miljoenen kilo's melk, die nu van de coöperatie naar de particuliere industrie dreigen te gaan.

De oorzaak van de moeilijkheden is mede gelegen in de ingewikkelde wijze, waarop de concentratie in *De-Takomst* tot stand is gekomen. Er is tegen deze concentratie steeds oppositie geweest, doch uiteindelijk vonden drie fabrieken elkaar, namelijk **Haskerhorne**, **Oudeschoot** en **Luinjeberd**. Er werd een nieuwe coöperatie opgericht, *De-Takomst*, en deze coöperatie werd lid van de oude verenigingen. Bij de statutenwijziging, die nodig was om de nieuwe coöperatie lid te laten worden van de oude verenigingen, verkeerden vele leden van de oude verenigingen in de veronderstelling, dat er tussen de drie fabrieken een taak verdeling tot stand zou worden gebracht, waarbij iedere fabriek zich zou kunnen specialiseren. Naderhand bleek dit geen oplossing te zijn.

Om *De-Takomst* te versterken werd zij ook lid van de coöperatieve zuivelfabriek in **Wolvega**. De nieuwe coöperatie had het door haar bijzondere constructie in elk van de vier fabrieksvergaderingen voor het zeggen. Voor deze concentratie, die vorige herfst zijn beslag kreeg, had Wolvega reeds tot eis gesteld, dat er zo gauw mogelijk gerationaliseerd zou worden, hetgeen sluiting van fabrieken inhield. De zuivelfabrieken te Luinjeberd en Oudeschoot zijn inmiddels gesloten.

Leeuwarder Courant 1964-02-24

Zuivelfabriek Luinjeberd in appel

Naar wij vernemen heeft de coöperatieve zuivelfabriek te **Luinjeberd** appèl aangetekend tegen de uitspraak in kort geding van de president van de Leeuwarder rechtbank, waarbij haar lid Andries de Jong vrij gesproken werd. De heer De Jong heeft kort na de sluiting van de fabriek in Luinjeberd zijn melk niet meer gezonden aan de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* (fabrieken in **Wolvega** en **Haskerhorne**), waartoe hij volgens de statuten van de fabriek in Luinjeberd wel verplicht zou zijn. In het verdere verloop van deze zaak zal de normale juridische procedure worden gevolgd, hetgeen inhoudt, dat er niet opnieuw op korte termijn een uitspraak is te verwachten. Als procureur van de zuivelfabriek treedt op mr. A. E. Stoop en als procureur van de heer De Jong mr. H. Smeding. De heer De Jong is nu leverancier van de Hollandia-melkfabriek in **Scharsterbrug**.

Leeuwarder Courant 1964-02-25

Zuivelcoöperatie staat voor grote concentratie

(Van een medewerker.)
De Friese veehouder P. B. de Boer schilderde in schrille kleuren de toestand waarin de veehouders geleidelijk geraakt zijn en hij deed een beroep op de aanwezigen op de veehouderijconferentie van het KNLC in Woudschoten om in die toestand verbetering te brengen door over te gaan tot concentratie in de coöperatieve zuivelindustrie. Het debat over deze zaken ging betrekkelijk over bijkomstigheden. Toen de heer De Boer dan ook de kans kreeg, rees hij overeind en deed een klemmend beroep op de vele coöperatiebestuurders en directeuren om snel in het vaarwater van de economische concentratie te sturen.

Het debat bleef zich op het niveau bewegen van de vraag of de Frico-fabrieken er nu zoveel beter voorstonden dan de vrije coöperatieve fabrieken.

Behalve de heer De Boer spraken op Woudschoten de heren W. de Jong van Marum, voorzitter van de *Vereniging van vrije zuivelfabrieken* en drs. H. Schelhaas, economische medewerker van de FNZ, waarbij de voorzitter, de heer J. L. Nysingh duidelijk liet merken, dat hij het het meest eens was met hetgeen de heer De Boer had gezegd. De heer De Jong, die wars is van economische concentratie in de zuivel in de coöperatieve zuivelverkoopverenigingen, had als voornaamste argument, dat de zuivelverkoopverenigingen er tot dusver nog niet zoveel van gemaakt hebben. Drs. Schelhaas noemde de kwaliteiten, die de heer De Jong opgesomd had van de huidige ondernemingsvormen bij produktie en afzet van de zuivel, vroegkapitalistisch. De periode van het vroegkapitalisme eindigde in het midden van de vorige eeuw, waarna het hoog-kapitalisme begon, dat omstreeks 1920 gevolgd werd door het laat-kapitalisme met zijn grote ondernemingen, die de snelle economische vooruitgang hebben gebracht.

Men kan blijkbaar niet over de Nederlandse zuivelindustrie spreken zonder de *CCF* te noemen en de Friese condensfabriek paradeerde dan ook herhaaldelijk in de debatten als voorbeeld van een geslaagde concentratie. De heer De Jong verweerde zich op dit punt door te zeggen, dat de zuivelregelingen de condensindustrie begunstigen, waarbij hij gemakshalve vergat, dat hij de produktie van condens in zijn fabriek te **Marum** gestaakt heeft. De heer De Jong kreeg het het zwaarste te verantwoorden in het debat en dat was ook geen wonder, want zoals hij zelf zei was het de eerste keer, dat namens de vrije fabrieken hun bestaansrecht onder woorden werd gebracht. Wij hebben ons altijd wel wat schurftig gevoeld, zo zei hij, als we als half-coöperatoren bestempeld werden. We hebben het altijd aangehoord en nooit wat teruggezegd. De heer De Jong vond dat terugzeggen toch nog een hachelijke zaak. We hebben onze idealen wel, maar ze zijn nog nooit gerangschikt.

Leeuwarder Courant 1964-03-03

Zuiveldirecteur R. Stel – Tijnje - voor CBTB.

Eerst samenwerking dan concentratie in zuivel

De directeur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Tijnje**, de heer R. Stel, sprak voor de afdeling Nij-Beets van de CBTB over de concentraties in de zuivelindustrie, waarbij „U ook de moeilijkheden daarmee in de omgeving van Heerenveen belichtte. De heer Stel bleek zeer geporteerd te zijn voor concentratie bij de afzet, waarvan hij verschillende voordelen opsomde. Over de gang van zaken bij de concentratie van de produktie bleek hij minder te spreken.

De heer Stel was er van overtuigd, dat de kleine fabrieken op den duur in het algemeen niet door zullen draaien. De onkosten per kilo melk worden te hoog. Bij de Friese Zuivelbond streeft men derhalve ook naar grotere eenheden en men denkt daarbij aan fabrieken met 100 miljoen kg melk Aan deze grote eenheden liggen echter theoretische berekeningen ten grondslag, omdat er nog niet een zuivelfabriek is waaraan men die berekeningen kan toetsen. Het goedkoper draaien van grote fabrieken vindt vooral zijn oorsprong in het feit, dat de afschrijvingen daar veel lager zullen zijn per kilo verwerkte melk. Dit grote verschil komt echter alleen naar voren wanneer er tegenover een grote nieuwe fabriek een nieuwe kleine fabriek geplaatst wordt. Een miljoen kg melk is voor een groot deel reeds afgeschreven en de heer Stel verwachtte, dat de fabriek nu nog wel tien jaar zal kunnen draaien, indien er zich in de zuivel geen grote technische veranderingen voordoen.

Als inleiding op een concentratie prefereerde de heer Stel een samenwerking van een aantal fabrieken zonder dat direct tot sluiting van fabrieken wordt overgegaan. Tijdens die samenwerking kan men de bedrijfsvoering bij elkaar aanpassen en naar elkaar toegroeien, waarbij uiteindelijk het streven naar een hogere melkprijs voor de boer op de achtergrond staat. Als men één man in de fabriek kan uitsparen bij samenwerking, dan kan men 50 tot 60.000 gulden in de fabriek investeren

Er is een begin van samenwerking geweest tussen de fabrieken **Oldeberkoop, Jubbega, Bontebok, Langezwaag, Tijnje** en **Terwispel**, waarvan de laatste drie tenslotte met een concentratievoorstel te maken kregen. Tot zijn teleurstelling was dit voorstel door de fabriek in **Tijnje** afgestemd, zo zei de heer Stel, hoewel hij de hoeveelheid melk van dertig miljoen kg die hier bijeen gebracht werd te gering vond.
In de uitvoering van deze concentraties, waarbij de fabrieken lid van elkaar worden, zag de heer Stel een gevaar, omdat daar moeilijkheden uit voort kunnen vloeien, zoals die zich nu in Luinjeberd voordoen. De leden kregen er op een gegeven moment bericht, dat hun fabriek stopgezet was zonder dat ze er zelf iets aan toe of af konden doen. De hele zaak was buiten hen omgegaan.

Een bezwaar, dat de heer Stel tegen de concentratie **Langezwaag-Terwispel-Tijnje** had — en dat leidde ook tot afstemmen van het voorstel — was dat een van de fabrieken nog voor grote afschrijvingen stond, terwijl de andere twee al door de periode van grote afschrijvingen heen waren. De boeren van Tijnje zouden door die concentratie opnieuw voor afschrijvingen komen te staan. De heer Stel was van mening, dat men in de periode na de tweede wereldoorlog de kans heeft verzeten om tot concentraties te komen. Alle fabrieken stonden toen voor grote investeringen en iedere fabriek is toen op eigen gelegenheid gaan bouwen. Overigens vroeg de heer Stel zich af hoe het in de grote fabrieken mettertijd zal komen met de kwaliteit van de produkten. Hij vreesde een smaakvervlakking en een geringer assortiment en daarom voorzag hij, dat er ook in de toekomst kleine zuivelfabrieken zullen blijven in Friesland.

Leeuwarder Courant 1964-03-12

Zuivelfabriek Dronrijp krijgt kapaciteit voor 45 mln. kg –#De-Maatschap

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelindustrie *De-Maatschap* heeft besloten tot de bouw van een nieuwe melkontvangst aan de fabriek te **Dronrijp**. De bouwkosten zullen ongeveer anderhalve ton bedragen. Uitbreiding van de melkontvangst in **Dronrijp** is noodzakelijk om alle melk van *De-Maatschap*, ongeveer 45 miljoen kg in één fabriek te kunnen verwerken.

Zodra de melkontvangst in **Dronrijp** gereed is, kan de melk, die nu nog in de CCF-fabriek te **Berlikum** ontvangen wordt en de melk, waarvan de verwerking in de fabriek te **Marssum** plaats vindt, naar de fabriek in **Dronrijp** geleid worden. De sluiting van de melkontvangst in **Berlikum**, waar de *CCF* de ruimte graag zou willen gebruiken, en de stopzetting van de fabriek in **Marssum** kan dus in de loop van volgend jaar tegemoet gezien worden.
Een argument tot een spoedige verlening van de bouwvergunning voor de nieuwe melkontvangst is gelegen in het feit, dat de fabrieken in **Berlikum** en **Marssum** bijzonder zout Nortonwater gebruiken voor de koeling van hun melk. Dit zoute koelwater wordt op de Friese boezem geloosd en draagt bij tot de verzilting daarvan. Met name in het tuinbouwgebied van Berlikum en Het Bildt levert dit bezwaren op. De zuivelfabriek in **Sexbierum**, die ook bijzonder zout Nortonwater gebruikte, is al eerder door *De-Maatschap* gesloten. De fabriek in **Dronrijp** is overgeschakeld op het gebruik van water uit het Van Harinxmakanaal voor koeling van de melk.

Leeuwarder Courant 1964-03-24

Zuivelfabriek Workum: kalm aan met concentratie – #DGV

Op de algemene ledenvergadering van de coop. zuivelfabriek „*De Goede Verwachting*" te **Workum** deelde de voorzitter de heer J. S. van der Wal mee, dat de bouw van de nieuwe kaasfabriek gereed is gekomen. Bijna 600 personen hebben tijdens de gehouden excursies voor leden kennis kunnen nemen van het resultaat. Ten aanzien van de concentratieplannen in de provincie sprak hij de vrees uit dat door teveel en te ambitieuze plannen de werkelijke voortgang op dit terrein wel eens tegen gehouden kon worden.
De vergadering kon geen waardering opbrengen voor het streven naar één provinciale zuivelvereniging met één melkprijs over de gehele provincie. De directeur, de heer M. Beetstra deelde mede, dat het ledental in tien jaar van 240 tot 440 is gestegen, terwijl de melkaanvoer in die jaren verdubbelde. De fusie met **Oosthem** is thans geheel afgerond en er kan totnutoe van een succes worden gesproken. Bij de bestuursverkiezing werd in het bestuur gekozen de heer J B. de Witte te Piaam.

Leeuwarder Courant 1964-04-10

Weer besprekingen zuivelconcentratie Friese greidhoek

De besprekingen tussen de coöperatieve zuivelfabrieken in **Oosterend, Sijbrandaburen, Wieuwerd, Scharnegoutum** en **Weidum** over de concentratiemogelijkheden zijn opnieuw op gang gekomen. Bij de onontkoombare concentratie zijn deze fabrieken op elkaar aangewezen, doch de ene fabriek staat er beter voor dan de andere. De fabrieken, die het nog wel even kunnen uitzingen proberen daaruit voordelen te trekken, waarmee de anderen niet of nog niet akkoord gaan. De Friese Zuivelbond heeft de nodige onderzoekingen verricht om de fabrieksbesturen inzicht te geven in de mogelijkheden tot concentratie.

De coöperatieve zuivelfabrieken in **Oldeberkoop, Jubbega, Makkinga** en **Donkerbroek** zijn buiten de Friese Zuivelbond (FBvCZ) om opnieuw pogingen begonnen tot concentratie, waarbij men alle fabrieken in stand wil houden door deze te specialiseren.

De Lijempf heeft besloten de zuivelfabrieken in **Tolbert (Gr.)** te sluiten en geschikt te maken als **melkontvangststation** voor de andere Lijempf-fabrieken in Groningen.

Leeuwarder Courant 1964-04-14

Zuivelconcentratie in Friese Zuidwesthoek - #DGV

Fabrieken in Workum (42) en Warns (8) samen 50 miljoen kg melk [33]

De besturen van de coöperatieve zuivelindustrieën te **Workum** en **Warns** hebben overeenstemming bereikt over een gezamenlijke exploitatie van de beide bedrijven. De leden zijn hierover ingelicht en krijgen binnenkort over de bestuursvoorstellen te beslissen. Tussen besturen en directies bestond reeds geruime tijd een goede verhouding en uit de besprekingen die er hebben plaats gehad is gebleken, dat de gedach-

33 Bericht was iets te '*stellig*', zie vervolgartikel in Friese Koerier! (ZHN)

ten over de toekomst van beide fabrieken in grote mate overeenstemmen.

Da coöperatie in Workum heeft dit jaar een aanvoer van ongeveer 42 miljoen kg melk, terwijl Warns er acht miljoen kg heeft. De fabriek in Workum heeft voor en na de oorlog een grote ontwikkeling doorgemaakt, die haar tot de fabriek met de grootste aanvoer van boerenmelk in Friesland maakte, hoewel ook de concentraties in de particuliere industrie tot grote fabrieken aanleiding gaf o.a. in Scharsterbrug.

De groei van Workum ontstond na de overvleugeling van de particuliere fabriek ter plaatse en door de stopzetting van de coöperatie in **Zurich** en de fusie met **Oosthem**. Wanneer ook de fabriek in **Warns** een fusie met **Workum** aangaat, komt ruim driekwart van alle coöperatieve melk in de driehoek kop Afsluitdijk—Sneek— Staveren in één hand. In dit gebied ontstaat nu een coöperatieve eenheid, die investeringen kan doen welke de zuivelcoöperatie in de toekomst veilig kan stellen zonder dat dit tot een hoge kosten per kilo melk leidt. Hoe de plannen zullen worden uitgevoerd zal wel van de verdere ontwikkeling in het gebied afhangen.

Friese Koerier 1964-04-22

Geruchten tegengesproken

Fusie „Warns” en „Workum” nog niet definitief – #DGV

(Van een onzer verslaggevers)
WARNS — Geruchten, als zou de fusie tussen de coöperatieve zuivelfabrieken te **Warns** en *De Goede Verwachting* **(Workum)** reeds een voldongen feit zijn, worden door directies en besturen van beide fabrieken ten stelligste tegengesproken. Er is niet meer dan overeenstemming bereikt tussen de besturen. Pas als de leden zich voor het samengaan hebben uitgesproken, zal de fusie een feit zijn. Wanneer in beide plaatsen hierover gestemd wordt, is echter nog steeds niet bekend. Wel heeft in **Warns** vrijdagavond een vergadering plaats gehad waar het personeel werd voorgelicht omtrent de gevolgen van een eventuele concentratie. Er is hierbij door directie noch door bestuur, zoals sommige bladen meldden, een vast bedrag beloofd voor vergoeding van verplaatsingskosten.

De directeur wekte de personeelsleden op, hierover eens te gaan praten met hun vakbonden. De avond ervoor zijn tijdens een bijeenkomst de leden van de Coöperatieve Zuivelfabriek te **Warns** omtrent de stand van zaken ingelicht. Toen werd meegedeeld, dat beide fabrieken elkaar op zakelijke basis gevonden hebben. Tijdens een proefstemming toonden 147 leden zich voor en 46 zich tegen een eventueel samengaan met een andere fabriek. Andere geruchten, als zou een fusie van de zuivelfabriek te **Warns** met de fabrieken van **Hemelum** en **Koudum** door toedoen van **Workum** zijn afgebroken, berusten eveneens op een misverstand. Hiertoe is door Workum, zo verzekerde de directeur ons, zelfs geen poging gedaan.

Friese Koerier 1964-05-02

De zuivelconcentratie – Fusie Workum-Warns een feit – #DGV

(van een onzer verslaggevers)
WARNS — De fusie tussen de coöperatieve zuivelfabrieken te **Warns** en **Workum** is een feit geworden. Gisteravond hebben de leden van de fabriek te **Warns** zich in een speciaal hiervoor belegde vergadering uitgesproken voor samengaan met de coöperatieve zuivelfabriek „*De goede verwachting*" te **Workum**. Vorige week waren de leden te **Warns** eenzelfde mening toegedaan.
De fusie is thans echter alleen nog administratief. Beide fabrieken voorlopig op dezelfde voet voortgaan. Het bestuur beraad zich nog over een verdere doorvoering van de concentratie.

Leeuwarder Courant 1964-08-22

In Birdaard luidt op het ogenblik de brandklok

DE VEEMARKT
[….]
Bij de zuivelfabriek in **Birdaard** luidt op het ogenblik de brandklok. De leden hebben indertijd een samengaan met **Betterwird** afgewezen, ten dele omdat de Birdaarder boeren de fabriek in hun dorp niet kwijt wilden en ten dele omdat andere boeren juist niet naar **Betterwird** wilden. Nu de resultaten van het laatste boekjaar een beetje tegenvallen, zijn de voorstanders van de fusie los gekomen met hun kritiek. De stemming in de vereniging dreigt beneden het nulpunt te dalen en het bestuur heeft al toegezegd zich op kort termijn op de situatie te beraden, er zijn stemmen opgegaan om de boeren vrij te laten daar te gaan met hun melk waar ze willen. Als dat het geval zou zijn, krijgen de omliggende fabrieken alle wat meer melk, wat geen oplossing is voor de toekomst.

Leeuwarder Courant 1964-08-26

Nieuwe concentratie met Workum-Warns, Heeg en Uitwellingerga – #*DGV*

De snelle concentratie van coöperatieve zuivelfabrieken in de Zuidwesthoek, die twee jaar geleden begonnen is, lijkt opnieuw voortgang te vinden nu het bestuur van de zuivelindustrie **Workum/Warns/ Oosthem** overeenstemming heeft bereikt met de besturen van de zuivelfabrieken te **Heeg** en **Uitwellingerga**. Volgende week zullen de plannen tot gezamenlijke exploitatie van de fabrieken in **Workum** en **Heeg** aan de leden worden voorgelegd. De fabriek in **Uitwellingerga** zal bij uitvoering van de plannen stopgezet worden. Als de concentratie door de leden wordt aangenomen ontstaat in de Zuidwesthoek een zuivelblok met 65 miljoen kg melk. Ruwweg wordt hiervan door **Heeg** ruim tien miljoen en door **Uitwellingerga** vijf miljoen ingebracht.

De concentratie in de Zuidwesthoek is nog geen twee jaar geleden in gang gezet door het samengaan van **Workum** en **Oosthem**, die gevolgd werd door de concentratie met **Warns**. De zuivelfabriek in **Oosthem** is inmiddels stopgezet, terwijl **Warns** alleen nog dienst doet als melkontvangststation. Indertijd zijn er ook fusiebesprekingen geweest tussen **Oosthem** en **Heeg**. **Heeg** sloot zich toen bij de *Frico* aan, doch

Oosthem, ook een Frico-fabriek, zag weinig heil in het samengaan van twee kleine fabrieken en ging later samen met **Workum**, dat voor de afzet van zijn produkten niet aangesloten is bij de *Frico*. Ook **Uitwellingerga** is aangesloten bij de *Frico*, zodat er wel enige spanning ontstaat over de verdere ontwikkeling van de *Frico*.

Als de concentratie doorgaat grenst **Workum-Heeg** straks aan het gebied van de groot- concentratie **Haskerhorne - Luinjeberd - Oudeschoot - Wolvega**, (*De-Takomst*) die vorig jaar tot stand kwam. Ten zuiden daarvan liggen nog verscheidene kleine zelfstandige coöperaties en uiteraard de *Novac* (**Oosterzee - Munnekeburen - Blokzijl** - NOP).

De concentratie van de coöperatieve zuivelindustrie in de Zuidwesthoek hangt ook samen met de toenemende concentratie in de particuliere zuivelindustrie. Dit jaar werd de melkaanvoer van het **Nestlé-Hollandia-concern** centraal geregeld en onder de boeren ontstond terecht de vrees, dat de vele kleine coöperatieve zuivelfabrieken om Sneek het op den duur niet zouden kunnen bolwerken tegen de grote particuliere industrie. De werfkracht van de coöperaties dreigde daaronder te lijden. De situatie lukt zich nu te wijzigen.

Leeuwarder Courant 1964-08-29

Woudsend ook in concentratie zuivelfabrieken

Naar wij vernemen heeft ook de coöperatieve zuivelfabriek te **Woudsend** contact met de besturen van de zuivelfabrieken te **Workum, Heeg** en **Uitwellingerga**, teneinde de mogelijkheden onder ogen te zien van een concentratie met deze groep. De concentratieplannen zullen maandag reeds in de ledenvergaderingen van de vier zuivelcoöperaties aan de orde komen. Waarschijnlijk zullen er dan in principe beslissingen genomen worden over deze concentratie, waarbij ongeveer 75 miljoen kg melk betrokken is.
De fabriek in **Woudsend** was oorspronkelijk ook een deelneemster aan het concentratiegesprek tussen **Workum, Heeg** en **Uitwellingerga**. Op een bepaald moment heeft het bestuur van **Woudsend** eerst ruggespraak met de leden willen houden voor het verder ging. Nu de zaak op het gebied van de concentratie zo duidelijk is komen te liggen, valt op korte termijn zelfs een verdere ontwikkeling te verwachten.

Leeuwarder Courant 1964-08-29

Zuivelfront in beweging – concentraties

DE VEEMARKT
Het zuivelfront blijft in beweging, zo bleek deze week, toen de besturen van drie zuivelcoöperaties in de Zuidwesthoek meedeelden, dat ze het eens geworden waren over de gezamenlijke exploitatie van de fabrieken. Het ligt nu verder in de bedoeling, dat de melk van de nieuwe coöperatie verwerkt zal worden in **Workum** en **Heeg**, waarmee dus een einde komt aan het bestaan van de fabriek in **Uitwellingerga**, Twellegeaga of Toppenhuzen, zoals deze beurtelings genoemd wordt. Hoewel Uitwellingerga met ruim vijf miljoen kg melk een van de kleinste fabrieken op het Friese vasteland is - **Rinsumageest** is de kleinste - was het toch ook een bekende fabriek. Dat kwam waarschijnlijk omdat het voor vele direkteuren een doorgangshuis is geweest naar grotere fabrieken. In het verleden heeft het er met de fabriek wel eens raar voor gestaan mede als gevolg van het feit, dat er een graanmalerij aan verbonden is geweest. Later kon de

zuivelfabriek in de graanmalerij groeien zonder dat dit grote verbouwingskosten met zich bracht. De fabriek betaalde toen ook een goede melkprijs en de boeren waren wijs met hun fabriek. Zij zullen dat nog wel zijn, want juist de kleinste fabrieken hebben de hechtste gemeenschap van boeren om zich heen.[34]

De nieuwe coöperatie zal zich uitstrekken van Staveren tot Zurich en het Sneekermeer en als **Woudsend** er bij komt - daar lijkt het op - dan zit men al aan het Slotermeer. Geografisch vormt het aanvoergebied van de melk wel een geheel, doch over de weg is dat niet het geval. Mettertijd zal dat wel beter worden, wanneer de rondweg om Sneek klaar is en er een nieuwe weg is gelegd van Koudum naar Heeg. Het melkwinningsgebied ligt voor een groot deel langs de grote meren van de Zuidwesthoek en de fabrieken hebben dan ook vrij veel melktransport over de meren. De vaarwegen maken het gebied wel weer tot eenheid.
Een ander aspect van dit gebied is, dat de particuliere zuivelindustrie er in Friesland op zijn sterkst vertegenwoordigd is met fabrieken in **Scharsterbrug. Osingahuizen, Sneek, IJsbrechtum** en **Bolsward.** Eerder zijn in het gebied de particuliere zuivelfabrieken in **Workum** en **Oudega (W)** en **Sloten** opgeheven.

Door de nieuwe concentratie komt de zuivelkaart in Friesland er weer iets duidelijker voor te liggen. De vraag of er nu toch maar niet een zuivelplan moet komen, dringt zich weer op. Tegen een zuivelplan voor Friesland wordt steeds aangevoerd, dat de werkelijke ontwikkeling anders is, dan op basis van een geografische indeling gepland zou zijn.

Ook de laatste concentratie bevat dat element van verrassing. Niemand zou bij een verdeling op theoretische gronden **Uitwellingerga** ingedeeld hebben bij de Zuidwesthoek. Nu dat toch voordelig blijkt te zijn, is in zuidelijk Friesland de kaart getekend. Deze nieuwe concentratie, *De Takomst* en de *Novac* omsluiten de fabrieken **Delfstrahuizen** (*Frico*), **St. Nicolaasga, Balk, Hemelum** en **Koudum**, die met elkaar een 70 milj. kg melk verwerken. Als men aanneemt, dat er van deze fabrieken mettertijd nog wel een of twee aansluiting zullen zoeken bij de bestaande concentraties, dan blijft er te weinig over voor een zelfstandige concentratie.

De *Novac* met fabrieken in **Oosterzee, Munnikeburen** en **Blokzijl** zoekt expansie in de Flevopolder. De fabrieken in Overijssel en Gelderland waren reeds min of meer tot een verdeling van Oostelijk Flevoland gekomen, hetgeen doorkruist werd door plannen van de *Novac*. De kansen van de *Novac* om in dit gebied te penetreren zijn er niet groter op geworden nu de fusiebesprekingen met de Kamper coöperatie zijn afgesprongen. Een van de redenen van dit afspringen is geweest dat de Kamper boeren op zondag geen melk willen laten ontvangen op hun fabriek.

Toen aan het begin van dit jaar bekend werd, dat **Kampen** en de *Novac* contact hadden, heeft dit in Overijssel grote opschudding verwekt. Ook bij de desbetreffende zuivelbond, (*GOZ*) die een deel van zijn invloed zag afbrokkelen, was er een heftige reactie. Acht zuivelfabrieken bij Zwolle hebben er kennelijk hun conclusies uit getrokken en hebben kortgeleden besloten tot samenwerking. De invloed van deze fabrieken strekt zich ook uit tot Flevoland, zodat het er op lijkt, dat twee sterke coöperatieve groeperingen elkaar in het nieuwe land naar de keel zullen vliegen, voor ze het eens worden. **Kampen**, dat ook naar Flevoland blikt, staat echter los van de nieuwe groep, waarin **Kamperveen** de belangrijkste fabriek is.

De groep heeft ongeveer 4500 boeren als leverancier en beschikt over 100 miljoen kg melk. Hoe ver de samenwerking tussen de acht fabrieken zal gaan is nog niet duidelijk uit de doeken gedaan.
Zoals het nu lijkt blijven ze als zelfstandige verenigingen bestaan. Dat soort samenwerkingen zijn er in deze hoek van: Overijssel wel meer geweest en ze blijken niet altijd even hecht te zijn. Het gevolg is ge-

34 Alle onderstrepingen door (ZHN.)

weest, dat de *Lijempf* in **Kampen**, die daar nog altijd *Van Heel* wordt genoemd, zich sterk heeft kunnen maken. Samenwerking met behoud van ieders zelfstandigheid komt in Friesland ook wel voor, bijvoorbeeld in de *Frico* en de *CCF*, doch dan betreft het topcoöperaties met een afzonderlijke functie, die door de deelgenoten overgedragen wordt. Eigenlijk is dat niet helemaal meer het geval voor wat melkpoeder en boter betreft, maar daar zullen dan ook wel moeilijkheden uit voortkomen, zo ze er al niet zijn.

Leeuwarder Courant 1964-09-01

Zuidwesthoek – rond Workum – voor historische beslissing

Zuivelconcentratie niet slecht ontvangen – #DGV

De grote zuivelconcentratie met 75 miljoen kg melk in de Friese Zuidwesthoek is gister in de ledenvergaderingen van de vier coöperatieve zuivelfabrieken in **Workum** (50 mln.), **Heeg** (11 mln.), **Uitwellingerga** (5 mln.) en **Woudsend** (9 mln.) in het algemeen niet slecht ontvangen. Uiteraard stonden de gezichten in **Uitwellingerga** en **Woudsend** het somberste, omdat de fabrieken in deze beide dorpen bij het aangaan van de fusie gesloten zullen worden. Oppositie was er echter niet. De vergaderingen van de fabriek te **Workum** in **Workum, Oosthem** en **Warns** en die van **Heeg** gaven geen verzet tegen de plannen te zien. Wel waren er in **Workum** vragen of de gunstige positie, waarin de fabriek geleidelijk gekomen is, niet teloor zou gaan, wanneer er op zo grote schaal geconcentreerd wordt. Van de zijde van bestuur en directie zijn geen toezeggingen gedaan omtrent het verdere verloop van de melkprijs, doch wel werd er op gewezen, dat de investeringen bij de concentratie per miljoen kg melk aanmerkelijk beperkt kunnen worden.

In **Uitwellingerga** zette het bestuur uiteen, dat de fabriek langzamerhand in een ongunstige positie dreigt te komen wat de melkaanvoer betreft. Door de stadsuitbreiding van Sneek heeft de fabriek enkele grote bedrijven verloren, terwijl een groot aantal kleine boeren het bedrijf staakt. Hun land komt wel bij andere bedrijven doch dit resulteert niet in een stijging van de melkaanvoer. Financieel staat de fabriek er gunstig voor, terwijl de melkprijs steeds op het gemiddelde van de Friese fabrieken is gebleven. Het bestuur verwacht echter, dat de situatie op den duur niet zo zal blijven en meende daarom tijdig maatregelen te moeten nemen. De boeren in **Uitwellingerga** en Oppenhuizen hebben nog al enige verwachtingen omtrent de waarde van de fabriek als recreatieobject.

Het bestuur van de fabriek in **Woudsend** is nog het minst zeker van zijn zaak. Na de oorlog hebben de leden van de fabriek, meest grote boeren, zich grote opofferingen getroost om het bedrijf in stand te houden en het optreden van het bestuur heeft hier en daar wel enige verbazing gewekt. Aanvankelijk heeft het zich uit de concentratiebesprekingen teruggetrokken, toen bleek, dat de fusie de stopzetting van de fabriek in **Woudsend** met zich zou brengen. De leden waren van die besprekingen niet op de hoogte. Toen de besturen van **Workum, Heeg** en **Uitwellingerga** hun besprekingen tot een goed einde brachten, achtte ook het bestuur van **Woudsend** de tijd gekomen om positie te kiezen.

Het ligt nu in de bedoeling, dat de leden van de fabrieken over veertien dagen besluiten over het voorstel van de fusie. In die veertien dagen zullen de desbetreffende besturen proberen zoveel mogelijk boeren lid te maken van de nieuwe coöperatie, die de zaken van de oude verenigingen voortzet. Indien er voldoende handtekeningen komen moet het voorstel tot opheffing van de fabrieken in **Woudsend** en **Uitwellingerga** door meer dan tweederde van de leden van de oude verenigingen genomen worden.

Leeuwarder Courant 1964-09-02

Fusie zuivelfabrieken greidhoek mislukt - #De-Terpen

Dezer dagen zijn de besprekingen over een concentratie tussen de coöperatieve zuivelfabrieken in **Weidum** (17 miljoen kg melk), **Scharnegoutum** (ruim 9 mln), **Wieuwerd** (ruim 5 mln), **Wommels** (11 mln), **Oosterend** (10 mln) en **Sijbrandaburen** (12 min) opnieuw afgebroken. In de meeste fabrieksvergaderingen is daarvan verslag gedaan waarbij uiteraard verschillende versies van het concentratieplan naar voren zijn gekomen. Het plan, dat bij de zes fabrieken op tafel lag hield de sluiting in van de fabrieken in **Oosterend** en **Wieuwerd**. Zonder ingrijpende verbouwingen zou de melk van de beide te sluiten fabrieken verwerkt kunnen worden in de andere vier fabrieken waarbij men dan zou kunnen steunen op de doorlevering van een belangrijk deel van de melk naar de *CCF* in Leeuwarden. De sluiting van de twee fabrieken zou een jaarlijkse besparing opleveren van vier ton. De vier fabrieken zouden door een vereniging worden geëxploiteerd.

Met name de fabrieksbesturen in **Wommels** en **Scharnegoutum** stelden bij de besprekingen voorop, dat de nieuwe vereniging in de toekomst, wanneer ook andere fabrieken zouden sluiten in ieder geval in het zuiden van het melkwinningsgebied, dus in **Scharnegoutum** of **Wommels**, een fabriek zou exploiteren. Een dergelijke hypotheek op de nieuwe vereniging achtten de besturen van **Weidum** en **Sijbrandaburen** uit den boze omdat dat een zaak van de nieuwe vereniging is, terwijl het vastleggen op fabrieken in het zuiden van het melkwinningsgebied een verdere ontwikkeling van de groep, die slechts 50 miljoen kg melk te verwerken heeft, in de weg staat. **Weidum** en **Sijbrandaburen** trokken zich uit de besprekingen terug.

De vier andere besturen hebben echter opnieuw de koppen bij elkaar gestoken. De fabrieken in **Oosterend** en **Wieuwerd** zijn in een weinig benijdenswaardige positie gekomen, omdat het vakpersoneel een heenkomen zoekt naar andere fabrieken. **Wieuwerd** heeft daarbij bovendien te maken met boeren, die onrustig worden over hun fabriek. **Oosterend** was deze zomer niet meer in de gelegenheid om alle melk te verwerken, zodat deze fabriek de leveringsplicht van andere fabrieken aan de *CCF* overnam. Dat is echter niet een toestand, die voort kan duren, omdat op de extra-leveringen aan de *CCF* uiteraard geen winstuitkeringen worden gedaan, die de verplichte levering aantrekkelijk maakt.

De fabrieksvergadering, die deze week in **Oosterend** gehouden werd, was dan ook bepaald niet fleurig. Evenals in **Wieuwerd** kreeg het bestuur van **Oosterend** van de leden vrij mandaat om de concentratiebesprekingen voort te zetten. Bij de leden was een sterke aandrang om te fuseren met **Wommels**, een van de best renderende fabrieken in de omgeving. Het lijkt er op dat **Scharnegoutum** en **Wommels** de verdere ontwikkeling afwachten in de overtuiging, dat de melk tenslotte hun kant zal uitkomen.

Friese Koerier 1964-09-14

Oostermeer, Surhuisterveen, Noordwijk (Gr.)

Woensdag worden 3 vrije zuivelfabrieken gesloten

Melk en personeel kunnen overgaan naar vier coöperatieve fabrieken[35]

(Van een onzer redacteuren)

LEEUWARDEN — Met ingang van donderdag a.s. zullen drie vrije zuivelfabrieken (twee in oostelijk Friesland en één in het Groningse Westerkwartier) de melkontvangst en -verwerking staken. De drie fa-

35 LC 1964-09-18: Boterkoper-melk voor bijna de helft naar Lijempf..... – meer in MAP Lijempf op site

brieken sluiten woensdagmiddag hun deuren. Het betreft hier de bedrijven te **Oostermeer, Surhuisterveen** en **Noordwijk** (Gr.), die deel uitmaken van de *N.V. Verenigde Zuivelfabrieken*, onder directie van de heer H. Boterkooper te Leeuwarden. In een bijeenkomst van de leiding dezer fabrieken en besturen-directies van een aantal coöperatieve zuivelfabrieken in dat gebied, welke vergadering onder leiding stond van de president-directeur der *Frico*, ir. J. B. Ritzema van Ikema, is besloten, dat de coöperatieve fabrieken zoveel mogelijk de melk van de vrije fabrieken ter verwerking zullen aannemen. Het betreft hier een kwantum van ruim 20 miljoen kg.

De leveranciers van de drie te sluiten fabrieken zijn uiteraard vrij in hun keus, waarheen de melk zal gaan, doch men heeft goede hoop, dat de grote meerderheid voor de coöperatie zal kiezen. De melk zal dan verwerkt worden in de fabrieken te **Bergum** (onlangs met **Twijzel** gefuseerd), **Opeinde** (Sm), **Gerkesklooster** en **Marum** (Gr.). In dat gebied heeft de *NV Lijempf* nog enkele bedrijven, waarvan één (**Augustinusga**) dienst doet als melkontvangststation.

In de bespreking met ir. Ritzema van Ikema en de fabrieksbesturen is volledige overeenstemming bereikt over de leveringscondities, maar ook over de toekomst van de personeelsleden der drie te sluiten fabrieken. Die zullen volledig door de genoemde coöperatieve bedrijven worden overgenomen. De NV Ver. Zuivelfabrieken heeft de personeelsleden reeds van de komende veranderingen in kennis gesteld en hun meegedeeld, dat bij de onderhandelingen de rechten van het personeel zijn voorgestaan en door de wederpartij volledig erkend. De vakbonden zijn akkoord gegaan met de voorwaarden. De NV deelt de arbeiders o.m. mee, dat het gebruik van dienstwoningen niet zonder meer zal worden beëindigd en vraagt van het personeel soepelheid en aanpassingsvermogen.

De leveranciers van de vrije fabrieken hebben vanochtend per circulaire kennis gekregen van de tussen NV en coöperatie bereikte overeenstemming, met het verzoek over te gaan tot levering van de melk aan de fabrieken hierboven genoemd.
Zoals gezegd, bestaat de hoop, dat menig leverancier het lidmaatschap van de coöperatieve fabrieken zal aanvaarden, aangezien van deze fabrieken bekend is, dat zij de leden een goede melkprijs waarborgen.

Friese Koerier 1964-09-15

Lichte teleurstelling voor Workum: -#DGV

Uitwellingerga doet niet mee aan nieuwe zuivelconcentratie

WORKUM — De zuivelconcentratie in de Friese Zuidwesthoek, met **Workum** als kern, heeft gisteravond een verrassende wending gekregen. Nadat aanvankelijk de leden van de zuivelfabriek te **Woudsend** de plannen hadden opgehouden, zodat **Workum** geen akkoord kon bereiken met **Heeg**, heeft nu **Uitwellingerga** het laten afweten.
In 1962 kwam de fabriek in **Workum** tot overeenstemming met de leden van de zuivelfabriek in **Oosthem**, waardoor het ledental werd gebracht van 350 op 450. In het begin van dit jaar sloot **Warns** zich bij de combinatie aan. Het ledental bedroeg daarna ongeveer 550, bij een jaarlijkse melkaanvoer van 50 miljoen kilo. Bij verdere besprekingen tussen **Workum, Woudsend** en **Heeg**. liet Woudsend het afweten. Daardoor kon ook geen akkoord met **Heeg** worden bereikt. Nu **Woudsend** zich toch met de voorstellen heeft kunnen verenigen, is **Heeg** tot de combinatie toegetreden.

De leden daar namen gisteren het bestuursvoorstel zonder hoofdelijke stemming aan. Het ledental van de

combinatie bedraagt daardoor nu ongeveer 750, bij een melkaanvoer van zo'n 70 miljoen kilo per jaar. De heer M. Beetstra, directeur van de combinatie **Workum**, noemde als oorzaak van het afstemmen van de voorstellen door **Uitwellingerga** de drang tot het behoud van de plaatselijke zuivelfabriek. Wanneer **Uitwellingerga** zich namelijk had aangesloten, zou de fabriek, evenals die te **Woudsend**, op vrij korte termijn moeten sluiten. Dat is ook gebeurd met de fabriek in **Oosthem**. Die te **Warns** doet nog dienst als ontvangststation voor melk.

> Bij de jongste besprekingen was het van het begin af aan **Woudsend**, dat een beetje terughoudend was. Wel maakten de bestuursleden de besprekingen van het begin af mee, maar toch moesten zij ruggespraak houden met de leden. Later gaven deze leden het bestuur volmacht verder te onderhandelen. Met het bestuur van de fabriek te **Uitwellingerga** werd direct een akkoord bereikt. Gisteravond is echter gebleken, dat de leden het niet met de bestuursvoorstellen eens zijn. **Uitwellingerga** is de kleinste fabriek die aan de combinatie zou meedoen. De fabriek telt ongeveer 65 leden met een jaaraanvoer van 5 miljoen kilo melk.

De heer Beetstra deelde mee dat de combinatie toch doorgaat, nu zonder **Uitwellingerga**. Daarmee is men toch een stap verder gekomen met de zuivelconcentratie in de Zuidwesthoek. De zuiveldirecteur zei, dat alle besturen van zuivelfabrieken in Friesland het er wel over eens zijn, dat ze moeten combineren en samendoen. De grote vraag is alleen nog hoe en wanneer dit streven werkelijkheid moet worden.

Een en ander zal natuurlijk wel aanvangsmoeilijkheden met zich meebrengen, maar dat is een landelijk verschijnsel. Na een belangrijke stap als concentratie, waarbij vaak fabrieken moeten worden gesloten, moet men nu eenmaal een groeiperiode doormaken. De heer Beetstra was ervan overtuigd, dat ook de nieuw tot stand gekomen combinatie de aanvangsmoeilijkheden zal overwinnen.

Leeuwarder Courant 1964-09-15

Zuivelconcentratie in Zuidwesthoek

Woudsend (8) en Heeg (11) fuseren met Workum (50) – #DGV

Uitwellingerga (5) wil nog zelfstandig blijven

De plm. vijf miljoen kilo melk verwerkende coöperatieve zuivelfabriek in **Uitwellingerga** wordt niet gesloten. In de gisteravond gehouden ledenvergadering kon het bestuursvoorstel om de vereniging te liquideren en op te gaan in de combinatie **Workum—Oosthem—Warns** (DGV) niet de vereiste driekwart meerderheid van stemmen halen.

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek in **Woudsend** heeft gisteravond wel het bestuursvoorstel aanvaard om de vereniging op te heffen en de fabriek te sluiten. Gistermorgen al had de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek in **Heeg** zonder hoofdelijke stemming besloten, de vereniging te liquideren. In dit geval houdt dat niet in, dat de fabriek, die ruim elf miljoen kilo melk per jaar verwerkt, zal worden gesloten.
Woudsend met zijn acht miljoen kilo melk en **Heeg** treden dus toe tot de combinatie **Workum-Oosthem-Warns**, (*DGV*) die het afgelopen boekjaar vijftig miljoen kilo melk heeft gehad. **Oosthem** is in mei 1963 met **Workum** samengevoegd en in dit voorjaar is **Warns** in dat geheel opgenomen. De fabriek in **Oosthem** (Nijesyl) heeft inmiddels een andere bestemming gekregen. De fabriek in **Warns** doet nu dienst als ontvangststation voor melk.

Leeuwarder Courant 1964-09-26

Weer 4 zuivelfabrieken met fusieplannen – #De-Terpen

Wieuwerd en Oosterend stoppen Scharnegoutum en Wommels verder;

Opnieuw zijn vier besturen van coöperatieve zuivelfabrieken het eens geworden over een volledige concentratie. Het betreft hier de coöperatieve zuivelfabrieken in **Wommels, Oosterend, Scharnegoutum** en **Wieuwerd**, die gezamenlijk ongeveer 35 miljoen kg melk verwerken. Aan de leden van de fabrieken zal een plan worden voorgelegd tot volledige fusie van de vier coöperaties, hetgeen inhoudt, dat de verwerking van de melk in **Oosterend** en **Wieuwerd** op korte termijn zal worden stopgezet.

De verwerking van de melk zal verder geschieden in de fabrieken te **Scharnegoutum** en **Wommels**, die nu elk ongeveer tien miljoen kg melk hebben. De fabriek in Oosterend is in de loop van dit jaar in moeilijkheden geraakt door personeelsgebrek. De fabriek beschikte over tien miljoen kg melk. De fabriek in Wieuwerd was op twee na de kleinste coöperatieve fabriek in Friesland en zij is de enige van de vier die niet is aangesloten bij de Frico. De fabriek zocht al enige jaren contact met andere fabrieken om aan onrendabele investeringen te ontkomen. De fabriek in Wommels is reeds jaren een van de best uitbetalende zuivelfabrieken in Friesland. De laatste jaren behoorde de fabriek in Scharnegoutum ook tot die groep.

De fusiebesprekingen tussen deze vier fabrieken duren reeds geruime tijd. Eerder namen ook de fabrieken in **Sijbrandaburen** en **Weidum** aan de besprekingen deel. Zij strandden toen op de kwestie welke fabrieken zouden moeten sluiten en welke doordraaien. De nu voorgestelde concentratie kan voorlopig zonder grote investeringen in twee fabrieken opgevangen worden. Zij heeft echter nog niet de omvang, die in de toekomst voor verdere investeringen de meest wenselijke is. De uitbreidingsmogelijkheden van deze nieuwe concentratie worden bepaald door de grenzen van de concentraties **Workum-Heeg**, **Frico-Warga** en **Dronrijp-Marssum**. Binnen dit gebied bevinden zich in het noordwesten nog de coöperaties **Witmarsum, Achlum** en **Tzum**, die te zijner tijd ook voor beslissingen inzake concentratie komen te staan.

In Friesland zijn sedert de vorige zomer reeds tien coöperatieve zuivelfabrieken gesloten of is een besluit tot stopzetting van de fabriek genomen. Bij deze tien zijn niet gerekend de fabrieken in **Wieuwerd** en **Oosterend**, waarover door de ledenvergaderingen nog een beslissing moet worden genomen. Op één uitzondering na betrof de concentratie steeds fabrieken met minder dan tien miljoen kg melk.

Friese Koerier 1964-09-29

Scharnegoutum, Wommels Oosterend en Wieuwerd

Fusie na besluit snel effectief te maken – #*De-Terpen*

(Van een onzer verslaggevers)

LEEUWARDEN — Op korte termijn zal overleg worden gepleegd met de leden van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Oosterend, Scharnegoutum, Wieuwerd** en **Wommels** over de wenselijkheid van een nauwe samenwerking en de daarbij optredende gevolgen: De besturen van deze fabrieken zijn het er wel over eens dat de steeds stijgende kosten en de technische ontwikkeling van de laatste jaren dwingen om te streven naar „meer melk in één hand". Dat wil zeggen naar grotere eenheden en een gericht investeringsbeleid. Van dit inzicht zijn zowel de leden als het personeel der betrokken fabrieken op hetzelfde moment in kennis gesteld. Tevoren was al overleg gepleegd met vakbondbestuurders. In het bijzonder wat betreft

de belangen en de rechten van het personeel, wanneer tot een fusie zal worden besloten.

Indien in een buitengewone ledenvergadering, die ongetwijfeld binnen niet te lange tijd bijeen geroepen zal worden, blijkt dat men de inzichten van de betrokken besturen deelt, dan zal er één nieuwe vereniging komen in plaats van de 4 bestaande. De fabrieken te **Scharnegoutum** en **Wommels** blijven dan als verwerkingseenheden bestaan. De fabrieken te **Oosterend** en **Wieuwerd** kunnen worden gesloten. Dat kan dan op korte termijn omdat men in Scharnegoutum en Wommels op eenvoudige wijze de noodzakelijke voorzieningen kan treffen. In Wommels zal men de „pekeloppervlakte" verruimen door wat bakken boven de bestaande plaatsen. In Scharnegoutum moeten enkele bewaartanks voor melk worden bijgevoegd.

Wanneer de leden akkoord gaan, zo zei ir. Van der Ploeg van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland, dan mag men zeker verwachten dat de nieuwe toestand ook snel verwezenlijkt zal worden en met bescheiden investeringen. Ook de afnemende melkplas zal de overgang zeer in de hand werken.

Leeuwarder Courant 1964-10-03

Scharnegoutum en Wommels 'vol' na ontstaan #*'De-Terpen'*

DE VEEMARKT

De concentratie in de Friese zuivelcoöperatie begint zo langzamerhand enige onprettige kanten te krijgen als gevolg van het feit, dat er geen zuivelplan in Friesland ligt, dat bindende richtlijnen geeft voor de concentratie. De fabrieken in **Scharnegoutum** en **Wommels** zullen binnenkort de melk verwerken van **Oosterend** en **Wieuwerd** en daarmee raken die beide fabrieken aan de top van hun mogelijkheden. Als de fabriek in **Sybrandaburen** in zijn enthousiasme zou zeggen: „Wij doen ook mee" dan zou men de poort van de nieuwe concentratie gesloten vinden. De melk van de boeren uit de Legegeaën zou in die nieuwe concentratie juist dat overschot te weeg brengen, dat tot grote verbouwingen noopt. Overigens zullen Scharnegoutum en Wommels mettertijd ook voor de moeilijke kwestie komen te staan van samenvoeging, want de concentratie brengt hen nu nog maar net uit het stadium van de kleine fabriek. Investeringen in deze fabrieken zullen te hoog zijn in verhouding tot de verwerkte hoeveelheid melk. Zal het ingesloten **Sybrandaburen** nu zo lang moeten wachten met concentratie tot **Scharnegoutum** en **Wommels** een gemeenschappelijke fabriek moeten stichten?

De situatie kan zich trouwens snel wijzigen. Nog slechts een tiental jaren geleden zat de fabriek in **Scharnegoutum** in ernstige moeilijkheden, die zelfs de kwasie-welwillende aandacht trokken van de Plattelandspost. In een hoofdartikel werd de aandacht gevestigd op de ontmoedigende situatie in **Scharnegoutum**, dat geen aanwas van nieuwe leden meer had en waar de melkaanvoer daalde. Het bestuur van de fabriek heeft het roer toen radicaal omgegooid en sedertdien marcheert de fabriek best mee in de gelederen van de Friese coöperatie. Het is een van die fabrieken, die met hun melkprijs hebben trachten te bewijzen, dat het met die noodzaak tot concentratie allemaal wel wat meevalt. Dat merken ze nu in **Scharnegoutum**.
[….]

Leeuwarder Courant 1964-10-13

Zuivelfabriek moet doordraaien in Birdaard

Proefstemming, fusie met Dokkum was niet positief

De door het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek *Concordia* te **Birdaard** gehouden proefstemming heeft geen positief resultaat opgeleverd. Van de 125 leden verklaarden veertien (met 53 stemmen) zich voor samenwerking met de fabriek te **Betterwird**; 55 leden (180 stemmen) wilden de fabriek laten doordraaien en 42 leden (173 stemmen) waren voor opheffing, terwijl veertien leden (37 stemmen) het stembriefje niet hebben ingeleverd.

Gezien deze uitslag meent het bestuur niet met een verantwoord voorstel op de ledenvergadering te kunnen komen, omdat een meerderheid van drie vierde van het totaal aantal stemmen die voor opheffing nodig is, in geen geval kan worden gehaald. De fabriek zal voorlopig doordraaien en het bestuur zal de leden voortdurend op de hoogte stellen van de financiële resultaten.

Leeuwarder Courant 1964-10-22

Fabriek Woudsend onverwacht gestopt door personeelsverloop – *#De-Takomst*

Door personeelsverloop is de coöperatieve zuivelfabriek te **Woudsend** reeds nu stilgelegd, hoewel het aanvankelijk de bedoeling was de fabriek in april 1965 stop te zetten. Deze stopzetting zou geschieden in het kader van de fusie van de zuivelfabrieken te **Workum, Heeg** en **Woudsend**, waartoe enige weken geleden onverwacht werd besloten. Verschillende personeelsleden hebben april niet afgewacht en ontslag genomen. Zij vonden opnieuw werk bij Lankhorst Touwfabrieken in Sneek en bij Nooitgedacht in IJlst. In de zuivelfabriek ontstond een personeelstekort, hetgeen tot stopzetting leidde. De fabriek doet nu nog wel dienst als melkontvangststation, waarvoor nog enkele personeelsleden aanwezig zijn. Ander personeel werkt nu bij de fabriek in **Heeg**.

Het Vrij Volk 1964-10-31

Commentaar: Logisch! (personeel gaat 'met de melk mee')

De werknemers in de Friese coöperatieve zuivelfabrieken kunnen gerust zijn. Wanneer daar nog meer fabrieken fuseren — en dat zullen ze — dan zal dat niet over de ruggen van het personeel gaan, zoals de laatste tijd bij niet-zuivelbedrijven nogal, eens is gebeurd. De zuivelvakbonden hebben van hun zeer sterke positie in Friesland gebruik gemaakt door hun leden te omgeven met een reeks waarborgen die uniek is in de sociale geschiedenis.
Een zuivelarbeider mag bij een fusie niet worden ontslagen en niet in loon of pensioen achteruitgaan. Hij moet zo mogelijk dezelfde functie houden, hij krijgt de reiskosten vergoed wanneer de nieuwe fabriek verder van huis is dan de oude, hij hoeft geen verhuiskosten te betalen en hij krijgt zeshonderd gulden toe voor de inrichting van een eventueel ander huis. ....

Men zou zeggen: dat is een sprookjesachtige overeen komst. Maar dat neemt niet weg dat hij voortvloeit

uit de nuchtere logica dat een werknemer geen schade behoort te ondervinden van maatregelen op een terrein waar hem geen enkele invloed is gegeven, het terrein van het economische bedrijfsbeleid.....Wie volgt?

Leeuwarder Courant 1964-11-12

Concentratie in zuivel op til om Heerenveen

Jubbega (15) en Bontebok (10) gesprekken met #*De-Takomst*?

(Van onze landbouwredacteur)
In het zuiden van Friesland om Heerenveen hebben de besturen van drie zuivelcoöperaties contact met elkaar opgenomen om de concentratiemogelijkheden tussen hun verenigingen te bezien.
Het betreft hier de coöperatieve zuivelfabrieken te en de grote concentratie *„De-Takomst"* met fabrieken in **Wolvega** en **Haskerhorne**.

De fabrieken in Wolvega en Haskerhorne ontvangen na de stopzetting van de fabrieken in **Luinjeberd** en **Oudeschoot** 65 miljoen kg melk per jaar. *„De Takomst"* behoorde in het afgelopen boekjaar tot de tien coöperaties in Friesland, die het hoogste melkgeld uitbetaalden, terwijl Jubbega en Bontebok met respectievelijk vijftien en tien miljoen kg melk iets onder het gemiddelde bleven. De Jubbegaster boeren hebben de afgelopen jaren reeds in verschillende concentratie-besprekingen gezeten, die echter zijn afgesprongen, omdat men in Jubbega de gedachte had, dat er een bepaald spel gespeeld werd ten koste van Jubbega. De fabriek is echter aan vrij grote investeringen toe, zodat er beslissingen nodig zijn. **Bontebok** heeft ook reeds verscheidene fusiebesprekingen achter de rug o.a. met **Tijnje, Oldeberkoop, Jubbega, Terwispel** en **Langezwaag**. Deze twee laatste verenigingen zijn inmiddels al geconcentreerd. Jubbega en Oldeberkoop hebben een gemeenschappelijke directeur. De nieuwe concentratiebesprekingen hebben nog slechts een oriënterend karakter en te verwachten valt dat ze moeilijk zijn. Temeer omdat de vereniging *De-Takomst* nog niet geheel geconsolideerd is. De concentratie gaat in ieder geval niet in voor het volgende boekjaar.

Friese Koerier 1964-11-13

Wolvega-Haskerhorne met Jubbega en Bontebok

Plannen tot zuivelfusie – #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN - In Zuid-Friesland zijn deze week tussen besturen van 4 coöperatieve zuivelfabrieken contacten gelegd om tot een grote zuivelconcentratie te komen. Het gaat hier om de verenigingen van **Jubbega**, „*De-Takomst*" (een concentratie van fabrieken in **Wolvega** en **Haskerhorne**) en **Bontebok**. De besprekingen, die in het coöperatiecentrum te Oranjewoud plaatsvonden, hadden een oriënterend karakter gehad. Het plan is thans in studie bij de FBvCZ in Leeuwarden.

Van de zijde van **Jubbega** verwacht men wel succes bij deze pogingen. In het verleden is „*Ons Belang*" te **Jubbega** meermalen betrokken geweest bij besprekingen over concentraties. In april van dit jaar liepen plannen tot samenwerking met **Makkinga, Oldeberkoop** en **Donkerbroek** nog vast. De fabriek verou-

dert echter snel en is aan grote investeringen toe. Er zal dus een oplossing gezocht moeten worden

Bontebok heeft ook al verschillende fusiebesprekingen gevoerd, o.a. met **Tijnje, Oldeberkoop, Jubbega, Langezwaag** en **Terwispel.** Na de stopzettingen van Oudeschoot en Luinjeberd ontvangen de fabrieken in Wolvega en Haskerhorne samen ongeveer 65 miljoen kg per jaar. „*De-Takomst*" betaalde het afgelopen boekjaar met nog 9 bedrijven het hoogste melkgeld uit. Jubbega (15 miljoen) en Bontebok (10 miljoen) bleven met uitbetalen iets onder het gemiddelde.

Friese Koerier 1964-11-17

Fusie-plannen Jubbega, Bontebok en #*De-Takomst*

FBvCZ: Plan is van Jubbega uitgegaan

HEERENVEEN — De plannen om tot fusie te komen tussen de zuivelfabrieken te **Jubbega**, „*De-Takomst*" en **Bontebok** zijn van Jubbega uitgegaan — dit schrijft het bestuur van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland (FBvCZ).
De Coöperatieve Zuivelfabriek zou belangrijke bedragen moeten investeren om het bedrijf technisch op peil te brengen. De ledenvergadering achtte dit niet verantwoord en daarom werd besloten, de mogelijkheid van samenwerking met andere bedrijven onder het oog te zien. Daarom werd contact opgenomen met „*De-Takomst*".

Omdat het werkgebied van **Bontebok** tussen de gebieden van **Jubbega** en „*De-Takomst*" ligt, werd op advies van de Bond (*FBvCZ*) het besluit genomen, ook **Bontebok** bij de besprekingen uit te nodigen. Het bestuur van **Bontebok** wilde die uitnodiging aanvaarden, omdat het vond dat een eventueel samengaan ook in het belang van die vereniging is.

Friese koerier 1964-11-24

Onderzoek naar fusie *Novac De-Drie-Provinciën* – #*Novac*

BLOKZIJL — De coöperatieve zuivelindustrie *Novac* GA (met zuivelfabrieken in **Blokzijl**, **Munnekeburen en Oosterzee**), heeft maandag de leden per circulaire ervan in kennis gesteld, dat sinds zeven november besprekingen gaande zijn met de coöperatieve zuivelindustrie „*De Drie Provinciën*" te **Tuk** bij **Steenwijk**. De besturen van beide ondernemingen gaan na, of in een fusie voor de leden goede perspectieven voor de toekomst besloten liggen. Uit de beide besturen is een commissie gevormd, die in samenwerking met deskundigen van de Friese (*FBvCZ*) en de Gelders-Overijsselse (*GOZ*) zuivelbonden de mogelijkheden onder ogen zal zien en voorbereidend werk zal doen als een fusie voor de leden aantrekkelijk is. De melkaanvoer bij de beide ondernemingen bedraagt ongeveer 120 miljoen kilo per jaar.

Friese Koerier 1964-11-25

Nieuwe zuivelfusie in midden Friesland – #*De Terpen*

Oosterend, Scharnegoutum, Wieuwerd en Wommels één

(Van een onzer verslaggevers)
LEEUWARDEN — De coöperatieve zuivelfabrieken te **Oosterend, Scharnegoutum, Wieuwerd** en **Wommels** zijn overeengekomen een fusie aan te gaan. Bijna 90 procent van de gezamenlijke leden hebben zich hiermee akkoord verklaard en tevens toe te zullen treden tot een nieuw op te richten coöperatieve vereniging „*De Terpen*".
De melk zal voortaan worden verwerkt in twee fabrieken namelijk in die te **Scharnegoutum** en **Wommels**. De fabrieken te **Wieuwerd** en **Oosterend** zullen te zijner tijd worden gesloten.

Friese Koerier 1964-12-04

Zuivelfabriek Warns wordt leeggehaald - #*De-Takomst*

WARNS — Het begint nu werkelijk ernst te worden met de zuivelfabriek. Men is al bezig stalen buizen weg te nemen.
De verkoop van de machinerie zal men binnenkort beginnen, evenals met die van Woudsend. In het dorp wordt gehoopt, dat er voor de zuivelfabriek weer een goede industrie zal komen. Het pand ligt namelijk zeer gunstig: dichtbij de spoorwegen, en aan het groot scheepsvaartwater. Hopelijk zal de zuivelconcentratie voor **Warns** uiteindelijk geen strop betekenen.

Leeuwarder Courant 1964-12-12

Coöperatie in richting concernvorming *Novac* stoot zuidwaards – #Novac

DE VEEMARKT
De concentratie in de zuivelindustrie maakt nu snelle voortgang in Nederland, al doen zich daarbij ook wonderlijke constructies voor. In Gelderland-Overijssel zullen nu de Comego, de Berkelstroom en de Deventer condensfabriek bij elkaar stappen, waardoor een half miljard van de zeven miljard kg. Nederlandse melk in één hand komt. Het betreft hier de concentratie van een aantal topcoöperaties, welke in feite van groter belang is dan de samenvoeging van enige plaatselijke zuivelfabrieken. Toch is hier nog niet sprake van de door sommigen noodzakelijk geachte concernvorming in de coöperatie, waarbij de invloed van een coöperatie zich over een steeds groter deel van de markt uitstrekt.

Nog te veel leeft in de zuivelcoöperatie de idee, hoe komen wij van de melk af. Men denkt te veel van het boerenstandpunt uit. De boer wil zijn melk kwijt tegen een behoorlijke prijs. Hij sticht een fabriek, een zuivelfabriek. Uit de melk ontstaat dan boter, kaas, en daar moet de markt zich dan maar mee redden. Van deze gedachte is de zuivelcoöperatie in Nederland nog doordrenkt.
Wel is er geleidelijk een kentering naar een ander standpunt merkbaar. Zodra de melk de boerderij verlaten heeft en in handen komt van een ondernemer, heeft die ondernemer slechts één taak: zich af te vragen, wat kan ik allemaal met melk doen. In Friesland heeft die gedachte reeds rijke vruchten afgeworpen, maar

het einde van de weg is nog niet bereikt. Bij de concentratie in de topcoöperetie denkt men ook nog te vaak aan machtsvorming. Als men maar eenmaal alle melk in een hand heeft, dan zou men de markt kunnen dwingen.
Deze gedachte leeft al sedert het begin van de coöperatie, maar het heeft weinig zin om nog eens een eeuw te wachten tot dit doel bereikt is langs de weg van praten en overreding. De concernvorming in de zuivel en in de landbouw in het algemeen kan wel een directere weg gaan door uitkopen en wegkopen. Natuurlijk heeft een groeiende topcoöperatie een steeds bredere basis in de melksektor nodig en ook de CCF streeft een verbreding van die basis na en het is de vraag of men zich daarbij tot de melk moet bepalen.

Er is een groeiende controverse tussen de Friese coöperatieve zuivelindustrie en de Gelders-Overijsselse. Er zijn twee wrijvingspunten. In de eerste plaats is dat de poging van de Novac in Emmeloord, deelgenoot van de CCF en de Frico en lid van de Friese Zuivelbond (FBvCZ), om zijn invloed naar het zuiden uit te breiden. Het standpunt van de Novac is duidelijk. Noordoostpolder en Flevoland horen bij elkaar als IJsselmeerpolders en een samengaan op zuivelgebied ligt dus voor de hand. De Noordoostpolder heeft zich voor zijn melkverwerkring op Friesland georiënteerd (zowel coöperatief als particulier) en dat is ook niet zo verwonderlijk, want de Friese zuivelindustrie staat op een hoog plan, hetgeen niet van de zuivelindustrie in alle streken in Nederland gezegd kan worden. Dit heeft reeds tengevolge gehad, dat de fabriek in Blokzijl via de Novac in de Friese zuivelindustrie werd opgenomen en op het ogenblik zijn er besprekingen gaande tussen de Novac en de fabrieken in de kop van Overijssel om tot een samenwerking te komen. Daarmee zou dan weer 40 miljoen kg. melk aan de invloed van de Gelders-Overijsselse Zuivelbond (GOZ) onttrokken worden.

De verhoudingen tussen de Friese bond en de Gelders-Overijsselse zijn er niet beter op geworden, hetgeen al begonnen is toen de Novac besprekingen voerde met de Delta in Kampen. De aspiraties van de Novac zijn groot en in Gelderland en Overijssel vraagt men schamper, wat die Friese fabrieken te maken hebben met boeren, die bij Amsterdam (in Zuidelijk Flevoland) komen te wonen.

Nieuwsblad vh Noorden 1964-12-16

C.C.F. Gaf toestemming
NOVAC mag samenwerken met „*De Drie Provinciën*” – #Novac

Tijdens de gisteren gehouden algemene vergadering van deelgenoten in de Coöp. Condensfabriek „Friesland” *CCF* werd met zeer grote meerderheid besloten de Coöp. zuivelindustrie „*Novac*” te **Munnekeburen** toestemming te verlenen tot het aangaan van een overeenkomst tot samenwerking met de Coöp. Zuivelindustrie „*De Drie Provinciën*” te **Tuk**, ondanks het feit dat besprekingen tussen de Coöp. Condensfabriek Gelderland-Overijssel (*CCGO*) en de *CCF* om tot meer samenwerking tussen deze beide organisaties te komen, daardoor op z'n minst aanzienlijk zullen worden bemoeilijkt.

„*De Drie Provinciën*” is een combinatie van de fabrieken te **Giethoorn, Oldemarkt** en **TUK (Steenwijkerwold)** en als zodanig geen deelgenoot van de *CCF*.
De statuten van de *CCF* schrijven voor dat plannen tot samenwerking van een deelgenoot (in dit geval de *Novac* te **Munnekeburen**) met een niet-deelgenoot ter goedkeuring aan de algemene vergadering moeten worden voorgelegd.
In dit verband werd van bestuurszijde gisteren medegedeeld, dat er sedert enige tijd besprekingen gaande

zijn tussen de *CCGO* en de *CCF* om tot meer samenwerking tussen deze beide organisaties te komen. In verband hiermee heeft de *CCF* aan de Coöp. Condensfabriek Gelderland-Overijssel mededeling gedaan van de plannen van de *Novac*.

De *CCGO* deelde daarop mede, dat zij een vorm van samenwerking denkt aan te gaan met de *Comego* en *de Berkelstroom*. Namens deze drie organisaties werd bezwaar gemaakt tegen de plannen van de *Novac*. Hier werd aan toegevoegd, dat wanneer het verzoek van de *Novac* door de algemene vergadering van de *CCF* zou worden ingewilligd, men de levering van aanvullingsmelk aan de *CCF* en haar deelgenoten niet meer op de gebruikelijke wijze zou willen voortzetten.
Het CCF-bestuur wees er ter vergadering op, dat men zich niet met tegenmaatregelen zou moeten richten tegen de *CCF* of haar deelgenoten, aangezien de *CCF* slechts een passieve rol speelt in dezen. Overigens achtte men de tegen het verzoek van de *Novac* aangevoerde bezwaren ongegrond. Zowel het bestuur van de *CCF* als de algemene vergadering gaven tenslotte te kennen dat grote prijs wordt gesteld op een voortzetting van de besprekingen met de *CCGO*, zowel in het belang van de boeren in Gelderland en Overijssel, als in Friesland.

1965

Leeuwarder Courant 1965-01-04

Frico verwerft sterker positie – #Novac

De coop. zuivelindustrie *De-Drie-Provinciën* in de kop van Overijssel is met ingang van het nieuwe jaar opgenomen in het verband van de Friese coöperatieve zuivelcoöperatie. De drie fabrieken (**Steenwijk (TUK), Oldemarkt en Giethoorn**) met 40 miljoen kg melk per jaar leiden de afzet van hun melk en hun produkten nu via de *Frico* en de *CCF* in Leeuwarden. Zoals bekend voert de *De-Drie-Provinciën* fusiebesprekingen met de *Novac* te Emmeloord. De *Novac* is reeds aangesloten bij de *Frico* en de *CCF*.

Kortgeleden heeft de *Frico* reeds een versterking ondergaan doordat de coöperatieve zuivelfabriek te **Wieuwerd** opging in de combinatie *De-Terpen*, waarvan de kaas en de boter ook via de *Frico* worden afgezet. In de loop van dit jaar zullen naar verwacht wordt ook de produkten van de zuivelfabriek te **Twijzel**, welke fabriek is gecombineerd met die in **Bergum**, afgezet worden via de *Frico*. De deelgenoten van de *Frico* ontvingen in 1964 ongeveer 700 miljoen kg melk, waar in 1965 ongeveer tien procent als gevolg van de uitgebreidere deelgenotenkring bij zal komen. Ruim 150 miljoen kg melk van de Frico-deelgenoten wordt door de *CCF* verwerkt.

Leeuwarder Courant 1965-01-21

'Hemelum' (15) en 'Koudum' (10) gaan samenwerken

Fusienaam werd die van 'Koudum': '*#Concordia*'

De coöperatieve zuivelfabrieken te **Hemelum** en **Koudum** gaan samenwerken als de desbetreffende bestuursvoorstellen door de leden worden aangenomen. De besturen zijn reeds gedurende enige tijd in besprekingen over samenwerking bij verwerking van de melk en het gesprek heeft er toe geleld, dat de besturen, de ledenvergaderingen voorstellen de fabrieken door één vereniging te laten exploiteren. Beide fabrieken zullen blijven doordraaien, waarbij zij zich enigszins kunnen specialiseren. De fabriek in **Hemelum** is de grootste van de twee met vijftien miljoen kg melk, terwijl Koudum er ongeveer tien miljoen kg heeft. – (Goedkeuring 1965-03-09)

Friese Koerier 1965-02-18

Nieuwe zuivelconcentratie in grensstreek
Friese, Drentse en Overijsselse boeren brengen door fusie 120 miljoen kilo melk in één hand

Samenwerking tussen twee coöperaties De-drie-provinciën en #Novac

(Van een onzer verslaggevers)
OOSTERZEE — Tweeduizend boeren in het Fries-Overijsselse grensgebied hebben gisteren met grote meerderheid van stemmen besloten de 120 miljoen kilo melk van hun verenigingen (de NOVAC te Oosterzee met 80 miljoen en *De-Drie-Provinciën* in **Tuk** met 40 miljoen) in één hand te brengen. Door deze fusie is de tot nu toe grootste zuivelconcentratie in het noorden van ons land een feit geworden. De samenwerking tussen beide coöperaties zal officieel op 15 mei in werking treden.

Voorlopig zal de gemeenschappelijke verwerking van de melk voor geen van de fabrieken consequenties inhouden. Ook de ruim 300 werknemers (100 van *De-Drie-Provinciën* en plm. 200 van de *NOVAC*) zullen hun werk normaal kunnen voortzetten. „Het is een kwestie van toekomstig beleid van het nieuwe bestuur", zo deelde men ons mede, hoe de samenwerking zich te zijner tijd zal ontwikkelen".

Beide verenigingen vergaderden gistermorgen op verschillende plaatsen gelijktijdig over het fusievoorstel van hun besturen. De leden van de fabriek in **Tuk** kwamen in zaal Roxy te Steenwijk bijeen, de *NOVAC*, waar de ledenraad het belangrijkste orgaan is, vergaderde in Emmeloord. Er werden in Steenwijk 895 stemmen uitgebracht, waarvan 761 voor fusie waren, 69 tegen en 65 blanco. Tegenover deze 85 procent aan voorstemmers van de fabriek in **Tuk** stond een nog gunstiger uitslag van de stemming in de ongeveer 1200 boeren vertegenwoordigende ledenraad van de **NOVAC**, die zich met 94 stemmen voor, acht tegen en een blanco duidelijk uitsprak voor samenwerking.

Uit drie provincies
Dit nieuwe fusie-besluit brengt boeren uit drie provincies in één grote vereniging, namelijk Drentse, Friese en Overijsselse, wat een interessant aspect aan de concentratie verleent. Voor *De-Drie-Provinciën* in **Tuk** brengt zijn bovendien via de *NOVAC* een automatische aansluiting mee bij de *Bond van Friese Coöperatieve Zuivelfabrieken* (*FBvCZ*) waarop men altijd in **Tuk** al zo veel prijs stelde, maar dat door „Deventer" nooit werd toegestaan. Bij het fusiebesluit zijn betrokken de NOVAC-fabrieken te **Oosterzee**, **Munnekeburen** en **Blokzijl**, de centrale administratie van deze drie bedrijven in **Emmeloord** en de fabriek in **Tuk**. De gezamenlijke melkplas hoopt men met mei zelfs nog te kunnen uitbreiden tot 130 miljoen kilo door aanvoer uit de nieuwe polder Oostelijk Flevoland,

Snel verloop
De fusiebesprekingen zijn bijzonder snel verlopen, omdat het eerste formele contact pas op 7 november plaats vond. Omdat er aan beide zijden voldoende begrip bestond voor versterking van elkanders positie leverde het fusiegesprek geen al te grote problemen op. Daar kwam nog bij, dat de *NOVAC* zelf het resultaat was van de oudste zuivelconcentratie in Noord-Nederland, waarmee in 1953 in het Fries- Overijsselse grensgebied noordelijk pionierswerk werd geleverd en die later bijzonder gunstige resultaten zou tonen.

Tenslotte was er geografisch gezien geen mooiere fusie denkbaar, omdat het werkgebied van *De-Drie-Provinciën* prachtig aansluit op dat van de *NOVAC* dat een deel van Zuid-west Friesland beslaat en verder de zo goed als hele kop var Overijssel omvat en de Noord Oostpolder. Over ruim een week zullen nieuwe vergaderingen worden belegd om de goedkeuring van de leden te krijgen op de statutenwijzigingen, waarvoor een twee-derde meerderheid vereist is.

Leeuwarder Courant 1965-02-19

Zuivelfabriek Uitwellingerga naar Workum – #DGV

De coöperatieve zuivelfabriek te **Uitwellingerga** zal ook toetreden tot de groep gefuseerde zuivelfabrieken om **Workum** en **Heeg**. In een extra-ledenvergadering is met zeer grote meerderheid van stemmen besloten de fusie aan te gaan, hetgeen voor **Uitwellingerga** te zijner tijd stopzetting van de fabriek betekent.

In de herfst van vorig jaar is het fusieplan in **Uitwellingerga** afgestemd, doordat de tweederde meerderheid voor de opheffing van de fabriek niet gehaald werd. **Heeg, Woudsend** en **Workum** namen het plan

wel aan en nu komt ook **Uitwellingerga** de groep van de „*Goede Verwachting*" versterken, nadat **Oosthem** en **Warns** al waren voorgegaan.

De groep komt nu op een jaarlijkse melkaanvoer van 75 miljoen kg en is daarmee de tweede in grootte van de bij de *Friese Zuivelbond* (FBvCZ) aangesloten zuivelcoöperaties. De grootste is de *Novac* met 120 miljoen kg en de derde *De-Takomst* met fabrieken in **Haskerhorne** en **Wolvega**. De melk van de groep in de Zuidwesthoek kan geheel verwerkt worden in de fabrieken te **Workum** en **Heeg**, terwijl uiteraard ook gesteund wordt op de afzet naar de *CCF* in Leeuwarden.

Friese Koerier 1965-02-20

Na sluiting zuivelcoöperatie Uitwellingerga en Oppenhuizen

Dorpen steunen op de Sneker industrie – #DGV

(Van een onzer verslaggevers)

UITWELLINGERGA - "Ik bring myn molke noch leaver 40 kilometer fuort nei in spekulaesje, as nei Woarkum,"

„It kin my neat skele dat it fabryk fuort giet; as der mar hwat oars ynkomt; in hotel, of in yndustrutsje."

Ziedaar twee uiteenlopende reacties van twee (uiteenlopende types) mensen uit de dorpen Uitwellingerga en Oppenhuizen, nadat bekend werd dat de Frico-zuivelfabriek dicht gaat. Zoals we gisteren al meldden, is de coöperatie van deze waterrijke dorpen onder de rook van Sneek thans opgenomen in de vereniging „*De Goede Verwachting*" van Workum, die eerder ook al samenwerking heeft gevonden met **Heeg, Oosthem** en **Woudsend**. Waarschijnlijk zal deze fusie geen grote gevolgen hebben voor deze dorpen.
Er werken ruim 20 dorpelingen in de zuivelfabriek, waarvan een klein gedeelte naar Workum zal gaan pendelen. De rest vindt vrij gemakkelijk werk in de Sneker industrie, die zijn uitbreidingsplannen tegen Oppenhuizen aan heeft liggen.

De fabriek, die zeer gunstig aan de Westerbrugsloot ligt, zal waarschijnlijk wel een nieuwe industriële bestemming vinden. Er liepen overigens gisteren ook (niet te bevestigen) geruchten dat er een hotel in de oude zuivelfabriek zou komen, 16 mei gaat het bedrijf officieel dicht. Het is opvallend hoe weinig de mensen in deze streek voor recreatie voelen. „Wy ha leaver yndustry as rekreaesje".

De boeren, die tégen de concentratie hebben gestemd, zullen, naar verluidt, hun melk niet naar de Workumer vereniging sturen. De meeste tegenstemmers zouden hun melk door de Sneker speculatie *„Normandia"* willen laten halen. Deze fabriek heeft veel landerijen in het gebied ten zuidwesten van het Snekermeer, waardoor enkele boeren gebonden zijn hun melk aan de Sneker fabriek te leveren.
Voor de hervormde en gereformeerde scholen heeft de nieuwe situatie ook weinig consequenties. Misschien verhuizen er enkele gezinnen, maar volgens één van de onderwijzers zit men voldoende boven het minimum om het bestaande aantal leerkrachten te handhaven.
Voor de kleuterschool is de situatie minder rooskleurig. Waarschijnlijk zal hier de derde leerkracht ontslag moeten worden aangeboden.

Leeuwarder Courant 1965-02-20

Oosterend: Dorp wil leven, ook al is de zuivelfabriek dood – #De-terpen

Op 9 december werd de laatste melk verwerkt!

[….] Na 67 jaar van onafgebroken arbeid heeft Oosterends coöperatieve zuivelfabriek op 19 december de laatste melk verwerkt. De vereniging is opgegaan in het grote geheel van de coöperatieve zuivelindustrie *„De-Terpen"*, die een combinatie is van de fabrieken in **Oosterend, Schamegoutum, Wieuwerd** en **Wommeis,** wat ook de sluiting van de fabriek in **Wieuwerd** tot gevolg heeft gehad. Die van **Oosterend** hebben daar alle begrip voor, juist doordat zij zich deel weten van een groter geheel. [….]

Leeuwarder Courant 1965-02-23

Fusie tussen Olterterp (15) en De Wilp Gr. (6) op handen

De coöperatieve zuivelfabriek **De Wilp** in Groningen voert op het ogenblik besprekingen met de zuivel-coöperatie in **Olterterp**, die kunnen leiden tot fusie van beide fabrieken, waarbij de fabriek in **De Wilp** wordt stilgelegd. De fabriek in **Olterterp** heeft ongeveer vijftien miljoen kg melk en die in **De Wilp** ruim zes miljoen.

Gezien de spanningen, die de eventuele opheffing van de fabriek in **De Wilp** met zich brengt, valt niet te verwachten, dat alle melk naar **Olterterp** zal komen. Een deel van de boeren van **De Wilp** woont in Friesland en valt wegens de grensregeling tussen de Friese zuivelfabrieken onder de fabriek in **Waskemeer.** De zuivelfabriek in het dorp op de Fries-Groningse grens heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Verschillende fusiepogingen met de nabij gelegen fabriek in **Marum** zijn mislukt als gevolg van de grote aversie die de boeren van **De Wilp** jegens **Marum** koesteren.

De fabriek in **De Wilp** is echter geleidelijk in een situatie gekomen, waarbij financiële offers van de leden niet kunnen uitblijven als ze de fabriek in stand willen houden. De fabriek is de enige niet-Friese fabriek, die is aangesloten bij de Coöp. Condensfabriek Friesland. (*CCF*)

Friese Koerier 1965-03-02

Zuivelconcentratie:

Fusie tussen Bontebok (10), Wolvega (66) en Jubbega (15)? – #De-Takomst

(Van een onzer verslaggevers)

Er is een kans, dat de coöperatieve zuivelfabrieken te **Jubbega, Bontebok en Wolvega** een fusie aangaan. Besprekingen zijn al enige tijd aan de gang, waarbij de Bond van Zuivelfabrieken als bemiddelaar optreedt. Op bestuursniveau is overeenstemming bereikt. De leden zullen dezer dagen worden ingelicht over de stand van zaken.

Al de fusie doorgaat komt ruim 90 miljoen kilo melk in een hand. Wolvega namelijk 66 miljoen kilo, Bontebok 10 en Jubbega 15. Vooral de beide laatste fabrieken staan al jarenlang voor de noodzaak van

concentratie. Jubbega heeft met verschillende omringende fabrieken besprekingen gevoerd, zoals met **Terwispel** en **Oldeberkoop**. Al deze fusie-voorstellen zijn echter tijdens emotionele ledenvergaderingen afgestemd.

Leeuwarder Courant 1965-03-09

Zuivelfusie Koudum-Hemelum (20) aangenomen

De ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken in **Hemelum** en **Koudum** hebben de bestuursvoorstellen tot het vormen van een vereniging, die beide fabrieken exploiteert, aangenomen. Het voorstel stuitte in Hemelum nog op het meeste verzet, doch ook hier werd de vereiste tweederde meerderheid gehaald. Het ligt in de bedoeling om de twee fabrieken voorlopig door te laten draaien, zij het dan met een taakverdeling. De fabrieken verwerken ruim twintig miljoen kg melk.

Friese Koerier 1965-03-17

Jubbega's boeren door de bond voorgelicht – #De-Takomst

JUBBEGA — Gistermorgen is in café Van der Sloep te Jubbega een voorlichtingsbijeenkomst gehouden voor leden van de Coöperatieve zuivelfabriek „*Ons Belang*", in verband met een eventuele concentratie van de fabriek met de fabrieken van **Wolvega** en **Haskerhorne**. Ir. A. E. J. van der Ploeg, adjunct-secretaris van de Friese Bond van Zuivelcoöperaties, en zijn assistent, de heer H. Algra, verzorgden de voorlichting.

Volgende week dinsdag zullen de boeren in Jubbega in een bijzondere ledenbijeenkomst moeten beslissen over fusie. Indien die concentratie een feit wordt, zal driekwart van de leden aanwezig dienen te zijn, die dan voor tenminste drie kwart aan voorstemmen moeten opleveren.

Ook de vereniging in **Bontebok** is uitgenodigd deel te nemen aan de concentratie. De leden zullen zich vandaag over een mogelijke samenwerking beraden. Van bondswege worden de Bontebokster boeren vandaag evenwel niet voorgelicht. De stemming in Bontebok vindt volgende week woensdag plaats. Zoals bekend zijn Wolvega en Haskerhorne in het verleden al tot samenwerking gekomen in de nieuw opgerichte vereniging *„De-Takomst"*.

Friese Koerier 1965-03-24

Te weinig leden aanwezig

Stemming over fusie Jubbega kon niet doorgaan – #De-Takomst

JUBBEGA —De stemming over het bestuursvoorstel tot fusie van de coöperatieve zuivelfabriek in Jubbega met *"De-Takomst"* in **Wolvega** en **Haskerhorne** kon gister niet doorgaan omdat het statutair vereiste aantal stemrerechtende leden op de buitengewone ledenvergadering in café Van der Sloep ontbrak.

Van de 312 stemgerechtigden hadden er tenminste 200 aanwezig moeten zijn wilde de stemming zin hebben. Er waren er maar 160 zodat de bijeenkomst volgende week dinsdag herhaald wordt.

Het ligt niet in de verwachting dat de leden van **Jubbega** tegen het fusieplan zullen stemmen. Het gebrek aan belangstelling is dan ook niet het gevolg van een vorm van obstructie zoals men mogelijk uit het ontbreken van het vereiste quotum zou kunnen opmaken. Er zijn echter onder de leden van de fabriek nogal wat kleine boeren die het boerenbedrijf als neveninkomsten hebben maar overdag in loondienst zijn. De meesten hunner hadden blijkbaar geen snipperdag willen nemen. Het voordeel van de fusie met **Wolvega** staat zonder meer vast. Aan de hand van de laatste uitbetaling wordt dit berekend op ongeveer *f* 80.- per koe. De leden die destijds bij fusiebesprekingen met **Oldeberkoop** tegen stemden hebben zich nu loyaal bij het fusievoorstel met „*De-Takomst*"neergelegd

Binnenkort komt ook het voorstel van concentratie van **Bontebok** met *"De-Takomst"* in stemming. Stemt ook **Bontebok** met de plannen in dan komt bij „*De-Takomst*" 90 miljoen kilo melk in één hand (15 miljoen van **Jubbega** en 10 miljoen van **Bontebok**) In deze situatie zou **Jubbega** reeds dit jaar moeten sluiten. Haalt men in **Bontebok** het vereiste aantal stemmen niet dan word **Jubbega** ontvangststation voor de fabriek in **Wolvega**. Voor het personeel van **Jubbega** — er werken 35 man — is als de fabriek mocht sluiten in principe een regeling getroffen. Mocht de vereniging in **Jubbega** worden opgeven waarvan sprake is dan zijn de boeren vrij in hun keuze. Overigens schijnt er ook een regeling mogelijk te zijn waarbij de boeren zonder dat de vereniging wordt ontbonden voorzover zij tegen de grens van het leveringsgebied van **Donkerbroek** wonen hun melk straks aam deze fabriek kunnen afgeven.

De uitslag van de stemming over de fabriek in **Bontebok** is nog onzeker. Fusie van deze fabriek met **Wolvega** en **Haskerhorne** is ook voor Bontebok op de lange duur onontkoombaar, al ligt het bedrijf er beter heen dan in Jubbega, waar de laatste jaren, hangende allerlei fusiebesprekingen, dringend nodige verbouwingen steeds werden uitgesteld.

Fries Koerier 1965-03-29

Zuivelfusie: morgen tweede poging in Jubbega – #De-Takomst

JUBBEGA - In Jubbega zal morgen een tweede poging worden gedaan om tot een fusie van de coöp. zuivelfabriek „*De-Takomst*" te **Haskerhorne-Wolvega** te komen. De eerste, vorige week dinsdag, mislukte, omdat het statutair verplichte aantal leden niet was opgekomen.

Inmiddels heeft het bestuur de leden medegedeeld, dat de fabriek voorlopig normaal blijft functioneren, wanneer morgen tot concentratie mocht worden besloten. Het blijkt, dat de melkaanvoer bij *De-Takomst* momenteel zodanig is, dat het onmogelijk is aan de fabrieken van deze vereniging — in Wolvega en Haskerhorne — nog meer melk te ontvangen en te verwerken. Deze situatie zou voorlopig een jaar of langer kunnen voortduren.
Bij een eventuele fusie zullen alle schulden en bezittingen van „*Ons Belang*" overgaan in handen van *De-Takomst*. Zij wordt, mits de stemming gunstig uitvalt, 16 mei as. van kracht. Er zullen morgen tenminste 208 van de 312 leden aanwezig moeten zijn, wil de vergadering dinsdag besluiten kunnen nemen.

Leeuwarder Courant 1965-04-01

Zuivelfabriek Jubbega liquideert nog niet – #De-Takomst

De fusie van de coöperatieve zuivelfabrieken **Jubbega** en **Bontebok** met de coöperatieve zuivelindustrie *„De-Takomst"* (**Wolvega** en **Haskerhorne**) is voorlopig weer van de baan. In de ledenvergadering van Jubbega kon het fusieplan net niet de vereiste tweederde meerderheid behalen.
Het lijkt er op, dat de liquidatie van de fabriek daarmee voor onbepaalde tijd is uitgesteld, doch er zal toch op korte termijn iets moeten gebeuren, omdat de fabriek dringend aan vernieuwing toe is. Vernieuwing levert echter ook geen gunstige exploitatie op, omdat de fabriek daarvoor met vijftien miljoen kg melk niet groot genoeg is. De leden van de fabriek zijn er in het algemeen van overtuigd, dat het bedrijf niet meer te redden is. Bij het afstemmen van het plan speelde ook een rol, dat een aantal leden liever een andere richting uit wil met de melk.

Leeuwarder Courant 1965-05-17

Zestien boeren van Koudum en Warns uit coöperatie – #DGV

Zestien boeren, die tot voor kort aan de coöperatieve zuivelfabrieken in **Koudum** en **Workum** leverden, zijn met ingang van zondagmorgen met hun melk naar de fabriek in **Osingahuizen** gegaan, een fabriek die hoort tot het *Hollandia- Nestlé*-conccrn. De boeren hebben met elkaar een jaaraanvoer van anderhalf tot twee miljoen kg melk. Het betreft hier elf boeren uit Warns en vijf uit Koudum.

De boeren uit **Warns** hebben zich vorig jaar niet kunnen verenigen met de fusie tussen hun fabriek in Warns en die te **Workum**. Zij meenden, dat hun melk naar de coöperatie in **Hemelum** hoorde te gaan. Direct na de fusie tussen Workum en Warns probeerden zij reeds de fabriek in **Osingahuizen** voor hun melk te interesseren, hetgeen toen niet lukte. Als gevolg van de fusie tussen de zuivelfabrieken te **Hemelum** en **Koudum** is de vereniging in Koudum, met ingang van zondag opgeheven, waardoor de boeren die niet voor het lidmaatschap van Hemelum getekend hebben, vrij waren hun melk naar een andere fabriek te sturen. Enkele van hen, die oorspronkelijk hun melk leverden aan de opgeheven *KNM-fabriek* in **Nijega** (HO), wilden weer aan een particuliere fabriek leveren. Door het grote aanbod van melk uit de Zuidwesthoek was het voor de fabriek in **Osingahuizen** mogelijk opnieuw een melkrit in te leggen.

Leeuwarder Courant 1965-06-02

Uit andere bladen

Toekomstige „zuivelkaart" van Friesland

In „*Me1k*" (periodiek van Coöperatieve Melkcentrale G.A. = CMC) wijdt ir. P. Stallinga, secretaris van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, een beschouwing aan de „zuivelkaart" van Friesland (FBvCZ).
Sedert de laatste wereldoorlog en met name gedurende de afgelopen jaren is er veel op deze kaart veranderd. Wijdere markten gingen open en er ontstond een enorm tekort op de arbeidsmarkt. De lonen stegen — ook in de zuivelindustrie —veel meer dan de prijzen van de overige productiefactoren, zodat alles ge-

daan moest worden om de productiviteit van de arbeid te verhogen. Omdat mechanisatie met meer voordeel kan worden toegepast naarmate de machine meer draai-uren heeft, gingen vele kleinere bedrijven opzien tegen modernisering. Men overlegde met de buurfabrieken en concentreerde de melkverwerking in een kleiner aantal bedrijven, zodat mechanisatie beter mogelijk werd. Zo ontstond in de afgelopen jaren een negental coöperatieve zuivelindustrieën met ieder een melkaanvoer variërend van 40 tot 120 miljoen kg.

„Hoe zal nu de toekomstige zuivelkaart er uit gaan zien? Naar onze mening zal de op gang zijnde *fusioneering* zich voortzetten. Omtrent het tempo dat daarbij te verwachten is, valt weinig te zeggen. Veel hangt af van de inzichten van de veehouders en van de plaatselijke situatie. Vast staat evenwel, dat het aantal eenheden in de Coöperatieve zuivelindustrie, waarin de bijna 1.000 miljoen kg boerenmelk wordt verwerkt verder zal blijven dalen.
Teneinde afzet en produktie zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen en de melkverwerking zo efficiënt mogelijk te doen geschieden wordt de vraag actueel of een verdere of zelfs volledige integratie van onze gewestelijke zuivelindustrie niet gewenst is; met andere woorden, of tengevolge van de ontwikkelingen op het gebied van afzet en produktie het principe der specialisatie dient te worden vervangen door dat van een totale fusie.

Het heeft weinig nut, zich te wagen aan voorspellingen of een samensmelting van de top-coöperaties — Bond Frico en Condensfabriek — met de plaatselijke fabrieken in één zuivelvereniging zal worden bereikt en wanneer. Vast staat, dat de geesten hiervoor momenteel nog met rijp zijn. Er is een commissie ingesteld die zich over dit vraagstuk het hoofd zal buigen. „Zuivelplannen" hebben er tot dusver nog niet bestaan in Friesland.

Naar mijn persoonlijke mening zijn er belangrijke omstandigheden op het gebied van de afzet (verscherpte concurrentie en de toekomst van het kwaliteits-merkartikel) die verdere coördinatie en zelfs integratie nodig maken. Ook op het gebied van de produktie is een verdere horizontale integratie nodig. Zonder dat is een optimaal rendement van de te investeren gelden en een zo goed mogelijke afstemming van het in een gewest aanwezige productieapparaat op de wisselende afzetmogelijkheden niet bereikbaar. Wel wint in sterke mate het inzicht veld bij de ca. 16.000 leden dat onze coöperatie in de richting moet gaan van het brengen van meer melk in één hand".

Leeuwarder Courant 1965-07-22

Wijnjeterp (8) heeft moeilijke jaren gekend

Kleine zuivelfabriek handhaaft zich nog – (2 jr later naar) – #ZOH

Specialisatie en automatisering bieden fabriek mogelijkheden

(Van onze landbouwredacteur)
De coöperatieve zuivelfabriek te **Wijnjeterp** is een van die fabrieken in Friesland, die tracht vrij te blijven van de machtige golf concentraties, die over de zuivelindustrie slaat. Het is na **Rinsumageest** en **Oudega (Sm.)** de kleinste fabriek op de vaste wal van Friesland, wat de melkaanvoer van de eigen boeren betreft. En evenals die twee fabrieken probeert **Wijnjeterp** buiten het verband van de *Frico* haar zelfstandigheid te behouden door specialisatie en bijzondere activiteiten. Gemakkelijk is dat niet, want bij een kleine fabriek staat bij tegenvallende bedrijfsresultaten bijna onmiddellijk de guillotine klaar om er een eind aan te maken, waar een grote fabriek wel door móet draaien.

Voor een industriële onderneming geldt hetzelfde als voor een renner in de Tour de France, als hij een dag geen lekkere zit heeft, moet de ploeg hem er doorscheuren, waar echter tegenover staat, dat grote overwinningen op eigen kracht bevochten moeten worden. **Wijnjeterp** heeft ook enkele moeilijke jaren achter de rug. Er is echter ook een ploeg, waarin de fabriek meedraait. Bij de afzet is er een collegiale samenwerking met de grote Groninger fabriek te **Marum** en met de fabriek in **Oldeboorn**, die zich heeft gespecialiseerd op lunchkaas en kleine Edammers. Bij de produktie is er samenwerking met **Waskemeer**. Gezamenlijk hebben deze twee fabrieken een indampinstallatie voor weiverwerking.

Een reeks omstandigheden hebben het de fabriek niet gemakkelijk gemaakt. Na het aftreden van de heer F. Knol als directeur vond de heer W. Walters als nieuwe directeur een fabriek, die goed draaide, maar waar al gauw de behoefte ontstond aan aanpassing mede als gevolg van de vijfdaagse werkweek. De ruilverkaveling Koningsdiep had een ingrijpende invloed op de melkaanvoer, die aanvankelijk sterk daalde juist toen zich ook een algemene daling in de melkaanvoer manifesteerde in Friesland en daar buiten. Nu de melkaanvoer weer in opwaartse richting gaat naar acht miljoen kg, de weiverwerking een omzet van bijna twintig miljoen kg heeft bereikt en het aantal melkritten dank zij de ruilverkaveling daalde tot zes (van de oorspronkelijke acht) worden met enige spanning de bedrijfsresultaten tegemoet gezien.
In de kaasmakerij werd een begin gemaakt met de rationalisatie, niet door mechanisering van de kaasmakerij maar door een stukje automatisering van het bestaande proces.

Automatisering
De automatisering van de kaasbereiding geschiedt in de bestaande kaasbakken. Op een geponste kaart, zijn alle handelingen aangegeven, die de machine moet doen. Als het stremselproces in de bak begonnen is, hoeft men slechts een knop om te draaien van het uurwerk, dat de ponskaart aftast en dan hoeft men niet meer naar de bak om te zien tot het moment, waarop de wei af moet stromen. *Alfa Laval* heeft dit systeem voor één kaasbak in orde gemaakt, maar zodra er zekerheid is, dat het systeem voldoet, zullen ook de andere drie kaasbakken geautomatiseerd worden.

Een bijzondere omstandigheid, waarmee de fabriek in **Wijnjeterp** te maken heeft is de zeer snelle teruggang van het aantal boeren, dat melk aan de fabriek levert. Een paar jaar geleden waren het er nog ruim 200. Twee jaar geleden stopten er 23 boeren en vorig jaar 30 en dit jaar hebben ook al weer zes boeren aangekondigd, dat ze er mee op zullen houden. De fabriek heeft nu nog 140 boeren die melk leveren. Het gemiddelde aantal koeien per boer steeg van tien tot veertien, terwijl het aantal koeien praktisch gelijk bleef.

Minder boeren
De massale bedrijfsbeëindiging is het gevolg van overlijden en uiteraard het niet aanwezig zijn van een opvolger, wanneer de boer de tijd gekomen acht om een punt achter het dagelijkse werken te zetten en het bedrijfje bij bestaande bedrijven wordt gevoegd. Er is echter ook een snelle sanering gaande van boeren, die hun bedrijf via de ruilverkaveling of anderszins stopzetten en de grond aan andere bedrijven doen toekomen. De boeren zelf gaan in betrekking bijvoorbeeld in de Drachtster industrie of ergens anders, terwijl ze van het Ontwikkelings- en Saneringsfonds een toeslag blijven ontvangen. Nu de regelingen van dit fonds nog verbeterd zijn, zal een en ander nog wel meer effect krijgen. Zulks blijft niet zonder invloed op het leven in **Wijnjeterp**, dat verschraalt door het teruglopen van de middenstand.

Als de fabriek met 24 man personeel daarbij ook nog eens weg zou vallen, wat blijft er dan van het leven in **Wijnjeterp** over? Uiteraard moet de melkprijs op peil zijn, terwijl een kleine fabriek meer service verlenen kan aan zijn leden De heer Walters werkt in **Wijnjeterp** zonder assistent en hij heeft dit opgevangen door de assistents-funktie te verdelen over de afdelingschefs. Deze hebben meer verantwoording gekregen voor de gang van zaken in het bedrijf en zij worden door geregelde besprekingen nauwer bij de

gang van zaken in het hele bedrijf betrokken. De fabriek zelf heeft zich gespecialiseerd op de produktie van Franse Goudse. De weiverwerking van de fabrieken te **Waskemeer** en **Wijnjeterp** is een continubedrijf geworden.

Leeuwarder Courant 1965-08-24

Concentratie zuivelfabrieken

Mogelijk fusie tussen Workum en Witmarsum – #DGV

De besturen van de coöperatieve zuivelfabriek „*De Goede Verwachting*" te **Workum** en de coöperatieve fabriek te **Witmarsum** hebben besprekingen gevoerd over een eventuele fusie. De bedoeling zou zijn dan de fabriek te Witmarsum te sluiten. In de ledenvergaderingen zal over de fusie nog een beslissing moeten worden genomen. Gisteravond is op de algemene ledenvergadering te Witmarsum over deze aangelegenheid gesproken. De leden keurden het beleid tot dusver van het bestuur goed en de bestuursleden kregen vrij mandaat deze aangelegenheid verder te behandelen. De leden van de fabriek te **Workum** krijgen allen vandaag een circulaire thuis, waarmee zij op de hoogte zullen worden gesteld. Er moet nog een vergadering worden belegd.

De contacten, zo deelde de directeur M. Beetstra van *„De Goede Verwachting"* ons desgevraagd mee, zijn nog vrij voorlopig. Workum telt 750 leden en Witmarsum rond 200. De fabrieken ontvangen respectievelijk 74 en 14 miljoen kg melk per jaar.

Leeuwarder Courant 1965-08-26

Fusiebesprekingen van zuivelfabrieken – zie ook LC 1965-09-08
Garijp (9), Bergum-Twijzel – #*De Foarútgong*

De besturen van de coöperatieve zuivelfabriek „*De Foarútgong*," die bedrijven heeft te **Bergum** en te **Twijzel** en van de coöperatieve zuivelfabriek „*De Eendracht*" te **Garijp**, zijn besprekingen begonnen, die kunnen leiden tot een fusie van de fabrieken. Mocht de fusie doorgaan, dan zal de fabriek te Garijp, die een melkaanvoer heeft van ruim negen miljoen kilo per jaar, worden gesloten. De fabrieken te Bergum en Twijzel zullen dan blijven draaien. Die verwerken jaarlijks een hoeveelheid van respectievelijk 25 en 22 miljoen kilogram per jaar. Met de leden van de Garijpster fabriek is inmiddels over de fusieplannen gesproken.

Leeuwarder Courant 1965-08-28

Sijbrandaburen, „*Lege Geaën*" (12) onderzoekt de concentratiemogelijkheden

Op de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek „*De Lege Geaën*" te **Sijbrandaburen** waren

de aanwezigen nogal benieuwd naar de mogelijkheden van concentratie. Voorzitter G. M. Miedema deelde mee, dat het bestuur de laatste tijd veel vergaderingen met andere besturen heeft gehad, doch dat dit nog niet heeft geleid tot nieuwe gezichtspunten voor „*De Lege Geaën*", doch deze kwestie heeft de voortdurende aandacht. Zodra er belangrijke stappen zouden kunnen worden ondernomen, zullen de leden op de hoogte worden gesteld.

Er waren nogal wat leden, die bezwaren kenbaar maakten tegen de "potgeld" -uitbetaling, die onder het gemiddelde lag, in tegenstelling met andere jaren. De voorzitter hoopte, dat dit in de komende jaren beter zou worden. De fabriek staat er financieel gezond voor. Uit het jaarverslag 1964—1965 bleek, dat de hoeveelheid ontvangen melk 11.794.485 kg had bedragen. De productie van kaas was 818.463 kg en die van boter 228.317 kg geweest.

Leeuwarder Courant 1965-08-30

Zal zuivelfabriek Birdaard (9,5) worden opgeheven? – #Fresia

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek *„Concordia"* te **Birdaard** heeft met bijna algemene stemmen het bestuur mandaat gegeven het voorstel tot opheffing van de fabriek verder uit te werken. Het ziet er dus naar uit dat de Birdaarder zuivelfabriek gaat verdwijnen. De leden zullen dan over kunnen gaan naar fabrieken in de omgeving: **Marrum, Betterwird** of **Rinsumageest**.

In september 1964 was er al een proefstemming gehouden, die geen resultaat opleverde. Er waren toen 14 leden (met 53 stemmen) voor samenwerking met **Betterwird**, 55 leden (met 180 stemmen) voor doordraaien, 42 leden (met 173 stemmen) voor opheffing, terwijl 14 leden (met 37 stemmen) hun stembriefje niet hadden ingeleverd. Er was dus geen meerderheid en daarom zou het bestuur de zaak nog eens nader bekijken. Nu heeft dan de meerderheid van de leden de vraag „doordraaien?" ontkennend beantwoord.

De fabriek in Birdaard is ongeveer 68 jaar oud. Hij werd gesticht in 1897. In 1890 waren er al plannen om te komen tot één zuivelfabriek voor het rayon Birdaard, Bartlehiem en omgeving. In 1893 werd de nu al enkele jaren opgeheven fabriek in Bartlehiem gesticht en vier jaar later dus die in Birdaard.

Leeuwarder Courant 1965-09-08

Drie zuivelfabrieken in Friesland staan voor laatste besluit

Delfstrahuizen, (12) Garijp (9) en Birdaard (9,5)

Binnenkort houden enkele coöperatieve zuivelfabrieken ledenvergaderingen, waar het bestuur met voorstellen komt tot concentratie met andere fabrieken. De zuivelfabriek te **Delfstrahuizen** houdt vrijdag de ledenvergadering, waar beslist moet worden over de aansluiting van de vereniging bij de grote zuivelconcentraties *Novac* (**Oosterzee - Munnikeburen - Blokzijl - Steenwijkerwold - Emmeloord**) en *De-Takomst* (**Wolvega - Haskerhorne)**. Beide organisaties zouden een deel van de melk krijgen. De melkaanvoer bij Delfstrahuizen bedraagt ruim twaalf miljoen kg.

Volgende week maandag houdt de zuivelfabriek te **Garijp** haar ledenvergadering, waar het voorstel tot

aansluiting van de fabriek bij de concentratie **Bergum-Twijzel** aan de orde komt. De fabriek heeft reeds eerder fusiebesprekingen met **Bergum** en **Opeinde** gehad, doch de ledenvergadering wees fusie af. **Garijp** heeft ruim negen miljoen kg melk[36]. De datum voor de fabrieksvergadering te **Birdaard**, waar het voorstel tot opheffing van de fabriek aan de orde komt en waarbij de melk over de omliggende fabrieken verdeeld zal worden, is nog niet vastgesteld.

Friese Koerier 1965-09-11

Zuivelconcentratie: CZ. Delfstrahuizen besluit tot samenwerking

Melk verdeeld over #*Novac* en #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
ECHTENERBRUG — Gisteravond laat is in een ledenvergadering van de Delfstrahuister zuivelfabriek besloten tot concentratie met de fabrieken „*De-Takomst*" (**Wolvega-Haskerhorne**) en de „*Novac*" **Oosterzee-Munnikeburen- Blokzijl-Steenwijkerwold-Emmeloord**).

Hoe de plm. 12 miljoen kg melk van **Delfstrahuizen** in de toekomst over deze beide verenigingen zal worden verdeeld, is nog niet bekend. Hier zal nog overleg over moeten worden gepleegd. Er waren gisteravond 143 leden of vertegenwoordigers van leden aanwezig.
Directeur Bosman, die waarschijnlijk per 1 oktober afscheid van de Delfstrahuister fabriek zal nemen vanwege de pensioengerechtigde leeftijd, kon ons gisteravond na afloop van de vergadering nog niet meedelen wat er op den duur met de fabriek in **Delfstrahuizen** zal gebeuren.

Leeuwarder Courant 1965-09-11

Concentratiegolf in aantocht – Boer van ene fabriek naar andere

DE VEEMARKT
Een nieuwe concentratiegolf veegt over de coöperatieve zuivelindustrie en het zijn op het ogenblik de bij de Frico aangesloten zuivelfabrieken, die als gevolg van fusies gesloten worden of gesloten kunnen worden. De kaasscheurtjes planten zich voort, zou men kunnen zeggen. De volgende fabrieken overwegen voorzover ons bekend op het ogenblik het aangaan van een fusie of zelfs doodeenvoudig opheffing: **Birdaard, Delfstrahuizen, Witmarsum, Sijbrandaburen** en **Garijp.** De gedachten gaan in de meeste gevallen uit naar een samenvoeging met een reeds bestaande grote concentratie, hetgeen voor de rust in de zuivelcoöperatie ook het meest wenselijke is, want de betrokken boeren behoeven dan niet direct weer de spanningen van concentratievergaderingen te doorstaan met alle kwade gezichten van dien.

De boeren, die oorspronkelijk hun melk leverden aan **Zürich** en **Bartlehiem** moeten nu al weer een nieuw tehuis zoeken voor zover ze hun melk aan **Witmarsum** en **Birdaard** leveren. Voor de Birdaarder boeren lijkt het eindstation dan nog niet bereikt te zijn, want zoals de plannen nu liggen, gaat de melk alle kanten uit en komt deze ook terecht bij fabrieken, die niet blijvend ontsnappen aan de concentratie. Kleine fabrieken, die er enkele miljoenen kilo's melk bij krijgen, moeten naar verhouding hogere investeringen per kilo melk doen om de nieuwe melk te kunnen verwerken dan de grote concentraties. Delfstrahui-

36 Geen knipsel goedkeuring leden gevonden.....

zen gaat zijn melk opdelen tussen *Novac* en *De-Takomst* (**Haskerhorne-Wolvega**), waarbij Frico-melk in Frico-verband blijft. Witmarsum vrijt met de ***Goede Verwachting*** (**Workum-Heeg**), waarbij **Workum** na **Oosthem, Heeg** en **Uitwellingerga** de vierde fabriek uit het Frico-verband lijkt te wrikken. De combinatie **Workum-Heeg** krijgt overigens ook zo langzamerhand als afzetorganisatie een steeds grotere betekenis. Met negentig miljoen kg melk krijgt men wat te vertellen op de markt, terwijl anderzijds het travesteren lichter wordt.
[….]

Leeuwarder Courant 1965-09-11

Zuivelfabriek in Uitwellingerga nu helemaal stop gezet – #DGV

De coöperatieve zuivelfabriek *„Westerbrugsloot”* te **Uitwellingerga** is nu ook als melkontvangst stop gezet. Op 16 mei van dit jaar is de vereniging opgegaan in de coöperatieve zuivelindustrie *„De Goede Verwachting”* te **Workum,** waarmee reeds gefuseerd waren de bedrijven in **Oosthem** (*Nyesyl*)**, Warns, Heeg** en **Woudsend**.
Van deze fabrieken is behalve **Workum** alleen **Heeg** nog in bedrijf. De stopzetting van het bedrijf in **Uitwellingerga** heeft geen moeilijkheden voor het personeel met zich gebracht. Sommige zuivelbewerkers zijn in het bedrijf te **Heeg** en anderen hebben volop werk in Sneek kunnen vinden. Directeur J. de Jong van **Uitwellingerga** heeft de leiding van de fabriek in **Heeg**, waarvan de directeur naar elders is vertrokken.

Leeuwarder Courant 1965-09-17

Zuivelfabriek Birdaard besluit tot liquidatie – *#Fresia*

Rhaladyk steekt spaak in wiel bij melkverdeling voor Giekerk

De boeren van de coöperatieve zuivelfabriek te **Birdaard** hebben gister besloten tot liquidatie van de fabriek. Het besluit werd genomen met 349 tegen negentien stemmen. De Friese Zuivelbond kwam in deze vergadering voor de stemming - met een plan tot verdeling van de melk, 9,5 miljoen kg, over de omliggende fabrieken, zulks op basis van de wensen van de boeren. In eerste instantie zouden de fabrieken in **Leeuwarden** en **Marrum** *Fresia*) ongeveer 5 miljoen kg krijgen, **Betterwird** bijna 2, **Rinsumageest** ruim 1 en **Gieker**k ook ruim 1 miljoen.

De boeren hebben in meerderheid gekozen voor **Leeuwarden** en **Marrum**, die de grootste fabrieken hebben met samen ruim 40 miljoen kg melk. **Betterwird** heeft ongeveer 20, **Rinsumageest** 4,5 en **Giekerk** ruim 14 miljoen kg. Het bleek gisteravond, dat een aantal boeren op hun beslissing inzake de fabriek, waarbij zij zich willen aansluiten is teruggekomen in verband met het melktransport, zodat het nog niet zeker is of **Giekerk** zijn miljoen er bij zal kregen. De moeilijkheden ontstonden gisteravond in de vergadering, toen bleek, dat de commissie voor de grensregelingen zijn beslissing had gebaseerd op een volledig gebruik door zware melkauto's van de Rhaladyk.
De boeren, die aan die weg wonen, hebben deze particulier in onderhoud en verzetten zich tegen het zware transport langs deze weg. Zij willen nu met hun melk naar **Leeuwarden**, waardoor ook voorkomen zou worden, dat melkauto's van verschillende coöperaties langs dezelfde weg zouden rijden.

Leeuwarder Courant 1965-09-18

Discussie over concentratie

DE VEEMARKT dl
Ons rijtje van zuivelfabrieken, die op het punt staan fusies aan te gaan, blijkt al weer uitgebreid te moeten worden met een tweetal fabrieken en voor het einde van het boekjaar zal de lijst nog veel groter worden. Schreven we vorig jaar nog hoopvol, dat het grote sterven in de zuivel begonnen was; nu is het een feit. Men kan spreken van een sterven, maar in werkelijkheid wordt er nu een begin gemaakt met de opbouw van een moderne Friese zuivelindustrie, een enorme onderneming, waarvoor latere boeren de tegenwoordige generatie dankbaar zullen zijn. Helaas, wordt dat zo door de betrokkenen niet ondergaan. Deze week zagen we een groepje bestuurders van fabrieken met hun directeuren bij elkaar zitten in een sfeer die veel van een begrafenisstemming over zich had.

Nu de jaarverslagen van de verschillende zuivelfabrieken bekend worden, is men weer ijverig aan het vergelijken geslagen. De verslagen laten voor de vergelijking wel eens aan duidelijkheid te wensen over, omdat er fabrieken zijn die wel iets te camoufleren hebben, ook voor hun leden. Als dat te erg wordt, grijpt de accountantsdienst van de *Friese Zuivelbond* (*FBvCZ*) in met een verklaring, dat de dienst niet akkoord gaat met de gevolgde afschrijvingspolitiek.

Het komt namelijk voor, dat fabrieken, in het zicht van een fusie, waarbij ze toch met alle „lusten en lasten" worden opgenomen in een groter geheel, de afschrijving verwaarlozen. In Noord-Holland, waar de concentratie vrijwel zijn beslag heeft gevonden, nemen de grote zuivelverenigingen deze coöperaties nog wel op, maar ze laten de desbetreffende boeren nog wel wat afschrijving inhalen. Ook de *Novac* heeft een dergelijke politiek gevolgd ten aanzien van de zuivelindustrie *De Drie Provinciën* in de kop van Overijssel. Bij een andere fusie is een afspraak gemaakt over de afschrijving. Of het in Friesland nog lang zin zal hebben een voorschotje te nemen op de fusie, zal in de loop van het volgende jaar wel blijken. Het komt ons voor, dat bijvoorbeeld in **Jubbega**, wat dat betreft hoog spel wordt gespeeld.

Inmiddels nemen van jaar tot jaar de verschillen in uitbetalingscapaciteit tussen de grote en kleine fabrieken toe. Wanneer men vier jaar geleden de toen bestaande zuivelfabrieken in vier groepen van zestien elk verdeelde naar de hoeveelheid melk, dan was de afschrijving en het potgeld bij de groep van de grootste fabrieken 0,3 cent per kg hoger dan bij de groep van de kleine fabrieken (afschrijving 0,2 cent en potgeld 0,1 ct). In de afgelopen vier jaar zijn de verschillen tussen de grote en de kleine fabrieken voortdurend toegenomen. Twaalf fabrieken meest uit de groep van de zestien kleine verdwenen van het toneel, maar niettegenstaande deze sanering, blijken de verschillen groter te zijn geworden in het afgelopen boekjaar.

Als men de fabrieken weer naar grootte verdeeld in vier groepen, dan krijgt elke groep er nu dertien. De dertien grootste fabrieken schreven dit jaar 0,3 cent meer af en keerden 0,6 cent per kg melk meer uit aan potgeld (samen 0,9 ct.) dan de groep van dertien kleine fabrieken. De grote fabrieken hebben twintig tot veertig miljoen kg melk en de kleine (zonder de eilandfabrieken) minder dan elf miljoen kg melk. Voor de gemiddelde boer in Friesland maakt het nu reeds een 700 tot 800 gulden per jaar uit of hij zijn melk levert aan een grote fabriek of aan een kleine. Dit zijn verschillen, die er niet om liegen. Het maakt ook een einde aan de discussie over de concentratie. Blijft de enige mogelijkheid hoe te concentreren.

Een boer, die het hele avontuur van **Bartlehiem** via **Birdaard** naar een hem praktisch toegewezen eveneens kleine fabriek heeft meegemaakt, maakte tegenover ons een verwijt aan de *Friese Zuivelbond*, (*FBvCZ*) die de leden van de fabriek in **Birdaard** nooit duidelijk heeft ingelicht. Een vertegenwoordiger van

de Zuivelbond heeft echter nooit de gelegenheid gekregen om een mond open te doen. Hij mocht pas spreken bij de regeling van de begrafenis donderdagavond.

Leeuwarder Courant 1965-09-18

Ex-zuiveldirecteur J. Bakker van CZ. _Ee:

Concentratiegrens tussen 10 en 20 miljoen

Ik ben nooit voorstander geweest van de concentratieplannen in "deze hoek van Friesland", zei ons de heer J. Bakker, die zojuist afscheid heeft genomen als directeur van de coöperatieve zuivelfabriek te **_Ee**. „**Betterwird (Dokkum), Morra-Lioessens** en **_Ee** zijn alle drie flinke fabrieken met een goede aanvoer en kunnen zo een goede melkprijs uitbetalen."

De nadelen van de voorgestelde concentratie, waarbij een geheel nieuwe fabriek werd beoogd, waren de hoge investeringskosten (wat je in steen zet, komt er minder gemakkelijk uit, dan wat in de machines wordt gestoken....). Die zouden het wel eens noodzakelijk kunnen maken de uit te betalen melkprijs te verlagen. Bovendien hebben wij (de fabriek van **_Ee**) een enorm groot rayon en onze leden in Kollumerland waren niet bereid verder te gaan dan **_Ee** Maar het belangrijkste was wel, dat concentratie in dit gebied bij lange na niet zo noodzakelijk is als in sommige andere delen van de provincie. Een fabriek van om en nabij de tien miljoen liter moet wel naar andere mogelijkheden gaan zoeken, maar rond de twintig is dit niet nodig. ...

> Een vraag is voor mij bovendien, of het wel zo gunstig is van die hele grote fabrieken te stichten en dan denk ik aan de kaas. Bij de kaasbereiding moet worden uitgegaan van verse melk. In kleine fabrieken heeft de melk minder „omlooptijd" dan in grotere fabrieken met een groot „machinepark". Hierbij spelen ook een rol de problemen van de vijfdaagse werkweek, de verwerking van de weekendmelk. Ik hoop dat de *commissie melkverwerking* zich eens over dit probleem gaat buigen om een oplossing te vinden, die de kwaliteit van onze oude en belegen kaas ten goede zal komen...."

De toekomstmogelijkheden van deze hoek van de provincie? De heer Bakker wil er niet zo veel van zeggen, maar toch vindt hij: „Voor **_Ee** zie ik nog wel een goede toekomst weggelegd: het ligt mooi aan het Diep en niet ver van het toekomstige recreatiecentrum in de Lauwerszee. Metslawier steunt op zijn gemeentehuis en zijn ambtenaren. Maar de kleinere dorpen in zuidelijk Oostdongeradeel, Oostrum, Engwierum en Dokkumer Nieuwe Zijlen konden wel eens te klein blijken te zijn om de vruchten van het te verwachten toerisme te kunnen plukken....
[….]

Leeuwarder Courant 1965-09-21

Zuivelfabriek Witmarsum gaat fusie aan met Workum/Heeg -#DGV

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek in **Witmarsum** heeft gisteravond met algemene stemmen besloten tot fusie met de coöperatieve zuivelindustrie „*De-Goede-Verwachting*", die fabrieken in **Workum** en **Heeg** heeft. Eerder op de dag werd het fusievoorstel in **Workum** reeds aangenomen. De melkaanvoer in **Witmarsum** bedraagt ongeveer veertien miljoen kg per jaar, zodat het totaal in *De-Goe-*

de-Verwachting door de fusie op 90 miljoen kg komt. **Witmarsum** zal hoogstens nog enige tijd melkontvangststation kunnen blijven, omdat de personeelsbezetting in **Witmarsum** straks geen melkverwerking meer toelaat.

De zuivelfabriek in **Witmarsum** stond enkele jaren geleden voor belangrijke investeringen en het polste de omliggende fabrieken over een samengaan. De fabrieken wilden daar wel op ingaan, wanneer **Witmarsum** in liquidatie zou gaan en de melk over de andere fabrieken zou verdelen. Deze fabrieken wilden daarbij hun volledige zelfstandigheid bewaren. De leden van **Witmarsum** achtten dit geen oplossing van het vraagstuk, waar zij voorstonden, hetgeen er nu toe heeft geleid, dat zij zich hebben aangesloten bij de snel groeiende coöperatie in de Zuidwesthoek.

In de Friese greidhoek zijn nu nog slechts twee kleine fabriekjes overgebleven namelijk in **Achlum**, de oudste coöperatieve fabriek in Friesland, en in **Tzum**. Eerder sloten **Wommels** en **Scharnegoutum** zich aaneen in *De Terpen* teneinde de melk van **Wieuwerd** en **Oosterend** te verwerken. Ook ligt er dan nog de zuivelfabriek te **Weidum**. Het gebied wordt in het noorden afgesloten door *De-Maatschap* met fabrieken in **Dronrijp** en **Marssum**, welke laatste ook op de nominatie staat om gesloten te worden.

Leeuwarder Courant 1965-09-22

Zuivelfabriek Akmarijp (10) naar #*De-Takomst*? (65)

Deze week zullen de leden van de coöperatieve zuivelfabriek in **Akmarijp** op enkele voorlichtingsvergaderingen op de hoogte gesteld worden van de fusiebesprekingen en voorstellen, die het bestuur in overleg met de coöperatieve zuivelindustrie „*De-Takomst*" (**Haskerhorne** en **Wolvega**) heeft opgesteld. De plannen behelzen een volledige fusie tussen beide organisaties.
De-Takomst, die enkele weken geleden ook een gedeeltelijke fusie aanging met de fabriek in **Delfstrahuizen**, komt door de nieuwe fusie op een aanvoer van ruim 75 miljoen kg melk, die zonder ingrijpende wijzigingen bij de fabrieken in **Haskerhorne** en **Wolvega** niet verwerkt kan worden.

Voorlopig zal de fabriek in **Akmarijp**, die een aanvoer heeft van tien min kg melk, ook na de fusie wel blijven draaien. Het is de tweede keer, dat de coöperatie in **Akmarijp** fusiebesprekingen met *De-Takomst* heeft gehad. De eerste keer werden de desbetreffende voorstellen door de ledenvergadering van **Akmarijp**, voornamelijk op grond van het feit, dat men de fabriek in het dorp niet wilde missen, afgestemd.

Leeuwarder Courant 1965-10-01

De concentratie in Friesland
Zuivelarbeiders ongerust over hun toekomst

Het kan snel!
In de bijeenkomsten van de *ANAB* werd opgemerkt, dat concentratieplannen als het ware uit de lucht kwamen vallen, nadat de hoogte van de nabetaling (verdelen van de pot) bij enkele grote fabrieken bekend was geworden. Toen werd in snel tempo aan bepaalde concentraties gewerkt. Zo snel, dat de arbeiders in de fabrieken te **Witmarsum, Akmarijp, Delfstrahuizen, Garijp, Birdaard**, **Marssum** en **Berlikum**

overrompeld werden. In enkele van deze fabrieken had het personeel wel verwacht, dat men op den duur bij een concentratie zou worden betrokken maar dat de zaken zich zo snel zouden ontwikkelen was allerminst verwacht. Vooral niet nu er met geen woord tegen hen over was, gerept.

Ongerustheid
Een dergelijke ontwikkeling is niet bepaald geruststellend, zo merkten enkele afgevaardigden op. Wanneer een fabriek als Witmarsum met een hoeveelheid melk van 14 miljoen kg op zo korte termijn tot samengaan met anderen kan besluiten, dan zullen ongetwijfeld arbeiders, werkend aan bedrijven met een gelijke of iets mindere verwerkte hoeveelheid zich gaan afvragen wat de toekomst voor hen inhoudt.

Richtlijnen toepassen
In dit verband werd ook gesproken over de richtlijnen, die bij concentraties t.a.v. de zuivelbewerkers dienen te worden toegepast. Ook hierover lieten verscheidene afgevaardigden scherpe critieken horen. Niet over de richtlijnen zelf, die men volkomen bevredigend achtte. Doch over de toepassing ervan bij enkele concentraties. Opgemerkt werd dat van een der bepalingen in die richtlijnen, n.l. het met vervroegd pensioen laten gaan van oudere arbeiders, tot nu toe geen enkel gebruik is gemaakt. Dat klopt beslist niet, zo critiseerde men. Er blijkt uit, dat de werkgevers arbeiders van boven de 60 jaar blijkbaar nog uitstekend kunnen gebruiken ...

Hoe dit zij, men drong er bij het bondsbestuur op aan, dat ernaar gestreefd wordt ook op dit punt bij concentraties de richtlijnen volledig toegepast te krijgen. In arbeiderskringen verwacht men niet alleen loyale, maar ook royale toepassing van die bepalingen. Het moet zo worden, dan wanneer een boven 60-jarige bij concentratie van zijn bedrijf vervroegd pensioen vraagt, dit zonder meer wordt toegestaan.

Leeuwarder Courant 1965-10-08

Zuivelconcentratie: Akmarijp sluit zich aan bij #*De-Takomst*

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te **Akmarijp** heeft gisteravond zonder hoofdelijke stemming besloten tot fusie met de zuivelindustrie „*De-Takomst*" te **Haskerhorne-Wolvega**. De fabriek in **Akmarijp** zal nog wel enige jaren door blijven draaien, omdat de fabrieken van *De-Takomst*, waar zich straks ten dele ook de boeren van **Delfstrahuizen** bij aansluiten, niet over voldoende capaciteit beschikken. Wel valt een reorganisatie te verwachten.

De-Takomst was door een reeks fusies reeds op een aanvoer van bijna 70 miljoen kg melk gekomen en daar komt nu de tien miljoen van **Akmarijp** bij. Door deze fusie handhaaft *DeTakomst* zich op de derde plaats als regionale zuivelcoöperatie gerekend naar de aanvoer van de melk.
De grootste is de *Novac* met 120 miljoen kg melk, daarop volgt *De-Goede-Verwachting* te **Workum-Heeg** met 90 miljoen. Deze drie coöperaties ontvangen gezamenlijk ongeveer dertig procent van alle melk in het gebied van de Friese Zuivelbond. Verwacht mag worden, dat aan de reeks fusies in het gebied van *De-Takomst* nog geen einde is gekomen.

Friese koerier 1965-10-09

Zuivelfabriek in Akmarijp (10) sluit zich aan bij #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
AKMARIJP - De coöperatieve zuivelfabriek van **Akmarijp** sluit zich aan hij *"De-Takomst"* te **Hasker-horne** en **Wolvega**. De fabriek in **Akmarijp** gaat voorlopig echter nog niet dicht, want de fabrieken van "*De-Takomst*" kunnen de steeds groter wordende melkstroom niet verwerken.
Zoals bekend, is het momenteel vrijwel zeker, dat ook de fabriek van **Delfstrahuizen** fuseert met „*De-Takomst*." Het "blok" van „*De-Takomst*" krijgt er op den duur dus de 10 miljoen kilo melk van **Akmarijp** bij.
Hiermee blijft dit blok als regionale coöperatie de derde plaats innemen met 80 miljoen kilo. *De Novac* is de grootste met 120 miljoen. Dan volgt *DGV* te **Workum**, die bijna 100 miljoen kilo melk krijgt aangevoerd. Deze 3 tot „blokken" geconcentreerde zuivelfabrieken hebben thans ongeveer 30 proc. van alle melk in het gebied van de *FBvCZ* in handen.

Leeuwarder Courant 1965-10-09 **ook MAP DGZB**

„Laperi gear en rapen grear'"

DE VEEMARKT
Tussen twee Radio-Oranjeachtige berichten („Er is weer havermout verkrijgbaar" en „Als de wattendozen met gewone vulling op zijn, beginnen we met de afgifte van dozen, waarin de dubbele hoeveelheid voorkomt") doet de directeur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Sijbrandaburen** een mededeling aan zijn leden over „gedaas" in onze rubriek over zijn fabriek, welke mededeling dan verder nog verhelderd wordt met de toevoeging, „dat van een ezel altijd een trap is te verwachten". We houden wel van duidelijke taal, want dat geeft de minste misverstanden. Het is wel jammer, dat directeur Slotboom er op vertrouwd heeft, dat zijn mededeling ook zonder zijn zorgen wel bij ons op het bureau zou komen. Zijn stencil heeft ons na enige weken bereikt, nadat enkele boeren ons al eerder voorzichtig over de inhoud hadden ingelicht; de schok was dus niet meer zo groot.

Enige weken geleden namen wij **Sijbrandaburen** op in een rijtje fabrieken, die fusie overwegen. Gezien de geschiedenis van **Sijbrandaburen** in de laatste jaren en gelet op een desbetreffende mededeling in de laatste ledenvergadering van de fabriek zou **Sijbrandaburen**, als we het rijtje weer moesten opschrijven, daarin opnieuw figureren. De directeur zal dit wel weer „voorlichting van de slechtste soort noemen", maar hij gelieve er dan wel nota van te nemen, dat hij in zijn mededeling aan de leden een kleine wijziging heeft aangebracht in onze woorden, waardoor ons „overwegen" bij hem werd: „fabrieken, die fusies aangaan of hiermede bezig zijn".

Als we nu vereer over het geval-Sijbrandaburen schrijven, dan zijn we ons welbewust van het gevaar, dat we de fabriek verder in de richting van het graf schoffelen en daartoe hebben we het recht niet. Zeker niet in het geval **Sijbrandaburen**, waar het bestuur getuige verschillende fusiebesprekingen, die het gevoerd heeft, blijk gaf een open oog voor de concentratiemogelijkheden te bezitten. Door handige manoeuvres van andere fabrieksbesturen heeft **Sijbrandaburen** de grote fusie met **Scharnegoutum** en **Wommels** gemist. Nu kan men echter niet meer net doen of de neus bloedt, want dan maakt men zich schuldig aan de grote oplichterij, die er gaande is met de Friese boeren, die de miljoenen op het ogenblik uit de zak geklopt worden voor investeringen die nutteloos zijn. Een fabriek van tien miljoen kg melk kostte de boeren

vorig jaar gemiddeld een ton extra. Daar zijn fabrieken bij die nog voor acht ton op de balans staan. De besturen van de fabrieken doen een spelletje poker. Ze zijn voor concentratie als een ander zich opoffert en ze geven niet thuis, wanneer ze zelf aan de beurt zijn. Zoiets heet gewoonlijk boerenbedrog.

In het Fries Landbouwblad jammert 'Greidboer' om het feit, dat er geen zuivelplan in Friesland is. Kennelijk nemen de zaken voor hem een onvoorziene wending, waarbij zijn fabriek, die de kansen zo mooi berekend had, buiten het spel komt te staan. Wij hebben het gemis van een zuivelplan ook altijd gevoeld en we houden ook rekening met het feit, dat de tegenwoordige ontwikkeling brokken met zich brengt. Er zijn de laatste jaren kansen voor een gezonde ontwikkeling verknoeid en nu gaat de concentratie dan zonder plan in het wilde weg. We zien nu echter ook, dat er een fase bij de concentratie overgeslagen wordt. Er stappen geen twee fabriekjes meer bij elkaar, maar een fabriek stapt bij een grote concentratie. En nu kunnen ze in **Achlum** wel op **Tzum** wachten en in Tzum op Achlum, maar als er niets gebeurt, dan komen die twee niet bij elkaar.

De stormachtige ontwikkeling van de *Novac*, *De-Takomst* en *De-Goede-Verwachting* en de gezonde groei van *De-Foarutgong* en *Fresia* geven duidelijk aan in welke richting de boeren het verder zullen zoeken.

Als we zeggen, dat er geen zuivelplan voor Friesland is dan is dat slechts gedeeltelijk waar De Friese Zuivelbond (FBvCZ) heeft in het verleden wel eens een groepje zuiveldirecteuren bij elkaar gebracht voor het doen van bedrijfseconomische vergelijkingen, maar in de hoop, dat de heren wat aan elkaar zouden wennen, en met de gedachte, dat zo'n groepje zou zeggen, dat concentratie het beste zou zijn. Er zijn ook fabrieken geweest, die wat vooruitliepen op dat vage plan. Ze stelden zich al vast in op een toenemende melkstroom, die nog moet komen.

Drenthe

Hebben we in Friesland de ontwikkeling naar sterke regionale zuivelcoöperaties, waarbij een flink stuk verantwoordelijkheid bij de streek blijft, in **Drenthe** gaat het in een andere richting. Hier treden zuivelfabrieken toe als zogenaamd C-lid tot de *Domo*, een organisatie die het midden houdt tussen CCF en Frico. De fabrieken werden daarbij overgedragen aan de Domo, zoals dat in Friesland het geval is geweest met de vijf zuivelfabrieken, die de drinkmelkvoorziening van *Frico-Warga* moeten waarborgen. Om de *Frico-Warga* heeft zich zo een blok geformeerd, dat op zichzelf als een juiste concentratie beschouwd moet worden, al hebben de boeren, die hun melk aan **Warga** leveren geen rechtstreekse zeggenschap in de melkrichting. De Domo in Drenthe echter pikt hier en daar in het gewest een zuivelfabriek in en garandeert daarbij aan de boeren een melkprijs, die zij bij een concentratie met een buurfabriek aanvankelijk nooit zouden krijgen. In Drenthe kunnen zo geen regionale coöperaties ontstaan en alle fabrieken vervallen op den duur aan de Domo. Het is slechts een bijkomende kwestie, dat de *Drents-Groninger Zuivelbond* (DGZB) op die manier zijn leden kwijt raakt en functies verliest. Een fusie van de beide noordelijke zuivelbonden ligt in het verschiet en dat is wel aardig, want dan kunnen de heren top-coöperatoren zelf ook eens waar maken, wat ze hun volgelingen over concentratie voorhouden.

Nu de concentraties zich als een olievlek over Friesland uitbreiden en de boeren van Staveren tot Harlingen langs de kust zich in een zuivelcoöperatie verenigen, zien andere fabrieken het zwerk drijven. De mogelijkheid om bij een fusie verschillende kandidaten tegen elkaar uit te spelen nemen af. De kristallisatiepunten zijn vastgelegd. Onder invloed van deze ontwikkeling komt nu de gedachte aan een ontsnapping naar voren en dan denken sommigen in de nog zelfstandige kleine coöperatie in de Drentse richting. In Friesland zou de CCF zich moeten ontfermen over de eenzame coöperaties, die zich te goed achten voor concentraties. De fabriek zou als melkontvangstation voor de CCF kunnen blijven bestaan. De CCF haalt nu zijn melk uit alle Friese bedrijven en de blauwwitte tankers kruisen daarvoor naar **Weidum** en **Bergum**, maar ook naar **Morra-Lioessens** en **Munnikeburen.** Wat zou het nu mooi zijn, aldus de re-

denering, wanneer de CCF zijn melk uit de omgeving van Leeuwarden haalde. Een dergelijke ontwikkeling zou echter niet in overeenstemming zijn met het streven naar sterke streekcoöperaties. Het zou ook leiden tot een verdere vermindering van de boereninvloed op de zuivelcoöperatie.

De invloed van de boer op de coöperatie is toch al een probleem, dat bouwboeren beter weten op te lossen dan melkveehouders, die in toenemende mate op eenmansbedrijven, vroeger koemelkerij genoemd, worden teruggedreven. Bij de Friesch-Groningsche Suikerfabriek hebben de boeren een veel intensiever bemoeienis met de dagelijkse gang van zaken in de fabriek, dan bijvoorbeeld in de CCF en de Frico het geval is. Het dagelijks bestuur van de suikerfabriek zit twee dagen per week in de fabriekszaken. Bij CCF en Frico komt het bestuur veel minder vaak bijeen en in dat bestuur zitten dan ook nog de zuiveldirecteuren van de plaatselijke fabrieken, die de zorgen van de boer wel kennen, maar die bepaald opgekropt zijn met de muizenissen over hun eigen bedrijf.

De Friese Koerier 1965-10-23

Steeds meer coöp. zuivelfabrieken worden gesloten!
Zuivelbond tracht fabriek met raad te helpen
Zuivelplan had probleem niet kunnen verlichten

Concentreren is méér dan werken met computer

STIL EN VERLATEN STAAT een oude fabriek te wachten op een nieuwe bestemming. Er groeien lange brandnetels tegen de sombere muren. De schoorsteen wijst kaal en zinloos de hoogte in; de vuren zijn gedoofd. Er komt geen enkel geluid meer uit de oude „büterfabryk", die enkele jaren geleden nog één en al leven en bedrijvigheid was. En nog elk jaar opnieuw worden in Friesland zuivelfabrieken gesloten.

Is het een vergissing geweest, toen zo'n 75 jaar geleden groepjes boeren bijeenkwamen om eens serieus over het oprichten van een zuivelfabriek te praten? Is het idealisme van toen, om met elkaar de zaak aan te pakken, uitgedraaid op een economisch fiasco?
Nee. Een vergissing kan het niet zijn geweest. Maar we zijn in een nieuwe tijd gekomen. In een periode waarin de coöperatieve gedachte minstens zo goed past, maar dan in een groter verband. Er moet nu worden gedacht in andere verbanden.

„Voordeliger"
Dat lijkt gemakkelijker dan het is. Men kan zeggen: als een verouderde zuivelfabriek een lagere melkprijs uitbetaalt dan een buurfabriek, dan, zou men kunnen opmerken, moet die coöperatieve vereniging de zaak gewoon stopzetten en met die buurman gaan samenwerken. Dat mag men dan "keihard zakelijk" noemen, maar het is immers voordeliger. En toch brengt vrijwel iedere concentratie in de zuivelindustrie minstens een heel dorp in beroering.

Dat is logisch, want er zijn nu eenmaal nog andere „voordelen" dan een hogere melkprijs Er zijn veel dorpen die leven bij de gratie van de zuivelfabriek. Opheffing van de fabriek zou een slag voor een aantal gezinnen betekenen, maar ook voor de muziekvereniging, de school, de kerk. Of voor de centrifugist, die kortgeleden zelf een woning in het dorp had gekocht en opgeknapt. En tóch moet de concentratie doorgaan. Want die hogere melkprijs heeft voor het dorp ook grote betekenis.
Concentratiegolf
Dit jaar lijkt het of Friesland door de concentratie wordt overspoeld. Opnieuw zijn er de afgelopen weken enkele fabrieken dicht gegaan en zo hebben zich over de hele provincie al grote concentraties gevormd, die elk een melkaanvoer van tientallen miljoenen kg per jaar hebben. Tussen deze tot „blokken" samengevoegde coöperatieve verenigingen bestaan nog een aantal zuivelfabrieken, die zelfstandig doordraaien. De één met een matige tot vrij goede melkprijs, de andere met een uitgesproken slechte.
Er gaan de laatste tijd wel eens stemmen op die zeggen, dat enkele van deze fabrieken de boot hebben gemist, of in de nabije toekomst voor een gedwongen (concentratie)keuze staan.

Wat doet Zuivelbond?
Had de concentratie in de Friese zuivelindustrie misschien logischer, praktischer en systematischer kunnen worden aangepakt? Had de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken na de oorlog niet beter een soort Zuiverplan kunnen maken? Sommigen beweren (achteraf) met stelligheid van ja.
De secretaris van de Bond in Friesland, ir. P. Stallinga zegt er dit van: "De *FBvCZ* is een boereninstelling, die er o.m. is om technische en organisatorische adviezen te verstrekken. Wij geven de verenigingen

graag raad hoe men de (concentratie-)plannen moet uitvoeren. Daarvoor zijn hier in het bondsgebouw deskundigen en specialisten aangetrokken. Het blijkt dat de verenigingen er veel gebruik van maken. Er wordt dus van hieruit voorlichting gegeven".

Boer beslist
„Maar wij zijn geen doel op ons zelf doch slechts een middel om tot een doel te komen. Uiteindelijk zal de boer als coöperator de leidsels zelf in handen houden. Mogen en kunnen wij een Zuivelplan uitvoeren en zeggen: deze fabrieken gaan dicht en dié moeten maar blijven? Een groot aantal leden zou er tegen zijn geweest, dorpen zouden hebben geprotesteerd, fabrieksspersoneel zou in paniek ander werk zijn gaan zoeken uit „angst" voor het Zuivelplan".

„Zodra de besturen en leden van een coöperatieve zuivelfabriek „rijp" zijn om met collega's van een andere fabriek te spreken over een eventuele samenwerking, helpen wij als Bond bij het uitwerken van de plannen. Daarvoor staan ons hier de middelen ter beschikking".
„Maar de concentratie in de Friese zuivelindustrie is méér dan alleen het werken met het potlood, de computer en het papier. Met die computer kun je gemakkelijk uitrekenen hoeveel een boer bij een grotere fabriek méér ontvangt per liter melk. Maar over die gezinnen, de muziekvereniging, de school, de bakker, en over die centrifugist die zelf een woning had gekocht, weet de computer niets. Daarom moeten leden van de zuivelfabrieken in de eerste plaats zelf uitmaken of het nog langer verantwoord is dóór te gaan met investeren in het bestaande bedrijf".

Doorgeven
Op het gebied van de concentratie is de hoofdtaak van de Zuivelbond de daar aanwezige kennis en ervaring aan de besturen en directeuren door te geven. Op hun beurt hebben deze weer de taak de leden voor te lichten of dit te laten doen door de Bond. Tenslotte is het zo, dat de boer — om een gefundeerd oordeel over de toekomstige verwerking van zijn melk te kunnen vormen, de argumenten voor èn tegen de samenwerking in groter verband moet kennen.

In geval van bereidheid om de toekomst onder ogen te zien tracht de Bond met de betrokken besturen de opzet van een verantwoord streekplan te ontwerpen en te stimuleren. Dit vraagt grote ervaring, veel tact en veel geduld omdat het — zoals reeds opgemerkt — gaat om zaken die niet alleen „potlood en papier" betreffen. Het grijpt diep in in het leven en denken van de boer en van het personeel van de betrokken fabrieken. Doch het alternatief: doorwerken en een minder goede melkprijs is niet te verdedigen, voor geen van de betrokkenen.
De Zuivelbond heeft, wat de positie van het personeel betreft, in overleg met de vakbonden zogenaamde richtlijnen opgesteld, welke het vertrouwen in de sociale opvatting van de coöperatieve zuivelindustrie hebben versterkt.

Friese koerier 23-10-1965

In de laatste 5 jaar is er veel geconcentreerd in de Friese zuivelindustrie. Op bijgaand kaartje zijn de coöperatieve zuivelfabrieken, aangegeven met een vette stip, na 1960 gesloten. De kleine cirkels geven de fabrieken aan die nog draaien.

De Friese Koerier 1965-10-23

1922 was „topjaar" met 88 bedrijven
In Friesland draaien nog 53 coöperatieve zuivelfabrieken

Gezamenlijke melkaanvoer niet ver van de miljard kg per jaar

NU DEFINITIEF vast is komen te staan dat *„De-Iendracht"* in **Delfstrahuizen** dicht gaat, blijven er in Friesland nog 53 coöperatieve zuivelfabrieken draaiende. Het aantal verenigingen dat deze fabrieken „exploiteert", bedraagt thans 42. We moeten tot de vorige eeuw terug gaan om deze cijfers te vinden. In het jaar 1900 telde Friesland 49 coöperatieve fabrieken. Ruim 20 jaar later waren het er... 88. Daarna liep het aantal geleidelijk terug. Vlak na de oorlog waren het er nog 79; in 1952: 77; in 1955: 75; in 1962: 71 en in 1965 dus nog 53. Wel een bewijs dat het proces van concentratie momenteel in volle gang is.

Wat de aanvoer van melk betreft wordt tegenwoordig vergeleken bij 1900 (letterlijk en figuurlijk) uit een ander vaatje getapt. Toen was de aanvoer bij de Friese coöperatieve fabrieken 177 miljoen kilogram per jaar. In 1922 was dat 438 miljoen, in 1940 ruim 628 en thans meer dan 931 miljoen kilogram. Dat er geconcentreerd wordt is dus géén gevolg van een steeds kleiner wordende melkplas

"*NOVAC*" 1953
Hert begon met het grote blok van de NOVAC te Munnekeburen die ook vrij grote afdelingen heeft in **Blokzijl, Steenwijkerwold (TUK)** en **Oosterzee.** Zoals bekend is deze week besloten dat ook een gedeelte van de melk uit **Delfstrahuizen** naar de NOVAC gaat. Hiermee is de totale melkaanvoer van de NOVAC gestegen tot 135 miljoen kg melk per jaar.

***„De-Maatschap"* 1960**
De eerste belangrijke concentratie van de jaren 60 vond plaats in 1960 rond **Dronrijp**. Opgericht werd daar *"De-Maatschap"*. De Dronrijpster fabriek ging samenwerken met **Marssum, Sexbierum** en **Berlikum** (*Lijempf*). In totaal wordt er bij *„De-Maatschap"* nu ongeveer 42 miljoen kilogram melk per jaar aangevoerd.

***"De-Takomst"* 1962**
In 1962 volgde de liquidatie van de zuivelfabriek in **'t-Meer** bij Heerenveen. ***"De-Takomst"*** werd opgericht, waarbij zich in de loop van de volgende jaren **Luinjeberd, Haskerhorne, Oudeschoot, Wolvega, Akmarijp** en **Delfstrahuizen** (gedeeltelijk) voegden. „*De-Takomst*" is momenteel een van de grootste concentraties in onze provincie. De totale aanvoer bedraagt bijna 80 miljoen kg.

***"De Zuid-OostHoek"* 1962 (ZOH)**
Intussen gingen ook de verenigingen van **Elsloo** en **Oosterwolde** samenwerken. Beide fabrieken bleven draaien, onder de naam „***De-Zuid-Oost-Hoek***". De aanvoer 44 miljoen kg melk wordt nu gespecialiseerd verwerkt. Zo wordt in **Oosterwolde** o.m. melkpoeder ingedampt terwijl in **Elsloo** voornamelijk kaas en boter wordt geproduceerd.

„*Centrale Melkinrichting Frico-Warga*" 1962
De volgende samenwerking vond plaats tussen de Frico-fabrieken van **Warga** en **Wirdum**. **Wartena**, **Grouw, Wartena,** en **Wirdum**. **Wartena, Grouw, Roordahuizem** en **Akkrum** zijn thans „veehouderijverenigingen" geworden met een contractuele levering aan de „*Centrale Melkinrichting Frico-Warga*". **Wirdum, Wartena** en **Roordahuizum** zijn inmiddels gesloten, **Grouw** is nog geopend als melkont-

vangst; in de Akkrumer fabriek wordt nog geproduceerd.
Het ligt in de bedoeling dat er in **Warga** een geheel nieuw bedrijf wordt gesticht. De bouwvergunning is al aangevraagd. De totale melkaanvoer van deze Frico-fabrieken bedraagt ongeveer 45 miljoen kg per jaar.

„De-Goede -Verwachting" 1962[37] (DGV)
In 1963 kreeg ***„De Goede Verwachting"*** in **Workum** gezelschap van **Oosthem**. De nieuwe combinatie bleek nog niet volgroeid. In 1964 voegden **Warns, Heeg, Woudsend** en **Uitwellingerga** zich bij de Workumer fabriek. Dit jaar kwamen de **Witmarsumers** daar nog bij. Uit een gebied dat zich uitstrekt van het „Rea Klif" bij Warns tot „de Stiennen Man" bij Harlingen haalt *„DGV"* bijna 90 miljoen kg melk per jaar.

"Hemelum-Koudum" 1965
Bij **„***Concordia***"** (**Hemelum-Koudum**) wordt 21 miljoen kg aangevoerd.

"Gorredijk-en-omstreken" 1963
Voorts fuseerden in 1963 **Langezwaag** en **Terwispel**. De Langezwaagster fabriek ging dicht en er werd een nieuwe vereniging opgericht: *Gorredijk-en-omstreken*. Aanvoer: 18 miljoen kg per jaar. Op 19 november 1963 sloot ook de Stienser fabriek zijn poorten.

"Fresia" 1963
Met **Marrum** en de *Leeuwarder Melkinrichting* (*LMI*) werd de vereniging *„Fresia"* opgericht die aanvankelijk een aanvoer had van ongeveer 37 miljoen kg per jaar. Onlangs is daar 5,5 miljoen kg van **Birdaard** bijgekomen.

***„De-Foarutgong"* 1963**
In datzelfde jaar gingen **Bergum** en **Twijzel** met elkaar in zee, een verbintenis die onlangs werd uitgebreid met **Garijp**, waar de fabriek thans is gesloten. In totaal wordt bij „*De-Foarütgong*" in **Twijzel** nu 51 miljoen kg aangevoerd.

***"De Terpen"* 1964**
Vorig jaar kreeg ook de fusie tussen Wommels, Scharnegoutum, Wieuwerd en Oosterend zijn beslag. De nieuwe vereniging, gevestigd in Wommels, kreeg de naam, ***"De Terpen"*** en heeft een aanvoer van 35 miljoen kg.

Friese Koerier 1965-10-23

Jubbegaster fabriek bij „*De-Takomst*" ?

„*Ons Belang*" Jubbega zal weer praten over fusie – #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
JUBBEGA — Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek „*Ons-Belang*" te **Jubbega** heeft contact gezocht met de grote zuivelcoöperatie „*De-Takomst*" te Heerenveen e.o.,[38] om nieuwe besprekingen te beginnen over een eventuele samenwerking. Zeer binnenkort worden de leden van de Jubbegaster vereniging door hun bestuur op de hoogte gesteld van de oriënterende besprekingen met „*De-Takomst"*.

37 Volgens knipsels: goedkeuring 1962-11-13, en per 1 mei 1962, dus met terugwerkende kracht, één melkprijs.
38 Moet Wolvega zijn! (ZHN.)

In een speciale ledenvergadering moet dan ter zijner tijd blijken of de leden van „*Ons Belang*" thans de tijd rijp achten om tot een fusie over te gaan. Op voorgaande stemmingen over concentratie met andere fabrieken kon „*Ons Belang*" meermalen juist niet voldoende voorstemmers onder de leden vinden. „*De-Takomst*" te Heerenveen e.o. is op" *de-NOV AC* en „*De-Goede-Verwachting"* (**Workum**) na de grootste Friese groep van gefuseerde coöperatieve zuivelfabrieken. Totale aanvoer: rond 80 miljoen kg per jaar. **Jubbega** heeft een jaarlijkse melkaanvoer van rond 13 miljoen kg.

Fries Koerier 1965-10-25

Fusieplan „*Ons Belang*" Jubbega:

Op 4 november valt opnieuw beslissing – #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
JUBBEGA — Op 4 november zullen de leden van de coöperatieve zuivelfabriek „*Ons-Belang*" te Jubbega beslissen of er samengewerkt zal worden met *„De-Takomst"* te Heerenveen e.o. Dit blijkt uit de circulaire die het bestuur zaterdag aan zijn leden en leveranciers heeft gestuurd.

Melkprijs „*De-Takomst*" was 1.08 ct hoger
Het bestuur wijst de leden er op dat in het afgelopen boekjaar de uitbetaalde melkprijs van *„De-Takomst"* 1.08 cent per liter hoger was dan bij *„Ons Belang"* in Jubbega. *„De-Takomst"* heeft echter als voorwaarde van samenwerking gesteld dat tenminste 80 pct. van de Jubbegaster melk naar de nieuwe vereniging moet overgaan. Directe aanleiding tot de nieuwe besprekingen over concentratie is volgens de circulaire de te verwachten personeelsschaarste bij *„Ons Belang"*. Verschillende werknemers blijken de afgelopen zomer een nieuwe werkkring te hebben gezocht.

Problemen
„Het is", aldus het schrijven, „moeilijk hiervoor nieuwe vakmensen aan te trekken. Wij voorzien het komende voorjaar bovendien, door pensionering van enkele oudere vakmensen, dat wanneer niet vroegtijdig maatregelen worden genomen om hierin te voorzien de verwerking van de melk ons voor grote problemen stelt".
De vergadering van 4 november zal niet worden vooraf gegaan door een voorlichtingsbijeenkomst, omdat er in het begin van dit jaar al een dergelijke vergadering in Jubbega is gehouden. Wel doet het bestuur van „Ons Belang" in de circulaire een dringend beroep op de leden de vergadering vooral bij te wonen, omdat tenminste ⅔ deel van de leden volgens de stemmingsprocedure aanwezig dient te zijn.
Verwacht
Van de zijde van het personeel vernamen wij vanmorgen dat men de hervatte besprekingen over een eventuele concentratie al had verwacht. Er wordt, zo zegt men, de laatste tijd totaal niets meer aan de gebouwen en installaties gedaan. Vrijdagavond komt de heer F. van der Meer uit Leeuwarden naar Jubbega om te spreken voor het personeel van „Ons Belang".

Leeuwarder Courant 1965-10-28

Zuivelconcentratie in omgeving Heerenveen – #De-Takomst

De leden van de coöperatieve zuivelfabriek in **Jubbega** hebben van hun bestuur opnieuw een voorstel gekregen om tot opheffing van de fabriek over te gaan en aansluiting te zoeken bij De-Takomst (**Wolvega**, **Haskerhorne, Akmarijp**). Het bestuur zegt, dat de fabriek in **Jubbega** een cent minder heeft uitbetaald dan *De-Takomst* en dat het moeilijk is om vakkundig personeel aan te trekken. De besturen van beide coöperaties hebben een bespreking gehad, waar *De-Takomst* heeft toegezegd de overname nog vanaf 16 mei 1965 te willen laten ingaan. Voorwaarde is, dat 80 procent van de melk aan *De-Takomst* wordt toegezegd.

De moeilijkheden bij de fabriek in **Jubbega** dreigen snel toe te nemen. De afschrijving van de fabriek is reeds verwaarloosd, maar niettegenstaande de lage afschrijving — de accountant heeft de jaarstukken niet willen tekenen — komt de fabriek nog met een melkprijs uit de bus, die een cent lager ligt dan normaal. Verwacht wordt, dat de coöperatieve zuivelfabriek in **Bontebok** ook een beslissing zal nemen over aansluiting bij *De-Takomst* als het besluit daartoe in **Jubbega** is gevallen. Men rekent er dan op, dat de fabriek met een deel van de melk uit **Jubbega** voorlopig zal kunnen doordraaien. In verband met te verwachten concentraties zijn verschillende fabrieken in deze streek er toe overgegaan de afschrijvingen beneden de fiscaal aantrekkelijke norm vast te stellen.

Friese koerier 1965-11-02

Commentaar 'FK': Personeel niet betrokken bij fusiegesprekken – #De-Takomst

OP 30 maart van dit jaar besloten de leden van de coöperatieve zuivelfabriek *„Ons-Belang”* in **Jubbega** geen fusie aan te gaan met *„De Takomst”* van **Wolvega**. Een voorstel van het bestuur kon de vereiste meerderheid van tweederde der stemmen niet halen.
Deze week donderdag zijn de leden van „*Ons-Belang*” opnieuw bij elkaar geroepen om over de fusie te stemmen.
In een door voorzitter W. Wijmenga en secretaris Y. Rinsma ondertekende circulaire zegt het bestuur, dat het nieuwe fusieplan voornamelijk is ingegeven door het personeelsverloop.
Het bestuur, zegt de circulaire verder, heeft besloten nu maar niet meer een voorlichtingsvergadering te beleggen, omdat de hele zaak de vorige keer al uit en terna is doorgepraat. Iedereen weet wat hij weten moet, zo lijkt het.

Het lijkt zo, maar het is niet waar. Het personeel weet namelijk niet genoeg en dat is een zonderlinge toestand bij een fusie, die naar de beweringen van het bestuur voornamelijk door het gedrag van het personeel noodzakelijk is geworden.
Op 9 maart van dit jaar was er een bespreking tussen het fabrieksbestuur en de ANAB, in aanwezigheid van een personeelsvertegenwoordiger van de fabriek. Dat ging toen over het vorige fusieplan en over de belangen van de zuivelarbeiders daarbij. De bespreking had geen enkel resultaat. Het bestuur moest toegeven, dat de arbeiders te laat in de plannen waren gekend.
Toen de fusie van de baan was, werd er een nieuwe samenspraak met de arbeiders gehouden. Dat gebeurde op 3 mei. Bij die gelegenheid deed het bestuur een belofte. Als er ooit weer fusie-plannen zouden rijzen, dan zouden de arbeiders tijdig worden ingelicht en zij zouden aan het overleg deelnemen voorzover de belangen van het personeel daarbij in het geding kwamen.

Het bestuur heeft echter deze belofte niet gehouden: Er zijn uitgebreide fusiebesprekingen geweest, maar de arbeiders kwamen er niet aan te pas. Tot vandaag de dag niet. De boeren, die lid zijn van „*Ons Belang*" hebben niet gedaan wat zij plechtig hebben beloofd. Het kan zijn, dat het bestuur in alle drukte en spanning over de nieuwe fusie zijn belofte eventjes heeft vergeten. Dat is een begrijpelijke fout. Zij kan nog net op het nippertje worden hersteld. Maar dat moet dan ook wel gauw gebeuren, als de arbeiders van de zuivelfabriek in Jubbega nog enige waarde willen blijven hechten aan beloften, die hun uit naam van alle boeren, die lid zijn van de fabriek, werden gedaan. Het bestuur moge bedenken, dat „Ons Belang" ook altijd nog een beetje „hun belang" is en dat er onder het personeel een niet geheel onbegrijpelijke ongerustheid bestaat. Hoe duidelijker die wordt weggenomen, hoe beter het is voor iedereen: voor de boeren, voor de arbeiders, voor *De-Takomst* en voor de toekomst.

Ten C.

Friese Koerier 1965-11-05

Zuivelconcentratie: In Jubbega weer geen beslissing – #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)
JUBBEGA — Nog steeds is er geen beslissing gevallen over de, fusie van de coöperatieve zuivelfabriek „*Ons-Belang"* te **Jubbega** met „*De-Takomst"* te Heerenveen. Op een besloten gehouden buitengewone ledenvergadering kon donderdag niet tot stemming worden overgegaan, omdat het hiervoor vereiste tweederde deel van de leden niet aanwezig was, aldus deelde het bestuur ons na afloop mee. Waarschijnlijk nog deze maand wordt opnieuw een vergadering gehouden, waarin hetzelfde voorstel aan de orde komt. Op de vergadering waren 152 leden of volmachten aanwezig. Dat is te weinig, omdat er van de 264 leden minstens 176 aanwezig moeten zijn, om tot stemming te kunnen overgaan. Men heeft donderdag wel een peiling gehouden, hoe de stemming onder de leden is. Bij zitten en opstaan bleek, dat veruit de meerderheid voor het bestuursvoorstel was, aldus het bestuur. Van de bestuurszijde werd verder nog meegedeeld, dat, als de hoeveelheid melk de doorslag had gegeven, de concentratie wellicht een feit was ge-1 weest.

Friesche Koerier 1965-11-24

Zuivelfusie Jubbega: Opnieuw te weinig leden aanwezig – #De-Takomst

(Van een onzer verslaggevers)
JUBBEGA — Voor de vijfde maal is een poging mislukt om in Jubbega over te gaan tot concentratie in de zuivelindustrie. Op een gistermorgen gehouden buitengewone ledenvergadering van *„Ons Belang"* waren er opnieuw te weinig leden aanwezig om een besluit nemen. Vorige maand waren er 26 leden te weinig, dit keer 35. Uit deze gang van zaken heeft het bestuur de conclusie getrokken dat steeds meer leden een negatieve houding aannemen en/of onverschillig staan tegenover voordelen van samenwerking. Daarom is gistermorgen besloten meteen een vergadering te beleggen om tot statutenwijziging over te gaan. Voorgesteld werd dat in het vervolg ⅔ deel van de aanwezige leden hoeft vóór te stemmen om tot concentratie te komen. Van de 507 aanwezige stemmen bleken 438 graag tot statutenwijziging over te gaan. Zodat de vergadering van „*Ons Belang*" gistermorgen zeer waarschijnlijk de voorlaatste is geworden in het kader van de concentratie. Waarschijnlijk zal de beslissing nog dit jaar vallen.

Boter bij de... kip

JUBBEGA — Het botert kennelijk nog steeds niet zo best onder de leden van coöperatieve zuivelfabriek „Ons Belang" in Jubbega. Hoewel, het grootste deel van de leden is thans vóór samenwerking met de grote, geconcentreerde vereniging "De-Takomst" rond Heerenveen. Opnieuw waren gistermorgen te weinig leden op de vergadering aanwezig om op basis van de stemmingsprocedure tot een beslissing over te gaan. Sommige Jubbegaster boeren zijn kennelijk wat gauw „vergadermoe" geworden. Anderen daarentegen vatten het opnieuw mislukken van de besprekingen laconiek op. Vandaar de opmerking uit de zaal: „Tink der om, bistjûr: Takom' kear moat der wol in lekker hintsje ófkinne. Wy moatte nei sok lang forgaderjen ek ris in flau-byt ha." Waarop voorzitter, de heer Wouter Wijminga antwoordde: „Ofpreat, jim' krije takommende forgadering in hintsje" De kans is nu groot dat er op de volgende vergadering over concentratie alle leden aanwezig zullen zijn.

Friese Koerier 1965-11-24

Boeren rond Bontebok bespreken weer fusie met #*De-Takomst*

(Van een onzer verslaggevers)

BONTEBOK — Leden en bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Bontebok** hebben de afgelopen dagen van gedachten gewisseld over een eventuele samenwerking met de Heerenveense concentratie „*De-Takomst*". Zoals bekend werd het afgelopen voorjaar ook al een buitengewone ledenvergadering belegd om tot een besluit te komen. Er waren toen echter niet voldoende leden ter vergadering aanwezig. Bontebok is met zijn 10 miljoen kg melk per jaar één van de kleinste fabrieken in Friesland. Vorige week hebben de leden van de Bontebokster coöperatie gesproken met de adjunct-secretaris van de FBvCZ, ir. A. E. J. van der Ploeg uit Leeuwarden,en o.a. de directeur van „*De-Takomst*", de heer C. van der Ploeg. Waarschijnlijk zal er binnenkort opnieuw een stemmingsvergadering worden belegd.

Fries Koerier 1965-11-25

Fusie–groepen in Friesland

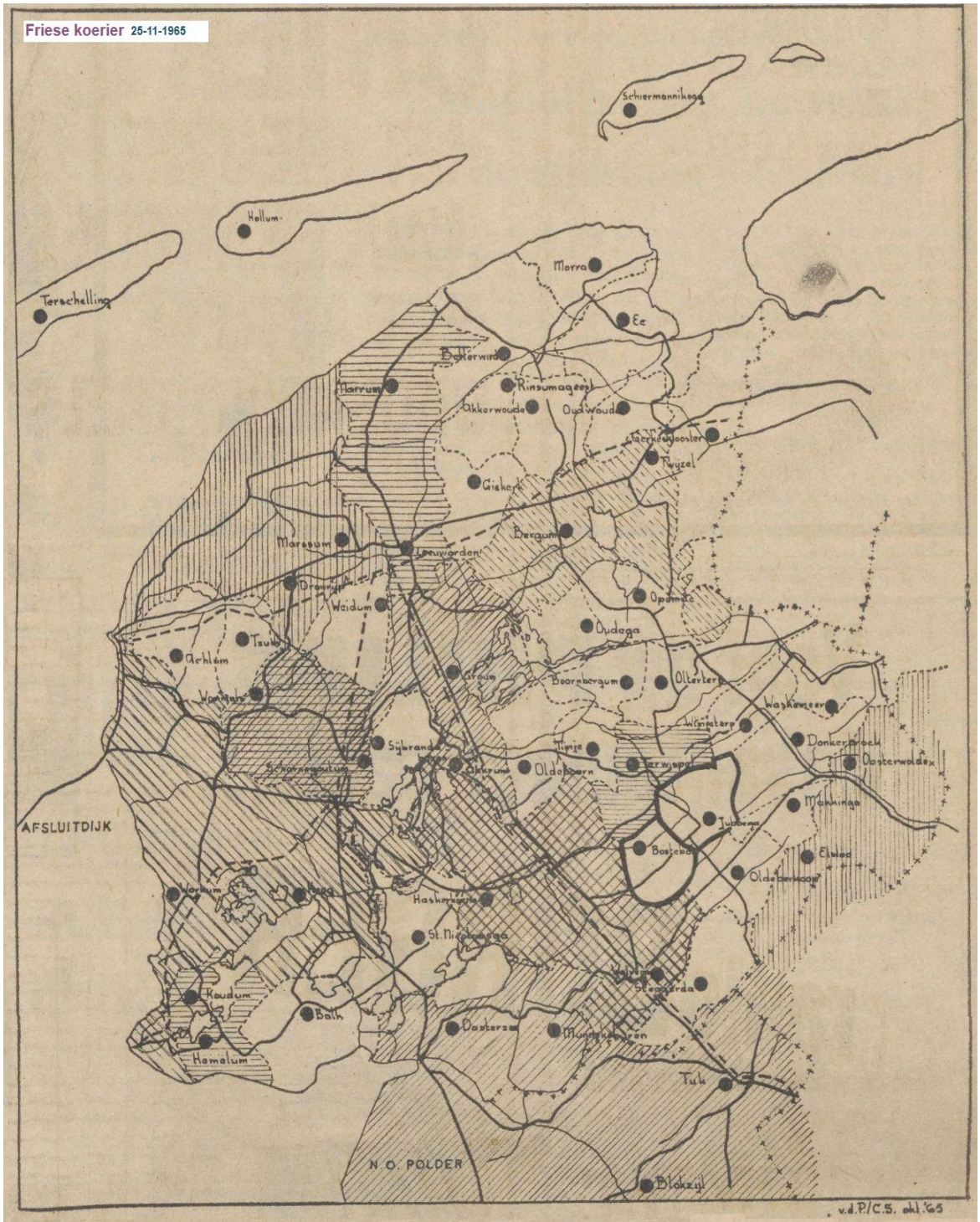

DIT KAARTJE GEEFT een duidelijk beeld van de voortschreidende concentratie in de Friese zuivelindustrie. De zwarte stippen geven de nog bestaande coöperatieve zuivelfabrieken aan; het afgebakende gebied er omheen is het toevoergebied van de betreffende fabriek. Veel zwarte stippen zijn al het resultaat van een concentratie of fusie met een niet meer bestaande fabriek.

Opvallend groot zijn al de concentraties in de Zuidwesthoek en het gebied rond Wolvega, Haskerhorne en Delfstrahuizen. De grootste samenvoeging vinden we thans bij „NOVAC" die behalve uit het gebied rond Munnekeburen, Oosterzee en Steenwijk en in de Noordoostpolder thans de melk ook haalt uit Oostelijk Flevoland.

De aanvoergebieden van de fabrieken van **Jubbega** en Bontebok ziet u vet omlijnd.

Friese koerier 1965-11-25

Melk van „*De Eendracht*" Delfstrahuizen is verdeeld over 4 fabrieken

DELFSTRAHUIZEN — De melk die werd aangevoerd bij de gisteren provisioneel verkochte zuivelfabriek „*De Eendracht*" te **Delfstrahuizen**, wordt thans geleverd aan vier andere bedrijven. Van de 11,4 miljoen kg melk die jaarlijks in **Delfstrahuizen** werd aangevoerd, gaan er nu 3,4 miljoen naar „*De-Takomst"* in **Wolvega** e.o. en 4,7 miljoen naar „*NOVAC*" in Delfstrahuizen. De rest, 3,3 miljoen kg, is verdeeld over de speculatieve fabrieken „*Hollandia*" te **Scharsterbrug** en „*Lankhorst*" te **Heeg**. Dit deelde de adjunct-directeur van „*NOVAC*" ons gisteren mee.
In de Friese Koerier van zaterdag stond dat ongeveer 4 miljoen kg van „*De Eendracht"* aan „*Hollandia*" wordt geleverd. Dit was dus onjuist.

Friese Koerier 1965-12-03

Jubbega: Dinsdag laatste vergadering concentratie – #De-Takomst

JUBBEGA — De coöperatieve zuivelfabriek *„Ons Belang"* te **Jubbega** heeft opnieuw een ledenvergadering uitgeschreven om een stemming te houden over een fusie met *„De-Takomst"* te Heerenveen e.o. De datum: dinsdag 7 december. Zoals bekend is op de laatst gehouden buitengewone ledenvergadering van „*Ons-Belang*", waar opnieuw te weinig leden aanwezig waren, besloten tot statutenwijziging. Op 7 december kan worden besloten tot samenwerking indien ⅔ van de leden dat aanwezig is, vóór stemt. De gewijzigde statuten zijn inmiddels rechtsgeldig geworden. „*De-Takomst*" heeft de voorwaarde gesteld dat tenminste 80 pct van de melk van „*Ons-Belang*" naar de concentratie rond Heerenveen moet gaan.

Friese Koerier 1965-12-06

Ingezonden I: Fusie van fabriek Jubbega is de enige goede weg

„Opheffing van de zuivelfabriek, maakt van de streek rond Jubbega een dooie boel". Zo schrijft de heer K. Helmholdt uit Oudehome[39]. Ik ken de heer H. niet, maar ik moet uit zijn schrijven toch wel opmaken, dat hij nog nooit een ledenvergadering van de fabriek heeft bezocht, anders lijkt het mij onmogelijk zo over deze zaak te schrijven.
Dat alle leden het niet direct eens zijn over zo'n belangrijke beslissing, is begrijpelijk. Maar na alles, wat zich zo voor en na heeft afgespeeld, gelooft nog maar een enkeling in de mogelijkheid van vertimmering en voortbestaan van onze fabriek.

De laatste jaren hebben wij steeds minder dan het gemiddelde bedrag in onze provincie, voor de melk gebeurd. Nu zijn het juist die laatste centen, die voor ons de winst uitmaken.
Den schrijft de heer H. over 1 miljoen vertimmeren. Dat zou 1 cent per liter melk over de periode van 10 jaar betekenen, bij een aanvoer van 13 miljoen kg. Hij vergeet dan zeker, dat bij die aflossing ook nog rente komt; men heeft dan al zo 2 cent. En kunnen we dan meekomen? Tien jaar is een hele poos in deze

39 Ingezonden stuk K. Helmholdt TEGEN fusie FK 1965-12-03 – niet opgenomen! (is geen lid....) (ZHN)

dynamische tijd.

Geen nieuwe leden
De laatste jaren zijn er praktisch geen leden bij gekomen. De reden hiervoor ligt voor de hand. Ook de heer H. is geen lid. Dat, wat hem tot nu toe belette, lid te worden, zal in de toekomst in versterkte mate het geval zijn. Die vertimmering, die de heer H. voorstelt, is dan ook niet voor 13 miljoen kg, maar ik vermoed voor nog geen 10 miljoen, die de leden leveren. Stel, dat deze vertimmering zou doorgaan en het daarna niet goed zou gaan. Dan heb ik het gevoel, dat de heer H. en de zijnen zouden roepen: „Koekoek, wij zijn vrij".
Die dooie boel zie ik direct nog niet. Alhoewel ik, en bijna ieder lid met mij, als dat mogelijk was, de fabriek hier zou willen houden. Het is gebleken, dat dit onmogelijk is, en daarom zullen wij met elkaar de weg moeten vinden, die voor personeel, leden en streek de beste is. En dat is zeker niet die, welke de heer H. aanwijst.

Geld verdienen en besteden
In de ontwikkelingsgebieden gaat men geld steken. Nu wonen wij wel niet in een ontwikkelingsgebied, maar het geld, dat hier te weinig of andersom meer verdiend kan worden, is een groot bedrag. Dat wordt in Jubbega goed besteed. Er is veel geld nodig, niemand gaat erop zitten. Vaak heb ik neringdoenden horen zeggen: als het de boer goed gaat, gaat het ons ook goed.

Er wordt door de leden en leveranciers van de zuivelfabriek in Jubbega te weinig verdiend. Dat kan anders, dat moet anders. Daarom ben ik in de pen geklommen. Dat mensen als de heer H. het laatste woord zullen hebben, is mij te veel. Ik hoop dan ook, dat we dinsdag eendrachtig kunnen instemmen met de voorstellen van het bestuur. Er zijn meerdere wegen, die naar Rome leiden. Maar wij leden van de zuivelfabriek van Jubbega, moeten toch wel heel goed bedenken, dat dit een goede weg is.
Gorredijk-Kortezwaag R. de JONG

Friese Koerier 1965-12-06

INGEZONDEN II: Opgaan in een groter verband

Wij zijn ons bewust, net als de heer Helmhoudt, dat het voor Jubbega, en voor alle plaatsen, waar zuivelfabrieken verdwijnen, heel jammer is, dat dit gebeurt. Vooral voor de oudere leden, en ook voor diegenen, die hier geboren en getogen zijn, is het hard, dat dit in de toekomst kan gebeuren.
Ook al zou de fusie op 7 december niet tot stand komen, het lot van *Ons Belang* was reeds enige jaren geleden getekend. Toen zelfs moest een bestuursvoorstel, om de allernodigste verbeteringen aan te brengen, met als kosten *f* 500.000, worden ingetrokken, omdat dit plan maar door enkele leden werd ondersteund. De meeste leden achtten het toen al niet meer verantwoord, de oude fabriek op te knappen.

Er werd toen besloten de allernodigste verbeteringen, met zo weinig mogelijk kosten, aan te brengen. Voorts werd besloten om een fusie, en dan in groot verband, onder ogen te zien. Er werd ook altijd nog gehoopt op een grote fusie met de naburige zuivelfabrieken in onze gemeente, en dan één grote nieuwe zuivelfabriek. Maar andere fabrieken in de gemeente, zelfs **Oudeschoot,** een moderne fabriek, sloten bij **Wolvega** aan, omdat de melkprijs daar hoger was.

Een groot deel van de leden van **Jubbega** en **Bontebok** is van mening, dat het beste is zich bij **Wolvega** aan te sluiten, omdat de onkosten in groter verband lager zijn. H. schrijft, dat de leden al meerdere keren

hebben laten voelen, dat zij er niet voor voelen over te gaan naar *De-Takomst*. De werkelijkheid is echter, ondanks dat vele leden de fabriek met alles wat erbij hoort, graag zouden willen behouden, er toch bijna 2/3 heeft vóór gestemd om naar **Wolvega** over te gaan.

Op aandrang van de leden, is het bestuur nu weer met dit voorstel gekomen. Ieder lid, dat wat op de hoogte is van de toestand van de fabriek begrijpt, dat dit zo niet door kan gaan op de duur. H. schrijft, dat het niet nodig is een fusie aan te gaan met **Wolvega**. Op 13 miljoen kg melk kan nog wel een miljoen gulden worden geïnvesteerd, volgens hem, terwijl zijn buurman **Wolvega** thans 1 ct. per kg meer uitbetaalt. Volgens H. zal er met die investering van 1 miljoen nog 1 ct per kg afgaan. Het wordt dan een verschil van 2 ct. met **Wolvega**, of per bedrijf van 10 koeien ongeveer *f* 1000 per jaar, gedurende een periode van 10 jaar, dus in het geheel *f* 10.000 minder melkgeld voor een klein bedrijf.
Meneer H., beseft u wel goed wat u schrijft, met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor vele gezinnen. Wanneer u er werkelijk belang bij had gehad, en nog hebt, dat de zuivelfabriek bleef bestaan, had u volwaardig lid moeten worden en geen losse leverancier. Dan wist u beter de gang van zaken en kon u zich een juist oordeel vormen.

Hoornsterzwaag, Namens vele leden: B ALDERHOF
P. VAN DER MEER.

Friese Koerier 1965-12-08

Zuivelconcentratie in Jubbega is een feit

"Ons Belang" zal voorlopig nog draaiende blijven
„#*De-Takomst*" investeert enkele miljoenen in verbouwing Wolvega

(Van een onzer verslaggevers)
JUBBEGA —De beslissing is gevallen: Jubbega raakt zijn zuivelfabriek kwijt. Hoewel dit enerzijds een teleurstelling voor de Jubbegaasters betekent, zal de meerderheid in de streek het toch een verstandig besluit achten. Immers, de fabriek was verouderd en te klein en kon de hedendaagse boer (en vooral ook die van de toekomst) slechts een relatief lage melkprijs bieden. En daar is tenstotte een dorp ook niet mee gebaat.
"Ons Belang" in **Jubbega** zal waarschijnlijk nog tot het voorjaar van 1967 doordraaien. Tot zolang zullen de personeelsleden er dus ook nog werk kunnen vinden. Daarna zal de nieuwe kaasmakerij van „*De-Takomst*" in **Wolvega**, in welke concentratie de Jubbegaaster vereniging is opgegaan, gereed zijn.

Verbouwing
Zojuist is namelijk de vergunning afgekomen voor een ingrijpende verbouwing van de fabriek in Wolvega. Plannen voor de bouw van een geheel nieuwe zuivelfabriek voor *„De-Takomst"* hebben volgens het bestuur nooit bestaan.
In de raad van Weststellingwerf zijn de uitbreidingsplannen van de Wolvegaaster fabriek maandagmiddag met vreugde begroet. Volgens burgemeester mr. Boelens zal de verbouwing een investering vergen van enkele miljoenen guldens.

De stemmingsuitslag van de gistermorgen in Jubbega gehouden ledenvergadering was: 420 voor en 156 tegen. Tweederde deel van het totaal aantal stemmen (d.i. 384) was nodig. Dankzij de statutenwijziging, waarbij beslist werd dat $^{2}/_{3}$ deel van de aanwezige leden vóór moest stemmen, is de samenvoeging dus een feit geworden. Waren de statuten niet gewijzigd geweest, dan zou wellicht nimmer tot samenwerking kunnen zijn overgegaan. Want ook gisteren was volgens de oude regeling niet het vereiste aantal leden aanwezig Dan hadden er 3 leden méér moeten zijn.

Van de ruim 11 miljoen kg melk die jaarlijks nog in Jubbega wordt aangevoerd zal in de toekomst ongeveer 80 pct. naar *„De-Takomst”* gaan. Althans, dat waren de gestelde voorwaarden. Gistermiddag tekenden al 71 boeren de nieuwe ledenlijst. Zij hebben in totaal zo'n 55 pet. van de Jubbegaaster melk, aldus het bestuur van *„De-Takomst”*.

1966

Friese koerier 1966-01-05

De Hoop (Oudega Sm) is voor een fusie met *De Eendracht* (Opeinde)

OUDEGA (Sm.) — Zeer waarschijnlijk zal de coöperatieve stoomzuivelfabriek *De Hoop* in **Oudega** fuseren met de coöperatieve zuivelfabriek *De Eendracht* te **Opeinde**. Voor aansluiting bij Opeinde stemden 305 leden, tegen waren 63 leden. Vorige week stemden de leden over een eventuele concentratie van *De Hoop* met de coöperatie **Bergum-Twijzel**. Voor waren toen 205 leden, 122 waren tegen. De meerderheid was niet groot genoeg om tot daden te komen. De uitslag van de stemming van gistermiddag kwam aan de nodige meerderheid toe. Als Opeinde voor een fusie voelt, gaan *De Eendracht* en *De Hoop* samen.

Friese Koerier 1966-01-13

Fusie Oudega (Sm.) met Opeinde – Oudega zal sluiten

OPEINDE — De coöperatieve zuivelfabrieken van **Oudega** en **Opeinde** gaan een fusie aan. De leden van de fabriek te **Opeinde** hebben hier woensdagavond toe besloten, nadat men in **Oudega** al eerder tot een dergelijk besluit was gekomen. Het voorstel werd in **Opeinde** zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Overeengekomen werd, de fusie met terugwerkende kracht op 15 mei 1965 te laten ingaan. De fabriek te **Oudega** zal worden gesloten, maar wanneer dit gebeurt is nog niet bekend. Het personeel van de fabriek zal elders te werk worden gesteld. Men neemt aan, dat alle leden naar **Opeinde** zullen overgaan.

Friese Koerier 1966-01-27

Fusie Jubbega (13) met „*De-Takomst*" gaat door – #*De-Takomst*

JUBBEGA — De fusie tussen de Coöp. Zuivelfabriek *„Ons-Belang"* met *„De-Takomst"* te **Wolvega** gaat thans definitief door. Het besluit tot de concentratie, die door drie mislukte stemmingen aanvankelijk dreigde niet door te gaan, is gisteravond in een bijeenkomst van beide besturen genomen. De fabriek in **Jubbega** verwerkt jaarlijks 13 miljoen kg melk. Waarschijnlijk 80 procent, maar tenminste 75 procent van deze hoeveelheid gaat naar *„De-Takomst"*. De afgelopen weken dreigde er te elfder ure nog een ernstige kink in de kabel te komen, toen nog maar 50 procent van de leden het lidmaatschap van „*De-Takomst*" had aangevraagd, terwijl de fusie slechts door zou kunnen gaan als 80 procent („of een door het bestuur van „*De-Takomst*" toereikend geacht aantal leden") zich aansloot.

Het bestuur van „*Ons-Belang*" heeft toen op degenen, die nog niet lid waren een ernstig beroep gedaan de consequenties van hun zwijgen goed te willen overwegen. Het resultaat van deze oproep is zodanig geweest, dat de concentratie gisteravond eindelijk een feit is geworden. De fabriek in **Jubbega** zal voorlopig nog één tot twee jaar door blijven draaien. Pas nadat het bedrijf in **Wolvega** is uitgebreid zal de ruim 10 miljoen kg melk van Jubbega naar deze fabriek gaan.

Leeuwarder Courant 1966-02-05

Fusievoorstel besturen Olterterp—Terwispel—Boornbergum

Nieuwe concentratie zuivelfabrieken in Wouden

Vanmorgen hebben de leden en leveranciers van de coöperatieve zuivelfabrieken „*De Hoop*" in **Olterterp**, „*Gorredijk en omstreken"* in **Terwispel** en „*Meienoar len*" in **Boornbergum** een brief ontvangen, waarin staat, dat de besturen van deze fabrieken bereid zijn één vereniging met één melkprijs te stichten. Op een binnenkort te houden vergadering zal een en ander nader aan de leden worden toegelicht.
De fabrieken verwerken samen 45 miljoen kilo melk per jaar en ze zijn alle drie deelgenoot van de Frico.

Indien deze fusie wordt aangenomen door de leden van de drie fabrieken is meteen het concentratiepatroon voor oostelijk Friesland vastgelegd. De nieuwe concentratie ligt tussen die van *de-Takomst* (**Wolvega-Haskerhorne-Akmarijp-Jubbega**), *De Zuidoosthoek* (**Oosterwolde-Elsloo**) en *de-Foarütgong* (**Bergum-Twijzel-Garijp**). Alle resterende coöperaties zijn voor fusie op een van deze drie blokken aangewezen.
De nog zelfstandige fabrieken in dit gebied zijn **Tijnje, Bontebok, Donkerbroek, Makkinga, Steggerda, Waskemeer, Oldeberkoop, Opeinde** en **Wijnjeterp.**

Leeuwarder Courant 1966-02-07

F. van der Meer ANAB:

Openheid GS noordelijke provincies laat te wensen

„Ik heb de indruk, dat de samenwerking van de besturen van de drie noordelijke provincies op het gebied van de industrialisatie te wensen over laat." Dit zei zaterdag in de Harmonie te Leeuwarden de heer F. van der Meer, districtbestuurders van de ANAB, vakgroep zuivel, in Friesland, Groningen en Drenthe. „Wij weten, dat er interne besprekingen worden gehouden door de leden van de drie Gedeputeerde Staten en willen graag weten waar de schoen nu wel wringt. Het komt echter niet aan het daglicht, omdat men geen openheid aan de problemen geeft."

Twee richtlijnen
De heer J. Koster, landelijk secretaris van de ANAB zei over het personeelsprobleem, dat bij concentraties van zuivelfabrieken ontstaat: „Een commissie van de zuivelfabrieken is reeds vroeg begonnen om maatregelen te treffen. In Friesland zijn dit zelfs goede maatregelen. Over de naleving ervan spreek ik liever niet. Het verwondert ons, dat de richtlijnen, die door de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken zijn gegeven echter anders zijn, als die van de commissie van zuivelfabrieken. Ik vrees daarom ook, dat we nog eens met het bestuur van deze bond op de vuist moeten".

Ook de heer Van der Meer had in zijn openingswoord dit punt al aangeroerd. Hij klaagde erover, dat de personeelsleden bij zuivelconcentraties vaak te laat worden ingelicht. Dat er voor Friesland ondanks aandringen van de ANAB nog geen zuivelplan was vastgesteld, vond hij een verontrustende zaak. „Het blijft klungelen op dit gebied". De heer Koster deelde deze mening. „Men draait veel te lang om de brij heen. We hebben er weinig aan, wanneer de voorzitter van de Friese Mij verwacht, dat er nog meer fabrieken een fusie zullen aangaan. Meer zegt hij niet. Waarom zegt men niet open en eerlijk: Wij zien dat er in de nabije toekomst in Friesland nog tien zuivelfabrieken overblijven. Dan weten wij waar wij aan toe zijn en

kunnen onze maatregelen nemen".
Met betrekking tot de opmerking van de voorzitter van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, (FBvCZ) dat hij voor het komende jaar een loonsverhoging van vijf procent en een verhoging van de vakantietoeslag van twee procent verwachtte, zei de heer Koster: „als hij denkt, dat hij er hiermee zal afkomen, heeft hij het mis.

In een brief aan de kerncommissie voor zuivelindustrie hebben we naast de looneisen nog gevraagd naar struktuurverbeteringen van de CAO's. Voor een aantal fabrieken gelden nog bepalingen, die waardeloos zijn. Bovendien streven we naar een arbeidsweek van veertig uur en vijfdaagse werkweek. De kerncommissie heeft zich hierover verbaasd. Zij vond de eisen aan de hoge kant en zelfs gevaarlijk voor de economie en vroeg daarom eerst of we in dezelfde taal konden spreken. Ik zal zeggen, dat we dan in het Fries willen spreken".

Achteraan
„Wanneer de Nederlandse boer in 1970 (streefjaar van de EEG) nog wil kunnen concurreren, dan zal men nu niet moeten kijken naar de bedrijven, die er uit gaan, maar nog overblijven", zo zei de heer Koster. „Wij komen nog achteraan" en noemde als voorbeeld de rentabiliteitsberekeningen van het LEI. Hij vervolgde met „het is de hoogste tijd, dat de boerenorganisaties er zich eens op bezinnen, wat men nu moet doen. Dat is beter dan blijven janken en schreeuwen. Het is zaak de economische produktie-omstandigheden te verbeteren en meer samen te werken in coöperatief of NV-verband. Dit is beter dan elke dag vergaderen en zeggen de melkprijs moet hoger". Wat de lonen van de landarbeiders betreft, merkte de heer Koster op, dat deze een achterstand van zestien procent hebben in verhouding tot andere bedrijfstakken. Er is nu een loonsverhoging van twaalf procent nodig om het evenwicht te herstellen.

Friese Koerier 1966-02-24

Concentratie „#*De-Takomst*" Zuivelfabriek van Bontebok wordt ook opgeheven

(Van een onzer verslaggevers)
BONTEBOK - De leden van de Coöperatieve Zuivelfabriek „*De Gemeenschap*" te **Bontebok** hebben zich woensdagmorgen met grote meerderheid uitgesproken vóór samengaan met de Coöperatieve Zuivelfabriek „*De-Takomst*" in **Wolvega**. Op een ongeveer een jaar geleden gehouden stemmingsvergadering kon men tot een dergelijk besluit nog niet komen, omdat toen niet de vereiste ⅔ meerderheid van de leden aanwezig was.

Op de gisteren gehouden vergadering werd met 298 tegen 80 stemmen, dus met overgrote meerderheid, besloten een volledige fusie aan te gaan. De samenwerking gaat per 1 mei in, maar de fabriek in Bontebok blijft voorlopig doorwerken. De ontvangst en verwerking zullen over onbepaalde tijd echter in **Wolvega** worden geconcentreerd. Voor het personeel van de te sluiten fabriek zullen te zijner tijd maatregelen worden getroffen volgens de algemene richtlijnen van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland*

10 miljoen
De fabriek in **Bontebok** verwerkte jaarlijks ongeveer 10 miljoen kg. melk van ongeveer 175 boeren. Het is een van de kleinste Friese zuivelfabrieken. Het is tevens de laatste zuivelfabriek in de gemeente Hee-

renveen. In 1962 werd **'t-Meer** geliquideerd. Daarna volgden **Luinjeberd** en **Oudeschoot**. Deze winter werd ook besloten de **Jubbegaster** fabriek te sluiten.
Met de fusie tussen de fabriek van **Bontebok** en *„De-Takomst”* heeft deze grote concentratie straks een jaarlijkse melkaanvoer van ongeveer 100 miljoen kg.

Friese Koerier 1966-03-02

Ex-coöperators overwegen proces:

Actie-comité ageert tegen de fusie Delfstrahuizen

(Van een onzer verslaggevers)
DELFSTRAHUIZEN — Tegenstanders van opheffing van de coöperatieve zuivelfabriek *„Eendracht”* te **Delfstrahuizen** (inmiddels gesloopt) hebben een advocaat in de arm genomen. Zij menen dat de fusie met *NOVAC* te **Oosterzee** en *De-Takomst* te **Wolvega** op „een gemene manier” tot stand is gekomen.

In de late avond van 10 september 1965 werd, zoals bekend, met de vereiste meerderheid van stemmen besloten tot samenwerking met „*NOVAC*” te **Oosterzee** en „*De-Takomst”* te **Wolvega**. De tegenstanders uiten nu felle beschuldigingen, meest van zeer persoonlijke aard, tegen de voorstanders van de schaalvergroting in de zuivelwereld. Zij spreken van „omkoping” en „valse voorlichting”.

Bovendien vindt men, nu achteraf is gebleken dat de opbrengst van het Delfstrahuister fabrieksgebouw veel hoger is uitgevallen dan aanvankelijk was geschat, dat er voordeliger had kunnen worden overgegaan tot een liquidatie van het bedrijf. Dan hadden de leden, ook de tegenstanders van de fusie, nog recht gehad op een deel van de opbrengst der verkoping. Zoals bekend, hebben echter de coöperatieve verenigingen in **Wolvega** en **Oosterzee** het bedrijf overgenomen met „alle lusten en lasten”, hetgeen o.m. inhoudt dat de door de *FBvCZ* opgestelde richtlijnen t.a.v. de zuivelarbeiders bij sluiting van een fabriek, voor rekening van de nieuwe verenigingen komen.

Er is een actie-comité opgericht onder aanvoering van de heer Herman Kraak uit Delfstrahuizen. Mr. Smeding uit Leeuwarden is bereid gevonden na te gaan of een proces hier succes kan hebben. Beiden wilden gisteravond geen enkel commentaar geven. Andere leden van het comité zijn de heren H. Kerkstra, J. Oosterhof, P. Dijkstra, H. Toering en U. Bloem. De heer B. Holtrop (Echten) die aanvankelijk ook deel uitmaakte van de groep, deelde gistermiddag desgevraagd mee dat hij niet veel meer voelt „voor een proces omdat er toch geen kans is”.

Argumenten
De argumenten van degenen die zich thans nog verzetten tegen de inmiddels een feit geworden samenwerking, lopen zeer uiteen. Enkelen menen dat de „stemming er doorgedrukt is door valse voorlichting”. Maar er worden ook beschuldigingen geuit tegen personen die zich de laatste jaren voorstander toonden van samenwerking met buurtfabrieken. Weer anderen voeren als hoofdargument aan dat de fabriek voordelig genoeg werkte om nog een jaar door te draaien en dat te overhaast met de fusiebesprekingen is begonnen. De heer Kraak kon gisteravond niet meedelen hoeveel voormalige leden van de „Eendracht” achter het actie-comité staan. Volgens onze informaties kunnen dat er 20 tot 40 zijn.

Welkom
Een paar dagen geleden had het actiecomité het plan opgevat een soort „teach-in” te organiseren waarbij

behalve mr. Smeding ook functionarissen van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, bestuursleden van buurtfabrieken en andere genodigden welkom zouden zijn. Zowel mr. Smeding als de BCZ voelden niet voor een dergelijke bijeenkomst. De vergadering werd derhalve afgelast. Het is nog niet eerder in de geschiedenis van de Friese zuivelindustrie voorgekomen dat een concentratie van fabrieken werd gevolgd door dergelijke verzetsacties.

Leeuwarder Courant 1966-03-08

Zuivelfabrieken Betterwird (Dokkum) (20) en Morra-Lioessens (12) gaan fusie aan? – Bestuursvoorstel

De besturen van de coöperatieve zuivelfabriek te **Betterwird (Dokkum)** en **Morra-Lioessens** zijn het eens geworden omtrent samenwerking in één vereniging. Vandaag zijn de leden van de beide zuivelfabrieken op de hoogte gesteld van het standpunt van de besturen. De leden zullen de gelegenheid krijgen om over de fusieplannen besluiten te nemen. Het ligt in de bedoeling om de beide fabrieken, die aangesloten zijn bij de Frico, gewoon te laten doordraaien, zij het dat er een mogelijkheid komt tot verdere specialisatie.

Betterwird produceert nu de grote kazen, terwijl **Morra-Lioessens** op lunchkaasjes is gespecialiseerd. Door samenwerking zal het mogelijk zijn meer met de melk te switchen De besturen willen nu reeds een fusie om daartoe op een later tijdstip en na veel verkeerde investeringen niet gedwongen te worden.
De fabriek in **Betterwird** ontvangt jaarlijks twintig miljoen kg melk en die in **Morra-Lioessens** ruim twaalf miljoen. De beide fabrieken zijn reeds eerder bij fusiebesprekingen betrokken geweest tezamen met de fabriek in **_Ee**. Doordat de fabriek in Ee zich van de plannen distantieerde is er toen van een fusie niets gekomen.
Mocht de fusie nu tot stand komen, dan is de concentratiekaart van Friesland praktisch geheel getekend. De nog vrijstaande kleine coöperatieve zuivelfabrieken in **Giekerk**, **Rinsumageest**, **Akkerwoude** en **Oudwoude** zijn dan voor een eventuele concentratie aangewezen op *Fresia* (**Marrum**—**Leeuwarden**), *De Foarútgong* (**Twijzel**—**Bergum**) of de nieuwe concentratie.

Het plan tot concentratie van de zuivelfabrieken **Boornbergum**, **Olterterp** en **Terwispel** in een vereniging is in de kringvergaderingen van de fabrieken door de leden gunstig ontvangen. De besturen van de fabrieken kregen vrij mandaat om verdere besprekingen te voeren.

Leeuwarder Courant 1966-03-29

#*De-Foarútgong* vraagt lidmaatschap *Frico* en *CCF* aan.

Nieuw boekjaar 'oude' verenigingen opgeheven!

De leden vergadering van de coöperatieve zuivelindustrie „*De Foarútgong*" (T**wijzel, Bergum, Garijp**) heeft vanmorgen besloten het deelgenootschap aan te vragen van de *Frico* te Leeuwarden. De verenigingen te **Garijp** en **Bergum** waren reeds lid van de *Frico*, doch dit was met die in **Twijzel** niet het geval. Op voorstel van het bestuur werd in de ledenvergadering van de nieuwe vereniging besloten voor deze

vereniging het deelgenootschap aan te vragen
In de praktijk komt het er op neer, dat straks ook de producten van **Twijzel** niet meer op de zuivelbeurs te Leeuwarden aangeboden worden, doch via het afzetapparaat van de *Frico* hun weg naar de consument zullen vinden.
De totale melkaanvoer bij *De-Foarütgong* bedraagt 50 miljoen kg melk, waarvan ruim twintig miljoen in **Twijzel.** De oorspronkelijke verenigingen zullen met ingang van het nieuwe boekjaar worden opgeheven. De melk wordt nu reeds geheel in **Bergum** en **Twijzel** verwerkt. Verder werd besloten het lidmaatschap van de Coóp. Condensfabriek Friesland *(CCF)* aan te vragen. De afzonderlijke verenigingen waren daar ook reeds lid van. Voor de vergadering het besluit nam hield de president-directeur van de *CCF* en directeur van de *Frico*, ir. J. B. Ritzema van Ikema, een inleiding over het nut van de beide organisaties. Daarop volgde een discussie, die nog een spannend halfuurtje opleverde, doordat zich telkens een lid met een nieuwe vraag meldde, wanneer voorzitter M. Talma van Twijzelerheide de hamer zou laten vallen.

Leeuwarder Courant 1966-03-30

Zuivelfusie Betterwird en Morra-Lioessens aanvaard – #Noord-Oostergo

De ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken te **Betterwird (Dokkum)** en **Morra-Lioessens** hebben de voorstellen van de besturen om tot fusie over te gaan aangenomen. **Betterwird** verwerkt jaarlijks twintig miljoen kg melk en **Morra-Lioessens** bijna dertien De beide fabrieken zullen in eerste instantie op dezelfde voet verder geëxploiteerd worden, waarbij door arbeidsverdeling een betere exploitatie verkregen moet worden. **Morra-Lioessens** zal zich verder specialiseren in de productie van kleine kazen.

Friese Koerier 1966-03-31

Investering pl.m. 4 miljoen:

Leden „#*De-Takomst*" geven fiat aan bouw kaasmakerij

WOLVEGA — Binnenkort zal de aanbesteding worden gehouden van de nieuwe centrale kaasmakerij van de coöperatie *„De-Takomst"* te **Wolvega**. Gisteravond hebben de leden van deze concentratie, die na de geslaagde fusie met **Bontebok** over een jaarlijkse melkaanvoer van ongeveer 100 miljoen kg melk beschikt, hun goedkeuring aan de grote plannen gegeven. Dit gebeurde met algemene stemmen in een bijeenkomst in Tropenfauna te Oranjewoud.
Naast de moderne kaasmakerij komt er in **Wolvega** ook een tweede melkontvangst.
In het grote gebied van *„De-Takomst"* waarin verenigingen als die van **Delfstrahuizen** (gedeeltelijk), **'t-Meer, Luinjeberd, Oudeschoot, Jubbega, Bontebok** en **Haskerhorne** zijn opgegaan, blijven dus twee fabrieken draaien: **Wolvega** en **Haskerhorne**. De fabriek in **Wolvega** zal jaarlijks zo'n 65 miljoen kg melk kunnen verwerken. De rest, ongeveer 35 miljoen kg, zal naar **Haskerhorne** gaan. Hier is vorig jaar een grote indampinstallatie gebouwd.

Leeuwarder Courant 1966-04-02

….Gordiaanse knoop nog niet ontward bij melkritten

DE VEEMARKT

De-Foarútgong

In het gebied van de Kleine Geest is nog steeds niet de Gordiaanse knoop ontward, die de melkritten van de verschillende fabrieken daar vormen. Het is een ergernis voor alle betrokken boeren en op de fabrieksvergadering van *De-Foarütgong* – de allereerste in Friesland, waar de pers bijgehaald werd - staken de boeren van Suawoude hun ontstemming niet onder stoelen en banken. Het is in de hele agrarische wereld zo dat de boeren aan één stuk wordt voorgehouden, wat ze doen moeten. Ze worden van alle kanten betutteld, maar hun eigen coöperaties blijken niet bij machte hun zaakjes naar behoren te regelen.

Gemakkelijk is het ook niet om een oplossing te vinden, want de boeren, die hun melk uit dit gebied aan *Frico-Warga* leveren, hebben een gegarandeerde melkprijs, die opweegt tegen de beste in Friesland, zonder dat ze het risico van een fabrieksexploitatie hoeven te dragen. Als de boeren van *De-Takomst* in **Wolvega** vier miljoen in een nieuwe kaasfabriek stoppen, dan staan de boeren van *Frico-Warga* vol bewondering te kijken. Valt de exploitatie in **Wolvega** goed uit — wat in de lijn ligt – dan gaat de Wargaster melkprijs omhoog. *Frico-Warga* heeft een onzuiver element in de Friese zuivelcoöperatie gebracht, dat net als de knoop alleen tot een oplossing gebracht wordt, wanneer er voor de coöperatieboeren één melkprijs komt.

Friese Koerier 1966-04-08

Concentratie: Boornbergum en Olterterp stemden vóór – #Gorredij-EO

HEERENVEEN — Gisteravond hebben de leden van de zuivelfabrieken „*Meiinoar len*" te **Boornbergum** en *„De Hoop"* te **Olterterp** gestemd over de plannen tot samenwerking met de zuivelfabriek *„Gorredijk en Omstreken"* (concentratie van **Terwispel** en **Langezwaag**), met het doel één grote vereniging te stichten. Op beide vergaderingen waren tweederde deel van het aantal leden vertegenwoordigd en werd gestemd met een meerderheid van 75 procent. Dit betekent dat het voorstel van de besturen tot samenwerking in principe is aangenomen.

Eerst moeten viervijfde deel of 60 procent van de leden van beide fabrieken nog het ledenregister tekenen. Dit is de laatste voorwaarde, waaraan voldaan moet worden, en tevens een waarborg, dat 80 procent van de leden van de beide fabrieken de melk aan de nog te stichten vereniging zal leveren. De 3 fabrieken zullen dan ongeveer 48 miljoen kg melk per jaar verwerken en zijn alle 3 deelgenoot van de Frico. De stemmenverhouding in **Olterterp** was gisteravond: 172 vóór en 4 tegen. In **Boornbergum** zou de meerderheid niet zo groot zijn geweest.

Leeuwarder Courant 1966-04-25

Zuivelbond zoekt contact met *Frico* en *CCF* voor nauwere samenwerking

LEEUWARDEN: Het bestuur van de Friese Zuivelbond (FBvCZ) zal zich in verbinding stellen met de *Frico* en eventueel met de *CFF* ten einde na te gaan of verdere coördinatie van de werkzaamheden van organisaties voordelen kan opleveren. Dit deelde de voorzitter van de Zuivelbond, de heer A. G. Algera, vanmorgen mee op de algemene vergadering van de Zuivelbond, die in de Harmonie te Leeuwarden gehouden wordt. De heer Algera waarschuwde, dat het terrein van de samenwerking tussen de organisaties stap voor stap dient te worden bestreden. Een overhaast en ondoordacht optreden moet onder alle omstandigheden worden vermeden.

De heer Algera constateerde nog, dat het jammer was, dat de indertijd ingestelde omvangrijke commissie in dezen niet verder met haar werk is gekomen. Stellig is het beter om te proberen door het toepassen van een andere werkwijze met een kleinere werkgroep die op zakelijke wijze zo snel mogelijk tot de kern doordringt, binnen afzienbare tijd te komen tot resultaten of met voorstellen die tot een optimale samenwerking kunnen leiden.
[….]

Leeuwarder Courant 1966-06-04

Zuivelfabriek Achlum (12) stemt fusie met fabriek Tzum af

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek in **Achlum** heeft het bestuursvoorstel om een fusie aan te gaan met de coöperatie in **Tzum** afgewezen. Het voorstel kon de vereiste meerderheid van stemmen op een na niet halen. De Achlumer zuivelfabriek dreigde deze zomer enigszins in moeilijkheden te komen door personeelstekort. Voor een kleine fabriek sloeg **Achlum** geen gek figuur in de Friese zui-

velcoöperatie, maar met ongeveer twaalf miljoen kg melk was het een van de kleinste fabrieken.

De fabriek in **Tzum** behoort tot dezelfde categorie en dat is voor een deel van de leden aanleiding geweest om tegen het fusievoorstel te stemmen. Zij meenden, dat een samengaan met **Tzum** geen oplossing van de problemen zou geven. Er heerste onder de leden nog al enige verwarring, zodat de stemmingsuitslag niet precies uitdrukte, wat men wilde. Verwacht wordt, dat het bestuur over enige tijd opnieuw met een fusievoorstel zal komen.

1967

Friese Koerier 1967-01-04

Fabriek van Boornbergum gaat dicht

Juiste datum onbekend

BOORNBERGUM — De coöperatieve zuivelfabriek „*Meienoar ien*" te Boornbergum, sinds enkele maanden een onderdeel van de fusie met **Terwispel** en **Olterterp**, gaat dicht. Wanneer precies is nog niet bekend. De leden zijn vanmorgen per circulaire van het voornemen van het bestuur op de hoogte gebracht. Een van de leden van de vereniging in Boornbergum deelde ons vanmorgen mee, dat het moment van definitieve sluiting afhangt van het tijdstip waarop in Olterterp de nieuwe melktank in gebruik kan worden genomen.

In het schrijven van het bestuur aan de leden wordt gesteld, dat de sluiting voor Boornbergum „niet prettig, maar in het belang van de bedrijfsvoering van de nieuwe vereniging is". De fabrieksslui ting zal geen ontslagen voor het personeel tot gevolg hebben. De huidige lonen en pensioenen rullen voor hen gehandhaafd blijven, totdat zij elders werk hebben gevonden.
Er is tussen de bestuursleden lang gepraat over welke fabriek het beste dicht zou kunnen: Boornbergum of Terwispel. De ongunstiger ligging van Boornbergum gaf ten slotte de doorslag. Vanavond zal er in Boornbergum een bijeenkomst worden belegd waarin de situatie rond de werknemers in het bijzijn van vertegenwoordigers van de vakbond wordt besproken.

Van de zijde van het bestuur en de directeur van de fabriek in Boornbergum was men vanmorgen niet bereid iets over het besluit mee te delen. Er zou vandaag een bestuursvergadering zijn belegd.

Fries Koerier 1967-01-05

Zuivelfabriek Boornbergum in maart al dicht?

BOORNBERGUM — Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek "Meienoar len" denkt medio februari de produktie en in maart de melkontvangst aan de fabriek in Boornbergum stop te zetten. Dit is meegedeeld op een woensdagavond gehouden vergadering, waarin de situatie rond de werknemers in het bijzijn van vertegenwoordigers van de vakbond werd besproken.

De vergadering had een uitstekend verloop. Bestuur en directie hebben alle mogelijke begrip voor de persoonlijke omstandigheden van de werknemers en met die omstandigheden zal men bij overplaatsing naar Terwispel en Olterterp dan ook rekening houden. Er werd nog wel gewezen op het feit, dat personen die na de sluiting het zuivelbedrijf willen verlaten heel moeilijk elders terecht zullen kunnen, gezien de huidige ontspanning op de arbeidsmarkt.

Leeuwarder Courant 1967-03-16

Zuivelconcentratie in Zuidoosthoek

Wijnjeterp (8) wil fusie met Oosterwolde-Elsloo (44) – #ZOH

De in gang zijnde coöperatie- en zuivelconcentraties in de Zuidoosthoek van Friesland hebben een verrassende wending genomen nu het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Wijnjeterp** de leden het voorstel heeft gedaan een fusie aan te gaan met de coöperatieve zuivelindustrie *De Zuidoosthoek*, die fabrieken heeft in **Oosterwolde** en **Elsloo**. Tussen de besturen is volledige overeenstemming bereikt. Het is de bedoeling, dat de fabriek in **Wijnjeterp** voorlopig als melkontvangststation in bedrijf zal blijven.

De fabriek in **Wijnjeterp** heeft acht miljoen kg melk en die in **Oosterwolde** en **Elsloo** hebben 44 miljoen. De coöperatie in Wijnjeterp kamp al enkele jaren met een melkprijs, die de vergelijking met de andere fabrieken in Friesland niet meer kon doorstaan, zodat concentratie noodzakelijk werd. Als buurfabrieken van **Wijnjeterp** kwamen als concentratiepartners in aanmerking de fabrieken in **Olterterp**, die een fusie is aangegaan met **Boornbergum** en **Terwispel**, en die in **Donkerbroek**, welke gelegen is aan de weg tussen **Wijnjeterp** en **Oosterwolde**.

Bij de concentratie van de aankoopverenigingen in de Zuidoosthoek met de Landbouwbank in Steenwijk zijn nog al wat kwesties in deze streek tot uiting gekomen, die het niet waarschijnlijker maakten, dat **Wijnjeterp** het in de richting van **Oosterwolde** zou zoeken. Grensmoeilijkheden tussen **Olterterp** en **Wijnjeterp** verkoelden echter ook aan die kant de coöperatieliefde. Wijnjeterp heeft een indampinstallatie gezamenlijk met de fabriek in **Waskemeer**. Toegezegd is, dat **Oosterwolde/Elsloo** de daaruit voortvloeiende verplichtingen bij fusie zal nakomen. De coöperatie in **Wijnjeterp** behoort in tegenstelling tot de omliggende fabrieken niet tot de deelgenoten van de *Frico*. Als de leden van de fabriek het fusievoorstel aannemen wordt ook de melk van **Wijnjeterp** in het Frico-verband opgenomen. De belangen van het personeel zullen overeenkomstig de richtlijnen van de Friese Zuivelbond (*FBvCZ*) worden gewaarborgd.

Leeuwarder Courant 1967-03-18

Zuivelfusie Donkerbroek (14) en Olterterp

De besturen van de zuivelcoöperatie te **Olterterp/Terwispel/Boornbergum** en die in **Donkerbroek** hebben de leden bekend gemaakt met het feit, dat ze streven naar de vorming van één vereniging met één melkprijs. Ze zijn het vorm van samenwerking. Welke deze in principe eens geworden over een is is nog niet bekend gemaakt, maar aangenomen mag worden, dat de zuivelfabriek in Donkerbroek voorlopig nog niet gesloten wordt. Deze nieuwe concentratie in de Friese Wouden betekent de vorming van een zuivelcoöperatie met meer dan 60 miljoen kg melk. De fabriek van Donkerbroek heeft daarbij een inbreng van veertien miljoen kg.

Eerder deze week werd bekend, dat de buurfabriek van **Donkerbroek** en **Olterterp, Wijnjeterp,** een fusie zou aangaan met de zuivelcoöperatie **Oosterwolde/Elsloo** (ZOH.). Als gevolg van deze fusie liggen de werkterreinen van de beide concentraties door elkaar heen.

Leeuwarder Courant 1967-03-18

Saksische concentraties erg gevaarlijk

DE VEEMARKT

IN DE ZUIDOOSTHOEK van Friesland, en dan speciaal in de Saksische Stellingwerven, is een eigenaardige concentratie van coöperaties aan de gang, waarbij emoties en kleine belangen een grotere rol lijken te spelen dan het zakelijk belang van de boeren, die er bij betrokken zijn. Toen de halfslachtige en kostbare concentratie - men laat alles wat bij het oude - tussen drie aankoopverenigingen in Donkerbroek, Oosterwolde en Boyl met de landbouwbank in Steenwijk zijn beslag kreeg, brak een papieroorlog uit tussen de CAF en de aankoopvereniging te Donkerbroek, waarbij oudzeer over een aankoopvereniging in Wijnjeterp, die van Donkerbroek naar de CAF was gegaan, een rol speelde.

Nu gaat de coöperatieve zuivelfabriek uit **Wijnjeterp** waarschijnlijk een fusie aan met de coöperatie in **Oosterwolde**. Deze combinatie is geografisch niet direct voor de hand liggend, omdat men dan eerder aan een aansluiting van **Wijnjeterp** bij **Olterterp-Boornbergum-Terwispel- Langezwaag** denkt. Het zwaartepunt van deze laatste combinatie lijkt nu meer te verschuiven in zuid-oostelijke richting, waar nog enkele concentratie-wezen zijn. De Wijnjeterper boeren hebben waarschijnlijk in de coöperatie **Oosterwolde-Elsloo (ZOH)** de beste keuze gedaan uit zakelijk oogpunt, want in Oosterwolde behoeven nog geen verbouwingen plaats te vinden om de melk van **Wijnjeterp** te verwerken, zodat hun melk de prijs daar niet drukt.

Evenals de aankoopvereniging Makkinga nu als voorpost van de Landbouwbank in Meppel een geïsoleerde stelling in Friesland vormt, zo komt de zuivelfabriek **Donkerbroek** ook geïsoleerd te liggen. Men zal er wel op wraak zinnen en aansluiting zoeken bij **Olterterp**. Verder slepen zich in deze hoek fusiebesprekingen voort tussen de K.I.-verenigingen, waarbij Donkerbroek zichzelf als voorwaarde heeft gesteld, dat bij een fusie 80 procent van alle leden met 90 procent van de koeien voor moet stemmen om die fusie te verwerkelijken. Een typisch voorbeeld, hoe je de coöperatie om zeep kunt helpen. In Donkerbroek waren slechts 70 van de 676 leden ter vergadering, waar de aanwezigen deze galg voor zichzelf oprichten.

Friese Koerier 1967-03-30

Wijnjeterp keurt fusie met Oosterwolde goed

(Van een onzer verslaggevers)

WIJNJETERP _ De leden van de coöp. zuivelfabriek "*De Vooruitgang*"te **Wijnjeterp** hebben woensdagmorgen op een bijeenkomst in de *Leffertshutte* met grote meerderheid de fusieplannen met **Oosterwolde-Elsloo** goedgekeurd. Gaan ook de leden van de "*Zuid-Oosthoek*" met de concentratievoorstellen akkoord dan gaat de samenwerking in met terugwerkende kracht vanaf 15 mei 1966.
De stemmingsvergadering in **Wijnjeterp** had een rustig, zakelijk en vlot verloop. Van de 426 uitgebrachte stemmen, waren 374 voor fusie en 52 tegen. Van een georganiseerde oppositie is niets gebleken. Vandaag komen de leden van **Oosterwolde-Elsloo** bijeen om over het fusievoorstel te beslissen, 52 milj. kilo melk in één hand brengt.
Gistermorgen hadden reeds zestig van de 132 leden van **Wijnjeterp** een aanvraag getekend om lid te kunnen worden van de nieuwe vereniging, die straks de drie fabrieken gaat exploiteren. Het bedrijf in **Wijnjeterp**, wordt zoals bekend, voorlopig voortgezet als melkontvangst.

Friese Koerier 1967-03-31

Oosterwolde bijna eenstemmig vóór fusie met Wijnjeterp

OOSTERWOLDE – De leden van de coöperatieve zuivelfabriek „*Zuid-Oosthoek*" in **Oosterwolde** hebben gisteravond het bestuursvoorstel tot fusie met de coöperatieve zuivelfabriek „*De Eendracht*" in **Wijnjeterp** goedgekeurd. De stemmenverhouding was: 182 stemmen voor, 2 stemmen tegen en 1 blanco. "Een buitengewoon goed resultaat", zei vanmorgen de directeur van de fabriek.

Zoals bekend hadden de leden van *De Vooruitgang* zich een dag eerder achter de fusievoorstellen geschaard. De fusie gaat in met terugwerkende kracht tot 15 mei van het vorige jaar.
Aanvankelijk wisten de leden van de *Zuid-Oosthoek* hier gisteravond niet zo goed raad mee, maar na enige discussie konden zij zich ermee verenigen.
De fusie brengt een jaarproductie van 52 miljoen kilogram melk in één hand. Vandaag wordt de in **Wijnjeterp** ontvangen melk daar voor het laatst verwerkt. Morgen al zal de fabriek in **Oosterwolde** de gehele produktie overnemen. De fabriek van *de Vooruitgang* blijft voorlopig bestaan als melkontvangst.

Provinciale Zeeuwse Courant 1967-04-27

In zes jaar sloten 26 zuivelfabrieken in Friesland

Antwoord Minister op Kamervragen Sake v.d. Ploeg.

(Van onze Haagse redactie)
DEN HAAG - In Friesland werden in de periode 1960 tot en met 1966 zesentwintig zuivelfabrieken gesloten. Het totaal aantal personeelsleden dat op het moment van sluiting bij deze fabrieken werkzaam was, bedroeg ongeveer 850. Het aantal werknemers, dat thans in deze fabriekscomplexen werkt, bedraagt ongeveer 280.

Minister Lardinois (landbouw) heeft dit meegedeeld in antwoord op schriftelijke vragen van het tweedekamerlid Sake van der Ploeg (pvda) . Van het personeel, dat ten tijde van de sluiting in de betrokken zuivelfabrieken werkte, is naar schatting ruim de helft in dienst getreden van de bedrijven, die in het kader van de concentratie in de zuivelindustrie de volledige produktie van de stilgelegde bedrijven hebben overgenomen, of heeft elders in deze bedrijfstak een functie aanvaard. Daarnaast hebben ongeveer 280 arbeidskrachten werk gevonden in de fabriekscomplexen van de voormalige zuivelfabrieken. Van de 26 gesloten zuivelfabrieken staan er thans nog 7 leeg.

Leeuwarder Courant 1967-09-11

DGV. verwerkt 10 procent van alle Friese melk

Zuivelfabrieken in Workum en Heeg klaar voor 100 mln. kg melk

In de structuur van de Friese zuivelindustrie voltrekken zich de laatste jaren grote wijzigingen. Organisatorisch vinden grote concentraties plaats en op enkele plaatsen wordt ook de melkverwerking sterk geconcentreerd. Dat is zeker het geval bij de Coöperatieve Zuivelindustrie *De Goede Verwachting*, die fabrieken exploiteert in **Workum** en **Heeg** en die tot stand gekomen is door een concentratie van coöperatieve zuivelfabrieken tussen Staveren, Woudsend en Harlingen. Bij deze concentratie zijn niet minder dan 1040 van de bijna 15.000 Friese Veehouders betrokken.
De Goede Verwachting is nu bijna heen door een periode van voortdurende investeringen, waarvan de laatste in **Workum** 2,5 miljoen gulden heeft gevergd. De volgende stap is de modernisering van de kaasmakerij in de fabriek te **Heeg**, waarbij o.a. gebruik zal worden gemaakt van de gemechaniseerde kaasapparatuur, die vrij gekomen is door de sluiting van de fabriek in **Witmarsum**.

Wanneer ook deze laatste stap deze herfst genomen is beschikt *De Goede Verwachting* over twee gemechaniseerde kaasmakerijen en over een moderne poedertoren en een boterkanon. Met deze apparatuur hoopt de directeur van *De Goede Verwachting*, de heer M. Beetstra, de steeds toenemende melkstroom baas te kunnen blijven. In het lopende melkjaar valt een aanvoer van tegen de 100 miljoen kg melk te verwachten, daarvan zal 70 miljoen in Workum verwerkt worden en 27 miljoen in Heeg. De wei van beide fabrieken kan in Workum ingedikt en verpoederd worden. Met deze pas klaar gekomen apparatuur zal het mogelijk zijn de melkstroom in een vijfdaagse werkweek te verwerken. In de afgelopen zomer heeft men in Workum en Heeg wel eens zijn toevlucht moeten nemen tot een zesdaagse werkweek om de melkstroom de baas te blijven.

De wekelijkse kaasproductie in Heeg kan gesteld worden op 40 ton, terwijl Workum op 120 ton komt. Deze kaas wordt door *De Goede Verwachting* zelf op de markt gebracht. De nieuwe poedertoren, die sedert begin juli draait, heeft weinig aanloopmoeilijkheden gehad. Met deze toren, die ver boven het fabriekscomplex uitsteekt, is het hele aanzien van de fabriek veranderd. Wanneer de nieuwe weg van Bolsward naar Workum wordt doorgetrokken in de richting van Koudum, zal de nu wat achteraf liggende fabriek zeker meer bekendheid krijgen, want deze weg komt dicht bij de fabriek langs te lopen. In de poedertoren kan per uur 12.000 liter melk verwerkt worden of per etmaal ongeveer een kwart miljoen liter, terwijl de aanvoer bij beide fabrieken in de top 400.000 kg melk per dag bedraagt. Bij de topaanvoer in mei-juni kunnen de fabrieken zowel hun melkaanvoer als hun weiproductie net verwerken; uiteraard neemt de Coöperatieve Condensfabriek „Friesland" ook een deel van de aanvoer op.

Er is nog al wat gebeurd in Workum voor het zover was. Er zijn nu twee melkontvangsten. Er staat een nieuwe ketel, terwijl er plaats is voor een tweede. De fabriek wordt met aardgas gestookt, waarvoor een langlopend contract is afgesloten. Er zijn vier enorme tanks geplaatst, die elk 100.000 liter melk of wel kunnen bevatten. Er is een aardgasstation gebouwd en een Nortonput geslagen. Het heeft dan ook met elkaar 2,5 miljoen gulden gekost, waarvoor de betalingen de laatste jaren reeds op de melkprijs hebben gedrukt. Gezien de enorme stroom melk, die er naar *De Goede Verwachting* komt, zijn de investeringskosten per kg melk niet hoog. Het bestuur van de coöperatie heeft zich bij deze investeringen laten leiden door de rapporten van de Friese Zuivelbond,(FBvCZ) waarin ir. P. Stallinga op grond van theoretische berekeningen aantoonde, dat de grote fabrieken veel gemakkelijker kunnen investeren dan de kleine. Het bestuur en de directie vertrouwen, dat een en ander in de praktijk ook zal blijken.

Op het ogenblik staat *De Goede Verwachting* nog voor hoge afschrijvingen. De voordelen van de concentratie zullen te zijner tijd komen. De stormachtige groei van het bedrijf in Workum blijkt uit de aanvoer die in 1956 22,5 miljoen kg bedroeg en die dit jaar naar de 70 miljoen kg loopt. De fabriek in Heeg groeide van tien miljoen kg melk naar 27 miljoen. De afgelopen tien jaar hebben in de fabrieken voortdurend aanpassingen gevraagd, mogelijk, dat nu een periode aanbreekt, waarin de ontwikkeling wat geleidelijker gaat. Met bijna 100 miljoen kg melk ontvangt *De Goede Verwachting* ongeveer tien procent van alle in

Friesland door de veehouders afgeleverde melk. Overigens heeft *De Goede Verwachting* in haar gebied niet het alleenvertoningsrecht bij de veehouders. Het melkwinningsgebied van deze coöperatie valt namelijk voor een groot deel samen met dat van het ***Hollandia-Nestlé***-concern met melkverwerkende fabrieken in **Bolsward, Osingahuizen, Scharsterbrug** en **Sneek**. Ook dit concern heeft de afgelopen jaren drastisch gereorganiseerd.

1968

Fries Koerier 1968-01-09

Zuivelfabriek Akmarijp in mei dicht?[40] – #De-Takomst

AKMARIJP — De coöp. zuivelfabriek In **Akmarijp**, die in oktober 1965 een fusie aanging met „*De-Takomst*", maar in afwachting van de uitbreiding van de verwerkingscapaciteit van de fabrieken in **Haskerhorne** en **Wolvega** normaal moest blijven doordraaien, gaat vermoedelijk in de loop van mei definitief sluiten. De fabriek zal worden verkocht.

De juiste datum van sluiting is afhankelijk van het gereedkomen van de miljoenuitbreiding van de fabriek in **Wolvega**. De ongeveer 20 werknemers — een aantal was reeds afgevloeid zullen hetzij in **Haskerhorne**, hetztj in **Wolvega** tewerk kunnen worden gesteld.

Burgemeester Anker van Utingeradeel heeft er gisteravond in de raad op gewezen, dat de sluiting van het bedrijf in **Akmarijp** consequenties zal hebben voor het bevolkingsverloop in het dorp, dat daardoor een flink aantal gezinnen dreigt te verliezen.

Leeuwarder Courant 1968-01-25

Coöp. zuivelfabriek in Waskemeer (10) in fusie met Oosterwolde?

Fusiebesprekingen tussen de besturen van de coöperatieve zuivelfabriek te **Waskemeer** en de coöperatieve zuivelindustrie „*De Zuid-Oosthoek*" te Oosterwolde hebben er toe geleid, dat uit het bestuur van de fabriek in **Waskemeer** een meerderheidsvoorstel is gekomen voor een proefstemming over een fusie met **Oosterwolde**.
De fabriek in **Waskemeer** heeft tien miljoen kg melk en is niet aangesloten bij de *Frico*. De fabriek nam de laatste jaren niet een sterke positie in in de coöp. zuivelindustrie. „*De Zuid-Oosthoek*" met fabrieken in **Oosterwolde** en **Elsloo** beschikt na de fusie met **Wijnjeterp** vorig jaar over 53 miljoen kg melk. De vereniging is aangesloten bij de *Frico*.

Leeuwarder Courant 1968-03-01

Besturen Oosterwolde en Waskemeer: 'Zuivelfabrieken kunnen fuseren'

OOSTERWOLDE — De coöp. zuivelfabriek „*De Zuid-Oost-Hoek*" te **Oosterwolde** en de coöp. zuivelfabriek „*Hoop op Zegen*" te **Waskemeer** zullen een fusie aangaan. Het personeel zal — overeenkomstig de geldende richtlijnen — geheel in dienst komen van „*De Zuid-Oost-Hoek*." Het bedrijf in **Waskemeer** zal voorlopig alleen nog dienst doen als melkontvangststation.

In de eerstkomende ledenvergaderingen van de beide verenigingen zal de fusie moeten worden goedgekeurd. Het is de bedoeling dat de samensmelting van de beide zuivelfabrieken op 12 mei a.s. een feit

40 In 'verkoopbericht' inventaris CZ. Akmarijp (FK 1968-03-29) staat dat Jubbega en Bontebok vóór 1 mei zullen sluiten!

wordt. Volgens de besturen van de verenigingen zal de bekrachtiging van de voorstellen door de leden een versterking van de positie van de betrokken veehouders betekenen.

Fries koerier 1968-03-06

Personeel van #*De-Takomst* Akmarijp en Haskerhorne feestte in Joure

Akmarijp maandag 4 maart gesloten

HASKERHORNE – woensdag – De personeelsvereniging van de coöp. zuivelfabriek "*De-Takomst*" in **Haskerhorne** hield ditmaal haar jaarlijkse feestavond in hotel Minnesma in Joure. Het programma werd verzorgd door het Fryslán Toaniel met de „Test mei stuorkes", wat bij het talrijke opgekomen publiek zeer in de smaak viel.
Onder de aanwezigen bevonden zich ook een aantal personeelsleden van de fabriek in **Akmarijp,** die maandag definitief werd gesloten. Aanwezig waren verder de leden van het bestuur en de directie. Na afloop is nog lange tijd gedanst op muziek van het *Toledo-trio*. De leiding van de avond berustte bij de voorzitter van de personeelsvereniging, de heer S. Hoek.

Friese Koerier 1968-03-09

Friese Mij. Donkerbroek: Waskemeer kan zich beter aansluiten bij Donkerbroek

DONKERBROEK — In de jaarvergadering van de afdeling Donkerbroek— Haule van de *Friese Maatschappij van Landbouw* is uitvoerig gesproken over de concentratieplannen van de zuivelfabriek te **Waskemeer.**
Algemeen was men van oordeel dat **Waskemeer** zich het best kan aansluiten bij de zuivelfabriek te **Donkerbroek** en niet bij **Oosterwolde-Elsloo**. In **Donkerbroek** is een nieuwe fabriek, die de melk zonder noemenswaardige investeringen kan opnemen. Bovendien is de balanspositie in **Donkerbroek** aanzienlijk gunstiger dan in **Oosterwolde** en **Elsloo** afzonderlijk. Men was ontstemd dat de Bond van Zuivelfabrieken (*FBvCZ*) aanstuurt op aansluiting bij de zuivelfabriek te **Oosterwolde**.

Friese Koerier 1968-03-13

Zeven voorstemmers te weinig:

Zuivelfusie tussen Waskemeer ZOH. voorlopig mislukt

(Van een onzer verslaggevers)
HAULERWIJK – De fusie russen de zuivelfabrieken van Waskemeer en „*De Zuid-Oosthoek*" te Oosterwolde gaat voorlopig niet door. Er waren gistermorgen slechts 7 vóórstemmers te weinig. De uitslag van de stemming was: 104 voor, 45 tegen en 2 blanco. Er hadden 112 voorstemmers moeten zijn. De verenigingen te Waskemeer en Oosterwolde zijn de enige in Friesland, waar alle leden slechts 1 stem hebben.

Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek „Hoop op Zegen" te Waskemeer toonde zich na afloop na de stemming zeer teleurgesteld. Het ligt in de verwachting, dat het bestuur binnenkort met een voorstel tot statutenwijziging komt, waardoor het mogelijk kan worden dat de leden met de meeste kilogrammen melk meér stemmen krijgen dan leden die geen melk aan de fabriek leveren.

„Droege boeren"
De stemmingsvergadering werd gistermorgen gehouden in zaal Louwes te Haulerwijk. Zevenendertig leden hadden niet aan de uitnodiging gevolg gegeven. De bijeenkomst had een vrij rustig verloop. Alleen na afloop hadden enkele jonge leveranciers een felle woordenwisseling met oudere, zg. „droege boeren"; leden die alleen al vanwege het feit dat ze vrijwel geen melk meer aan de fabriek leveren en nog slechts kort een bedrijf bezitten, tegen hebben gestemd.
Hieruit verklaart zich de wens om het stemrecht per lid aan te passen aan de te leveren hoeveelheid melk.

Voordat tot stemming werd overgegaan trok voorzitter E. Bouma uit Haulerwijk fel van leer tegen het bestuur van de *Friese Mij* afdeling Donkerbroek. Dit bestuur sprak zich in een onlangs gehouden bijeenkomst uit tegen de fusie Waskemeer-Oosterwolde. Donkerbroek, zo werd gesteld, ligt geografisch gunstiger voor Waskemeer. De heer Bouma zei hierover: „Dêr hat de Friese Mij fan Donkerbroek gjin bliksum mei to meitsjen. It is dêr op dy forgadering oars net west in hetze om de foriening to Waskemar yn twaën to sjitten."

De oppositie tegen de fusieplannen van Waskemeer met Oosterwolde werd vooral gevoerd door de heer Jeen Haisma uit Bakkeveen. Hij noemde de geringere investeringen, die nodig zouden zijn in Donkerbroek. Zijn argumenten werden echter weerlegd door het bestuur en de vertegenwoordiger van de FBvCZ, ir. A. E. J. van der Ploeg.

Investeringen
„Donkerbroek" heeft bij de voorlichting over een eventuele concentratie een vrij laag bedrag opgegeven voor de noodzakelijke investeringen. Men is er hierbij echter niet vanuit gegaan, dat na 1 april de produktie van cheddarkaas in Donkerbroek gestagneerd kan worden vanwege de slechte markt voor dit produkt. En een nieuwe poedertoren in Donkerbroek betekent een investering van
f ½ miljoen.

Een van de commissarissen van *„Hoop op Zegen,"* de heer Wietse Duursma, stelde dat de grotere schuld van de Oosterwoldiger fabriek niet wil zeggen dat dit bedrijf er slechter voor staat. „Men moat sjen, hwat der tsjinoer in skuld stiet." Hij noemde de vele woningen en het rijdend materieel van de fabriek te Oosterwolde. Verder zei de heer Duursma: „As dizze rüzje oergiet, sil it wurkfolk dochs fuort gean, hwant men sjocht it der strak dóchs fan kommen."

Leeuwarder Courant 1968-03-16

Waskemeer – vroegere veenarbeider wil zijn fabriek niet kwijt

DE VEEMARKT

AAN DE COMPAGNONSVAART, die van Drachten uit de venen werd ingegraven, ligt de zuivelfabriek van **Waskemeer**, die vroeger Haulerwijk werd genoemd. Met het graven van de vaart trokken de vertrapten in de maatschappij, de anarchisten en de gereformeerden, mee, de venen en de heide achter Bakkeveen in. Ze trachtten als boer aan de arme grond een bestaan te ontroven tot het vervenen was gedaan. Ze hielden wat koeien, twee of drie. In de crisisjaren deed de vrouw het vee en de mannen waren in de werkverschaffing. Vlak na de eeuwwisseling namen ze voor een paar duizend gulden een boterfabriekje over van Offringa, de stamvader van de wegenbouwfamilie. Deze week moesten ze stemmen over de fusie van hun fabriek met **Oosterwolde**. Elke man had één stem, zoals ieder mens maar een stem heeft. Met die stem moesten ze hun verleden verloochenen en een klein aantal. o.w. een tachtigjarige, kon dat niet.

De tijd verandert ook langs deze compagnonsvaart. De pluimveehouderij gebeurt er op grote schaal. Boeren hebben hun bedrijven groot gemaakt. Het aantal melkleveranciers aan de fabriek is gehalveerd, terwijl de melkaanvoer toenam. Boeren uit het midden van Nederland namen er bedrijven over. Alles veranderde. De dorpen **Haulerwijk** en **Waskemeer** maken een betrekkelijk welvarende indruk, al zijn er nog veel kleine boerderijtjes, die in verval zijn. De fabriek, die met elf miljoen kg melk een van de kleinste in Friesland was, kon met de melkprijs niet meer meekomen, terwijl rationalisatie van de fabriek kosten met zich zou brengen, die op een te klein kwantum melk drukten. Fusie moest dus uitkomst brengen. De aangewezen weg was naar *ZOH* **Oosterwolde**.

DONKERBROEK IS EEN van de dorpen in Friesland, waar de boeren fel voor de zelfstandigheid van de plaatselijke instellingen vechten. Zij bouwden er na de oorlog een geheel nieuwe zuivelfabriek, toen de oude ten eind was. Ze stichtten er een K.I.-vereniging, die klonk als een klok. Ze hebben er een eigen aankoopcoöperatie. De nieuwe fabriek was indertijd de grote bezienswaardigheid in Friesland. Excursies uit binnen- en buitenland werden er heen gesleept. Er zijn nu al weer vele betere fabrieken.

Ook in **Donkerbroek** merkt men, dat de economische veroudering van de apparatuur en de gebouwen sneller gaat dan de technische. De kansen op gunstige fusies waren aanwezig. Maar **Wijnjeterp** wendde zich na een ruzie met **Olterterp** niet tot **Donkerbroek**, men ging nog vijf kilometer verder naar **Oosterwolde**. Toen het bestuur van **Waskemeer** naar fusiepartners omkeek, ging het eerst eens bij **Donkerbroek** kijken en daarna bij **Oosterwolde**. Het koos voor **Oosterwolde**, omdat men daar de gunstigste vooruitzichten meende te hebben. **Donkerbroek** liet het er niet bij zitten en begon leden van **Waskemeer** te bewerken met het gevolg, dat het bestuursvoorstel van **Waskemeer** net onder de driekwart meerderheid bleef, die voor fusie met **Oosterwolde** noodzakelijk was.

K.I

De aankoopcoöperatie in Donkerbroek is vorig jaar een combinatie aangegaan met Steenwijk, Oosterwolde en Boyl, waarbij de oude verenigingen nog kunnen investeren in de fabrieken, die door de combinatie worden geëxploiteerd. Dat wordt ellende. De k.l.-vereniging is een maatschap aangegaan met andere verenigingen in Nijeholtpade, Terwispel en Siegerswoude. De grootste vereniging, die in Nijeholtpade (Stellingwerf) haalde daarbij een krachttoer uit door zijn stieren naar Donkerbroek en Terwispel te sturen, een overgangsfase naar nog iets groters en waarschijnlijk iets beters, waarbij stieren en gebouwen op één pand worden geconcentreerd in Donkerbroek?

Leeuwarder Courant 1968-03-27

Coöp. zuivelfabriek in Akkerwoude (11,5) kiest voor *Frico*

De coöperatieve zuivelfabriek in **Akkerwoude** heeft gisteren op zijn ledenvergadering besloten het deelgenootschap aan te vragen van de *Frico*. De fabriek in **Akkerwoude** heeft een eigen melkaanvoer van ongeveer 11,5 miljoen kg melk. Bestuur en directie voerden zakelijke en ideële motieven aan voor het besluit tot toetreding tot de *Frico*

Friese Koerier 1968-04-11

Leden ILC bijeen in „Oranjewoud"

In mei poging tot statuten-wijziging fusie 'Waskemeer'

(Van een onzer verslaggevers)
HEERENVEEN — Het *instituut voor landbouwcoöperatie in Friesland* (ILC) [41]heeft gisteren de ledenvergadering in haar centrum „Oranjewoud" gehouden. Het was een besloten bijeenkomst. Directeur drs. P. S. Hidma zei na afloop, dat er o.m. is gesproken over enkele op handen zijnde concentraties in de Friese zuivelwereld.

Zoals bekend zijn er al geruime tijd besprekingen gaande tussen de grote Friese verzekeringsfondsen om tot een fusie te komen. Ook zijn er in de zuivelindustrie fusies in de molen, zoals de onlangs mislukte poging tot samenwerken tussen de verenigingen van **Waskemeer** en **Oosterwolde**.

In welk stadia de besprekingen verkeren kon niet worden gezegd. Voorzitter E. Bouma van de coöperatieve zuivelfabriek te **Waskemeer** deelde ons gisteravond desgevraagd mee dat er waarschijnlijk in mei een bijeenkomst zal worden gehouden in Haulerwijk. Hier wordt dan gestemd over een statutenwijziging, die het overgrote merendeel der melkleveranciers welke voorstander van een fusie zijn, betere kansen geeft.

Friese Koerier 1968-05-25

Fusie Waskemeer (11) met *ZOH* Oosterwolde gaat toch door

WASKEMEER — De leden van de coöp. Zuivelfabriek *„Hoop op Zegen"* te **Waskemeer** besloten een fusie aan te gaan met de coöp. Zuivelindustrie *„De Zuid-Oosthoek"* in **Oosterwolde**. De fabriek, die 11 miljoen kilo melk inbrengt, blijft voorlopig nog als ontvangststation fungeren.[42] Het personeel treedt bij de *Zuid-Oosthoek* in dienst.

De stemming leverde een grote meerderheid voor fusie op. Van de 516 uitgebrachte stemmen waren 404 voor, 108 tegen en 4 blanco. Formeel zullen nu ook de leden van de *Zuid-Oosthoek* nog hun fiat aan het fusie-voorstel moeten verlenen.

41 Een van de weinige keren dat *ILC* word genoemd in relatie met concentraties in de zuivel! (ZHN.)
42 De Melkontvangst werd nog in 1968 gestopt, de fabriek werd mrt. 1969 verkocht!

Het opgaan van **Waskemeer** in de fabriek te **Oosterwolde** betekent een belangrijke versterking van de positie van dit snelgroeiende bedrijf, dat na de fusie met **Wijnjeterp** reeds over 53 miljoen kilo melk beschikte. Zoals bekend leverde de eerste stemming over de fusie in Waskemeer niet de statutair vereiste meerderheid.

Aanvulling uit LC 1968-05-25
Als ingangsdatum van de fusie is 12 mei bepaald, een datum die niet met „terugwerkende kracht" aangehouden had hoeven te worden, als de ledenvergadering op 12 maart voor het plan had gestemd. Toen kon een „droge" boer echter evenveel stemmen uitbrengen als een boer, die wel melkvee heeft. Nu werd gestemd naar het aantal kilogrammen melk. De zuivelindustrie de "Zuidoosthoek" is een concentratie van de zuivelfabrieken van **Elsloo** en **Oosterwolde**, waar vorig jaar ook **Wijnjeterp** bijkwam en nu dus ook **Waskemeer**.

Leeuwarder Courant 1968-06-06

Grote zuivelfusie in Groningen/Friesland – bestuursvoorstellen
Gerkesklooster en Grijpskerk stappen bij elkaar

De besturen van de grote coöperatieve zuivelfabrieken in Gerkesklooster en Grijpskerk, die gezamenlijk ongeveer 70 miljoen kg melk van de veehouders ontvangen, hebben besloten fusieplannen aan hun leden voor te leggen. De melkaanvoergebieden van beide fabrieken in Friesland en Groningen liggen op verschillende plaatsen sterk door elkaar heen. De daaruit voortvloeiende hoge extra kosten bij het melkvervoer konden moeilijk door grensregelingen worden opgelost. Ze kunnen door fusie opgelost worden.

Beide fabrieken vullen elkaar aan. Gerkesklooster is deelgenoot van de CCF en een van de grote kaasfabrieken in Friesland. Ook Grijpskerk is voornamelijk een kaasfabriek. De helft van de melk kan daar echter tot melkpoeder verwerkt worden. In Groningen is Grijpskerk de prijsleider van de zuivelfabrieken. De fabriek betaalt van de Groninger fabrieken de hoogste melkprijs. In Friesland is Gerkesklooster de fabriek, die met de uitbetaalde melkprijs doorgaans aan de top staat. Vorig jaar was de fabriek het hoogste per kilo bij de uitbetaalde prijs plus de afschrijvingen en reserveringen.

Beide fabrieken verhandelen hun kaas via de zuivelbeurs in Leeuwarden, maar Grijpskerk is voor zijn melkpoeder aangesloten bij de melkpoederafdeling van de NCZ, een zusterorganisatie van de Frico. Het deelgenootschap van Gerkesklooster van de CCF in Leeuwarden is bijzonder aantrekkelijk voor Grijpskerk, omdat daaruit een verhoging van de melkprijs met anderhalve cent kan voortvloeien. Grijpskerk is indertijd een van de oprichters van de CCF geweest, maar het trok zich uit die coöperatie terug en begon zelf met de productie van gecondenseerde melk, welke later weer gestaakt werd.
De directeur van Grijpskerk, ir. J. Siebinga, verwacht wel, dat de deelgenotenvergadering van de CCF de fusie tussen beide fabrieken zal goedkeuren. De boeren van Grijpskerk zijn veelal Friese boeren in Groningen en in Friesland. De fabriek heeft ongeveer 60 leden in de hoek Burum-Munnikezijl- Warfstermolen in Friesland. In het melkwinningsgebied van Gerkesklooster en Grijpskerk heeft de particuliere zuivelindustrie *Lijempf* ongeveer tien miljoen kg melk.

Het ligt In de bedoeling, dat de beide fabrieken na de fusie op 1 januari 1969 weldra onder eenhoofdige leiding komen, namelijk van de heer S. Kramer, directeur van Gerkesklooster. Ir. Siebinga bereikt namelijk volgend jaar de pensioengerechtigde leeftijd. De snel toenemende melkaanvoer bij de fabriek in Gerkesklooster zal zonder de fusie de bouw van een tweede melkontvangst noodzakelijk maken. De melkontvangst in Grijpskerk heeft de volle capaciteit nog niet bereikt, zodat kostbare investeringen voorkomen

kunnen worden. Een nieuwe melkontvangst voor melkbussen in traditionele vorm loopt bovendien gevaar snel overbodig te worden door de opkomst van het tankmelken, waarbij tankauto's de melk van de boerderij halen.

Leeuwarder Courant 1968-08-10

Drentse zuivelfusie Anloo, Grolloo en Rolde met 24 miljoen kg

De ledenvergaderingen van de Drentse coöperatieve zuivelfabrieken in Anloo, Grolloo en Rolde, die gezamenlijk 24 miljoen kg melk verwerken, hebben op voorstel van de besturen besloten tot fusie. Zij zullen een nieuwe vereniging stichten. De voorstellen werden met bijna algemene stemmen aangenomen. Deze week zal men zijn positie ten opzichte van de Domo bepalen.

Leeuwarder Courant 1968-08-10 **ook in MAP Kaas-mechanisatie**

De Zuidoosthoek gaat op weg naar 100 miljoen kg.

Kaasmakerij voor kwart miljoen kg. per dag geheel automatisch
Vierde zuivelconcentratie in Friesland

(Van onze landbouwredacteur)
In de Zuidoosthoek van Friesland heeft zich de laatste jaren met **Oosterwolde** en **Elsloo** als basis weer een nieuwe zuivelconcentratie gevormd, die tot de groten in Friesland gerekend moet worden. Na de *Novac* met 140 miljoen kg melk, *De-Takomst* (**Wolvega-Haskerhorne**) met 105 miljoen kg en *De Goede Verwachting* (**Workum-Heeg**) reikt nu ook *De-Zuidoosthoek* naar de 100 miljoen kg melk. Deze vier coöperaties ontvangen ongeveer vier 40 pct. van de melk, die hij de Friese coöperaties wordt aangevoerd. De rest komt bij 31 andere coöperaties, waarvan er enkele in de komende jaren ook nog wel flink zullen uitgroeien.

„De Zuidoosthoek" is ontstaan door het samengaan van de zuivelcoöperaties in **Oosterwolde** en **Elsloo**. - (30 augustus 1962). De fusie wekte indertijd nog al opzien, omdat het twee fabrieken betrof, die met elk zo'n twintig miljoen kg melk toen tot de grote bedrijven in Friesland werden gerekend, welke niet fusiebehoeftig zouden zijn. Met deze fusie werd de basis gelegd voor evenwichtige investeringen in de beide fabrieken, die na enige jaren onder de directie kwamen van de heer D. Hoitinga. Verdere groei liet aanvankelijk op zich wachten tot het in mei 1967 tot een fusie kwam met de fabriek in **Wijnjeterp** en een jaar later met die in **Waskemeer**. De totale melkaanvoer van de leden-leveranciers kwam daarmee op ongeveer 65 miljoen kg melk, terwijl het *Frico-verband* versterkt werd met twee fabrieken, die voorheen niet tot dat verband behoorden.

In februari van dit jaar begon *De Zuidoosthoek* besprekingen met Drentse zustercoöperaties, die zich los wilden maken uit de Domo en die hun melk (25 miljoen kg)) wilden leveren aan de Friese zuivelfabrieken.[43] Er kwam een contract tot stand, dat voor een reeks jaren geldig is en dat op basis van de zuivelprijzen de levering van de melk aan **Oosterwolde** regelt. Voorlopig levert Oosterwolde deze melk nog door

43 Anloo, Grolloo en Rolde. Vormden 'De Vereniging'. (ZHN)

aan de fabriek in **Workum** in het kader van de productiebeperking voor kaas in het Frico-verband.

Nieuwbouw
Een zwaar investeringsprogram is met deze ontwikkeling van de melkaanvoer gepaard gegaan. **Elsloo** is geheel ingericht als kaas- en boterfabriek (gemechaniseerd), **Waskemeer** doet nog dienst als melkontvangstation, evenals de drie Drentse fabrieken, terwijl in **Oosterwolde** kaas en melkpoeder kunnen worden gemaakt. De bouw van een nieuw kantoor is daar net aanbesteed, terwijl de fabriek zelf ook op verschillende plaatsen onder handen is.
In het kader van de productiebeperking van kaas moest de melkpoedertoren reeds in bedrijf gesteld worden, terwijl nog met de afwerking moest worden begonnen. De toren blaast er per uur 13.000 kg ondermelk door of 17.000 kg wei. Twee Hatmaker-walsen kunnen bij de poederproductie nog assisteren. Wekelijks ontvangt **Oosterwolde** nu zo'n ?? miljoen kg. melk van zustercoöperaties in Friesland.

De kaasmakerij in Oosterwolde ondergaat op het ogenblik een nieuwe verbouwing teneinde de productie van meer soorten kaas mogelijk te maken dan aanvankelijk de bedoeling was. Deze extra verbouwing, die een ton gaat kosten, en waarbij de fabriek met transportbanen wordt uitgerust, noodzakelijk geworden door een wijziging in de uitbetaling van kaas bij de *Frico*. De kaasmakerij werkt met Perfora - (staal) en Kadova-kaasvaten (plastic met netten). In de fabriek staan vijf wrongelbereiders opgesteld. die elk 10.000 liter kaasmelk kunnen bevatten en die iedere dag vijf keer gevuld worden. Per dag kan er 250.000 liter melk verkaasd worden. De wrongelbereiding en de afvoer naar de twee draineerbakken gaat geheel automatisch. Een ponskaart dirigeert de apparatuur in de vijf wrongelbereiders. Alleen de stremsel moet nog door een kaasmaker toegevoegd worden en uiteraard is er een voortdurend toezicht op het proces.

Onlangs gebeurde het nog, dat een bak niet wilde stremmen, doordat er penicilline in de melk zat. Van procesbeheersing is dan weinig sprake meer. In de fabriek zijn ook zware investeringen gedaan om haar te vrijwaren van een plotseling uitvallen van de elektriciteitsvoorziening als er 50.000 liter melk staat te stremmen. Er staat een generator met een dieselmotor van een ton opgesteld, die onmiddellijk invalt, wanneer het PEB het laat afweten, terwijl deze motor ook tijdens de piekuren de tarieven van het PEB helpt omzeilen De fabriek is verder o.a. uitgerust met twee kostbare zich zelfreinigende centrifuges.

De investeringen leggen uiteraard een zware last op de exploitatie, doch met een nabetaling van zestien procent op de voorschotprijs, zit *De Zuidoosthoek* dit jaar wel ongeveer op het gemiddelde van de Friese zuivelcoöperaties, terwijl bovendien nog 1,1 cent per kg melk aan afschrijving werd verdiend.

Leeuwarder Courant 1968-09-18

Gerkesklooster (40) en Grijpskerk (30) [44] fuseren – goedkeuring leden

Nieuwe zuivelkolos in Friese zuivelindustrie – *(DTP.)*

(Van onze landbouwredacteur)
De ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelfabrieken in **Gerkesklooster** en **Grijpskerk** hebben ingestemd met het bestuursvoorstel om tot fusie van de beide verenigingen over te gaan. Door deze fusie komt ongeveer 70 miljoen kg melk in een hand. **Gerkesklooster** ontving vorig daar 40 miljoen kg melk en Grijpskerk 30.

44 Grijpskerk sluit in 1969

Door de sluiting van de *Lijempf* -fabriek in **Augustinusga** is de aanvoer van **Gerkesklooster** inmiddels gestegen met 1,5 miljoen kg melk op jaarbasis.
Deze concentratie **Gerkesklooster-Grijpskerk** krijgt ongeveer drievijfde van de melk uit Groningen, teneinde de voordelen van de Friese topcoöperaties deelachtig te blijven is besloten, dat de boeren van **Grijpskerk** lid kunnen worden van **Gerkesklooster**, dat deelgenoot is van de **CCF** en aangesloten bij de *Friese Zuivelbond*. De fusie van de beide fabrieken zal direct al bij het melkvervoer grote voordelen met zich brengen.

De beide fabrieken zaten in een gebied van tien bij twintig kilometer met hun melkritten geheel door elkaar. Combinatie van deze melkritten levert jaarlijks reeds een voordeel op van 50- tot 70.000 gulden. Verder ligt het in de bedoeling om met de CCF-Domofabriek „*De Ommelanden*" In **Groningen** een grensregeling te treffen. Wanneer het bestuur van de nieuwe concentratie gekozen is, zullen plannen worden ontworpen om tot een zo rationeel mogelijke verwerking van de melk te komen. De directeur van **Gerkesklooster,** de heer M. Kramer, zal directeur worden van de nieuwe vereniging. *Ir. J. Siebinga*, directeur van **Grijpskerk**, heeft de pensioengerechtigde leeftijd bereikt.

Friese Koerier 1968-09-28

Concordia (Hemelum-Koudum) fusieplan *DGV*. Workum

Wellicht weer zuivelfusie in Zuidwesthoek

WORKUM — De besturen van de Coöp. Zuivelindustrieën *„Concordia"* te **Hemelum** en „*De goede verwachting"* te **Workum** hebben besloten om aan hun leden voor te stellen een fusie aan te gaan. „*De goede verwachting*" heeft fabrieken in **Workum** en **Heeg**, „*Concordia*" in **Hemelum** en **Koudum**, welk laatste bedrijf binnenkort zal worden gesloten. De melkaanvoer aan de bedrijven te **Heeg, Hemelum** en **Workum** zal in het lopende boekjaar ongeveer 130 miljoen kg bedragen. De besturen hopen door specialisatie in de verwerking en een doelmatige sanering van het melkvervoer de kosten in gunstige zin te beïnvloeden.

Leeuwarder Courant 1968-10-23 – #*DGV*

[….] De fusie met de coöperatieve zuivelindustrie *Concordia* te **Hemelum- Koudum** gaat in op 11 mei 1969. De ledenvergadering in **Hemelum** heeft het fusievoorstel aangenomen. Na de fusie zal er een vereniging ontstaan met ruim 130 kg melk met fabrieken in **Workum, Heeg** en **Hemelum.**

Leeuwarder Courant 1968-09-28

Zuivelfusie in Friese Zuidwesthoek – Workum en Hemelum

De besturen van de zuivelcoöperaties in **Workum** en **Hemelum** hebben besloten de leden een fusievoorstel voor te leggen. Bij deze fusie is 130 miljoen kg melk betrokken. De fabriek in **Koudum** zal op korte termijn worden gesloten. De besturen hopen in de drie resterende fabrieken (**Workum. Heeg** en **Hemelum**) tot een specialisatie in de melkverwerking te komen en door sanering van het melkvervoer tot verla-

ging van de kosten.
De zuivelcoöperatie in **Workum** is de grootste buiten de *Frico* staande coöperatie in Friesland. Ook de coöperatie in **Hemelum** is voor de afzet van boter en kaas niet aangesloten bij de *Frico*. Het is de bedoeling, dat de fabriek in **Hemelum** zich zal toeleggen op de productie van cheddar en blokkaas. **Hemelum-Koudum** ontvangt ongeveer 25 miljoen kg melk. De fabriek in **Koudum** zal ook zonder een eventuele fusie gesloten worden.

Friese Koerier 1968-11-20

Tolman (CBTB) kritiseert Friese zuiveltop: Zuivelfusie moet niet in 1e versnelling rijden

Topmannen in Friese zuivel huiveren voor hoge drempel

(Van een onzer verslaggevers)
LEEUWARDEN - „Als 25 topmensen in de Friese zuivel zich 3 tot 4 jaar lang bezinnen op een betere samenwerking, dan mag men iets goeds, zo niet iets groots verwachten.
Es echter een gevoel van teleurstelling aanwezig."

Dit zei vanmorgen voorzitter Th. Tolman van de Friese CBTB over de trage totstandkoming van samenwerking der 3 grote Friese zuivelcoöperaties.
Als ik enerzijds naar de situatie in Friesland kijk", aldus de heer Tolman, "kan ik soms een gevoel van trots niet onderdrukken. Prachtbedrijven zijn tot stand gebracht. Coöperaties zijn uitgegroeid tot bedrijven met wereldnaam. Grote concentraties zijn spontaan ontstaan.

Hoge drempel
"Maar", zo vervolgt de heer Tolman, "als anderzijds jaren geleden sprake geweest was van een provinciale zuiververeniging, zou de zaak er nu veel beter voor hebben gestaan." Er moet door sommige topmannen in de Friese zuivel een hoge drempel overschreden worden, want één provinciale zuivelvereniging betekent opoffering van een zekere zelfstandigheid; het prijsgeven van bepaalde initiatieven."

"De tijd van het dorpisme in de zuivel is voorbij. Ik heb de indruk dat een groot deel van de boeren alles voor een fusie tussen Frico en CCF voelt. Het is voor hen gewoon geen vraagpunt meer. Het waarom, dat het nog niet gebeurt, wordt met de dag groter."

De heer Tolman zei in zijn toespraak dat hij het met veel standpunten van de zuivelnoto (ook wel Blauwboek genoend) eens is. "Maar er moet ook een programma zijn. Er moet spoed worden betracht. We kunnen niet in de eerste versnelling blijven rijden."

"Ik ben van oordeel, dat een permanent gesprekscomitee tot stand moet komen, bestaande uit de 3 voorzitters van de standsorganisaties alsmede de voorzitters van de Friese Bond van Zuivelfabrieken, de *Frico* en de *CCF*. Deze boerenclub van 6 leden zal met vaart en visie mede gestalte moeten geven aan de Friese zuivel-in-de-toekomst."
[….]

Leeuwarder Courant 1968-12-14

Akkerwoude staat voor belangrijke beslissing – #Noord-Oostergo

DE VEEMARKT

IN DE FRIESE ZUIVELINDUSTRIE gaat dezelfde wedloop met de tijd en de stijgende arbeidskosten ook voort. De coöperatieve zuivelfabriek in **Akkerwoude** genoot al enkele jaren van zijn aow, omdat er bijna niets meer af te schrijven was en er niet meer gereserveerd werd voor de toekomst. Bij een hoeveelheid melk van tien, elf miljoen kg had dat ook niet veel zin meer, maar onvermijdelijk komt dan het moment dat de arbeidskosten beginnen op te lopen, omdat verdere mechanisatie van het werk achterwege blijft. De boeren merken dat tenslotte aan hun melkprijs, die bij alle fabrieken juist datgene is, wat er na aftrek van alle kosten overblijft. Bij een grondige vernieuwing van de fabriek komt men met apparatuur te zitten, die tweemaal zoveel kan verwerken dan er melk beschikbaar is, hetgeen betekent dat die apparatuur te duur is.

Het fabrieksbestuur van **Akkerwoude** komt nu met het voorstel om de fabriek op te heffen. De bestuursleden hebben kennis genomen, van hetgeen de zes omliggende coöperatieve fabrieken te bieden hebben. Een van de leden had al een mooi plan, alle omliggende fabrieken moesten maar wat van de tien miljoen hebben en **Rinsumageest** het meeste, want die had het het hardste nodig als zijnde de kleinste fabriek op de vaste wal. Toen een collega zei, dat de desbetreffende Akkerwoudster boeren dan net zo goed zelf een nieuwe fabriek konden stichten was de aardigheid van dat overigens sympathieke plan af. .

Het andere uiterste is een strikt economische redenering, waarbij de melk van **Akkerwoude** zou gaan naar die zuivelcoöperatie, die er over tien jaar nog is en die de melk zonder extra kosten kan verwerken, omdat er reeds een groot verwerkingsapparaat met vele mogelijkheden bestaat. Ongetwijfeld zullen de boeren een gulden middenweg kiezen en zich niets laten voorschrijven van uit Leeuwarden, waar ze ook de ruilverkaveling bedacht hebben, dus gaat de melk naar de fabrieken, waar de fabrieksfluit de hoge C kan halen.

Akkerwoude is na **Rinsumageest, Makkinga** en **Tijnje**[45] de fabriek in Friesland met de geringste melkaanvoer bij een zelfstandig draaiende fabriek. Er is nog een achttal fabrieken op de vaste wal in de grootte van tien miljoen kg, waarvan er enkele o.a. dank zij lage afschrijvingen aan de top van de uitbetaling staan, maar waarvan de meeste met de melkprijs achterop dreigen te raken. Overigens is één grote vereniging nog geen garantie voor een hoge melkprijs, hoewel mettertijd wel een voorwaarde.

45

1969

Leeuwarder Courant 1969-01-11

Akkerwoude opheffing afgestemd – wat nu – #Noord-Oostergo

DE VEEMARKT
[….]
HET BESTUURSVOORSTEL om tot **opheffing van de coöperatieve zuivelfabriek Akkerwoude** over te gaan heeft niet de vereiste tweederde meerderheid in de fabrieksvergadering kunnen halen. Als het bestuur de consequenties trekt uit deze gang van zaken, dan zal een nieuw bestuur met voorstellen moeten komen om een nieuwe directeur te benoemen, waarna dan de voorstellen aan de orde komen om tot een ingrijpende verbouwing van de fabriek over te gaan. Het is de vraag of deze voorstellen dan wel een meerderheid zullen halen, want economisch is het niet verantwoord om opnieuw investeringen in de fabriek te doen, tenzij **Akkerwoude** door de *Frico* een zeer specialistische taak krijgt toebedeeld.

De mogelijkheid is bepaald niet uitgesloten dat de tegenstanders van de opheffing en de tegenstanders van de verbouwing elkaar in een wurggreep houden, waardoor in korte tijd een zeer slechte melkprijs in **Akkerwoude** ontstaat. De melkprijs is er niettegenstaande een zeer lage afschrijving toch al niet zo best. De coöperatieve wereld zou deze gang van zaken maar niet al te veel moeten betreuren, want het afschrikwekkende voorbeeld van **Akkerwoude** zou mogelijk kunnen dienen om bij de behandeling van de nieuwe wet op de vennootschapsbelasting in de Tweede Kamer nog eens het verschil tussen een coöperatie en een vennootschap aan te duiden. Die nieuwe wet wil de coöperaties gaan belasten in verschillende gevallen alsof het een onderneming was op aandelen.
[….]

Leeuwarder Courant 1969-01-13

Na interne moeilijkheden

Zuiveldirecteur van Olterterp op wachtgeld

De heer M. Elsenga (44), één van de drie directeuren van de zuivelcoöperatie *„Meienoar-len”* in **Olterterp-Terwispel** is met ingang van heden op wachtgeld gesteld in verband met samenwerkingsmoeilijkheden in de directie. De lage melkprijs van de coöperatie — de laagste van de coöperatieve zuivelfabrieken op het Friese vasteland — heeft tot deze moeilijkheden bijgedragen.

In het voorjaar van 1967 zijn de zuivelfabrieken van **Olterterp, Terwispel** en **Boornbergum** alle drie Frico-deelgenoten onder de naam van „*Meienoar len*” een fusie aangegaan. De fabriek van **Boornbergum** werd daarbij gesloten en haar directeur, C. van Weperen, kreeg in de nieuwe coöperatie een coördinerende functie. De directeur van de fabriek in **Terwispel** (20 miljoen kilogram melk) H. Dekens, bleef technisch directeur van dit bedrijf. De heer Elsenga behield deze functie in de fabriek van **Olterterp** (na de fusie 30 miljoen kilogram melk) en werd tevens voorzitter van de directievergadering. Zijn functie zal nu waarschijnlijk door de heer Van Weperen worden overgenomen.

Bij het bedrijf in Olterterp wordt momenteel een nieuwe kaasfabriek gebouwd, die als eerste in Friesland een zogenaamde **kaastrein** zal krijgen.

Leeuwarder Courant 1969-01-18 volledige tekst in MAP Veemarkt

...Gerommel in agrarisch struikgewas....

Vertrek directeur Olterterp.

DE VEEMARKT – dl

[….]

Vrees en angst hebben ook een rol gespeeld in de proloog op het drama, dat deze week in **Olterterp** begon, toen de directeur, de heer M. Elzinga de fabriek uitstapte. Hij was door het bestuur van de coöperatie „*Mei-inoar len*" aan de dijk gezet. Zijn positie als lid van de driehoofdige directie was op verschillende manieren ondergraven en men schroomde daarbij het gebruik van anonieme telefoontjes niet.

De coöperatie *Mei-inoar len* is ontstaan door een reeks fusies, waarbij alleen de laatste adspirant-deelnemer, **Donkerbroek**, nog net op tijd zag zijn hoofd uit de strop terug te trekken. Het begon met een fusie tussen de fabrieken **Langezwaag** en **Terwispel**. De fabriek in **Langezwaag** werd gesloten. **Terwispel** fuseerde vervolgens met de tot dat moment sterke coöperatie **Olterterp**, waarbij zich daarna **Boornbergum** aansloot. **Boornbergum** werd gesloten. **Olterterp**, dat ook een deel van de melk van **De Wilp** kreeg, leek de aangewezen fabriek om verder uitgebouwd te worden tot een rationele produktieeenheid.

In plaats, dat het bestuur de heer Elzinga aanwees als de man, die belast werd met de leiding van het geheel — hij had wel bewezen, dat hij die taak aan kon — kwam er een driehoofdige directie, waarbij de twee zwakste figuren wel zagen, waar voor hen het gevaar lag. Elzinga is niet een gemakkelijke figuur om mee samen te werken en zelfs een strelend bedoelde opmerking van hem kan een krokodil nog doen klappertanden. Wat dat betreft behoorde hij tot het type directeuren, waar Roel Bouma en Jan Timmermans vroeger vertegenwoordigers waren. Voor het personeel van **Olterterp** kwam het vertrek van Elzinga als een schok.

[….]

Friese koerier 1969-01-28

Onverwachte zuivelfusie:

'Iendracht' Sint Nicolaasga (23) gaat op in '#*De-Takomst*' (115)

(Van een onzer verslaggevers)

SINT-NICOLAASGA/WOLVEGA - De zuivelcoöperaties „*De Iendracht*" in **Sint Nyk** en „*De-Takomst"* in **Wolvega** gaan fuseren. De leden van de verenigingen hebben vanmorgen bericht ontvangen over dit plan van beide besturen. De samenwerking moet nog worden goedgekeurd door de leden. Het ligt in de verwachting dat de fusie doorgaat.

Het is bepaald niet de bedoeling dat één van beide bedrijven zal sluiten, *„Iendracht"* houdt, als onderdeel van „Wolvega", een functie. Het belangrijkste motief van samenwerking is, aldus een mededeling van de gezamenlijke besturen, „een sterkere positie met als doel een hogere melkprijs voor de leden". Hoewel beide fabrieken een vrij goede melkprijs uitbetalen, „zijn hierbij zeker mogelijkheden aanwezig"

Na een fusie zal de produktie van „*Iendracht*", die totnutoe niet via de *Frico* werd afgezet, wél worden opgevangen door deze Friese zuivelvereniging. Het is aannemelijk dat de „vrije" positie van „*De Ien-*

dracht" voor sommige leden reden is geweest om op samenwerking met een Frico-partner aan te dringen.

Na fusie van beide coöperaties zal "*De-Takomst*" één van de grootst zuivelconcentraties in Friesland zijn. Dit jaar verwacht „*De-Takomst*" 115 miljoen melk. Daar komt de ruim 23 miljoen van **Sint Nyk** dan nog eens bij. In 1954 combineerden de fabrieken van **Langweer** en **Sint Nyk**. Door opheffing van de Lijemf-Sloten zette de groei zich daar voort

Binnenkort zal in speciaal belegd kringvergaderingen van de verenigingen worden gesproken over taakverdeling en samenstelling van het bestuur en de directie, en over de afzet en produktie in „Takomst-verband". In deze kringvergaderingen zullen de leden van "CZ Iendracht" ook uitvoerig worden ingelicht.

Friese Koerier 1969-02-01

Baarderadeel sprak over één zuivelclub en melkprijs

WEIDUM — De 3 landbouworganisaties in Baarderadeel (Friese Mi., CBTB en ABTB) hebben gisteravond een forum-avond belegd in het Dorpscentrum te Weidum. Onderwerp van gesprek was „*Eén melkprijs, één Friese zuivelvereniging, wanneer...*"

Het plan om tot één grote zuivelvereniging te komen heeft in Friesland zeer veel voorstanders. Maar tijdens de discussies gisteravond bleek dat een dergelijke concentratie nog jaren op zich kan laten wachten. Voorlopig zal alles wel in de sfeer blijven van het bespreken van rapporten en benoemen van commissies en het uitstellen van beslissingen.

Het forum stond onder leiding van Friese Mij-voorzitter ir. G. J. A. Bouma. Voorts namen aan de discussie deel de heer H. de Boer, direkteur van CZ „*De Terp*" te **Wommels**; direkteur J. de Boer van „*De-Maatschap*" in **Dronrijp**; het lid van de raad der commissarissen van de *Frico* de heer D. B. Schouwstra uit Oosterwierum; de heer J. Bakker namens de afdeling Baarderadeel, en het jeugdlid de heer O. Annema. De bijeenkomst werd bijgewoond door ongeveer 120 belangstellenden.

Leeuwarder Courant 1969-02-07

Zuivelfabriek ‚Normandia' Sneek (4) sluit 21 februari

Afdeling melkinrichting gaat over naar KNM IJsbrechtum

De NV zuivelfabriek *„Normandia"* te **Sneek** wordt na bijna 81 jaar in bedrijf te zijn geweest op vrijdag 21 februari stop gezet. De consumptiemelkvoorziening gaat over naar de zuivelfabriek „**IJsbrechtum**" van de *Kon. Ned. Mij. van Kaas- en Roomboterfabrieken NV*, waar ook het personeel tewerk kan worden gesteld. Gistermiddag is het dertig man sterke personeel van de sluiting op de hoogte gesteld. Gisteravond heeft de directie van „Normandia" met vertegenwoordigers van „IJsbrechtum" overleg gepleegd met de tappers, waarbij ook het bestuur van de *Friese Bond van Zelfstandige Melkhandelaren* vertegenwoordigd was. Van de 35 Normandia-verkopers in **Sneek** en omgeving waren 30 aanwezig. Deze hebben zonder uitzondering toegezegd voortaan hun melkprodukten van „**IJsbrechtum**" te zullen betrekken.

Dit met ingang van komende maandag. Voor het *KNM*-bedrijf betekent dit een welkome versterking van de melkinrichting. Het bedrijf, dat ook kaas — de kleine, arbeidsintensieve soorten — maakt, verwerkt jaarlijks een tien miljoen kilogram melk. „*Normandia*" heeft een jaaromzet van ongeveer vier miljoen kilo. Aan het bedrijf werd nog door vijftig boeren melk geleverd. Zij hebben vanmorgen bericht ontvanger) dat het bedrijf over veertien dagen sluit. De boeren zijn volkomen vrij om te besluiten aan welke fabriek zij hun melk nu zullen leveren.

Via een holdingcompany is „*Normandia*" sterk verbonden aan Frieslands oudste zuivelfabriek, de uit 1879 stammende NV „*Freia*" te **Veenwouden**, waarvan de oom van de heer Anema directeur is. De zeven melktappers van „*Normandia"* in **Veenwouden** en omgeving hebben en bloc besloten hun produkten van „**IJsbrechtum**" te zullen betrekken.

De fabriek in **Sneek** is oud. Het bedrijf stond voor grote investeringen, die bij een omzet van vier miljoen kilo niet rendabel te maken zouden zijn. Aangenomen mag worden, dat het bedrijf ten verkoop (voor de sloop) zal worden aangeboden. Er hoort twee hectare grond — ten dele onbebouwd — bij, die gunstig is gelegen aan de Leeuwarderweg.

Over de afvloeiing van het personeel is overleg gaande met de vakbeweging. „IJsbrechtum" kan op een enkeling na — vier man — allen gelijkwaardig werk aanbieden. Het KNM-bedrijf zal de grotere produktie van melkprodukten met het nieuwe personeel kunnen verwerken zonder uitbreiding van de technische outillage. Wel zal het waarschijnlijk betekenen, dat er in twee ploegen zal moeten worden gewerkt.

Leeuwarder Courant 1969-02-15

Lijempf in Drachten stopt kaasproduktie

De NV Lijempf heeft gisteren de kaasproduktie in haar fabriek te **Drachten** gestopt. „Een kleine stroomlijning", zo zei vanmorgen de directeur van het bedrijf, mr. M. Rutgers in Leeuwarden. De produktie bedroeg slechts duizend ton kaas per jaar en dat is te weinig om er mee door te gaan. De melk, die voor de kaasbereiding nodig was, gaat naar andere fabrieken van de *Lijempf*. Er zullen maatregelen worden getroffen, dat de boeren die hun melk leveren aan *Drachten*, wei kunnen krijgen.

De veertien personeelsleden, die bij de kaasproduktie in **Drachten** waren betrokken, hebben elders in het Lijempfconcern (vooral in Leeuwarden) functies aangeboden gekregen. Met de vakbonden is overleg gepleegd over deze situatie.

Friese koerier 1969-02-22

Besturen stellen leden voor:

Zuivelfabriek Balk (23) fuseren met Workum (132)

WORKUM-BALK — De besturen van de coöperatieve zuivelfabriek „*Harich*" te **Balk** en de coöperatieve zuivelindustrie „*De Goede Verwachting"* te **Workum** hebben besloten aan haar leden voor te stellen

over te gaan tot een fusie van haar verenigingen. Door aansluiting van **Balk**, met een aanvoer van 23 miljoen kg melk zal de jaaraanvoer van de combinatie „*De-Goede-Verwachting*" tot circa 155 miljoen kg melk stijgen, welke hoeveelheid door ruim 1400 veehouders wordt geleverd.

De besturen zijn tot de conclusie gekomen, dat de fabriek te **Balk**, welke beschikt over een gemechaniseerde kaasmakerij, goed past in de combinatie, terwijl zowel de totale aanvoer als de verwerkingsmogelijkheden een gunstige invloed moeten hebben op de verwerkingskosten. Naar het oordeel van de besturen zal door een fusie de verdere ontwikkeling van de coöperatieve zuivelindustrie in de zuidwesthoek van Friesland gestimuleerd worden.
Tot nu toe was de fabriek van **Balk** de enige die in Zuid-Friesland nog niet bij een concentratie was betrokken.

Friese koerier 1969-02-22

De zuivelfusie van St-Nicolaasga met #*De-Takomst*

ST. NICOLAASGA — Zoals gemeld hebben de leden van de coöperatieve zuivelfabriek „*De lendracht"* te **St-Nicolaasga** donderdagavond met bijna algemene stemmen besloten zich aan te sluiten bij de coöp. zuivelindustrie "*De-Takomst*" te **Wolvega-Haskerhorne**.

De fusie, die met 542 stemmen werd goedgekeurd gaat in met terugwerkende kracht tot mei vorig jaar.
In tegenstelling tot wat gisteren is bericht wordt de melkontvangst niét[46] overgebracht naar **Haskerhorne**.
Wel gaat **St-Nicolaasga** de fabriek in **Wolvega** completeren in de kaasproduktie. **Wolvega** wordt speciaal ingericht voor Edammer en Cheddar, terwijl St. Nicolaasga de produktie van de andere kaassoorten op zich neemt. "*de-Takomst*" is door de één van de grootste zuivelconcentraties in Friesland geworden met tegen de 140 miljoen kg melk.

Leeuwarder Courant, 1969-03-08

...Grote concentraties...

DE VEEMARKT
IN DE FRIESE ZUIVELCOOPERATIE hebben zich nu naast de Frico en CCF drie grote verenigingen gevormd in het zuiden van Friesland. Elk van deze drie verenigingen heeft zo om en nabij de 150 miljoen kg melk. Het zijn de coöperaties, *De Goede Verwachting* te **Workum**, *De-Takomst* te **Wolvega** en de *Novac*, die grotendeels buiten Friesland ligt. Deze drie coöperaties ontvangen ongeveer 40 procent van de melk in het gebied van de *Friese Zuivelbond*. Het zijn alle drie stabiele en met grote deskundigheid geleide organisaties.

De vraag is of deze drie coöperaties nog een verdere expansie zullen ondergaan. Zullen ze van uit het Zuiden Friesland oprollen? Het is een mogelijkheid, want ten noorden van de lijn Harlingen—Sneek—Wolvega geeft de coöperatie een chaotisch beeld op organisatorisch gebied, waarbij een dertigtal plaatselijke coöperaties naar eigen zelfstandigheid blijft streven. Het gevolg is, dat er investeringen worden gedaan,

46 LC 1978-01-02: 'Zuivelfabriek **St-Nicolaasga** sluit bussenmelkontvangst. *De-Takomst* 85 á 90 pct. in melktank.'

die bij concentratie overbodig zijn en die dientengevolge de boeren miljoenen guldens kosten. Dat klinkt heel erg, maar voor de grote veehouders gaat het hier maar om een zakcentje en voor de kleinere?

Het concentratiepatroon in Friesland zou beslissend geregeld kunnen worden, wanneer er nog twee fusies tot stand kwamen. *De-Foarútgong* (**Bergum—Twijzel**) zou uit de impasse gehaald kunnen worden door een fusie met *DTP* **Gerkesklooster-Grijpskerk** (totaal 120 miljoen kg melk). Een tweede noodzakelijke fusie is die tussen *De-Maatschap* in **Dronrijp** en *De-Terpen* met fabrieken in **Scharnegoutum** en **Wommels** (100 miljoen kg melk). Het hele concentratieproces zou zich dan verder automatisch om deze twee nieuwe polen voltrekken, tenzij natuurlijk de wals uit het Zuiden van Friesland eerder begint te rollen.

Het voorgaande mag dan wat klinken als veldherenstrategie van de borreltafel, waarbij koninkrijken tuimelen als bierglazen op het carnaval, maar feit blijft, dat die gedachte concentraties twee coöperaties zou opleveren, die met een lage investering per kilogram melk een maximum aan verwerkingsmogelijkheden zouden krijgen. Bovendien zitten in deze coöperaties ook de mensen met organisatorische capaciteiten, die er iets van zouden kunnen maken. Wat er dan verder nog moet veranderen in de Friese zuivelcoöperaties is een kwestie van tijd.

Als **Oldeboorn, Opeinde** en **Oudwoude** het spel goed spelen, dan zal er in de komende tien jaar nog wel een plaatsje voor hen onder de zon zijn. Dat bewijst de geschiedenis van de fabriek in **Rinsumageest** wel, de kleinste coöperatie in Friesland met zijn vijf a zes miljoen kg melk. **Rinsumageest** is nu echter ook de kleinste zuivelfabriek in Friesland geworden sedert *Normandia* in **Sneek** enkele weken geleden van het toneel is verdwenen.
[….]

Friese koerier 1969-03-13

Zuivelconcentratie

Balk (23) keurt fusie met Workum (130) goed – #DGV

BALK — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek „*Harich*" te **Balk** hebben met algemene stemmen de samenwerking met „*De Goede Verwachting*" in **Workum** goedgekeurd. De leden van **Workum** moeten het desbetreffende voorstel van de beide besturen nog goedkeuren, maar van die kant worden geen bezwaren verwacht. [47]
Er verandert in **Balk** niets. De fabriek draait gewoon door en op de werkgelegenheid heeft de samenwerking geen invloed. Vanaf 1 januari 1970, zo luidt de verwachting, zullen de beide verenigingen tot één vereniging samensmelten. **Balk** verwacht 23 miljoen kg melk, **Workum** ruim 130 miljoen. De gemechaniseerde kaasmakerij van de fabriek in **Balk** past goed in de combinatie.

47 Geen knipsel gevonden!

Leeuwarder Courant 1969-04-04

Noordelijke zuivelfusie:

Overname '*Freia*' Veenwoude door *Ozmi* Winschoten (Gr.)

LEEUWARDEN — De *NV Ozmi (Oldambtster Zuivelfabriek en Melk- Inrichting)* te **Winschoten** heeft de melkproduktenfabriek *Freia* NV te **Veenwouden** overgenomen. De Veenwoudster fabriek wordt onder de huidige naam voortgezet. De overname heeft voor het ongeveer 30 man tellende personeel geen gevolgen. Niettemin zijn de vakbonden van de gang van zaken op de hoogte gesteld.

Het bedrijf *Freia* is met zijn 90 jaren de oudste zuivelfabriek in Friesland. Ook de *Ozmi* is al bejaard. Gisteren was het 85 jaar geleden dat in **Winschoten** de eerste melk werd ontvangen. De *Ozmi* ontvangt uit een straal van 20 kilometer rond **Winschoten** per jaar ongeveer 40 miljoen liter boerenmelk. Daarbij komt 5 miljoen liter aanvullingsmelk. Dat is ongeveer het maximaal haalbare in dit gebied. *Freia* ontvangt ongeveer 10 miljoen liter melk per jaar, vermeerderd met 5 miljoen liter aanvullingsmelk. Het is de bedoeling dat de omzet in deze fabriek aanmerkelijk wordt opgevoerd. Het fabriekscomplex zal snel worden gemechaniseerd, zodat meer kaas kan worden bereid.

In een communiqué wordt van de zijde van *Freia* NV meegedeeld, dat dit bedrijf in handen was van een houdster-NV met vijf aandeelhouders, van wie drie de leeftijd van 70 jaar al zijn gepasseerd. Met de overdracht van de aandelen is het voortbestaan in de NV-vorm althans gewaarborgd, zodat de melkleveranciers niet gedwongen worden zich te verbinden aan een coöperatief bedrijf. Van de zijde van de *Ozmi* wordt meegedeeld dat men zocht naar uitbreiding van de omzet. In het eigen gebied bestonden daartoe niet voldoende mogelijkheden. Door de overname van *Freia* kan de positie van de *Ozmi,* een dochteronderneming van de *Coöperatieve Melkinrichting en Melkproduktenfabriek Winschoten* e.o., aanmerkelijk worden versterkt. De combinatie staat los van grote coöperaties als *Frico-Leeuwarden*, *Domo-Bedum*, *De Ommelanden* en de *CCF*. Donderdag is een vergadering gehouden met een deel van de leveranciers van *Freia*. Daar is de fusie enthousiast ontvangen! Dinsdag a.s. wordt een vergadering voor alle leveranciers van de Veenwoudster fabriek gehouden, in hotel Popma te Veenwouden.

Leeuwarder Courant 1969-05-17

Akkerwoude volgende week voor beslissing[48] – #Noord-Oostergo

DE VEEMARKT

[….]

DE BOEREN VAN AKKERWOUDE krijgen hun kans nog als ze volgende week gaan beslissen over een fusie met de zuivelfabrieken *Noord-Oostergo* **Betterwird/Dokkum-Morra-Lioessens**. De zuivelfabriek in **Betterwird** is indertijd nog al ruim gebouwd en kan meer melk verwerken dan de 25 miljoen, die nu aangevoerd word. De fusie zal ook een test-case worden voor de invloed, die de particuliere fabriek in, **Veenwouden** (onder de nieuwe leiding van coöperatie **Winschoten**) op de boeren in de Dokkumer Wolden uitoefent. Directeur H. Postma heeft aangekondigd, dat hij meer melk in de fabriek zal brengen en bij een fusie pleegt nog wel eens wat melk vrij te komen.

[….]

48 Niets over de deze leden-goedkeuring gevonden. In een knipsel – Akmarijp LC 1983-04-12 – staat dat dit besluit mei 1969 is genomen. September 1969 sloot deze fabriek. (ZHN.)

Friese Koerier 1969-09-06

Maandag gaat laatste melk naar Grouw – #Warga

Fabriek sluit deuren:

(Van een onzer verslaggevers)
GROUW — De coöperatieve zuivelfabriek in **Grouw** zal maandag na ruim 70 jaar definitief worden gesloten. Het bedrijf functioneerde de laatste jaren al als melkontvangstation voor de *Centrale Melkinrichting in Warga* nadat de fabriek in 1962 met vier andere (**Akkrum, Wirdum, Roordahuizum** en **Wartena**) was overgegaan in handen van de *Frico*. Het bedrijf ontvangt maandagmorgen voor het laatst melk. Maandagavond gaat de laatste melk naar **Warga**.

Het fabriekspand wordt toegevoegd aan het gebouwencomplex van de *NV Halbertsma*, die het gebouw al geruime tijd geleden heeft gekocht. De 12 personeelsleden in Grouw gaan gedeeltelijk naar **Warga** en voor een ander deel naar **Akkrum**. Ook de controle-afdeling verdwijnt uit **Grouw** en wordt met de controle-afdelingen van de andere fabrieken gecentraliseerd in **Warga**.

Daar zal voortaan eveneens het onderzoek van de boerenmonsters uit **Akkrum** plaatsvinden. De fabriek in **Akkrum** blijft werkzaam voor de fabricage van speciale kaassoorten en proeven met nieuwe en verwerkt 18 miljoen kg. boerenmelk, naar **Warga** gaat straks 30 miljoen. De fabriek in **Wirdum** nu nog dienst doende als tijdelijk centrale botermakerij sluit waarschijnlijk nog deze herfst.

Nieuwsblad vh Noorden 1969-09-17

Werknemers zuivelfabriek te Grijpskerk willen ontslag – #DTP

Geen vertrouwen meer in beleid directie

(Van een onzer verslaggevers)
TIEN van de ruim 30 werknemers van de coöperatieve zuivelfabriek in **Grijpskerk** hebben ontslag gevraagd omdat ze geen vertrouwen hebben in het beleid van de directie en in het herkrijgen van een gelijkwaardige functie in de zuivelfabriek te **Gerkesklooster**, die ruim een half jaar geleden fusioneerde met het bedrijf in **Grijpskerk**. Deze mensen zouden inmiddels ander werk hebben gevonden bij een houtwarenfabriek in Leek.

Toen het personeel van de zuivelfabriek in **Grijpskerk** begin januari werd ingelicht over de fusie met **Gerkesklooster** werd hen tevens meegedeeld dat er niets zou veranderen. Enkele maanden geleden echter werd besloten het bedrijf in **Grijpskerk** nog dit jaar te sluiten. Volgens het PvdA-Kamerlid H. Wierenga heeft nog geen der werknemers hierover bericht ontvangen; alleen de ondernemingsraad zou vertrouwelijk zijn ingelicht.

Directeur ir. J. Siebenga van de Grijpskerker fabriek spreekt dit tegen. „Men wist dat de fabriek dicht zou gaan. We hebben er met het personeel over gesproken.” Hoewel, zoals gezegd, de sluiting van het bedrijf voor niemand ontslag zou inhouden, deelde de heer Siebenga vanmorgen mee dat de „ongeveer” zes boven-60-jarigen vermoedelijk zullen afvloeien. „Voor hen is de mogelijkheid van een vervroegde pensionering bekeken.”

De tien werknemers, die ontslag hebben gevraagd baseren hun wantrouwen inzake het herkrijgen van een gelijkwaardige baan in **Gerkesklooster** op de ervaringen van hun collega's uit **Surhuisterveen**, die een paar jaar geleden door een fusie overgingen naar **Gerkesklooster**. Van de 18 overgeplaatsten werken er nu nog twee in **Gerkesklooster**. De anderen vertrokken omdat zij hun werk niet in overeenstemming achtten met hun capaciteiten.
Volgens de heer Wierenga is bij de fusie tussen **Grijpskerk** en **Gerkesklooster** op onverantwoorde wijze omgesprongen met het personeel.

Friese Koerier 1969-10-01

Reorganisatie NOVAC:

In Langelille (30) straks alleen melkontvangst – #Novac

LANGELILLE — Bij de fabriek van de *NOVAC* in **Langelille** zal de melkverwerking worden stopgezet, zodra de nieuwe kaasmakerij bij het bedrijf in **Tuk** gereed is. Als datum hiervoor wordt januari of februari van volgend jaar genoemd. Het personeel dat in de kaasmakerij van **Langelille** werkte kan worden overgeplaatst naar **Tuk**. De melkontvangst blijft in **Langelille**. De ledenraad is gisteravond van het bestuursbesluit tot deze reorganisatie op de hoogte gesteld. Een en ander betekent, dat ongeveer 25 werknemers in **Tuk** moeten gaan wonen.
Het bestuur van de *NOVAC* overlegt al enige tijd met de gemeente om voor hen zo snel mogelijk woningen te krijgen. De verhuizing zal geleidelijk plaats vinden. Het personeel is gisteren ingelicht. Bij de *NOVAC* in **Langelille** (het heet ook wel dat de fabriek in **Munnekeburen** staat), wordt per jaar ongeveer 30 miljoen kg melk ontvangen. Er werd de laatste jaren alleen maar kaas gemaakt. *NOVAC* heeft ook nog fabrieken in **Oosterzee** en **Blokzijl.**

Friese Koerier 1969-10-13

Zuivelfabriek Oldeboorn (14) wordt productiebedrijf van *Frico*

Melk van Frico-Warga gaat naar lunchkaasfabriek Oldeboorn – Akkrum wordt gesloten.

(Van onze landbouwredacteur)
De gespecialiseerde zuivelfabriek in **Oldeboorn** zal een productiebedrijf van de *Frico* worden, indien de deelgenoten van de *Frico* en de leden van **Oldeboorn** de desbetreffende voorstellen van de besturen aannemen. Directeur S. Valk van **Oldeboorn** wordt opgenomen in de Frico-directie. Het bedrijf in **Oldeboorn** wordt geen deelgenoot van de *Frico*, doch krijgt dezelfde status als o.a. de bedrijven in **Warga** en **Wolvega**, die ook eigendom van de *Frico* zijn. De achttien miljoen kg melk, die de *Frico* in **Akkrum** verwerkt zullen naar **Oldeboorn** gaan, waar reeds veertien miljoen kg boerenmelk verwerkt wordt voornamelijk tot lunchkaas en kleine Edammers. Het personeel van de fabriek in **Akkrum** die gesloten wordt, zal naar de Fricobedrijven in **Oldeboorn** en **Warga** kunnen gaan.
De directe reden van toenadering tussen *Frico* en **Oldeboorn,** een bedrijf met 100 man personeel, is de oplopende prijs van de aanvullingsmelk in het Zuiden, waarvan **Oldeboorn** in sterke mate afhankelijk was. De fabriek in **Oldeboorn** beschikt over een omvangrijke apparatuur voor een rationele bereiding en verpakking van kleine kaas. Voorts beschikt de fabriek over vrieshuizen, een poedertoren, boter- en boterolieinstallaties en over een machine voor de bereiding van de Italiaanse kaassoort *Mozzarella*.

Met de overname van **Oldeboorn,** dat per 1 januari volgend jaar na het aannemen van de voorstellen met alle lusten en lasten naar de *Frico* overgaat, krijgt de *Frico* de controle over een belangrijk deel van de produktie en de export van kleine kaas, hetgeen ook een heroriëntering in de particuliere handel noodzakelijk maakt. De Frico-produktie van dieetkaas in **Akkrum** zal ook naar **Oldeboorn** worden overgebracht. **Oldeboorn** had hiervoor reeds een vergunning.

De melkprijs, die de boeren van **Oldeboorn** in de *Frico* zullen ontvangen, wordt een zogenaamde formule-melkprijs, die uit bepaalde factoren wordt afgeleid. Deze prijs houdt geen rechtstreeks verband met de exploitatie van de fabriek in **Oldeboorn**. Voorts komt er een voorstel aan de leden de aandelen van de afzetorganisatie N. V. De Jong Verenigde over te doen aan de zuivelfabriek in **Marum,** die tezelfdertijd overgaat naar de gezamenlijke exploitatie van de *Domo*.

Oldeboorn is een fabriek die steeds goed met de Fricomelkprijs mee kon komen, maar de zware investeringen in de fabriek, die voor ruim anderhalf miljoen gulden op de balans stond per 1 januari, vergden ook zware afschrijvingen, terwijl de markt, waarin **Oldeboorn** opereerde niet zonder risico's was. De activiteiten van **Oldeboorn** konden daarom het beste voortgezet worden in Frico-verband, waarbij de *Frico* ook een bijzonder actieve concurrent kwijt raakt. De directeur van **Oldeboorn**, de heer S. Valk wordt adjunct-directeur in de Frico-directie te Leeuwarden, waar hij in het bijzonder als technisch directeur voor de Frico-bedrijven zal optreden.

Leeuwarder Courant 1969-10-15

INGEZONDEN – 1: Waar blijft zuivelplan? [49]

Waar blijft het plan van de *Friese Zuivelbond* voor de melkverwerking in Friesland? Moet het steeds zo doorgaan, dat er met guldens van de boeren gesmeten wordt? Het geval-Akkrum is er een nieuwe voorbeeld van. Nadat de boeren de zuivelfabriek in **Akkrum** in zijn geheel hadden overgedragen aan de *Frico* bestemde deze organisatie het bedrijf tot melkontvangststation en proeffabriek. De verbouwingen, die daarvoor gedaan moesten worden zijn inmiddels gerealiseerd. Zelfs de directeurswoning wordt voor 40.000 gulden opgeknapt, een karwei dat nog niet eens helemaal klaar is. Het gebeurt allemaal van onze centen en over onze ruggen.

Nu is er toevallig een directeur in een nabuurdorp, (**Oldeboorn**) die niets van de *Frico* moet hebben (lees zijn uitspraken van vergaderingen e.a.), die het hoofd niet boven water kan houden en die de moeilijkheden, die vele kleine fabrieken hebben en hadden aan ziet komen. Wat doet deze Frico-verguizer? Zijn boeren te koop aanbieden voor een directeursplaats met de voorwaarde er bij, dat de fabriek in **Akkrum** dicht moet. Nu zou ieder weldenkend mens zeggen, dat lukt toch nooit, maar nee hoor, de Frico-directie trapt er in.

Nu zal er direct wel weer in **Oldeboorn** voor een kapitaal verbouwd moeten worden en wij boeren zullen wel betalen. Wij slikken immers alles! De *Frico* vergadering zal wel met een mooi praatje en een stukje kaas naar huis worden gestuurd en klaar is kees. Als de verbouwing in **Oldeboorn** straks bijna klaar is, zal **Workum** misschien toetreden de *Frico* op voorwaarde, dat **Oldeboorn** gesloten wordt. Dan beginnen wij weer af aan. Nee hier moet ingegrepen worden door de *Friese Zuivelbond*, eén plan voor de toekomst en geen koehandel. Akkrum. K. de Jong Jzn.

49 Totaal 5 ingezonden brieven! – twee geplaats.

Friesche Koerier 1969-10-18

INGEZONGEN – 2 : Frico-Oldeboorn

In een boze opwelling schreef ik enkele dagen terug een ingezonden stuk over de kwestie Oldeboorn-Frico. De afgelopen dagen echter, heb ik met veel mensen over dit onderwerp gesproken en ik ben tot de overtuiging gekomen dat ik het verkeerd heb gezien. Ook in onze kringen moeten de sentimenten geen rol meer mee spelen maar geld alleen keiharde business en dat is het hier toch wel.

Het zou natuurlijk mooier geweest zijn wanneer er een duidelijk omlijnd zuivelplan zou zijn, maar bij gebrek hieraan zal de manier waarop het nu gebeurt wel de enige mogelijke zijn. Ik hoop daarom dan ook, dat de ledenvergadering van de *Frico* het enige mogelijke zal doen en tegelijkertijd zal zorgen dat er een zuivelplan voor geheel Friesland komt.

Akkrum. K. de Jong Jzn.

Leeuwarder Courant 1969-10-21

Flinke meerderheid achter bestuursvoorstel

Frico-deelgenoten voor overname Oldeboorn

OLDEBOORN. De vergadering van deelgenoten van de *Frico* heeft vanmorgen het bestuursvoorstel aangenomen, dat de overname van de coöperatieve zuivelfabriek in **Oldeboorn** inhoudt. De fabriek wordt daarmee een bedrijf, (voor de produktie van kleine kaas) dat rechtstreeks onder het Frico-bestuur komt te staan, terwijl de leden zich kunnen aansluiten bij een veehoudersvereniging, die in de Frico-vergadering dezelfde rechten krijgt als de deelgenoten van de *Frico*. (**Oldeboorn** beslist vanavond over het voorstel.)

Het voorstel is er niet zonder slag of stoot doorgekomen bij de *Frico*. Er is urenlang gedelibereerd, waarna het voorstel uiteindelijk met 78 procent van de stemmer voor werd aangenomen. Door de directie werd uiteengezet, dat **Oldeboorn** niet als deelgenoot in de *Frico* kon worden opgenomen, omdat het een zeer gecompliceerd bedrijf is, dat steeds spanningen zou opleveren bij de prijsbepaling van de produkten. Ook is gesteld, dat een dergelijke overname alleen het geval kan zijn in bijzondere omstandigheden, zoals die zich in **Oldeboorn** voordoen. Daarmee is het hek niet van de dam voor verdere overnames.
Voor daartoe wordt overgegaan zal er in ieder geval een algemene discussie nodig zijn, welke op het ogenblik voorbereid wordt in de zogenaamde „blauwe commissie", die de gehele coöperatieve melkverwerking in Friesland in ogenschouw neemt. Het desbetreffende rapport wordt in de loop van het volgende jaar verwacht. De oppositie tegen het voorstel kon niet onder één noemer gebracht worden, doch bij de tegenstemmers waren wel verschillende deelgenoten, die gespecialiseerd zijn in de produktie van kleine kaas. De discussies in de Fricovergadering werden vanmorgen op rustige toon gevoerd.

Leeuwarder Courant 1969-10-22

Oldeboorn achter Frico-voorstel

OLDEBOORN: De ledenvergadering van **Oldeboorn** besloot gisteravond het deelgenootschap van de *Frico* aan te vragen, de aandelen van *N.V. De Jong Verenigde* over te dragen aan de coöp. zuivelfabriek te **Marum** (*Domo*) en de fabriek in **Oldeboorn** over te dragen aan de *Frico.*
De leden van de veehoudersvereniging te Oldeboorn zullen van de *Frico* de gewogen gemiddelde melkprijs van de Frico-deelgenoten krijgen. De *Frico* betaalt aan de leden van **Oldeboorn** 150.000 gulden voor de research, die er gepleegd is o.a. op het gebied van de mozzarellabereiding, de lunchkaasproduktie en de kaasverpakking. De vergadering had een pittig verloop en er brak nog wel eens een emotioneel geluid door, maar er werd geen aanval gedaan op het bestuur.

Bij verschillende leden was er wel sprake van een zekere opluchting nu de fabriek met alle lusten en lasten per 1 januari aan de *Frico* overgedragen kan worden. Op die datum wordt de directeur van **Oldeboorn**, de heer S. Valk, adjunct-directeur van de *Frico*.
Gister berichten wij reeds, dat de vergadering van Frico-deelgenoten dezelfde voorstellen heeft aangenomen. De samensmelting van *Frico* en **Oldeboorn** wordt op 1 januari een feit.

Leeuwarder Courant 1969-11-05

Bestuursvoorstel: Zuivelfabriek Tijnje (10) naar #*De-Takomst* (135)

De besturen van de coöperatieve zuivelfabriek te **Tijnje** en de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* zijn het eens geworden over een samengaan van beide ondernemingen. **Tijnje** komt met ruim tien miljoen kg melk de melkaanvoer bij *De-Takomst* (**Wolvega, Haskerhorne** en **St. Nicolaasga**) op 145 miljoen kg brengen. Het is de bedoeling, dat **Tijnje** eind dit jaar overgaat naar *De-Takomst*.

De fabriek blijft voorlopig als kaasfabriek doordraaien en eventueel later als melkontvangststation. Uiteindelijk zal de melk verwerkt worden in de kaasfabriek te **St.-Nicolaasga**, die op het ogenblik een verbouwing ondergaat. De fabriek in **Tijnje** is evenals *De-Takomst* aangesloten bij de *Frico*. Voor het personeel geldt de gebruikelijke regeling van de Friese coöperatieve zuivelindustrie. Het aantal regionale zuivelcoöperaties in Friesland zal door deze fusie tot 29 dalen.

Leeuwarder Courant 1969-11-08

Concentratie Tijnje en overblijvende kleine fabrieken

DE VEEMARKT

TOEN DE LEDEN van de coöperatieve zuivelfabriek te **Tijnje** enkele jaren geleden fusieplannen in de richting van **Terwispel** afstemden, ontstond er van lieverlee een situatie waarin **Oldeboorn** en **Tijnje** wat naar elkaar lonkten. Toen **Oldeboorn** enkele weken geleden besloot de zaak aan de *Frico* over te dragen, begonnen de fusiebesprekingen tussen *De-Takomst* en **Tijnje**, die snel (tien dagen) tot een goed einde zijn gevoerd. De oplopende arbeidskosten noopten deze kleine fabriek, die voor de *Frico* o.a. 20 plus en 40 plus Friese nagelkaas maakt, naar andere oplossingen te zoeken, wilde men niet op een dwaalspoor raken met de melkprijs. Daarmee gaat dan een van de laatste kleine fabrieken verdwijnen, die in Friesland het bewijs had moeten leveren, dat concentratie niet zo erg nodig is.

Met ruim tien miljoen kg melk is *Tijnje* de op twee na kleinste fabriek op de vaste wal van Friesland; kleiner zijn *Rinsumageest* met ruim zes en **Makkinga** met ruim negen miljoen kg. Verder zitten in deze grootte-groep nog **Achlum** (13), **Oldeberkoop** (13), **Oudwoude** (13), **Sijbrandaburen** (13) en **Tzum** (13), alle fabrieken die tot nu toe vrijwel van fusiesmetten vrij gebleven zijn. **Tijnje** is de enige Frico-fabriek, die 20 plus nagelkaas maakt. **Marrum** maakt evenals **Tijnje** 40 plus.
In het dorp **Oldeboorn** heerste grote spanning, toen er iets bekend werd over de plannen, de fabriek over te doen aan de *Frico*. Het dorp vreesde voor de werkgelegenheid van 100 mensen. In **Tijnje** gaat het om twintig mensen, die voorlopig in de fabriek kunnen blijven werken. Stopzetting van de fabriek zal mettertijd echter niet meer zo'n grote ramp zijn voor het dorp, want de eventueel vrijkomende woningen zijn niet meer van het type, dat vroeger de fabrieksbuurtjes typeerde.
[….]

Leeuwarder Courant 1969-11-13

Zuivelcoöperatie in Olterterp in moeilijkheden

Een voorstel om nog eens voor twee miljoen in de zuivelfabriek te **Olterterp** te verbouwen is op een zeer druk bezochte ledenvergadering van de coöperatieve zuivelindustrie „*Meienor len*" in **Olterterp** afgestemd. Het verzet kwam in eerste instantie niet van de oppositiegroep onder de leden, hoewel deze uiteraard ook tegen het voorstel gekant was.
Uit de vergadering werd de suggestie gedaan om niet langer alleen de exploitatie van de zuivelfabrieken in **Olterterp** en **Terwispel** voort te zetten, doch met 60 miljoen kg melk aansluiting te zoeken bij een sterkere coöperatie. Voorzitter Piet de Boer zegde toe, dat het bestuur zich zal oriënteren op dit punt. Het onbehagen onder de leden van deze coöperatie vloeit voort uit de schuldenlast van de vereniging en de betrekkelijk lage melkprijs. Ook de oplossing van het conflict in de directie van de fabriek is voor vele leden nog niet verteerd en heeft aanleiding gegeven tot de vorming van een oppositiegroep van boeren uit Olterterp en omgeving tegenover de boeren uit **Boornbergum** en **Terwispel.**

Leeuwarder Courant 1969-11-15

„*Meienoar len*" Olterterp in de problemen

DE VEEMARKT dl
DE VERBOUWING VAN TWEE MILJOEN gulden in de zuivelfabriek in Olterterp is door de leden van „*Meienoar len*" bijna unaniem afgewezen en wie verwacht zou hebben, dat het bestuur na zo'n nederlaag wel zal aftreden, komt bedrogen uit. Het bestuur probeert zijn positie te redden door met de vergadering mee te zeilen in een nieuwe koers namelijk die van fusie met een andere coöperatie.
Voor fusie met **Olterterp** en de te sluiten fabriek in **Terwispel** komen in aanmerking de concentraties in **Oosterwolde, Bergum** en **Wolvega**. Andere coöperaties komen niet in aanmerking om deze uit het spoor geraakte zuivelcoöperatie op sleeptouw te nemen.

De rechtlijnige voorzitter van **Olterterp**, de heer Piet de Boer, is nu precies waar hij niet wezen wilde als gevolg van een serie bestuursbeslissingen als daar zijn het ontslag van de vorige directeur, het los maken van de banden met de Zuivel-Bank, het tegenstemmen bij het Frico-voorstel om Oldeboorn over te nemen en soortgelijke dingen, die de begeleidingsverschijnselen van een te lage melkprijs zijn. Als een conflict tussen de Zuivel-Bank en de boerenleenbanken om Drachten, die De Boer tot kringvoorzitter hebben, er toe leidt, dat „*Meienoar len*" uit de Zuivel-Bank wil breken, dan zit er iets verkeerd.

Nieuwsblad vh Noorden 1969-11-20

Fusie van drietal zuivelcoöperaties in Friesland

#*De-Maatschap* **(Dronrijp) (52) , #***Fresia* **(Leeuwarden-Marrum) (52) en Weidum (22)**

(Van een onzer correspondenten)
De besturen van de coöperatieve zuivelindustrieën *de Maatschap* in **Dronrijp**, *Fresia* in **Leeuwarden** en **Weidum** hebben na een week van intensief vergaderen overeenstemming bereikt over de vorming van

één nieuwe vereniging onder de naam Coöperatieve Zuivelindustrie *Fresia GA* met als zetel **Dronrijp**. De gemeenschappelijke exploitatie begint met terugwerkende kracht op 1 januari 1969. Met deze fusie wordt in totaal 130 miljoen kilo melk — *De-Maatschap* 52 miljoen, *Fresia* 52 miljoen en **Weidum** 22 miljoen — in één vereniging ondergebracht. Deze krijgt haar werkgebied over heel Noordwest- Friesland.

Of er zuivelfabrieken dichtgaan, is nog niet bekend. *Fresia* beschikt over een moderne melkindustrie in **Leeuwarden** en een goed geoutilleerde kaasfabriek in **Marrum**. *De-Maatschap* breidde in **Dronrijp** net uit. In **Weidum** was men toe aan investeringen.
Op 27 november is er een ledenvergadering, waar de voorstellen betreffende de samenwerking ter tafel komen.
De nieuwe vereniging *Fresia* schaart zich, als de fusie doorgaat, meteen in de rij van de grote Friese zuivelverenigingen, *DGV* **(Workum),** *De-Takomst* **(Wolvega)** en *Novac*.

Leeuwarder Courant 1969-11-21

Zuivelfabriek Tijnje voor fusie met #*De-Takomst*

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te **Tijnje** heeft gisteravond met grote meerderheid van stemmen de voorstellen van het bestuur, een fusie aan te gaan met de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega**, aangenomen. Van de 158 leden van de fabriek waren er 147 vertegenwoordigd. Bij de stemming werd 93 procent van de stemmen voor het fusievoorstel uitgebracht. De fusie gaat op 1 januari in, indien 80 procent van de melk overgaat naar *De-Takomst*. Gisteravond hebben leden met 60 procent van de melk het leden register van *De-Takomst* getekend. Verwacht wordt dat alle melk van **Tijnje** mee naar *De-Takomst* zal gaan. Zoals bekend blijft de fabriek voorlopig nog draaien.

Leeuwarder Courant 1969-11-22

Fusiegesprekken: #*Fresia*, #*De-Maatschap* en Weidum

DE VEEMARKT
[….]
ONGEVEER EEN WEEK hadden de besturen van *Fresia, De-Maatschap* en **Weidum** nodig om de al jaren broeiende concentratieplannen in het vat te gieten en met fusieplannen bij de leden te komen. Men wil een vereniging vormen met 130 miljoen kg melk. De fusie beslaat het noordwestelijk deel van Friesland. Als de leden de plannen aannemen — en dat doen ze — dan heeft het noorden zijn achterstand in de concentratie opgeheven ten opzichte van het zuiden, waar zich reeds drie, vier zuivelcoöperaties van de omvang van de '*nieuwe Fresia'* bevinden.

De nieuwe *Fresia* is de meest complete regionale zuivelindustrie in Friesland. Als enige coöperatie zal deze Frico-deelgenoot ook nog over een eigen melkinrichting beschikken, naast die van de *Frico* in **Warga**. De haast, waarmee deze concentratie wordt uitgevoerd, verbaast ons enigszins, hoewel het uiteraard wel weer een stap in de gewenste richting is.

Sedert de voorzitters van de landbouworganisaties vorig jaar hun gewicht in de schaal wierpen na het ver-

schijnen van het blauwe boekje over de vorming van een zuivelvereniging in Friesland, is de zaak van de concentratie in een stroomversnelling gekomen. Bouma, Tolman en De Groot werden door de topcoöperaties buiten de deur gehouden, maar die topcoöperaties begrepen ook wel, dat er nu meer van hen verwacht werd, en ze zijn ijverig aan het concentratie-praten gegaan.
Dat loopt op een fusie tussen Frico, CCF en Zuivelbond uit,[50] een onderneming met een omzet van een kleine miljard gulden, die tot de twintig grootste ondernemingen in Nederland kan behoren met een omzet zo groot als de KLM, Albert Heijn of de VMF, en als men in de coöperatiesfeer wil blijven, dan komt zij in de orde van grootte van Cebeco.

De grote kwestie bij deze fusie wordt de plaats van de regionale zuivelcoöperaties. Hoe sterker regionale coöperaties als *Fresia*, *De-Goede-Verwachting* (**Workum**), *De-Takomst* (**Wolvega**) en *Novac* zijn, hoe groter hun invloed op het totaal. De huidige versnippering in een dertigtal coöperaties, leidt tot een overheersende positie van de geconcentreerde topcoöperaties. De vorming van nog enkele grote regionale concentraties naast de genoemde vier en naast *de twee-provinciën* (**Gerkesklooster**) en *Zuid-Oost-Hoek* (**Oosterwolde**), zal het zwaartepunt naar de plaatselijke coöperaties leggen.

Er zijn kleine coöperaties die, in afwachting van de fusie aan de top, concentratie aan de voet hebben uitgesteld. In ieder geval was dat een mooi argument om niet aan fusies mee te doen. In 1969 is er echter een nieuwe grote verschuiving van klein naar groot begonnen. We zullen die schuivende fabrieken even opnoemen: **Oldeboorn, Akkerwoude, Balk, St. Nicolaasga, Tijnje, Grijpskerk** en tenslotte **Weidum** met **Dronrijp, Leeuwarden** en **Marrum**.

Er is nog een reeks kleine fabrieken, die buiten concentraties staat: **Tzum, Achlum, Giekerk, Rinsumageest, _Ee, Oudwoude, Opeinde, Donkerbroek, Oldeberkoop, Makkinga, Steggerda** en Sijbrandaburen. Concentraties, die nog voor versterking in aanmerking komen, zijn *De Terpen* te **Wommels**, De *Zuidoosthoek* te **Oosterwolde**, *Noordoostergo* te **Dokkum**, *Meiinoar len* te **Olterterp**. In Friesland blijven er op zijn hoogst een achttal regionale concentraties over. Voor de drie eilandfabrieken zal een aparte oplossing gevonden moeten worden.

Indien deze acht regionale concentraties tijdig op de vereiste sterkte zijn, zal het in Friesland niet komen tot één Friese zuivelcoöperatie. Wel zullen *Frico, CCF* en *Zuivelbond* tot een fusie overgaan, maar daarnaast blijven die acht zelfstandig, hetgeen betekent, dat ze een grote invloed krijgen op de topcoöperatie. De enige vraag is, hoe de concentraties **'Workum'** en **'Gerkesklooster'** in dit geheel passen. Zullen ze vrijwillig tot de *Frico* toetreden of zullen ze dat pas gedwongen doen na de fusie van *Frico, CCF* en bond?

Er is wel eens sprake van, dat de *CCF* mooi weer speelt van de melk van de aangesloten zuivelfabrieken, omdat die melk even profijtelijk in de eigen fabriek verwerkt zou kunnen worden. We vinden dat grootspraak. De situatie kan echter veranderen. De *CCF* draait en ontvangt slechts zes dagen in de week en soms zijn het er slechts vijf als het met de kerst en Pinksteren erg mooi weer is. De boeren melken echter zeven dagen en de zuivelfabrieken ontvangen iedere dag melk.
De *CCF* schuift dus bepaalde agrarische problemen naar de plaatselijke fabrieken. Als in de loop van het volgende jaar – veel te laat natuurlijk, maar allerlei posities moeten veilig gesteld worden — de grote alleszaligmakende fusie aan de orde komt in Friesland, dan zijn de boeren er rijp voor. Het gaat namelijk mis met de melkprijs. In Friesland is dat op verschillende manieren nog gecamoufleerd. De melkprijs ligt in werkelijkheid een drie cent lager dan het vorig jaar als gevolg van een lagere kaas- en weiprijs, terwijl de kosten op de boerderij zijn opgelopen. Dat de boeren daarvan nog niet zoveel gemerkt hebben, komt

50 ….slechte voorspelling. Dat zou nog meer dan 20 jaar duren – 1990 – en dan ook nog zonder de zuivelbond! (ZHN.

door de hogere melkproduktie en door de hogere vee-prijzen.

De onkosten zijn deze zomer in de zuivelfabrieken op 7 tot 7,5 cent per kilo gesteld en op het ogenblik is dat cijfer op 5 cent gekomen. In werkelijkheid is de verwerking van zomermelk door een hoge bezettingsgraad van de fabriek goedkoper dan die van wintermelk, tenzij men natuurlijk stelt, dat er voor de zomertop extra investeringen moesten worden gedaan. De bedrijfsuitkomsten zullen echter aan het einde van dit boekjaar dusdanig zijn, dat de boeren zullen zeggen, dat er iets moet gebeuren. Het zou leuker voor hen geweest zijn, wanneer de noodzakelijke reorganisatie van de coöperatieve Friese zuivelindustrie reeds zijn beslag had gekregen.
[….]

Leeuwarder Courant 1969-11-25

150 miljoen kg melk in één hand

Grote zuivelfusie in Zuidoost-Friesland – bestuursvoorstel

Mein-inoar len **(Olterterp) (50) en** ***ZOH*** **(Oosterwolde) (70)**

De besturen van de zuivelcoöperaties te **Olterterp** en **Oosterwolde** hebben de leden voorstellen gedaan tot het vormen van een zuivelcoöperatie, die in totaal 150 miljoen kg melk zal verwerken tot boter, kaas, melk- en weipoeder en ingedikte wei. De fusie zou ingaan op 1 januari 1970.

De fusiebesprekingen zijn van zeer recente datum. De ledenvergadering van „*Mein-inoar len*" te **Olterterp** stemde kort geleden een investeringsplan van twee miljoen gulden af en op het bestuur werd grote aandrang uitgeoefend contact te zoeken met een andere zuivelcoöperatie. Voorzitter P. A. de Boer stemde daarin toe. Ook in het bestuur van „*De Zuidoosthoek*" in **Oosterwolde** waren reeds stemmen opgegaan om tot verdere samenwerking te komen.

De Zuidoosthoek is een concentratie van fabrieken, namelijk tussen **Oosterwolde** en **Elsloo**, waarbij zich later **Wijnjeterp** en **Waskemeer** hebben aangesloten. De melkaanvoer kwam daardoor op zo'n 70 miljoen kg Deze coöperatie ging vorig jaar een samenwerking aan met een concentratie van drie Drentse fabrieken, n.l. **Rolde, Grolloo** en **Anloo**. die uit de *Domo* gestapt waren Deze drie fabrieken hadden 25 miljoen kg. melk. Alle melk wordt in **Oosterwolde** en **Elsloo** verwerkt. Daar komt nu *Mei-inoar len* bij met ruim 50 miljoen kg, melk. welke op het ogenblik verwerkt wordt in de zuivelfabrieken te **Olterterp** en **Terwispel**, nadat **Langezwaag** en **Boornbergum** gesloten waren.

Leeuwarder Courant 1969-11-28

#De-Foarútgong stemt investeringsplan van vijf miljoen af

De leden van de zuivelcoöperatie „*De Foarütgong*" hebben in **Bergum** het investeringsplan van het bestuur met 538 stemmen tegen en 535 stemmen vóór afgestemd. Het bestuur had voorgesteld de fabriek op *Bergumerdam* (**Bergum**) sterk uit te breiden en geschikt te maken voor de ontvangst van vijftig miljoen kilo melk per jaar. De fabriek in **Twijzel** zou daarmee gesloten worden. De investering vergde een bedrag van vijf miljoen gulden.

De oppositie kwam onder leiding van de vice-voorzitter van de *CBTB* H. Bouwman vooral van de leden uit **Twijzel** en omgeving, die de fabriek in hun plaats geschikter achtten voor uitbreiding.
De uitbreiding bij **Bergum** vonden zij ongewenst omdat **Bergum** te dicht bij Leeuwarden ligt. „Bouwen in **Bergum** betekent bouwen tegen de *CCF* aan", zo liet de oppositie onder meer weten. De consequentie van het verwerpen van het voorstel is op de vergadering niet meer besproken. Wel sprak men zich in z'n algemeenheid uit voor verder fusie, maar een partner werd niet genoemd.

Leeuwarder Courant 1969-11-29

Bij #*De-Foarügong*, uitbreiding Bergum afgestemd

DE VEEMARKT
[….]
DE LEDEN VAN DE COÖPERATIEVE zuivelindustrie *De-Foarütgong*, met fabrieken in **Bergum** en **Twijzel**, hebben met 538 tegen 535 stemmen de uitbreiding van de fabriek in **Bergum**, kosten ruim vijf miljoen gulden, afgestemd. Een actie onder de leden in het oostelijk gebied van deze coöperatie, welke leden een fabriek in **Twijzel** wensen, heeft dit resultaat te weeg gebracht. De verhoudingen in de vereniging zelf liggen waarschijnlijk anders. Bouwen in **Bergum** betekent sluiting van de fabriek in **Twijzel**; vasthouden aan **Twijzel** betekent het bouwen van een geheel nieuwe fabriek in **Twijzel**, die volgens de huidige stand van zaken op tien miljoen gulden geschat wordt. Als D*e-Foarütgong* zijn poedertoren opgeeft — **Bergum** droeg vorig jaar met zijn poedertoren voor zijn deel bij tot redding van de melkprijs bij de beperking van de kaasproduktie — kan het in **Twijzel** wel een paar miljoen goedkoper.

De-Foarütgong heeft een melkprijs, die in Friesland boven het gemiddelde ligt. De coöperatie heeft de laatste jaren voortdurend in **Bergum** geïnvesteerd, terwijl **Twijzel** nu op zijn eind is. Een nieuwe fabriek voor 65 miljoen kg melk zou er nodig zijn, wanneer **Bergum** opgeheven wordt. Dorpisme heeft *De-Foarütgong* nu op een punt gebracht, dat er brokken zullen komen, want natuurlijk zal een bijzondere ledenvergadering, bijeengeroepen door een groep leden, een beslissing nemen, die de eerste ongedaan maakt.

Die eerste beslissing om niet in **Bergum** te bouwen kost immers geld. Anders dan in het geval **Olterterp**, waar de leden bijna unaniem een investering van twee miljoen afstemden, kan men in *De-Foarütgong* niet een ontwikkeling in de richting van meer concentratie forceren door noodzakelijke investeringen af te stemmen. Bij een fusie tussen de grote coöperaties in Noordoostelijk Friesland zal men altijd weer bij **Bergum, Dokkum** en **Gerkesklooster** uitkomen. Wie meent, dat **_Ee, Oudwoude** en **Giekerk** harder in de richting van *De-Foarütgong* zullen lopen, nu de groep-Twijzel met miljoenen speelt alsof het knikkers zijn, komt bedrogen uit. De groep-Twijzel heeft het vertrouwen in deze hun eigen coöperatie *De-Foarütgong* geschokt.

Leeuwarder Courant 1969-12-10

INGEZONDEN

„Veemarkt" en afstemmen investering bij De-Foarútgong [51]

De Veemarkt-schrijver heeft nogal wat aandacht geschonken aan de concentraties in de coöperatieve zuivelindustrie en de daarmede nauw verwant zijnde investeringen. Speciaal werd ditmaal aandacht geschonken aan de afgestemde miljoeneninvestering van de „*De-Foarütgong*" voor de fabriek te **Bergum**. Ging het echter in werkelijkheid wel om de fabriek te **Bergum**? Bepaald niet wanneer men het getal leden uit de plaats **Twijzel** vergelijkt met het totale aantal der vereniging tellende leden. Doorslaggevend voor de massa der tegenstemmers was de enorme overmacht der gefuseerde zusteroganisaties en meer speciaal die van 120-150 miljoen kilogram melk per jaar.

Ondanks het woord coöperatie oftewel samenwerking in de meest uitgebreide zin van het woord, is de kostprijs d.w.z. het onkostencijfer van grote invloed bij het bepalen der uiteindelijke melkprijs. Hoe groter hoeveelheid, hoe lager dit onkostencijfer. Maar dan rijzen meteen vragen, wanneer dit met een miljoeneninvestering gepaard moet gaan en speciaal in dit geval met „*de-Foarütgong*", n.l. een investering van f 5.280.000 op een hoeveelheid melk van zestig miljoen kilogram per jaar.
Het gaat hier om een begroting en om tot een beter deelbaar geheel te komen, tellen we er *f* 120.000 bij op en wordt dit dus *f* 5.400.000; hetgeen over tien jaar gespreid 0,9 cent per kg melk betekent. Door de directie werd gesteld, dat het benodigde geld niet beneden de acht procent geleend kon worden. Dit wil dus zeggen over de eerste periode van vijf jaar gemiddeld *f* 324.000 rente ten laste van zestig miljoen kg melk is 0,54 cent per kg melk. Op basis van een tienjaarlijkse aflossing van *f*540.000 per jaar bedraagt dit voor de tweede vijfjaren-periode *f*2.700.000 a acht procent ifl *f*216.000 gedeeld door zestig miljoen kg melk is 0.36 cent per kg melk. De laatste aflossing van *f* 540.000 a acht procent is *f*43.200 gedeeld door zestig miljoen kg is 0.07 cent per kg melk.

Resumerende kom ik tot het volgende: eerste vijf jaren rente plus aflossing 0,90 cent plus 0,54 cent is 1,44 cent per kg melk. Tweede vijf jaren 0,36 plus 0.07 cent is 0,43 cent per kg melk. De totale aflossing plus rente gesteld door bestuur en directie op tien jaar is dus een investeringsbelasting van 1,44 cent plus 1,12 cent (0,90 plus 0,22) oftewel 2,56 cent per kg gedeeld door twee is rond 1,28 cent per kg melk. Dit is over tien jaar zonder personeelsafvloeiing.

De directie stelt dit veel te hoog door een aantal van twintig man te noemen. Door de loonexplosie is de zuivelindustrie zullen de resterende werknemers in de vereniging dit zeer zeker financieel tot tien man reduceren. Althans, de naar voren gebrachte cijfers gezien de grote achterstand van de beloning in de sector zuivel met de sociale lasten, laten hierover geen twijfel.

Dit alles in aanmerking genomen was de alles overheersende vraag ter vergadering: „Welke plaats heeft de „De-Foarütgong" straks in het coöperatief geconcentreerde Friesland van de zuivelindustrie?" Is daar dan nog wel een plaats voor **Bergum** ingeruimd onder de rook van **Warga** en **Leeuwarden**! Wanneer de Veemarktschrijver stelt, dat er straks brokken komen, dan deel ik die vrees met hem. We lopen achter de feiten aan. Niemand weet hoe de fusie-lawine in de zuivel zich gaat ontwikkelen. Provincies grijpen al in elkaar en waar is landelijk het eind? Wat is tenslotte nog groot voor onze Friese coöperatieve zuivelbegrippen, als we worden geconfronteerd met het Unileverconcern met een omzet van *f*24.000 miljoen gulden met 300.000 werknemers oftewel het zestigvoudige van onze Friese coöperatieve zuivelindustrie inclusief *CCF* en *Frico*?

51 Zie reactie hier weer op in MAP-Veemarkt 1669-12-13

We staan met de rug tegen de muur. Enerzijds de zuiveldirecteuren die een lonende melkprijs te voorschijn moeten "toveren" en daarvoor over de meest geperfectioneerde technische apparatuur moeten beschikken. Anderzijds de individuele boeren op het bedrijf met hetzelfde probleem. Deze zaak moet heel anders aangepakt worden, vooropgesteld dat het nog niet te laat is!

Maar het allereerste moet dan toch wel één Friese coöperatieve zuivelverwerking met één uniforme melkprijs zijn. De bond van Friese coöperatieve Zuivelfabrieken moet over doeltreffende machtsmiddelen kunnen beschikken om aan de dreigende chaos paal en perk te stellen. De tijd voor soepelheid en verouderde grensregelingen op basis van uitstervingsystemen leidt naar de catastrofe indien de bond hierin blijft volharden.

Als een vereniging een miljoeneninvestenng voor eigen „lijfsbehoud" moet riskeren, dan mag dit op korte termijn geen weggegooid geld zijn! Het gehele coöperatieve topapparaat onzer Friese zuivelindustrie schitterde ter vergadering door afwezigheid. Onverantwoordelijk en onbegrijpelijk op zo'n uitermate gewichtige vergadering van een der deelgenoten. Als het economisch verantwoorder is een nieuwe fabriek voor, tien miljoen gulden(naar de Veemarktschrijver) te bouwen, dan moet men daarmee voor de dag komen en op de economisch juiste plaats. Met 150 miljoen kg melk is deze nieuwbouw nauwelijks van invloed op de melkprijs.
"Brokkenmakers" zijn degenen die nalaten deskundige voorlichting te geven De zgn. „brokkenmakers" in **Twijzel** maar ook evengoed in **Bergum** en **Garijp** hebben het enig mogelijk antwoord gegeven hetwelk tot nadenken kan stemmen, wat onder coöperatieve concentratie dient te worden verstaan, en dat is zeker iets anders aan met een N.V.-tje op de coöperatieve zuivelbeurs als „zakkenroller" te fungeren.

Leeuwarder Courant 1969-12-12

Nieuwe grote fusie in Friese zuivelcoöperatie:
#De-Terpen *(40)* en #*De-Takomst* (145)

(Van onze landbouwredacteur)
De meest opzienbarende fusie in de Friese zuivelcoöperatie tot nu toe staat op stapel. De besturen van de coöperaties *De-Takomst* (**Wolvega, Haskerhorne, St. Nicolaasga, Tijnje**) en *De-Terpen* (**Wommels-Scharnegoutum**) zijn het eens geworden over een fusie van beide coöperaties. De leden van beide coöperaties zullen over de plannen van de besturen worden ingelicht. Door deze fusie wordt een coöperatie gevormd van 195 miljoen kg melk, waarvan 145 miljoen van *De-Takomst* en 40 miljoen van *De Terpen*.

De beide gebieden van deze coöperaties grenzen nauwelijks aan elkaar. Wel vormen ze samen de grens van het Frico-gebied met de *De Goede Verwachting* in **Workum**, die niet bij de *Frico* is aangesloten en die door deze fusie praktisch van verdere expansiemogelijkheden is uitgesloten. De nieuwe coöperatie, die ook *De-Takomst* gaat heten, is voorlopig de grootste van de regionale zuivelcoöperaties in Friesland. Zij ontvangt als de leden de fusie aannemen ongeveer een zesde deel van de coöperatieve melk in het gebied van de Friese Zuivelbond.

De coöperatie *De Terpen* werd enkele weken geleden verrast door de fusie van **Weidum** en **Dronrijp** met *Fresia* (**Leeuwarden-Marrum**), waardoor *De-Terpen* nauwelijks meer gebiedsuitbreiding zou kunnen krijgen. De nieuwe fabriek, die er in **Wommels** gebouwd wordt, dreigde ook in de toekomst aangewezen te zijn op een te geringe aanvoer van melk. In het kader van *De-Takomst* worden de mogelijkheden ver-

groot. Bovendien beschikt *De-Takomst* in **Wolvega** over een melkpoedertoren.

Als de leden van de beide coöperaties de fusie aannemen is de zuivelkaart van Friesland praktisch getekend. Alleen in het gebied ten noordoosten van de lijn Drachten-Leeuwarden zijn nog enkele verrassingen mogelijk. De laatste verrassing, die er uit de bus kan komen, is een fusie van alle zuivelcoöperaties.

Leeuwarder Courant 1969-12-13

Vervolg: fusiebesprekingen in Friesland

DE VEEMARKT
[….]
DEZE WEEK HADDEN we het gevoel, dat de kar waaraan we altijd hebben zitten trekken, ons in de rug reed. Het kwam door het ingezonden stuk van M. B. de Vries van Bergum, die een andere uitleg gaf aan de stemming op de vergadering van *„De-Foarútgong"* te **Bergum** dan wij hebben gedaan. In die vergadering werd het bestuursvoorstel om de fabriek in **Bergum** geschikt te maken voor de verwerking van 65 miljoen kg melk afgestemd. De investeringen van ruim vijf miljoen gulden gaan voorlopig niet door. We schreven, dat het verzet tegen het bouwplan vooral voortkwam uit het oostelijk deel van deze coöperatie, uit de omgeving van **Twijzel**, waar *De-Foarútgong* ook een fabriek heeft staan. Bouwen in **Twijzel** betekent echter een investering van tien miljoen gulden.

De Vries stelt nu, dat de tegenstemmers ook wel andere motieven hebben dan alleen het bouwen van een fabriek in **Twijzel.** Men wilde midden in de fusielawine geen beslissingen nemen, die niet passen in de toekomstige structuur van de Friese coöperatieve zuivelindustrie. Dat klinkt nobel, als de leden van *De-Foarútgong* dan ook maar duidelijk voor ogen staat, dat zij op het punt aangeland zijn, waarbij ze hun eigen onderneming afbreken. Nu kan die afbraak mogelijkerwijs leiden tot de versnelde vorming van die ene zuivelcoöperatie met één melkprijs voor geheel Friesland, maar zeker is dat niet. Om die ene melkprijs roepen echter die coöperatoren het hardste, die met hun melkprijs niet mee kunnen komen.

Fusieplannen *De Terpen* en *De Takomst*
De voorgestelde en opzienbarende fusie tussen *De Terpen* (**Wommels**) en (**Wolvega**) lijkt het standpunt van De Vries te bevestigen. Op de zuivelbeurs bracht het gister een schok te weeg, hoewel men nu zo langzamerhand toch wel kan weten, dat er zeer veel melk nodig is om nieuwe fabrieken te bouwen en rendabel te maken. *De-Terpen* bouwt praktisch een nieuwe fabriek voor 40 miljoen kg melk, maar deze coöperatie is te klein om ook nog de noodzakelijke poedertoren te bouwen. Door **Weidum** geanimeerde besprekingen om *De-Terpen* en **Dronrijp** bij elkaar te brengen zijn mislukt. Ook besprekingen met de niet tot de *Frico* behorende coöperatie in **Workum** hebben niet tot een fusie geleid. Nu treedt dan *De-Takomst* in **Wommels** als redder van het Frico-blok op, zoals **Oosterwolde** dat in **Olterterp** moet doen.

BINNENKORT zijn voorstellen te verwachten over de nieuwe structuur van de Friese zuivelcoöperatie. Er zal in de eerste plaats voorgesteld worden een fusie van de top te organiseren namelijk van CCF, Frico en Zuivelbond. Aan die fusie zitten zoveel haken en ogen, die met compromissen weggewerkt moeten worden, dat er een sterk controleapparaat geschapen moet worden om die nieuwe concentratie met enige snelheid in de goede richting te stuwen. Wanneer nu de regionale coöperaties, die dat controleapparaat in eerste instantie moeten vormen, reeds als lekke luchtballonnen leeg lopen, zoals in het geval van De-Foarútgong en van *De-Terpen*, dan blijft het hele zaakje in de startblokken staan.

De dertig Friese kaascoöperaties bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. Er zijn er bij, die zo klein zijn, dat ze kunnen hopen, overgeslagen te worden door de concentratiegolf. In een storm blijft een lucifersdoosje drijven, waar een groot schip kapot slaat. De *Frico* als kaascentrale lijkt bovendien iedere deelgenoot te koesteren als een eigen kind. Verschillende kleine kaasfabrieken hopen daarom op een speciale rol in het Frico-verband. Ze zouden mooi allerlei klusjes op kunnen knappen, waar de grote bedrijven geen tijd voor hebben.

Er zijn binnen de *Frico* nu vier grote kaascoöperaties: *Fresia, Novac De-Takomst en de-Zuidoosthoek*, elk met een hoeveelheid melk van 120 tot 150 miljoen kg melk. Het is niet te verwachten, dat deze organisaties zich in de komende jaren de revenuen zullen laten afnemen van het groot zijn door hun fabrieken in exploitatie bij de *Frico* te geven Tussen deze vier groten en een tiental kleine fabrieken zweven **Bergum, Wommels, Olterterp** en ***Noord-oostergo*** (**Dokkum/Morra-Lioessens**) elk met een 50 tot 60 miljoen kilogram melk. Ze vormen het onzekere element in het front, dat de grote coöperaties tegenover de fuserende topcoöperaties vormen. Als het in dit kader tot een fusie komt tussen *Noord-Oostergo* en *De-Foarütgong* dan is het pleit in Friesland omtrent de toekomstige zuivelorganisatie wel beslist. Dan krijgen we hier enkele grote regionale coöperaties, die broederlijk de lakens uitdelen in de gefuseerde *CCF* en *Frico.*[52]

Voor een dergelijke constructie is wel iets te zeggen. Zij sluit het beste aan bij de bestaande toestand, terwijl de leden-veehouders van de coöperaties rechtstreeks betrokken blijven bij de exploitatie van hun eigen fabriek. Melkprijsverschillen zullen er blijven, maar dat is juist daarom geen bezwaar. Voor de boeren blijft dan het geheel ook het duidelijkste zichtbaar en ze blijven bovendien verantwoordelijk voor de melkprijs. De CCF houdt voldoende speelruimte voor experimenten met de melk, maar mogelijk zou de Frico wat meer melk rechtstreeks in Warga en Oldeboorn moeten ontvangen om het een en ander in kaas te kunnen doen, dat niet direct op de weg van de deelgenoten ligt.

Leeuwarder Courant 1969-12-15

Tankmelken maakt snel opgang in Zuidoosthoek [53]

Zware investering voor fabriek
Bestuur Oosterwolde: geen rem op ontwikkeling veehouderij

Het tankmelken en het ophalen van de melk eens in de twee dagen met een tankauto heeft bij de coöperatieve zuivelindustrie „*De Zuid-Oost-Hoek* (ZOH) te **Oosterwolde** het afgelopen jaar een verrassend snelle ontwikkeling te zien gegeven. Van de 95 miljoen kg melk, die dit jaar in **Oosterwolde** verwerkt wordt — er heeft geen doorlevering naar de CCF plaats gevonden — wordt nu op jaarbasis acht miljoen kg melk met de tankauto rechtstreeks van de boerderij aangevoerd.

De Zuid-Oost-Hoek is de derde coöperatie in Friesland, die het tankmelken mogelijk maakt, nadat de *Novac* (voor Flevoland) en *De-Maatschap* te **Dronrijp** daarin waren voorgegaan op basis van een startsubsidie van het *Ontwikkelings- en Saneringsfonds*. Er zijn bij andere fabrieken in Friesland ook wel boeren, die in de tank melken, maar voor de aflevering aan de fabriek moeten zij (behalve de heer Piet Jaarsma in St. Nicolaasga) die melk weer aftappen in melkbussen. In **Oosterwolde** behoeven ze dat niet te doen, daar komt geregeld de tankauto de melk ophalen.

52 Fusie *Noord-Oostergo* met *De-Foarútgong* kwam er ook wel.....in 1978 / CCF en Frico werd.... 1990 (ZHN.)
53 Meer over de opkomst en veranderingen door de melktank in: MAP beginperiode RMO en melktank

40 tanks

Er doen in **Oosterwolde** nu 40 boeren aan het tankmelken mee. Ze zijn verspreid over het hele werkgebied van deze coöperatie. Er staan nog tien gegadigden op de lijst, doch de levering van melktanks, die op de boerderij geïnstalleerd moeten worden, verloopt niet vlot. Indien het tot een fusie komt tussen de *Zuid-Oost-Hoek* en *Meiinoar-len* (**Olterterp**) valt er een snelle uitbreiding van het aantal tankmelkers te verwachten. Dan wordt ook de aanschaffing van een tweede tankauto noodzakelijk, omdat de eerste met acht miljoen kg melk vol zit.

De tank wordt door de fabriek geplaatst en blijft het eigendom van de fabriek. De veehouder betaalt huur, namelijk per jaar 150 gulden plus anderhalf procent van de aanschaffingswaarde. In de ledenvergadering is hierover zwaar gediscussieerd omdat er een andere verdeling van kosten tussen fabriek en tankmelker is dan tussen fabriek en busmelker.

De directeur van de *ZOH*, de heer D. Hoitinga, vertelde ons, dat de fabriek met de tanks begonnen is, toen veehouders op deze mogelijkheid aandrongen. Voor hen betekent tankmelken namelijk werkbesparing. Van de kant van de fabriek was er ook belangstelling, omdat er behoefte bestond aan de sanering van de melkontvangsten van deze coöperatie.

De *ZOH* is door een reeks fusies in de afgelopen jaren snel gegroeid, zodat de melkontvangsten van de fabrieken in **Elsloo** en **Oosterwolde** zwaar belast zijn. Het bestuur van de *ZOH* stelde zich bovendien op het standpunt, dat de fabriek de ontwikkeling in de melkveehouderij niet mocht afremmen. Een jaar geleden hebben leden van de fabriek een excursie gemaakt naar **Lutjewinkel**, waar toen al 100 tanks geplaatst waren. In maart van dit jaar besloot de ledenvergadering het tankmelken mogelijk te maken en korte tijd daarna startte de *ZOH* met het project.

In principe kan ieder lid ongeacht zijn hoeveelheid melk een tank van de fabriek krijgen, doch in de praktijk is gebleken, dat boeren met minder dan 25 koeien er niet toe overgaan. De snelle verbreiding van het systeem bij de *ZOH* is vooral een gevolg van de vele wegen, die in de verschillende ruilverkavelingen in het werkgebied van deze coöperatie zijn aangelegd. Voorwaarde om deel te nemen is namelijk het goed bereikbaar zijn van de boerderij door zware tankauto's.

De kosten van het project zijn hoog. De aanschaffing van een tankauto vraagt een investering van 80.000 gulden. Een boerderijtank kost 10.000 tof 15.000 gulden inclusief met reinigingsapparaat. De *ZOH* heeft het afgelopen jaar reeds 450.000 gulden in tanks geïnvesteerd en de heer Hoitinga verwacht, dat dit bedrag het komende jaar niet lager zal uitvallen.

Zaterdagmiddag reden we achter de tankauto, die de melk van de boerderijen ophaalde. We kwamen achtereenvolgens bij drie boeren, die enkele jaren geleden uit Utrecht met moderne ideeën over melkveehouderij naar Friesland kwamen. Een van hen, de heer J. C. van Burgsteden, bouwde deze zomer een voerligboxenstal te Haulerwijk, die erg de aandacht trekt. Hij heeft er 40 melkkoeien in en de stal heeft hem 600 gulden per koe gekost. In dat bedrag rit ook zijn eigen werkloon (75 gulden) gecalculeerd, want hij werkte er ook zelf aan. Met de melkkamer en een kelder komt deze ligboxenstal op 1000 gulden per koe. De werktijd per grootvee-eenheid is door hem teruggebracht van tien minuten in 1968 tot 5,7 minuten in 1968, zegt Van Burgsteden: “Ik wil er eigenlijk als boer niet uit en daarom moet ik meedoen.” Hij melkt op twintig hectare 40 koeien. „Ik zal hier niet overspannen worden,” zo merkt hij nog op.

De voorlichtingsdienst van Drachten organiseert donderdags bezoeken naar dit bedrijf. De bezoekers komen bij honderden. Wie op een andere dag dan donderdag komt, moet een rijksdaalder betalen. Een familielid van hem, de heer G. G. van Burgsteden, heeft zijn bedrijf te de Weperpolder onder Veenhuizen.

Deze moet niets van een ligboxenstal hebben voor zijn 45 koeien. Hij heeft een soort Hollandse stal. Door de melktank heb ik nu nooit meer melk in de tweede klas en er zijn ook nooit meer bussen, die overlopen zegt hij. De melkrijder mist hij ook nooit. Hij is vrijer in zijn melktijden.

De heer J. W. Kuijer kwam vijf jaar geleden uit Baarn met een hamer en een zaag zoals hij het uitdrukt naar de omgeving van Haulerwijk. Hij had toen een carrière als melkcontroleur opgegeven om boer te worden in Friesland. Deze zomer bouwde hij een ligboxenstal, waarin hij nu 33 koeien melkt. Volgende zomer komt hij op 40 en hij kan uitbreiden tot 54. Hij melkt evenals Van Burgsteden in een doorloop-melkstal. Evenals de beide Van Burgstedens maakt de heer Kuijer niet de indruk boer te zijn. Hij is meer het type van een tengere technicus, iemand die het meer met het hoofd dan de handen moet verdienen.

Leeuwarder Courant 1969-12-17

Leden fabriek 'Olterterp' moet weer over fusie vergaderen

Het fusievoorstel kon in de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek *„Meiinoar len”* te **Olterterp** gister in de Lawei te Drachten niet in stemming gebracht worden, omdat het vereiste aantal leden niet aanwezig was. Dinsdag is er opnieuw een vergadering, waar het voorstel tot fusie met de coöperatieve zuivelindustrie De *Zuid-Oost-Hoek* opnieuw aan de orde komt. Gister zijn wel de statuten van *“Meiinoar len”* gewijzigd, opdat dinsdag met een geringe meerderheid een besluit genomen kan worden. In **Oosterwolde** zijn de fusieplannen gister wel aangenomen.

Leeuwarder Courant 1969-12-26

150 miljoen kg melk in één hand

Meiinoar Ien koos voor *ZOH-Oosterwolde*

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelindustrie *„Meiinoar len”* te **Olterterp** heeft met zeer grote meerderheid van stemmen het bestuursvoorstel aangenomen een fusie aan te gaan met de coöperatieve zuivelindustrie „*De Zuid-Oost-Hoek*” te **Oosterwolde**. *Meiinoar len* brengt ruim 50 miljoen kg melk in bij Oosterwolde, dat zelf reeds over 100 miljoen kg beschikt, waarvan 25 miljoen kg afkomstig is van de Drentse coöperatie *De Samenwerking*, oostelijk van Assen.

De *ZOH* in **Oosterwolde** exploiteert twee fabrieken, namelijk in **Oosterwolde** en **Elsloo**. De fabriek in **Elsloo** ontvangt nog melk en dient als botermakerij. De *ZOH* sloot de fabrieken in **Waskemeer** en **Haulerwijk**. In de fusie van **Meiinoar len** werden **Langezwaag** **(1964)** en **Boornbergum** **(1967)** gesloten. De laatste sluiting gaf enige jaren geleden grote moeilijkheden, omdat de fabriek net verbouwd was. Moeilijkheden in bestuur en directie leidden tot een vertrouwenscrisis in de vereniging, toen deze met minder goede bedrijfsuitkomsten te kampen kreeg. Een en ander leidde er toe, dat kortgeleden in de ledenvergadering een bestuursvoorstel tot een verbouwing van de kaasmakerij ten bedrage van twee miljoen gulden werd afgestemd. Mede op aandrang van de ledenvergadering deelde het bestuur mee, dat het contact zou zoeken met een andere coöperatie ten einde tot een fusie te komen. In de coöperatie *Meiinoar len* worden nu nog twee fabrieken geëxploiteerd, namelijk die in **Olterterp** en die in **Terwispel.**

De vergadering over de fusie werd in de Lawei te Drachten waar het voorstel met 912 stemmen voor en 58 stemmen tegen werd aangenomen. In de vergadering heerste zelf ook een positieve sfeer ten opzichte van de fusie. De oppositie in de vereniging liet zich in de vergadering gematigd, horen en stelde zich eveneens positief tegenover de fusie op.
In **Oosterwolde** stemde de ledenvergadering van de *ZOH* reeds een week eerder met de plannen in, zodat de fusie nu een feit is. Beide coöperaties zijn voor de afzet van kaas en poeder aangesloten bij de *Frico*.

1970

Leeuwarder Courant 1970-01-06

Grote meerderheid bij #*De-Terpen* voor fusie met #*De-Takomst*

De leden van de coöperatieve zuivelindustrie *De Terpen* te **Wommels** hebben gister besloten een fusie aan te gaan met de zuivelcoöperatie *De-Takomst* te **Wolvega**. Van de 1020 uitgebrachte geldige stemmen waren er in **Wommels** 1001 voor de door de besturen voorgestelde fusie. Staande de vergadering gaven zich reeds 200 leden van *De-Terpen* op als lid van *De-Takomst*.

De-Takomst is door deze fusie de grootste zuivelcoöperatie in Friesland geworden met ongeveer 200 miljoen kg melk. De vereniging had reeds 145 miljoen kg melk en krijgt er door de fusie nog 55 miljoen kg melk bij. *De-Takomst* heeft na de fusie fabrieken in **Haskerhorne**, **St-Nicolaasga**, **Scharnegoutum**, **Tijnje, Wolvega** en **Wommels**, doch het is de bedoeling om de verwerking van de melk in **St-Nicolaasga, Wolvega** en **Wommels** te concentreren. De fabrieken in **St-Nicolaasga, Wolvega** en **Wommels** vind op het ogenblik een grote verbouwing plaats, die ze geschikt moet maken voor de ontvangst van ruim 50 miljoen kg melk. De fabriek in **Wolvega** is net verbouwd. Daar wordt op het ogenblik nog gewerkt aan de bouw van een nieuwe poedertoren.

Leeuwarder Courant 1970-02-06

Grote meerderheid bij #*De-Terpen* voor fusie met #*De-Takomst*

De leden van de coöperatieve zuivelindustrie *De-Terpen* te **Wommels** hebben gister besloten een fusie aan te gaan met de zuivelcoöperatie *De-Takomst* te **Wolvega**. Van de 1020 uitgebrachte geldige stemmen waren er in **Wommels** 1001 voor de door de besturen voorgestelde fusie. Staande de vergadering gaven zich reeds 200 leden van *De-Terpen* op als lid van *De-Takomst*.

De-Takomst is door deze fusie de grootste zuivelcoöperatie in Friesland geworden met ongeveer 200 miljoen kg melk. De vereniging had reeds 145 miljoen kg melk en krijgt er door de fusie nog 55 miljoen kg melk bij.
De-Takomst heeft na de fusie fabrieken in **Haskerhorne**, **St. Nicolaasga**, **Scharnegoutum, Tijnje, Wolvega** en **Wommels**, doch het is de bedoeling om de verwerking van de melk in **St. Nicolaasga, Wolvega** en **Wommels** te concentreren.
In de fabriek te **St. Nicolaasga Wolvega en Wommels** vindt op het ogenblik een grote verbouwing plaats, die ze geschikt moet maken voor de ontvangst van ruim 50 miljoen kg melk. De fabriek in **Wolvega** is net verbouwd. Daar wordt op het ogenblik nog gewerkt aan de bouw van een nieuwe poedertoren.

Leeuwarder Courant 1970-03-23 **ook in MAP Lijempf**

Lijempf draagt vijf fabrieken over aan Domo en CCF

(Van onze landbouwredacteur)
De *Lijempf* heeft overeenstemming bereikt met de zuivelcoöperaties in het Noorden over de overdracht van de noordelijke Lijempf-fabrieken, die een jaarlijkse melkaanvoer hebben van 80 tot 90 miljoen kg melk.
Het hoofdkantoor in Leeuwarden en de melkpoederfabriek in **Kampen** zijn niet in deze transactie betrokken. Personeel niet tijdig ingelicht; ruime voorkennis bij beleggers De *Domo* in **Beilen** is het meeste bij deze overdracht van fabrieken betrokken, doordat deze in het gebied staan, dat ook door de *Domo* als melkwinningsgebied wordt beschouwd. De overeenkomst, waarin behalve de *Domo*, ook de *CCF* in Leeuwarden en de CCF-Domo-onderneming "*De Ommelanden*" in Groningen zijn betrokken, betreft de overdracht van de fabrieken in **Briltil, Tolbert, Doezum, Winsum** en **Drachten**. In deze fabrieken is nog 180 man personeel aanwezig, waarvoor een regeling getroffen is.

Het is de bedoeling de Lijempf-fabrieken zo snel mogelijk te sluiten. De melk zal dan verwerkt worden in de fabrieken, die aangesloten zijn bij *Domo* en *CCF*. In Friesland zullen dat voornamelijk de zuivelfabrieken **Olterterp, Opeinde** en **Gerkesklooster** zijn. De directie van de *Lijempf* was vanmorgen bijzonder ontstemd over het uitlekken van de transactie en weigerde daarover verdere mededelingen te doen. Mr. M. Rutgers, directeur van de *Lijempf*, nam het woord „canard" in de mond. Dit zou aan moeten slaan op het feit, dat de CCF in Leeuwarden niet direct bij de onderhandelingen betrokken is geweest. Het personeel van de *Lijempf* was vanmorgen nog niet ingelicht over de aanstaande gebeurtenissen. Wel staan er verschillende besprekingen op de agenda, doch het doel van die besprekingen is niet bekend gemaakt. Omtrent de transacties, die de *Lijempf* nu uitvoert, heeft een ruime mate van voorkennis bestaan. Reeds voordat de kaasfabriek in **Ursem** vorige week werd afgestoten, deelden banken aan hun effectenklanten mee, dat de transacties van de *Lijempf* binnen veertien dagen rond zouden zijn. Van deze voorkennis is in ruime mate gebruik gemaakt. Onze beursmedewerker schreef daarover zaterdag reeds het volgende in de *Leeuwarder Courant*: „Een belangrijke uitschieter was ook het aandeel in de *Lijempf*, waar dagelijks zeer grote posten uit de markt genomen worden. De stijging kreeg reliëf door het bericht van de verkoop van de kaasfabriek Prinses te **Ursem** aan de Noord-Holland, waardoor de *Lijempf* een flinke som geld binnen zal krijgen. De beurs ziet er het begin van het einde in, althans wat het zelfstandig bestaan van het bedrijf betreft en was bereid tot circa f 67 voor het aandeel te betalen. Op oude basis komt dat uit op bijna 270 procent tegen 230 procent een week eerder. Voor het aandeel betekent deze stijging een opmars naar nieuwe recordhoogte."

Leeuwarder Courant 1970-03-26 **ook in MAP Lijempf**

Brieven van Lijempf en Domo stichten verwarring bij boer

Misverstanden over sluiting Lijempf zuivelfabrieken

(Van onze landbouwredacteur)
Brieven van de *Lijempf* en de *Domo* hebben onder de leveranciers van de Lijempf in Friesland een grote verwarring gesticht omtrent hun positie per 29 maart als de Domo en de CCF (maar formeel alleen de Domo) de vijf fabrieken van de Lijempf in Friesland en Groningen overnemen.
In deze brieven wordt gesteld, dat alle boeren overgaan naar fabrieken die bij de Domo in exploitatie zijn.

De Lijempf-leveranciers in Friesland keken dan ook vreemd op, toen ze bezoek kregen van de Friese zuivelcoöperaties met de mededeling, dat ze voortaan ingevolge een overeenkomst van Domo en CCF met de Lijempf hun melk aan deze coöperaties kunnen leveren.

De Friese coöperaties zijn op het ogenblik bezig hun melkritten zo in te richten, dat ze ook de melk van honderden Lijempf-boeren in Friesland en Groningen kunnen meenemen. Groninger boeren, die meenden door de opheffing van de Lijempf de gelegenheid te krijgen hun melk naar Friesland te leveren, kregen van de Friese directies te horen, dat dit ingevolge een overeenkomst met de Domo niet mogelijk is. Aan de Lijempf-boeren is namelijk niets meegedeeld omtrent de overeenkomst tussen Domo en CCF, die daarbij namens de Friese fabrieken in **Gerkesklooster, Bergum-Twijzel, Opeinde, Olterterp-Oosterwolde, Donkerbroek** en **Wolvega** optrad.

Toen de hoofddirecteur van de Domo, de heer K. de Boer, de inhoud van deze brieven gister op een persconferentie in Beilen ter sprake wilde brengen, hield de directeur van de Lijempf mr. M. Rutgers hem daarvan af. Wel werd uitvoerig mededeling gedaan over de regeling, die er voor de melk van de fabriek in **Drachten** is getroffen. Bij sluiting van de Drachtster fabriek zal dertien miljoen kg melk over de omliggende Friese coöperaties worden verdeeld voorzover de boeren althans niet de wijk nemen naar de fabriek te **Veenwouden**, die door de buiten coöperatief verband staande coöperatie in **Winschoten** wordt geëxploiteerd.

De melk van de fabrieken in **Tolbert** en **Doezum** zal naar Domo-fabrieken geleid worden. **Briltil** zal voorlopig nog open blijven, deelde de heer De Boer mee, en **Winsum** zal de eerstkomende jaren zeker nog open blijven.

Op een bijeenkomst met het personeel van enkele Lijempf-fabrieken, die op korte termijn gesloten zullen worden, heeft de hoofddirecteur van de Domo gistermiddag gezegd, dat geen van de fabrieken zondag reeds dicht zal gaan. Hij heeft het personeel de verzekering gegeven, dat **Drachten, Winsum** en **Tolbert** in ieder geval nog enige weken zullen doordraaien. De heer De Boer zei dit in antwoord op een vraag van een personeelslid, dat naar voren bracht, dat de directies van de Friese fabrieken reeds op pad waren gegaan om de Lijempf-boeren over de gang van zaken zondag in te lichten.

Op de persconferentie hebben we de heer De Boer gistermorgen gevraagd, wat er nu met de melk gaat gebeuren in het gebied van de Fries-Groningse coöperatie **Gerkesklooster-Grijpskerk**. De heer De Boer antwoordde, dat er een „project-commissie" wordt ingesteld, die zich o.a. zal bezig houden met hetgeen er met die melk moet gebeuren en hoe de integratie met *De Ommelanden* moet verlopen.

Gezien de overeenkomst tussen Domo en CCF was de vraag echter overbodig, omdat deze overeenkomst de financiering van de overname van de Lijempf-fabrieken regelt. De financiering van deze overname geschiedt namelijk op basis van de hoeveelheid Lijempf-melk, die zich in het gebied van de desbetreffende coöperatie bevindt. Voor iedere kilo melk, die de Lijempf-boeren aan de Lijempf leverden, betalen de coöperaties per 29 maart 3,5 cent. Van dit bedrag wordt afgetrokken het bedrag, dat de vijf Lijempf-fabrieken bij verkoop opbrengen. Het bedrag moet weer verhoogd worden met de vrij hoge kosten, die uit de overname van het Lijempf-personeel uit de vijf fabrieken voor de coöperaties, met zich brengen. Van vakbondszijde werd de overneming van het personeel wat de financiële kant betreft een schoolvoorbeeld genoemd voor de regelingen voor het personeel bij fusies. Het bedrag, dat de Domo per 29 maart voor de vijf Lijempf-fabrieken en bijbehorende woningen betaalt, bedraagt rond drie miljoen gulden.

De heer De Boer repte op de persconferentie wel van de interne overeenkomst, die de Domo met de CCF heeft, doch er schijnt de directeur van de Lijempf, mr. Rutgers, veel aan gelegen te zijn, dat de naam van

de CCF in het stuk niet voorkomt. Maandag deelde hij ons mee, het bericht in de Leeuwarder Courant over de verkoop van de vijf fabrieken aan Domo en CCF als een „canard" te beschouwen. Formeel is dat juist, doch in feite heeft de CCF, die de onderhandelingen met de Lijempf reeds geruime tijd geleden begonnen is, de besprekingen naderhand aan de Domo als meest belanghebbende overgelaten.

Inmiddels weten de 1600 Lijempf-boeren nauwelijks waar ze aan toe zijn. Ze verkeren op grond van de brieven, die ze gekregen hebben, in de mening, dat ze aan de Domo „verkocht" zijn. In werkelijkheid bestaat er een overeenkomst tussen de beide coöperatieve blokken over de verdeling van de melk, die na 29 maart aan de coöperaties geleverd wordt De enige uitweg, die er praktisch nog voor de Lijempf-boeren open staat als ze niet naar de coöperatie willen, is de levering aan **Veenwouden** of **Winschoten**.

Melkrijder baas

Wanneer de melkrijder Wibren de Boer van Garijp zondag zijn melk in **Drachten** niet kwijt kan, omdat de fabriek gesloten is, gaat hij met zijn melkauto rechtstreeks van **Drachten** naar **Veenwouden.** De heer W. de Boer zei ons, dat hij van een groep boeren met 700 tot 800 koeien volmacht heeft gekregen om de melk daar te brengen, waar het hem goed dunkt. Als het moet rijdt hij naar de Hollandia-fabrieken in **Bolsward, Scharsterbrug** of **Osingahuizen**, de laatste bolwerken van de particuliere zuivelindustrie in het Noorden van het land.

Het betreft hier de melk van een aantal boeren, die enige jaren geleden de fusie van de coöperatie in **Garijp** met de fabriek in **Bergum** niet wilden meemaken, omdat ze iets tegen **Bergum** hebben. Een groep van 25 van deze boeren hebben in **Garijp** vergaderd in aanwezigheid van de directeur van **Winschoten** en **Veenwouden**, de heer H. Postma.

Zoals bekend staat de heer Postma op het punt de melkverwerking van de fabriek in **Veenwouden**, de oudste zuivelfabriek in Friesland, — te staken. Onderhandelingen om de fabriek aan de coöperatie te verkopen zijn enige tijd geleden op niets uitgelopen. Op het ogenblik wordt er in Veenwouden ruim tien miljoen kg melk geleverd, die na de stopzetting van de fabriek in **Winschoten** zal worden verwerkt, doch waarvan ook geregeld een deel is doorverkocht naar de CCF in Leeuwarden.

Optimistisch beeld

Mr. Rutgers greep de gelegenheid van de druk bezochte persconferentie in **Beilen** aan om een optimistisch beeld van de *Lijempf* te schilderen. Hij sprak over het opvoeren van de winst van een miljoen naar twee miljoen gulden nu de *Lijempf* zich ontdaan heeft van zijn structurele problemen en de plannen — die nu niet doorgaan — om twee nieuwe fabrieken te bouwen voor de melk (85 miljoen kg) in Friesland en Groningen.

De heer Rutgers bestreed de mening, dat de Lijempf voor driekwart verkocht is. Wel is er in Noord-Holland 55 miljoen kg melk afgestoten en in Friesland en Groningen 85 miljoen, doch er rest nu nog 75 miljoen in **Kampen** en **Oldebroek**. De activiteiten in Oldebroek (melkontvangststation) en Kampen (poeder en condens), waar de *Lijempf* geen problemen heeft, blijven bestaan naast die in **Leeuwarden**, waar geen boerenmelk wordt aangevoerd. De overdracht van de fabrieken motiveerde mr. Rutgers mede met de opmerking, dat de door elkaar lopende melkritten van coöperatie en Lijempf een ongewenste toestand vormen in een tijd dat het inkomen van de boeren laag is.

De *Lijempf* heeft geen belang bij de melk van de boeren, maar heeft dat wel bij de produkten. die **Briltil** en **Winsum** zullen blijven leveren aan het bedrijf in Leeuwarden, aldus mr. Rutgers. De Lijempf heeft nu zijn structurele problemen kunnen oplossen, terwijl de verbetering van de liquiditeit voor de onderneming nieuwe mogelijkheden biedt. De mobiliteit van het Lijempf-beleid wordt daardoor vergroot. De Lijempf heeft nog veel ambities en zal nu verdere plannen uitwerken. De uitvoering zal nog wel een jaartje op zich laten wachten.

De *Lijempf* heeft wel eens last gehad van zijn image, aldus mr. Rutgers, dat bij een grote omzet de winst klein is. Dit komt omdat de Lijempf als zuivelonderneming met dure grondstoffen werkt. De omzet over het afgelopen jaar bedroeg ongeveer 140 miljoen gulden en dit zal na het afstoten van de bedrijven teruglopen naar zo'n 85 miljoen gulden De winst kan echter stijgen van één naar twee miljoen gulden. De fabriek in **Kampen** heeft kortgeleden een uitbreiding ondergaan, waardoor de produktie van 27.000 tot wekelijks 39.000 kartons gecondenseerde melk is opgevoerd.

De heer K. de Boer, hoofddirecteur van de *Domo*, deelde mee, dat de Domo en de Lijempf een commerciële overeenkomst hebben afgesloten voor de levering van produkten aan de Lijempf. Over de inhoud van deze overeenkomst wilde de heer De Boer geen mededeling doen.

In een communiqué deelt de Lijempf nog mee, dat de waarderingsreserve welke het bedrijf heeft gevormd voor de vijf fabrieken grotendeels komt te vervallen. Het jaarverslag, dat in mei verschijnt, zal een toelichting op de gewijzigde vermogensopstelling in de balans bevatten.

Leeuwarder Courant 1970-04-11 **ook in MAP Lijempf**

Strijd om Lijempf-melk in Friesland ontbrand

Groepen boeren willen leveren aan ontvangstation Veenwouden

De strijd om de melk, die voorheen geleverd werd aan de vijf Lijempf-fabrieken in **Drachten, Tolbert, Doezum, Britil** en **Winsum** is in volle gang. De fabrieken zijn overgegaan naar de Domo en dat heeft onrust veroorzaakt onder een aantal leveranciers aan deze fabrieken. Er zijn acties gaande onder de boeren te **Garijp**, in de omgeving van Ureterp en in de buurt van de stad Groningen, (Peizermaden) waar men contact heeft opgenomen met de directie van de Winschoter en de Asser coöperatie, die niet in het Domoverband zijn opgenomen.

Een aantal boeren in **Garijp** met een tot twee miljoen kg melk en eveneens een groep bij Ureterp willen via het ontvangststation van Winschoten in **Veenwouden** zondag de melk aan dit station, de voormalige zuivelfabriek *Freia*, leveren. **Drachten** ontvangt namelijk zaterdag voor het laatst de melk. Zondag blijft de fabriek dicht. Het is de bedoeling, dat de vijftien miljoen kg melk van **Drachten** over de omliggende coöperatieve zuivelfabrieken verdeeld wordt. Dertien miljoen kg zou ten deel vallen aan de Friese coöperaties, waarvan het merendeel aan de zuivelindustrie *ZOH* in **Oosterwolde-Olterterp**.

Over de verdeling van de rest van de Lijempf-melk tussen de *Domo*, de *Ommelanden* en de Friese fabriek **Gerkesklooster** is nog geen overeenstemming bereikt. Aangenomen wordt, dat de aanvoer in Gerkesklooster met zes tot zeven miljoen kg zal toenemen als de andere vier voormalige Lijempf-fabrieken gesloten zijn.

De meeste moeilijkheden vloeien voort uit de verdeling van de melk tussen de *Ommelanden* en de Domofabriek in **Marum**, die in het verleden nog niet tot overeenstemming gekomen waren over een grensregeling. **Marum** is enkele maanden geleden in de *Domo* opgegaan. *De Ommelanden* is een coöperatie, waarin *CCF* en *Domo* op gelijke voet participeren, terwijl ook de oorspronkelijke coöperatie de *Ommelanden* er nog invloed in heeft. De afzet van de Ommelanden is in handen van de CCF en de melkprijs, die de leveranciers aan deze fabriek ontvingen, was afgestemd op die in **Grijpskerk**, welke fabriek een fusie is

aangegaan met **Gerkesklooster**.
Grijpskerk was voorheen de prijsleider in Groningen, zoals **Gerkesklooster** een van de prijsleiders in Friesland is.

Verondersteld wordt dat de *Domo* een eind wil maken aan het prijsverschillen van de melk in dit Domo-Ommelanden-gebied, wanneer te zijner tijd ook de fabrieken in **Winsum** en **Briltil** gesloten zullen worden. Veel mogelijkheden om met de melk buiten de grote coöperaties te ontsnappen hebben de voormalige Lijempf-boeren niet. De *Acmesa* in **Assen** stelt in tegenstelling tot de *Domo* aan nieuwe leveranciers de eis, dat ze het ledenregister tekenen om ze het risico van de fabrieksexploitatie mee te laten dragen en juist dat willen deze boeren niet. De nabetaling van **Winschoten** is aanleiding geweest, dat enkele leveranciers van **Veenwouden** naar de coöperatie zijn overgegaan.

Leeuwarder Courant 1970-04-13

Melkoorlog om Lijempf melk tegen Winschoten?

Drachten nog niet dicht
De strijd om de Lijempf-melk in Friesland heeft er toe geleid, dat de *Domo* te elfder ure heeft besloten de voormalige Lijempf-fabriek in **Drachten** zondag nog niet te sluiten. Dit melkontvangstation blijft voor onbepaalde tijd nog melk ontvangen. Eind vorige week bleek, dat er onder boeren en melkrijders van de *Lijempf* een groot ongenoegen bestond over de manier, waarop zij van een particuliere fabriek naar een coöperatieve waren overgegaan. Bovendien steunde de directeur van de **Winschoter** zuivelcoöperatie, de heer *H. Postma*, de pogingen om melkritten voor oud Lijempf-boeren te organiseren naar zijn melkontvangstation in **Veenwouden**.

In **Garijp** dreigde zo 1,25 miljoen kg melk naar **Veenwouden** te gaan in plaats van naar **Bergum** en in de omgeving van Ureterp is sprake van een rit met drie miljoen kg melk, die bestemd was voor **Olterterp-Oosterwolde**.

Er zijn vorige week verschillende besprekingen geweest tussen de directie van de *Domo* en de voorzitter en de directeur van **Winschoten**. De Winschoter mensen zijn daarbij zwaar onder druk gezet. In Friese zuivelkringen is sprake van een melkoorlog, waarbij men de boeren in het gebied van de zuivelfabriek **Winschoten** die hun melk gaan leveren aan een Domo-fabriek een cent meer voor de melk wil garanderen dan Winschoten uitbetaalt. De Friese coöperaties in de *Domo* zouden deze actie gemeenschappelijk moeten financieren. Deze actie lijkt, een grote eensgezindheid te demonstreren van de coöperatieve zuivelindustrie, doch inmiddels begint in dit kamp toch steeds meer de houding van de coöperatieve zuivelfabriek **Opeinde** te knagen. Deze fabriek wil namelijk niet mee doen aan het overnemen van Lijempf-melk tegen de door de Domo en CCF afgesproken prijs. In het gebied van de zuivelcoöperatie **Opeinde** bevindt zich slechts een half miljoen kg melk, die aan de voormalige Lijempf fabriek Drachten wordt geleverd.

Leeuwarder Courant 1970-04-16

Coöperaties kopen melk Freia-Veenwouden (12,5)

Melk verdeeld over 9 coöperaties

De oudste zuivelfabriek in Friesland, de particuliere fabriek *Freia* in **Veenwouden**, ontvangt van 25 april af geen melk meer. Deze mededeling van de heer H. Postma, directeur van de **Winschoten** zuivelcoöperatie, eigenaresse van de *Freia*, sloeg gisteravond als een bom in op de leveranciersvergadering van *Freia* in hotel Popma te Veenwouden.

De melk van *Freia* wordt verdeeld over een negental coöperaties in noordoostelijk Friesland. Na harde onderhandelingen is er tussen de coöperatie en de heer Postma overeenstemming bereikt. De ongeveer negentig leveranciers in Veenwouden waren het lang niet eens met de gang van zaken. Men had eventueel wel met een lagere prijs genoegen genomen als men maar niet genoodzaakt werd de melk aan de coöperatie te moeten leveren. De heer Postma deelde mee, dat de bedrijfsuitkomsten in **Veenwouden** reeds achterbleven.

Bericht van de sluiting van de fabriek hebben ook gekregen de Lijempf-boeren in **Garijp** en Ureterp, die hun melk hadden toegezegd aan de fabriek in **Veenwouden**, toen de voormalige Lijempf-fabriek in **Drachten** vorige week met sluiting werd bedreigd. De melkaanvoer van *Freia* bedraagt ongeveer 12,5 miljoen kg. Vorig jaar na de sluiting van de coöperatie in **Akkerwoude** was er nog al wat melk overgekomen naar **Veenwouden**, hetgeen zich bij de sluiting van andere fabrieken dreigde te herhalen.
In Veenwouden was nog maar een man of zeven personeel. Voorzover dit personeel niet mee overgaat naar de coöperaties blijft het in dienst van de *Freia*. Deze fabriek zal volgens de heer Postma ingericht worden als opslagplaats voor melkpoeder. Voor het oudste deel van het bedrijf ziet de heer Postma mogelijkheden om het als *zuivelmuseum* in te richten.

Leeuwarder Courant 1970-05-09

Meer melk in Friese coöperaties

De Veemarkt

DE LIJEMPF-MELK is nog niet verdeeld over de noordelijke coöperaties, maar er komt zo langzamerhand wel enige tekening in. Van de 85 miljoen kg melk zal 50 miljoen in *Domo*-bedrijven verwerkt worden en 35 miljoen in *De Ommelanden* (CCF-Domo) en de Friese zuivelcoöperaties. Het leeuwendeel daarvan gaat naar *De Ommelanden* en ongeveer twintig miljoen zal vooral terecht komen bij de *Zuidoosthoek* (in **Olterterp** en **Oosterwolde**) en bij **Gerkesklooster**.

Van de ruim tien miljoen kg melk van *Freia* in **Veenwouden** gaat bijna de helft naar *Noordoostergo* in **Betterwird**. *De Foarütgong* (**Bergum** en **Twijzel**) ontvangt er ruim 2,5 miljoen van, **Oudwoude** anderhalf miljoen en **_Ee** een half miljoen kg. Hoeveelheden van 300.000 tot 400.000 kg gaan naar *Frico-Warga*, **Gerkesklooster** en Fresia (**Marrum** en **Leeuwarden**), terwijl **Giekerk** met ruim 150.000 kg en **Rinsumageest** met 75.000 kg ook nog een graantje meepikken.

De aanvoer bij de Friese zuivelcoöperaties bedroeg in 1969 1.223 miljoen kg melk, waarvoor aan de boeren zo'n 470 miljoen gulden (v.j. 490 miljoen) wordt uitbetaald. Zonder nog rekening te houden met de

productiestijging op de bedrijven zal de Friese zuivelcoöperatie, eigenlijk de coöperaties in het gebied van de Friese Zuivelbond, dit jaar ruim een en een kwart miljard kg melk ontvangen, *Lijempf*- en *Freia*-melk meegerekend.

De verdeling van de Lijempf-melk is nog niet een feit, omdat de desbetreffende fabrieken nog niet alle gesloten zijn of worden. **Gerkesklooster** mag op ongeveer acht miljoen kg rekenen en de **Zuidoosthoek** op iets minder. Verder is er nog wat melk voor **Donkerbroek**, *De-Takomst* (**Wolvega**), **Opeinde** en *De-Foarutgong* (**Twijzel** en **Bergum**).

De verdeling van de Lijempf- en de Freia-melk geschiedt uiteraard aan de hand van grensregelingen, die de coöperaties onderling hebben vastgesteld. Een keuzemogelijkheid is er voor de daarbij betrokken veehouders niet, zodat ze al of niet terecht kunnen komen bij een fabriek, die geen uitblinker is bij de melkprijzen. Toen we daarover met enkele Freia-boeren spraken was dat niet hun grootste probleem. Zij beleerden ons, dat **Twijzel** in de tijd van Van Dam altijd een topuitbetaler heette te zijn. terwijl nu anderen met die naam gaan strijken. „Soks giet op en del," werd ons meegedeeld. De kwestie, die hen het meeste bezig hield, was het ophalen van de melk bij de kleine en bij de afgelegen boeren, veehouders, die niet gemakkelijk in het systeem van de melkrijder kunnen worden ingepast. De opbrengvergoedingen zouden nu wel verdwijnen als gevolg van het wegvallen van de concurrentie.

OPBRENG VERGOEDINGEN worden betaald aan boeren, die hun melkbussen bij de melkrit brengen. In wezen komt het er op neer, dat andere boeren de waarde van afgelegen boerderijen op peil houden. Sommige bedrijven liggen zo onrendabel, dat de melk er niet lonend vandaan kan worden gehaald. Dergelijke boeren zijn voor hun melk doorgaans aangewezen op de coöperatie, die in principe alle melk ophaalt en die aan alle boeren een gelijke melkprijs uitbetaalt.

Als de **koeltanks** verder ingang vinden op de Friese boerderijen zal dit probleem nog dringender aan de orde komen. Het melkvervoer van de boerderij naar de fabriek is dankzij de grote melkdichtheid in Friesland betrekkelijk goedkoop. Wanneer een fabriek zowel melk met bussen als per tank moet ophalen, komen de verhoudingen anders te liggen. Voor het bussentransport komen de kleinere boeren en de met tankauto's onbereikbare bedrijven in aanmerking. Het bussentransport zal dus duurder worden, wanneer speciaal de kleine en de afgelegen bedrijven op die manier bediend worden.

Slechts tot op zekere hoogte is dit een argument tegen de koeltankmelkerij, want koeltanks betekenen een grote vereenvoudiging van het werk op de boerderij. De boer of zijn arbeiders zijn niet alleen af van het slepen van een melkkarretje met bussen langs een hobbelige reed (acht keer lopen), maar de boer is bij het melken ook onafhankelijk van de melkrit wat het tijdstip betreft. De melkrijder dwingt hem nu op een bepaald meestal te vroeg tijdstip klaar te wezen. Dat komt 's morgens en dat komt 's avonds. De boer maakt daardoor onredelijke lange werkdagen. Een melktank wordt tweemaal of driemaal in de week leeg en schoon gemaakt en er is geen melkrijder, die de nachtrust in het dorp verstoort door honend op de claxon te drukken als de melk nog niet aan de weg staat. Zelfs het lijdelijke en zwijgende wachten van de melkrijder is al voldoende om de boer nu een onrustige dag te bezorgen.
[....]

Leeuwarder Courant 1970-11-27

Zuivelmammoet – zonder Friesland – in de maak[54]

Topcoöperaties Domo, Coberco, CMC, Noord-Holland en NCZ voeren fusiegesprek

(Van onze landbouwredacteur)
Vijf van de grootste zuivelcoöperaties in Nederland zijn besprekingen begonnen om te komen tot een zeer nauwe samenwerking, welke moet uitmonden in één melkprijs voor de bij de coöperaties betrokken boeren. De zuivelcoöperatie in Friesland, Brabant en Limburg neemt niet aan de besprekingen deel. Bij de samenwerking is ruim een derde deel van de Nederlandse melk betrokken.

Deelnemers aan de besprekingen zijn *Domo* (Drente-Groningen), *Coberco* (Gelderland-Overijssel), *CMC* (Holland- Utrecht) en de *Noord-Holland*. Ook de *NCZ*, de afzetorganisatie van zuivel, neemt aan de besprekingen deel. Tijdens een conferentie in Havelte, waar 60 bestuursleden van de vijf topcoöperaties aanwezig waren, bleek reeds in vergaande mate overeenstemming te bestaan omtrent de organisatie van het nieuwe zuivelconcern.

De NCZ is na een recente fusie met enkele andere verkoopverenigingen uitgegroeid tot een organisatie met een jaarlijkse omzet van ongeveer 750 miljoen gulden. De vier andere organisaties exploiteren een reeks zuivelfabrieken, waarin ruim 2,5 miljard kg melk verwerkt wordt tot consumptiemelk, consumptiemelkprodukten en zuivel. Zij zijn via deelnemingen ook geïnteresseerd in de produktie van consumptieijs, frisdranken e.d. Een van de eerste stappen van het nieuwe concern zou o.a. zijn het coördineren van de belangen in de frisdrankensector.

Van de vier zuivelcoöperaties vormden de *Domo*, de *CMC* en de *Noord-Holland* een afgerond geheel met beperkte expansiemogelijkheden, wat de aanvoer van melk betreft. De *Coberco* is een snel groeiende organisatie in Gelderland en Overijssel, die reeds meer dan vijftig procent van de melk in dat gebied ontvangt in de bedrijven, die zij exploiteert. Er gaat nauwelijks een maand voorbij, waarin geen nieuwe fabrieken hun exploitatie aan de *Coberco* overdragen. Verwacht wordt, dat de *Coberco* binnen enkele jaren tot een twee miljard kg melk zal groeien. De nieuwe organisatie zal dan ongeveer de helft van de melk in Nederland verwerken.[55]

De melkaanvoer bij de fabrieken van de Friese Zuivelbond (FBvCZ) bedraagt bijna 1300 miljoen kg. Deze hoeveelheid wordt verwerkt door een 25-tal zelfstandige coöperaties, die een deel van de melk doorleveren naar de CCF. Op vier na zijn deze coöperaties aangesloten bij de Frico.

54 Verder geen teksten over opgenomen in deze MAP. De z.g. Havelte gesprekken, eind 1972 waren ze volgens 'veemarkt' schrijver 'eigenlijk mislukt'. Meer hier over in de MAP Veemarkt.
55 Totale melkproductie in 1970 was 8,2 Mld. kg. (ZHN)

1971
Leeuwarder Courant 19971-01-21

Zuivelfabriek Tzum dreigt door fusie met Workum uit *Frico* te gaan

De besturen van de zuivelcoöperaties te Tzum en Workum (DGV) stellen aan de leden voor tot volledige fusie over te gaan. Tzum moet daartoe uit de Frico treden. De besturen van beide zuivelcoöperaties hebben na verschillende besprekingen overeenstemming bereikt.

De vereniging te Tzum telt 150 leden, die ruim 14 miljoen kg melk aan de fabriek leveren. Als de leden van de fabrieken de voorstellen aannemen zal er bij deze nieuwe concentratie 180 miljoen kg melk aangevoerd worden.

Leeuwarder Courant 1971-02-05

Zuivelfabriek Tzum (14) koos voor Workum (166) – *#DGV*

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te Tzum heeft gister met grote meerderheid van stemmen besloten zich aan te sluiten bij de coöperatieve zuivelindustrie *De Goede Verwachting* te Workum. De fabriek in Tzum ontvangt veertien miljoen kg melk per jaar, zodat de coöperatie in Workum, wanneer de fusie daar ook wordt aangenomen, 180 miljoen kg melk per jaar zal ontvangen.

Met enige spanning wacht de coöperatieve wereld in Friesland nu af, wat de coöperatieve zuivelfabriek in **Achlum** de buurfabriek van Tzum gaat doen. Het bestuur pleegt druk overleg. De heer Jac. van der Pol is er tot voorzitter benoemd, omdat de leden vertrouwen hadden in zijn koopmansgaven. Achlum (dertien miljoen kg melk) is evenals Tzum aangesloten bij de ***Frico***, doch de verhouding met de Frico is de laatste jaren verkoeld, omdat men in conflict kwam met de kwaliteitseisen van de Frico.

Nieuwsblad vh Noorden 1971-02-15

Voor 185 man personeel geen gevolgen
Domo neemt voor f 5 miljoen Hollandsche Melksuiker over

De Hollandsche Melksuikerfabriek zal worden overgenomen door de Coöperatieve Melkproduktenbedrijven *DOMO-Bedum GA* in **Beilen** en de Coöperatieve Vereniging tot Exploitatie van Melkproduktenfabrieken *Noord-Holland GA* in **Opmeer**. De twee coöperaties zullen een bod doen op alle uitstaande aandelen van de Hollandsche Melksuikerfabriek ter hoogte van 350 procent in contanten.

Op de laatste beursdag voordat de notering van aandelen *Hollandsche Melksuiker* werden geschorst door de onderhandelingen over het bod, noteerden de aandelen 266 pct. Het bod komt neer op een overnemingsprijs van f 5,1 min. De werkzaamheden in de fabrieken van *Hollandsche Melksuiker* in **Uitgeest** en **Bolsward** zullen op dezelfde wijze worden voortgezet. Voor het 185 man tellende personeel zal de onderneming geen gevolgen hebben, zo hebben de twee coöperaties bekend gemaakt.

De Hollandsche Melksuikerfabriek heeft fabrieken in **Uitgeest** en **Bolsward** die liggen in gebieden waar de grondstof voor farmaceutische melksuiker, nl. de wei, een afvalprodukt van de kaasfabricage, ruim voorhanden is. Verder worden ook nog verschillende bijproducten gefabriceerd.
Blijkens het jaarverslag over 1969 werd in dat jaar een winst van bijna f 334.000 behaald tegen f 297.000 over 1968. Over de gewone aandelen werd 17 pct. (15 pct.) dividend uitgekeerd. De dochteronderneming SA pour la fabrication du sucre de lait heeft over 1969 een aanmerkelijk verlies geleden. „*Domo-Bedum*" en de „*Noord-Holland*" zullen de al bestaande informele samenwerking institutionaliseren door een holdingmaatschappij op te richten voor het beheer van de over te nemen aandelen van de *Hollandsche Melksuiker.*
Bij „*Domo*" werken 1720 personeelsleden en bij de „*Noord-Holland*" ongeveer 600.

Leeuwarder Courant 1971-02-25

Zuivelfabriek Achlum (13) ook naar Workum (180)

De besturen van de zuivelcoöperaties te Workum en Achlum hebben de leden bericht gestuurd, dat ze het eens geworden zijn over een fusie.
Na de recente fusie van **Tzum** en Workum werd algemeen verwacht, dat Achlum een soortgelijk besluit zou nemen. De aanvoer van melk zal bij *De Goede Verwachting* in Workum door het kwantum van Achlum met dertien miljoen kg melk stijgen tot ruim 190 miljoen kg. Het 'bestuur van Workum heeft de leden meegedeeld, dat deze fusie zeer goed past als aansluiting op de samenwerking, die vorige maand met Tzum tot stand is gekomen.
Tzum en Achlum blijven voorlopig doordraaien, waarna de melk van Achlum wel overgeheveld zal worden naar Tzum. *De Goede Verwachting* verwerkt dan melk in Workum, Heeg, Balk en Tzum. Evenals bij Tzum het geval was zal ook Achlum uit de Frico stappen.

Leeuwarder Courant 1971-03-12

Melk naar zuivelfabriek Tzum
Achlum besluit tot fusie met Workum

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te Achlum is met bijna algemene stemmen accoord gegaan met het voorstel van het bestuur een fusie aan te gaan met de coöperatieve zuivelindustrie „*De Goede Verwachting*" te Workum. Er werden 272 stemmen voor het voorstel uitgebracht en een zestiental tegen.

De zuivelfabriek in Achlum ontvangt ruim dertien miljoen kg melk. Het ligt in de bedoeling, deze melk na verloop van tijd in de fabriek te Tzum, die kort geleden met Workum fuseerde, te verwerken, waardoor in Tzum een kleine 30 miljoen kg melk zal worden aangevoerd. De werkgelegenheid blijft aldus behouden in dit dorp. Ook het personeel uit Achlum zal voor een groot deel in Tzum terecht kunnen. De aanvoer bij de coöperatie „*De Goede Verwachting*" komt door deze fusie dicht bij de 200 miljoen kg melk te liggen.

In de ledenvergadering te Achlum ging ook een stem op, die het betreurde, dat de coöperatieve afzet van de zuivel in Friesland door de fusie met Workum verzwakt werd. Achlum zal namelijk evenals Tzum het deelgenootschap bij de *Frico* moeten opzeggen. De boeren van Achlum tekenden reeds in grote getale het

ledenregister van *De Goede Verwachting*, waarbij het opvallend was, dat ook leveranciers van Achlum, die niet lid waren, wel het register voor Workum tekenden. Een kwart van de boeren bij Achlum is los leverancier.

Als gevolg van het besluit in Achlum zal het aantal zelfstandige zuivelcoöperaties in Friesland dalen tot 21. De melk van *De Goede Verwachting* wordt verwerkt in fabrieken te Workum, Balk, Heeg en straks Tzum. Workum is niet aangesloten bij de Frico. De aanvoer van melk bij Tzum en Achlum bedraagt slechts drie procent van de totale aanvoer bij de Frico-deelgenoten.

Leeuwarder Courant 1971-06-03

UIT ANDERE BLADEN Broedende kip

[….] Het doel, dat wel velen voor ogen staat, en waarover ook veel gepraat wordt, lijkt echter nog ver weg. Of dat nu één Friese zuivelvereniging met één Friese melkprijs moet zijn, of een zodanige samenbundeling van een aantal grote regionale zuivelkoöperaties met de topkoöperaties CCF en Frico. is op zichzelf minder belangrijk als er alle waarborgen zijn voor een optimaal samenspel en een gezamenlijk optreden naar buiten uit. Als het praat in deze richting gaat wordt direkt ssst geroepen, want er zit nog steeds een kip te broeden. Te broeden op een nest vol gekleurde eieren en waaruit al zuivelplan-kuikentjes zijn geboren. Het dikste ei ligt nog midden in het nest. Er is al een grote opruiming geweest onder de Friese zuivelkoöperaties, maar daarbij heeft het toeval, ondanks de broedende kip een grote rol gespeeld. In het bericht over één Frico-CCF-direktie wordt niet over de Friese zuivelbond gesproken. Inmiddels is in Noordholland, Groningen en Drenthe de zuivelbond ingeschrompeld tot een tafel en een stoel. Voorzitter Jonkhans van de Gelders-Overijsselse zuivelbond heeft met de viering van het 75-jarig bestaan van de GOZ in het vooruitzicht, reeds verklaard dat dit het laatste jubileum van hun zuivelbond zal zijn. De laatste vergadering van de Friese zuivelbond was in een rekordtempo afgelopen en het leek dat iedereen erg tevreden was.
Friesland is in de Brusselse gedachten één van de voornaamste melkveehouderijgebieden. Bretagne staat ook op het lijstje. Nu wij er zijn geweest, hoeft om ons Bretagne niet alleen om alfabetische redenen bovenaan te staan. Zeven jaar geleden nog geen koöperatieve zuivelfabriek, nu een fusie met 1.6 miljard kg melk per Jaar met één bestuur en ... negen maanden lang volop gras. (Fries Landbouwblad)

Leeuwarder Courant 1971-09-02

Grote zuivelfusie – Havelte gesprekken – dreigt te mislukken

AMSTERDAM — Goed ingelichte kringen spreken van een mislukking van de pogingen om de Nederlandse topcoöperaties in de zuivel in een nauw verband te brengen. De besprekingen, die vorig jaar zonder de Friese en de Zuidnederlandse zuivelcoöperatie, in Havelte zijn begonnen, zijn deze week in Velp voortgezet.
In Velp is besloten de besprekingen over de samenwerking voort te zetten. Een werkgroep, wilde reeds volgend jaar de integratie verwerkelijken, doch in een communiqué over het gesprek in Velp wordt gezegd, dat op korte termijn geen beslissingen zullen vallen. Aan de besprekingen deed nu ook mee de *Vecomi* uit Gelderland. De oudere partners aan het Havelte-overleg zijn *CMC, Coberco. Domo, NCZ* en

Noord-Holland.

Leeuwarder Courant 1971-10-23

Op voorstel van Dronrijp
Spoedberaad over samenvoeging Frico en deelgenoten

LEEUWARDEN — Bij de *Frico* houdt men zich op dit moment druk bezig met de vraag of het zinvol is om tot samenvoeging over te gaan van alle aangesloten fabrieken met het bedrijf in **Leeuwarden**. Een tijd geleden heeft *Fresia* in **Dronrijp** daarover een voorstel ingediend op de vergadering van deelgenoten en de adhesie, die daaraan betuigd werd, was zo groot dat de directie gisteren heeft besloten een kleine werkgroep op te richten. Deze zal op zeer korte termijn materiaal aandragen, waaruit moet blijken of de koppeling van de verwerkingseenheden aan de verkoopeenheid al dan niet doorgang moet vinden.

De achtergrond van het voorstel van *Fresia* is, dat van het huidige afrekensysteem van de *Frico* de kleine fabrieken meer profiteren dan de grote. Dat is dan ook de reden waarom de *Zuid-Oosthoek* in **Oosterwolde** deelgenoot af gaat worden. Ook moet men het voorstel zien tegen de achtergrond van een ontwikkeling op het gebied van het aantrekken van melk van derden. Het wordt namelijk steeds moeilijker om melk van buiten de provincie te kopen en te verwerken, omdat vooral in een steeds veel melk leverende provincie als Gelderland de verwerkingscapaciteit sterk wordt opgevoerd.
Voor de Friese fabrieken houdt dat in, dat men erg voorzichtig moet zijn met investeringen. Wanneer nu alle Frico-fabrieken een eenheid zouden vormen wordt het gevaar van over-investering verkleind.

Jong Agrarisch Friesland heeft inmiddels de *Frico* geschreven, dat samenvoeging, oftewel volledige integratie, de enige mogelijkheid is om uit de impasse te geraken. „De jonge Friese boeren en ook de ouderen kunnen zich niet permitteren hun product aan een coöperatie te leveren, die in een groter verband is opgenomen, waarbinnen zoveel hokjes en heilige huisjes bestaan en waar alle deelgenoten niet rechtvaardig behandeld worden en het verkrijgen van de hoogste prijs niet verzekerd is.”
JAF schreef verder: „De gevestigde orde en mening van de verschillende personen zal omgebogen moeten worden in het belang van onze Friese boeren. Ook de zeggenschap per deelgenoot zal verminderd moeten worden willen we uit deze warboel geraken”.

Leeuwarder Courant 1971-11-20

….*Fresia-plan* – *Frico-deelgenoten* en *Frico* één organisatie

DE VEEMARKT dl
[….]
Het zinvolle voorstel van de coöperatieve zuivelindustrie *Fresia* om van zuivelfabrieken en *Frico* één organisatie te maken, houdt ook in, dat de *Leeuwarder Melkinrichting* van *Fresia* en de *Centrale Melkinrichting* van de *Frico* in **Warga** onder één directie komen. De samenwerking tussen beide bedrijven is goed; wie zou ook anders verwachten van zulke fidele mensen als Nijboer en Sipke Wielinga.

Fresia heeft een melkinrichting, die officieel alleen Leeuwarden als afzetgebied heeft en niet het hele gebied van *Fresia*, dat reikt van Harlingen tot voorbij Marrum. Het Fresia-gebied buiten Leeuwarden was

gereserveerd voor de afzet van **Frico-Warga**.

Na de fusie van *Fresia* met **Dronrijp**, droeg **Dronrijp** de distributie van consumptiemelk over aan de *LMI* in Leeuwarden, dat toen voor *noordwestergo* de produkten van **Frico-Warga** moest ontvangen. Het assortiment in Leeuwarden verdubbelde daarmee in een keer. Het personeel, dat beide assortimenten uit elkaar moest houden, dacht dat de directie krankzinnig was geworden en loste de moeilijkheden op. Uiteraard tot volle tevredenheid van de directie van *Fresia*. In feite betekent dit, dat **Warga** de controle over het afzetgebied *Fresia* volledig verloren heeft.

Dit houdt in, dat *LMI*- en Fricoprodukten door elkaar gebruikt worden in het Fresia-gebied, het belangrijkste consumptiemelkgebied van Friesland, ruwweg gelegen ten noorden van het Van Harinxmakanaal. Nu mag men duizend keer menen, dat Nijboer van de *LMI* de lucratieve produkten uit **Warga** zal halen en de verliesgevende zelf gaat maken, omdat hij zo goed met Wielinga van **Warga** kan opschieten, maar dan gelooft men wel in sprookjes.

De berekeningen van *Fresia* leren, dat er op de consumptiemelk van de *LMI* zes centen moet worden toegelegd vergeleken met de kaasmelk in de fabrieken te **Dronrijp** en **Marrum**. Andere directies in Nederland, die ook wat in consumptiemelk doen, spreken over een of twee cent. In ieder geval stelt *Fresia* voor om de LMI te Leeuwarden in een exploitatie onder te brengen als *Frico-Warga* en aangezien *Fresia* het breekijzer in handen heeft om *Frico-Warga* kapot te maken, komen de Fresianen met een zinvol voorstel.

DE AFZET VAN *FRICO-WARGA* loopt langs twee kanalen. Er is een rechtstreekse afzet naar de melkhandel en er is een afzet, die administratief over coöperatieve zuivelfabrieken loopt. Enkele grote fabrieken beschouwen de consumptiemelk als een „stürtse negoasje” en hebben de hele zaak overgedragen aan **Warga.** De zuiveldirecteur hoeft dan niet meer midden in de nacht in de opslagplaats te gaan om een blikje babyvoeding op te duiken, omdat ergens een kind moord- en brand raast om Nutricia of Friese Vlag. Andere fabrieken houden de distributie aan zich, althans administratief en vangen daar dan nog wat procenten van. Bij deze laatste groep fabrieken mist de *Frico-Warga* het directe contact met de afnemers, de melkhandelaren. Dit is nadelig voor de afzet van consumptiemelk gebleken. Ook in dit geval staat de plaatselijke deelgenoot een goed functioneren van de *Frico* in de weg.

In de tijd, dat de boeren om **Leeuwarden** aan de *Emmakade* een nieuwe melkinrichting bouwden op enkele kilometers afstand van de fabriek in **Warga**, is daarop veel kritiek geweest. Nu is diezelfde fabriek, die door de nieuwe weg Leeuwarden—Drachten volgend jaar nog dichter bij **Warga** komt te liggen, een breekijzer om de *Frico* af te breken of een hefboom om het bedrijf uit het moeras te tillen. Een beetje tempo is daarbij vereist.
[….]

1972

Leeuwarder Courant 1972-03-16

Hoofdbestuur Friese Mij:

Boeren zien hun belang onzuiver in zuivelfabriek

LEEUWARDEN — De Friese coöperatieve zuivelindustrie bestaat uit zelfstandige verenigingen. Enkel de omstandigheden kunnen hen dwingen om iets te doen wat ze eigenlijk liever niet willen, zo constateerde de secretaris van de Friese Mij van Landbouw, ir. J. Swierstra gister op de algemene vergadering van deze organisatie in de Harmonie te Leeuwarden. De zeggenschap in die zelfstandige verenigingen berust uiteindelijk bij de leden. Niet zelden laten die leden toe dat hun belangen worden vermengd met andere belangen, zoals die van het dorp, van de directeur, enzovoort.

Het hoofdbestuur heeft de indruk, aldus ir. Swierstra, dat men nogal eens geneigd is, de prestaties van de vereniging af te meten aan de grootte van het potgeld. Dat heeft echter met kennis van zaken en met visie op de toekomst weinig te maken. Wie het potgeld als kompas gebruikt kan zeer wel tot de slotsom komen, dat kleine fabrieken het nog zo gek niet doen en dat concentratie ook niet alles is.

Met gaat echter voorbij aan het feit, dat grote verenigingen in het algemeen met het oog op de toekomst veel in de fabrieken investeren, waardoor zij de eerste jaren op zware lasten komen te zitten, wat rente en afschrijving betreft. De rentelast daalt echter van jaar tot jaar.

Naarmate de kleine fabrieken in moeilijkheden komen, worden ze rijp voor fusie en concentratie. Grote verenigingen met interne moeilijkheden zullen eerder bereid zijn om met de *Frico* te integreren of op te gaan in die ene Friese zuivelcoöperatie dan grote verenigingen, die al of niet deelgenoot van de *Frico* zijnde, goed of best mee kunnen komen.

Het hoofdbestuur heeft er begrip voor dat de grote coöperatieve zuivelindustrieën, die geen deelgenoot van de *Frico* zijn, er weinig voor voelen om zich bij de *Frico* aan te sluiten of om op te gaan in de ene Friese zuivelcoöperatie, zolang men niet de overtuiging heeft dat men er niet op achteruit gaat.
Het hoofdbestuur is er verder van overtuigd, dat in de afgelopen na-oorlogse jaren veel geld nodeloos is uitgexxx xxxtoekomst gericht beleid van de autonome coöperatieve zuivelfabrieken. De laatste jaren is er veel gebeurd met betrekking tot de rationalisatie van de melkverwerking. Er blijft echter nog wel wat te wensen over.
[….]

Leeuwarder Courant 1972-06-09 **goedkeuring**

Reuzenfusie in Friese zuivel

#*De-Takomst* in Wolvega (200) en #*Fresia*, Dronrijp (150) bij elkaar

LEEUWARDEN — Twee van de grootste Friese regionale zuivelcoöperaties slaan op het punt de leden een fusievoorstel te doen. Het betreft de zuivelcoöperaties „*De-Takomst*" te **Wolvega** en *"Fresia"* te **Dronrijp**. De leden van de coöperaties zijn vandaag ingelicht door de besturen, die in vergaande mate overeenstemming hebben bereikt.

Bij de fusie is 350 miljoen kg melk in Friesland betrokken, dat is ruim een kwart van de hoeveelheid melk, die bij de Friese zuivelcoöperaties wordt aangevoerd. Met een melkaanvoer van 200 miljoen kg is *De-Takomst* de grootste van de 23 regionale zuivelcoöperaties in Friesland. *Fresia* komt op de vijfde plaats na **Workum**, *Novac* en *ZOH*. Beide coöperaties zijn voor de afzet van hun kaas, poeder en room aangesloten bij de *Frico*, waar ze tezamen ongeveer een derde van de aanvoer leveren.

Indien de leden van beide organisaties de fusie aanvaarden wordt voor de *Frico* het gevaar bezworen, dat een eventueel uittreden van *Fresia* als deelgenoot voor de *Frico* zou hebben. *De-Takomst* heeft altijd sterk op de *Frico* vertrouwd, maar bij *Fresia* meende men de moeilijkheden bij de exploitatie van het bedrijf mede te moeten toeschrijven aan de exploitatie van de *Frico*. Er waren de laatste tijd spanningen groeiende tussen de *Frico* en *Fresia* o.a. betreffende het consumptiemelkbedrijf van *Fresia* in **Leeuwarden**.

De-Takomst heeft het boekjaar 1971 afgesloten met een melkprijs, die ongeveer twee cent hoger lag dan die van *Fresia*. Directeur Cees van der Ploeg van *De-Takomst* leverde daarmee het bewijs, dat er binnen de *Frico* wel goede bedrijfsresultaten waren te behalen. Aanvankelijk beperkten de fusies van *De-Takomst* zich tot zuidelijk Friesland, maar enige jaren geleden kwam ook de coöperatie *De-Terpen* te **Wommels** over naar *De-Takomst*.

De-Takomst exploiteert nu fabrieken in **Wolvega, St. Nicolaasga, Haskerhorne, Scharnegoutum** en **Wommels**. De coöperatie *Fresia* is ontstaan uit een reeks fusies in noordwestelijk Friesland. Zij exploiteert nu fabrieken in **Dronrijp, Marrum** en **Leeuwarden**. De Leeuwarder fabriek is een melkinrichting, die in toenemende mate concurrentie aan de centrale melkinrichting van de *Frico* doet. De *Frico* in **Warga** verliest op het ogenblik omzet aan Leeuwarden, omdat de directie van *Fresia* melkboeren in het Fresia-gebied, die voorheen hun produkten van **Warga** kregen, nu van produkten uit **Leeuwarden** voorziet.

Bij een fusie tussen *Fresia* en *De-Takomst* zal rekening moeten worden gehouden met de stopzetting van de melkverwerking in **Leeuwarden**, waardoor de consumenten in Leeuwarden en omgeving ook zullen kunnen profiteren van het rijkere assortiment van *Frico-Warga*. De zelfstandige melkhandelaren in Friesland zien deze ontwikkeling met lede ogen aan, omdat *Frico-Warga* een monopoliepositie lijkt te krijgen tegenover de Friese melkhandelaren.

Het belang van een fusie tussen *Fresia* en *De-Takomst* ligt vooral in de weg, die zich nu voor de verdere integratie van de Friese zuivelcoöperatie begint af te tekenen. Er zijn al meer coöperaties in Friesland, die intern aansluiting bij *De-Takomst* in overweging hebben. *Fresia* lanceerde vorig jaar zelf het plan om alle deelgenoten te integreren.

Op bijgaand kaartje zijn de melkwinningsgebieden van *Fresia* en *De-Takomst* aangegeven, die fusieplannen hebben. Verder zijn nog enkele grote coöperaties aangegeven, die niet zoals *Fresia* en *De-Takomst* aangesloten zijn bij de Frico. Het betreft **Workum**, **ZOH** en **Gerkesklooster**. Wel aangesloten bij de *Frico* is de zuidelijkste Friese coöperatie de *Novac*. De cijfers de namen geven de miljoenen kilo's melk aan die bij de coöperaties worden aangevoerd.

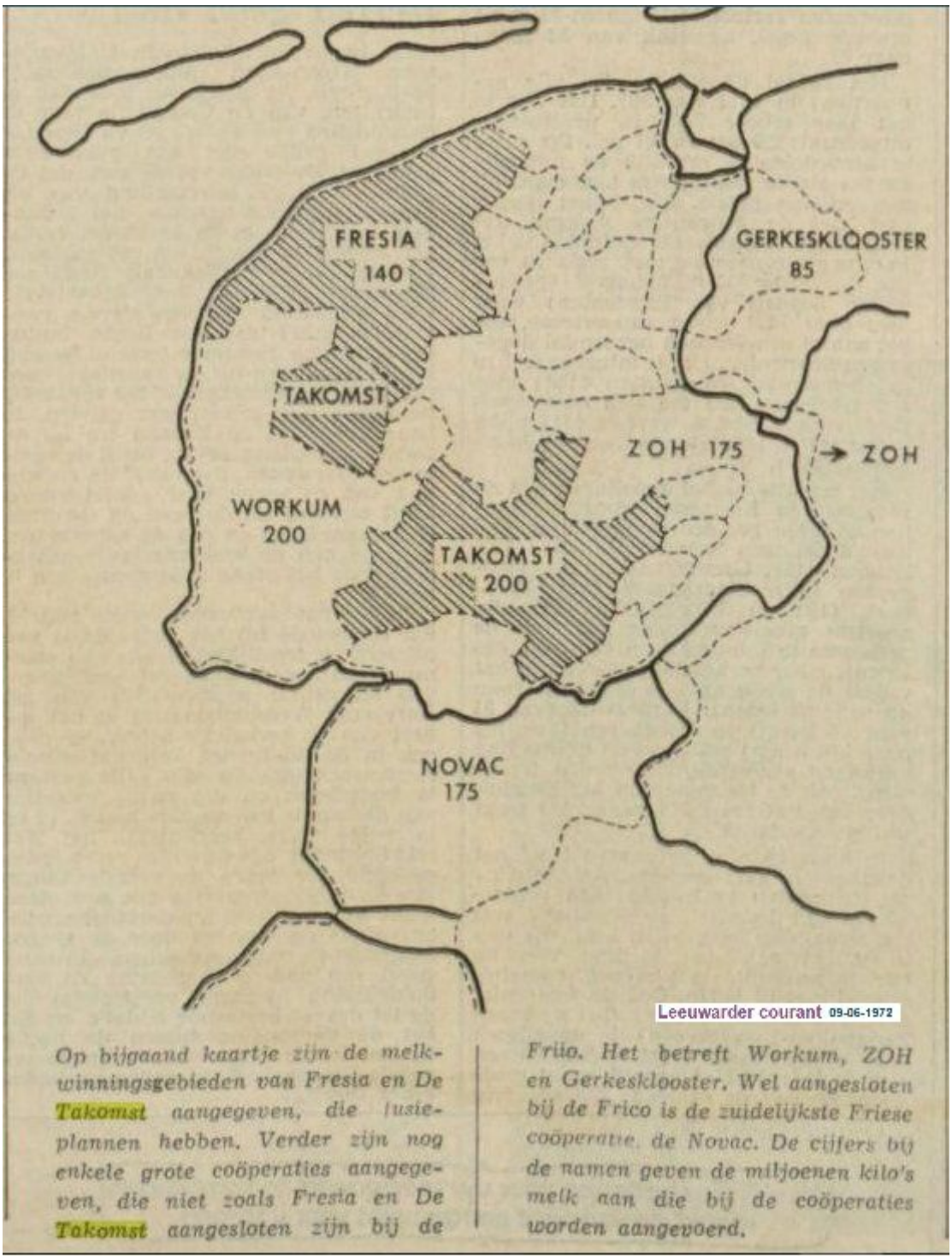

Leeuwarder Courant 1972-06-17

Stellingwerven veroveren Friesland – Fusie #*Fresia* en #*De-Takomst*

DE FUSIE VAN *DE-TAKOMST* en *FRESIA* verheugt in de eerste plaats de leden van *Fresia*, die nu in een coöperatie komen van een directeur, die een spoor van hoge melkprijzen in Friesland heeft nagelaten: **Formerum. Achlum, Opeinde, Wolvega** in de Stellingwerven, jonge mannen, die hun geluk in Friesland als zuiveldirecteur gaan beproeven, krijgen wel eens het advies: Ga maken, wat Van der Ploeg maakt (op het ogenblik Cheddar en Edam), dan zit je goed.

De Terschellinger van der Ploeg nadert zijn pensioen en hij zal snel willen doortasten om van *Fresia* een gezonde zaak te maken. De vraag, die opduikt is, hoe de leden van *De-Takomst* de fusie zo snel wilden slikken. *Fresia* sukkelde al jaren met de melkprijs en vorig jaar is er zo'n een tot twee miljoen verspeeld. Dat verlies zou men kunnen zoeken in de verliesgevende prijzen van de consumptiemelk in 1971, in de bestuursruzies en in de directiestructuur en in het feit, dat **Dronrijp** geen Edammers maakte.

Een ding zit *De Takomst* nu mee, de melkinrichting van *Fresia* is niet meer verliesgevend; de melkinrichting in Nederland betalen op het ogenblik de hoogste melkprijzen. Toch valt te verwachten, dat na *Fresia* ook *De-Takomst* met de *Frico* gaat praten over de fusie van de melkinrichtingen van **Leeuwarden** en **Warga**. Bij die fusie zal de beurs van de *Frico* open moeten gaan, want een zo profijtelijke zaak als een melkinrichting geef je niet gratis weg. En de *Frico* moet wel, want op het ogenblik hevelt Fresia al melkboeren over van **Warga** naar **Leeuwarden**. Als *De-Takomst* hetzelfde gaat doen, komt de centrale melkinrichting van de *Frico* in **Warga** in grote moeilijkheden. Daar is immers vorig jaar net een nieuwe fabriek geopend.

Wanneer de melkinrichting in **Leeuwarden** wordt overgedragen aan de zes kilometer verder gelegen fabriek in **Warga** komt ook de vraag, wie in **Warga** de melk mag leveren. De Leeuwarder boeren zullen natuurlijk net als het personeel zeggen, dat ze met de melk meegaan. Als dat het geval is, zullen ze ook een bepaalde melkprijs moeten ontvangen. Wordt dat nu de melkprijs, die de leveranciersvereniging van **Warga** bedongen heeft of wordt dat de melkprijs van *De-Takomst?* De Wargaster boeren bedongen indertijd bij de overdracht van hun fabrieken in **Wirdum, Roordahuizum, Grouw** en **Akkrum** aan *Frico-Warga* een melkprijs, die even hoog was als het gemiddelde van de hoogste Frico-fabrieken.

Zowel de kwestie van de melkinrichtingen als van de Edammers geeft aan dat de verhoudingen in de Friese zuivelcoöperatie niet gezond zijn. Dit jaar liep *De Zuid-Oost-Hoek* uit de *Frico*, omdat men het niet eens was met de manier, waarop de *Frico* zijn deelgenoten ongelijk behandelde. De *ZOH* stond op het standpunt, dat binnen de *Frico* melkgeld van de ene kaassoort naar de andere werd overgeheveld. De samenstelling van de prijzencommissie van de *Frico* wees ook in die richting.

Bij zijn afscheid van de *Frico* en de *CCF* heeft ir. J. B. Ritzema van Ikema gezegd, dat het huidige afrekensysteem bij de *Frico* niet veel langer kan blijven bestaan. Een fabriek die zich tekort gedaan voelt bij de afrekening kan door specialisatie niet zoals vroeger uitwijken naar andere kaassoorten en onvrede is het gevolg. Het heeft een maand geleden in de krant gestaan en dat is dan ook het laatste geweest wat we er van gehoord hebben totdat de fusie van De-T*akomst* en *Fresia* de kwestie weer actueel heeft gemaakt. *De-Takomst* en *Fresia* hebben de zaken in de Friese zuivelcoöperatie weer in beweging gebracht met de grootste fusie, die er ooit in Friesland is geweest. *De-Takomst* heeft erg snel beslist over de zaak. Donderdag voor een week werden de commissarissen telefonisch voor een vergadering bijeen geroepen en nog dezelfde avond stemden ze met de fusie in. Bij *De-Takomst* beslist niet de algemene ledenvergadering

over fusie maar de raad van (40) commissarissen. Deze besluitvaardigheid zal ook wel een van de sterke punten van *De-Takomst* zijn: De Stellingwerven veroveren Friesland.

Leeuwarder Courant 1972-07-01

Over schorsing Dronrijp directeur Hepke de Boer

DE VEEMARKT dl.
HET IS DE FRESIA-BOEREN niet verteld op ledenvergadering waar over de fusie met *„De-Takomst"* en over de schorsing van de directeur van Dronrijp, Hepke de Boer, is gesproken, maar een onafhankelijk onderzoek van de Friese Zuivelbond heeft uitgewezen, dat de vierkante kaas van *Fresia-Dronrijp* door de *Frico* in 1971 voor een te lage prijs is afgerekend. Het gaat om een bedrag van 6,68 cent per kilo kaas, of ruim een halve cent per kilo kaasmelk, die voor de bereiding van vierkante kaas was bestemd.

Het rapport is door de Zuivelbond uitgebracht op de dag dat het bestuur van *Fresia* de schorsing aan De Boer meedeelde. De slechte bedrijfsuitkomsten van *Fresia*, die een reeks moeilijkheden in de Fresia-top met zich brachten, waren de eerste oorzaak van de schorsing, die ontslag tot gevolg zal hebben. Daarover is inmiddels een regeling getroffen.

Een omvangrijke groep boeren, die directeur De Boer in **Dronrijp** van dichtbij heeft meegemaakt, is bijzonder verontwaardigd over de gang van zaken. Enerzijds zou gebleken zijn, dat De Boer in zijn jarenlange strijd tegen het afrekensysteem van De *Frico* gelijk zou hebben gekregen en anderzijds kan men zich niet voorstellen, dat De Boer voor de slechte gang van zaken bij _ verantwoordelijk gesteld moet worden. De Boer heeft steeds gesteld, dat bij de *Frico* bij de afrekening van de produkten geen of te weinig rekening wordt gehouden met de kapitaalslasten van de fabrieken.

Fabrieken, die Edammers en Cheddar maken, kunnen met veel minder pekelruimte toe dan andere fabrieken, die bijvoorbeeld Goudse maken. Goudse moet veel langer in het pekelbad blijven dan kleine kaas. Dit bagatelliseren van de kapitaalslasten heeft vorig jaar geleid tot het uittreden van de *Zuid-Oost-Hoek* uit de *Frico*. Bij de *Frico* is inmiddels, zij het jaren te laat, een onderzoek naar deze materie begonnen. Dat deze afrekeningskwestie tot ontsporingen kon leiden is mede een gevolg van het feit, dat de prijzencommissie van de *Frico* eenzijdig is samengesteld. De Boer heeft daar voor zijn standpunt nooit gehoor gevonden.

Over de omvang van het bedrag, dat *Fresia* in de afrekening van de vierkante kaas tekort is geschoten, lopen de meningen uiteen. In de bestuursvergadering van *Fresia* is men het er nog niet over eens of er een claim op de *Frico* is ontstaan. In ieder geval zou die claim niet hoog zijn. De Dronrijper boeren, die op het ogenblik hoog opgeven van de kwaliteiten van De Boer, menen dat er nog een fors bedrag bij de *Frico* te halen is.

Deze boeren, de vroegere *Maatschap-boeren*, zeggen, dat de melkveehouders in de periode-De Boer voor het eerst in de geschiedenis van de Friese zuivelcoöperatie het genoegen smaakten mee te kunnen komen met de gemiddelde melkprijs in Friesland, niettegenstaande zware investeringen, die er nodig waren om alle melk op te vangen uit de lange reeks fusies, waaruit *De-Maatschap* ontstond.

In zijn carrière heeft De Boer tweemaal een fabriek uit de moeilijkheden gehaald namelijk in **Uitwellin-**

gerga en in **Morra-Lioessens**, daarna hield hij de fabriek in **Opeinde**, koploper bij de *Frico*, op een ereplaats bij de uitbetaling. Vervolgens begon hij aan de opbouw van **Dronrijp** in het kader van *De-Maatschap*, hetgeen op een conflict met de *Frico* uitliep na de bouw van een poedertoren. *De-Maatschap* zei het deelgenootschap van de *Frico* op, maar ir. Piet Stallinga van de Zuivelbond lijmde de brokken.

Een paar jaar geleden kwam de fusie tot stand met *Fresia*, waarna de nieuwe coöperatie door communicatiestoornissen, zoals dat tegenwoordig heet, ten onder dreigde te gaan. *Fresia* tracht zich nu te redden door een fusie met „*De-Takomst*". Dat een scherpzinnig en rechtlijnig man als Hepke de Boer daarbij in conflict moest komen met mensen, die eerder dan hij het compromis zoeken, is een duidelijke zaak.

Leeuwarder Courant 1972-07-12

Novac sluit ook kaasmakerij in Blokzijl

BLOKZIJL — De *Novac* gaat haar zuivelfabriek in **Blokzijl** ook sluiten. In dit bedrijf werd de laatste tijd alleen nog maar kaas gemaakt, terwijl de melk van de boeren uit **Blokzijl** en omgeving al naar het moederbedrijf in **Tuk** werd gebracht. Voor de 45 personeelsleden dreigt geen ontslag. Zij zullen, als ze dat willen, worden overgeplaatst naar **Tuk**. waar de grote produktieafdelingen voor kaas en melkpoeder in de nabije toekomst belangrijk zullen worden uitgebreid. Met de sluiting van de fabriek in **Blokzijl**, die waarschijnlijk 1 januari plaats heeft, houdt de *Novac* twee grote bedrijven over, namelijk in **Tuk** en in Langelille. (moet **Oosterzee** zijn)

Leeuwarder Courant 1972-07-18

#*Fresia* aanvaardt fusie met coöp. #*De-Takomst*

LEEUWARDEN — De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelindustrie *Fresia* heeft gisteravond in de Harmonie te Leeuwarden met een meerderheid van 90 procent van de uitgebrachte stemmen het voorstel aangenomen van het bestuur om een fusie aan te gaan met *De-Takomst* te **Wolvega**. *De-Takomst* aanvaardde het fusievoorstel reeds eerder. Door deze fusie, die met terugwerkende kracht ingaat op 1 januari 1972 ontstaat een zuivelcoöperatie met 340 miljoen kg melk, de grootste regionale zuivelcoöperatie in Friesland, die zich uitstrekt van Wolvega tot de Waddenzee.

Er werden 1695 stemmen uitgebracht, waarvan 90 procent voor de fusie was. De leden van *Fresia* moeten nu overtekenen voor het lidmaatschap van *De-Takomst*. Van de negen bestuursleden van *Fresia* gaan er vijf over naar het bestuur van *De-Takomst*, waarvan een in het dagelijks bestuur komt. Vier bestuursleden van *Fresia* worden opgenomen in de raad van commissarissen van *De-Takomst*.

Leeuwarder Courant 1972-08-24

Fusie #*Fresia* en #*De-Takomst* rond 80% getekend

LEEUWARDEN — Van de leden van de geliquideerde coöperatieve zuivelindustrie *Fresia* te Leeuwarden heeft tot nu toe ruim 80 procent getekend voor de coöperatie *De-Takomst* in **Wolvega**. De fusie tussen de beide grote coöperaties in Friesland is daarmee een feit geworden.

Er waren 1200 veehouders, die hun melk leverden aan *Fresia*. Van hen hebben nu 827 hun handtekening gezet voor het lidmaatschap van *De-Takomst*. Onder de nieuwe leden van *De-Takomst* bevindt zich ook een groep voormalige Lijempf-leveranciers van de fabriek in *Berlikum*, die nooit lid zijn geworden van *Fresia*. *Fresia* telde 1030 leden en 170 leveranciers. De bestuursleden, die de handtekeningen verzamelen hebben nog niet alle boeren bezocht.

In het bestuur van *De-Takomst*, een organisatie van 340 miljoen kg. melk ontvangst in 1972- hebben de volgende oud-bestuursleden van Fresia zitting gekregen. Piet Houtsma te Schingen, Joh. de Boer te Stiens, Doeke B. Schoustra te Oosterwierum, D. B Wijbenga te Wijns en Tsjerk Bottema te Mantgum. De heer Houtsma is opgenomen in het dagelijks bestuur van *De-Takomst*, waarin verder zitting hebben de heren Tsjeard Wietsma van Ouwsterhaule, A. G. Algra van Wolvega, Anne W. van der Zijpp van Rottum en Pier de Boer van Tirns.

Leeuwarder Courant1972-09-02

Coberco trok zich terug

Grote zuivelfusie in Nederland vrijwel mislukt

LEEUWARDEN — De grote fusie in de Nederlandse zuivelcoöperatie is mislukt. De *Coberco* in Overijssel-Gelderland heeft zich teruggetrokken uit het zogenaamde *Havelte-gesprek*, waarna ook de Nationale Zuivelafzetcentralc (NCK) moest terugtreden. De overblijvende partners *Domo*, *Noordholland* en *CMC* zetten het gesprek nog voort met het doel per 1 januari 1973 tot een volledige economische integratie te komen.
De vier produktiecoöperaties, die aan het Havelte-gesprek over een volledige fusie met gesloten beurzen deelnamen, waren *Coberco* met ongeveer anderhalf miljard kg melk, *CMC* met bijna 900 miljoen, *Domo* met ongeveer 650 miljoen en *Noord-Holland* met ruim 300 miljoen kg melk. De NCZ zorgde voor de afzet van kaas, boter en melkpoeder van deze groep en steunde voor 75 procent van zijn omzet op deze vier coöperaties.
Toen *Coberco* zich van de fusiepoging begon te distantiëren moest ook de *NCZ* zich terugtrekken.

De poging om ongeveer 40 procent van de Nederlandse melk in een onderneming onder te brengen was daarmee voorlopig mislukt. De overblijvende partners van het Havelte-gesprek *Domo, CMC* en *Noordholland* zetten het gesprek voort en zij zullen daarbij tevens bekijken of een samenwerking, die de *Coberco* nog voorstaat op deelgebieden mogelijk is. De *NCZ*, die ook produkten ontvangt van kleine coöperaties, die niet bij het Havelte-gesprek betrokken waren, hoopte dat dit gesprek ook tot een bevredigende regeling voor deze kleine coöperaties zou leiden. Ook bij de *NCZ* heeft men daarom met teleurstelling kennis genomen van het verloop van het gesprek.
Een integratie van *Domo*, *CMC* en *Noordholland* staat nog wel op de agenda en als dat tot een succes

mocht leiden komt ook de verdere integratie met de *Coberco* weer aan de orde.

Het is de tweede keer, dat een grote zuivelfusie in Nederland mislukt is. De eerste keer nam de *Frico* daaraan deel, maar toen deze zich eruit terugtrok kwam er een concentratie tot stand van drie zuivelverkoopverenigingen in de *NCK*. Daarna begon het zogenaamde Havelte-gesprek, waaraan de Friese coöperatie niet deelnam en waarin ook de Zuid-Nederlandse zuivelcoöperatie niet betrokken was.

De mislukking van het *Havelte-gesprek* moet aan twee oorzaken worden toegeschreven. De *Coberco* is nog slechts kortgeleden ontstaan in zijn huidige vorm en ondervindt bij de opbouw grote moeilijkheden met name door de snel groeiende melkstroom in Gelderland en Overijssel. Het leek daarom niet raadzaam om een fusie aan te gaan met drie andere ondernemingen, waarvan vooral de *CMC* als gevolg van een industriële ombouw en enorm hoge aan- en afvoerkosten van melk en melkprodukten in de Randstad, geen aantrekkelijke partner was.
Op de zuivelbeurs in Leeuwarden werd gister de mogelijkheid besproken, van een nauwere samenwerking tussen de *Coberco* en de *CCF*. De *Coberco* overweegt op het ogenblik een drastische herziening van de investeringen, waarbij minder de nadruk zal worden gelegd op de kaasbereiding en meer op de melkpoederproductie.

Leeuwarder Courant 1972-11-03

Alle melk naar Bergum, 'Twijzel' dicht, zegt bestuur – #De-Foarútgong

TWIJZEL — De zuivelfabriek in **Twijzel** zal worden gesloten en de melk zal in **Bergum** worden verwerkt, indien de leden van de coöperatieve zuivelindustrie *De-Foarütgong* instemmen met de plannen van het bestuur. In **Bergum** moet een verbouwing plaats vinden o.a. ter modernisering van het pekellokaal, wat een investering met zich brengt van 2,5 miljoen gulden. Door de verbouwing in **Bergum** komt daar ruimte vrij voor de installatie van de cheddar-apparatuur uit **Twijzel.**

Deskundigen van de Friese Zuivelbond hebben berekend dat de verwerkingskosten met een halve cent per kilo omlaag kunnen worden gebracht, indien de verwerking van de bijna 75 miljoen kg melk van *De-Foarütgong* in één fabriek geconcentreerd kan worden. De installaties van **Twijzel** voor de cheddarbereiding zijn nieuw,[56] de fabriek is pas vorig jaar opnieuw ingericht, nadat eerder een poging van het bestuur de melk in Bergum te concentreren is mislukt.

De fabriek in **Twijzel** is daarna opnieuw ingericht als kaasfabriek voor de cheddarproduktie. De afzet van cheddar heeft niet die vlucht genomen als waarop gerekend werd en de *Frico* heeft de fabriek aan een bepaalde produktie gebonden, die beneden de capaciteit ligt.
Het is de bedoeling de fabrieken in **Bergum** in te richten voor de produktie van 130 ton Goudse per week, waarvoor een nieuw pekellokaal gebouwd zal worden volgens het drijfsysteem dat ook in **St.-Nicolaasga** wordt toegepast. Voorts komt er een nieuwe melkontvangst. De ruimten, die in **Bergum** vrij komen door de bouw van een nieuw pekellokaal zullen bestemd worden voor de opstelling van de cheddarapparatuur. De fabriek in **Bergum** krijgt daardoor de mogelijkheid de produktie enigszins aan passen bij de marktsituatie. De 35 man personeel uit **Twijzel** kan werk vinden in **Bergum**.

In rayonvergaderingen zullen de plannen met de leden van *De-Foarütgong* worden toegelicht, waarna de

56 Zie Kaas-mechanisatie-MAP – 1971-04-15.

ledenvergadering een beslissing over de plannen moet nemen. Te verwachten valt, dat er onder de boeren in de omgeving van **Twijzel** opnieuw verzet tegen de bestuursplannen zal rijzen. Men wil een fabriek in **Twijzel** houden. Deze groep vormt geen meerderheid in de vereniging, maar zij krijgt steun van een andere groep, die meent, dat er geen ingrijpende investeringen meer moeten worden gedaan in afwachting van een verdere concentratie van de melkverwerking in de Friese zuivelcoöperatie.

Leeuwarder Courant 1972-11-04

Fusieplan met #*De-Takomst* (335)

Sijbrandaburen (15) raakt zuivelfabriek kwijt

LEEUWARDEN — Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek te **Sijbrandaburen** voert op het ogenblik fusiebesprekingen met de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega**. Binnenkort zullen de leden een fusie-plan voorgelegd krijgen, dat de sluiting van de fabriek in Sijbrandaburen zal inhouden. Het is de bedoeling, dat de melk van Sijbrandaburen, vijftien miljoen kg, verwerkt zal worden in de nieuwe fabriek van *De-Takomst* in **Wommels**. De fabriek zou voorlopig nog als melkontvangststation dienen.

De fabriek in **Sijbrandaburen** heeft zich onder leiding van directeur A. Slotboom lang kunnen handhaven met een goede melkprijs, dank zij de produktie van Edammers, die binnen de *Frico* als specialiteit werden behandeld. Door de opkomst van de grote Edammer-fabrieken is deze kaas niet langer een specialiteit, hetgeen betekent, dat de *Frico* een lager onkostenbedrag aan de fabrieken uitkeert. **Sijbrandaburen** ziet aankomen, dat haar productiekosten hoger worden dan de vergoeding daarvoor van de *Frico*.

Om bij te blijven zou de kleine fabriek in **Sijbrandaburen** hoge investeringen moeten doen, waarbij de fabriek niet langer gebruik kan maken van apparatuur die vrij komt door de sluiting van andere fabrieken, zoals te doen gebruikelijk is geweest. Als de leden van **Sijbrandaburen** de fusievoorstellen van het bestuur aannemen, zal het aantal zelfstandige coöperaties in Friesland verminderen tot 21. De melk van **Sijbrandaburen** blijft door de fusie met *De-Takomst* binnen de *Frico*; voordien is er wel gespeculeerd op een aansluiting van **Sijbrandaburen** bij *De-Goede-Verwachting* te **Workum**, die niet bij de *Frico* is aangesloten.

De-Takomst is op het ogenblik de grootste regionale zuivelcoöperatie van Friesland. Zij is ontstaan uit een reeks fusies in zuidelijk Friesland, waarbij zich later *De-Terpen* in **Wommels** en **Scharnegoutum** aansloten. Dit jaar voegde zich ook de zuivelcoöperatie *Fresia* met fabrieken in **Dronrijp**, **Marrum** en **Leeuwarden** (LMI) bij *De-Takomst*. De fusie van **Sijbrandaburen** brengt de melkaanvoer bij de fabrieken van *De-Takomst* ruim boven de 350 miljoen kg melk.

Leeuwarder Courant 1972-11-15

Zuivelfusie tussen Schiermonnikoog en _Ee aanvaardt

In de buitengewone ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek Schiermonnikoog is besloten om per 1 maart 1973 een fusie aan te gaan met de coöperatieve zuivelfabriek te **_Ee**. Alle leden waren aanwezig, benevens een deputatie van het bestuur van de zuivelfabriek van **Ee** en twee vertegenwoordigers van de *Friese Zuivelbond*. (*FBvCZ*) Het voorstel tot de fusie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen. De tijd tot 1 maart 1973 zal worden gebruikt om regelingen te treffen met het personeel, een bestemming te zoeken voor de fabriek op het eiland en voorzieningen te treffen voor de opslag en het vervoer van de melk.

Leeuwarder Courant 1972-11-18

#*De-Foarútgong* en de verdeeldheid bij sluiting van 'Twijzel'

DE VEEMARKT dl
EEN PAAR JAAR GELEDEN kwam het bestuur van *De-Foarútgong* (70 miljoen kg melk in **Bergum** en **Twijzel**) met het voorstel de melkverwerking in **Bergum** te concentreren. De leden van de fabriek stemden het plan af en in plaats dat het bestuur naar huis ging en de verantwoordelijkheid liet bij de afstemmers van het plan, bleef het zitten. De schadelijke invloed van de forse presentiegelden voor vergaderboeren deed zich gelden.

Het bestuur ging verder en lapte beide fabrieken op. Vorig jaar werd in **Twijzel** nog een spiksplinternieuwe chedderapparatuur in het oude gebouw gestopt. De bedrijfsresultaten van *De-Foarútgong* vallen tegen en opnieuw is het bestuur met het voorstel gekomen de melkverwerking in **Bergum** te concentreren. In **Twijzel** is een actie comité, dat gesteund door een van de commissarissen tegen het bestuur ingaat.

Er zijn vier groepen leden bij *De-Foarúgong*. Een grote groep laat alles maar wat over zich komen en ziet wel, hoe het zaakje geleidelijk naar de chaos loopt. Een tweede groep is vooruitstrevend en wil de hele melkverwerking uit Fries oogpunt bezien. Moet er in **Bergum** en **Twijzel** nog gebouwd worden, terwijl er in Leeuwarden verwerkingscapaciteit genoeg is, vraagt deze groep.

Daarnaast spelen als derde en vierde groep nog de gelijkgestemden mee, de dorpisten, van **Twijzel** en van **Bergum**. Ze stemmen in alles overeen behalve in de plaats van vestiging van de fabriek. Beide groepen diepen op het ogenblik de niet bestaande verschillen van inzicht uit en leven als vijanden.

Leeuwarder Courant 1972-11-29

Actie tegen sluiting zuivelfabriek Twijzel – #De-Foarütgong

LEEUWARDEN — Morgen moet de ledenvergadering van de zuivel-coöperatie *De-Foarütgong* in **Bergum** beslissen over een concentratie van de melkverwerking in Bergum en sluiting van de fabriek in **Twijzel.** De concentratie vergt investeringen in **Bergum** tot een bedrag van ongeveer 2,6 miljoen gulden, hetgeen laag is ten opzichte van de hoeveelheid melk, 72 miljoen kg melk, die er bij *de-Foarütgong* wordt aangevoerd.

Een actiegroep van boeren uit de omgeving van **Twijzel** is in verzet gekomen tegen de opheffing van de fabriek in **Twijzel** en bestookt de boeren van *De-Foarütgong* met circulaires, waarin bestuur en commissarissen van verkeerde voorlichting beschuldigd worden, nadat de raad van commissarissen daarvan eerst het actiecomité beschuldigd had in een circulaire.

Uit de wat moeilijk leesbare circulaires blijkt, dat het conflict zich concentreert op de hoogte van de melkprijs in de komende jaren. Het bestuur heeft namelijk gezegd, dat de investeringen in **Bergum** een verlaging van de fabriekskosten met zich zullen brengen van ongeveer een halve cent per kilo melk Hoewel *De-Foarütgong* in de groep Frico-fabrieken goed kan meekomen, steken de bedrijfsresultaten minder gunstig af tegenover de fabrieken die om **Bergum** en **Twijzel** heen liggen. Ten dele is dit terug te voeren tot de moeilijkheden die de *Frico* heeft gehad en nog min of meer kent, terwijl verder een rol speelt de beslissing van de leden van drie jaar geleden om de fabriek in **Twijzel** niet op te heffen. Het doordraaien van de fabriek in **Twijzel** heeft extra kosten met zich gebracht, zodat het bestuur morgen opnieuw met het voorstel komt de fabriek te sluiten. Bovendien is de fabriek in **Bergum** aan een verbouwing toe in verband met de uitbreiding van de kaasmakerij en pekelruimte.

Leeuwarder Courant 1972-11-30

Zuivelfabriek Twijzel moet stoppen – #De-Foarütgong

BERGUM —. Met ruim een kwart van de stemmen tegen heeft de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelindustrie *De-Foarütgong* besloten de fabriek in **Twijzel** te sluiten en voor 2,5 miljoen gulden in **Bergum** te verbouwen. De tegenstand tegen de sluiting kwam vooral van de kant van de boeren uit de omgeving van **Twijzel**, die de fabriek daar wilden behouden. De fabriek is vorig jaar geheel nieuw ingericht met cheddarapparatuur. Drie jaar eerder wees de ledenvergadering een voorstel van het bestuur tot concentratie van de melkverwerking in **Bergum** af. Het personeel van Twijzel kan werk vinden in Bergum.

Leeuwarder Courant 1972-12-02

De droom in gruizels van “lytse Bouwman fan Twizel”

DE VEEMARKT

EEN OUDE KLANT van deze rubriek, „lytse Bouwman fan Twizel”, zag deze week een droom in gruizels vallen, toen de leden van *De-Foarütgong* **Twijzel** niet erkenden als het centrum van zuivelend noordoostelijk Friesland en besloten de fabriek in **Twijzel** te sluiten. Het is een droom, die de boeren van *De-Foarütgong* geld gekost heeft, want drie jaar geleden behaalden de boeren uit **Twijzel** onder aanvoering van Bouwman nog een krappe overwinning, toen het bestuursvoorstel tot sluiting van de fabriek in **Twijzel** werd afgestemd.

De fout in de actie voor **Twijzel** is geweest, dat men doodgewoon speculeerde op de ontbinding van de coöperatie, hetgeen op een chaos in de melkverwerking in dat gebied zou zijn uitgelopen. In een huiselijke twist kan veel in de coöperatie, maar toen het actiecomité de emoties en de moordlust jegens de coöperatie via het *Friesch Dagblad* naar buiten bracht zonder dat een redacteur de onmogelijkheden daarbij herkende, was het pleit over **Twijzel** snel beslecht.

De veehouders in het gebied van *De-Foarütgong* hebben voor zover het de kleine boeren betreft geen andere mogelijkheid dan hun melk te laten verwerken bij *De-Foarütgong*, die van de andere zuivelcoöperaties in de Friese Zuivelbond in dit gebied het alleenvertoningsrecht heeft gekregen. De particuliere zuivelindustrie (*Boterkooper, Lijempf en Freia*) zijn in de loop der jaren door de coöperatie opgekocht. *Hollandia* zou er misschien een paar tankauto's tegen aan kunnen gooien om de melk van enkele grote boeren op te pikken, maar in grote lijnen zijn de boeren aangewezen op *De-Foarütgong*. Met elkaar moeten ze er wat van maken. Als Bouwman dan aankondigt, dat er het derde zuiveldrama binnen een jaar op handen is in de Friese zuivelcoöperatie, dan hanteert hij daarin zelf het flikkerende mes.

1973

Nederlands Dagblad 1973-01-13

#*De-Takomst* negeert de fusieregels bij Sijbrandaburen

DEN HAAG — De commissie voor fusieaangelegenheden van de *Sociaal Economische Raad* (*SER*) heeft gisteren in een openbare kennisgeving meegedeeld, dat het bestuur van de coöperatieve zuivelindustrie „*De-Takomst*" in **Wolvega** de fusiegedragsregels heeft overtreden. De commissie heeft, naar aanleiding van een klacht van de *Agrarische en Voedingsbedrijfsbond NVV*, geconstateerd dat het bestuur van die zuivelindustrie inderdaad de vakorganisaties niet tijdig heeft, ingelicht over de fusie, die de besturen van *De-Takomst* en de coöperatieve zuivelfabriek „De lege geaen" in Sijbrandaburen op 2 november j.l. zijn aangegaan".

De commissie heeft ook vastgesteld, dat het bestuur van *De-Takomst* reeds eerder bij een fusie een soortgelijke overtreding heeft begaan. De commissie heeft toen volstaan met de bij die fusie betrokken ondernemingen mee te delen, dat zij de gedragsregels hadden overtreden. Nu de commissie is gebleken dat het bestuur van *De-Takomst* in weerwil van de destijds door de commissie gegeven toelichting, opnieuw op dezelfde wijze de gedragsregels heeft overtreden, heeft de commissie deze nieuwe overtreding van zodanig gewicht geacht, dat zij daarvan in het openbaar kennis meent te moeten geven.

De commissie heeft de besturen der twee coöperatieve verenigingen in kennis gesteld van haar voornemen in het openbaar kennis te geven van het feit, dat er een overtreding is gepleegd. Tevens heeft de commissie de besturen in de gelegenheid gesteld zich mondeling te verweren, waarvan het bestuur van *De-Takomst* gebruik heeft gemaakt.
Het bestuur van die vereniging heeft erkend, dat aan de op 2 november j.l. bereikte overeenstemming over een fusie met het bestuur van de andere vereniging een grote waarde moet worden toegekend. Niettemin is formeel echter slechts sprake van een voorlopige overeenstemming, aldus *De-Takomst*, omdat de definitieve is voorbehouden aan de leden der twee verenigingen. De commissie meent dat dit verweer juist haar opvatting, nl. dat de gedragsregels zijn overtreden, ondersteunt.

In die regels is de verplichting opgenomen voor besturen, die fusiebesprekingen voeren, de vakorganisaties in te lichten voordat overeenstemming is bereikt. Die vakorganisaties moet gelegenheid tot inspraak worden geboden. Die gelegenheid is er ook in dit geval geweest, maar ze is niet benut. De commissie meent voorts o.m. dat de verplichting om de fusiegedragsregels na te leven, mede het tempo van de fusiebesprekingen dient te bepalen.

Leeuwarder Courant, 1973-05-12

Grote fabrieken hebben grootste pot

Oplichten van dovende ster...eiland-fabrieken achter en boeren voor . . . einde tijdperk kleine fabrieken... Frico leidt...Doeke Schouwstra voor Bordine...boeren praten over kosten

DE VEEMARKT

DE POTTEN van de zuivelfabrieken zijn een aanwijzing omtrent de toekomstige ontwikkeling van de zuivelindustrie, met name in het vlak van de fusies en concentraties. Een van de hoogste potten over 1972 is in Friesland betaald door de zuivelfabriek van directeur Slotboom in **Sijbrandaburen**, namelijk van 6,57 cent Slotboom liet de ster nog eens oplichten – dat was namelijk niet voor het eerst – en daarna is het vuur gedoofd. Sijbrandaburm wierp zich in de armen van Van der Ploegs *De-Takomst* en Slotboom werd directeur van de-Takomst-fabriek in **Dronrijp**. Hij stapte over van vijftien miljoen kg melk naar de 100 miljoen in Dronrijp.
Slotboom heeft zijn boeren met vliegende vaandels en barstende potten in het grote vaarwater geleid. De hoge pot in **Sijbrandaburen**, bij een kleine fabriek, kon natuurlijk ontstaan doordat deze fabriek bijna geheel was afgeschreven en omdat men op het gunstige moment voor de oversteek heeft gewacht.

De gemechaniseerde kaasmakerij van **Sijbrandaburen** is in **Formerum** op **Terschelling** terecht gekomen, zodat na de sluiting van **Schiermonnikoog** van de Friese fabrieken alleen **Rinsumageest** nog met een ouderwetse kaasmakerij werkt, waarbij de kaasmakers over de rand van de kaasbak hangen.

Op de Friese eilanden staan nu nog fabrieken in **Hollum** en **Formerum**. Ze laten het allang zitten met de melkprijs in vergelijking met de vaste wal.
Schiermonnikoog heeft zijn problemen wat dat betreft opgelost door de melk in tanks naar **_Ee** te vervoeren, maar tot een soortgelijke stap lijkt het op de andere eilanden niet te komen. Met een pot van twee en van 2,4 cent blijven de beide fabrieken centen achter op de andere fabrieken, gevolg van eilander omstandigheden.

Dat juist de Amelander boeren veel activiteit ontplooien op het gebied van ligboxenstallen is een aanwijzing, dat zij ook onder hun omstandigheden nog wel mogelijkheden zien. Op Schiermonnikoog valt hetzelfde te zien en het lijkt wel of een lage melkprijs eerder tot grote inspanningen op de boerderij leidt dan een hoge melkprijs.

Ook Brabant zou men als zo'n voorbeeld van melkprijs en boerenactiviteit naar voren kunnen halen. De Friese boeren worden met hun melkprijs kennelijk in de watten gelegd. De Friese boerderijen, die de laatste jaren wel op de hoogte van de tijd zijn gebracht leiden overigens een bloeiend bestaan.

HOGE POTTEN ontstaan doorgaans bij kleine fabrieken tegen de tijd dat de directeur met pensioen gaat. Zijn opvolger moet dan een eind terug en zo zien we dan dit jaar **Oldeberkoop** wegzakken naar de Friese achterhoede met een nabetaling onder de vijf cent ligt. **Oldeberkoop** vormt met **Makkinga** en **Donkerbroek** een buffer tussen de grote coöperaties *De-Takomst* en de *Zuid-Oost-Hoek*. **Makkinga** en **Donkerbroek** zijn met **Oldeberkoop** gezakt onder de melkprijs van deze grote coöperaties. Indien hier geen tijdelijke zaken aan de orde zijn, zoals reserveringen voor pensioenverplichtingen, dan luidt hier de bel voor de laatste ronde.
Ook andere kleine fabrieken in Friesland hebben het ten opzichte van de groten niet zo best gemaakt. **Rinsumageest** en **Oudwoude** zakten weg onder de vijf cent, waarbij Oudwoude als geldig excuus een

cheddarramp in Engeland kan aanvoeren. Beide fabrieken zijn niet aangesloten bij de *Frico*, zoals de eerder genoemde kleine fabrieken.

Ook **_Ee** en **Giekerk** zitten in de groep van de kleine Frico-fabrieken en ook zij zijn beneden het gemiddelde van de Frico-fabrieken. Deze kleine fabrieken hebben het meest de gevolgen te dragen van de produktiebeheersing in de kaas, omdat ze naar verhouding met hoge personeelskosten zitten, die doorgaan, wanneer er geen kaas gemaakt wordt.

Een andere factor, die een rol speelt bij de resultaten van de kleine fabrieken, is de inflatie, die hoge investeringen in de grote fabrieken tenslotte goedkoop heeft gemaakt. We kunnen niet nalaten er op te wijzen, dat bij de *Frico* de kostencommissie ook een herstructurering heeft ondergaan, waardoor deze commissie onafhankelijker is geworden en de invloed van de directeuren van de kleine fabrieken sterk is verminderd. Niettemin is die commissie, een adviesorgaan van het bestuur, een zeer theoretische aangelegenheid met kostenopstellingen, waarmee de praktijk niet rekent.
De conclusie, die zich de laatste jaren al eerder opdrong, kan nu geen andere meer zijn, dan dat de tijd van de kleine fabrieken in de Friese zuivelcoöperatie voorbij is. We spreken daarmee geen oordeel uit over welke individuele fabriek ook, maar ze zitten allen onder het gemiddelde van hun groep, zij het Frico- of niet-Fricofabrieken en dat betekent fusiebesprekingen.

Waar bestuur en directie niet kunnen aantonen, dat het achterblijven van de melkprijs bij die van de grote coöperatie het gevolg is van tijdelijke factoren, daar is hun lot bezegeld. Overigens zullen er volgend jaar weer andere tijdelijke factoren zijn, die hun melkprijs drukken. De theorie, dat grote fabrieken doelmatiger kunnen draaien in bulkproduktie, heeft het afgelopen jaar de bevestiging gekregen door de naar verhouding tegenvallende resultaten bij de kleine fabrieken, die met gespecialiseerde produkties en hoge arbeidskosten per eenheid produkt de strijd lang hebben weten vol te houden.

Een aparte rubriek nemen nog de fabrieken in **Opeinde** en **Steggerda**, beide met een aanvoer van zo'n 30 miljoen kg melk en met directeuren, die tot de knapste zuivelkoppen in Friesland gerekend kunnen worden. **Steggerda** is nog maar net boven het gemiddelde van de Frico-fabrieken en zit onder de melkprijs van grote buurman *De-Takomst*.

De nabetaling van **Opeinde** (Frico) bedroeg over 1972 6,96 cent of 16.40 procent van de voorschotmelkprijs, dat is meer dan de vrije fabriek **Gerkesklooster** uitbetaalde namelijk 6,62 cent of 16,03 procent van de voorschotmelkprijs. Vorige week schreven we, dat **Gerkesklooster** koploper was over 1972, welke fout dan bij dezen hersteld is. Oorzaak van de fout is het feit, dat we slechts de beschikking hebben over officieuze cijfers.

DAT EEN FRICO-FABRIEK als Opeinde opnieuw aan de top is gekomen terwijl de andere grote Frico-coöperatities als *Novac* (5,58 ct.) en *De Foanútgong* (5,73 ct.) in **Bergum** best uit de pot gekomen zijn, heeft in de kaashandel enige onrust gewekt. De *Frico* is er weer en de *Frico* is weer in de aanval. Met name de melkprijs van *De-Takomst*, die meer dan een derde van alle bij de Frico-deelgenoten aangevoerde melk heeft, spat er uit met 5,35 ct. nabetaling niettegenstaande het feit, dat *De-Takomst* de moeilijkheden van *Fresia* vorig jaar met huis en haar opslokte en in 1972 moest verteren.
Voor de liefhebbers van cijfers nog het volgende: de gemiddelde melkprijs bedroeg over 1972 bij de zuivelcoöperaties 47,11 cent, waarin een nabetaling is opgenomen van 5,76 cent of 13,92 procent van de voorschotmelkprijs per kilo melk met een gemiddeld vetgehalte van 4,12 procent en een gemiddeld eiwitgehalte van 3,39 procent. Boven het Friese gemiddelde zaten **Opeind**e met een nabetalingspercentage van 16,40. **Gerkesklooster** met 16.03, **Sijbrandaburen** met 15,47, De Goede Verwachting te **Workum** met 14,40, *De-Takomst* met 14,08, **Steggerda** met 14,01 en *De-Foarútgong* te **Bergum** met 13,99 procent.

Leeuwarder Courant 1973-11-18

Rinse Zijlstra opent fabriek Acht man in kaasmakerij te Wommels

WOMMELS — De laatste tien jaar heeft de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* voor dertig miljoen gulden geïnvesteerd in fabrieksuitbreidingen Met de gereedkoming van de verbouwing van de kaasfabriek in **Wommels** lijkt er aan die grote investeringen voorlopig een einde te komen, al zal de modernisering van de kaasmakerijen en kaaspakhuizen de aandacht blijven vragen.

De fabriek in **Wommels** is gereedgemaakt voor de verwerking van 70 miljoen kg kaasmelk per jaar. Het kaasbereidingsproces vergt op het ogenblik nog acht man personeel per ploeg. Het kan door verdere mechanisering mogelijk teruggebracht worden tot vier man. *De-Takomst* werkt op het ogenblik met 0,9 man per miljoen kg melk. De fabriek in **Wommels** is speciaal ingericht voor Edammers en broodkaas.

Deze zaken kwamen gister aan de orde bij de officiële in gebruikstelling van de fabriek. De officiële handeling daartoe werd verricht door drs. Rinse Zijlstra, de voorzitter van de *Koninklijke Nederlandse Zuivelbond FNZ*, nadat de voorzitter van *De-Takomst*, de heer Tseard Wietsma, de ontwikkeling van de laatste jaren had geschetst.

De heer Wietsma herinnerde er aan, dat van de 26 fabrieken in het werkgebied van *De-Takomst*, dat zich uitstrekt van Wolvega tot de Waddenzee, in tien jaar vijf kaasmakerijen zijn overgebleven. In 1967 is met de herinrichting van de fabriek in **Wolvega** begonnen, daarop volgde de fabriek in **St.-Nicolaasga** en toen kwam **Wommels** aan de beurt. In het afgelopen jaar is ook de poedertoren in **Dronrijp** in bedrijf gekomen. *De-Takomst* beschikt nu over kaasfabrieken in **Wolvega, St. Nicolaasga, Wommels, Dronrijp** en **Marrum**. Poedertorens voor de weiverwerking staan in **Wolvega** en **Dronrijp**.
De melkontvangsten in **Haskerhorne** en **Sijbrandaburen** zullen worden gesloten en de fabrieken worden verkocht. De nieuwe fabriek in **Wommels** noemde de heer Wietsma niet spectaculair groot, maar zij kan een goede bijdrage leveren aan de melkprijs van de leden.

Drs. Zijlstra constateerde in zijn openingstoespraak, dat de kaas steeds belangrijker wordt voor de Nederlandse zuivelindustrie. Bij een steeds stijgende melkproduktie is het deel van de melk, dat in de kaasbak gaat toegenomen van 30 procent in 1960 tot bijna 40 procent nu. In Friesland komt zelfs 70 procent van de melk in de kaasbak. Ongeveer 65 procent van de kaas gaat de grens over en dat brengt 750 miljoen gulofcn op de goede kant van de betalingsbalans. Niettegenstaande het feit dat er veel over produktiebeheersing wordt gesproken is de laatste vier jaar de gemiddelde produktietoename van kaas nog 6,5 procent geweest en deze hogere produktie werd tegen een stijgende prijs afgezet, namelijk vijf procent per jaar. We moeten trachten de gang er in te houden bij de kaasmakerij, aldus drs. Zijlstra. We dienen onze uiterste krachten in te spannen om op de groeiende markt als het even kan een nog groter deel van de groei ten bate van de veehouderij binnen te halen. Daarvoor is ook samenwerking nodig opdat onnodige verliezen door prijsonderbiedingen zo gering mogelijk zijn. Drs. Zijlstra vroeg zich af of het assortiment van de Nederlandse kaasindustrie wel groot genoeg is. Sinds 1990 is het namelijk niet belangrijk vergroot. Frankrijk levert een veel gevarieerder beeld en kon mede daardoor zijn positie op de Duitse markt snel versterken. Aangezien 35 procent van de Nederlandse kaasexport naar Duitsland gaat, betreft het hier een zaak die terdege in de gaten gehouden moeten worden. Na de opmerkingen over de noodzaak
De nieuwe kaasfabriek van De Takomst in Wommels levert met acht man personeel 1200 Edammers per uur. Bij verdere mechanisering van de bestaande apparatuur kan hun aantal teruggebracht worden tot vier man. Drs. Rinse Zijlstra (links) opende de fabriek gisteren. Hij is in gesprek met de bedrijfsdirecteur Sietse Folkerts, terwijl voorzitter Tseard Wietsma in gesprek is met drs. Klaas Tjepkema (voorgrond) van het

Coöperatief Verzekeringsfonds.

Leeuwarder Courant 1973-11-21

Oldeberkoop brengt 16 min kg melk mee naar #*De-Takomst*

Fusie per 1 januari 1973 …….(werd afgestemd..pas 1975-09-13 goedkeuring!)

WOLVEGA — De zuivelfabriek in **Oldeberkoop** zal opgenomen worden in de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega**. De leden van **Oldeberkoop** en de commissarissen van *De-Takomst* moeten het desbetreffende voorstel van hun besturen nog goedkeuren. Het personeel gaat mee over naar *De-Takomst*.
De fusie gaat met terugwerkende kracht in op 1 januari 1973, zodat de leden van **Oldeberkoop** over 1973 een dreigende teleurstellende exploitatie bespaard wordt. De over 1972 duidelijk naar voren komende ontwikkeling, waarbij de kleinere bedrijven bij de exploitatie achterblijven bij de grote concentraties in Friesland, lijkt zich volgens de voorlopige cijfers over 1973 voort te zetten.

Oldeberkoop heeft een melkaanvoer van zestien miljoen kg melk. De fabriek is een van de drie kleine fabrieken in het gebied tussen de coöperaties *De-Takomst* en de *Zuidoosthoek* in **Oosterwolde**. Behalve **Oldeberkoop** liggen daar ook nog **Donkerbroek** en **Makkinga**. **Oldeberkoop** maakt op het ogenblik speciale Edammers voor de Frico. Deze produktie kan niet meteen door een van de fabrieken van *De-Takomst* worden overgenomen, zodat het mogelijk nog twee of drie jaar zal duren voor de fabriek in **Oldeberkoop** gesloten wordt. De hoofddirectie van *De-Takomst* staat op het standpunt, dat ook zij niet in staat is een te kleine fabriek rendabel te exploiteren.

De onmiddellijke sluiting van **Oldeberkoop** is echter niet mogelijk om de *Frico* niet in ongelegenheid te brengen, maar *De-Takomst* is bovendien niet in staat de bussenmelk van **Oldeberkoop** in een van de andere fabrieken te ontvangen. De beide ontvangsten van **Wolvega** zijn praktisch vol en deze moeten bovendien nog een deel van de melk van **Haskerhorne**, dat volgend jaar gesloten wordt, opvangen. Van de zestien miljoen kg melk in **Oldeberkoop** wordt vier miljoen in tanks en twaalf miljoen in bussen ontvangen. De tankmelk kan wel elders verwerkt worden.

Leeuwarder Courant 1973-12-01

Kaasfabriek in Twijzel nu verkocht voor *ƒ* 337.000

TWIJZEL — De kaasfabriek in **Twijzel** is nu voor f 337.200 verkocht aan de aannemer T. van der Woude in **Twijzel,** nadat de ledenvergadering van de coöperatie *De-Foarútgong* de verkoop aan het landbouwmechanisatiebedrijf van Joh. Bosgra ongedaan heeft gemaakt. De leden zijn door het bestuur opgeroepen voor een bijzondere ledenvergadering in Eestrum op 10 december, waar het nieuwe voorstel tot verkoop in behandeling komt.

Het fabrieksbestuur had de fabriek aanvankelijk voor 260.000 gulden verkocht aan de heer Bosgra. In de ledenvergadering lieten leden uit **Twijzel** weten, dat de aannemer Van der Woude tot 300.000 wilde gaan. Het bestuur is met de beide gegadigden in contact getreden, nadat de ledenvergadering het voorstel om de fabriek aan Bosgra te verkopen had verworpen. Het bestuur werd het eens met de heer Van der Woude over een bedrag van f 337.200.
De fabriek in **Twijzel** behoort tot de coöperatie *De-Foarútgong*, die de melkverwerking concentreert in de fabriek te **Bergum**, die op het ogenblik een verbouwing ondergaat.
Leeuwarder Courant 1973-12-11

Leden Oldeberkoop stemt fusie #*De-Takomst* af

OLDEBERKOOP — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek te **Oldeberkoop** hebben het fusievoorstel met de coöperatie *De-Takomst* afgestemd. Het voorstel haalde niet de statutair vastgestelde tweederde meerderheid. Ruim een derde van de uitgebrachte stemmen werd tegen het voorstel uitgebracht waarmee het voorstel verworpen werd
Voor de fusie stemden boeren met in totaal elf miljoen kg melk en tegen boeren met vijf miljoen kg melk. De tegenstemmers wilden de fabriek voor het dorp **Oldeberkoop** behouden, Zij brachten verschillende argumenten naar voren, die het bestuur zelf de laatste jaren had gehanteerd, wanneer het de zelfstandigheid van de fabriek bepleitte tegenover de verschillende concentratietendenzen. Waarom is daar plotseling verandering in gekomen, wilde men weten.

Het bestuur weet niet hoe het met de situatie aan moet. De voorzitter, de heer Jeen Mulder, wil vervroegd aftreden. Of ook de andere bestuursleden er het bijltje bij neer zullen leggen, is niet duidelijk.
Voorzitter .Mulder heeft in de ledenvergadering gezegd, dat er nog slechts één weg voor de fabriek was, aansluiting bij *De-Takomst* te **Wolvega.** De fusie zou met terugwerkende kracht ingaan op 1 januari 1973, waardoor de boeren van **Oldeberkoop** de slechte bedrijfsuitkomsten over het lopende jaar bespaard zouden zijn gebleven.

Leeuwarder Courant, 1973-12-15

Boeren lieten bestuur in de steek

Emoties in Twijzel....drama Oldeberkoop

DE VEEMARKT
DRIEMAAL hebben de laatste tijd ledenvergaderingen van de coöperaties hun besturen in de kou laten staan. Bij *de Foarútgong* in Bergum kitsten de leden aanvankelijk het bestuursvoorstel tot verkoop van de fabriek in **Twijzel** af, in de Vereniging van Coöperatieve Grasdrogerijen kwam een fusievoorstel met de handelsdrogers niet eens in stemming en tenslotte is er dan nog het drama Oldeberkoop, waar de leden van de zuivelfabriek de fusie met *De-Takomst* afketsten.

In *De Foarútgong* hebben de leden in eerste instantie het gelijk aan hun kant, want een aannemer heeft de fabriek nu gekocht voor 337.200 gulden, wat zo'n 75.000 gulden meer is dan wat het bestuur er van gemaakt had bij de verkoop aan Bosgra. Het hogere bod werd bekend gemaakt via de oppositie in de vereniging, die het niet kan verkroppen, dat **Bergum** het centrum van de melkverwerking wordt in plaats van **Twijzel**. Bij de verkiezingen voor een commissaris-plaats is de kandidaat van de oppositie overigens van de kaart geveegd. De emoties in **Twijzel** zijn zo hoog opgelaaid, dat er zeker nog wel enkele irrationele handelingen zijn te verwachten.

Pijn in Oldeberkoop
In **Oldeberkoop** heeft een minderheid van kleine boeren de fusie gekeerd met *De-Takomst*. De fabriek in **Oldeberkoop** is gedaald in zijn uitbetalingscapaciteit en voor de grote boeren onder de leveranciers is dit een pijnlijke zaak. Bij de fabriek heeft ook wel eens wat de neiging bestaan om de boeren te belemmeren zich aan te passen bij de technische mogelijkheden van de fabriek, waardoor bijvoorbeeld het tankmelken er moeilijk op gang kwam.

Binnen de Friese zuivel-coöperatie heeft **Oldeberkoop** het alleenvertoningsrecht op het ophalen van de melk. Geen andere coöperatie mag zich in haar gebied wagen. Toch goed, dat *Nestlé* nog in Friesland rondrijdt om melk op te halen, zal een heel doodenkele boer in Friesland denken.

Een minderheid van de leden in **Oldeberkoop** heeft de fabriek op het ogenblik in de wurggreep. Dat is voor een deel het gevolg van de stemmenverdeling, waarbij per boer niet meer dan drie stemmen zijn toegekend, zodat het economisch belang van een grote boer niet tot uiting gebracht kan worden. Hij is gebonden aan de drie stemmen. De fusie strandde omdat er niet tweederde van de stemmen voor de fusie werd uitgebracht, maar voor de fusie stemden de boeren met 7,5 miljoen kg melk en tegen de fusie was 3,3 Miljoen kg melk of dertig procent van de „aanwezige melk" en dat is minder dan een derde van de melk.

De binding van de boer aan maximaal drie stemmen is in economisch opzicht een achterlijke toestand, die de ontwikkeling van de zuivelcoöperatie in de weg staat. De wijkers in de landbouw hebben in Oldeberkoop de toekomst nog eenmaal een halt kunnen toeroepen voor ze in diezelfde toekomst ondergaan.

1974

Leeuwarder Courant 1974-01-30

Voorzitter J. mulder van „Oldeberkoop" afgetreden

OLDEBERKOOP — De voorzitter van de coöp. zuivelfabriek in **Oldeberkoop**, de heer Jeen Mulder, is maandagavond tijdens de algemene ledenvergadering vervroegd als bestuurslid afgetreden. Hij had zich niet weer herkiesbaar gesteld na 23 jaar onafgebroken deel van het bestuur te hebben uitgemaakt.

De bijeenkomst duurde tot half twee in de nacht en kreeg een nogal emotioneel karakter na één inleidend woord van de voorzitter. Sommigen onder de zestig aanwezige boeren verweten de later afgetreden Mulder dat hij in zijn toespraak opnieuw op fusieplannen zou hebben gezinspeeld. Zoals bekend haalde een bestuursvoorstel tot fusie met *De-Takomst* in **Wolvega** in december niet de statutaire meerderheid.

Als vervangend bestuurslid voor de heer Mulder kreeg de heer Abraham Dijkstra van Noordwolde de meeste stemmen op zich verenigd. De vergadering koos de heer Riki Akkerman van Boekelte tot nieuwe voorzitter. Medegedeeld is dat in 1973 in Oldeberkoop 16.102.228 kilo melk werd aangevoerd, waarvan ruim 78 procent in bussen. Het gemiddelde vetgehalte bedroeg 4.0856 procent, het gemiddelde eiwitgehalte 3.3958. Ir. A. W. de Graaff, de secretaris van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland, sprak later op de avond over ondermeer netverzwaring.

De verwachting in **Oldeberkoop** is dat het bestuur binnen afzienbare tijd met een nieuw fusievoorstel bij de leden zal komen.

Leeuwarder Courant 1974-05-06

Opnieuw fusievoorstel Oldeberkoop met #*De-Takomst*

OLDEBERKOOP — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek in **Oldeberkoop** gaan vrijdag op de ledenvergadering opnieuw beslissen over een bestuursvoorstel tot fusie met de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega**. Eerder werd een fusievoorstel afgestemd, omdat er geen statutaire meerderheid voor gevonden werd.
Bij een vorige stemming was er een meerderheid van de leder voor de fusie, maar een tweederde meerderheid, die volgens de statuten noodzakelijk is, werd net niet gehaald. Het fusievoorstel is gelijk aan dat van de vorige keer, alleen is de datum van ingang een jaar opgeschoven naar 1 januari 1974.

In de vereniging is een actie gaande om de fusie tegen te houden. Het bestuurslid Bergsma en de oud-directeur Obbe Zwart zijn actief in deze actie, waarbij men niettegenstaande de hogere melkprijs, die *De-Takomst* kan betalen, meent dat de fabriek in **Oldeberkoop** in stand moet worden gehouden. De fusie voorziet in een sluiting van de fabriek zij het niet op korte termijn, doch afhankelijk van de ontwikkeling van het tankmelken.

LC 1974-05-07

Fabrieksbestuur te Oldeberkoop f 3000 afgeperst door 'Koekoek'-boeren[57]

Leeuwarder courant 07-05-1974

Fabrieksbestuur te Oldeberkoop f 3000 afgeperst

OLDEBERKOOP — De coöperatieve zuivelfabriek te Oldeberkoop is vanmorgen enkele uren bezet geweest door een groep Koekoekboeren uit het hele land. Ze dwongen de directeur het bestuur van de fabriek bijeen te roepen, dat onder bedreiging van geweld voor de eisen van de Koekoekboeren zwichtte. Het bestuur betaalde aan de veehouder Willem de Jong uit Boyl f 3000 uit. Op dit geld had het Landbouwschap bij de fabriek beslag laten leggen, omdat de heer De Jong, kandidaat raadslid voor de Boerenpartij in Ooststellingwerf, zijn heffingen aan het Landbouwschap niet had betaald. Toen de fabriek daardoor het melkgeld niet uit kon betalen is er een conflict ontstaan. Op de foto de fabrieksbezetters met Willem de Jong (midden met lichte pet) onderhandelen met het bestuur. (Zie verder pagina 15).

57 Meer over deze actie in:
http://www.zuivelfabrieken.nl/_wp_pdf/MAP-Koekoek-kleine-vrije-bussenboer_1912-06-09.pdf

Leeuwarder Courant, 1974-05-11

Over angstige vergaderboeren in Oldeberkoop

DE VEEMARKT
[….]
VERGADERBOEREN worden in de regel niet uitgezocht op het betonen van burgerlijke moed. Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Oldeberkoop** dat de directeur een cheque liet tekenen van bijna 3000 gulden, omdat het zich bedreigd voelde door een groep vreemdelingen, die zich uitgaven voor „vrije boeren" toonde deze moed ook niet. Men is ook niet naar de telefoon gevlogen om de politie te informeren toen de fabrieksbezetters met de 3000 gulden vertrokken, die een wat al te gewillige bank in Oldeberkoop uitbetaalde. De banken mogen zo langzamerhand ook wel een bordje aan de deur hangen: „Niet schieten, het geld ligt in de tweede lade van het bureau."

Uit alles blijkt, dat men in enkele kringen nog niet verzoend is met de aanwezigheid van het *Landbouwschap* en de financiële lusten en lasten, die deze instelling met zich brengt. Voor de fabriek in **Oldeberkoop** bestaat natuurlijk nog altijd de mogelijkheid om de melk van Willem de Jong niet langer te verwerken, als men het werkelijk niet eens is met diens optreden. Gisteravond zag De Jong gezag en orde in zijn coöperatie instorten.
[….]

Leeuwarder Courant 1974-05-11

Bestuur zuivelfabriek Oldeberkoop weg na afstemmen fusie – #De-Takomst

Leden goed voor de f 3000

OLDEBERKOOP - Bestuur en raad van commissarissen van de coöperatieve zuivelfabriek in **Oldeberkoop** zijn vannacht afgetreden. Dit gebeurde nadat het fusieplan met de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega** verworpen was. Eerder had de ledenvergadering het bestuursbeleid inzake het betalen van 3000 gulden aan het lid Willem de Jong goedgekeurd.

Bij de stemming over de fusie werd geen 2/3 meerderheid gehaald. Van de 266 geldige stemmen werden er namelijk 142 voor de fusie uitgebracht en 124 tegen. Het was de tweede keer dat de leden van **Oldeberkoop** over een fusie met *De-Takomst* stemden. Deze keer hadden bestuur en raad van commissarissen van te voren bekend gemaakt te zullen aftreden, indien het voorstel verworpen zou worden. Voorzitter Rikele Akkerman en directeur Abraham Talsma schreven het afstemmen toe aan het verlangen van de leden om de fabriek in het dorp **Oldeberkoop** te houden, maar vooral ook aan de angst van de leden voor een grote organisatie.

Een actiegroep onder leiding van de heer Jelle Bergsma was al enige tijd in verzet tegen het bestuursvoorstel. De heer Bergsma was in het bestuur tegen het voorstel geweest en trad uit het bestuur om de actie te kunnen voeren. Hij kreeg daarbij reeds een zeventig leden mee, die hun handtekening zetten tegen de fusie. Het bestuur heeft nog vergelijkende cijfers overgelegd van de exploitatie van **Oldeberkoop** en **Wolvega** over de laatste drie jaar, waaruit bleek, dat de boeren in **Oldeberkoop** per jaar en per kg melk ruim een halve cent minder hadden ontvangen.
Onder de leden en het personeel deden echter allerlei veronderstellingen de ronde over de zwakke positie van *De-Takomst*. (*De-Takomst* is een coöperatie die dit jaar ongeveer 400 miljoen kg melk ontvangt, ter-

wijl **Oldeberkoop** op ongeveer 18 miljoen komt).

De ledenvergadering was begonnen met een uiteenzetting van voorzitter Akkerman over de bezetting van de fabriek door leden van de Boerenpartij. De bezetters noopten het bestuur onder bedreigingen bijna *f* 3000 uit te betalen aan het lid Willem de Jong. De fabriek had dit bedrag op het potgeld van De Jong gekort, omdat het *Landbouwschap* er beslag op had gelegd. De heer De Jong woonde de vergadering bij en zorgde bij de stemming nog weer voor moeilijkheden, omdat bleek, dat hij wel lid is, maar geen melk levert. De melk wordt geleverd door zijn vrouw, die geen lid is maar „losleverancier". (Het bestuur heeft betoogd, dat men de melk van het lid De Jong niet kan weigeren. Desgevraagd deelde het bestuur ons mee, dat men de melk van een losse leverancier als mevrouw De Jong niet wil weigeren. Wel is er sprake van royement van de heer De Jong, doch dit zal volgens het afgetreden bestuur dienen te geschieden op voorstel van een tiende deel van de leden). Het bestuur deelde ons verder mee dat het de zaak van de beslaglegging door het Landbouwschap aanhangig heeft gemaakt bij de Friese Zuivelbond Het bestuur van de bond zal de kwestie bespreken op zijn eerstvolgende vergadering. Veel leden van de coöperatie zijn blij, aldus de heren Akkerman en Talsma, dat de officier van justitie de zaak De Jong in onderzoek heeft genomen.

De stemming over het bestuursvoorstel tot fusie met *De-Takomst* verliep stroef. De stemming werd eerst een half uur uitgesteld, toen bleek, dat sommige leden vijf tot zes volmachten hadden, terwijl ze slechts stemmen mochten op één volmacht. Om half twaalf vannacht ontstond er bijna een paniek onder de actievoerders, die toen her en der de nacht in vlogen om van hun volmachten te redden wat er te redden viel. Verschillende volmachten konden nog op andere namen gezet worden, doch naderhand bleek, dat het voorstel ook zonder deze volmachtenstemmen verworpen zou zijn. De leden van de visclub, die elders in hotel Tjalma vergaderde, bleven in het café plakken om het einde van de stemming af te wachten. Onder hen waren drie personeelsleden van de fabriek, die vanmorgen de vlag zouden uitsteken op de fabriek indien het fusievoorstel verworpen werd.

Leeuwarder Courant 1974-09-05

„Opsoademiter foar it doarp"

Kaasmakerij in Tzum sluit binnenkort

Melkontvangst blijft – voorlopig – nog open
Burgemeester: „Zwarte week voor Tzum"

TZUM — Over een week of vier gaat de kaasmakerij van de zuivelfabriek in Tzum dicht. Voor zesendertig van de tweeënveertig vaste krachten betekent dat dat zij zullen moeten werken in de andere drie fabrieken van de zuivelindustrie „*De Goede Verwachting*", waar Tzum deel van uitmaakt. Die fabrieken staan in **Balk, Workum** en **Heeg**. Volgens het bestuur zijn er geen mensen ontslagen.

De voorzitter van „*De Goede Verwachting*", de heer Jentsje Berger van Rijs en de direkteur, de heer Marcus Beetstra uit Workum, hebben dit besluit gistermiddag meegedeeld aan het personeel in een vergadering in het gemeenschapshuis van Tzum. Het bericht kwam voor velen als een donderslag bij heldere hemel. „It doarp kriget der in moaije opsoademiter fan" en „der hoecht nou ek net mear in lokael by de skoalle boud to wurden", zo waren de eerste reacties van de personeelsleden. Burgemeester mr. Siebolt Hartkamp van Franekeradeel sprak van een „zwarte week voor Tzum". Eerst het bericht dat het bezwaar tegen de opheffing van de buslijn Franeker-Sneek was afgewezen en nu deze sluiting.

„Oven: de noodzaak van de sluiting kunnen wij als gemeentebestuur niet oordelen, maar de manier waarop zoiets gaat daar verwonder je je toch wel over. Het gemeentebestuur weet officieel van niets op dit moment", zo zei de heer Hartkamp gistermiddag. „De grootste klap valt natuurlijk in een heleboel gezinnen. Er gaan heel veel menselijke problemen achter schuil. Dat is het hoofdprobleem".

Grootste

Het feit dat de werknemers van de fabriek in Balk, Workum en Heeg aan de slag kunnen gaan houdt niet in, dat ze daar ook moeten gaan wonen. Er mag heen-en-weer gereisd worden. In de praktijk blijkt echter, dat veel gezinnen na verloop van tijd toch gaan verhuizen naar de plaats waar het werk is. Voor Tzum zou dat een aanzienlijke achteruitgang van de bevolking betekenen De fabriek was de grootste werkgever in de gemeente.

De burgemeester verbaasde zich erover dat hij niet eerder was ingelicht, terwijl hij vermoedde dat er al een jaar sprake van zou zijn. „Je verwacht dat eigenlijk in 1974 wel een beetje". Temeer omdat er bij de aanleg van de riolering en de reconstruktie van Tzum nogal wat gepiekerd en overlegd is om de melkaanvoer naar de fabriek zo ongestoord mogelijk te laten verlopen en de nieuwe riolering, wat capaciteit betreft, mede op de fabriek is gebaseerd.

Tzum is in 1971 onderdeel van „*De Goede Verwachting*" geworden. Er is sindsdien in de melkontvangst nogal het een en ander geïnvesteerd. Dat onderdeel blijft in bedrijf en biedt aan zes vaste krachten en tien melkrijders werk. Jaarlijks wordt er dertig miljoen kilogram melk aangevoerd. Die melk zal na ontvangst rechtstreeks naar de Condensfabriek (CCF) in Leeuwarden worden vervoerd. De vrij gunstige ligging van Tzum ten opzichte van Leeuwarden en de minder gunstige ten opzichte van het moederbedrijf in Workum is mede-bepalend geweest om deze fabriek te sluiten en niet die in Balk, zoals het personeel uit de mond van de direktie had vernomen.

De kostprijs

Over het waarom van de sluiting was men zuinig met commentaar. „De kostprijs noopt üs dizze stap to nimmen", zei de heer Berger. De heer Beetstra ontkende dat in 1971 was gezegd, dat de fabriek de eerstvolgende vijf jaar zou blijven draaien. Dat soort toezeggingen worden volgens hem bij fusies nooit gedaan. Sommige personeelsleden meenden dat destijds wel te hebben gehoord.

Tzum is de negende fabriek in het gebied van het concern die gesloten wordt. In 1962 ging **Oosthem** dicht, in 1964 **Warns**, in 1965 **Woudsend, Uitwellingerga** en **Witmarsum**, in 1969 **Koudum** en **Hemelum** en in 1971 **Achlum**. Voor sommige werknemers betekent dit de tweede sluiting van het bedrijf, waar zij werkten. Velen zijn na de sluiting van Achlum namelijk in Tzum komen werken. Een enkeling werkte in **Zurich** voor hij naar Achlum ging. Voor hem is het dus de derde sluiting.

De heer Beetstra deelde onder andere mee, dat de dorpen, waar de acht voorgaande zuivelfabrieken gesloten zijn, er sindsdien niet op achteruit zijn gegaan, maar florissant zijn gebleven. „Mar dermei wol ik net de yndruk jaen, dat jo dit soart saken kleinearje moatte".

Leeuwarder Courant 1974-09-07

Oud-voorzitter Tzum: jungle-praktijken

Beetstra: Notulen ter inzage

LEEUWARDEN — De notulen van de fusievergadering van de zuivelcoöperaties te Tzum en Workum maken er uitdrukkelijk melding van dat er destijds geen garanties door Workum aan Tzum gegeven zijn over het doordraaien van de fabriek. Directeur van *De Goede Verwachting* in Workum, de heer Marcus Beetstra, deelde ons dit gisteravond mee naar aanleiding van een brief, die de oud-voorzitter van Tzum de heer Matthijs Politiek over "jungle-praktijke" aan de oud-leden en aan de personeelsleden van Tzum gestuurd heeft. Deze week werd namelijk bekend, dat de fabriek in Tzum stil zou komen te staan.

De heer Politiek schrijft in zijn brief aan de oud-leden en aan de personeelsleden:
„Bij de concentratiebesprekingen tussen de coöperatieve zuivelfabriek te Tzum en de coöperatieve zuivelindustrie *De Goede Verwachting* te Workum is in januari 1971 uitdrukkelijk als voorwaarde voor de samenwerking gesteld het handhaven van het produktiebedrijf Tzum. Deze voorwaarde is door het bestuur van Workum volledig en mondeling toegezegd. Het bestuur van Tzum maakte wel de restrictie dat tot sluiting kon worden overgegaan, indien mocht blijken, dat het bedrijf bedrijfseconomisch niet meer te handhaven was."

In deze brief zegt de heer Politiek verder, dat het standpunt van het bestuur van Tzum destijds redelijk en zakelijk is geweest. Het is op de fabrieksvergadering, waar de overname aan de orde was, ook door het bestuur genoemd. Het beleid dat Workum heeft gevoerd op investeringsgebied, wekte de verwachtingen en het vertrouwen, dat de mondelinge toezegging gehonoreerd zou worden. Diep teleurgesteld ben ik dan ook, schrijft de heer Politiek, dat zonder enige motivering van de partij, waarmee die morele afspraak gold, deze marsroute gekozen is en men voor een voldongen feit is geplaatst. De heer Politiek besluit zijn brief aldus: "Het heeft weinig zin om hier verder op in te gaan, wel blijft bij mij een minimale indruk achter van het spreekwoord „een man een man een woord een woord", of duidelijker gezegd dit soort jungle praktijken".

De directeur van *De Goede Verwachting*, de heer Marcus Beetstra, ontkent ten stelligste, dat er aan het bestuur van Tzum indertijd garanties zijn gegeven. Ook de notulen van de desbetreffende vergadering vermelden geen afspraken van enigerlei aard. Ook de oud-voorzitter van *De Goede Verwachting*, de heer Van der Wal, zegt dat er geen sprake van enigerlei toezegging is.

De heer Beetstra deelde gisteravond mee, dat de notulen van de fusievergadering, gehouden op 19 januari 1971 m Harlingen, in Workum ter inzage liggen. Volgens deze notulen heeft de heer Politiek daar gezegd, dat het bestuur de fabriek in Tzum wilde laten doordraaien, „mar net langer as ekonomysk forantwurde is". De heer Beetstra voegde daar toen aan toe: „It sil needsakelik wêze dat er trochdraeit, mar hoe lang dat kin net garandeard wurde."

In het algemeen voegde de heer Beetstra daar gisteravond nog aan toe, dat bij elke fusievergadering in het verleden aangedrongen is op garanties voor het doordraaien van de fabriek, maar „wy hawwe by elke fusie sein, dat wy noait bilemmeringen aksepteare by de bidriuwsfiering as gefolch fan afspraken by de fusy". De heer Beetstra deelde verder mee, dat er in de ondernemingsraad geen kritiek is geweest op het besluit van het bestuur tot stopzetting, welk besluit overigens zo snel mogelijk aan de eerstbetrokkenen, het personeel is meegedeeld.

Leeuwarder Courant 1974-09-07

….Tzum is de laatste dode kaasfabriek niet

DE VEEMARKT -dl
FRIESLAND telt nog 29 kaasfabrieken, waarvan er verschillende op de nominatie van sluiting staan. De eerste fabriek die er aan moet geloven is die van Tzum. Van de ongeveer honderd kaasfabrieken die er na de oorlog nog een bestaan hadden in Friesland is een handjevol overgebleven bij een kaasproduktie, die meer dan verdubbeld (tot 102.000 ton) is sedert het moment, dat de melkproduktie in Friesland weer op het vooroorlogse peil is gekomen.

De verbouwing en uitbreiding van de zuivelfabriek in Workum, het moederbedrijf van de coöperatie *De Goede Verwachting*, waartoe ook Tzum behoort, is dit jaar klaar gekomen. Toen de verbouwing begon, is daarover een bericht verschenen en in dit bericht stond, dat Workum meer uren per dag zou gaan draaien om meer kaasmelk te kunnen verwerken.

Er zijn meer dorpen in Friesland, waar men net als in Tzum erg ingenomen is met de geweldige prestaties van de fabriek, die zo'n lage kostprijs heeft. Vergeten wordt dan wel eens, dat de melk van een kleine fabriek ook kan helpen om de hogere kostprijs van een veel grotere fabriek te drukken. De reacties op de sluiting van een fabriek zijn uit dat oogpunt wel eens wat onvolwassen, zoals die van Matthijs Politiek.

Leeuwarder Courant 1974-09-14 **Volledige tekst in MAP-De-Veemarkt**

Onrust in *Tzum* bij plan sluiting fabriek door *Workum*[58]

DE VEEMARKT
DE ACHTERBAN van de zuivelfabriek in Tzum begeleidt de opheffing van de kaasmakerij in de zuivelfabriek met grootspraak en onaardig geschreeuw. De oud-voorzitter Matthijs Politiek sprak van jungle-praktijken. Ds. Peschar brengt het hele repertoire van actiegroepen te berde en krijgt revolutionair gekleurde bijval. Zo hier en daar is nog wel een geluid op te vangen, dat op een zekere hysterie in Tzum wijst.

De woordkeus in Tzum is zo duidelijk ten aanzien van de coöperatie *De Goede Verwachting* in Workum en haar directeur Marcus Beetstra, dat we aannemen, dat de Tzummers ook duidelijke taal op prijs stellen als hun gezegd wordt, hoe een ander, een andere buitenstaander, over de situatie denkt.

58 N.a.v. dit – '*nog al partijdige'* – commentaar van schrijver J. Sudema komt er nog al wat commentaar !!

Leeuwarder Courant 1974-09-25

Voortbestaan van zuivelfabriek Terschelling bedreigd

TERSCHELLING (LIES) — Vrijdag gaan de boeren van Terschelling een principe-besluit nemen over het al dan niet voortbestaan van de coöperatieve zuivelfabriek van **Lies** [59]. In tegenstelling tot het vasteland is er op Terschelling de laatste jaren een dalende, melkaanvoer. Behalve dat het aantal boeren in een jaar of acht bijna gehalveerd is — van 100 tot 58 teruggebracht — is ook het aantal koeien teruggelopen.

Vooral veel kleine boeren zijn gestopt en hebben hun boerderij voor recreatie ingericht. Veel kleine percelen land worden in plaats van door koeien door de sterk in aantal groeiende paarden, pony's en schapen begraasd. De boeren, die melkveehouder zijn gebleven hebben dat verlies niet kunnen compenseren. Mede hierdoor ontvangen zij, bij het vasteland van Friesland vergeleken, een nogal lage melkprijs. Gemiddeld was die recentelijk 46 cent per kilogram.

De meningen over het al dan niet voortbestaan van de fabriek lopen op het eiland nogal uiteen. Mocht men tot sluiting beslissen dan lijkt het voor de hand liggend dat men aansluiting zoekt bij *De-Takomst* in **Dronrijp**.[60] Bij de fabriek werken tien man. „Wij zijn zeer geïnteresseerd in de uitslag van vrijdag", aldus burgemeester Louw Hoogland: „Wij doen alles om hier een gezonde boerenstand te houden".

Leeuwarder Courant 1974-10-09

Met ingang van 19 oktober:

Zuivelfabriek in Haskerhorne dicht

Gebouw door wasserij uit Joure gekocht

HASKERHORNE — De zuivelfabriek te **Haskerhorne** zal definitief worden gesloten. De melkontvangst die er de laatste jaren nog plaats had, zal met ingang van 19 oktober worden overgebracht naar de fabrieken in **Sint-Nicolaasga** en **Wolvega** van de coöperatieve zuivelindustrie „*De-Takomst*", waarvan ook de fabriek in **Haskerhorne** deel uitmaakte. De elf personeelsleden die daar nog werkten, zullen ook over de twee andere bedrijven worden verdeeld. Het fabriekscomplex in **Haskerhorne** is inmiddels al verkocht. Het komt op 1 december in handen van de firma S. Wiersma en Zn, die er haar Jouster wasserij in onder wil brengen. Maar omdat **Haskerhorne** pas in 1979 of 1980 van riolering zal worden voorzien, heeft de wasserij een lozingsvergunning nodig. De firma Wiersma heeft daar inmiddels een aanvraag voor ingediend.

De sluiting is vooral een gevolg van het feit, dat de laatste jaren nog al wat boeren in dit gebied zijn overgegaan op tankmelken. Een onderdeel van de beleidslijn die enkele jaren geleden al in verband daarmee werd uitgestippeld, aldus een der directeuren van „*De-Takomst*" de heer Wout Kranenburg. Het gaat om een hoeveelheid van 22 miljoen kg melk per jaar van ongeveer tweehonderd boeren die nu of naar **Wolvega** of naar **Sint-Nicolaasga** moet worden gebracht.

59 Volledig: Coöp. Zuivelfabriek *Formerum* te Lies!
60 Een paar dagen later werd het bestuur door de leden gemachtigd om met *De-Takomst* te gaan onderhandelen LC 1974-09-28

1975

Leeuwarder Courant 1975-03-15

Voorstel: LMI naar Frico-Warga Fusie twee Friese melkinrichtingen

LEEUWARDEN — Tussen de besturen van de *Frico* en *De Takomst* is overeenstemming bereikt over de samenvoeging van de centrale melkinrichting van de Frico in Warga en de Leeuwarder Melkinrichting, die tot de Takomst-groep van zuivelfabrieken behoort.

De organen in beide coöperaties, die over deze samenvoeging moeten beslissen, hebben nog geen besluit genomen. Bij de Frico is dat de ledenvergadering die op 7 april bijeenkomt. Of er een gunstitg besluit over het voorstel genomen zal worden, is nog niet zeker, omdat de Frico een paar miljoen gulden moet toegeven bij de overdracht. De Takomst staat namelijk op het standpunt, dat ze een winstgevend bedrijf kwijt raakt.
Het personeel van de LMI gaat ln zijn geheel over naar Frico-Warga volgens het principe dat het personeel met de melk meegaat. Met de vakbonden is een akkoord bereikt over de positie van het personeel. Ontslagen zullen er bij de fusie van beide bedrijven niet vallen. In het personeelsbeleid te Warga is al rekening gehouden met de mogelijkheid van een fusie. Er is daar sprake van een onderbezetting. Van de fusie worden grote besparingen verwacht, hoewel er tussen beide bedrijven reeds een nauwe samenwerking bestaat. Ze staan als gevolg van de nieuwe verbinding tussen Leeuwarden en Drachten ook op korte afstand van elkaar. Een fusie maakt ook de weg vrij voor de Frico-Warga tot het ontplooien van nieuwe activiteiten. Er is reeds een sterke wijziging gaande in de organisatie van Frico-Warga, doordat de Frico haar afnemers, de melkhandelaren, rechtstreeks van produkten kan voorzien. De levering aan de melkhandel zal in de toekomst nergens meer lopen via de plaatselijke zuivelfabriek. De directie in Warga, directeur is de heer Sipke Wielinga, kan straks zonder tussenkomst van anderen in contact treden met alle Friese melkhandelaren, voorzover die geen melk betrekken van KMI-Sneek.
De melkinrinrichting in Warga is nog nieuw en pas in 1970 tegelijk met een nieuwe botermakerij voor de Fricozuivelfabrieken gebouwd. Er werken bij de melkinrichting in Warga 168 mensen bij een omzet aan melk van 60 miljoen kg. De LMI in Leeuwarden heeft een omzet van tien miljoen kg consumptiemelk. Dezer dagen gaat in het kader van de hervorming van de Frico-afzet rechtstreeks naar de melkhandel reeds personeel (twaalf tot dertien man) van De Takomst over naar Frico-Warga. Er zal nog voor 70 man personeel van de LMI werk gevonden moeten worden bij Frico-Warga.

Leeuwarder Courant 1975-03-20

Frico betaalt 3,3 miljoen voor LMI 'Emmakade'

LEEUWARDEN — Het bestuur van de Frico stelt de deelgenoten voor ruim 3,3 miljoen gulden te betalen aan de zuivelcoöperatie *De-Takomst* voor de overdracht van de „*Emmakade" (LMI*). De LMI zal volgens de plannen opgaan in de melkinrichting *Frico-Warga*, die een omzet vermeerdering van twintig procent zal verkrijgen.

De besturen van *Frico* en *De-Takomst* hebben overeenstemming bereikt over de betaling van f 3.335.000, waarbij de *Frico* alle verantwoordelijkheden voor het personeel e.d. overneemt en tevens de fabriek aan de Emmakade te Leeuwarden verwerft. De melkinrichting bevindt vlak bij het fabriekscompex van de

CCF. De *CCF* en de *Frico* staan onder dezelfde directie. Het bedrag van ruim 3,3 miljoen is lager dan het bedrag dat aanvankelijk was berekend op grond van de rentabiliteit van de *LMI*.

Bij de zuivelcoöperatie *De-Takomst* moet de raad van commissarissen nog over het voorstel beslissen. Aan te nemen valt, dat het voorstel bij deze raad geen moeilijkheden zal ontmoeten. De deelgenotenvergadering van de *Frico*, waar *De-Takomst* wel 40 procent van de stemmen heeft, kan meer moeilijkheden opleveren, indien *De-Takomst* zich van stemming zou onthouden.

Leeuwarder Courant 1975-03-22 Volledige tekst in MAP Veemarkt 1975-03-22

Frico moet betalen voor overname LMI

(De Veemarkt)
EEN COMMISSIE uit de zuivelcoöperatie berekende in een niet gepubliceerd rapport een paar jaar geleden dat de fusie tussen de *melkinrichtingen in Leeuwarden* en *Warga* een jaarlijkse besparing van negen ton kon opleveren. Toen dit rapport na een jaar of anderhalf jaar nog niet uit de kast was gehaald, schatten we de besparing op een miljoen gulden per jaar vanwege de inflatie.

De fusiemogelijkheid is een fusievoorstel geworden, waarbij nu sprake is van een besparingsmogelijkheid van zes tot zeven ton per jaar. De zuivelcoöperatie *De-Takomst* en de *Frico* zijn het op bestuursniveau eens geworden over de overdracht van de *Leeuwarder Melkinrichting (LMI)* aan de Frico, die zelf een melkinrichting exploiteert in **Warga**. De Frico moet op die overdracht 3,3 miljoen gulden toeleggen.

In de coöperatie zit men wat met dat bedrag, want vroeger ging fuseren allemaal met gesloten beurzen en juist in het afscheidsjaar van Cees van der Ploeg, hoofddirecteur van *De-Takomst*, moet de nadruk op een nieuwe ontwikkeling ingezet worden, waarbij men fusies gaat betalen (De Frico deed het al eerder bij de fabriek in Oldeboorn).
[….]

Leeuwarder Courant 1975-04-07

Frico stemt voor fusie met *LMI*

LEEUWARDEN — De deelgenoten van de *Frico* hebben vanmorgen met algemene stemmen gestemd voor de fusie met de *Leeuwarder Melkinrichting*. Het bestuur van „*De-Takomst*" in **Wolvega**, dat wel veertig procent van de stemmen heeft, deelde vooraf mee, zich van stemming te zullen onthouden. De raad van commissarissen van *De-Takomst* moet nog over de zaak beslissen. Het personeel van de *LMI* zal in zijn geheel overgaan naar de *Frico in Warga*. Met de vakbonden is een akkoord bereikt over de positie van het personeel. De *Frico* betaalt f 3,3 miljoen aan *De-Takomst* voor de *LMI*. De *LMI* behoort namelijk tot de Takomst-groep.

Leeuwarder Courant 1975-04-12

Terschellinger (4) melk gaat naar #*De-Takomst* [61]

TERSCHELLING — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek op **Terschelling** hebben gisteravond vóór de fusie gestemd met de zuivelindustrie *„De-Takomst"*. Dat houdt in dat de fabriek in Lies gesloten wordt en de melk op een nog nader te bepalen datum naar de Takomst-fabriek in **Dronrijp** gaat. Van de 65 aanwezige leden stemden er veertig voor en vijftien tegen de fusie.

61 De fabriek werd begin november 1975 verkocht aan een 'stichting', die de fabriek voort wilde zetten als biologisch-dynamische kaasfabriek. Begonnen werd met een 12-tal boeren met ca. 750.000 kg. melk – zie verder op de site.

Op dit moment ontvangen de Terschellinger boeren zeven tot acht cent per kilogram melk minder dan hun collega's op het vasteland. Door de fusie gaat de prijs voor de Terschellinger boeren aanmerkelijk omhoog en waarschijnlijk zal dat enkele van hen van de financiële ondergang redden. De kosten van vervoer van de melk naar **Dronrijp** zullen de Terschellinger boeren met de andere leden van „*De-Takomst*" delen.
De beslissing over de fusie heeft vrij lang op zich laten wachten. De eerste besprekingen vonden eind vorig jaar al plaats. Op 23 maart vond de eerste stemming plaats, althans zou plaatsvinden. Toen was er van het totaal aantal leden geen tweederde aanwezig. Besloten werd dat bij de volgende stemming tweederde van het aantal aanwezige leden de beslissende factor zou zijn. Aan de fabriek op Terschelling wordt ongeveer vier miljoen kilogram melk per jaar afgeleverd.

Leeuwarder Courant 1975-09-13

Boeren Oldeberkoop besloten tot fusie met #*De-Takomst*

Verzet nog maar minimaal

OLDEBERKOOP — In **Oldeberkoop** is na jarenlang praten de kogel door de kerk. De coöperatieve zuivelfabriek geeft haar zelfstandigheid op en gaat met 17 miljoen kilogram melk over naar de zuivelindustrie *De-Takomst* in **Wolvega**. Een minderheid van de leden wist twee jaar lang de fusie-plannen op te houden, verzet kwam voort uit het verlangen de fabriek voor het dorp te behouden.

Het fusie-voorstel haalde dit keer een ruime tweederde meerderheid van de stemmen. Donderdag was ook onmiddellijk het statutair vereiste quorum aanwezig. Nadat de stemmingsvergadering in hotel *Tjalma* een klein half uurtje was uitgesteld waren ruim 80 van de 118 leden present. Van de 211 geldige stemmen werden 193 voor de fusie uitgebracht. Er waren achttien tegenstemmen. De fusie gaat met terugwerkende kracht op 1 januari 1975.

Het was de derde keer dat de leden van Oldeberkoop over een samengaan met *De-Takomst* stemden. De afgelopen zomer hadden de leden zelf het bestuur opgedragen een ontwerp-fusievoorstel uit te werken. De beide vorige keren ging het initiatief van het bestuur uit. De stemmingsvergadering van j.l. donderdag had een bijzonder rustig verloop. Voorzitter Rikele Akkerman uit Boekelte zei later: „Ik bin hjir erg bliid mei. It bistjür hie earlik sein net forwachtte dat dat de saek op de earste joun al syn bislach krije soe".

De fabriek in **Oldeberkoop** blijft voorlopig normaal draaien. Volgens de voorzitter zat Oldeberkoop de laatste jaren "fierstento leech" met zijn melkprijs. Vergelijkende cijfers over die laatste drie jaren van **Oldeberkoop** en *De-Takomst*, die vorige zomer bij het afgestemde fusieplan op tafel kwamen, wezen uit dat de boeren in Oldeberkoop per jaar en per kilogram ruim een halve cent minder hadden ontvangen. „De situaesje wie bisúnder úngunstich", aldus voorzitter Rikele Akkerman, die de ontwikkeling mee toeschreef „oan in tal úngelokkige omstandigheden".
Op de praktische uitwerking van het fusiebesluit met *De-Takomst* wilde hij verder niet ingaan. De fabriek in **Oldeberkoop** was één van de drie kleinere fabrieken in het gebied tussen de twee grote coöperaties *De-Takomst* en *de Zuidoosthoek* in **Oosterwolde, Makkinga** en **Donkerbroek** zijn nog zelfstandig.

Leeuwarder Courant 1975-10-25

Dure onderbezetting in winter

Fusie kaasfabriek Giekerk (22) en #*De-Takomst* (400)

GIEKERK - Het bestuur van de zuivelcoöperatie te **Giekerk** is fusiebesprekingen begonnen met de cöoperatie *De-Takomst* te **Wolvega**. Reden van deze fusiebesprekingen vormt de onderbezetting van de fabriek in **Giekerk** gedurende de winter. Dan moet of dure melk worden bijgekocht of een deel van het personeel kan niet voldoende werk vinden.

De zuivelfabriek ui **Giekerk** maakt voor de Frico speciaal-produkten in de kaassector o.a. dieetkaas en andere arbeidsintensieve produkten. Gedurende de stalperiode ontvangt **Giekerk** niet voldoende melk om aan de toenemende vraag naar dieetkaas te kunnen voldoen. Bij een samenwerking in het kader van *De-Takomst* zou de fabriek wel voortdurend over voldoende melk kunnen beschikken. *De-Takomst* werkt met een reeks fabrieken, die sterk gemechaniseerd en geautomatiseerd zijn, en waar dientengevolge de arbeidsintensiviteit lager is.

Indien de besprekingen tot overeenstemming tussen de beide besturen leiden, zal er aan de leden van *Giekerk* een fusievoorstel gedaan worden, waarin overigens de voortzetting van de exploitatie van de fabriek niet nadrukkelijk gegarandeerd wordt, hoewel die voortzetting wel in de lijn van de verwachting ligt. De fabriek in **Giekerk** ontvangt jaarlijks 22 miljoen kg melk en *De-Takomst* ruim 400 miljoen kg van de boeren, ongeveer een kwart van alle Friese melk.

Bij de FNZ-keuring aan het begin van deze maand veroverde Giekerk twee gouden medailles voor Goudse en roomkaas. Het was voor het eerst in de geschiedenis dat een fabriek tot een dergelijke prestatie kwam. Indien de fusiebesprekingen voorspoedig verlopen kan de fusie nog eind dit jaar ingaan.

Leeuwarder Courant, 1975-11-01

Giekerk stak brand in zuivelcoöperatie

DE VEEMARKT

ER KLOPT IETS NIET in de zuivelindustrie, wanneer een zuivelfabriek als die in **Giekerk** aansluiting moet zoeken bij een grotere coöperatie om voldoende ruggegraat te houden voor de strijd om het bestaan. Het enige wat er in de fusieloop der redeneringen klopt, is het winnen van twee gouden medailles op de kaaskeuringen en de daarop aansluitende fusiebesprekingen met *De-Takomst* in **Wolvega**. Het winnen van gouden medailles lijkt wel de genadeslag te zijn voor een coöperatie.

Nu zal **Giekerk** wel blijven bestaan als de fusie tot stand gekomen is Rinse Comello maakt met de bemanning van **Giekerk** niet alleen gouden produkten maar ook nog specialiteiten, als *dieetkaas*, alle mogelijke gekruide kaasjes, roomkazen en dat soort van dingen De fabriek in **Giekerk** doet dat voor de *Frico* en door deze specialiteiten heeft de *Frico* in Nederland althans entree gekregen in vele winkels. Wel valt het dan op, dat zo'n winkel alleen de dieetkaas van de *Frico* heeft en niet de andere kazen, waarvan er tienduizenden tonnen gemaakt worden.

De fabriek in **Giekerk** gaat uit van een zelfstandige coöperatie van melkveehouders, die de afzet van hun

produkten in handen hebben gegeven van de *Frico*. Bij een fusie met *De-Takomst* verandert er ogenschijnlijk aan die situatie niets, want ook *De-Takomst* werkt voor de *Frico*. *De-Takomst* is binnen de *Frico* veruit de grootste deelgenoot.

Kennelijk voelt **Giekerk** zich beter thuis bij *De-Takomst*, die de zaken binnen de *Frico* lijkt te gaan regelen, dan daarbuiten, waar **Giekerk** een deelgenoot van de *Frico* is, die geheel afhankelijk in van regelingen, die anderen omtrent zijn produkten en prijzen treffen. Als directeur van **Giekerk** is het bij de Fries „Rinnie Comello", als Takomst-directeur is het straks „Meneer Comello, hoe had u het gedacht willen hebben?"

DE DEELGENOTEN van de *Frico* kunnen ingedeeld worden in vier groepen, waarvan *De-Takomst* één groep is. Daarnaast zijn er de grote coöperaties als de *Novac* , de *Noordoostergo* in **Dokkum** en **Bergum**. De derde groep bestaat uit de zuivelcoöperaties **Giekerk, Opeinde, _Ee, Hollum, Steggerda, Donkerbroek** en **Makkinga**. Dit is de groep van oude coöperaties, die buiten de fusieperikelen gebleven zijn en die in een zekere afhankelijkheid van de *Frico* leven voor wat betreft de kaas, die ze mogen maken. De toewijzing van speciale producties, die niet kunnen plaats vinden in geautomatiseerde kaasmakerijen, kan deze zelfstandige coöperaties nog een lang leven verschaffen, indien ze althans niet de weg van **Giekerk** volgen. Er is reeds enige onrust te bespeuren.

Er is nog een vierde groep deelgenoten. Die bestaat uit veehouderijcoöperaties zonder eigen fabriek, namelijk die in **Warga** en **Oldeboorn**. De fabrieken in **Warga** en **Oldeboorn** zijn overgegaan in handen van de *Frico* en maken deel uit van de exploitatie van de *Frico*. **Warga** heeft een melkinrichting en een botermakerij (de grootste in Europa) en **Oldeboom** zit met speciaalprodukten (lunchkaas en baby-Edammer) wat in het vaarwater van **Giekerk**.

Als er nu boeren zijn, die menen, dat we hier reeds een Gordiaanse knoop hebben beschreven, dan zullen ze nu al begrijpen, dat **Giekerk** *De-Takomst* in de armen valt om die knoop door te hakken, want *De-Takomst* zal toch wel in staat zijn om de *Frico* te vertellen, wat **Giekerk** voor zijn kaas moet beuren?

De *Frico* heeft in overleg met de deelgenoten een systeem van uitbetaling van de kaas opgesteld, dat gebaseerd is op normen voor ieder product. Die normen zijn er op gericht iedere boer in Friesland binnen Frico-verband in principe ongeveer dezelfde melkprijs uit te betalen. Het lukt natuurlijk sommige directies binnen dit kader toch nog weer tot een gunstiger exploitatie te komen dan de andere fabrieken, al speelt de afschrijvings- en investeringspolitiek daarin ook een rol.

Er klopt nu ergens iets niet, wanneer het bestuur van **Giekerk** aan de leden van de fabriek schrijft, dat de rentabiliteit van de fabriek in gevaar komt bij toekomstige investeringen. Het bestuur had dan moeten schrijven, dat de normen van de *Frico* niet deugen of het had moeten zeggen, dat zijn eigen beleid niet geheel naar de eisen van de tijd is geweest. Dat zegt het bestuur niet, nee, het zegt, wat vrij vertaald overigens, we zullen ons recht via *De-Takomst* moeten zoeken.

Het zal nu inderdaad niet meevallen om dergelijke dingen luid op te zeggen in een machtsstrijd, die geluidloos wordt uitgevochten. Er is natuurlijk wel een moeilijkheid. Coöperaties zijn nog de beste vormen van bedrijfsdemocratie die men kent. Een zuivelcoöperatie is een vorm van samenwerking tussen grondstofleveranciers, die gemeenschappelijk een niet houdbaar product als melk laten verwerken. De coöperatie in **Giekerk** heeft haar taak in dezen altijd goed verricht in de kleine eeuw van haar zelfstandig bestaan. (Aan de oprichting is nog de naam verbonden van Theo van Welderen baron Rengers.) De leden van de fabriek zullen beter geïnformeerd moeten worden voor ze **Giekerk** als autonome coöperatie opheffen.

Leeuwarder Courant 1975-12-03

Leden zuivelfabriek Giekerk (21) welwillend voor fusie *#De-Takomst*

Onvoldoende leden aanwezig geen stemming!

GIEKERK — De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek in **Giekerk** stond gister welwillend tegenover de fusie met de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst*. Het desbetreffende bestuursvoorstel kon echter nog niet in stemming worden genomen, omdat er onvoldoende leden aanwezig waren. Er is een nieuwe ledenvergadering uitgeschreven, waar het voorstel opnieuw aan de orde komt.

De coöperatieve zuivelfabriek in **Giekerk** is met 21 miljoen kg melk een van de laatste kleine zuivelfabrieken in Friesland. De fabriek specialiseerde zich ten behoeve van de *Frico* in de produktie van kleine kaasjes en speciale produkten zoals dieetkaas. Het bestuur heeft contact gezocht met *De-Takomst* om de verwerking van de melk uit *Trynwalden* een zekerder economische achtergrond te geven.

Leeuwarder Courant 1975-12-08

INGEZONDEN: Giekerk – fusie met #*De-Takomst*?

Het is voor mij en mijn collegawerknemers van de coöperatieve zuivelfabriek *Trynwalden* te **Giekerk** een bittere pil in de krant te moeten lezen, dat de leden welwillend tegenover een fusie met *De-Takomst* in **Wolvega** staan. Dat betekent nog een jaar of twee draaien en dan dicht: weg werkgelegenheid en wat dan?
Het is voor mij ook onbegrijpelijk, omdat wij pas een enorme investering van ruim drie ton achter de rug hebben en nu een splinternieuwe moderne apparatuur bezitten om dieetkaasjes te maken, die goed in de markt liggen. Menig jonge energieke directeur zou dolgraag zo'n prachtfabriek willen beheren.
Als de *Frico* te weinig betaalt, zoals het heet, is er altijd nog de vrije markt. Daarom heb ik tienmaal zoveel respect voor de beheerder van de coöperatieve zuivelfabriek te **Rinsumageest**, die houdt tenminste de werkgelegenheid in eigen dorp ondanks het feit dat er maar 40 procent van onze hoeveelheid melk wordt aangevoerd.

Onze baas wordt een beetje te oud en vergadert te veel. Wij zien hem te weinig in de fabriek. Hij zal straks wel mede-directeur worden van *De-Takomst* met misschien nog meer salaris. Wij jongens met de pet hebben niks in te brengen en worden straks de dupe.

Giekerk 'Werknemer'.

*(De fusie tussen **Giekerk** en De-Takomst dient om de werkgelegenheid in **Giekerk** veilig te stellen. In **Rinsumageest** wil men de toestand nog eens een jaartje aanzien. Overigens weet „werknemer" natuurlijk ook wel, dat er bij zuivelfusies geen ontslagen vallen. Red.)*

Leeuwarder Courant 1975-12-18

Leden Giekerk stemmen fusie #*De-Takomst* af

GIEKERK — De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek *Trynwalden* te **Giekerk** heeft gisteravond de fusie met de zuivelcoöperatie *De-Takomst* in **Wolvega** afgestemd. Het bestuursvoorstel tot fusie haalde namelijk niet de drie kwart meerderheid, die nodig is voor het aanvaarden van het voorstel. Het bestuur kwam slechts zes stemmen tekort. Het zal zich nader beraden op de situatie die er nu ontstaan is. De ledenvergadering had een grote opkomst. In het algemeen stemden de grotere boeren voor de fusie, terwijl de tegenstemmen in grote trekken van de kleine boeren kwamen.

Leeuwarder Courant 1975-12-19

Mr. Gerrit Hepkema op CAF-dag: Friese zuivelcoöperatie moet snel groeien naar eenheid

SNEEK — Er zijn een aantal punten, ‚die dwingend werken in de richting van een groter geïntegreerd samenwerkingsverband in de Friese zuivelcoöperatie. Het eindstation, waar de zuivelconcentraties naar toe koersen, ligt niet bij zes of zeven grotere primaire verenigingen naast Zuivelbond, CCF en Frico. Dit zei mr. Gerrit F. Hepkema, **directeur van *Frico* en *CCF***, gister op de rundveehouderijdag van de CAF in Sneek.

Het geleidelijke groeiproces in de zuivelconcentraties levert minder gevaren van ontsporingen op, maar volgens mr. Hepkema kan de vraag terecht gesteld worden, of men zich nog kan permitteren alle tijd voor dit preces te nemen. Het kwam hem voor, dat de komende jaren in dit opzicht erg bepalend zullen zijn. In andere delen van Nederland verloopt het integratieproces sneller en in de komende jaren zullen de resultaten van de regionale concentraties duidelijker naar voren komen, terwijl Friesland in organisatorische structuur achterop dreigt te komen. Mr. Hepkema had de indruk, dat men zich in Friesland door de hoogte van de Friese melkprijs in slaap laat sussen en dat men meer kijkt naar de relatieve verschillen in melkprijs per vereniging dan naar het totaal mogelijke. Men staat minder open voor het tempo waarop de integratie verloopt.

Het is wel duidelijk, zei mr. Hepkema in het eerste deel van zijn toespraak, dat het inkomen van de veehouder de eerstkomende jaren onder druk zal blijven staan en dat de taak van de zuivelindustrie er niet gemakkelijker op wordt. De kaasconsumptie stagneert onder invloed van de recessie, terwijl er een overcapaciteit aan het ontstaan is, die extra nadelig voor de Friese boer is, omdat 65 procent van zijn melk verkaasd wordt.

De boterconsumptie zal in de komende jaren teruglopen met het onherroepelijke gevolg, dat binnen de EEG het overschottenprobleem de kop weer zal opsteken. Waarschijnlijk zullen daarvan in 1976 de eerste tekenen al te zien zijn. Over de toekomst van de condens is weinig te zeggen omdat er zoveel verschillen zijn. Het beleid in Brussel is meer gericht op de bulkprodukten dan op de gerede produkten, hetgeen een reden tot zorg is.

Vraag naar melk

Voor de verdere toekomst is vooral van belang een toeneming van de koopkracht in de derde wereld, want die toeneming resulteert direct in een grotere vraag naar melk. Er is in de wereld wel een directe behoefte van 40 miljoen ton melkpoeder bijvoorbeeld, 40 procent van de EEG-produktie. Versterking van de positie van de ontwikkelingslanden is derhalve van groot belang. De geïndustrialiseerde landen zullen daarom op de Parijse conferentie een stap terug moeten doen.

De veehouders zullen met meer inspanning de dreigende inkomensstagnatie moeten opvangen, zei ir. Pieter Anema, hoofdingenieur-directeur van de bedrijfsontwikkeling, naar aanleiding van de ontwikkeling van de prijzen in de EEG. Terwijl elders de rundveestapel in omvang afneemt, neemt deze in Friesland toe en is nu groter geworden dan 350.000 stuks melkvee. Dat is duidelijk een teken van concurrentiekracht.

Voor het noorden is een integraal structuurplan in de maak, waartegen alle noordelijke initiatieven worden afgewogen. Een Fries plan voor plattelandswegen zal in Den Haag alleen ontvankelijk zijn, als ook de an-

dere provincies er in betrokken worden. Inzake het Friese zuivelplan stelt de regering zich ook de vraag, of dit van belang is voor de werkgelegenheid in het hele noorden. Overheidsinjecties moeten geen verschuiving van werkgelegenheid ten gevolge hebben of een overmaat van verwerkingscapaciteit. Het zuivelbedrijfsleven in het noorden heeft dus aan te tonen, dat dat niet het geval is.

De provinciale planologische dienst stelt een streekplan voor Friesland op, dat van groot belang is voor de landbouw, waarmee de toekomst van Friesland in belangrijke mate verweven zal blijven. Het ontwerp voor dit plan zal in het voorjaar voor het deel dat de landbouw betreft klaar komen.
De landbouw zal waakzaam dienen te zijn voor verlies aan cultuurgrond, in vijf jaar tijds is in Friesland die oppervlakte met ruim 6500 ha verminderd ten behoeve van stads- en dorpsuitbreidingen. Dat is al meer dan de landbouw wil inpolderen, constateerde ir. Anema. Overigens is de inbreng van het ministerie van landbouw in het integrale structuurplan voor het noorden duidelijk gericht op een ruime ontplooiingsmogelijkheid van de landbouw, met erkenning van redelijke verlangens van niet-landbouwzijde.

De melkveehouderij in Friesland blijft zich gunstig ontwikkelen ondanks een teruggang van het graslandareaal met 7286 ha in vijf jaar tot 214.000 ha in 1975. De, ontwikkeling naar bedrijfsvergroting zal nog doorgaan. De Friese melkveehouderij zal haar relatieve voorsprong kunnen handhaven, maar het zal niet gemakkelijk zijn als ook niet gewaakt wordt over de concurrentiekracht van de zuivelindustrie.

De directeur van veevoederinstituut De Schothorst, dr. Y. J. Bakker, vertelde, dat het mogelijk is de krachtvoergift hoog op te voeren en een overeenkomstige produktie te krijgen. Bij een koe dient direct na het afkalven geen hongerkuur te beginnen doch een optimale voeding, die op het eind van de lactatieperiode niet mag leiden tot overvoeding. Het alleen naar de norm voederen deugt niet, want eerst moet de produktie van de koe op een verantwoord niveau gebracht worden eer men naar normen kan kijken.

De bijeenkomst stond onder leiding van de heer Rients F. de Boer, bestuurslid van de CAF, die in zijn openingswoord gewag maakte van, de noodzaak tot een verdergaande samenwerking bij de aankoopcoöperaties, niet alleen in Nederland maar ook in het buitenland. De boeren worden een steeds minmachtiger groep en ze dienen daarom hun krachten te bundelen.

Het forum, waaraan behalve de drie inleiders ook ir. Jan Vollema, landbouwconsulent, deelnam, stond onder leiding van de hoofddirecteur van de CAF, ir. Bartus J. Hof. Op een vraag of er niet veel meer verscheidene produkten van melk gemaakt moeten worden, antwoordde mr. Hepkema, dat dit op zichzelf wel mogelijk is, maar dat de prijs van de grondstof melk te hoog is. De melk moet naar de derde wereld.

„Die vraag is ingegeven door iemand, die van de lucht wil leven", zei ir. Anema op, een vraag, of Nederland niet meer behoefte heeft aan bos dan aan greide, zulks in verband met de zuurstofbehoefte. De landbouw levert jaarlijks zeven miljard gulden aan produkten op en dat blijkt juist op het ogenblik een van de stabiele factoren in de economie te zijn. Mr. Hepkema, oud-papierfabrikant, voegde er nog aan toe, dat de Nederlandse houtproduktie nooit opgewassen zal zijn tegen de prijzen van Scandinavië.
Ir. Anema en ir. Vollema zeiden nog wel eens bezorgd te zijn voor de toekomst van de pootaardappelteelt in het noorden van Friesland, omdat de centrumfunctie terug kan lopen. De bosbouw heeft grote aandacht voor die streek, want de grond is er erg geschikt voor bos, maar dan zullen er wel niet meer mensen aan de kost kunnen komen,

1976

Leeuwarder Courant 1976-05-03

Fusievoorstel zuivelfabrieken 'Dokkum' en Rinsumageest – #Noord-Oostergo

DOKKUM/RINSUMAGEEST — De besturen van de coöperatieve zuivelindustrie *„Noord-Oostergo”* in **Dokkum** en de coöperatieve zuivelfabriek „*De Toekomst*” in **Rinsumageest** zijn overeengekomen hun leden voor te stellen een fusie aan te gaan. De fusie zou per 29 december 1975 dienen in te gaan. De vakbonden zijn van de plannen op de hoogte gesteld, uiteraard is ook het personeel ingelicht. De fusie omvat 80 miljoen kilogram melk.

Leeuwarder Courant 1976-05-06

Vandaag besluit in ledenvergadering over eventuele opheffing zuivelfabriek op Ameland – #De-Takomst

AMELAND — Tijdens de vanavond te houden voorjaarsledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te **Hollum** op Ameland zal waarschijnlijk een beslissing vallen over het al of niet voortbestaan van de eilander fabriek. Een groep leden, vooral de grotere boeren, heeft actie gevoerd en daarvoor 57 handtekeningen verzameld met het doel te komen tot melklevering aan een fabriek aan de wal.
Op het ogenblik heeft de fabriek ruim 90 melkleverende leden, maar volgens voorzitter IJnsen Brouwer zouden verschillende kleine boeren, die opzien tegen de kosten van een melktank, nu al spijt hebben van de geplaatste) handtekening. Het verschil met de gemiddelde melkprijs van de vastewal is op het ogenblik 4,75 cent, waar men op het eiland dan nog een cent bijtelt wegens teruglevering van de wei.

De groep actievoerende boeren wil het vijf man sterke bestuur uitgebreid zien met vier man, uiteraard voorstanders van opheffing. Het bestuur is daar op zich ook niet tegen, zegt voorzitter Brouwer en er is dan ook geregeld contact met *De-Takomst*, nadat een eerder contact met **Betterwird** is afgebroken. Nauw verband met dit alles houdt ook een voorstel op de agenda van vanavond voor de aanschaf van een weiindik-in-stallatie, waarmee men het eerder genoemde verschil van een cent grotendeels hoopt te ondervangen. De Amelander zuivelfabriek verschaft op het ogenblik werk aan gemiddeld ongeveer twintig man.

Leeuwarder Courant 1976-05-07

CZ Ameland (9) Bestuur gaat met #*De-Takomst* over fusie spreken

AMELAND — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek van **Ameland** hebben gisteravond het bestuur opdracht gegeven om met de zuivelindustrie *„De-Takomst”* in **Wolvega** fusiebesprekingen aan te gaan. Het gaat in eerste instantie over een oriënterend gesprek. In Ameland krijgen de boeren ongeveer 4,5 cent per kilogram melk minder dan op het vaste land. Zou een fusie het verschil tot 3,75 of 4 cent terugbrengen dan ziet voorzitter IJnsen Brouwer het nog niet zitten, „want hier zijn ook nog wel mogelijkheden”. De aanvoer van de fabriek in Hollum was vorig jaar ruim negen miljoen kilogram melk. Bij een fusie zou

die fabriek gesloten worden en zou de melk naar het vaste land moeten. Vooral de grotere boeren staan achter de fusie. Besloten werd verder het bestuur met vier man uit te breiden en de wei-indikinstallatie voorlopig niet aan te schaffen.

Leeuwarder Courant 1976-05-15

Rinsumageest pro zuivelfusie met „*Noord-Oostergo*” *– #Noord-Oostergo*

RINSUMAGEEST — De leden van coöperatieve zuivelfabriek „*De Toekomst*” in **Rinsumageest** hebben gisteravond met grote meerderheid gestemd vóór een fusie van de fabriek met „*Noord-Oostergo*” in **Dokkum**. Van de 328 uitgebrachte stemmen waren er 281, die zich voor een fusie uitspraken en 47 die tegen waren. De leden van **Dokkum** moeten nog over deze bestuursvoorstellen vergaderen. De fusie omvat bijna tachtig miljoen kilogram melk.

Leeuwarder Courant 1976-05-22

'Lijk in de kast' Giekerk en boer Hellinga.

Rinsumageest gaat dicht

DE VEEMART

HET BESTUUR van de coöperatieve zuivelfabriek *Trynwalden* te **Giekerk** heeft laten uitlekken, dat het niet op de hoogte was van het contract, dat de fabriek indertijd voor de levering van melk heeft afgesloten met de melkveehouder Yde Hellinga in Birdaard, althans niet met de financiële implicaties van dit contract. Het contract is afgesloten door een vorig bestuur.

Dit contract is gunstig voor de heer Hellinga. Hij krijgt bij elk kwart miljoen kg melk, dat hij meer levert een hogere prijs voor zijn melk. Zoals bekend is de heer Hellinga de grootste melkveehouder in Friesland, die op zijn bedrijf een 300 koeien melkt. Dat is anderhalf miljoen kilo melk op zijn minst.

Het bestuur zegt nu, dat het niet op de hoogte was van de bepalingen van het contract, (Hellinga kan opzeggen, de fabriek niet) waaruit blijkt, dat het zijn taak niet heeft verstaan. Directeur Rinse Comello zal ook niet de meeste behoefte hebben gehad aan een publieke verspreiding van het contract, want het is zelfs niet op tafel geweest, toen het bestuur van *De-Takomst* onderhandeling voerde met *Trynwalden* over een fusie. Tijdens die onderhandelingen is een fusievoorstel geboren, dat door de leden van *Trynwalden* werd afgestemd.

Een beetje met de gedachte, dat de leden van *Trynwalden* wel mores zouden leren, als hun pot eenmaal bekend zou worden over 1975, legde iedereen zich wat zelfverzekerd bij de situatie neer. De pot van *Trynwalden* was met acht procent (4,2 ct.) een droevige tegenslag voor de boeren. Het bestuur schikte weer aan de onderhandelingstafel met *De-Takomst*, welks bestuur vorige week dinsdag de onderhandelingen afbrak toen de inhoud van het contract met Hellinga op die tafel kwam. Dat moest wel, want iedereen sprak er over.

De pot van *Trynwalden* was ook laag doordat er fiks was afgeschreven op de apparatuur, opdat de fabriek

de onderhandelingspositie tegenover *De-Takomst* niet zou verzwakken. Zoals bekend heeft *De-Takomst* een melkaanvoer van bijna 450 miljoen kg. terwijl *Trynwalden* er 22,5 miljoen kg ontvangt ter verwerking in speciale kaas, zoals dieetproducten, lunchkaasjes en kleine Edammers. Dat zijn zeer intensieve produkten, die in het prijssysteem van de *Frico*, waaraan de gehele produktie geleverd wordt, niet meer mee kunnen komen. (De gemiddelde pot van de Zuivelcoöperatie over 1975 is 6,84 ct.)

Rinsumageest
Buurfabriek **Rinsumageest,** met tien miljoen kg melk, de kleinste fabriek op de vastewal van Friesland, is ook op het einde van de baan gekomen. Al enkele jaren kon de fabriek niet meer meekomen met de pot van de andere fabrieken en toen de fabriek in **Dokkum** (70 miljoen kg) dit jaar met een pot van zestien procent zijn boeren verbaasde, was het pleit in **Rinsumageest** na jaren ook beslecht.

Eind volgende week gaat de fabriek dicht en gaat de melk over naar het *Frico-kamp*. Niettemin hoopte ieder, dat Rinsumageest als door een wonder door zou blijven draaien. Het is namelijk de laatste fabriek in Friesland, waar de kaasmakerij, op het wrongelsnijden na, nog in handenarbeid wordt uitgevoerd. De b.d.-fabriek op **Terschelling** werkt nog volgens een systeem, dat nog slechts enkele jaren in zwang is. Het is opmerkelijk, dat een fabriek, die nog werkt volgens het systeem, dat zo'n 45 jaar geleden werd ingevoerd, het zo lang heeft vol kunnen houden.

Leeuwarder Courant 1976-06-16

Zuivelfusie van _Ee met #*De-Takomst* in de maak

_EE - De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek '*Ee en Omstreken'* moet op 2 juli een beslissing nemen over een eventuele fusie met *De-Takomst* in **Wolvega**. Het bestuur is met het voorstel daartoe gekomen, omdat door de ontmenging van de boerderijen in het werkgebied de melkaanvoer in **Ee** achterblijft bij het provinciaal gemiddelde. Dat is van invloed op de beheersing van de stijgende kosten. Verder heeft de kaasproduktiebeheersing geleid tot een sterke onderbezetting in de kaasmakerij en andere afdelingen. Mede door die beheersing neemt de afhankelijkheid bij de melkverwerking toe, omdat de restmelk bij zustercoöperaties moet worden verwerkt tot melkpoeder.

Leeuwarder Courant 1976-07-05

Zuivelcoöperatie _Ee (28) stemt in met fusie #*De-Takomst* (450)

_Ee - Met grote meerderheid van stemmen hebben de leden van de coöperatieve zuivelfabriek in **_Ee** de fusievoorstellen van het bestuur aangenomen. Met ingang van 28 december 1975 is de coöperatie met alle lusten en lasten overgegaan naar de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* in **Wolvega.**

Aan de stemming in de ledenvergadering werd door 138 van de 168 leden van de fabriek deelgenomen. Van de stemmen werd 90,2 procent ten gunste van de voorstellen uitgebracht, hetgeen inhield, dat 87 procent van de stemmende leden voor waren. De fabriek in **_Ee** wordt niet onmiddellijk gesloten, omdat er in *De-Takomst* voor de 28 miljoen kg melk van de fabriek geen directe andere verwerkingsmogelijkheid bestaat. Zoals bekend heeft *De-Takomst* wel plannen voor de bouw van een nieuwe fabriek met grote ver-

werkingscapaciteit. Veel zal bij die plannen ook afhangen van de verdere ontwikkelingen in de komende maanden en jaren in de Friese zuivelindustrie.

De-Takomst ontvangt dit jaar (zonder **_Ee**) ongeveer 450 miljoen kg melk in fabrieken te **Wolvega**, **St. Nicolaasga. Wommels, Dronrijp, Marrum** en **Oldeberkoop**.

Leeuwarder Courant 1976-08-21

Het geval Giekerk

DE VEEMARKT

HET GEVAL GIEKERK is hier vorige week niet aan bod gekomen in de serie fusieruzies. waarvoor op het ogenblik een oplossing wordt gezocht. De coöperatieve zuivelfabriek in **Giekerk** heeft in 1975 een slecht jaar gemaakt en dat was het begin van fusiebesprekingen met de grootste van de Friese zuivelcoöperaties, *De-Takomst* in **Wolvega**.

Uit de besprekingen werd een voorstel aan de leden geboren van een fusie tussen **Giekerk** en *De-Takomst*. Over de toekomst van de fabriek werd niets gezegd, maar er was met enige redelijkheid aan te nemen, dat *De-Takomst* **Giekerk** zou willen behouden als dieetkaasfabriek in het kader van de *Frico*, de afzetorganisatie. De mededelingen, die er van de kant van het bestuur in **Giekerk** aanvankelijk aan de leden werden verstrekt, gaven de ernst van de situatie voor de fabriek niet weer. Met algemeenheden trachtte men de leden over te halen voor de fusie te stemmen. Dat lukte niet. Een groepje dwarsbengelaars stemde de fusie af. Ze hebben het geweten.

Hernieuwde fusiebesprekingen met *De-Takomst* werden plotseling afgebroken, toen het bestuur van *De-Takomst* zich om de tuin geleid voelden door het bestuur van **Giekerk** omtrent de inhoud van een contract, dat **Giekerk** had gesloten met Yde Hellinga, die 300 koeien in een ligboxenstal melkt en die meer dan anderhalf miljoen kilo melk aan **Giekerk** levert onder dat contract.

Het contract geeft Hellinga een melkprijs, die gebonden is aan de hoeveelheid melk, die hij levert. Hoe meer melk, hoe hoger de prijs. Dat is wel logisch, want de fabriek heeft aan deze melk ook veel minder kosten dan van kleine bedrijven. Dat andere boeren niet zulke contracten hebben, komt voornamelijk vanwege het feit, dit er ook maar één Yde Hellinga is. Kortgeleden kocht hij een boerderij in Michigan (V.S.).

De boeren in **Giekerk**, die meenden, dat ze van het contract af waren, als Hellinga naar Amerika zou vertrekken, kwamen verkeerd uit; het contract is verhandelbaar met de boerderij en heeft een looptijd van bijna dertig jaar. Voor **Giekerk** is er wel iets als een reddingsactie op gang gekomen. Dat het bestuur van **Giekerk** een contract heeft afgesloten als het onderhavige, is geen reclame voor de handelingsbekwaamheid van de coöperatieve besturen. Het bestuur van **Giekerk** had voor hetzelfde de vrouwen en dochteren van de leden kunnen verdobbelen, althans dat gevoel hebben sommigen.

De *Friese Zuivelbond*, (*FBvCZ*) het coöperatieve zuivelgeweten, bemoeit zich intensief met het contract-Hellinga. Hellinga is niet een onredelijk man en hij weet natuurlijk ook wel, dat hij geen veren kan plukken van een kikker. Wat Hellinga het meest zal benauwen is de publiciteit om het geval. Hij houdt niet van zulke drukte en hij wil natuurlijk ook graag tot overeenstemming komen met **Giekerk**, dat nu gesouffleerd wordt door de Zuivelbond.

Of er enige voortgang gemaakt wordt in het gesprek, is nog niet duidelijk, maar als er de mogelijkheid geopperd wordt om met dat hele contract dan maar voor de rechter te verschijnen, dan mag men aannemen, dat er nog niet een ontwikkeling is naar een snelle oplossing. Toen de inhoud van het contract min of meer bekend werd, is direct al de mogelijkheid geopperd de rechtsgeldigheid ervan te laten toetsen. Overigens wordt de waarde van het contract op een half miljoen gulden geschat.

DE VRAAG is nu wat er gebeurt als het contract wordt afgekocht door **Giekerk**. Komt dan de fusie met *De-Takomst* weer gewoon op de proppen? Niet gewoon, want bestuur en directie van *De-Takomst* voelen zich door **Giekerk** bij de poot genomen. Indien de leden van **Giekerk** het eerste fusievoorstel hadden aangenomen, dan zou na de fusie het contract met Hellinga op tafel zijn gekomen met moeilijke gevolgen voor de verhoudingen in de directie van *De-Takomst*.

De gesprekspartners van *De-Takomst* zijn over de inhoud in eerste instantie niet ingelicht, hoewel het een zeer belangrijke beleidszaak is, namelijk die van de ongelijke melkgeldbetaling. Als de kwestie Hellinga is afgehandeld, en een derde ronde van fusiebesprekingen met *De-Takomst* waarin nog een contract ter discussie komt.

Speelt deze zaak zich in het Frico-kamp af, bij de niet-Frico-coöperaties heeft een enorm faillissement in Duitsland deining veroorzaakt. Daar is aan het begin van de maand het warenhuisconcern „Mehr Wert" gekapseisd met een ongedekte schuldenlast van zo'n 150 miljoen mark. Daar kan ook geld in zitten van een exporteur, die zijn kaas van Friese fabrieken krijgt en aan „Mehr Wert" leverde.
[….]

Leeuwarder Courant 1976-10-11

Zuivelfabriek Giekerk praat met Dokkum – #*Noord-Oostergo*

LEEUWARDEN — De besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken *Noord-Oostergo* te **Dokkum** en *Trynwalden* in **Giekerk** onderzoeken de mogelijkheden om tot een fusie te komen.
De fabriek in **Giekerk** maakt diëetkaas en kleine kazen voor de *Frico*. Het is een arbeidsintensieve produktie, hetgeen betekent dat het onkostencijfer van de fabriek snel omhoog gaat.
Om beter toegerust te zijn voor de toekomst zocht het bestuur van de fabriek eerst contact met de zuivelcoöperatie *De-Takomst* te **Wolvega**. De fusievoorstellen werden in eerste aanleg door de leden verworpen.
Over 1975 kwamen bij Giekerk slechte bedrijfsresultaten aan het licht; bij nieuwe onderhandelingen tussen **Giekerk** en *De-Takomst* ontstonden misverstanden, die tot een afbreken van de onderhandelingen leidden.

De fabriek in **Dokkum** ontvangt dit jaar ongeveer 83 miljoen kg melk en die in **Giekerk** 23 miljoen. De fusiebesprekingen zullen niet tot ontslagen leiden. Over de toekomst van de fabriek in **Giekerk** staat bij een fusie niets vast. Wat dat betreft zal **Dokkum** geen enkele toezegging doen, dat de fabriek zal doordraaien.

Leeuwarder Courant 1976-10-13

Zuivelfusie: Opeinde (35) en Gerkesklooster (110)

OPEINDE — De coöperaties die de zuivelfabrieken te **Gerkesklooster** en **Opeinde** exploiteren, zullen volledig fuseren als de leden de voorstellen aannemen, die de besturen binnenkort aan de leden zullen toesturen. De fusie betreft twee fabrieken, die voortdurend aan de top hebben gestaan bij de uitbetaling van de melkprijs in Friesland. **Opeinde** was steeds een van de hoogsten in het *Frico*-kamp en voor **Gerkesklooster** geldt dat voor de niet- Frico-fabrieken. De fabrieken zullen beide blijven doordraaien.

De fabriek in **Opeinde** heeft ongeveer 35 miljoen kg melk en **Gerkesklooster** zit op 110 miljoen kg melk. Met elkaar is het 145 miljoen. **Opeinde** is verder vooral bekend door de hoge kwaliteit van haar kaas, waarmee de fabriek in Nederland op het voorste plan staat en waarmee ze op een concours om het wereldkampioenschap twee jaar geleden in Amerika op de tweede plaats kwam. Indien het tot een fusie komt, is het niet de bedoeling, dat de nieuwe combinatie zich aansluit bij de *Frico*. **Opeinde** zal uittreegeld moeten betalen bij de *Frico*, doch dat wordt niet als onoverkomelijk beschouwd.

Leeuwarder Courant, 1976-10-16

Frico heeft problemen met zijn deelgenoten

DE VEEMARKT

DE COOPERATIEVE zuivelfabriek te **Opeinde** leverde aan de *Frico* een voorzitter en beste kaas; nu wil ze na een lange periode van voorbereiding uit de kring van Frico-deelgenoten breken en zich aansluiten bij de coöperatie te **Gerkesklooster**. Wat de uitbetaling betreft zijn het twee topfabrieken in Nederland. **Opeinde** behoort ook tot de top en het is een Frico-fabriek.

Achtergrond van deze uitbraak is het grote gevoel van zelfstandigheid, dat bij de Opeinder boeren leeft, en tegelijk een tegenzin in de wijze waarop de coöperatie tussen de coöperatie zelf wordt bedreven. De tegenzin kwam vooral tot uiting toen de fabrieken die geen poedertoren hebben tegen een lage prijs melk moesten laten verpoederen bij de collega's, die wel over die apparatuur beschikten. Een vlucht naar torens buiten Friesland mislukte, omdat de *CCF* met premies op verwerking in Friesland ging spelen.

In **Opeinde** werd dit ervaren als een brute machtspolitiek, die diende om de kleine fabrieken in het kader van *CCF* en *Frico* te dresseren tot opzitten en kleine potjes geven. De tegenstelling was allang groeiende en zij werd uiteraard gevoed door de *Frico*, die nu ook niet blakende onderneming is. Dat is geen zaak van de directie, maar veel meer van tegenstellingen tussen de deelgenoten, die vreselijk bang zijn, dat de een wat meer aan de *Frico* zal verdienen dan de ander. Overigens is de *Frico* altijd de gebeten hond.

De overgang van **Opeinde** met 34 miljoen kg melk naar **Gerkesklooster** met 110 miljoen kg. versterkt te zijner tijd het blok van de half-coöperatieven in Friesland. Dat blok, ook los zand trouwens, beschikt dan over ruim 600 miljoen kg. melk. De Frico-deelgenoten hebben met elkaar dik een miljard kg, waarvan *De-Takomst* 475 miljoen voor zijn rekening neemt en de anderen (zonder **Opeinde**) bijna 600 miljoen.

Onder de Frico-deelgenoten voltrok zich de laatste jaren een concentratie op *De-Takomst,* die dit jaar besloten werd met de fusie tussen _**Ee** en het **Wolvegaaster** bedrijf. Dat gebeurde kort na de overgang van **Rinsumageest** naar **Dokkum** (dikke pot) dat op het ogenblik besprekingen voert over een fusie met **Giekerk. Giekerk** is eerder in onderhandeling geweest met *De-Takomst*.

Van de kleine Frico-deelgenoten zijn op het ogenblik niet bij publiekelijk bekende fusiebesprekingen betrokken de fabrieken te **Donkerbroek** (28 miljoen) **Makkinga** (15) en **Steggerda** (35). Dat is dan ook het laatste restje kleine autonome Frico-fabrieken, terwijl buiten de Frico alleen als kleine fabriek **Oudwoude** (20 miljoen) nog een zelfstandig bestaan voert.

De exploitatie van de Frico-fabrieken (op twee na) geschiedt door een reeks zelfstandige veehouderscoöperaties, die allerlei bondgenootschappen hebben afgesloten om beter te kunnen werken. Voorheen waren alle fabrieken gelijk. Ze maakten boter, kaas en melkpoeder, zo ze over een Hatmakerinstallatie beschikten. Op het ogenblik zijn er geen twee fabrieken meer, die men gelijk kan noemen. Ze verschillen met name enorm door hun produktierichting.

Binnen de *Frico* heeft een arbeidsverdeling plaats gevonden. Deze arbeidsverdeling heeft de fabrieken in een afhankelijke positie gebracht en ze vrezen dus de groeiende macht van *De-Takomst* in de *Frico*. *De-Takomst* is de coöperatie die de investeringen op zich mocht nemen voor de verwerking van melk, afkomstig van vastlopende coöperaties.
Goed geleide, arbeidsintensieve fabriekjes kunnen het lang volhouden, maar uiteindelijk moeten ze het afleggen tegen de inflatie. Ze komen dan om hulp bij de grote broers, zodat de boeren in de grote coöperaties aan het investeren blijven, spottend gadegeslagen door boeren, die hun fabrieken laten *uitsloeren.*

BIJ DE FRICO-DEELGENOTEN zijn twee coöperaties, die geen eigen fabriek hebben of exploiteren. Zij leveren hun melk rechtstreeks aan een fabriek, die in tegenstelling tot de andere door de *Frico* geëxploiteerd wordt. Het betreft de melkinrichting en botermakerij in **Warga** en de kaasfabriek (specialiteiten) in **Oldeboorn**. De veehouders van deze twee coöperaties krijgen een melkprijs, die afgeleid is uit die van andere coöperaties in Friesland, dus niet uit de exploitatie van de *Frico*. De boeren van **Warga** en **Oldeboorn** leveren onder die condities bijna 90 miljoen kg melk.

Wat er nu in de *Frico* dreigt, is een machtswisseling. Bestuur en directie trachten deze af te buigen door een nieuwe vorm van wat zij integratie noemen en waarbij de *Frico* meer invloed op het beleid in de fabrieken krijgt en waarbij verlies van deelgenoten door fusies praktisch onmogelijk wordt gemaakt. Men wil de organisatie van de *Frico* stroomlijnen, maar dat tast dan wel de positie aan van de directeuren van da Frico-deelgenoten. Van hen hoort men dan weer praat, dat ze eventueel naar de *NCZ* kunnen stappen met hun fabriek.

Het aantal deelgenoten van de *Frico* slinkt door fusies en uiteraard vermindert ook het aantal fabrieken. De melkaanvoer blijft wel ongeveer op hetzelfde peil, maar een snel stijgende omzet, die de stijgende kosten van de inflatie opvangt, is uitgebleven. Het aantal deelgenoten bij de *Frico* zal uiteindelijk op vier kunnen komen, namelijk *De-Takomst* (**Wolvega**) (473 miljoen), de *Novac* (237 miljoen), *De-Foarútgong* (***Bergum)*** (83 miljoen) en *Noord-Oostergo* ***(Dokkum)*** (80 miljoen). Dit viertal zou het gemakkelijk eens moeten kunnen worden over de constructie van de *Frico*.

Wie wel eens op de *zuivelbeurs in Leeuwarden* komt, kan daar de verstandhouding zien, die er heerst tussen de kaashandelaren en de zuivelfabrieken. De kaashandelaren werven er om de gunst van de kaasfabrikanten. We hebben zo het idee, dat de directeuren van de Frico-deelgenoten zich niet kunnen voorstellen, hoe ze als bedrijfsdirecteuren zullen functioneren onder de handelaren. Dat is bij de integratiebesprekingen ook wel onderkend, maar er komt verder nog niets uit. Zo gaat de *Frico* van noodstop naar noodstop. [….]

Leeuwarder Courant 1976-11-02

Zuivelfabriek _Ee (30) 24 man in dienst stopt begin 1977 – #De-Takomst

_EE-WOLVEGA — De zuivelfabriek te **_Ee**, opgenomen in de zuivelcoöperatie *De-Takomst* te **Wolvega**, zal volgend jaar op 5 februari worden gesloten; alleen de melkontvangst zal dan voorlopig blijven doordraaien. Er is nog 24 man personeel in de fabriek. De fabriek legt zich in het kader van de *Frico* toe op de bereiding van Edammers. De sluitingsdatum voor de fabriek komt veel eerder dan verwacht. In _Ee had men uit uitlatingen in de kringen van *De-Takomst* en uit eigen waarnemingen opgemaakt, dat de fabriek zou kunnen blijven draaien tot *De-Takomst* in **Dronrijp** over een nieuwe kaasfabriek zou beschikken. Nu blijkt dat de andere fabrieken in *De-Takomst* de melk van **_Ee**, 30 miljoen kg, kunnen verwerken. Met name **Marrum** zou nog een onderbezetting hebben.

Voor de 24 man personeel zal plaats gezocht worden in andere fabrieken van *De-Takomst*. Er is wel plaats in die andere fabrieken, maar dan moeten de mensen uit **_Ee** en omgeving verhuizen naar **Marrum, Dronrijp, St. Nicolaasga** of **Wolvega**. Daar zijn namelijk de fabrieken van *de-Takomst* gevestigd. De fabriek in **Oldeberkoop** staat ook op de nominatie om gesloten te worden, maar bij de fusie met De-*Takomst* kreeg de fabriek respijt tot september 1978.

Leeuwarder Courant, 1976-11-06

Invoerkraan open in Amerika?....kaas moet....Kaasbereiding automatisch....Opeinde wil prijs..

DE VEEMARKT

DRS. RINSE ZIJLSTRA sprak op de CAF-dag in Drachten hoopvol over de exportmogelijkheden van kaas naar Amerika, indien er hard voor gewerkt wordt. Tegen een Amerikaanse landbouwminister zei Zijlstra, dat de Amerikanen wel zouden weten wat ze missen, als ze maar een keer Nederlandse kaas hadden geproefd. Die minister had zelf zo iets gezegd als dat ze zelf wel kaas hadden.

Burgemeester Zijlstra, tevens voorzitter van de *zuivelorganisatie FNZ*, wist natuurlijk wel dat hij in zijn eigen gemeente een kaasfabriek had, die met de kwaliteit steeds vooraan staat. Het is de fabriek in **Opeinde**, die twee jaar geleden op het wereldkampioenschap in Wisconsin op de tweede plaats kwam met een Goudse. Dit jaar zit **Opeinde** kennelijk weer hoog in de boom, want directeur Rikele Sytsema is met grote aandrang uitgenodigd naar de prijsuitreiking te komen, waar de einduitslag bekend zal worden gemaakt Maar dat wist Rinse Zijlstra nog niet op de CAF-dag.

In Friesland heeft wel eens de indruk bestaan dat dat wereldkampioenschap voor de kaas door de Amerikanen als een onderonsje wordt beschouwd, zoals ze ook hun „worldseries" voor honkbal hebben, waar verder niemand aan te pas komt. Men zou het kunnen vergelijken met de wereldkampioenschappen skútsjesilen in Friesland, ook een onderonsje.
Stel je voor, dat er een Hollandse potschipper komt, die bij het skútsjesilen plotseling wint. Zoiets is twee jaar geleden gebeurd op de wereldkampioenschappen voor kaas. De Amerikanen dachten, dat zij alleen kaas konden maken, en toen kwamen er uit de hele wereld kazen, die ook best waren. De Friese fabrieken speelden toen in Wisconsin een grote rol.

Op het congres van kaasmakers, dat twee jaar geleden aan het kampioenschap verbonden was, werd door verschillende sprekers een pleidooi gevoerd voor een betere bescherming van de Amerikaanse markt tegen zuivelinvoer. In Friesland leefde daardoor de vrees, dat de Amerikanen de kaaskeuringen zouden kunnen gebruiken om de superioriteit van de Amerikaanse kaas te onderstrepen, terwijl de Friese kaasindustrie in de uitslag een bewijs wil zien, dat de Amerikaanse markten ook open moeten gaan voor haar kaas. Rinse Zijlstra en **Opeinde** maken een goede opening in die richting.

De combinatie Zijlstra en **Opeinde** is gelukkig, want als burgemeester van Smallingerland heeft Zijlstra nu ook belang bij het ontstaan van een kaascultuur in Friesland. We bedoelen met cultuur in feite een hogere waardering voor het product, waarvan de welvaart van Friesland afhangt.
Kaas ligt nog geheel in de ambachtelijke sfeer, waar het de deskundigheid van de kaasmakers betreft, al zal men dat niet direct zeggen, wanneer men in de kaasfabriek van **Olterterp** rondkijkt. Daar is ook kaas gemaakt, die op de keuring in Amerika hoog gewaardeerd werd. **Opeinde** werkt met een gemechaniseerde kaasmakerij, waarin nog de *draineerbak* is opgesteld. **Olterterp** heeft voor de wrongel *automatische afvul-apparatuur.*

HET LIJKT ER OP, dat er in Friesland iets meer gedaan zal worden om de kaas op een voetstuk te zetten, maar een strubbelingetje is er wel. De coöperatie **Opeinde** is bezig zich los te maken van de *Frico*, die voor de afzet van de kaas van **Opeinde** zorgt. Straks zal die afzet via de particuliere handel lopen, als de fusie van **Opeinde** en **Gerkesklooster** beklonken is. **Opeinde** is dan aangesloten bij een complete zuivelcoöperatie. De fabriek is dan voor de verwerking van melk en wei tot poeder niet meer afhankelijk van andere coöperaties, die eenzijdig de verwerkingskosten kunnen vaststellen.
Opeinde hoopt natuurlijk in de zuivelcoöperatie *De Twee Provinciën* (**Gerkesklooster** haalt meer dan de helft van de melk uit Groningen) ook een betere prijs voor de kwaliteitskaas te maken. Sommige boeren van **Opeinde** stellen zich hiervan al gouden bergen voor, omdat de *Frico* een afrekeningssysteem had, dat gebaseerd is op kosten, die het kaasmaken theoretisch met zich brengt. De kwaliteit van de Opeinder kaas werd opgelost in het geheel van de Frico-uitbetalingen.

Dit afreken-systeem van de *Frico* is een bron van onenigheid in de *Frico*. Naar verluidt leven bij de fabriek van **Donkerbroek** daarom ook gedachten om zich los te maken uit het Frico-verband. Men is daar bevreesd voor de overheersende positie, die enkele grote coöperaties als *De-Takomst* en de *Novac* in de *Frico* innemen. De deelgenoten van de *Frico* zijn coöperaties in alle soorten en stadia van ontwikkeling. Ze laten zich moeilijk nog onder een hoedje vangen.

Dr. B. G. Grijpstra promoveerde enkele weken geleden in Wageningen op een proefschrift over '*de kleine boer in ontwikkelingslanden'* en hij concludeert, dat de boeren, na het breken met de eeuwenoude tradities omtrent ieders plaats in de gemeenschap, weinig voelen voor nieuwe samenwerkingsverbanden, waarin alles weer gelijk getrokken wordt.
Dr. Grijpstra had daarover ook wel in Friesland kunnen blijven in plaats van een studie te maken bij de Dajakkers van Noord-Borneo. De *Frico* had zich voor de studie geleend en de Friese boeren ook.

Door de groei van de grote ligboxenbedrijven is een heel nieuw type boer op de voorgrond gekomen, die er geen moment over prakkiseert om het beheer van de miljoenen, die hij geleend heeft, ondergeschikt te maken aan het wel en wee van ruziënde coöperaties. Deze mensen willen hun eigen kansen pakken en uitwerken.

De techniek heeft tien jaar geleden de oude situatie in de melkveehouderij doorbroken en we hebben nu met een totaal nieuwe toestand te maken, waarin coöperatie gevoeld wordt als een beperking van mogelijkheden. De mensen, die we kennen, mogen materialisten genoemd worden, omdat hun bedrijf een geld-

winning is, maar het is een geldwinning, omdat ze hun bedrijf als een uitdaging opvatten. Als er gemiddeld 6.000 kg melk per koe wordt gemolken in de ligboxenstal, dan zijn de ligboxenboeren de eersten die er een vraagteken achter zetten.
Waarom is het geen 8.000 en hoe maak je er 8.000 van? Een veevoederonderneming in Nederland heeft gang gezet achter dit streven door de grote boeren voor te stellen een club op te richten, de „club van 150" naar het Engelse voorbeeld van de „club van 300" waar de Unilever achter zit. Lid kan worden wie het antwoord op de 8000-vraag weet.

De spanningen bij de *Frico* liggen ook niet langer alleen bij de deelgenoten, die elkaar niet vertrouwen, ook het personeel is ongerust geworden. In een van de integratievoorstellen, die over de toekomst van de Frico, bestaan, komt namelijk de gedachte naar vorm om mettertijd de afhandeling van de kaas geheel bij de grote kaasfabrieken te laten. De fabrieken leveren dan geen veertiendaagse kaas meer naar **Leeuwarden** of **Wolvega**[62], maar sturen de kaas na vier weken rechtstreeks naar de afnemer. De *Frico* in Leeuwarden zou dan niet langer een functie vervullen bij het rijpen van de kaas, doch uitsluitend optreden als handelsbedrijf, dat geen kaas voor ogen krijgt. En wat komt er dan van ons terecht, vraagt het personeel in Leeuwarden zich af.

Voor de boter kent de *Frico* dit systeem trouwens al, maar de botermakerij in ***Warga*** is geen deelgenoot van de *Frico*. Het is een fabriek die bij de *Frico* in exploitatie is. Bij de uitvoering van dit integratieplan is er nauwelijks meer plaats voor kleine fabrieken als deelgenoten van de *Frico*.
Het zal duidelijk zijn, dat de spanningen in de *Frico* in de komende maanden of jaren tot plotselinge stroomversnellingen in de ontwikkeling van de Friese zuivelcoöperaties kunnen leiden.

De aangekondigde sluiting van de zuivelfabriek in **_Ee** volgend jaar is in het desbetreffende dorp als een koude douche gekomen. *De-Takomst* in **Wolvega** besloot tot sluiting, hoewel de boeren en de dorpsbewoners de hoop koesterden, dat ze nog een paar jaar van de fabriek zouden kunnen genieten. **_Ee** was lid van de *Frico*, evenals trouwens *De-Takomst*. Inmiddels, menen de boeren in **Ee**, dat ze nog een vordering op de *Frico* hebben over 1975, het laatste jaar van hun deelgenootschap. [….]

Leeuwarder Courant 1976-11-20

Het einde van de laatste zelfstandige zuivelfabrieken

DE VEEMARKT
DE ONTWIKKELING van de Friese zuivelcoöperatie duidelijk op een keerpunt gekomen. Een reeks fusies en besprekingen daarover in noordelijk Friesland, waarbij de zuivelfabrieken te **Hollum**, **Giekerk, Rinsumageest, _Ee** en **Opeinde** betrokken zijn als organisaties die zelfstandig niet langer hun bestaan zullen voortzetten, geven wel aan waarover het gaat. We beleven de einde van de kleine zelfstandige fabrieken.

Als men in Friesland de coöperaties naar bedrijfseconomische prestatie vergelijkt en voor de afschrijvingen de fiscale normen neemt, dan levert dat de volgende top zes op over 1975:
1. *Twee-Provinciën* (**Gerkesklooster**), 2. *De-Goede-Verwachting* (**Workum**), 3. *Zuidoosthoek* **Oosterwolde**, 4. Noord-Oostego (**Dokkum**), 5. *De-Takomst* (**Wolvega**), 6. *Novac* (**Munnekeburn)**.
Men zal in dit rijtje de fabrieken in **Opeinde**, **Oudwoude** en **Makkinga** missen, maar dat komt doordat

62 Daar is de Frico kaasopslag.

deze fabrieken in werkelijkheid lagere afschrijvingskosten en dus een hogere melkprijs hadden. Onze reeks geeft aan, wat de volgorde zou zijn, indien alle fabrieken dezelfde afschrijvingspolitiek hadden moeten of hadden kunnen volgen.

Het rijtje van zes geeft duidelijk aan, waarom er zoveel fusies aan de orde zijn: de grote organisaties werken goedkoper, omdat ze per eenheid product veel lagere arbeidskosten hebben dan de kleine, arbeidsintensieve fabrieken. Het bezit van een poedertoren is ook vin belang voor de overlevingskansen. Helemaal vanzelf zijn de fusies namelijk niet gegaan. Buiten de fusiegolven staan nu nog de kleinere fabrieken in **Oudwoude, Donkerbroek, Makkinga** en **Steggerda**. De fabriek in **Bergum** kan men tot de grotere rekenen.

Verschillende van de grote coöperaties exploiteren meer dan een fabriek; hetzelfde is het geval met *Nestlé* in Friesland, die uit Friesland en de Noordoostpolder nog bijna 200 miljoen kg melk ophaalt.
In dit rijtje van zes coöperaties met de beste bedrijfsresultaten valt nog een tweedeling op. De drie eerst genoemde coöperaties, te weten *De Twee Provinciën* te **Gerkesklooster**, *De Goede Verwachting* in **Workum** en *De Zuidoosthoek (ZOH)* te **Oosterwolde**, zijn geen deelgenoot van de *Frico.* Wel daarbij aangesloten zijn de andere drie: *Noordoostergo* te **Dokkum**, *De-Takomst* in **Wolvega** en de *Novac*. **Munnekeburen**

Het verschil in bedrijfsresultaat wordt ten dele toegeschreven aan de *Frico* en dat onderstreept het feit dat er iets aan de *Frico* zal moeten gebeuren om de efficiency van deze afzetorganisatie te verhogen. Een drastische reorganisatie zal volgend jaar zijn beslag moeten krijgen.

Giekerk en boer Hellinga
DE BESTUREN van de zuivelfabrieken in Dokkum en Giekerk zijn het eens geworden over de fusievoorwaarden. Er zal een fonds opgericht worden om de gevolgen van het contract met de veehouder Yde Hellinga uit de weg te ruimen. Beide fabrieken nemen deel in het fonds, waarbij de verplichtingen van **Dokkum** aan een maximum bedrag zijn gebonden, welk bedrag lager zou zijn dan een ton

De fabrieken hebben de schade die de heer Hellinga lijdt bij de fusie, laten berekenen op anderhalf tot twee ton voor de duur van het contract. Dit bedrag is lager dan dat wat bij eerdere onderhandelingen als afkoopsom is geboden. Dit impliceert, dat de zuivel het op een proces laat aankomen.

Op het ogenblik ontvangt Hellinga in **Giekerk** voor zijn melk zes cent meer dan de andere boeren die aan deze coöperatie leveren onder de gewone regelingen zonder tankmelktoeslag e.d. **Giekerk** dreigt echter weg te zakken in het melkprijsmoeras, omdat deze arbeidsintensieve fabriek, die voor de *Frico* o.a. dieetkaas maakt, de looninflatie niet bij kan houden.

De melkprijs van **Giekerk** zou over 1976 wel eens een cent of twee onder die van de andere coöperaties weg kunnen zakken en daarmee zakt dan ook de prijs van Hellinga. Bij een fusie met **Dokkum** zou voor alle Giekerker boeren die twee cent boven water kunnen komen. Daarnaast zou Hellinga in Dokkum een tankmelktoeslag kunnen krijgen van zo'n dikke cent.

Hij is bovendien eigenaar van zijn melktank - zulks in tegenstelling met de andere boeren, die aan de coöperatie leveren - en hoeft derhalve geen afdrachten voor de tank te verrichten. In opgewekte stemming kan men zo wat voort rekenen en dan komt men in de coöperatie op een schade voor Hellinga van 1,6 cent per kilo melk, die voor vergoeding in aanmerking komt uit hoofde van het contract.

Bij de fusie van de beide coöperaties wordt een fondsvorming in het vooruitzicht gesteld, waaruit de kos-

ten moeten worden bestreden, die de afwikkeling van het contract met zich brengt. Als het tot een proces komt, dan zal Hellinga ongetwijfeld stellen, dat Dokkum Giekerk met alle lusten en lasten heeft overgenomen inclusief het, contract en dat contract zegt, dat Hellinga van de coöperatie een melkprijs krijgt, die zo'n zes cent boven die van de anderen uitkomt.
Het is natuurlijk anders geformuleerd. Hellinga zegt, dat het een contract is, zoals die normaal zijn in het Westen van het land, omdat er de waarde van een grote melkleverancier in tot uiting komt. Hellinga levert in zijn eentje bijna negen procent van alle melk in **Giekerk**.

De leden van de zuivelfabriek op **Ameland** kunnen broeden over fusievoorstellen, die de coöperatie *De-Takomst* hun heeft gedaan, nu rijkswaterstaat heeft bijgedragen aan een oplossing van de transportproblemen van de melk naar de vastewal.

Leeuwarder Courant 1976-12-03

Giekerk (23) gaat op in fusie met #*Noord-Oostergo* (Dokkum) (80)

GIEKERK — De leden van de coöperatieve zuivelfabriek *Trynwalden* te **Giekerk** hebben het fusievoorstel met de zuivelcoöperatie *Noordoostergo* te **Dokkum** aanvaard. Tegen het voorstel werden gisteravond op de ledenvergadering slechts enkele stemmen uitgebracht.
De fabriek in **Giekerk** heeft een melkaanvoer van 23 miljoen kg melk, welke ten behoeve van de *Frico* verwerkt wordt tot speciale kazen, o.a. dieetkaas. *Noordoostergo* in **Dokkum** heeft een melkverwerking van ongeveer 80 miljoen kg melk. **Dokkum** is eerder dit jaar een fusie aangegaan met de fabriek in **Rinsumageest**.

Van de kleine zuivelcoöperaties in noordelijk Friesland handhaaft zich nu alleen nog de fabriek in **Oudwoude**. Het bestuur van *Noordoostergo* heeft op het ogenblik ook contacten met het bestuur van **Bergum,** zo werd op de ledenvergadering van de fabriek meegedeeld.

1977

Leeuwarder Courant 1977-01-15

#*De-Takomst* sluit zuivelfabriek Oldeberkoop

OLDEBERKOOP - De zuivelfabriek in **Oldeberkoop** zal waarschijnlijk reeds half februari gesloten worden door de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst*. Dit is ongeveer anderhalf jaar vroeger dan aanvankelijk in de bedoeling lag.
De reden van de vervroegde sluiting ligt mede in de wens van het personeel in **Oldeberkoop** om tewerk gesteld te worden in de fabriek te **Wolvega**. Als gevolg van de uitbreiding van de cheddar en fêtaproduktie in **Wolvega** is daar dringend behoefte aan een man of elf in de kaasmakerij.

In de kaasmakerij te **Oldeberkoop** werken op het ogenblik nog vijftien man voornamelijk in de bereiding van broodkaas. Deze produktie zal overgebracht worden naar *De-Takomst*-fabriek in **Marrum**. Wanneer over anderhalf jaar de fabriek in **Oldeberkoop** overeenkomstig de afspraken gesloten was, zou er misschien een andere situatie in de personeelsbehoefte van *De-Takomst* zijn geweest. Het voormalige bestuur van de coöperatie in **Oldeberkoop** had nog meer moeite met de sluiting van de fabriek dan het personeel. Enkele personeelsleden van **Oldeberkoop** zullen vervroegd met pensioen gaan.

Leeuwarder Courant 1977-03-16

Amelander (9) melk naar #*De-Takomst*

HOLLUM - De leden van de coöperatieve zuivelfabriek te Hollum op Ameland hebben gisteravond besloten het fusievoorstel met de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega** aan te nemen. Het voorstel vereiste een tweederde meerderheid en dat werd met een overschot van zeventien stemmen gehaald. De melk van Ameland zal binnenkort in de zuivelfabriek te **Marrum** verwerkt worden. Het bedrijf te **Hollum** wordt dan gesloten.

De zuivelfabriek op het eiland kampt al jaren met een teruglopende melkaanvoer. De aanvoer liep de laatste jaren terug van 9,6 miljoen kg via 9,5, en 9,1 naar 8,8 miljoen vorig jaar. In het lopende boekjaar is er veertien procent minder melk dan vorig jaar, hetgeen de onkostenontwikkeling aan de fabriek ongunstig beïnvloedt. Een reorganisatie in de Fabriek leidde indertijd tot een beperking van het aantal personeelsleden en een herstel van de melkprijs, maar er valt nu niets meer te reorganiseren. De melk van de Amelander boeren zal met tankwagens en via het veer Nes-Holwerd naar de fabriek in **Marrum** gevoerd worden. De fabriek haalde de melk (ook de bussenmelk) al op met rijdende melkontvangsten. Ruim de helft daarvan komt uit boerderij tanks. Met de veerdienst wordt nog overlegd, wanneer het tanktransport kan beginnen.

Leeuwarder Courant 1977-04-09

#*De-Takomst* (500) staat weer voor fusie

Bestuur eens met Steggerda (36)

LEEUWARDEN - De besturen van de zuivelcoöperaties in **Steggerda** en **Wolvega** (*De-Takomst*) zijn het eens geworden over een fusie. De fabriek in Steggerda zal voorlopig doordraaien tot de nieuwe kaasfabriek in **Dronrijp** klaar is. Met de vergroting van die fabriek wordt binnenkort begonnen door *De-Takomst*.
De coöperatie in **Steggerda** exploiteert een Kaasfabriek, die wekelijks 50 ton kaas bereidt, welke geleverd wordt aan de Frico. **Steggerda** ontvangt dit jaar ongeveer 36 miljoen kg melk, terwijl de aanvoer bij *De-Takomst* dit jaar gesteld kan worden op 500 miljoen kg. Bij de fusievoorwaarden geldt uiteraard ook de verplichting van *De-Takomst* om het voltallig personeel van Steggerda, 25 man, over te nemen.

Een reeks omstandigheden heeft tot het fusievoorstel geleid. De melkaanvoer bij **Steggerda** in Weststellingwerf zou in de toekomst niet aanmerkelijk kunnen toenemen, doordat de fabriek is ingesloten door de grote coöperaties *De-Takomst, Novac* en *Zuid-Oost-Hoek*. De mogelijkheid om diepte-investeringen te doen ontbrak daardoor. **Steggerda** zou er rekening mee moeten houden, dat weldra een massale overgang van de veehouders op het tankmelken een zware last op de financiering zou leggen.

Het besluit van het bestuur om de leden een fusie voor te stellen werd ook ingegeven door het feit, dat er binnen afzienbare tijd belangrijke voorzieningen getroffen moesten worden bij het personeel. Er zullen in de komende jaren enkele topfunctionarissen o.w. directeur H. J. van der Hoek met pensioen gaan en het leek het bestuur minder gewenst om nog jonge mensen te benoemen, terwijl een fusie toch noodzakelijk zou blijken te zijn, indien men de melk rendabel wil blijven verwerken.

De zuivelfabriek in **Steggerda** heeft vele jaren lang een van de hoogste melkprijzen in Friesland uitbetaald. Het maken van een goede melkprijs wordt geleidelijk moeilijker. **Steggerda** is een van de laatste fabrieken in Friesland, die buiten fusies is gebleven. Tot die groep behoren nu nog de fabrieken in **Makkinga, Donkerbroek** en **Oudwoude**.

Leeuwarder Courant, 1977-05-28

Wie kan de boel nog klein houden?

Oldeboorn en Giekerk

DE VEEMARKT

Afsterving kleine kaasfabrieken gaat onstuitbaar verder ... kaasindustrie wordt naar de bulkproduktie gedrongen .. melkproduktie zakt in elkaar. . , politieke nederlaag voor landbouw ... splintergroep erg gevaarlijk .. potgeld te kleurig

DE VOORGENOMEN SLUITING VAN de zuivelfabriek in **Oldeboorn** nadat die in **Giekerk** al gesloten was, is toch nog een bittere verrassing. Bitter, omdat iedereen geneigd is mee te gaan in de modieuze gedachtengang van „small is beautiful" (klein is mooi) waarbij prof. Schuhmacher ook nog pretendeert, dat het niet alleen mooi is maar ook noodzakelijk, om de boel klein te houden.

De fabrieken in **Oldeboorn** en **Giekerk** zijn ingericht voor de produktie van kleine en aparte kaassoorten. Ze specialiseerden zich daarin en het lag voor de hand te veronderstellen, dat ze daarom als kaasfabrieken zouden kunnen blijven bestaan. Dat is onjuist gebleken. De produktie is of wordt overgebracht naar grote fabrieken van *De-Takomst* en van *Noordoostergo*, namelijk naar **St. Nicolaasga** en **Dokkum**. De reden is uiteraard kostenbesparing, direct en later. De fabrieken in **St. Nicolaasga** en **Dokkum** hebben immers al een ketelhuis, een machinist, kantoorpersoneel, een directeur etc.

Het duurt altijd even voor dergelijke kostenfactoren de doorslag geven, want de bestaande kleine fabrieken zijn afgeschreven en de nieuwe hebben pas miljoenen gekost. Ze blijven dat kosten, want wie eenmaal met diepteinvesteringen is begonnen, blijft doorgaan met investeren. Leuk was het voor de oude fabrieken ook, dat er steeds meer melk kwam, hetgeen de verwerking in de oude installaties goedkoop hield.

Het einde voor de kleine fabrieken kwam steeds, wanneer ze voor grote investeringen kwamen te staan, waarbij arbeid door kapitaal vervangen moest worden. Dan bleek er onvoldoende melk te zijn om de nieuwe installaties van voldoende grondstof te voorzien om ze maximaal te laten draaien. Dit en vorig jaar maken we in Friesland derhalve hoogstwaarschijnlijk de laatste opheffingsronde mee van de kleine fabrieken.

Gesloten zijn of worden: **Giekerk, Rinsumageest, Oldeboorn, Steggerda, Hollum, _Ee, Oldeberkoop** en **Tzum**. Fabrieken, waarvan het voortbestaan in dit licht ook onzeker wordt, zijn **Opeinde, Elsloo** en **Heeg**. Zij behoren aan coöperaties, die bij bestuursbesluit de fabriek kunnen droogleggen. Buiten de fusies leven nog **Makkinga. Donkerbroek** en **Oudwoude**, waarvan het voortbestaan berust op grote vindingrijkheid van de directies.

De sluiting van de fabriek in **Oldeboorn** betekent functieverlies voor de *Frico*. Als produktiebedrijf houdt de *Frico* alleen **Warga** over met de centrale melkinrichting en botermakerij. De produktie van **Oldeboorn** wordt overgebracht naar fabrieken van de deelgenoten. Zoals bekend zijn deze deelgenoten zelfstandige coöperaties, die hun produktie aan kaas, room en melkpoeder afzetten via de *Frico*, die net met superbotermaker Jan Bles een nieuwe directeur heeft gekregen.

DE VERHOUDING tussen de *Frico* en de deelgenoten werkt niet vlot en men zoekt naar oplossingen van de problemen. Oorspronkelijk gingen de gedachten in de richting van de vorming van één zuivelorganisatie van *Frico* en deelgenomen, maar dat plan raakte van de baan, omdat de deelgenoten hun zelfstandigheid niet wensen op te geven. De *Frico* zal zich in ieder geval meer gaan concentreren op de verkoop van kaas, waarbij de mogelijkheden om met nieuwe produkten in de markt te spelen beperkt worden.

Geleidelijk wordt het gevaar groter, dat de *Frico* geheel weggedrongen wordt naar de bulkmarkt voor kaas, kaassjouwen van de fabrieken naar de grossiers, zoals Schaap en Westland dat ook doen. De coöperatieve kaasfabrieken in Friesland, die hun afzet niet via de *Frico* laten lopen, werken meer in de bulksector dan de *Frico*, zij het dat de fabriek in **Oudwoude** daarop een zeer bijzondere uitzondering vormt. Doordat de resultaten van de niet-Frico-fabrieken wat beter uitvallen dan die van de *Frico* deelgenoten wordt, de hele kaasindustrie min of meer het pad van de bulk opgedrongen.

In het kader van de productiebeheersing van kaas leidt dit voor de Friese fabrieken tot vervelende gevolgen. Zij zijn het meest afhankelijk van die beheersing voor een goede melkprijs voor de melkveehouders, maar de niet-Frico-fabrieken, die wat aparts maken en met de afzet geen problemen hebben, beginnen er weinig voor te voelen om zich nog langer te binden. Dat geldt met name voor de particuliere fabrieken, wier resultaten veel minder afhankelijk zijn van de productiebeheersing.

Onlangs heeft de *Lijempf* (*Wessanen*) al een waarschuwing laten horen en toen werd nog niet eens het feit uitgespeeld, dat juist een van de Friese bulkfabrieken, die meer dan wie ook op massa-produktie heeft gespeeld, de fabriek in **Gerkesklooster**, de produktiebeheersing niet heeft gevolgd, zoals de bedoeling van de anderen was.

De fabriek in **Gerkesklooster** is wel van plan om zich aan de produktiebeheersing te houden, maar zij aanvaardt geen boete-systeem en publicatie van de namen van de fabrieken, die meer kaas maken dan ze zouden mogen maken. De regeling is gebaseerd op de produktie in 1973, toen veel fabrieken de regeling overtraden en dat acht **Gerkesklooster** geen basis voor de toewijzing van een produktiekwantum. De andere fabrieken verwijten **Gerkesklooster**, dat het in een bepaalde periode, in 1976 toen de kaas duur was, zeventien procent meer kaas maakten dan het toegestane kwantum. Dat is een gevolg van de verbouwing, zegt directeur Sjerp Kramer over heel 1976 ligt de produktie vijf procent lager dan het toegestane kwantum.

Leeuwarder Courant 1977-05-02

Steggerda (36) met fusie akkoord – #*De-Takomst*

STEGGERDA - De leden van de coöperatieve zuivelfabriek „*De-Toekomst*" in **Steggerda** hebben zich met ruime meerderheid akkoord verklaard met een fusie met *„De-Takomst"* in **Wolvega**. Er waren 388 stemmen nodig voor dit samengaan en er kwamen 474 stemmen binnen. Tegen verklaarden zich leden met totaal 101 stemmen. De fusie gaat met terugwerkende kracht in op 26 december 1976. De fabriek in **Steggerda** zal nog ongeveer anderhalf jaar blijven draaien.

1977-ZJB

Friese zuivelfabrieken 'Levensmiddelenjaarboek' 1977

1977	**Balk**, Coöp. Zuivelindustrie '*De Goede Verwachting*' g.a., (05140) 2641 – J.H. Altena, boter en kaas (hoofdbedrijf te Workum).	*De Goede Verwachting*	1999
1977	**Bergum**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*De Foarutgong*' G.A., Bergumerdam 28, Industrie (05116) 1202 – Ing. Th. Osinga, kaas, verstuivingsmelkpoeder, weipoeder en weipasta.	*De Foarutgong*	2003
1977	**Bolsward**, *Hollandsche Melksuikerfabriek* (exploitatie door Domo te Beilen en Noord-Holland G.A. te Alkmaar), Stadsstreng 1, (05157) 2046 – S. Kramer, bedr. Dir. (hoofdbedrijf te Uitgeest).	DOMO	
1977	**Bolsward**, *Nestlé Nederland*, Harlingerstraat 65, (05157) 3141 – K.J. Swierstra, gesuikerde condens, evap., gest. Melk en speciaalprodukten. (hoofdkantoor: Nestlé Nederland B.V. te Amsterdam-Nieuwendam).	Nestlé	
1977	**Dokkum**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*Noord-Oostergo*' G.A., Betterwird 10, (05190) 2408 – R. Posthumus, kaas, ingedikte wei en consumptiemelk.	*Noord-Oostergo*	1991
1977	**Donkerbroek**, Coöperatieve Zuivelfabriek '*Het Klaverblad*', Schapendrift 1, (05168) 208 – G. Oosterhof, kaas en ingedikte wei.	*Het Klaverblad*	1990
1977	**Dronrijp**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*De-Takomst*' G.A., afdeling Dronrijp, 't Heech 4, (05172) 208, 489 – A. Slotboom, kaas, melkpoeder, weiprodukten. (hoofdbedrijf: '*De Takomst*' te Wolvega).	*De-Takomst*	
1977	**Ee_**, Coöp. Zuivelindustrie '*De Takomst*' G.A., Afdeling Ee, Stienfeksterwei 30, (05194) 208 – ing. B.C. Bos, melkontvangst (hoofdbedrijf: '*De Takomst*' te Wolvega).	*De-Takomst*	
1977	**Elsloo**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*De Zuid Oost Hoek*' G.A., Zuid 11, (05612) 441 – bedrijfsleider ing. J. Terpstra, boter en kaas (hoofdbedrijf te Oosterwolde).	*De Zuid Oost Hoek*	
1977	**Formerum**, Coöperatieve Zuivelfabriek '*Terschelling*', Formerum 48, Post Midsland, (05620) 8913-J.W. Hielkema, kaas, boter en melkprodukten.	*Terschelling*	
1977	**Gerkesklooster**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*Twee Provinciën*' G.A. Verlaatsterweg 26, (05123) 541 – S. Kramer (05125) 2029, cons. Melk, boter, kaas, melkpoeder en weiprodukten.	*Twee Provinciën*	
1977	**Heeg**, Coöperatieve Zuivel '*De Goede Verwachting*' G.A., (05154) 2533 – J. de Jong, boter en kaas (hoofdbedrijf te Workum).	*De Goede Verwachting*	
1977	**Leeuwarden**, B.V. *Lijempf* (werkmaatschappij: *Wessanen* Lactosector), Potmarge 3-5, Postbus 406, (05100) 31021, telex 46115, kindervoeding, ijsmix, roomboter, melkpoeder, gesteriliseerde melk, chocolademelk en andere speciaalprodukten.	*Lijempf*	
1977	**Leeuwarden**, Friesche Coöperatieve Zuivel-Export-Vereniging, *Frico*, Snekertrekweg 5, Postbus 208, (05100) 48444, telex 46140 – boter, kaas, melkpoeder, dieetkaas, smeerkaas en korstloze kaas. (nevenbedrijven te Alkmaar, Warga en Oldeboorn; zie ook Koel- en Vrieshuizen, Leeuwarden).	*Frico*	
1977	**Makkinga**, Coöp. Zuivelfabriek '*De Eendracht*', Wemeweg 19, (05163) 208 – B. de Boer, kaas.	*De Eendracht*	
1977	**Marrum**, Coöp. Zuivel Industrie '*De-Takomst*' G.A., afd. Marrum, (05181) 244D. Wiersma, bedr. Dir., kaas, weiprodukten (hoofdbedrijf: '*de Takomst*' te Wolvega).	*De-Takomst*	
1977	**Munnekeburen**, Coöp. Zuivelindustrie *NOVAC* G.A., hoofdkantoor: Tuk, *Tukseweg 87*, Postbus 10, Steenwijk, (05210) 3144 – Ing. H. Westenbrink, dir. J. Hiemstra, adj. Dir., kaas, melkpoeder en weipoeder (nevenbedrijf te Oosterzee).	*NOVAC*	
1977	**Oldeboorn**, *Frico*, Tjerkebuorren 59, (05663) 241, telex 46024 – L. Gorter, lunch-	*Frico*	

	kaas, baby Edammer (hoofdbedrijf: *Frico* te Leeuwarden).		
1977	**Olterterp**, Coöp. Zuivelindustrie '*De Zuid Oost Hoek*' G.A., Olterterp nr. 25, Postbus 7, Beetsterzwaag – bedrijfsleider: de heer S. de Vries (hoofdbedrijf te Oosterwolde).	*De Zuid Oost Hoek*	
1977	**Oosterlittens**, *Nestlé* Nederland B.V., Huylckensteinstraat 49, (05173) 252, 526-W.W. Jorritsma, walsenpoeder, speciaalprodukten, automatenpoeders en veevoeders (*Vacca*), hoofdkantoor *Nestlé* Nederland B.V. te Amsterdam-Nieuwendam).	*Nestlé*	
1977	**Oosterwolde**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*De Zuid Oost Hoek*' G.A., Z.O.H., Nanningaweg 20, Postbus 12, (05160) 2941 – ing. D. Hoitinga, alg. dir.; bedr.l. Ing. H. Hartmans, kaas, melkpoeder en weipoeder (bedrijven te Elsloo en Olterterp).	*De Zuid Oost Hoek*	
1977	**Oosterzee**, Coöp. Zuivelindustrie *NOVAC* G.A., Herenweg 63, (05144) 442, kaas en weiprodukten (hoofdbedrijf te Munnekeburen (Tuk).	*NOVAC*	
1977	**Opeinde**, Coöp. Zuivelindustrie '*Twee Provinciën*' G.A., Gerkesklooster, afd. Opeinde, *Eendracht-singel 2*, (05127) 1208 – R.J. Sytsema, volvette 40+kaas, kwark, weipasta, speciaal produkten (hoofdbedrijf: Coöp. Zuivelindustrie '*Twee Provinciën* G.A.' te Gerkesklooster).	*De Twee Provinciën*	
1977	**Osingahuizen**, (post Heeg), *Nestlé* Nederland B.V., nr. 16, Postbus 194, Sneek (05154) 2441 – A. Feenstra, kaas, boter, melkpoeder, weipoeder, speciale kaassoorten (Bluefort en Kernheim), (hoofdkantoor *Nestlé* Nederland te Amsterdam-Nieuwendam).	*Nestlé*	
1977	**Oudwoude**, Coöperatieve Zuivelfabriek '*Huisternoord*', Huisternoord 2, (05114) 1546 – ing. W. Bartels, kaas en boter.	*Huisternoord*	
1977	**Scharsterbrug**, *Nestlé* Nederland B.V., Hollandiastraat 15, (05138) 2241 – A. Visser, melkpoeder en speciaalprodukten. (hoofdkantoor: *Nestlé* Nederland te Amsterdam-Nieuwendam).	*Nestlé*	
1977	**Sneek**, *Nestlé* Nederland B.V., Harste 15, Postbus 194, (05150) 2644 – Tj. Visser, cons. Melk en -produkten (hoofdkantoor: *Nestlé* Nederland te Amsterdam--Nieuwendam).	*Nestlé*	
1977	**St. Nicolaasga**, Coöp. Zuivelindustrie '*De-Takomst*' G.A., Stationstraat 4, (05134) 841 – N. de Boer, kaas en weiprodukten (hoofdbedrijf: '*De Takomst*' te Wolvega).	*De-Takomst*	
1977	**Steggerda**, Coöperatieve Zuivelfabriek '*De Toekomst*', Pepergaweg 144, (05614) 251 – H.J. v.d. Hoek, kaas.	*De-Toekomst*	
1977	**Veenwouden**, *Freia* B.V., Zuiderweg 4, (05110) 2201 – ing. H. Postma, kaas.		
1977	***Warga***, *Centrale Melkinrichting Frico*, *Frico*weg 1, (05105) 741 – H. Nijboer, gecondenseerde melk en -produkten, gester. Melk en speciale produkten; Centrale Botermakerij (05105) 741, *Frico*weg 1 (hoofdbedrijf: *Frico* te Leeuwarden).	*Frico*	
1977	**Wolvega**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*De-Takomst*' G.A., (hoofdbedrijf), Eikenlaan 4, (05610) 4445 – Hoofddir. W. Kranenburg, kaas, melkpoeder en weipoeder. (nevenbedrijven te: Dronrijp, _Ee_, Marrum, St. Nicolaasga en Wommels).	*De-Takomst*	
1977	**Wommels**, Coöp. Zuivelindustrie '*De-Takomst*' G.A., Fabrykswei 13, (05159) 1625 – S. Folkerts, bedrijfsdir., kaas en weiprodukten. (hoofdbedrijf: '*De-Takomst'*, Wolvega).	*De-Takomst*	
1977	**Workum**, Coöperatieve Zuivelindustrie '*De Goede Verwachting*' G.A., (hoofdbedrijf), Spoardyk 21, (05151) 1641 – ing. M. Beetstra, boter, kaas, melkpoeder en weipoeder. (nevenvestigingen te Balk en Heeg).	*De Goede Verwachting*'	

1978
Leeuwarder Courant 1978-03-28

Dorp als één man achter behoud van de fabriek

Actiecomité dringt bij bestuur aan op snelle beslissing: „Fornieling is nou al bigoun"
Sint Nicolaasga vreest fikse aderlating

SINT NICOLAASGA - De Sint Niekster bevolking verleent het roerende steun. Zaterdagavond, toen praktisch de meeste straten waren afgewerkt, hadden elfhonderd ingezetene de handtekening gezet onder de open brief, waarin het actiecomité zich ernstig verontrust toont over de sociale en economische gevolgen van een eventuele sluiting. Ook onder de leden-leveranciers circuleert een handtekeningenlijst. Zes van hen hebben zich inmiddels in een grimmige verklaring tot het bestuur van de zuivelcoöperatie gewend waarin het bestuur een ernstige verdraaiing van de feiten wordt verweten.

Het betreft hier een uitlating (gepubliceerd in de LC) als zou de rayonvergadering van de fabriek in **Sint Nicolaasga** achter de sluitingsplannen staan. Volgens de leden, die de brief ondertekenden, zouden slechts een of twee leden met de plannen instemmen, maar alleen in het geval er een belangrijke prijsverhoging zou komen. Deze garantie is niet gegeven. Van de overige aanwezigen op de vergadering hebben meerdere veehouders zich tegen de sluiting uitgesproken, aldus de brief. Bovendien is er nimmer een opiniepeiling gehouden en heeft er ook geen stemming plaats gehad. In dit licht bezien, verklaren de zes ondertekenaars, het standpunt van het bestuur niet te delen. Er wordt een beroep op de betrokkenen gedaan de verklaring „onmiddellijk en zonder enige reserve" terug te nemen

Een nieuwe ontwikkeling tijdens de paasdagen was dat het „*De-Takomst*"-bestuur stappen heeft ondernomen tot een gesprek met het actiecomité. De ontmoeting vindt nog vanavond plaats ten huize van één van de actievoerders, tevens de grootste leverancier van de fabriek. Volgens het actiecomité is de situatie rond de fabriek ook tegen de wil van het „*De-Takomst*"-bestuur in snel aan het verslechteren nu er een sfeer van bestaansonzekerheid is gecreëerd. Inmiddels hebben vier van de veertig werknemers daaruit hun consequenties getrokken en een baan buiten de coöperatie geaccepteerd. Een woordvoerder van het comité zei te weten dat meer personeelsleden in **Sint-Nicolaasga** overwegen om te gaan solliciteren. „De öftakeling is dus al bigoun".
De stemming onder het personeel is zeer gedrukt, meent het actiecomité, "mar hja drige seker net mei in staking".

Bang voor de mogelijke gevolgen hebben verschillende werknemers geweigerd tijdens de afgelopen week hun handtekening onder de open brief te zetten. Ook een personeelslid van het Nestlé-concern in Scharsterbrug was daartoe niet bereid. Deze vroegere Hollandia-fabriek maakt bij sluiting van Sint Niek een redelijke kans op een gedeelte van de Sint Niekster melkplas en „de man soe dus wol gek wêze om him tsjin de sluting fan it fabryk to forklearien", volgens het actiecomité.

Nu reeds zou van vier miljoen kilo melk bekend zijn dat het bij het speculatieve bedrijf in **Scharsterbrug** terecht komt in het geval het *De-Takomst*-bestuur zijn plannen doorzet. De aktievoerders wijzen er in dit verband op dat de boeren rond Sint Nicolaasga nooit in sterke mate de coöperatiegedachte hebben aangehangen, maar zich wel altijd sterk bij de fabriek betrokken hebben gevoeld. De economisch uitstekende gang van zaken van de afgelopen jaren was daarbij wel hoofdzaak. Van de vier miljoen kilo melk, die thans voor *De-Takomst* op de tocht dreigt komen te staan, komt een deel van leveranciers niet leden en ook van boeren, die aan hun leverantieplicht kunnen ontkomen door overschrijving op hun zoon. Sint Nicolaasga heeft een jaaromzet van vijftig miljoen.

In het aktiecomité leeft het vermoeden dan het voornemen tot eventuele sluiting van de fabriek al in een vroeger stadium bekend was. Vanuit dat voornemen zou toen onder de jonge boeren in de streek nog een ledenwerf-aktie zijn gevoerd, zodat deze later bij opheffing van de fabriek in Sint Niek niet meer onder hun leverantie-verplichting uitkonden. Een woordvoerder van de groep zegt: „Fan party jonge boeren hearre wy nou dat hja sizze, fordeald dat we tekene ha".

Het aktiecomité zei vrijdag dat het gevoel dat Sint Nicolaasga moet worden opgeofferd aan het minder renderende **Wolvega** nog is versterkt. De groep stelt voorop dat er op korte termijn een beslissing moet komen, „hwant as it bistjür nou net in bislissing doart to nimmen, is de saek foar Sint Nyk forlern. Op 300 gesinnen sil it fortrek fan 40 hüshaldingen in flinke tik wêze foar it doarp", aldus sommige verontruste reacties. Buiten het actiecomité om, zijn naar verluidt, reeds suggesties gedaan om tegen de voor het dorp ontmoedigende gang van zaken een consumentenstaking te beginnen. Dat zou dan niet direct *De-Takomst,* maar wel de *Frico* treffen, die overigens toch een deel van het beleid in Wolvega bepaalt, zo is de sterke indruk van het actiecomité.

Ook vanavond zal het comité in het gesprek met het *De-Takomst*-bestuur hameren op het nemen van een snelle beslissing, die het voortbestaan van de fabriek garandeert. „Sünder dat der noch in inkelde bislissing nommen is giet der nou al yn 'e fornieling", aldus het kommentaar van de zijde van de aktievoerders, die geschrokken wijzen op het snelle personeelsverloop. „It is nou in kwesje fan kar tusken de iene skea of de oare".

Leeuwarder Courant 1978-04-01

Aktiekomitê sprak met deputatie van „#*De-Takomst*"

Weer sprankje hoop in Sint Nicolaasga

SINT NICOLAASGA - In Sint Nicolaasga gloort weer een sprankje hoop dat *„De-Takomst"* af zal zien van een mogelijke sluiting van de zuivelfabriek. Het aktie-komité verwoordde dit gisteren op een persconferentie na het als positief beoordeelde gesprek tussen de bezorgde vertegenwoordigers van de 2800 zielen tellende gemeenschap en een delegatie van de Zuivelcoöperatie. In dit onderhoud is het comité, naar het zegt, door bestuur en directie als volwaardig gesprekspartner geaccepteerd. De aktie-groep stelt alle bij de kwestie betrokken stromingen te vertegenwoordigen: de boeren-leden-leveranciers, de dorpsgemeenschap en de 40 werknemers van de fabriek, die op één na ingezetenen van Sint Nicolaasga zijn.

Het gesprek vond afgelopen dinsdag plaats ten huize van één van de leden, de veehouder Piet Jaarsma, die met een miljoen kilo melk per jaar tevens de grootste leverancier van de fabriek is. Volgens het aktiekomité heeft de discussie zich toegespitst op de vraag of het geringe voordeel per kilo melk, dat is berekend, een zo ingrijpende beslissing als wordt overwogen, wel rechtvaardigt.
De groep betoogt dat men van de zijde van *De-Takomst* heeft toegegeven dat het voordeel, gerekend over de totale melkplas van 550 miljoen kilo, inderdaad erg klein is. Het zou om een tiende cent per kilo gaan en zelfs die schatting is nog dubieus, aldus verklaart het inwonerskomité. „As it sels dan noch om de keihurde sinten giet, ek al stiet der in stik wurkgelegenheit op it spul, en de kans great is dat guon boeren straks mei harren molke nei it speculatieve bidriuw gean, hwat bliuwt der dan noch fan de koöperatieve gedachte oer".

Het aktiekomité zegt in de opmerking van *De-Takomst*-voorzitter Tjeerd Wietsma tijdens het deze week

gehouden gesprek een verwijzing te zien dat een heroriëntatie niet is uitgesloten. *De-Takomst*-voorzitter heeft het komité, naar het zegt, dinsdagavond op de man af gevraagd of men bij een eventueel voortbestaan van de fabriek bereid is zijn aandeel te leveren in het bewerken van die boeren, die nog geen lid van de coöperatie zijn, maar wel reeds leverancier. Van de zijde van de aktievoerders is op die vraag een honderd-procents-medewerking toegezegd. „Wy miene dat soks ek in stik fan us forantwurdelikheit is", zegt men in Sint Nicolaasga. „As der kans is dat it fabryk bistean bliuwt, ha wy der ek oan by to dragen". Volgens *De-Takomst*-direkteur Wout Kranenburg is deze weergave niet juist. Om commentaar gevraagd, zei hij gisteravond dat Wietsma slechts wilde weten en dat ook zo heeft gesteld of het niet sluiten van de fabriek inhoudt dat zij, die nu aan *Hollandia* (Nestlé) leveren gevraagd zal worden naar *De-Takomst* te gaan.

Een groter leden-bestand betekent op de langere termijn voor *De-Takomst* in Sint Nicolaasga meer produktiezekerheid, omdat leveranciers-niet-leden naar believen kunnen afhaken. Hoe de verdeling leden-leveranciers in het verwerkingsgebied van de fabriek in Sint Niek is, zegt het aktiekomité niet te weten.

Zoals gemeld in de „open brief" zou sluiting van Sint Nicolaasga de zuivelcoöperatie een direkt voordeel opleveren van 400.000 gulden per jaar. Het profijt van 1/10 cent per kilo voor elk van *De-Takomst*-boeren is van dit bedrag afgeleid. Het aktiecomité verklaarde ook gisteren nog eens dat dit een vrij rooskleurige voorstelling van zaken is, omdat het vermoedelijke vertrek van een niet gering aantal boeren naar het Nestlé-concern in **Scharsterbrug** buiten de calculatie is gehouden. Zeker vier miljoen kilo melk zou *De-Takomst* zeker ontvallen. Leden-boeren van het actiecomité zijn momenteel nog op ronde met het verzamelen van handtekeningen. Naar het oordeel van de actievoerders kan de fabriek, die nu 70 miljoen kilo melk per jaar verwerkt op langere termijn groeien naar een omzet van 100 miljoen.

Leeuwarder Courant 1978-04-14

Melkplas van coöperatie in Friesland in 1977 2,47 pct. groter

LEEUWARDEN - Vorig jaar steeg de melkaanvoer bij de fabrieken, die aangesloten zijn bij de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* (*FBvCZ*) in Friesland met 2,47 procent ten opzichte van 1976. Ten opzichte van 1975 was de stijging zelfs 5,63 procent. Het gemiddeld vetgehalte bleef nagenoeg gelijk op 4,1 procent en het gemiddeld eiwitpercentage eveneens: 3,3 procent. De voorschotmelkprijs steeg van 52,029 cent per kilo naar 56,004 cent. Dat is een stijging van 7,6 procent ten opzichte van 1976 en van zeventien procent ten opzichte van 1975.
Uit een overzicht dat teruggaat tot 1953 blijkt dat de coöperatieve melkplas in Friesland en aangrenzende gebieden sinds 1959 is verdubbeld.

Grootste zuivelcoöperatie was ook in 1977 *De-Takomst* in **Wolvega** met 548 miljoen kilo aangevoerde melk; daarna volgen *De-GoedeVerwachting (DGV)*, **Workum** met 253 miljoen kilo; de *Novac* in **Tuk** met 246 kilo; *De Zuidoosthoek (ZOH)* in **Oosterwolde** met 230 miljoen kilo; *De-Twee-Provinciën (DTP)*, **Gerkesklooster** met 152 miljoen kilo; *Noord-Oostergo*, **Dokkum** met 106 miljoen kilo; *De-Foarútgong*, **Bergum** met 88 miljoen kilo; *Mid-Fryslan*, **Warga** met 73 miljoen kilo; *Het-Klaverblad*, **Donkerbroek** met 28 miljoen kilo; *Huisternoord*, **Oudwoude** met 21 miljoen kilo; *De-Torenmeter* in **Oldeboorn** met 19 miljoen kilo en *De-Eendracht* in **Makkinga** met 16 miljoen kilo.

Leeuwarder Courant 1978-09-13

Deelgenoten Frico blijven zelfstandig

Frico(-deelgenoten) en Domo streven naar groot zuivelblok [63]

#De-Takomst, #Novac, #Noord-Oostergo, #De-Foarútgong, **Makkinga** en **Donkerbroek**

(Van onze landbouwredacteur)
LEEUWARDEN - De besturen van *Frico* en *Domo* zijn het in beginsel eens geworden over de noodzaak van de vorming van een noordelijk zuivelblok in Nederland. Een eerste stap bij de vorming van dat blok zal waarschijnlijk zijn een harmonisering van het beleid bij de melkinrichtingen van de *Frico* in **Warga** (60 miljoen kg melk) en van de *Domo* in **Groningen** (90 miljoen kg melk). Gevolgen voor de werkgelegenheid zou dit in eerste aanleg niet hebben. Op lange termijn betekent het in ieder geval, dat er werkgelegenheid behouden blijft.

Bij de besprekingen vertegenwoordigde de *Frico* haar zes deelgenoten, te weten de zuivelcoöperaties *De-Takomst* in **Wolvega**, de *Novac* in **Tuk**, *Noord-oostergo* in **Dokkum**, *De-Foarútgong* in **Bergum** en de kleine zuivelfabrieken **Makkinga** en **Donkerbroek**. Gezamenlijk beschikken deze bedrijven over meer dan een miljard kg melk. De *Domo* heeft een melkaanvoer van 780 miljoen kg melk uit het eigen gebied plus een aanvoer van 150 miljoen kg melk uit Duitsland.
Frico-deelgenoten en *Domo* zouden hun zelfstandigheid behouden, maar binnen de *Frico* zou een betere taakverdeling tussen de kaasfabrieken van de deelgenoten tot stand kunnen worden gebracht. De Frico is in de eerste plaats een handelshuis, de Domo een produktiebedrijf. Bij een samenwerking vullen ze elkaar aan. De *Frico* heeft fabrieken als lid, de *Domo* is een coöperatie van veehouders.

Het is wel de bedoeling van de Fricodeelgenoten de *Domo* te zijner tijd binnen de coöperatie *CCF* te brengen, terwijl ook de verhouding tussen de *Domo* en de *Friese Zuivelbond* (FBvCZ) nader dient te worden bekeken. Een en ander houdt in, dat de *Domo* zich los maakt van de Nationale Coöperatieve Zuivelverkoopcentrale (*NCZ*) te Amsterdam. Hoe dat in zijn werk zal gaan is nog niet duidelijk en zal in de komende maanden verder uitgewerkt moeten worden. De *Domo* verkoopt alleen haar kaas via de *NCZ*, voor haar melkpoeder heeft ze zelf een handelsorganisatie opgebouwd.
[….]

Leeuwarder Courant, 1978-09-13

Communiqué van *Frico* en *Domo*

BEILEN/LEEUWARDEN - De besturen van de zuivelcoöperaties *Frico* in Leeuwarden en *Domo* in **Beilen** zijn na besprekingen, die een jaar geduurd hebben, tot de conclusie gekomen, dat er in de noordelijke zuivel samengewerkt moet worden. Zij hebben hun opvattingen in het volgende communiqué neergelegd:

"De besturen van *Domo* en *Frico*, vertegenwoordigend haar deelgenoten, zijn van mening, dat een verdere samenwerking binnen de coöperatieve zuivelindustrie in Noord-Nederland dient te worden nagestreefd. De problematiek van het gemeenschappelijke landbouwbeleid in de EEG, de situatie aan de afzetkant alsmede de mogelijkheden, welke de technologische ontwikkelingen geven, vragen om bundeling van krach-

63 Vervolg fusieontwikkelingen geplaatst in MAP-DOMO-Bedum. Na fusie in 1982 in MAP Noord-Nederland – zie op site!

ten in zodanige samenwerkingsvormen, dat deze ook voor de toekomst een basis bieden tot optimale valorisatie van de Noordnederlandse melk.
Beide besturen menen voorts, dat goede verhoudingen met andere coöperatieve organisaties in hun benadering van zeer wezenlijk belang zijn. Tegen deze achtergrond menen beide besturen, dat een nauwere samenwerking tussen de gesprekspartners gewenst is. Een logisch uitvloeisel van de basisgedachte is verder, dat ook ten opzichte van de Coöp. Condensfabriek „Friesland" (*CCF*) de belangen op één lijn worden gebracht en dat de relatie van *Domo* met de Bond van *Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland* (*FBvCZ*) nader wordt bekeken. De besturen stellen zich voor plannen ter verwezenlijking van deze gedachtegang in de komende maanden uit te werken.

Leeuwarder Courant 1978-10-14

Fusieplannen Bergum en Dokkum – #Noord-Oostergo en #De-Fourútgong

Vijf miljoen besparing

DOKKUM - De zuivelcoöperaties in **Dokkum** en **Bergum** hebben fusieplannen. De besturen van beide fabrieken stellen de leden voor met ingang van het nieuwe jaar tot een fusie over te gaan, waarna een coöperatie ontstaat met twee fabrieken en 210 miljoen kg melk. Het is de bedoeling om na de fusie de produktie van Goudse in **Bergum** uit te breiden, teneinde de jaarlijkse stijging van de melkaanvoer met vijftien miljoen kg te kunnen opvangen.

De nieuwe coöperatie zal *De-Foarútgong* komen te heten, net als de coöperatie in **Bergum/Twijzel**. De naam *Noord-Oostergo* van de fabriek in **Dokkum** dekte het gebied van de nieuwe coöperatie niet meer. Aanleiding tot de fusie was ook de komende pensionering van de directeur R. Hofman in Bergum. Directeur van de nieuwe coöperatie wordt dan de heer Rinse Posthumus, die van de Dokkumer coöperatie de best betalende fabriek in Frico-verband heeft gemaakt.

Als de leden van de beide verenigingen met de fusievoorstellen van hun besturen akkoord gaan, kan er een aanmerkelijke besparing op de investeringen tot stand komen. Die besparingen worden geraamd op vier tot vijf miljoen gulden. De kaasmakerij in **Bergum** is geheel ingericht op de produktie van Goudse kaas, terwijl er een poedertoren voor de verwerking van ondermelk en wei ter beschikking staat.

Het optrekken van de beide fabrieken schept de mogelijkheid tot differentiatie in de produktie. Dokkum maakt Goudse als hoofdprodukt, maar heeft daarnaast ook nog een belangrijke verwerking van kaasmelk tot lunchkaas, baby-Edammer, dieetkaas en roomkaas. Als de plannen doorgaan, krijgt **Bergum** een vierkante produktie van Goudse. De directies verwachten, dat de investeringen in Bergum de melkverwerking tot 1985 of misschien tot 1984 veilig stelt. De nieuwe coöperatie zal het beleid duidelijk richten op het instandhouden van beide fabrieken.

De melkaanvoer liep de laatste jaren sterk omhoog in **Bergum** en **Dokkum** en vooral 1978 gaf een sterke stijging te zien. De aanvoer in **Dokkum** loopt dit jaar op van 106 naar 115 miljoen kg. en die in **Bergum** van 87 naar 95 miljoen kg melk. Voor de komende jaren wordt een gemiddelde stijging van vijftien miljoen kg melk verwacht.

De Dokkumer fabriek is ontstaan uit een reeks fusies, die in de Dongeradelen begon tussen **Betterwird** en **Morra-Lioessens**. Later sloten zich daar de coöperaties in **Akkerwoude, Giekerk** en **Rinsumageest** bij

aan. De fabriek in **Bergum** is gevormd bij een concentratie met de zuivelfabrieken in **Garijp** en **Twijzel**. De verenigingszaken werden er geteisterd door een groep boeren, die uit de coöperatie wilde breken en die aansluiting trachtte te vinden bij de fabriek in **Gerkesklooster**.

Enige jaren geleden is er even sprake geweest van een uittreden van **Bergum** uit de *Frico*, toen de bedrijfsresultaten er wat tegenvielen. Nadien zijn dergelijke geluiden daar niet meer gehoord. Als de fusie doorgaat vermindert het aantal coöperaties met een eigen verwerking van de melk bij de Friese Zuivelbond van tien tot negen. De plannen van *Frico* en *Domo* tot de vorming van een noordelijke zuivelblok hebben geen invloed gehad op de voorstellen van de beide Besturen. De besprekingen over de fusie tussen de beide besturen zijn in de nacht van donderdag op vrijdag rond gekomen en meteen aan de leden bekend gemaakt.

Leeuwarder Courant 1978-10-18

Vakbond – „Zeer ontstemd"

Voedingsbonden niet bij fusie in Bergum en Dokkum – #De-Foarútgong

LEEUWARDEN - De Voedingsbond CNV is zeer ontstemd over de gang van zaken bij de voorgenomen fusie van de zuivelcoöperaties in **Dokkum** en **Bergum**. Zoals bekend kwamen de besturen van de beide coöperaties onverwacht tot overeenstemming over een fusie. Ze willen beide fabrieken laten blijven bestaan. De Voedingsbond CNV is ontstemd omdat ze de fusieplannen uit de krant heeft moeten vernemen en de bond spreekt daar zijn volstrekte afkeuring over uit.[64]
De bond noemt het onvoorstelbaar, dat de bonden nog steeds niet serieus worden genomen. Hij is officieel niet op de hoogte gesteld van de plannen en voelt zich volledig gepasseerd en miskend in zijn streven naar gezonde verhoudingen.

„Opnieuw worden we geconfronteerd met voldongen feiten. We worden voor het blok gezet. De belangen van de werknemers worden kennelijk alleen maar gezien als afgeleide van de economische belangen," zo zegt de Voedingsbond CNV in een persbericht, waarin de bond zich ook afvraagt of hij als een blok aan het been wordt gezien. Als dat zo is, dan zal de bond zijn beleid daarop moeten aanpassen.

De Voedingsbonden FNV zijn niet erg ingenomen met de nieuwe structuur van *DMV-Campina* in Eindhoven. De belangen van de melkveehouders hebben een onevenredig zwaar accent gekregen, doordat het coöperatiebestuur ook optreedt als raad van commissarissen van de nieuwe b.v. Er is geen plaats ingeruimd voor een werknemerscommissaris, zo constateren de FNV-bonden.

64 LC 1978-10-21: Van de kant van de Voedingsbonden FNV is met waardering gesproken over de manier waarop de beide coöperaties de bonden op de hoogte hebben gehouden van het verloop van de fusiebesprekingen. De voedingsbonden werden over fusiebesprekingen ingelicht na een eerste contact tussen enkele bestuursleden en vijf dagen voor de beide besturen voltallig bijeen kwamen en het onverwacht volledig eens werden over de fusie. De desbetreffende districtsbestuurder van de CNV-bond was op het beslissende moment niet bereikbaar.....

Leeuwarder Courant 1978-11-15

Leden #*Noord-Oostergo* voor zuivelfusie met #*De-Foarútgong*

DOKKUM - De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelindustrie *Noord-Oostergo* te **Dokkum** is gisteravond akkoord gegaan met het fusievoorstel van het bestuur. Per 24 december gaat de Dokkumer coöperatie een fusie aan met de coöperatie *De-Foarútgong* te **Twijzel-Bergum**. De coöperatie in Twijzel stemde al eerder met de fusie in.
De hoofddirectie van de nieuwe coöperatie zal bestaan uit de heren Rinse Hofman en Ruurd Posthumus. De heer Hofman gaat in 1981 met pensioen. De nieuwe coöperatie, die de naam *De-Foarútgong* zal dragen, zal volgend jaar in de fabrieken te **Bergum** en **Dokkum** 225 miljoen kg melk moeten ontvangen. Om verdere groei van de aanvoer op te vangen zal de kaascapaciteit in **Bergum** uitgebreid moeten worden.

Leeuwarder Courant 1978-11-16

Fusieplan zuivelcoöperaties Oosterwolde en Winschoten [65]

Nieuwe zuivelreus doorkruist plannen Domo

LEEUWARDEN - De besturen van coöperatieve zuivelindustrieën in **Oosterwolde** en **Winschoten** overwegen op korte termijn tot een fusie er te gaan van de beide ondernemingen. De plannen voor de fusie zijn nog in studie, maar ze zijn wel in het stadium gekomen, dat de vakbonden over de plannen zijn ingelicht. Bij de fusie zou een grote zuivelonderneming ontstaan met een melkaanvoer van 300 miljoen kg. De onderneming zou de grootste van de vrije coöperaties in noordelijk Nederland worden.

De besprekingen tussen de zuivelcoöperaties in **Winschoten** en de *Zuid-Oosthoek* in **Oosterwolde** zijn al een jaar geleden begonnen, zo deelde de directeur van de *Zuid-Oosthoe*k, de heer Douwe Hoitinga, ons mee. Tijdens die besprekingen is overeengekomen, dat de fabriek in **Winschoten**, waar een aanvoer is van 50 miljoen kg melk, in stand zal worden gehouden en dat **Winschoten** in het kader van de nieuwe onderneming uitgebreid zal worden met een Edammer-lijn.

Een fusie tussen **Oosterwolde** en **Winschoten** betekent in eerste instantie, dat er geen nieuwe kaasmakerij in **Oosterwolde** behoeft te worden gebouwd. Wel wordt de ZOH-fabriek in **Elsloo** te zijner tijd van zijn Edammerbereiding ontdaan, maar dat betekent niet, dat er tot sluiting van de fabriek in **Elsloo** moet worden besloten. Het is namelijk de bedoeling daar te zijner tijd over te gaan tot de bereiding van zachte kaas als Camembert en St. Paulin. De fabriek in **Olterterp** zou uitsluitend Gouda- kaas blijven maken, terwijl in **Oosterwolde** de afwijkende soorten en modellen van de harde kaas gemaakt zullen worden.

De heer Hoitinga legde er tegenover ons de nadruk op, dat deze plannen zich nog in het stadium van studie bevinden. Zonder fusie zou de kaasbereiding van harde kaas in **Elsloo** ook stop gezet zijn na de verbouwing in **Oosterwolde**. De uitwerking van deze plannen kan nog wel een paar jaar duren. De heer Hoitinga verwacht een uitbreiding van de werkgelegenheid.

Het is de bedoeling in december-januari met definitieve plannen in de ledenvergaderingen van de fabrieken te verschijnen. De *ZOH* verwerkt ongeveer 250 miljoen kg melk. Ze heeft met een snelle toename

65 'Problemen' bij deze fusie maar voor een deel opgenomen in deze MAP opgenomen.....

van de melkaanvoer te maken. De aanvoer ligt dit jaar negen procent boven die van vorig jaar. De melk van de *ZOH* komt van Boeren in oostelijk Friesland en in toenemende mate uit het aangrenzende deel van Drenthe en Groningen, waar eerst kortgeleden een grensregeling met de *Domo* tot stand is gekomen. De *ZOH* heeft ook een groep leden in het hart van Drenthe om de dorpen **Rolde, Anloo** en **Grolloo**.

De zuivelfabriek in **Winschoten** staat onder leiding van de heer Harm Postma. De fabriek heeft de melkaanvoer niet sterk zien toenemen, doordat in oostelijk Groningen de veehouderij is opgegeven ten gunste van de akkerbouw. De coöperatie zoekt reeds geruime tijd aansluiting bij de Friese zuivelcoöperaties, doch Frico-deelgenoten hebben zich verzet tegen een lidmaatschap van **Winschoten** bij de Friese Zuivelbond (FBvCZ).

Verzet *Frico*
De deelgenoten van de *Frico* verzetten zich tegen het lidmaatschap van **Winschoten** teneinde een goede verstandhouding tussen *Frico* en *Domo* te bewaren. Zoals bekend overleggen deze beide coöperaties hoe ze tot de vorming van een noordelijk zuivelblok kunnen komen. Tussen de *Frico* en de *CCF* enerzijds en de *Domo* anderzijds bestaan stilzwijgende afspraken, waarbij de zuivelcoöperaties *Acmesa* in **Assen**, *DOC* in **Hoogeveen** en **Zuidwolde** en de *OSMI* in **Winschoten** als eventuele fusiepartners voor de *Domo* beschouwd worden.

De zuivelorganisatie in **Winschoten** staat buiten de officiële kring van zuivelcoöperaties in Nederland na een conflict met de *Domo*. De fabriek is derhalve niet aangesloten bij de zuivelbond FNZ, waarvan drs. Rinse Zijlstra voorzitter is. De Winschoter fabriek nam indertijd de particuliere zuivelonderneming *Freia* in **Veenwouden** over, waarna de melk van *Freia* over de omliggende Friese coöperaties werd verdeeld. De zuivelfabriek in **Veenwouden** is nog steeds eigendom van **Winschoten**. Het is de oudste zuivelfabriek van Friesland, die honderd jaar geleden gebouwd werd. Directeur Postma, die uit deze streek afkomstig is, heeft pogingen gedaan om in deze fabriek een zuivelmuseum te vestigen.

1979

Leeuwarder Courant 1979-07-16

Oosterwolde kwam afspraken niet na, zegt Winschoten

Naweeën mislukte zuivelfusie

(Van onze landbouwredacteur)
WINSCHOTEN - In de ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te **Winschoten** is vrijdagavond uitvoerig nagekaart over het beëindigen van de fusiebesprekingen met de coöperatieve zuivelindustrie *De Zuid-Oost-Hoek* te **Oosterwolde**. Deze beëindiging kwam, nadat de besturen van beide coöperaties tot volledige overeenstemming waren gekomen. De voorzitter van **Winschoten**, de heer Harm Migchels, zei dat de pogingen tot samenwerking mislukt zijn, doordat de directeur van de *ZOH* en de deskundigen van de *Friese Zuivelbond* de gezamenlijk door besturen en directies gemaakte afspraken niet nakwamen.

Ter vergadering kwamen ook uitvoerig aan de orde commentaren in de LC, waarin de coöperatie in **Winschoten** in gebreke gesteld werd inzake van het tijdig doen van mededelingen omtrent mogelijke vorderingen, die de coöperatie in **Winschoten** nog te wachten zouden staan o.a. inzake net zuiveringsbeheer en de verrekening van subsidies met de overheid.
Bestuur en directie in **Winschoten** wezen deze verwijten van de hand. Op de stukken, die aan **Oosterwolde** gestuurd waren, was wel melding gemaakt van de bezwaarschriften inzake de milieuheffing, zij het dat niet gerept werd over de hoogte van de heffing (700.000 gulden). In **Winschoten** beschouwt men die vordering als irreëel. Bovendien heeft **Winschoten** nadien laten weten, dat de desbetreffende vordering altijd ten laste zou blijven van de **Winschoter** boeren.

Bestuur en directie hebben na afloop van de vergadering meegedeeld, dat het contact met **Oosterwolde** in mei verbroken werd, toen het beleid in **Winschoten** niet langer kon wachten op definitieve besluiten. De mislukking kondigde zich al eerder aan, doordat er uit **Oosterwolde** niet meer gereageerd werd op brieven aan het bestuur.

De besturen van de beide coöperaties waren op 12 februari mondeling geheel tot overeenstemming gekomen omtrent de fusie en de voorwaarden, die daaraan verbonden moesten worden. Het bestuur van **Winschoten** zond de door hen ondertekende overeenkomst naar **Oosterwolde**. **Winschoten** ging er mee akkoord, dat er 900.000 gulden extra gereserveerd zou worden over 1978 teneinde de vermogenspositie van **Winschoten** op hetzelfde niveau als dat van **Oosterwolde** te brengen.
De coöperatie in Winschoten had de voorbereidingen voor een ledenvergadering praktisch afgerond, toen bleek, dat de directie van de *ZOH* een hardere overeenkomst wenste. In **Winschoten** neemt men aan, dat dit gebeurde op aanstichten van de accountant van de *Friese Zuivelbond*, mr. H. H. Smit.

Nog in dezelfde maand verliepen nieuwe besprekingen volgens het bestuur af en toe zeer onaangenaam voornamelijk door de wantrouwende houding van de heer Smit. Het bestuur van **Winschoten** verwijt de directeur van de *ZOH*, de heer Douwe Hoitinga, dat hij geen stelling nam tegen het optreden van de heer Smit, ook niet toen deze de integriteit van de accountant van **Winschoten** prof. J. D. van der Wal in twijfel trok. De heer Smit kwam bovendien terug op eerder gemaakte afspraken inzake de pensionering van de directeur van **Winschoten**.

Half maart werd nog een bespreking gewijd aan de problemen van de subsidiëring van de nog onvoltooide Cheddarlijn, die vervangen zou worden door een Edammerlijn. In **Winschoten** meent men, dat de

bouw van een Edammerlijn in **Winschoten** voor de ZOH bij de fusie een enorme besparing zou opleveren. Het voordeel wordt berekend op enkele miljoenen guldens in vergelijking met de bouw van een nieuwe Edammer-fabriek.

De heer Smit wilde de korting, die het ministerie van Economische Zaken op de subsidie voor de Edammer-lijn zou toepassen - omdat de eerder gesubsidieerde Cheddar-lijn zou worden weggehaald, geheel voor rekening van de **Winschoter** boeren laten. **Winschoten** beschouwde deze eventuele korting als fusiekosten, die voor rekening van het geheel zouden moeten komen. (Het wantrouwen in **Oosterwolde** was o.a. gaande gemaakt door het feit, dat de accountant in **Winschoten** reeds een accountantsrapport over de Cheddarlijn voor het ministerie had opgesteld zonder dat die lijn al bedrijfsklaar was. Dat rapport was overigens nog niet door de fabriek bij het ministerie ingediend. Red. LC)

In het bestuur van **Winschoten** heeft de directeur meegedeeld, dat hij van de directeur van **Oosterwolde** de opmerking gekregen had, dat er wel eens een „dubbele bodem" in de balans van **Winschoten** kon zitten en dat men daar in **Oosterwolde** geen belang bij had. Die dubbele bodem zag **Oosterwolde** in de milieu-aanslagen. De directeur van **Winschoten** heeft zijn collega in **Oosterwolde** daarop nog meegedeeld, dat die aanslagen eventueel voor rekening van de **Winschoter** boeren zouden komen.

De president-commissaris van **Winschoten**, de heer E. G. van der Have, heeft in het bestuur meegedeeld, dat de heer Smit hem nog voor de vergadering, waarin de besturen op 12 februari tot overeenstemming kwamen over de fusie, gezegd heeft dat de fabriek in **Winschoten** na de fusie gesloten zou worden en dat de directeur moest verdwijnen. Half maart waren de besprekingen tot stilstand gekomen en toen er wekenlang niets meer gebeurde, kwam men in **Winschoten** tot de conclusie, dat **Oosterwolde** geen belang meer had bij een fusie.

De zuivelfabriek in **Winschoten** ontving vorig jaar van de veehouders 50 miljoen kg melk. Op het eind van het jaar waren er nog 216 leden en 51 personeelsleden. Er werd een melkprijs betaald van 61,51 cent per kg, zo werd in de ledenvergadering meegedeeld.
De balans geeft aan activa 12,2 miljoen gulden bij een eigen vermogen van 2,7 miljoen. Het bestuur deelde mee, de heer J. G. Duivenvoorden als opvolger van de heer Postma als directeur van de coöperatie te hebben benoemd. De heer Postma blijft volgend jaar nog als adviseur aan de onderneming verbonden via het directeurschap van de b.v. OZMI.

1980

Leeuwarder Courant 1980-10-30

Zuivelcoöperatie ZOH is gefuseerd met Winschoten

LEEUWARDEN - De ledenvergaderingen van de coöperatieve zuivelindustrieën in **Oosterwolde** en **Winschoten** hebben het voorstel tot fusie van hun besturen aanvaard. In **Oosterwolde** bij de *ZOH* gebeurde dat met ongeveer 90 procent van de uitgebrachte stemmen, terwijl in **Winschoten** op de ledenvergadering slechts een stem tegen het voorstel werd uitgebracht.

De *ZOH* heeft een jaaraanvoer van ongeveer 260 miljoen kg melk, welke verwerkt wordt in drie fabrieken (**Oosterwolde, Olterterp** en **Elsloo**). De aanvoer in **Winschoten** beloopt uit het Oldambt ruim 50 miljoen kg, terwijl er veel aanvullingsmelk uit andere gebieden naar **Winschoten** komt, omdat de capaciteit van Winschoten ver boven de 50 miljoen kg ligt.

Leeuwarder Courant 1980-11-20

Frico heeft plannen om zuivelfabriek in Donkerbroek te kopen

LEEUWARDEN - Het bestuur van de coöperatieve zuivelfabriek in **Donkerbroek** stelt de leden voor de fabriek zonder meer met alle schulden en bezittingen over te doen aan de *Frico*. De coöperatie zelf zou dan een vereniging van melkveehouders[66] worden als *Mid-Fryslan* in **Warga** en *De Torenmeter* in **Oldeboorn** en zich als zodanig aansluiten bij de *Frico* en andere coöperaties.

De *Frico* wil in **Donkerbroek** de bereiding van „rode commissiekaas", een Edammer soort uitbreiden, waarvoor investeringen nodig zijn in pekellokaal en pakhuis tot een bedrag van ongeveer drie miljoen gulden. De plannen van de *Frico* kunnen inhouden, dat een van de kleinste kaasfabrieken in Friesland blijft bestaan met een uitbreiding van de werkgelegenheid. De fabriek in **Donkerbroek** heeft een melkaanvoer van ruim dertig miljoen kg. De fabriek heeft de laatste jaren moeite om de melkprijs in Friesland te volgen. Dat de resultaten van de fabriek dragelijk waren voor de boeren, kwam door de grote inzet van het personeel en de directeur.

Aan het begin van dit jaar werd een slepende grenskwestie met de coöperatie *ZOH* in **Oosterwolde**, die **Donkerbroek** grotendeels insluit, geregeld. Aanvankelijk is er overwogen om **Donkerbroek** op eigen gelegenheid de produktie van rode commissie te laten uitbreiden, doch het bleek al snel, dat dit opnieuw tot grote moeilijkheden zou leiden in het kader van evenredige verdeling binnen de *Frico*, aldus directielid Jan Bles. De rode commissie is een Edammer van 4 kilo, die voornamelijk bestemd is voor de Belgische en Franse markt. De kaas is doorgaans rood geparafineerd. Het is oorspronkelijk een Noordhollandse kaas, die ook in Friesland wordt bereid.

Zoals bekend is de coöperatie in **Donkerbroek** aangesloten bij de *Frico*. Het voorstel van het bestuur komt op 2 december in de ledenvergadering van **Donkerbroek**. Daar komt behalve de overdracht van de fabriek ook het leverancierscontract van de vereniging van melkveehouders met de *Frico* op tafel. De ledenvergadering van de *Frico* kan de voorstellen waarschijnlijk eind dit jaar behandelen.

66 Werd melkveehoudersvereniging "Het Klaverblad" (ZHN)

Leeuwarder Courant 1980-12-03

Zuivelfabriek in Donkerbroek (30) gaat over naar Frico

DONKERBROEK - De coöperatieve zuivelfabriek in **Donkerbroek** kan geheel in eigendom overgaan naar de *Frico*. De coöperatie was al aangesloten als deelgenoot bij de *Frico*, De ledenvergadering van **Donkerbroek** besloot gisteravond het desbetreffende bestuursvoorstel te aanvaarden.
Er waren een honderdtal leden op de vergadering vertegenwoordigd met 313 stemmen. Voor het voorstel werden uitgebracht 280 stemmen, tegen 22 en blanco elf. Een deel van de leden wenste aansluiting bij de buurcoöperatie *ZOH* te **Oosterwolde**.

Het bestuur stelde voor de fabriek met alle lasten en baten aan de *Frico* over te dragen. De *Frico* wil in **Donkerbroek** de produktie van rode commissiekaas (een Edammer) uitbreiden, hetgeen vooral voorzieningen vraagt bij de opslag en de pekelruimte. De ledenvergadering van de *Frico* zal deze maand nog beslissen over de plannen. In **Donkerbroek** wordt jaarlijks een 30 miljoen kg melk verwerkt.

Leeuwarder Courant 1980-12-29

Zuivelfabrieken Winschoten en ZOH praktisch één onderneming

OOSTERWOLDE - De beide zuivelcoöperaties in **Oosterwolde** en **Winschoten** worden op het ogenblik reeds geëxploiteerd alsof ze in één onderneming zitten. De eigenlijke fusie is door een besluit van de ledenvergadering van de CCF geblokkeerd. De besturen van de *ZOH* in **Oosterwolde** en de coöperatie in **Winschoten** hebben besloten tegenover hun ledenvergaderingen het fusievoorstel te handhaven, waarbij voorlopig de datum, waarop aan alle fusievoorwaarden moet zijn voldaan, wordt opgeschoven.

De besturen hopen in de tussentijd tot een oplossing van de problemen te komen. Mogelijk is er een andere oplossing mogelijk dan een fusie, zoals die werd voorgesteld. De directeur van de *ZOH*. de heer Douwe Hoitinga, deelde mee dat de situatie praktisch die van een fusie is, zij het dat dit ten opzichte van de CCF niet het geval is. Er zijn reeds besluiten ten aanzien van de fabrieken van beide coöperaties genomen, die op elkaar afgestemd zijn. De fabrieken van de *ZOH* staan in **Oosterwolde**, **Olterterp** en **Elsloo.**

1981

Leeuwarder Courant 1981-08-13

ZOH na gemiste fusie met Winschoten

OOSTERWOLDE - De beide zuivelcoöperaties *ZOH* in **Oosterwolde** en in **Winschoten** blijven gescheiden bestaan. De formele fusie tussen de ondernemingen is niet tot standgekomen, doordat een van de opschortende voorwaarden in werking trad welke bij de fusie overeengekomen waren. De opschortende voorwaarde betrof de goedkeuring van de fusie door de *Coöperatieve Condensfabriek Friesland* in Leeuwarden. Zoals bekend heeft het Frico-blok in de ledenvergadering van de *CCF* zonder opgave van redenen de fusie afgewezen.
[….]

1982

Leeuwarder Courant 1982-04-10

Frico-deelgenoten eens over vorming van zuivelblok [67]

LEEUWARDEN - Het noordelijk zuivelblok kan begin volgend jaar van start gaan. De besturen van de Frico-deelgenoten zijn het eens geworden en zullen in de loop van dit jaar de desbetreffende voorstellen aan hun leden voorleggen. Het is de bedoeling, dat alle economische activiteiten van de Frico-deelgenoten in één organisatie worden ondergebracht.

Het blok, dat dan ontstaat verwerkt ruim twee miljard kg melk in een reeks fabrieken, die in Friesland, Groningen en Drenthe gelegen zijn. Bij deze grote fusie zijn 8000 melkveehouders betrokken terwijl de deelnemende coöperaties 3000 personeelsleden hebben. De fusiebesprekingen hebben onder druk van de Frico-directeur mr. Gerrit F. Hepkema tot succes geleid. De plannen zijn praktisch rondgekomen kort voordat Hepkema met pensioen gaat. Op 21 mei is er voor hem een afscheidsreceptie.

Buiten de fusie staan de fabrieken van de CCF en de zogenaamde vrije coöperaties. Als de leden van de plaatselijke coöperaties de fusieplannen aannemen zullen de activiteiten van de Frico en de CCF elkaar gedeeltelijk gaan overlappen door de inbreng van de Domo. Verwacht wordt, dat een en ander tot verdere stappen zal leiden.

De Frico-fusie, zoals die nu op stapel wordt gezet, is al jaren over tijd, omdat er geen goede samenwerking tussen het handelshuis Frico en de deelgenoten kon worden gevonden. De deelgenoten waren geneigd om zich meer te richten op de mogelijkheden die ze binnen de regelingen van de Frico hadden, dan dat ze zich op het gemeenschappelijk belang richten. Bij zijn afscheid heeft de vorige directeur van de Frico. ir. Jaap B. Ritzema van Ikema, daar indertijd al op gewezen. Bij de fusiebesprekingen is vooral de inbreng van het eigen vermogen van elk der deelnemende partijen aan de orde geweest. In principe is een oplossing voor deze kwestie gevonden, waarbij een verrekening zal plaatsvinden. In de ledenvergadering van met name de Novac zal dit het hete hangijzer zijn.

De-Takomst

De fusie was min of meer urgent geworden voor de grote coöperatie *De-Takomst* in **Wolvega**. *De-Takomst* had een nieuwe fabriek moeten bouwen, als de *Domo* niet een deel van de melkverwerking van *De-Takomst* voor haar rekening had genomen. De afhankelijkheid van *De-Takomst* van de *Domo* is daardoor erg groot geworden.

De besturen treden erg behoedzaam op in deze fusiekwestie, omdat er nog een aantal gevoelige punten tot oplossing moeten worden gebracht. Kennelijk wil men voorkomen, dat de indruk wordt gevestigd, dat de Friese zuivelcoöperatie de Domo overneemt. De Domo zal zich overigens wel moeten inkopen.

Het aan de veehouders, lid van de verenigingen, die deelgenoten zijn van de Frico rondgestuurde communiqué zegt nog dat het in de bedoeling ligt „dat elk der betrokken verenigingen al haar zakelijke activiteiten, inclusief die van de Frico, zal onderbrengen in één gemeenschappelijke exploitatie, waarbij voor alle betrokken veehouders voor melk van dezelfde kwaliteit en samenstelling één uniforme melkprijs zal gelden”. En voorts: „Met alle betrokken veehouders, ondernemingsraden en werknemersorganisaties zal op korte termijn overleg worden gepleegd, ten einde medio 1982 definitieve voorstellen aan de respectieve algemene vergaderingen te kunnen voorleggen”.

67 Meer over de vorming van Noord-Nederland in de MAP DOMO-Bedum en MAP Noord-Nederland (ZHN)

Nieuwsblad v/h Noorden 1982-12-18 **vervolg in MAP Noord-Nederland**

Nieuwe combinatie bij 'grote vier': *Noord-Nederland*

Zuivelgigant in Noorden een feit

(Door onze sociaal-economische redacteur)
De noordelijke zuivelreus, ontstaan door de fusie van *DOMO* en *Frico*[68], is gisteren een feit geworden met de oprichting van de *Coöperatieve Melkproduktenbedrijven Noord-Nederland*. De nieuwe combinatie, die gedragen wordt door 8000 melkveehouders in Groningen, Friesland en Drenthe, behoort met een jaaromzet van 2,5 miljard gulden tot de vier grootste regionale zuivelblokken in Nederland. Gezamenlijk hebben deze „grote vier" tachtig procent van de markt in handen.

Bij *Noord-Nederland* wordt jaarlijks 2,3 miljard kilo melk verwerkt. Het concern, dat 3000 medewerkers telt, heeft een vijfhoofdige directie, waarvan DOMO-directeur drs. S. W. Meihuizen voorzitter is. De voormalige Frico-voorzitter G. de Jong uit Akkrum is bestuursvoorzitter van de coöperatie, DOMO-voorzitter P. Mulder uit Dwingeloo bekleedt de functie van vicevoorzitter.

Het accent bij de samenwerking komt te liggen op de gemeenschappelijke exploitatie van de achttien er bij betrokken bedrijven; een situatie die *DOMO* (acht bedrijven) al kende, maar die voor de Friese coöperaties (voornamelijk kaasproducenten) nieuw is. Daar waren de bedrijven totnutoe zelfstandig voor wat de produktie betreft. Alleen de verkoop werd via *Frico* gemeenschappelijk gedaan. „Met de nieuwe opzet wordt het mogelijk veel flexibeler op de vraag van de markt te reageren", aldus directievoorzitter Meihuizen.

Niet de hele noordelijke zuivel is betrokken bij de fusie. Friesland kent nog enkele vrije kaasfabrieken en ook in Groningen en Drenthe zijn enkele zelfstandige zuivelbedrijven, waaronder Acmesa in Assen. De mogelijkheid wordt niet uitgesloten dat deze op de wat langere termijn toetreden. Mede met het oog daarop is de neutrale naam Noord-Nederland gekozen. Overigens blijven de merknamen *DOMO* en *Frico* bestaan.

De eerste stap op weg naar de fusie is in 1980 gezet, toen de *DOMO* toetrad als deelgenoot van *Frico*. Midden dit jaar werd in principe het besluit tot algehele integratie van de bedrijfsvoering genomen, wat gisteren formeel werd bekrachtigd.

68 Frico-deelgenoten zijn *LMI*. **Warga-Frico**, *De-Takomst* (**Ameland**, **St.-Nicolaasga**, **Wolvega**, **Wommels**) *De-Foarutgong* (**Dokkum** en **Bergum**), *Novac* (**Oosterzee** en **Tuk**), *De Eendracht* (**Makkinga**), *Het-Klaverblad* (**Donkerbroek**) plus de melkveehoudersvereniging *De Torenmeter* (Oldeboorn)

1983

Leeuwarder Courant 1983-03-25

Na nieuwbouw in Gerkesklooster

Zuivelfabriek Opeinde over twee jaar dicht

GERKESKLOOSTER - Bestuur en commissarissen van de zuivelcoöperatie *De Twee Provinciën* hebben besloten tot een ingrijpende verbouwing en vergroting van de zuivelfabriek in **Gerkesklooster**. Als de verbouwing in 1985 klaar is, zal de andere tot de groep behorende fabriek in **Opeinde** (Sm.) worden gesloten. Met de verbouwing is zestien miljoen gulden gemoeid. In de coöperatie zullen geen ontslagen vallen, omdat het personeel van **Opeinde** met de melk meegaat naar **Gerkesklooster**.

Voor tot sluiting van de fabriek in **Opeinde** werd besloten, is eerst nog nagegaan of een rendabele exploitatie mogelijk was. Dat bleek niet het geval te zijn, omdat de melkaanvoer in **Opeinde** met dertig miljoen nauwelijks voldoende zou zijn, te meer niet toen de coöperatie kortgeleden met nieuwe Hinderwetseisen werd geconfronteerd in Smallingerland.

Om de melk van **Opeinde** in **Gerkesklooster** te kunnen verwerken moet de maximale dagcapaciteit daar gebracht worden op 940.000 kg melk. Daartoe zullen de Goudse baan en de Edammerbaan in de fabriek gelijktijdig moeten kunnen werken. Teneinde de kaasstroom op te kunnen vangen zal in de eerste plaats een nieuw pekellokaal worden gebouwd.

Aansluitend op dat pekellokaal komt er een geautomatiseerd kaaspakhuis, terwijl in de fabriek o.a. aanpassingen nodig zijn in de capaciteit van de centrifuges. De beide kaaslijnen in de fabriek kunnen op het ogenblik nog niet gelijktijdig in gebruik zijn. Deze zomer zullen reeds interne voorzieningen in de fabriek worden getroffen, waarna volgend jaar met de bouw van de nieuwe ruimten van start wordt gegaan.

Over de sociale regelingen zijn besprekingen gevoerd met de vakbonden. Gistermiddag werd het personeel ingelicht. Meegedeeld werd dat er geen ontslagen zullen vallen. *De Twee Provinciën* heeft een jaarlijkse melkaanvoer uit Friesland en Groningen van 95 miljoen kg. De directie heeft het bestuur gezegd, dat de coöperatie het bouwplan van zestien miljoen gulden geheel uit eigen middelen kan financieren zonder grote gevolgen voor de melkprijs, die uitbetaald wordt. De coöperatie schrijft nu jaarlijks 3,5 tot 4 miljoen gulden af en dat hoeft niet te veranderen.

De zuivelfabriek in **Opeinde** verwierf in den lande grote bekendheid in kringen van handel en kaasmakers door de uitmuntende kwaliteit van haar kaas. Evenals de fabriek in **Gerkesklooster** kwam ze enkele malen aan de top bij het wereldkampioenschap kaasmaken in het Amerikaanse Wisconsin. **Opeinde** is met **Makkinga, Donkerbroek**, **Elsloo** en **Balk** een van de kleinste zuivelfabrieken in Friesland.

1984

Leeuwarder Courant 1984-04-19

Melkprijs van de Twee Provinciën 1,65 pct hoger

Opeinde sluit in de herfst

GERKESKLOOSTER/OPEINDE - De zuivelcoöperatie „*De Twee Provinciën*" in **Gerkesklooster, Opeinde** en **Boornbergum**[69] keert over 1983 een melkprijs uit die 1,65 procent hoger ligt dan die over 1982. De melkprijs komt op 78,60 cent per kilo, inclusief de tankmelktoeslag. Het potje dat de boeren van „*De Twee Provinciën"* binnenkort kunnen verwachten bedraagt 7,50 cent per kilo.

De coöperatie had vorig jaar een aanvoer van 196.141.775 kilogram melk. Er werd voor f 11 miljoen geïnvesteerd en voor *f* 3,8 miljoen afgeschreven. In de loop van de komende herfst zal de melkverwerking in **Opeinde** worden gesloten. De kaaslijn van die fabriek wordt dan overgebracht naar **Gerkesklooster.** Wat er dan met de fabriek gaat gebeuren is nog niet bekend op dit moment.

69 Waarom Boornbergum hier wordt genoemd is onduidelijk!

1986

Leeuwarder Courant 1986-04-24

Zuivelfabriek Winschoten alsnog bij CCFriesland

Als deelgenoten akkoord gaan

LEEUWARDEN - De kans is erg groot dat binnenkort de zuivelfabriek „*Oost-Groningen*" in **Winschoten** alsnog deelgenoot wordt van de *CCFriesland*. Op de eerstvolgende vergadering van deelgenoten van deze topcoöperatie moet daar een beslissing over worden genomen. Gezien net voorwerk dat is verricht, lijkt dat niet meer dan een formaliteit te zijn. **Winschoten** is gelieerd aan de *Zuidoosthoek* in **Oosterwolde**. Die samenwerking is in 1980 tot stand gekomen. Destijds weigerde de meerderheid van de deelgenoten (de Frico-fabrieken) „Oost-Groningen" de toegang tot de CCFriesland. Het gevolg daarvan was dat de fabrieken van **Winschoten** en **Oosterwolde** niet een fusie aan konden gaan.

Na de fusie van de Frico-fabrieken met de Drents-Groningse DOMO, die leidde tot het ontstaan van de zuivelcoöperatie Noord-Nederland, verbeterde de sfeer tussen beide coöperaties aanvankelijk niet. Sinds vorig jaar zijn er echter besprekingen op gang gekomen die moesten leiden tot een betere onderlinge verstandhouding. De voorgenomen toetreding van Winschoten tot de CCFriesland is daar het resultaat van.

Naar verluidt zal de deelneming van Winschoten aan de CCFriesland enkele miljoenen guldens kosten. Sedert Winschoten met de Zuidoosthoek heeft samengewerkt heeft Winschoten niet kunnen profiteren van het potgeld van de CCFriesland. De Zuidoosthoek heeft de Oostgroninger boeren altijd uit eigen exploitatie moeten compenseren. Het voorstel aan de deelgenoten is dat geld aan de Zuidoosthoek uit te betalen. Als onderdeel van die betaling geldt dat de CCFriesland het produktierecht koopt van de poedertoren in Winschoten. Toen namelijk bleek, dat door onderling gekrakeel, Winschoten geen onderdeel kon worden van de noordelijke topcoöperatie, moest men investeren. De melk, die anders naar Leeuwarden zou zijn gegaan, moest men nu zelf verwerken.

Het feit dat een dergelijk voorstel op de agenda van de CCFriesland staat wijst er al op dat de betrekkingen tussen *Noord-Nederland* en de *Zuidoosthoek* de laatste maanden aanmerkelijk zijn verbeterd. Noord-Nederland moet immers als grootste deelgenoot in de CCFriesland het grootste deel van de „nabetaling" aan de ZOH ophoesten.

Grensregeling

De verbetering van de onderlinge verhoudingen blijkt ook uit het feit dat de *Zuidoosthoek* en Noord-Nederland elkaars melkwinningsgebied zullen respecteren. Er bestaat een grensregeling in de noordelijke zuivel. Elke fabriek heeft haar eigen gebied. De grenzen daarvan zijn weliswaar nauwkeurig omschreven maar door middel van tussenpersonen is daar wel aan te ontkomen. Op dit moment is het zo dat leveranciers van melk in het Noord-Nederlandgebied hun melk brengen naar **Oosterwolde** en leveranciers in het ZOH-gebied (omgeving Vledder) hun melk naar een Noord-Nederland-fabriek brengen. Bovendien zit in **Donkerbroek** (Noord-Nederland-gebied) een nieuwe coöperatie „*Klaver Vier*" die voor de verwerking van de melk een contract met de *ZOH* heeft. Hetzelfde gaat op voor de boeren van de Noord-Nederland-coöperatie *De Torenmeter* in **Oldeboorn**. Een aantal van hen heeft de banden met *Noord-Nederland* verbroken en levert aan Noordmelk BV in Olterterp. Noordmelk brengt die melk naar de *Zuidoosthoek* in **Oosterwolde**.

Noord-Nederland en *Zuidoosthoek* hebben afgesproken als eerste aanzet de activiteiten in de gebieden van de ander niet uit te breiden. De huidige situatie blijft aanvankelijk gehandhaafd en zal in onderling

overleg naderhand worden teruggedraaid. *De Zuidoosthoek* zal zich echter wel houden aan de contracten met Klaver Vier en Noordmelk BV. Bovendien komt er tussen beide coöperaties een soort melkbalans. Dat houdt in dat de melk die de ene coöperatie uit het gebied van de andere krijgt, op een of andere manier gecompenseerd zal worden.

Arbitrage

Naar verluidt zullen beide coöperaties op een of andere - nog niet nader uitgewerkte - manier ook meer samenwerken dan in het verleden het geval was. Hoofdpunt in het „verdrag" is evenwel dat men elkaar niet meer voor de voeten zal lopen. De energie kan beter in het normaliseren van de onderlinge betrekkingen worden gestoken dan in het maken van ruzie, zo vinden beide coöperaties.
Noord-Nederland heeft als veruit de grootste coöperatie in het Noorden de meeste stemmen in de *CCFriesland*. In feite kan deze coöperatie daar de hele zaak naar haar hand zetten. Er zou zijn afgesproken dat wanneer blijkt dat *Noord-Nederland* als enige voor of tegen een voorstel is, de mogelijkheid bestaat dat een zogenaamde vrije coöperatie als de *Zuidoosthoek* bij een onafhankelijke commissie arbitrage kan aanvragen. Het advies van die commissie zou bindend zijn, zo werd gezegd.

Leeuwarder Courant 1987-07-09

Vandaag gesprek noordelijke zuivel over samenwerking [70]

(Op initiatief voorzitter Boyen de Boer CCF*riesland*)

ORANJEWOUD - Op het coöperatiecentrum in Oranjewoud zullen de directieleden en de voorzitters van de bij de *CCFriesland* aangesloten zuivelfabrieken een gesprek hebben om te komen tot meer samenwerking. Boyen de Boer uit Stiens, voorzitter van de *CCFriesland*, heeft de vergadering belegd. Het signaal dat er wat moet gebeuren is afgegeven door *Noord-Nederland* in Leeuwarden en de *Zuidoosthoek* in Oosterwolde. Voor het gesprek zijn verder *De Goede Verwachting* in Workum, *De Twee Provinciën* in Gerkesklooster en *Huisternoord* in Oudwoude uitgenodigd.

Boyen de Boer wil niet zeggen welke kant het uit zal gaan vandaag., Ik ha my net yn 'e details ferdjippe". Hij houdt het algemeen en zei vanmorgen alleen: zorgvuldig met elkaar omgaan in het belang van de noordelijke boeren. In elk geval is bekend dat *Noord-Nederland* en *De Zuidoosthoek* hebben geconstateerd dat er miljoenen zijn te verdienen door de noordelijke zuivel als er meer wordt samengewerkt. Het gaat daarbij in de eerste plaats om de verwerking van de wei. Op dat terrein vinden elkaar overlappende activiteiten plaats, aldus ir. Bernard Bijvoet, directeur van *Noord-Nederland*.

Die samenwerking kan tot stand komen zonder dat er van fusie of integratie van de verschillende cooperaties sprake is. Spreken over meer samen optrekken heeft tot dusver in het Noorden niet veel resultaat gehad. Er zijn bepaalde verbanden (*CCFriesland* en de *Bond van Cooperatieve Zuivelfabrieken* in Leeuwarden) en incidenteel zijn er ook bepaalde verbindingen, maar dan houdt het op.

In de andere delen van het land vindt men het in Noorden maar een verdeelde boel en zegt men dat de zuivelcoöperaties hier vooral sterk zijn in het elkaar bestrijden. In Oranjewoud, zo is duidelijk geworden, zal de eerste aanzet tot meer samenwerking worden onderbouwd door een rekensom. Verwacht wordt dat het gesprek van vandaag - wanneer het in een goede sfeer verloopt - zal uitmonden in een nadere studie.

70 Meer in MAP-Noord-Nederland

1990

Leeuwarder Courant 1990-02-09

Noord-Nederland akkoord men fusiegesprek CCFriesland

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN – Opnieuw gaan *CCFriesland* en *Noord-Nederland*, de grootste zuivelcoöperaties in het Noorden, praten over een fusie. Gistermiddag hebben de directeuren en de voorzitters van beide ondernemingen en hun deelgenoten daarover in beginsel overeenstemming bereikt tijdens een gesprek met jonkheer Feijo Sickinghe, de adviseur van *Noord-Nederland*. Het bestuur van *Noord-Nederland* heeft gisteravond besloten weer te onderhandelen over een fusie.

Het bestuur van *CCFriesland* neemt vandaag een besluit. Het bestuur van *CCFriesland* bestaat voor 70 procent uit bestuursleden van *Noord-Nederland*, de andere zetels worden bemand door vertegenwoordigers van de vrije fabrieken: **Oosterwolde, Gerkesklooster, Oudwoude** en **Workum**. Tijdens het gesprek gistermiddag werd van de zijde van de twee grote coöperaties gesteld dat samenwerking met de vrije fabrieken op hoge prijs wordt gesteld.
Het is een bekend gegeven dat enkele bestuursleden bij *CCFriesland*, die de vrije fabrieken vertegenwoordigen, deze onderneming het liefst zelfstandig zien blijven. De vrije fabrieken hebben zich verplicht voorlopig een jaar lang melk aan CCFriesland te leveren. Zij zullen in elk geval voorwaarden aan die leverantie stellen als de fusie doorgaat. De sfeer van het gesprek gistermiddag was heel wat beter dan een week eerder toen er ook een balletje over fuseren werd opgegooid.

In 1988 werd al over fusie tussen de beide coöperaties gesproken. Toen het gesprek stokte werd besloten een fusie-formateur aan te stellen. Die is er evenwel niet gekomen. In mei vorig jaar werd bekend dat de fusie in de ijskast werd gezet. „Wy moatte geunbtiger tiden ófwachtsje", zei Noord-Nederland-voorzitter Geert de Jong toen.

Later is besloten dat *CCFriesland* en *Noord-Nederland* zouden gaan samenwerken op het gebied van melkpoeder. Het bestuur van *Noord-Nederland* ging daarmee akkoord, maar het bestuur van *CCFriesland* wenste een betere onderbouwing. Daarop werd het voorstel ingetrokken. Jonkheer Sickinghe heeft nu de draad weer opgepakt.
Volgens Noord-Nederland-voorzitter De Jong zou een fusie vrij snel een feit kunnen zijn. De berekeningen zijn bekend. Hij vindt dat men de boeren die bij de fabrieken zijn aangesloten niet te lang in onzekerheid mag laten. Een termijn wilde hij niet noemen, maar hij hoopt al dat het samengaan voor de komende zomer zijn beslag zal krijgen.

Leeuwarder Courant 1990-02-10

Ook CCFriesland akkoord met onderzoek naar fusie

LEEUWARDEN - Het bestuur van de coöperatieve zuivelindustrie *CCFriesland* in Leeuwarden is gistermiddag akkoord gegaan met het instellen van een onderzoek naar de mogelijkheden om te fuseren met *Noord-Nederland*. Binnen drie maanden zal het onderzoek zijn afgerond, zo werd meegedeeld. Het bestuur van Noord-Nederland had al eerder zijn fiat aan de studie gegeven.

Onder de deelgenoten van *CCFriesland* behoren ook de vrije fabrieken van Workum, Oudwoude, Oosterwolde en Gerkesklooster. Zij hebben een belang van 30 procent in deze coöperatie. Noord-Nederland van 70 procent. Nu het bestuur van CCFriesland zich achter het voornemen heeft geschaard om te fuseren, betekent dat nog niet dat bij een eventueel samengaan de vrije fabrieken automatisch hun aandeel in CCFriesland handhaven.

Directeur Jan de Vries van Workum zegt dat zijn coöperatie in beginsel bereid is melk aan CCFriesland te blijven leveren De andere drie willen vooralsnog de resultaten van het onderzoek afwachten en zullen zich daarna op de situatie beraden. Als de fusiepartners niet met de vrije fabrieken tot overeenstemming komen bestaat de mogelijkheid dat een of meer fabrieken uittreden. Op dat moment ontstaat er een juridisch gevecht over het al dan niet betalen van uittreegeld. In de coöperatieve wereld is in beginsel geen uittreegeld verschuldigd als blijkt dat in de nieuwe constructie de voorwaarden zijn verzwaard.

Vorig jaar is een onderzoek naar de fusie tussen *CCFriesland* en *Noord-Nederland* op de klippen gelopen Daarna werd nog getracht op een deelterrein (melkpoeder) samen te werken. Ook die besprekingen leidden niet tot een vorm van samenwerking. Aan een totale fusie werd naderhand toch de voorkeur gegeven. Daar wordt dan ook nu het onderzoek op toegespitst. Zowel bij *CCFriesland* als bij *Noord-Nederland* vindt men dat de toestand de laatste tijd snel is veranderd. *CCFriesland* heeft een reorganisatie achter de rug en bij *Noord-Nederland* heeft adviseur jonkheer Feijo Sickinghe ingegrepen om de gelederen in deze verdeelde coöperatie te sluiten.

Nieuwsblad vh Noorden, 1990-10-17

Fusie ccFriesland en Noord-Nederland een feit

'Vrije' doen niet mee

Van onze redactie economie

LEEUWARDEN - De fusie tussen de noordelijke zuivelcoöperatie *ccFriesland* en *Noord-Nederland* is een feit. Met de fusie is een einde gekomen aan een periode van veel onzekerheid in de noordelijke zuivel, aldus de directie. Maandagavond bleek al dat een grote meerderheid van de leden veehouders van Noord-Nederland (85 procent) voor de fusie was. De doorgang van de samenwerking stond toen al vrijwel vast, omdat Noord-Nederland 70 procent van de stemmen binnen de coöperatie ccFriesland in handen heeft. Gisteren ging de deelgenotenvergadering van ccFriesland akkoord.[71]

Drie andere deelgenoten van deze coöperatie, *de zogenoemde vrije fabrieken*, zijn tegen de fusie. Deze vrije fabrieken (*De Zuidoosthoek* uit **Oosterwolde**, *De Twee Provinciën* uit **Gerkesklooster** en *Huisternoord* uit **Oudwoude**) krijgen morgenvroeg een kort geding tegen zich aangespannen.[72] Volgens de statuten van ccFriesland en de nieuwe coöperatie, Friesland (Frico-Domo) zijn de fabrieken verplicht 15 procent van de melk aan de nieuwe coöperatie te leveren. De drie Friese coöperaties willen zich echter met onmiddellijke ingang terugtrekken en daarmee ook hun melkleveranties stopzetten. Een vierde vrije fabriek, *De Goede Verwachting* uit **Workum**, heeft wel ingestemd met de fusie.

71 20 oktober stond er een groot artikel in de LC over de nieuwe 'zuivelreus'.....Noord-Nederland – Zie MAP NN
72 Kort geding werd afgeblazen, er zou opnieuw overleg komen.

Leeuwarder Courant 1990 -11-24 **Vervolg/meer in MAP -Friesland-Frico-Domo>>** [73]

Akte zuivelfusie *Friesland Frico-Domo* nu pas getekend

LEEUWARDEN - Tussen half twee en twee uur is gistermiddag de akte voor de fusie tussen de zuivelcoöperaties *ccFriesland* en *Noord-Nederland* getekend. Dat gebeurde bijna zes weken nadat de leden van *Noord-Nederland* zich voor een fusie hadden uitgesproken. Gistermorgen hebben de bestuursleden van *Domo*, die voorwaarden aan de fusie hadden gesteld, de laatste belemmeringen uit de weg geruimd. Zij hebben verklaard dat hun afgevaardigden Machiel Sol uit Wapserveen en Hendrik Otten uit Smilde ten volle kunnen functioneren in het overgangsbestuur.

Het voorlopig zuiveren van de lucht in de bestuurlijke organen van de nieuwe coöperatie is volgens ingewijden een gevolg geweest van een tactische manoeuvre van het bestuur van *De-Takomst*, een van de zuivelverenigingen van *Noord-Nederland*. Dat bestuur had het tekenen van de akte tot nader order opgeschort om daarmee het Domo-bestuur te dwingen zijn voorwaarden van tafel te halen.

In de gisteren gehouden ledenraadsvergadering is dat laatste gebeurd. Het Domo-bestuur, waarin overigens een minderheid nadere eisen had gesteld, trok alles terug. Dat gold niet alleen het functioneren in het overgangsbestuur, maar tevens zegde Domo toe achter de nieuwe interim-voorzitter Albert Hagting te staan.

Het overgangsbestuur heeft gistermiddag onder leiding van Hagting voor het eerst vergaderd. Daarin is onder andere besloten dat er in december in de tien te vormen regio's bijeenkomsten zullen plaatsvinden voor het vormen van een nieuw bestuur.

Uit elke regio moet een aantal kandidaatbestuursleden komen. Om te voorkomen dat er eindeloze stemmingen moeten worden gehouden, zijn er vertrouwensmensen aangesteld, die al vast op zoek gaan naar gegadigden. Voor Friesland zijn dat Germ Landman, De Hoeve. Siemen Hoekstra, Burgum; Tjerk Bottema, Mantgum; Anne van der Meer, Oudebildtzijl en Tjeerd Wietsma, Ouwsterhaule.

Leeuwarder Courant 1990-01-24

'Oudwoude' vraagt uitstel fusie

OUDWOUDE - De zuivelcoöperatie Huisternoord in Oudwoude wil de beslissing over een fusie of andere vorm van samenwerking met drie andere coöperaties uitstellen. „Wij zijn er nog niet uit", aldus directeur Bert Knol. Het onderzoek is nagenoeg afgerond, er moeten nu besluiten worden genomen over de samenwerking. Het bestuur van Huisternoord is van begin af aan niet enthousiast geweest over de plannen. „Omüs hie it net hoegd", zei voorzitter Kerst de Jong een paar weken geleden nog. De andere partners zijn Twee Provinciën in Gerkesklooster, De Goede Verwachting in Workum en Acmesa in Assen.

73 Op site http://www.zuivelfabrieken.nl/_wp_pdf/MAP-Friesland-Frico-Domo-FFD_FDF-1990-1997_2015-10-08.pdf

1993

Leeuwarder Courant 1993-10-06

Onderzoek naar fusie 'vrije' zuivelfabrieken

Van een onzer redacteuren
LEEUWARDEN - Vier 'vrije' in het Noorden stellen een onderzoek in naar samenwerking. Een fusie wordt niet uitgesloten. Het gaat om *De Goede Verwachting* in **Workum**, *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster**, *Huisternoord* in **Oudwoude** en *Acmesa* in **Assen**. *De Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde** is niet bij de gesprekken betrokken. Bij de vier fabrieken werken 330 mensen. Er zijn 1847 boeren bij aangesloten.

De vier bedrijven willen door samenwerking hun kracht in de markt versterken. Samen hebben zij 740 miljoen kilogram melk. Daarvan wordt jaarlijks ongeveer 74.000 ton kaas geproduceerd. Samen horen de vier daarmee tot de vier grootste kaasproducenten van ons land. Voorts produceren zij zo'n 24.000 ton boter, 2700 ton melkpoeder, 30.000 ton weipoeder en speciale produkten.
De fabrieken werken nu al samen in verschillende combinaties. Zij hebben hun krachten gebundeld voor de aankoop van melk in Duitsland. Daar is een overeenkomst voor gesloten met coöperaties rond Emlichheim.

Ze laten hun room verwerken in **Gerkesklooster** en verkopen hun boter via de *Koninklijke Buisman* in Leeuwarden. **Workum** en **Gerkesklooster** hebben onlangs met *Hoogwegt* in Groesbeek voor miljoenen geïnvesteerd in een fabriek voor wei-eiwitten. *Acmesa* en **Gerkesklooster** nemen - met anderendeel in *Frisian Dairy Trade*, een kaasexportorganisatie in Drachten. **Workum** en *Huisternoord* doen veel handel met kaasexporteur *Westland* in Huizen.

Leeuwarder Courant 1993-10-07

ZOH wil zichzelf redden – doet niet mee aan besprekingen

LEEUWARDEN - De coöperatieve zuivelindustrie *De Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde** is de enige *'vrije'* Friese fabriek die buiten het onderzoek naar samenwerking is gebleven. Bestuurslid Hielke de Vries zegt dat *De ZOH* wel in beeld is geweest, maar dat de coöperatie in vroeg stadium heeft afgehaakt. „Wy kinne üssels wol rede."

Hij vraagt zich af wat samenwerking toevoegt aan wat er nu bestaat. „It binne allegear tsiisfabriken dy't mei elkoar geane. Och, Acmesa moat aanst in nije direkteur ha, Gerkeskleaster oer in skofke ek, dus leit de wei foar Jan de Vries fan Warkum iepen om de nije direkteur fan it gehiel te wurden."
Directeur Jan Willem Koek van *De ZOH* vindt dat fusies een meerwaarde moeten hebben. „Hier is het een kwestie van een plus een plus een plus een. Dat moet meer dan vier worden, maar ik vraag mij af of het die vier wel haalt" *De ZOH* heeft nauwe banden met de particuliere zuiveltak van *Wessanen*. In **Olterterp** wordt *Leerdammer* geproduceerd, bovendien wordt de room van *Wessanen* in **Oosterwolde** tot boter verwerkt.

Over het algemeen is gisteren positief gereageerd op de voorgenomen samenwerking van de fabrieken van **Workum, Gerkesklooster, Oudwoude** en **Assen**. Simon Reitsma, voorzitter van de veehouderijcommissie van de Landbouw Maatschappij Friesland-FÏevoland, zei dat wanneer de fabrieken zich willen ver-

sterken zij elkaar nodig hebben. Samenwerking is een goede zaak vooral met oog op de GATT-afspraken.

De fabrieken zelf geven aan dat vergroting van de omvang de kansen op vernieuwing van het produktiepakket groter maakt. Nu al hebben bepaalde fabrieken te kampen met gebrek aan capaciteit op de kaaslijnen. Wat de ene te veel heeft, kan de ander mogelijk gebruiken. Reitsma hoopt voor de fabrieken en voor de boeren dat de aggregatie in GATT-verband een feit wordt. Dan kunnen zuivelfabrieken produkten die bestemd zijn voor export naar landen buiten de EG tegen elkaar uitwisselen. „Troch gear té wurkjen dogge se yn wêzen no al wat se aanst faaks dwaan moatte. Giet de aggregaasje net troch, dan sil benammen de tsiis ünder druk komme. Dêrom moatte jojo no fersterkje."
Bestuurslid Lammert Knobbe van *Friesland Frico Domo* (*FFD*) reageerde laconiek: "Jou se de romte, soe ik sizze. *De Goede Verwachting* yn Warkum is noch C-lid fan üs. Oft dat wat ütmakket? Tja, hja wolle feroarje, dat hja sille dan wol by üs komme moatte. Ik nim oan dat der wol even oer praten wurde moat.". Volgens *De Goede Verwachting* sluit het C-lidmaatschap met *Friesland Frico Domo* samenwerking met andere fabrieken niet uit.

Voorwaarden
Dick Heinen van de Voedingsbond FNV staat in beginsel positief tegenover de samenwerking. „Bepalend is echter wat er in de opdracht voor het onderzoek komt te staan. Wij zullen daar voorwaarden aan stellen. Behoud van de werkgelegenheid is het kernpunt en zeer zeker de onderbouwing van die werkgelegenheid voor de toekomst. Dat onderzoek mag overigens niet plaatsvinden, nadat de ondernemingsraden een positief advies hebben gegeven. Wij zullen morgen met onze kaderleden daarover praten." Heinen vindt de voorgenomen samenwerking „een reactie op het feit dat *Friesland Frico Domo* de benen onder de kont krijgt. Daardoor zullen de verhoudingen in het Noorden drastisch worden gewijzigd"

Leeuwarder Courant 1993-10-09

Nog een fusie? – Workum, Gerkesklooster, Oudwoude en Assen

KAF en KOREN
DE FRIES-DRENTSE vrije zuivelfabrieken hebben met hun fusieplannen gezorgd voor eenheid in hun eigen gelederen en voor een nog grotere eenheid onder het personeel van de totale noordelijke zuivel. De werknemers van **Workum, Gerkesklooster, Oudwoude en Assen** krijgen nu ook dat gevoel dat hun collega's van *Friesland Frico Domo* al jaren hebben: onzekerheid over hun toekomst.

Het personeel van *De Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde** vertoeft nog in de luwte. Althans voorlopig. Een fusie tussen *ZOH* en *DOC* in **Hoogeveen** ligt zo voor de hand, dat een vraag in die richting niet meer dan logisch is. Jan Willem Koek, de markante directeur van De *ZOH*, ontkent niet het gerucht, wel de inhoud. In de boezem van *Friesland Frico Domo* wordt overigens met een schalks oog naar beide fabrieken gekeken. Dat is geen gerucht.

De vier *vrije fabrieken*, die nu om de tafel zitten, hebben samen nog een voorsprong op de grote coöperaties. Die slinkt. Kaas, het product waar zij het van moeten hebben, is en blijft een ijzersterk artikel, maar komt te veel terecht in het grillige vaarwater van de politiek. In de eerste jaren zal de opbrengst niet groter worden.

Voor de vier is er dan ook alle aanleiding om te kijken naar de kosten. Dat leidt automatisch tot inkrimpen

van het personeelsbestand. De onrust in die gelederen is dan ook logisch. De vier fabrieken zijn lange tijd buiten reorganisaties gebleven. Ze hebben derhalve een reserve opgebouwd die er voor kan zorgen dat er met seniorenregelingen heel wat te bereiken is. Verwacht mag worden dat de klap niet al te hard aan zal komen.

De vakbonden zullen er in eerste instantie wel bij varen. De ongeorganiseerden worden lid, want je weet maar nooit. Zij zouden ook zonder die fusieperikelen wel komen. De topman van de *NZO*, André Olijslager, heeft namelijk al de aanval ingezet op de vut-regeling. Hij vindt dat de zuivelwerknemers toch al met een riante cao zijn bedeeld. Na de vut komt dus het volgende hoofdstuk aan de beurt. Een warme winter wacht.

Behaaglijk warm wordt het voor een paar afzetfirma's. De *Koninklijke Buisman* in Leeuwarden mag zich straks verheugen in de boter van **Workum**, die na een omweg bij *Friesland Frico Domo*, in **Gerkesklooster** wordt verwerkt, een klant van Buisman. Het is te hopen dat enig vernuft zich vervolgens van de boterpoot meester zal maken en dat het produkt een agressieve vermarkting krijgt. Dat kan nu het cholestorolverhaal naar de achtergrond is verdreven en boter langzaam weer het imago terug kan krijgen van een gouden natuurprodukt. Ach, een regionaal etiketje kan al wonderen doen, weten ze in Normandië en hopen ze in Achtkarspelen.

Workum mag men straks ook rekenen bij de gegadigden die een aandeel in *Frisian Dairy Trade* willen hebben. Deze kaasexporteur in Drachten heeft **Gerkesklooster** en **Assen** al in zijn gelederen. *De Zuidwesthoekse* coöperatie stond steeds nog in twijfel, maar die kan nu worden overwonnen.

Vraag is nog wat **Oudwoude** gaat doen. Het is met afstand de kleinste van de vier en heeft een kaasfabriek die verre van modern is. **Oudwoude** heeft zich kunnen handhaven door als eerste in ons land *Maasdammer* onder de naam *Westberg* op de markt te brengen. Toen Westland in Huizen de concurrentie van de *Leerdammer* van Baars niet de baas kon, schakelde **Oudwoude** over op *Litedammer* en *Old-Amsterdam*. De Westlandjongens zijn niet voor een gat te vangen.

Oudwoude heeft tegen de verdrukking in „haar eigen koers gevaren, mede door het meesturen van Westland. De volharding van deze coöperatie wordt meer dan ooit op de proef gesteld. Overgave wordt daar nooit verkregen, hooguit bevochten.

WILLEM STEGENGA

Leeuwarder Courant 1994-02-08

Besluit over zuivelfusie 'vrije' zuivelfabrieken weer uitgesteld

LEEUWARDEN - Een besluit over een eventuele fusie tussen vier noordelijke zuivelfabrieken is gisteren voor de tweede keer uitgesteld. Eind januari gebeurde dat ook. Gisteren hebben de besturen en directies overlegd met de externe deskundige Adstrat uit Laren, maar dat heeft nog geen resultaat opgeleverd. Bij de eventuele fusie zijn betrokken de coöperaties *Acmesa* in **Assen**, *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster**. *Huisternoord* in **Oudwoude** en *De Goede Verwachting* in **Workum**. De coöperaties hebben zes fabrieken.
De vakbonden vrezen dat bij een fusie een of twee fabrieken zullen worden gesloten. Samen verwerken de bedrijven 740 miljoen kilogram melk en hebben ze 330 mensen in dienst. Er zijn 1847 boeren bij de fabrieken aangesloten.

Leeuwarder courant 1994-02-09

Oudwoude heeft sleutel in zuivelfusie '*vrije*'

OUDWOUDE - De coöperatieve zuivelfabriek *Huisternoord* in **Oudwoude** heeft de sleutel in handen voor een fusie in de noordelijke zuivel. Deze week werd besloten het besluit over de fusie met *De Goede Verwachting* in **Workum**, *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster** en *Acmesa* in **Assen** op te schorten. Het bestuur van *Huisternoord* heeft als voorwaarde gesteld dat de fabriek in **Oudwoude** open blijft. De andere drie partners wilden die eis (nog) niet inwilligen.

De fusiebesprekingen hebben het bestuur van **Oudwoude** wat overrompeld. De coöperatie was al tijdje in gesprek met de leveranciersvereniging *Noordoost- Friesland* over een interne fusie. *Noordoost-Friesland* werd jaren geleden gevormd door boeren die uit onvrede hadden bedankt voor *Noord-Nederland,* de voorloper van *Friesland Frico Domo*. (FFD)

Zij betaalden uittreegeld en stichtten een eigen verband dat een contract afsloot met *Huisternoord*. Aanvankelijk leverde *Noordoost-Friesland* een paar miljoen kilogram melk aan **Oudwoude**. De fabriek zelf betrekt nu nog 17 miljoen kilogram melk van eigen boeren en al 14 miljoen kilogram van *Noordoost-Friesland*. Het bestuur van **Oudwoude** wil ongeveer *f*4 miljoen investeren in de fabriek. Een fusie met Noordoost-Friesland zou de basis voor het bedrijf aanzienlijk verbreden.
Bovendien is de enige afnemer van de kaas uit **Oudwoude** - exporteur *Westland* in Huizen - bereid aandeelhouder te worden in de coöperatie. Bij de leden van *Huisternoord* bestaat evenwel angst in dat geval wat al te afhankelijk te worden van een afnemer. *Westland* is echter bereid voor langere termijn toezeggingen te doen.

De fusie met *Huisternoord* heeft bij een peilstemming onder de leden van *Noordoost-Friesland* niet voldoende animo gekregen. De voorstanders waren goed voor 63 procent van de stemmen. De afgelopen dagen heeft het bestuur van *Noordoost-Friesland* een groot deel van de tegenstemmers bezocht en de verwachting is dat de vereiste meerderheid van 75 procent zal worden gehaald.
Op dat moment kan het bestuur van *Huisternoord* in de fusiebespreking met **Workum, Gerkesklooster** en **Assen** de eis om de fabriek in **Oudwoude** open te houden, steviger onderbouwen.
Daarmee is de kou nog niet van de lucht.

In de gelederen van *Noordoost-Friesland* is het enthousiasme voor een tweetrapsfusie (eerst met **Oudwoude** en dan nog eens met de andere drie) niet erg groot. Zij zijn in het verleden uit een groter verband (*Noord-Nederland*) getreden, hebben uittreegeld moeten betalen, en voelen nu niet direct voor het toetreden tot een ander groter verband.
De onzekerheid over het ontstaan van een noordelijk zuivelblok van *vrije fabrieken* is daarmee eerder groter dan kleiner geworden. *Huisternoord* is al met weinig enthousiasme het overleg ingegaan. Dat was ook niet zo verwonderlijk. De coöperatie heeft in het verleden alle fusiebesprekingen buiten de deur gehouden en zich als zelfstandige fabriek in het concentratiegeweld dat enkele malen de Friese zuivelwereld heeft overspoeld, weten te handhaven.

Dat kon doordat de fabriek altijd een goede melkprijs uitbetaalde. **Oudwoude** was daartoe in staat, omdat de coöperatie er steeds weer in slaagde met nieuwe succesvolle kaassoorten op de markt te komen. De fabriek kwam als eerste met *Maasdammer*, daarna als eerste met een light-variant (Litedammer) en heeft nu succes met de *Old Amsterdam*.

Leeuwarder Courant 1994-03-05

Fusie(plan) Huisternoord/NO-Friesland

OUDWOUDE - De zuivelfabriek *Huisternoord* in **Oudwoude** en de melkleverancierscoöperatie *Noordooost-Friesland* zijn van plan te fuseren. Een peiling onder de leden van *Noordoost- Fiesland* leverde enkele weken geleden te weinig voorstanders voor een fusie. Het bestuur hoopt nu dat het aantal voorstanders na een inwendige zending zodanig is gegroeid dat de samenvoeging alsnog haar beslag kan krijgen.
Binnenkort zullen de leden van beide coöperaties over het voorstel stemmen. *Huisternoord* krijgt 18,2 miljoen kilogram melk van haar eigen leden en verwerkt 14 miljoen kilogram melk van de leden van *Noordoost-Friesland*. De fabriek komt binnenkort met een nieuwe kaassoort op de markt, een belegen Maaslander, die met Westland uit Huizen is ontwikkeld.

Leeuwarder Courant 1994-03-05

Fusie van *ZOH* (410) en *Acmesa* Assen (110)

OOSTERWOLDE - De zuivelcoöperaties *Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde** en *Acmesa* in **Assen** zijn van plan te fuseren. Over enige tijd zullen de besturen daar een besluit over nemen en dat vervolgens voorleggen aan de leden. De vakbonden zijn op de hoogte gesteld.

Leeuwarder courant 11-03-1994

Besturen akkoord met zuivelfusie

OOSTERWOLDE - De besturen van de zuivelcoöperaties Zuid Oost Hoek in Oosterwolde en Acmesa in Assen hebben gisteren ingestemd met de fusie tussen beide ondernemingen. Over enkele weken zullen de leden hun toestemming moeten geven. De nieuwe coöperatie zal 520 miljoen kilogram melk verwerken. Er is werk voor ruim 250 mensen.

ZOH en *Acmesa* hebben al eens in een eerder stadium overleg over samenwerking gevoerd. Dat is toen gestrand. De sfeer tussen beide coöperaties werd zelfs verslechterd, toen *Acmesa* onlangs in onderhandeling trad met *De Goede Verwachting* in **Workum**, *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster** en *Huisternoord* in **Oudwoude**. *Zuid Oost Hoek* voelde zich bij die onderhandelingen op een zijspoor gezet.
Toen de fusie tussen de vier coöperaties niet doorging, hebben *Acmesa* en *ZOH* de draad weer opgepakt. Binnen enkele dagen waren de gesprekken zover gevorderd dat er na de boeren een circulaire kon uitgaan waarin het voornemen bekend werd gemaakt.
Acmesa zoekt om verschillende redenen aansluiting. De fabriek verwerkt bijna 110 miljoen kilogram melk, waarvan er 65 miljoen komt van eigen leden. De eigen melkplas slinkt. De Asser coöperatie heeft te maken met natuurclaims in haar melkwinningsgebied en met het plan voor militaire oeffenterreinen. Dat kost de fabriek op korte termijn 5 miljoen kilogram melk. Daardoor wordt de basis voor het bedrijf klein.

Van de ongeveer 44 miljoen kilogram bijgekochte melk komt 25 miljoen van een groep boeren rond Barneveld. Het feit dat *Acmesa* vorig jaar een lage melkprijs heeft uitbetaald wordt niet als een reden gezien. Dit jaar zal die prijs namelijk weer op peil zijn.
Zuid Oost Hoek verwerkt 410 miljoen kilogram melk, waarvan 302 miljoen komt van eigen leden. De andere melk komt van contractpartners in **Hasselt, Staphorst**, Duitsland en van de melkleverancierscombinatie *Voor Gezonde Concurrentie* van Sytse van der Honing in Donkerbroek (32 miljoen kilogram).

ZOH heeft fabrieken in **Oosterwolde, Elsloo** en **Olterterp** en een niet-melkverwerkend bedrijf in **Winschoten**. Er werken 215 mensen, in Assen zijn dat er 37.
Het melkwinningsgebied van *Acmesa* ligt midden in dat van *ZOH*. De coöperatie in **Oosterwolde** haalt namelijk 25 miljoen kilogram melk uit **Rolde, Grolloo** en **Anlo**. Die hoeveelheid kan straks in **Assen** worden verwerkt. Daarnaast sluiten de assortimenten van beide coöperaties op elkaar aan. *ZOH* maakt kaas die voor 80 tot 90 procent wordt geëxporteerd, voor een aanzienlijk deel zelfs buiten de Europese Unie. *Acmesa* produceert vrijwel uitsluitend voor de binnenlandse markt. De room van *Acemsa* wordt (nog) in **Gerkesklooster** verwerkt tot boter. *ZOH* beschikt over een eigen boterverwerking.

Volgens Jacobus Dolsma, voorzitter van *ZOH*, is er nog een reden voor een fusie. Op het terrein van *Acmesa* in **Assen** staat een installatie die tarwegluten verwerkt tot grondstoffen voor humane en dierlijke voeding. Die installatie is van *Eurospray*, een dochteronderneming van *ZOH* en van Campina-Melkunie-dochter *Nutrifeed*. *Hiproca*, zoals de onderneming van *ZOH* en *Campina* heet, huurt daarvoor bedrijfsruimte van *Acmesa*.

Of de een paar jaar geleden geheel gemoderniseerde kaasfabriek in **Assen** zal openblijven is nog de vraag. Dolsma: „Dat kan ik nu niet zeggen. Wij garanderen niets, maar het kan ook best zijn dat wij er in investeren. *ZOH* heeft wel wat capaciteit over, maar niet zoveel dat wij de produktie van *Acmesa* er op dit mo-

ment bij kunnen hebben". De directeur van *Acmesa*, Piet Boer (61), heeft te kennen gegeven zich na de fusie terug te zullen trekken.

Leeuwarder Courant 1994-04-01

Fusie tussen NOF en Oudwoude afgestemd

OUDWOUDE - De fusie tussen zuivelcoöperatie *Huisternoord* in **Oudwoude** en de leveranciersvereniging *Noordoost- Friesland* is gisteravond afgestemd. De leden van *Huisternoord* waren in grote meerderheid (215 stemmen voor en 13 tegen) voor het samengaan. Bij de leden van *Noordoost-Friesland* bleef het aantal voorstemmers steken op 67 procent. Om tot een fusie te komen was er 75 procent nodig.

NOF-voorzitter Willem Hannema uit Hantum heeft gisteravond direct zijn consequenties uit de stemming getrokken en is afgetreden. Hij is opgevolgd door Lieuwe Cnossen uit Oudwoude. Cnossen heeft aan de wieg van *Noordoost-Friesland* gestaan. Beide partijen zullen zich op de situatie beraden. *Noordoost-Friesland* heeft een contract voor het zeven jaar leveren van melk aan *Huisternoord*. Dat contract heeft nog een looptijd van zes jaar.

Huisternoord verwerkt 17 miljoen kilogram melk van eigen leden. Die plas groeit niet. De leden worden steeds meer geconfronteerd met natuur- en milieueisen, waardoor de uitbreidingsmogelijkheden nihil zijn. *Noordoost-Friesland* levert nu al 14 miljoen kilogram melk aan *Huisternoord*. Veel leden van de vereniging wonen in de noordoostelijke bouwhoek van Friesland. Daar zijn wel uitbreidingsmogelijkheden voor de veehouderij. Het wordt dan ook niet uitgesloten geacht dat de aanvoer van *Noordoost-Friesland* na een paar jaar groter zal zijn dan die van de leden van *Huisternoord*. Van beide kanten wordt het afspringen van de fusie als teleurstellend ervaren.

Huisternoord wilde graag een fusie met *NOF* om de basis van de coöperatie te verbreden. In de fabriek zal voor *ƒ*4 miljoen in een kaasopslag worden gestoken. Dat plan is door het afspringen van de fusie niet doorgestreept. De Jong sluit niet uit dat er in de nabije toekomst alsnog met *NOF* zal worden onderhandeld. „Ik tink dat se har der net by delliz"

Huisternoord is een kaasfabriek. Alle produkten worden verhandeld door kaasexporteur *Westland* in Huizen. Dat bedrijf heeft laten weten een aandeel in de coöperatie te willen hebben. Of de kansen voor *Westland* nu groter zijn geworden wilde De Jong vanmorgen niet zeggen. „Dêr ha wy it no noch net oer han."

Nieuwsblad vh Noorden 1994-05-11

Leden akkoord met fusie *Acmesa* en Zuid-Oost-Hoek

OOSTERWOLDE/ASSEN - De ledenvergaderingen van de *Zuid-Oost-Hoek* te **Oosterwolde** en *Acmesa* te **Assen** zijn akkoord gegaan met een fusie van beide zuivelcoöperaties. Hierdoor is de op vier na grootste zuivelcoöperatie van Nederland ontstaan. De fusie heeft vooreerst geen gevolgen voor de in totaal 255 werknemers. *Acmesa*, dat opgaat in *Zuid-Oost-Hoek*, voerde vorig jaar oriënterende gesprekken met de zogenoemde '*vrije fabrieken'* *De Goede Verwachting* in **Workum**, *Huisternoord* in **Oudwoude** en *De*

Vier Provinciën[74] in **Gerkesklooster**. Deze besprekingen resulteerden niet in een fusie.

Leeuwarder Courant 1994-08-18

Zuivelfusie-plan van Gerkesklooster (166) en Workum (334)[75]

WORKUM - De zuivelcoöperaties *De Goede Verwachting* in **Workum** en *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster** willen fuseren. De besturen van beide zuivelverenigingen hebben deze week met de plannen van beide directies ingestemd en zullen voorstellen deze herfst aan de betrokken melkveehouders voorleggen. De fusie moet volgend jaar al ingaan. De nieuwe naam wordt *Twee Provinciën,* de vestigingsplaats **Workum**.

Beide coöperaties, die zich vooral toeleggen op kaasproduktie, vinden schaalvergroting wenselijk. Voorts willen ze door de fusie komen tot verbreding van het produktenpakket en een grotere invloed op de markt afdwingen. Samenvoeging betekent verdere rationalisatie van de zuivelproduktie. Onduidelijk is of dat ook personele gevolgen heeft.

De Goede Verwachting produceert jaarlijks zon 36.500 ton kaas van 334 miljoen kilo melk. *Twee Provinciën* ongeveer 26.000 ton van 166 miljoen. Bij de Workumer coöperatie zijn 1020 leden aangesloten, bij die van Gerkesklooster 529. Bij de fabrieken in **Workum, Balk** en **Heeg** werken 174 mensen, in **Gerkesklooster** 96.
Besprekingen over een juridische fusie zijn begin juli in gang gezet. Directe aanleiding tot een inniger samenwerking was het benodigde investeringsplan voor de kaasfabriek van *De Goede Verwachting* in **Workum** om zo de eind juni aangekondigde sluiting van de fabriek in **Heeg** op te vangen. Daar werken nu nog 28 mensen.

De kosten van de reorganisatie vielen *De Goede Verwachting* tegen. In gesprekken met *Twee Provinciën* bleek dat de produktie van **Heeg** zonder noemenswaardige investeringen kan worden overgeheveld naar de in aanbouw zijnde kaasfabriek van *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster**. *De Goede Verwachting* laat nu aanzienlijke investeringen achterwege en bespaart daarmee flink wat kosten.

Beide coöperaties werken al op veel terreinen samen. Samen met *Hoogwegt* in Nijmegen hebben *De Goede Verwachting* en *Twee Provinciën* een wei-eiwitproject opgezet in **Workum**. Deze miljoeneninvestering levert inmiddels een bijdrage van enkele centen aan de melkprijs. Voorts wordt de room uit **Workum** verwerkt in **Gerkesklooster**. *Twee Provinciën* heeft zelfs het voornemen fors te investeren in een nieuwe fabriek voor de verwerking van room. Nu wordt er alleen boter van gemaakt, maar het doel is er lucratiever produkten van te maken.

Beide coöperaties hebben sinds vorig jaar oktober, samen met *Huisternoord* in **Oudwoude** en Acmesa in **Assen**, tot begin februari gepraat over een fusie van de vier 'vrije' fabrieken. Uiteindelijk liep dat stuk op de wens van *Huisternoord*, veruit de kleinste van de vier, de fabriek in **Oudwoude** open te houden. Die eis lag moeilijk bij de partners. Toen al is verklaard dat bestaan de vormen van samenwerkingen zouden worden geïntensiveerd.

74 'Vier Provinciën' ??
75 Tekst bij foto: Schaalvergroting is een belangrijke drijfveer voor de fusie tussen de zuivelcoöperaties De Goede V erwachtuig en Twee Provinciën. In de vestiging in Workum zou aanzienlijk geïnvesteerd moeten worden om de produktie van de te sluiten vestiging in Heeg te kunnen overnemen. Dat plan blijft nu in de la.

Nadien sloot *Acmesa* zich vlot aan bij *Zuid Oost Hoek* in **Oosterwolde**, een andere 'vrije' zuivelcoöperatie, die zich tot dat moment afzijdig had gehouden. Het heeft de gesprekken over fusie tussen *De Goede Verwachting* en *Twee Provinciën* niet bespoedigd, zegt directeur Jan de Vries van de Workumer coöperatie. “Wy hawwe regelmjittich oerlis en sa kaam begjin july fan it ien it oar.”

Algemeen directeur van de nieuwe coöperatie wordt Jan de Vries, nu directeur bij *De Goede Verwachting*. Bij de start van de nieuwe coöperatie trekt directeur Geu Vries van *Twee Provinciën* zich terug uit de dagelijkse leiding. Hij bereikt in de loop van volgend jaar de pensioengerechtigde leeftijd.

De betrokken vakbonden verwachten geen ingrijpende gevolgen voor het personeel. De sluiting van **Heeg** heeft al tot afspraken geleid, zegt bestuurder Henk Amperse van de Voedingsbond CNV. Het personeel van **Heeg** wordt ingezet in de fabrieken van **Workum** en **Balk**. Amperse is op zich ingenomen met het fusieplan. “De eerdere fusiebesprekingen gaven al aan dat er noodzaak was. De fusie maakt de coöperaties sterker. Bovendien zorgt het ervoor dat een belangrijk stuk werkgelegenheid zekerder wordt.”

Leeuwarder Courant 1994-11-22

De-Twee-Provinciën door fusie met *DGV* nu landelijk vierde

WORKUM - De nieuwe zuivelcoöperatie *Twee Provinciën* is gisteren een feit geworden. Door de fusie van de coöperaties *De-Twee-Provinciën* in **Gerkesklooster** en *De-Goede-Verwachting* in **Workum** ontstaat in grootte de vierde zuivelonderneming van ons land, als wordt uitgegaan van de hoeveelheid verwerkte melk.
De onderneming, die de hoofdzetel in **Workum** zal hebben, heeft een melkaanvoer van 650 miljoen kilo per jaar. Die wordt verwerkt in de fabrieken in **Gerkesklooster, Workum** en **Balk**. Het bedrijf in **Heeg** gaat dicht. Bij de nieuwe coöperatie zijn ruim 1540 boeren aangesloten met 1400 bedrijven. De leden van *De Goede Verwachting* in **Workum** zijn zonder hoofdelijke stemming met de fusie akkoord gegaan, in **Gerkesklooster** was een kleine minderheid van 1 procent tegen.

De-Twee-Provinciën, die op 1 januari volgend jaar van start gaat, heeft een balanstotaal van *f*226 miljoen. Het eigen vermogen is 28 procent van dat totaal. De omzet bedraagt *f* 593 miljoen. De aansprakelijkheid van de leden zal worden teruggebracht. Dat geldt ook voor het uittreegeld dat van 5 naar 3 procent van het melkgeld gaat. De nieuwe coöperatie maakt jaarlijks 62.500 ton kaas, 4500 ton boter en 29.100 ton weipoeder. In Workum hebben de beide ondernemingen bovendien fors geïnvesteerd in een wei-eiwitproject, waarin ook *Hoogwegt* uit Nijmegen deelneemt. De room van **Workum** wordt al in **Gerkesklooster** verwerkt. Voorts heeft de onderneming aandelen in de kaasexportfirma's Tamminga in Weidum en K.H. de Jong in Drachten. Voor de 271 personeelsleden zal de fusie geen gevolgen hebben. Het sluiten van de fabriek in **Heeg**, waar dertig mensen werken, houdt wel in dat een groot deel van dat personeel naar **Gerkesklooster** moet. De kaasproduktie van **Heeg** wordt namelijk naar **Gerkesklooster** overgeheveld. Daar is een nieuwe kaasfabriek in aanbouw.

Jan de Vries, de huidige directeur van *De-Goede-Verwachting* in **Workum**, wordt algemeen directeur van de nieuwe onderneming. Geu Vries, de huidige directeur van **Gerkesklooster**, gaat in de loop van volgend jaar met pensioen. Rutger Fopma uit Nijhuizum is voor een jaar tot voorzitter benoemd. Daarna zal het bestuur de functies opnieuw verdelen. Dat bestuur bestaat voorts uit S.S.U. Attema uit Abbega,

H.N.H.K. de Jong uit Ferwoude, A. Stokman uit Koudum, B. Zijlstra uit Tzum, M.T. Douma uit Gerkesklooster, W. Meyer uit Surhuisterveen, A. van der Scheer uit Opende en E. de Vries uit Niekerk. De raad van commissarissen wordt gevormd door Frans Drabbe uit Amsterdam, Klaas Homstra Moed uit Grou en Pé Miedema uit Heeg. Gerkesklooster zal nog een vierde commissaris leveren.

1997

Leeuwarder Courant 1997-09-09 Alle knipsels over deze fusie in MAP FCDF[76]

VOORPAGINA LC

Grote fusie Coberco met FDF zuivel kost 600 banen
Friese bedrijven en Coberco

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - De zuivelcoöperaties in het noorden en oosten van ons land fuseren. Dat gaat ten koste van zeker zeshonderd banen. *Friesland Dairy Foods* in **Leeuwarden**. *Coberco* in **Zutphen**, *Twee-Provinciën* in **Workum** en *Zuid-Oost-Hoek* in **Oosterwolde** zullen samen de op twee na de grootste zuivelonderneming in Europa worden. Het nieuwe concern heeft een omzet van f 9,11 miljard. Alleen Nestlé in Zwitserland (f 22.8 miljard) en Danone in Frankrijk (f 9,6 miljard) zijn groter.

Het samengaan is een gevolg van de concentratie van de supermarktketens. Die vormen een steeds grotere marktpartij, waar de zuivel wat tegenover wil stellen. Ook het feit dat de melkveehouderij minder steun van de overheid krijgt was een belangrijke aanzet voor de besprekingen.

Door de fusie zullen zo'n 600 van de 5672 arbeidsplaatsen in ons land verdwijnen. Bij de vier bedrijven werken in totaal 11.945 mensen. Van de 8322 personeelsleden van *Friesland Dairy Foods* zitten er 5721 in het buitenland. *Coberco* heeft 552 van haar 3077 werknemers in andere landen. Bij *ZOH* zijn 280 mensen in dienst, bij *Twee Provinciën* 266.

Bij de fusie zijn zo'n 16.500 veehouders betrokken, de helft van alle veehouders in ons land. Zij leveren 5,1 miljard kilogram melk. De nieuwe coöperatie krijgt het model van *Friesland Dairy Foods*. De veehouders worden dus ook aandeelhouder. De verwachting is dat het nieuwe concern over drie jaar een winst van tegen de *f* 200 miljoen zal maken. Er wordt al op korte termijn gesneden in het aantal arbeidsplaatsen. De productie wordt gestroomlijnd en vrij zeker gaan er fabrieken dicht. De directies hebben echter de verzekering gegeven dat er geen gedwongen ontslagen vallen. Vermoedelijk worden voor het overtollige personeel banen gezocht bij andere bedrijven. *Friesland Dairy Foods* hakt al geruime tijd met dat bijltje.

De vier coöperaties hebben in Friesland elf vestigingen. *Friesland Dairy Foods* heeft bedrijven in **Leeuwarden, Wolvega, Burgum, Sint-Nicolaasga** en **Dronrijp**. *ZOH* heeft fabrieken in **Oosterwolde, Olterterp** en **Elsloo** en *Twee-Provinciën* in **Workum, Balk** en **Gerkesklooster**. Daarnaast beschikt *Friesland Dairy Foods* nog over ondernemingen in **Beilen, Marum, Bedum, Culemborg, Raamsdonksveer, Oosthuizen, Noordwijk** (Gr.) en **Hoofddorp** en tal van vestigingen in het buitenland. *ZOH* heeft ook fabrieken in **Winschoten** en **Assen**.

Coberco opereert vanuit **Zutphen** en heeft fabrieken in eigen land (onder andere in **Vollenhove** en **Meppel**) en vestigingen in België, Duitsland. Spanje, Frankrijk en Engeland. Het is ook eigenaar van de frisdrankenfabriek Riedel.

76 http://www.zuivelfabrieken.nl/_wp_pdf/MAP-Friesland-Coberco-Dairy-Foods-FCDF-1997-2007_2015-10-08.pdf

Leeuwarder Courant 1997-12-17

Goedkeuring Fusie: Boeren zijn royaal voor grote fusie

Friesland Coberco Dairy Foods gaat op 28 december van start.

LEEUWARDEN - De grote zuivelfusie is een feit. Vanmorgen hebben de ledenraden van *Friesland Dairy Foods* (*FDF*) en *Coberco* en de ledenvergaderingen van *Twee-Provinciën* en *Zuid-Oost-Hoek* met een grote meerderheid voor het samengaan gestemd. Bij *FDF* en *Coberco* waren de boeren unaniem voor, bij de twee kleinere coöperaties was enige weerstand. Zo stemden bij *Twee-Provinciën* 85,7 procent voor, bij *ZOH* was dat 91 procent.
Door de fusie is een zuivelonderneming ontstaan met een omzet van f 9,1 miljard. Na het Zwitserse *Nestlé* (f 22.8 miljard) en het Franse *Danone* (f 9.6 miljard) is zij, wat omvang betreft, de derde in Europa. Bij het concern werken zo'n 5700 mensen. In komende jaren zullen 600 banen vervallen. Er zijn 16.500 veehouders bij de fusie betrokken. Zij leveren 5,1 miljard kilogram melk. Dat is 46 procent van alle melk in ons land. De nieuwe onderneming is met 400.000 ton kaas goed van 60 procent van de gehele Nederlandse productie. In Friesland heeft het bedrijf elf vestigingen.

2015-03-19 Boerderij

Superheffing was niet meer dan een omleiding

Dertig jaar superheffing. Wat heeft dat de melkveehouderij en Nederland gebracht? Bij het eind van een tijdperk maakt Jappie Rijpma, jarenlang een in de sector zeer bekende financieel expert, de balans op. Op het eerste gezicht zijn de nadelen groter dan de voordelen, maar er is meer.

In 1984 was de melkprijs 34 cent en de krachtvoerprijs 27 cent. In 2015 zijn ze nog ongeveer op dat niveau. Wat heeft de superheffing ons dan eigenlijk gebracht? Kennelijk niets, alleen heel veel papier, demonstraties, juridische touwtrekkerij over het eigendom, vermogende boerenfamilies en vetes als logisch gevolg. Bovendien had zonder de quotering de moderne koe veel eerder 10.000 kilo melk per jaar geproduceerd en waren de bedrijven nu veel groter geweest.

En er zijn nog veel meer negatieve gevolgen. Door de beperkingen zijn de beste boeren naar het buitenland vertrokken. De Nederlandse veehouder heeft met zijn geld de Deense veehouderij weer leven ingeblazen, na eerst de akkerbouwers uit Oost-Groningen te hebben uitgerookt. Kortom, de superheffing is geen goede zaak geweest!

Toch is er net als bij de invoering, ook nu weer protest bij de afschaffing. Wie heeft het gelijk aan zijn zijde, de demonstrerende Franse boer bij de start of die bij het einde?

Veranderend EU-beleid

Na dertig jaar staat de aanleiding tot het invoeren van de superheffing nog maar vaag op het netvlies. Het adagium van de Europese politiek na de Tweede Wereldoorlog was 'nooit meer honger'. Mansholt wilde dit bereiken door een goede boerenprijs te garanderen. Voor belangrijke producten als graan en melk gold een garantieprijs. Die werd aan de EU-grenzen beschermd met importheffingen en exportrestituties.

De EU werd beschermd gebied voor de boer. Dit gaf financiers grote zekerheid over de inkomens, waardoor men eerder bereid was om geld te verstrekken. De bouw van ligboxstallen tussen 1970 en 1980 vijzelde de productie per koe en per man op terwijl de melkprijs constant steeg. In de akkerbouw was de situatie niet anders. Door de komst van trekkers en betere teelttechnieken nam de productie per hectare en per man toe. Het resultaat was dat de EU-graanproductie tussen 1973 en 1984 toenam van 91 naar 118 procent van de consumptie. Voor melk was die ontwikkeling zelfs meer.

Het prijs- en inkomensbeleid, gestart in 1962, hadden goed gewerkt, maar werden wel erg prijzig. Voor melk werd daarom gekozen voor volumebeperking, voor graan vooral voor geleidelijke afbouw van de interventieprijzen. Dit weerspiegelde zich in de krachtvoerprijs. Die daalde tussen 1984 en 1991 van 27 cent naar 17 cent per kVEM! Voor de graanboer een verlies aan opbrengsten van €900 per hectare! Voor de veeboer was sprake van een verlaging van de kosten met 3,5 cent per kilo melk en later nog meer.

Technische vooruitgang

Gelijk met de superheffing kwamen ook de eerste Amerikaanse kruisingskoeien. De koetjes werden koeien. 100 kilo meer koe was goed voor 2 kilo meer drogestofopname, die weer goed was voor 4 kilo meer melk per dag. Genetische vooruitgang heet dat. In zeven jaar steeg bij de Alfa BEAG-bedrijven de meetmelkproductie met 1.300 naar 7.300 kilo per koe per jaar en dat met minder krachtvoer per koe. De melkproductie per hectare daalde van ruim 15.000 naar 12.500 kilo. In 1984 werd nog melk met 4,30 procent vet en 3,42 procent eiwit geproduceerd. In 1991 was dat respectievelijk 4,50 en 3,47 procent.

De bedrijven leverden 18 procent melk in maar - nog erger - ook zoveel koe. Wie in 1984 nog 60 koeien molk, had nu genoeg aan 40. De boer werd een boertje... De stal was leeg en het melken duurde gewoon te kort. Dat voelt niet goed dus ga je wat bedenken. Juist ja, melk kopen! Een aantal had, wegens recente bouw voor aanvang van de quotering, al extra melkquotum toegewezen gekregen. Tegen alle adviezen in werd in 1985/'86 al gestart met melkaankoop, terwijl het officieel pas mocht in 1987.

In de jaren daarna nam de handel sterk toe door goede inkomsten bij een licht stijgende melkprijs en 5 tot 6 cent minder voerkosten per kilo melk. 1988/'89 werd een topjaar met een arbeidsinkomen van €50.000 per man. MacSharry kreeg de melkveehouders niet meer achter zijn plannen van hectaretoeslagen en braak, die pasten in de beoogde overgang van prijssteun naar inkomenssteun. Dit in tegenstelling tot de weinig verdienende akkerbouwers.

Sinds 1998 geen winst meer

De quotumprijs steeg snel door naar €1,80 per kilo melk en is daar heel lang gebleven, tot 2015 in zicht kwam. In de vakbladen rolden de voor- en tegenadviseurs over elkaar heen, maar de boer trok zijn eigen pad. Ons advies was veelal positief, omdat de kostprijs per kilo melk sterk steeg door hogere arbeidskosten per kilo en een lagere efficiëntie van de andere productiefactoren. De bedrijven die toen hebben gekocht, hebben het er goed mee gehad. De lagere directe kosten konden goed gebruikt worden om de quotumkosten mee te kunnen betalen. De lege stallen werden weer vol gezet. De jongvee-bezetting steeg naar gemiddeld negen jongveedieren per tien melkkoeien in 1998.

Eigenlijk had dit het keerpunt moeten zijn wat betreft quotumprijs. Maar toen hadden de bankadviseurs het licht gezien. Met grond als zekerheid financierde men zelfs zonder aflossing. Het hek was van de dam en de quotumprijs bleef hoog, terwijl nu in stallen en vee maar ook in arbeid voorzien moest worden. De melkrobot kwam precies op het goede moment, maar was niet gratis! De kosten van quotum waren niet meer marginaal maar integraal.

Sinds die jaren heeft de sector bijna geen bedrijfseconomische winst meer gemaakt. Het bedrijfsvermogen nam ondanks uitbreiding niet meer toe, zodat de boer steeds afhankelijker werd van geleend geld. De reserves van de bedrijven werden langzaam opgeslokt, waardoor ze gevoeliger werden voor prijsschommelingen. De verleiding was groot en dan wordt het vlees zwak. De financiering per kilo melk (pacht niet meegerekend) liep rap op van €0,50 naar €1. Zelfs na de invoering van de Europese bedrijfstoeslagen keerde het tij niet. Men bleef grote hoeveelheden kopen of zelfs leasen om de nieuwe stal te vullen. Dit soort lease heb ik nooit goed begrepen. Als je huurt, wil je er toch wat mee verdienen? Bij de berekening heeft de boer het psychische loon waarschijnlijk als opbrengst meegeteld.

Keerzijde van het grote geld

Door de geweldige prijsontwikkeling van het melkquotum verdubbelde de waarde van het melkveebedrijf bijna. De stoppers konden een goed pensioen kopen of met het geld emigreren. De makelaars maakten overuren. De opbloei van de Deense melkveehouderij is betaald door Nederlandse boer. Sommigen maakten nog een tussenstapje naar Oost-Groningen, waar de landprijs dalend was door de magere akkerbouwjaren.

De negatieve kant van die hoge waarde werd soms pijnlijk duidelijk bij bedrijfsoverdrachten, splitsingen en scheidingen. Er ontstond een dans om het eigendom. Er waren jarenlange conflicten over bedrijfsoverdrachten, waarbij een groot deel van de extra waarde soms opging aan proceskosten. Op een klein erf kunnen de irritaties snel oplopen waardoor het 'elkaar gunnen' volledig uit zicht raakt. De problemen waren dikwijls het hevigst bij een geringe opbouw van eigen vermogen in het verleden. De financiering van de uitkoopsom was dan het struikelblok. De firma-akten werden allengs langer. Maar wat is papier waard

als men niet wil?

De dans om het eigendom van pachter en verpachter werd juridisch beslecht ten voordele van de verpachter. De pachter was niet gerechtigd om zijn melkquotum te verkopen zonder toestemming vooraf van de verpachter. Het blijft altijd nog een vreemd besluit als je bedenkt dat een pachtende schapenboer nooit van wanprestatie beschuldigd is, omdat hij geen koeien molk... De pachtende boer kreeg het ook erg lastig met aankopen van melkquotum. De aflostermijn was soms bijzonder kort (drie jaar kwam voor, dus 60 cent per kilo melk per jaar). Je moest hele goede winsten maken om dit vol te houden. Het betekende dat vooral hoevepachters op achterstand kwamen, terwijl ze bij stoppen slechts de helft overhielden.

Per saldo geen verschil

Zou zonder melkquotering de boerenbevolking er anders hebben uitgezien? Dit lijkt ondanks alles toch onwaarschijnlijk. Bedrijven met een lage kostprijs hebben economisch de beste papieren om uit te breiden en worden meestal geleid door boeren-managers, die ook wat meer ambitie hebben. Dat zit tussen de oren. Je moet het net iets beter doen dan je omgeving. Doordat de laatste jaren het bedrijfssysteem uniformer is geworden, met als basis deels weide, meer mais, zijn de verschillen in direct saldo kleiner geworden.

De besparingen lopen nu vooral via de arbeid, mede door omvangrijke investeringen in automatisering, gestimuleerd door lage rentestanden. Met het argument dat die arbeid ook nog humeurig en onbetrouwbaar kan zijn, is de keus snel gemaakt. Dat geldt natuurlijk niet voor het niet betaalde meewerkende gezinslid. Die blijft het voordeligst en zeurt niet. Veel groei wordt ook hiervan bekostigd. Maar het bovenstaande is niet afhankelijk van het marktsysteem. Na de Wende waren de oude communisten opeens ook goede kapitalisten.

Waren de bedrijven veel groter geweest en hadden de koeien meer melk geproduceerd zonder quotering? Naar alle waarschijnlijkheid niet. Had men in 1984 niet aan de volumeknop gedraaid maar aan de prijsknop (wat niemand wilde) dan was het volume ook gedaald. De voerprijs was hoog en naderde de interventieprijs voor melk. Zoals al eerder gemeld produceerden de bedrijven in 1984 met 2,6 koetjes 16.000 kilo per hectare bij voerkosten van 14 cent per kilo melk. In die omstandigheden zouden de voerkosten (incl. ruwvoer) van nog meer melk gelijk worden aan de melkprijs, indien de richtprijs ook nog iets naar beneden was bijgesteld. In zo'n situatie wordt er met de extra melk niets meer verdiend en gaat de sector vanzelf minderen.

Draaien aan de prijsknop was de hardere lijn geweest, maar die durfde men politiek niet aan. De akkerbouwers kwamen nu echter in het nauw. Het was chiquer geweest als voor akkerbouw en melkveehouder hetzelfde marktordeningssysteem was gehanteerd, waarbij de prijs zoveel mogelijk aan de markt was overgelaten. Mansholt miskende de markt en de politiek is dikwijls te traag om effectief te reageren. De huidige methodiek van bedrijfstoeslagen (inkomenssteun) heeft meer kans van slagen. De politiek heeft zijn leergeld betaald.

Groei altijd gestuurd door prijs

Er zijn opvallende overeenkomsten tussen de laatste jaren voor het begin van de superheffing en die vlak voor het eind. Melkprijs hoog, voerprijs hoog, extra aanvoer melk, meer vee en meer vee per hectare. Er is angst voor ongebreidelde groei. Maar het is de markt die het volume bepaalt. Alleen bij een hoge melkprijs komt er meer melk! In grote delen van Europa was de laatste jaren al geen sprake meer van superheffing omdat het landenquotum niet vol gemolken werd. Zat er bij die boeren dan een schroefje los? Nee, er werd te weinig verdiend aan melk. Je handhaaft of mindert dan de productie om de kosten te beperken.

Groei kan geen doel op zich zijn. Na de val van Koning superheffing kan de markt voor de melkveehouders wel eens moeilijker worden dan voor de akkerbouwers, die dat extra voer moeten telen en de mest ontvangen. Sommigen hopen op het zogenaamde gras-stront-rondje. Ze verwachten dat de akkerbouwer voor een goedkoop prijsje mest gaat afnemen van die arme melkveehouder. De melkveehouder was in 1990 toch ook zo genereus voor de akkerbouwer? Vergeet het maar. De situatie is wat dit betreft volledig gekeerd ten opzichte van het begin van de superheffing. Alle seinen voor 'gemakkelijk meer' staan op oranje.

In de overgang en zeker bij een lage melkprijs zou een tweeprijzensysteem als goede schokdemper gebruikt kunnen worden. Dit zou aan aanbodzijde de opbrengst van de laatste kilo verkleinen, en aan de vraagzijde de koopprijs beperken. Maar de zuivel huivert hiervan en kiest eerder voor een generiek systeem. Het is echter wel een proces waarbij de boer directer bij de markt betrokken wordt.

Tot slot, de Europese Centrale Bank blijft aansturen op inflatie en groei, en daarmee op verdere concentratie. Zo'n beleid zal onmiskenbaar leiden tot grotere eenheden. Er moet immers meer per man geproduceerd worden, omdat je werkelijke verdienste afneemt door geldontwaarding. Dus moet je naar grotere eenheden en daarmee naar verdere concentratie. De ECB haalt zo een streep door alle goedbedoelde initiatieven voor vogeltjes, biodiversiteit, meer weiden en energiebesparing. Het is water naar de zee dragen. De overheid zal met goede alternatieve verdienmodellen moeten komen om pluriformiteit op het platteland te behouden.

Na dertig jaar inflatie (200 procent) zijn de melkprijs en de voerprijs nog altijd hetzelfde. Om evenveel te blijven verdienen was en is meer per man de enige keus. Bij vrij, optimaal gebruik van de productiefactoren (land, koe en arbeid) kan voedsel nu wel eens eerder gaan meeliften met de inflatie en blijft de zo vurige gewenste economische groei moeilijk. Maar elke boer weet ook dat groei zijn grens heeft.

Over de auteur:

Jappie Rijpma (geboren 1949) was van 1986 tot 2011 werkzaam als hoofd bedrijfsadvies bij accountantsbedrijf Alfa-BEAG in Leeuwarden. Zijn specialisme was melkveehouderij, ook internationaal. 'Een bedrijfstak die me na aan het hart ligt', zegt hij zelf. Rijpma schreef regelmatig prikkelende beschouwingen over de financiële agrarische actualiteit en gold als autoriteit op dat gebied.

BIJLAGEN:

Bijlage-01
Leeuwarder Courant 1972-12-14

Friese boeren klaar voor grote sprong vooruit?

(H. Flik secretaris gewestelijke raad van het landbouwschap voor Friesland)
ALS OP NIEUWJAARSDAG het "Europa van de Zes" door de toetreding van Groot-Brittannië, lerland en Denemarken zal worden vergroot tot het „Europa van de negen", dan zal dit naar alle waarschijnlijkheid ook gevolgen hebben voor Friesland en voor de Friese melkveehouderij. Deze ruggegraat van de Friese economie is immers voor een belangrijk deel van zijn afzet op de exportmarkt aangewezen, waarbij onze oosterburen erg belangrijke afnemers zijn. Met Denemarken komt er weer een oude concurrent onder dezelfde voorwaarden op deze markt. Aan de andere kant zullen we niet op een extra afzet in de richting van Engeland mogen rekenen, alhoewel wij daar op onze beurt onder dezelfde voorwaarden als de tot dusverre enigzins bevoorrechte Denen, onze offertes kunnen afgeven. In Engeland neemt namelijk de melkstroom nogal toe. Deze melk zal waarschijnlijk naar de kaasbakken vloeien voor bijvoorbeeld de productie van cheddar-kaas.

De voortgang van de export is voor onze melkveehouderij-producten van levensbelang, omdat — en dat is de algemene opinie — de markt een al te sterke prijsverhoging van de producten, waarvoor een interventie-regeling bestaat, niet verdraagt. Het evenwicht in vraag en aanbod is daarom van het allergrootste belang, waarbij een overschot van één procent reeds tot een ernstige vermindering in de inkomens voor de veehouderij aanleiding kan zijn. Bij een jaarproductie van 1400 miljoen liter melk geeft een opbrengstdaling van één cent per liter voor de Friese economie al een minder inkomen van veertien miljoen gulden te zien. Het is daarom noodzakelijk, dat het op waarde brengen van de melk, de „valorisatie" heet dat in vaktermen, zo optimaal mogelijk verloopt.

WAT STELT NU ONZE provincie in dit toch wel grote geheel van „de Negen" voor. Uit ons ter beschikking staand cijfermateriaal blijkt, dat van elke duizend inwoners in de Europese gemeenschap er maar twee in Friesland wonen. Ook de oppervlakte van onze provincie is ongeveer twee promille van het geheel. Merkwaardigerwijs blijken onze 12000 nu nog aanwezige boerenbedrijven, ook het tweeduizendste deel uit te maken van de in totaal in de EEG nog aanwezige zes miljoen bedrijven. Zo te zien is Friesland dus een goede „doorsnee" van de vergrote gemeenschap. Dit blijkt echter bij nadere beschouwing bepaald niet het geval te zijn, hetgeen uit de volgende cijfers wel duidelijk blijkt:

De negen landen tezamen hebben een melkveestapel van ruim 26 miljoen melkkoeien, tegenover de ruim 300.000 Friese koeien. Hieruit blijkt dus dat ruim één procent van de melkkoeien van de EEG in onze provincie te vinden zijn. Als dit ook vergeleken zou worden met de hiervoor genoemde gemiddelde cijfer:, van twee op de duizend dan hebben we een vijf keer zo dichte veebezetting als de „doorsnee". In de vergrote EEG lopen de aantallen koeien nogal uitéén. Frankrijk neemt met zijn 8,4 miljoen melkkoeien bijna een derde deel voor zijn rekening, terwijl België met ruim één miljoen de kleinste is, als we tenminste Luxemburg er even buiten laten.

Kijken we vervolgens naar de productiecijfers per koe, dan merken we op dat in Italië de productie per koe gemiddeld op 2800 kilo per lactatieperiode ligt, tegen maar liefst 4500 kilo gemiddeld in Nederland. Alhoewel de gemiddelde productie in Friesland niet de hoogste van Nederland is, liggen wij hier met 4700 kilo toch ver boven het gemiddelde in de „Negen", welk getal 3400 kilo aangeeft. Op niet alle be-

drijven in de EEG vinden we melkvee. Dat is maar op de helft het geval, terwijl in Friesland op meer dan 90 procent van de bedrijven melkkoeien voorkomen. Hiermede is niet alleen de kracht van deze sector aangetoond, maar ook de enorme éénzijdigheid van het landbouwbedrijfsleven in ons gewest. Deze eenzijdigheid kan soms in grote mate leiden tot kwetsbaarheid in economische zin.

In de EEG is de gemiddelde veebezetting twaalf koeien per bedrijf met als laagste Italië, waar gemiddeld maar vier melkkoeien per bedrijf zijn en met de hoogste bezetting in Engeland, waar het gemiddelde op 33 koeien per boerderij ligt. Dit cijfer wordt door Friesland met zijn 27 koeien per bedrijf al dicht benaderd. Ook bezien in het licht van de gemiddelde bedrijfsoppervlakte ligt Friesland goed. Reeds meer dan 32 procent van de bedrijven ligt boven de twintig hectare tegenover maar zeventien procent in deze groep in de EEG. Daardoor is het aantal relatief grote veestapels bij ons dan ook hoger. Reeds nu wordt meer dan een achtste deel van de Friese koeien gehouden in koppels van meer dan vijftig dieren. Uit het voorgaande kunnen we dus gevoeglijk afleiden dat de Friese rundveehouderij ook in de nieuwe verhoudingen zeker zijn plaats kan behouden.

DE MELKOPBRENGST wordt in alle landen zo langzamerhand in hoofdzaak industrieel verwerkt. Weliswaar vinden we bijvoorbeeld in Engeland nog een vrij grote verkoop van de melk rechtstreeks naar de consumptie-markt. In dat land gaat namelijk tweederde deel van de productie rechtstreeks als melk en melkproduct naar de klant, tegenover maar vier procent van de Friese melkproductie. In de grote EEG ligt dit percentage op 23 procent.
Van alle EEG-melk wordt gemiddeld maar twee procent tot boter verwerkt. In Friesland is dit maar één procent.[77] Het leeuwendeel van de Friese melk verdwijnt in de kaasbakken, namelijk zeventig procent. Over alle EEG-landen gerekend wordt nog geen vierde deel tot kaas verwerkt. Juist via deze kaasproductle verdwijnt de Friese melk over de landsgrenzen.

Voor de verwerking van de melk hebben we in Friesland veertig zuivelfabrieken ter beschikking, welk aantal geheel in het niet zinkt bij de 13000 die er nog in de EEG zijn. Onze fabrieken verwerken gemiddeld 35 miljoen kilo per jaar. Met zeventien miljoen haalt de gemiddelde Europese fabriek nog met de helft.

Hieruit kunnen we dus afleiden, dat Friesland ook wat de verwerking van de melk betreft een voorsprong heeft. Dit geldt niet alleen in vergelijking met andere landen, maar ook binnen ons eigen land. Uit de recent verschenen cijfers van het *Productschap voor Zuivel* blijkt dat in het per 1 april jl. afgesloten melkprijsjaar de Friese boeren via hun zuivelindustrie weer twee cent per kilo melk méér hebben ontvangen dan wat hun Nederlandse collega-veehouders gemiddeld hebben gebeurd.

Het grote gevaar, dat aan deze zaak kleeft, is echter dat deze situatie kan gaan werken als de spreekwoordelijke „remmende voorsprong". Met vakbekwame veehouders uit Denemarken en grote Engelse bedrijven als concurrenten èn de overal doorbrekende nieuwe inzichten in de rundveehouderij, zullen ongetwijfeld alle zeilen moeten worden bijgezet om de Friese voorsprong vast te houden.

VAN INVLOED zullen hierop niet alleen de EEG-factoren zijn; ook de ontwikkeling in de bedrijfstak in Friesland zelf is is medebepalend voor de toekomst. Eén van deze interne Friese factoren is de **stroomvoorziening** voor de boerenbedrijven en de daaraan nauw verbonden omschakeling op de rijdende melkontvangst (RMO) met koeltanks op de boerderijen. Hieraan moet groot gewicht worden toegekend voor de handhaving van de concurrentie-positie op langere termijn. Friesland heeft de grootste melkdichtheid in de EEG, maar dat wil niet zeggen, dat doorgegaan kan worden met het melkvervoer per tractor in

77 Mogelijk 1% tov. melkhoeveelheid is 25% van de totale melkvethoeveelheid (bij 4 % vet) ZHN.

melkbussen.
Een ander bijzonder belangrijk punt in het kader van de opvoering van de productiviteit binnen de provincie is de omschakeling van **grupstallen** naar moderne **ligboxenstallen** met **doorloopmelkstallen**. Het Friese boerderijenbezit is verouderd. Het is daarom een verheugend verschijnsel, dat we hier in 1972 — mede dankzij de bijdrage-regeling van het *Ontwikkelings- en Saneringsfonds* voor de Landbouw betrekkelijk veel nieuwbouw tot stand zien komen. We zijn er echter nog lang niet. In de komende tien jaar zal in Friesland jaarlijks een aantal van zon 300 tot 400 nieuwe bedrijfsgebouwen gebouwd moeten worden. In het structuurplan voor de Friese landbouw was deze ontwikkeling trouwens al voorzien.

Een belangrijke factor, die vanuit de EEG inwerkt op deze ontwikkeling tot modernisering van het boerenbedrijf, is de nieuwe Europese rentesubsidie-verordening. Hierdoor wordt aan een groot aantal ondernemers, die mee willen in deze ontwikkeling en die daarvoor een plan op tafel legen, de helpende hand geboden bij de financiering van hun investeringen.

Is dit probleem van de nieuwbouw een zaak, die de boer zelf aangaat, anders is het gesteld met de elektriciteitsvoorziening. Hier is de boer nameiijk aangewezen op de medewerking van zowel de provinciale overheid als van de zuivelindustrie. Het provinciaal bestuur heeft weliswaar een eerste stap gedaan door een jaarlijkse dotatie aan het fonds voor onrendabele aansluitingen van drie miljoen gulden per jaar, maar de bepaling, dat dit alleen maar betrekking kan hebben op de opvoering van de aansluitwaarden tot een maximale belasting van 5 KW behoeft nodig een herziening. Daarnaast zal het in de praktijk gaan om veel hogere aansluitwaarden, waarmede zeer grote investeringen zijn gemoeid.

De zuivelindustrie in Friesland zal ten spoedigste moeten komen met een **provinciaal zuivelplan**, waarbij veel aandacht besteed zal moeten worden aan de definitieve verdeling van de melk over de te handhaven verwerkingseenheden, de fabrieken, welke eenheden zoveel mogelijk gemechaniseerd moeten zijn. Hieruit zal automatisch een melkaanvoer-programma moeten voortvloeien. Dat de melk dan over grotere afstanden vervoerd zal moeten worden, lijkt voor de hand liggend. Ook zal bij een verdere specialisatie in de verwerking per bedrijf en de mogelijkheid om de melk dan een meer variabele bestemming te geven dit het tankmelken en de rijdende melkontvangst (RMO) in de hand werken. Vanzelfsprekend zal de Friese boer via zijn standsorganisaties tijdig in deze ontwikkeling moeten meedenken en meewerken teneinde op deze wijze een optimale valorisatie, van de melk — zijn eerste bestaansbron — te helpen bewerkstelligen.

DAAROM ZAL ZO snel mogelijk tot actie overgegaan moeten worden. Er zal een electrificatieplan op tafel moeten komen. Hierbij zal onvermijdelijk een keus gemaakt moeten worden terzake van het gebied, waar men het eerst begint. Er zal verder een investeringsplan moeten komen. Gezamenlijk zal dan door de „drie-éénheid" (overheid - zuivelindustrie - landbouw) een financieringsplan en een dekkingsplan gemaakt moeten worden. Bij dit dekkingsplan zullen alle partijen — eventueel aangevuld met de rijksoverheid en zo mogelijk EEG-fondsen — een redelijk deel voor hun rekening moeten nemen.

Hoe dit allemaal precies zal moeten en kunnen worden bereikt, kunnen wij zo op het eerste gezicht niet bekijken, maar dat het de hoogste tijd is om er mee te beginnen moge duidelijk zijn. Niet alleen de Friese boer maar ook de hele Friese samenleving zal moeten inzien, dat hiermede een belangrijke stap zal worden gedaan in verband met de handhaving van de "voorsprong". De Friezen moeten hierbij niet vergeten, dat weliswaar maar dertien procent van de beroepsbevolking direct in deze bedrijfstak werkt, maar ook dat minstens veertig procent van alle economische activiteit uit de melk wordt afgeleid. Bijna een miljard gulden wordt via deze bedrijfstak jaarlijks in Friesland aan productiewaarde ingebracht. Hiermede verdienen talloze gezinnen in de industrie en in de diensten-sector hun inkomen.

Als de boerenstand in Friesland de kansen grijpt, die er nu liggen dan is een goede toekomst mogelijk. De uitgangsstelling van de Friese boeren is goed. Het gereedschap om op de individuele bedrijven tot een verdere uitbouw te komen is er. De nationale overheid geeft via de moderne ruilverkavelingen en de hopelijk binnen niet al te lange tijd integraal toe te passen grondbank haar aandeel in dit instrumentarium. De EEG schept via rente-subsidies een belangrijk aanvullend onderdeel voor de aanpassing. Als nu de provinciale overheid in de stroomvoorziening daadwerkelijk mee gaat doen, dat staat niets en niemand deze goede toekomst in de weg. Uiteraard zullen er hierbij een aantal ondernemers zijn, die deze sprong vooruit niet kunnen of willen maken. Zij kunnen zich verzekerd weten van een redelijke saneringsregeling.

Samenvattend kunnen we stellen, dat als de Friese boer niet gaat „krimmenearjen" er met de verwerkelijking van actiepunten als:

- zuivelverwerking optimaliseren
- afzet kanaliseren
- kaasproduktie-afspraken realiseren
- bedrijfsgebouwen moderniseren
- melkvervoer mechaniseren

externe produktie-factoren maximaliseren een blijvende rundveehouderij in Friesland zal zijn, waarbij het gehele, wijde, Friese land zal zijn gebaat.

Bijlage -02

Netverzwaring Friesland ivm tankmelken alleen netverzwaring gebruikt

Leeuwarder Courant 1975-01-21

Kamerlid CBTB voorz. Teun Tolman over Friese plannen

Den Haag begrijpt 'zuivelplan' niet

LEMMER — Het ministerie van Economische Zaken vindt de plannen tot versnelde investeringen ten bedrage van 125 miljoen gulden in de Friese zuivelindustrie zeer interessant, maar het ministerie van landbouw staat meer gereserveerd tegenover de subsidieaanvraag van de Friese zuivelcoöperatie. Het Kamerlid Teun Tolman deelde dit gisteravond mee in hotel De Wildeman te Lemmer, waar hij als voorzitter van de Friese CBTB sprak voor de afdelingen Lemsterland, Doniawerstal en St. Johannesga.

Op het ministerie van landbouw vreest men, dat die investeringen de produktie te veel zullen aanzwengelen. De heer Tolman zei, dat die mening niet juist was, want de fabrieken moeten verwerken wat de boeren aan melk leveren. Als men het zo opvat dan heeft men het plan, dat terwille van de werkgelegenheid uitgevoerd wordt, niet begrepen.

Het ministerie heeft ook enige zorgen omtrent de omvang van de investeringen in Friesland. Ook deze zorgen, zei de heer Tolman niet te begrijpen. Men is mogelijk bevreesd, dat er teveel subsidies naar Friesland gaan. Dat was ook al het geval toen de Friese landbouworganisaties vijf jaar geleden hun structuurplan presenteerden.

De heer Tolman wees er nog eens nadrukkelijk op, dat de versnelde investeringen in de Friese zuivelindustrie ongeveer 2000 manjaren extra werk zullen opleveren, terwijl er blijvend 100 nieuwe arbeidsplaatsen door zullen worden gecreëerd. Hij achtte dat in deze tijd een bijzonder interessant gegeven. De heer Tolman hoopte, dat men in Den Haag bereid zou blijken een slagvaardige politiek te voeren.

Uitvoerig ging de heer Tolman in op de kwestie van de **netverzwaring**. (Het bedanken van zes CBTB-ers voor de organisatie in Lemsterland om deze kwestie kwam slechts terloops aan de orde). Zonder een collectief optreden van de boeren zou de netverzwaring in Friesland tweemaal zo duur komen. Het PEB pakte totnutoe de zaken incidenteel aan. Dan was men hier aan het werk en dan daar. Een en ander werd ontzettend duur. Visie straalde er niet af bij het beleid van het PEB, dat een monopoliepositie heeft. Als men in de andere provincies voor dezelfde eisen inzake de stroomvoorziening komt te staan, zal het daar ook geld kosten, meende de heer Tolman.

De landbouworganisaties hebben zich er mee bemoeid hoewel ze hadden kunnen zeggen dat het een zaak voor de Friese Staten was of voor de zuivelfabrieken. De boeren kwamen steeds vaker bij hun organisaties met vragen en verzoeken om een oplossing. Het PEB veroorzaakte misverstanden met de bedragen, die als aansluitingskosten werden gevraagd. Het was bij de aansluitingen ook een zigzag-beleid. Daarom vroegen de organisaties om bloksgewijze aansluiting van de boeren. De organisatie streeft een verdere verbetering na.

De kostenstijging in de landbouw is enorm, zei de heer Tolman. Over 1974 kwam hij op een stijging van de kostprijs van acht cent per kg melk. Een stijging die zich nog nooit eerder heeft voorgedaan. Men hoeft zich geen enkele illusie te maken, de inkomens voor het lopende jaar zullen zeer ongunstig zijn.
[….]

Bijlage-03
Leeuwarder Courant 1975-02-01

Voorwaarde bijdrage rijk netverzwaring: in vijf jaar gereed

LEEUWARDEN — Aan de mogelijke bijdrage van 25 procent, die van het rijk verwacht wordt in de investering, die nodig is voor de netverzwaring is de voorwaarde verbonden, dat het plan in vijf jaar tijd wordt uitgevoerd. Dat houdt in dat de uitvoering twee jaar sneller zal moeten plaatsvinden dan oorspronkelijk het plan was. Als alles loopt, zoals het **LEF** hoopt, zal over enkele maanden begonnen kunnen worden met het dure blok Heidenschap (kosten: f 17.000. per aansluiting). Vijf jaar na subsidiëring van het eerste blok draait het rijk de bijdragekraan dicht.

Iedere boer, die direkt meedoet, valt onder deze gunstiger regeling. De nakomers blijven opdraaien voor de werkelijke kosten, zo liet het LEF gisteravond tijdens een persconferentie weten. Evenmin liet men er onzekerheid over bestaan, dat wanneer Friesland geen plan had gehad de subsidie niet min of meer toegezegd zou zijn.

Het feit, dat het ministerie van Landbouw nog een slag om de arm heeft gehouden inzake de toekenning, moet gezien worden als een formele zaak. Een voorwaarde, die gesteld is bij de verlening, is dat er een controlerende instantie ingeschakeld moet worden in de vorm van een deskundig ingenieursbureau. Het LEF heeft ondertussen al de vrijheid gekregen die zaak rond te maken.

Wanneer de subsidie loskomt zal die slaan op de kosten van materiaal, lonen, toezicht PEB en op de kosten van het ingenieursbureau. Ir. Wim de Graaf, secretaris van het LEF, zei sterk de indruk te hebben, dat de bijdrage van het rijk niet gekort zal worden op de bijdrage, die gevraagd wordt voor het Friese zuivelplan. Dat gerucht deed namelijk begin vorige week de ronde. Binnenkort zal er in Den Haag een gesprek over het zuivelplan plaatsvinden. Zoals bekend, behelst dat een bedrag van f 125 miljoen.

Over het algemeen is het LEF overigens niet juichend uit Den Haag gekomen. “Wij zijn wel redelijk tevreden”, zei de heer De Graaf. “Er is duidelijk een eerste aanzet gegeven tot een verdere oplossing”.

Bijlage-04
Leeuwarder Courant 1977-07-1

Veel lof voor de scheidende „baas" „Gerkesklooster"

Zuivelfabriek die jaren de hoogste melkprijs betaalde
S. Kramer ridder in orde van O.N.

GERKESKLOOSTER-DRACHTEN - Met een door vele honderden mensen bezochte receptie in de Drachtster *De Lawei* nam de heer Sjerp Kramer donderdagmiddag afscheid als directeur van de coöperatieve Zuivelindustrie *Twee Provinciën* in **Gerkesklooster**. Hij vierde tevens zijn dertigjarig jubileum. De heer Kramer kreeg door vele sprekers lof toegezwaaid voor zijn keiharde inzet die het onder meer gedurende vele jaren mogelijk maakte, dat „*Gerkesklooster*" de hoogste melkprijs in heel het land uitbetaalde. Alle sprekers gingen in hun redevoeringen op dit aspect in, uitgezonderd één, burgemeester mr. Joost van Bodegom van Opsterland, in wiens gemeente (in Beetsterzwaag) het echtpaar Kramer woont. Hij kwam echter met de verrassing van de dag, namelijk de mededeling, dat de heer Kramer door de koningin was benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Iedereen werd er even stil van, de jubilaris zelf zei heel erg overrompeld te zijn. Maar ook blij, voor zichzelf, de familie, de leden en het personeel. Deze onderscheiding is niet alleen door mij verdiend, sprak hij, maar door ons allemaal. Bedankt voor uw bijdrage daaraan. Een ander hoogtepunt op de receptie was voor het echtpaar Kramer de mededeling van bestuursvoorzitter de heer Popke Tiete Gaaikema, dat hun door leden en directie een reis naar Israël werd aangeboden.

De heer Gaaikema schetste in grote lijnen de loopbaan van de heer Kramer. Hij trad, dertig jaar terug als directeur in dienst bij de coöperatieve zuivelvereniging „*Welgelegen*". In 1969 werd met het zusterbedrijf in **Grijpskerk** gefuseerd, zeven jaar later met *Eendracht* in **Opeinde**. Toen de heer Kramer kwam bedroeg de melkaanvoer negen miljoen kilo jaarlijks, bij zijn afscheid 112 miljoen kilo. U hebt zich, zei voorzitter Gaaikema, op geweldige wijze voor onze verenging ingezet. Er bleef bijna geen tijd voor andere activiteiten over, vooral de eerste twintig jaar niet.

Modern bedrijf

De voorzitter stelde verder met tevredenheid vast, dat de scheidende directeur ook in jaren van rigoureuze veranderingen uitstekende resultaten wist te boeken. U bent steeds met het bedrijf meegegroeid, ook de kleine dingen zag u niet over het hoofd, aldus de heer Gaaikema, die tot de slotsom kwam dat de heer Kramer een goed ingericht en modern bedrijf achter zich laat. Hij bood hem een cheque aan voor de inrichting van de tuin bij het buiten aan de Spaanse Middellansezeekust.

De heer Sjoerd Boersma sprak niet alleen als voorzitter van de *Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland (FBvCZ)* maar ook uit naam van de *CCF*, *ILC*, *Friesland Bank* en de *Stremselfabriek*. Hij karakteriseerde Kramer als „in man mei in eigen gesicht", correct, beminnelijk, betrouwbaar, hard werkend en in probleemsituaties zakelijk, zonder een spoor van sentiment. De mensen zijn meer dan tevreden over u, wist Boersma, die de jubilaris uit naam van de vijf instellingen een envelop met inhoud overhandigde, niet nadat hij hem nog had bedankt voor het werk als bestuurslid van de bond van 1966-1973, en als lid van de commissies melkprijsnotering, kaasnotering en arbeidsvoorwaarden.

Eenvoud, intelligentie, volhoudendheid, technisch onderlegd, volgens de heer Marcus Beetstra die sprak van de vereniging van directeuren van coöperatieve zuivelverenigingen in Friesland, bezit de heer Kramer onder meer die eigenschappen. Hij gaf hem een „bijzonder" compliment voor het feit, dat zijn fabriek ja-

renlang de hoogste melkprijs uitbetaalde. Volgens de heer Beetstra moet de jubilaris zijn wijsheid in het westen van de provincie (**Oosthem, Koudum** en **Zürich** hebben opgedaan, maar is hij met die wijsheid vervolgens naar het oosten gegaan.

De heer Hendrik Hoekstra zei als man van de personeelsvereniging, dat het zal moeten wennen, de fabriek zonder Kramer, van wie hij overigens wel vond, dat hij niet zo vaak met het personeel sprak. Nee, gaf Kramer in zijn slotwoord toe, de rol om een soort vaderfiguur te spelen voor het personeel lag mij niet. De heer Hoekstra had voor hem een fiets meegebracht, de heer Willem Bartels een wereldontvanger. Hij vertegenwoordigde de buurtfabrieken en dankte de heer Kramer („een zeer harde werker, erg efficiënt”) voor de goede nabuurschap, deze dertig jaar. De boeren kunnen nu dan wel gerust zijn, wij als de buren moeten de mouwen maar opgestroopt houden, zei de heer Bartels.

Bijlage-05
De Telegraaf 1990-12-01

Vraaggesprek met directeur Douwe Hoitinga bij zijn afscheid.

Zuivelindustrie staat in ons land op keerpunt

Vraag stijgt naar aanvoer melk stagneert

Van onze correspondent
OOSTERWOLDE, zaterdag

De zuivelindustrie staat op een keerpunt. De vraag naar zuivelprodukten zoals kaas neemt nog ieder jaar toe, terwijl de aanvoer van melk dalende is. Zware concurrentie ligt dan ook in het verschiet. De open grenzen zullen de strijd in de zuivelsector alleen maar groter maken. Duitse, Franse of Belgische veehouders die leveren aan een Nederlandse fabriek, het is allemaal denkbaar.

Ing. Douwe Hoitinga (65) neemt afscheid als directeur van de *Zuid Oost Hoek*. Een middelgrote coöperatieve zuivelverwerker in het Friese **Oosterwolde** met 1100 directe leveranciers en een omzet van bijna een half miljard gulden. Vlak na de oorlog begon Hoitinga in de zuivel en maakte de successtory van de Nederlandse kaasexport mee. „In 20 jaar tijd verdubbelde de export in tonnen, beurden we een hogere prijs en werden we in absolute cijfers de grootste kaasexporteur van de EG. En het eind is nog niet in zicht. Die explosieve groei is vooral te danken aan de gezamenlijke inspanningen van de zuivelfabrieken en de kaasexporteurs die een groot deel van de kaas weten af te zetten."

De zuivel zit op een breekpunt. Hoitinga verwacht dat het bulkprodukt kaas in korte tijd van imago zal veranderen. Hoitinga: „Meer merknamen introduceren. We hebben in de biersector kunnen zien wat er kan gebeuren met een marktleider, dat mag ons in de kaas niet overkomen. Kleine marktpartijen kunnen hun partij ook meeblazen terwijl de marktleiders denken dat ze alles zijn. Ook moeten we goed oppassen dat externe factoren niet het imago van kaas gaan beïnvloeden. Vanuit milieuoogpunt kan een consument een stuk kaas laten liggen omdat het in plastic verpakt is."

Hoitinga verlaat de *ZOH* net op een moment dat een felle strijd is losgebarsten tussen *ZOH* en de nieuwe zuivelgigant '*Friesland' (FFD*). De *ZOH* is tegen de fusie tussen *Noord-Nederland* en de *CC Friesland*. De belangrijkste reden is dat de bestuurlijke inbreng van de *ZOH* verdwijnt. Verder wil *Friesland* niets weten van een financiële claim van f 72 miljoen die de *ZOH* met een drietal andere fabrieken bij Friesland heeft neergelegd. Een bodemprocedure is nu opgestart om te kijken wie gelijk heeft. Hoitinga: „Van meet af aan hebben wij gezegd tegen de fusie te zijn. Wanneer *Noord-Nederland* dan toch doorzet hoeven ze toch niet te verwachten dat wij meteen het roer omgooien en ons laten overvleugelen. Dat hadden ze voor die tijd ook kunnen bedenken."

De *ZOH* is een fabriek die bekend staat om de 'harde' aanpak. Ieder jaar weer weet de directie een 'overzichtelijke' melkprijs neer te zetten die hoger is dan de melkprijs van *Noord-Nederland* of *Coberco*. Zo

wordt geen gebruik gemaakt van de *Coberco* certificatenconstructie waarvan de boer denkt dat hij er beter van wordt. Hoitinga: „In onze opstelling zijn we steeds selectief om op die manier een maximaal rendement te behalen voor de boerenleden. Daarbij gaan we uit van het principe dat niet het vele goed is maar het goede veel. Door snel in te spelen op veranderende markten komen we vaak goed uit aan het eind van het jaar. Ik vermag dan ook niet te begrijpen dat een bedrijf als *Noord-Nederland* dat een merk als *Frico* in huis heeft ondanks alle inspanningen in de afgelopen jaren niet in staat is een bepaalde melkprijs te behalen. Ze zouden het toch beter moeten doen. Misschien een kwestie van management."

De Nederlandse kaasmakers gaan zware tijden tegemoet. De export stijgt nog steeds jaarlijks met gemiddeld 5 procent terwijl de aanvoer van melk afneemt. Sinds de invoering van het quotum in 1984 hebben de boeren een kleine 20 procent aan melk moeten inleveren. Het punt nadert onherroepelijk dat er een tekort aan melk ontstaat. Dan moet melk in het buitenland aangekocht worden. „Het kan niet zo zijn dat wij nee moeten gaan verkopen aan exportmarkten voor kaas. We zullen dan ook actief op de buitenlandse markten boeren moeten gaan werven. Wordt de minimumprijs voor melk in Nederland losgelaten dan breekt helemaal de hel los. Dan zullen de buitenlandse zuivelfabrieken nog actiever op de Nederlandse markt gaan worden. Een moordende strijd is dan het gevolg," zegt Hoitinga.

Opvolger van Hoitinga wordt Jan Willem Koek, nu hoofddirecteur van de coöperatie *DOC* **Hoogeveen**. Ook Koek ziet goede mogelijkheden voor de kleinere coöperaties. „Als kleine coöperaties moeten we toch scherp naar het netto resultaat kijken. Er wordt ons wel eens verweten dat we te weinig doen aan toegevoegde waarde van het product melk. Die kritiek is juist maar men moet niet vergeten dat wij altijd een betere melkprijs moeten betalen dan de grote coöperaties. Wat die doen kunnen wij ons niet permitteren, steeds maar weer een lage melkprijs uitbetalen."

Bijlage-6
Leeuwarder Courant 1973-01-19

Hoofddirecteur *De-Takomst* Wout Kranenburg volgt Cees van der Ploeg op

WOLVEGA — De heer **Walter Kranenburg** is benoemd tot opvolger van hoofddirecteur **Cees van der Ploeg** van de coöperatieve zuivelindustrie *De-Takomst* te **Wolvega**. De heer Van der Ploeg, die binnenkort 65 jaar wordt is verzocht nog enige jaren als hoofddirecteur aan te blijven. Wel zal de heer Kranenburg, die nu bedrijfsdirecteur in **Wolvega** is, een deel van de hoofddirectionele taak mee behartigen.

Bestuur en commissarissen van *De-Takomst* zijn tot de benoeming van de heer Kranenburg overgegaan om duidelijkheid te verschaffen omtrent de leiding van deze grootste regionale zuivelcoöperatie in Friesland. *De-Takomst* ontvangt 350 tot 360 miljoen kg melk, ongeveer een kwart van de coöperatieve melk in Friesland. Deze coöperatie heeft zich steeds gekenmerkt door een hoge melkprijs.
De-Takomst heeft verwerkingsbedrijven in **Wolvega, Haskerhorne, St. Nicolaasga, Wommels, Dronrijp, Marrum** en **Leeuwarden**. Per 1 januari is ook de coöperatieve zuivelfabriek in **Sijbrandaburen** in *De-Takomst* opgegaan. Vorig jaar fuseerde *De-Takomst* met *Fresia*, waardoor het melkwinningsgebied van deze coöperatie zich uitstrekt van de Overijsselse grens tot de Waddenzee.

De heer Kranenburg is in 1962 bij de coöperatieve zuivelfabriek **Wolvega** in dienst getreden als assistent van de heer Van der Ploeg. Hij is nu 34 jaar. Hij heeft een lange reeks fusies meegemaakt, waarbij de heer Van der Ploeg de centrale figuur is geweest.
Wout Kranenburg is een boerenzoon afkomstig uit de Wieringermeer. Zijn ouders kwamen van Rotterdam. Hij haalde in Medemblik zijn diploma van mulo-b en kwam toen terecht op de zuivelfabriek in **Opmeer**, waar hij door de directeur Veldstra geschikt bevonden werd om naar de zuivelschool in ***Bolsward*** te gaan. Na zijn militaire diensttijd werd de heer Kranenburg benoemd tot assistent in **Wolvega**, destijds een grote zuivelfabriek met twintig miljoen kg melk.

Bijlage-07
Leeuwarder Courant 1972-12-14 **ook in MAP Personen**

Altijd geboeid door arbeidseconomie

Ir. P. Stallinga neemt afscheid van 75-jarige Zuivelbond

Friese zuivelindustrie kan zijn plaats met hoge melkprijs behouden

LEEUWARDEN - De „Zweedse ziekte", noemden ze het in de Friese zuivel. Ir. Piet Stallinga moet nog glimlachen om die betiteling, die herinnert aan een periode uit de Friese coöperatieve zuivelindustrie, waarin men sterk georiënteerd raakte op de ontwikkelingen in Zweden. Ir. Stallinga had daarin de hand en hij blikt er nu op terug bij zijn aanstaande afscheid als secretaris van de Friese Zuivelbond, die dan ook meteen zijn 75-Jarig bestaan viert.

Ir. Stallinga, een akkerbouwingenieur, is in 1934 bij de bond gekomen en in 1940 volgde hij Ulbe Kooistra als secretaris op. In de oorlog stond de ontwikkeling van de zuivelindustrie stil. Ir. Stallinga friste in die tijd o.a. zijn kennis van het Zweeds op, omdat hij meende, dat na de oorlog naar Zweeds voorbeeld de achterstand in de Friese zuivelindustrie kon worden ingehaald.
De verslaggever die tegenover ir. Stallinga zit, maakt dan meteen weer kortsluiting door te opperen, dat de voorsprong die de Friese zuivelcoöperaties in het naoorlogse Nederland hebben verworven, dus te danken is geweest aan de Zweedse ziekten, die ir. Stallinga te weeg heeft gebracht. Deze is pijnlijk getroffen door de opmerking en we moeten hem voor de zoveelste keer beloven, dat we zijn naam niet met zaken als voorsprong en dergelijke in verband zullen brengen. De Zuivelbond heeft het gedaan in samenwerking met de directies van de fabrieken en dat is met elkaar een heel complex.

Moeheid
Ir. Stallinga is een invloedrijk man geweest als secretaris van de bond. Die invloed ging niet alleen naar binnen maar strekte zich ook uit tot de fabrieken, die hij adviseerde over de aanstelling van directeuren. Er is veel gebeurd in zijn periode. Toen hij in 1934 bij de bond kwam, vond hij een zuivelcoöperatie in Friesland die allesbehalve eensgezind was. Onder de boeren was toen sprake van „coöperatiemoeheid", een gevleugeld woord in die tijd.

De fabrieken streden onderling om de melk van de boeren en met veel trucjes trachtten besturen en directeuren de boeren al of niet vermeende voordelen van leverantie aan hun fabriek voor te spiegelen. Geleidelijk is aan die strijd een einde gemaakt en de vrede kwam kort na de oorlog met de bindende besluiten, die de algemene vergadering van de Zuivelbond de leden-fabrieken kon opleggen. Een van de bindende besluiten was het aanvaarden van grensregelingen tussen de fabrieken.

De grensregelingen brachten rust tussen de fabrieken, maar de daarbij behorende roest is ze bespaard gebleven, eensdeels door de invoering van het roestvrij staal in het kader van de Zweedse ziekte, maar daarnaast doordat de bond met verschillende voorstellen en diensten activerend optrad. De rusteloze natuur van ir. Stallinga vond wel wat. Hij herinnert zich nog, toen hij een keer van de landbouwschool in Groningen thuis kwam in Westernijkerk, dat zijn vader een groen boek zat te lezen met in het Duits de titel „Arbeidstechniek in de landbouw". Dit boek was een Noorse studie over o.a. het beste model van een schoffel. Het voorkomen van onnodig extra werk en het te weeg brengen van een goede arbeidsproductiviteit heeft Ir. Stallinga steeds geïnteresseerd. Toen hij na de oorlog van Beerenschot hoorde, het bureau dat zich met bedrijfsorganisatie bezig houdt, nam hij daar direct contact mee op, waarna de heer Beerenschot op een directeurenbijeenkomst een inleiding hield.

Arbeid
Zo begonnen de ideeën over arbeidsproductiviteit al vroeg hun intrede te doen in de Friese zuivelindustrie en daaruit kwam ook de afdeling Arbeidseconomie bij de bond voort, welke afdeling op het ogenblik Bedrijfsorganisatie genoemd wordt. Het contact met Beerenschot is altijd aangehouden om voortdurend met de ontwikkelingen op dit terrein op de hoogte te blijven.

De vakbonden hadden er ook wel oren naar, want verbetering van arbeidsproductiviteit is een voorwaarde voor loonsverhogingen. In nauw verband hiermee stond ook de ontwikkeling van de mechanisatie van de kaasbereiding, waartoe de Friese Zuivelbond het initiatief nam en die vooral mede door Ir. Lolkema tot een goed einde werd gebracht. Daarmee werd niet alleen een verbetering van de arbeidsproductiviteit bereikt, maar ook het moeilijke en zware werk in de kaasmakerijen, waar de kaasmakers hangend over de rand van de kaasbak hun werk moesten doen, nam daardoor een einde. Na die mechanisatie werd het weer gemakkelijker om personeel voor de fabrieken aan te trekken.

Geen plan
In het verleden is de Friese Zuivelbond herhaaldelijk verweten, dat hij geen plan had voor de Friese zuivel en dat men er de ontwikkeling van fusies en concentraties maar op haar beloop liet. Ir. Stallinga meent, dat de feiten de bond achteraf in het gelijk hebben gesteld. In de werkelijkheid treden allerlei factoren op, die in een plan niet te voorzien zijn. Een plan zou dan belemmerend werken, omdat men er zich op gaat beroepen.

De bond heeft de fabrieken geadviseerd over investeringen en ir. Stallinga meent, dat overinvesteringen wel niet steeds zijn voorkomen, maar het advies heeft toch gunstig gewerkt.
Ir. Stallinga is er steeds een tegenstander van geweest om de hele Friese zuivelindustrie maar op een hoop te vegen met de verwachting, dat het dan automatisch wel goed zou komen. Fusies zijn wel het begin van een verbeteringsproces, maar integratie van de bedrijven hoort er zonder meer bij. Hij meent, dat de weg van de regionale centralisatie, die in Friesland gevolgd is, goed is geweest, omdat er overinvestering mee voorkomen is.

Bovendien moet men er rekening mee houden, dat men in de zuivelcoöperatie niet verder kan springen dan de pols lang is, die de boeren de coöperatie aanreiken. Zij beslissen ook. Een geweldige progressiviteit op dit punt dient vaak om te voorkomen, dat een voor de hand liggende oplossing kan worden genegeerd.
Binnen de mogelijkheden die er zijn, kan de rationalisering van de zuivelindustrie plaats vinden en kunnen de verbeteringen worden aangebracht. die leiden tot een zo hoog mogelijke opbrengst voor de melk.
„Wy moatte de boeren op de best mooglike manier foarljochting jaen, mar net yn syn klompen stean gean. As de foarljochting goed is, moatte wy fortrouwe, dat de boer de goede wei ut gean sil.”

Biologisch
De Zuivelbond beslaat een heel terrein en ir. Stallinga somt alle afdelingen en diensten met hun mensen op. We pikken er nog een uit: de groep die de exploitatie van de fabrieken doorlicht, die de technologische processen in de fabrieken begeleidt en die voor de werktuigen in de fabrieken zorgt. De zuivel heeft niet met chemische processen te maken maar met biologische, die uiteindelijk moeten leiden tot een goede kwaliteitskaas. Alle diensten van de bond richten zich daar op.

Dat werk komt niet te vervallen. wanneer de Friese zuivelcoöperatie in één vereniging wordt geïntegreerd. Dat blijft bestaan met of zonder bond. Wel doet de bond ook werk voor fabrieken buiten Friesland, maar dat gebeurt op kostprijsbasis, terwijl in Friesland voor een deel van het werk een omslag bij de fabrieken geheven wordt. Toen er nog geen vakscholen waren, leidde de bond ook vakmensen voor de

zuivel op. In de loop der jaren zijn dat er 6.000 geweest.

Melkprijs
Over het afgelopen melkprijsjaar heeft de Friese zuivelindustrie gemiddeld weer de hoogste melkprijs uitbetaald in Nederland. Blijft dat zo? We zullen op onze tellen moeten passen, meent ir. Stallinga, maar die periode behoeft niet voorbij te wezen. „Us fabriken hoege foar gjinien under to dwaen". Kaas is bovendien een sterk product; er is in de zuivel geen product dat sterker is. Op het moment zijn er marktproblemen en er is elders veel geïnvesteerd in de kaasmakerijen, maar die zijn duur, zodat de animo wel zal bekoelen. Friesland kan zijn plaats behouden, indien de verlangde kwaliteiten kaas geleverd worden.

Met dit „testament", dat wel enigszins afwijkt van wat er meer in Friesland aan het zuivelfront gezegd wordt, neemt ir. Stallinga afscheid van de Friese en de Nederlandse zuivel, die hij in veel functies heeft gediend. Die functies stelt hij straks beschikbaar. Ir. A. W de Graaf, zijn opvolger, zal de 75-jarige Zuivelbond, of officieel de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, verder leiden.